

שבוע פרשת תצוה

(2 - 8 February 14)

ב' - ח' אדר א' תשע"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה
הי' תהא שנת נפלאות בכל
צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹמֶטֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלֻקָּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דְגָנְךָ וְתִירְשְׁךָ וּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יַדְכֶם וְהָיוּ לְטֹמֶטֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לַחַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ, אֱלֹהִים וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת פֶּל מְצוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת פֶּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לַאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהַיּוֹת לָכֶם לַאֱלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקֶּבֶל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֶהְבֶּת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמנהלך לימי התודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יְשׁוּבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו: **מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהִעַרְבְּ נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ כְּפִינוּ, וּבְכִי כְּלַעֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ, וְצִאֲצָאֵי כְּלַעֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְרֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְיָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְּבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

בְּרַכְּךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהִים וַיַּחַדְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהִים וַיִּשֶׁם לָךְ שְׁלֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָ לְעוֹלָם וָעַד:

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־חובות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחרותו וינחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייחָף ל"חדר ובית של צדקה".

ק"ב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּהָ | אֲשֶׁר־אִישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמַצּוֹתָיו חֲפִיץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְץ יְהוָה זִרְעוּ דוֹר
 יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד: ד זֶרַח בַּחֲשֵׁךְ אִוֵּר לַיִּשְׂרָאֵל חֲנוּן
 וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חוֹנֵן וּמְלֹאךָ יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו פִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזִכֵּר
 עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רַעַה לֹא יִירָא נֶכּוֹן לְבוֹ בְּטַח פִּיהוּהָ: ח סִמּוֹךְ לְבוֹ לֹא יִירָא
 עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲבִיוָנִים צִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
 י רָשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שִׁנּוּי יַחֲרֵק וְנַמְס תְּאוֹת רִשְׁעִים תֹּאבֵד:

ק"ג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הַלְלוּהָ | הִלְלוּ עֲבָדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהוָה מְבָרַךְ מְעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵר מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רֵם עַל־פְּלִגּוֹנִים | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי פִיהוּהָ אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיהֵי לַשַּׁבָּת: ו הַמְשַׁפִּילֵי לְרֵאשִׁית בְּשָׁמַיִם וּבְאַרְץ: ז מְקִימֵי מַעֲרָךְ
 דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֲקָרַת הַפֶּיֶת
 אִם־הַבְּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּהָ:

אגרות קודש

ב"ה, שושן פורים, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

להמשתתפים בשיעור לימוד ה"תניא"

בישיבת "בני עקיבא" בכפר הרא"ה

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם, וכבקשתם אזכירם על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר להצלחה בלימודם, לימוד המביא לידי מעשה, בעושה ומעשה.

ובעמדנו למחרת יום הפורים, שעל זה נאמר ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, כפשוטו שהרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו, וגם בפנימיות הדברים כדרשת רז"ל אורה זו תורה וכו', יהי רצון שימשיכו בלימודם זה בתוך כללות לימודם בתורתנו הק' תורת חיים, אורה ושמחה וששון ויקר כפשוטו וכמשמעו בכל הענינים הגשמיים והרוחניים גם יחד, ובאופן דמוסיף והולך מוסיף ואור בנר מצוה ותורה אור ובמאור שבתורה זו פנימיות התורה, שבדורות האחרונים נתגלתה בתורת החסידות, ובפרט ששנה זו היא שנת סגולה, שנת המאטים להסתלקות-הילולא של מייסדה מורנו הבעש"ט ז"ל.

בברכה להצלחה מופלגה ולבשורות טובות בכל האמור.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיב, קיג ג
- (ג) מאמר ד"ה ועשית מזבח מקטר קטורת
שבת פרשת תצוה, ח' אדר-ראשון, ה'תשכ"ז. ה
- (ד) שיחת ש"פ תצוה,
ח' אדר-ראשון, ה'תשכ"ז י
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת תצוה
(בלה"ק) כרך יא יח
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כב
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תצוה כג
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת תצוה כד
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תצוה ס
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת תצוה סא
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תצוה סט
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עב
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תצוה עה
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תצוה קג
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת תצוה קי
- (טז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק ו, תהלים פרק קט קיב
- (יז) משניות – מסכת זבחים
ביאור קהתי קיד
- (יח) עין יעקב מסכת יומא קכג
- (יט) מסכת יומא עם ביאורים
מדף פו עד דף פח קכד
- (כ) מסכת סוכה עם ביאורים
מדף ב עד דף ה קלד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קנ
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קנג
- (כג) תורה אור
אדמו"ר הזקן קנב
- (כד) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קנד
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קנה
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קנו
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב קנו
- (כח) ספר המאמרים ה'תרפ"ז
אדמו"ר מוהר"צ קנט
- (כט) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהר"צ קנט
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"צ קסא
- (לא) חומש לקריאה בציבור קסו
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת תצוה קעד
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קעה

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

42 וְצִרְיָה לְהִבִּין, מֵהוּ הָעֵילוּי הַמַּעֲלָה וְהִתְרוֹן בְּעֵנֵן אֵשׁ שֶׁל
 43 מַעֲלָה, שְׂדוּקָא הוּא וְלֹא אֵשׁ שֶׁל מִטָּה הָיָה מְקַטֵּיר אֶת
 44 הַקְּטוֹרֶת. דְּהֵנָּה, עֵנִינִם שֶׁל ב' הָאִישׁוֹת (אֵשׁ שֶׁל מִטָּה וְאֵשׁ
 45 שֶׁל מַעֲלָה) בְּעִבּוּדַת הָאָדָם בְּעִבּוּרַת ה' הַרוּחָנִית, בְּנַפֵּשׁ הָאָדָם הוּא
 46 אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא וְאֲתַעְרוּתָא
 47 דְלַעֲיִלָא⁷ הַתַּעְרוּרוֹת הַבָּאָה מִצֵּד
 48 הָאָדָם לַמִּטָּה וְהַתַּעְרוּרוֹת הַבָּאָה
 49 מִלְּמַעְלָה, כְּמוֹכָא בּוּוּהַר וּמְבוּאָר
 50 בַּחֲסִידוֹת שֶׁהַתַּעְרוּרוֹת מִלְּמַטָּה, מִצֵּד
 51 הָאָדָם, הַתַּעֲלֹלוֹת וְלִהְתַּקְרֵב לְאֵלּוֹקוֹת
 52 גּוֹרְמַת הַתַּעְרוּרוֹת מִלְּמַעְלָה לְהַמְשִׁיךְ
 53 וְלִהְשִׁפִּיעַ לוֹ סִיוֵעַ עַל יַדִּי הָאָרֶה
 54 מִלְּמַעְלָה. וְהָרִי כֹל עֵיקַר עֵנֵן
 55 הַמְשַׁכֵּן וְהַמְקַדֵּשׁ הוּא עֵנֵן
 56 הַהַמְשַׁכָּה הַתְּגָלוֹת וְהָאָרֶה אֵלּוֹקִית
 57 מִלְּמַעְלָה לַמִּטָּה שְׂבָאָה עַל-יְדֵי
 58 וּבַעֲבֹדַת הָאָדָם דְּוָקָא,
 59 וְכִמּוֹ שְׂכָתוּב⁸ וְעָשׂוּ לִי
 60 מְקַדֵּשׁ וְשְׂכָנְתִּי בְּתוֹכָם, הֵינּוּ
 61 שֶׁהַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה (וְשְׂכָנְתִּי)
 62 נַעֲשִׂית עַל-יְדֵי עֲשִׂית הָאָדָם
 63 דְּוָקָא, וְעָשׂוּ לִי מְקַדֵּשׁ וּמֵאֲחֵר
 64 שִׁישְׁנו צִיּוּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת אֵת
 65 הַמְקַדֵּשׁ, מוֹכֵן שֶׁהֵם הַפּוֹעֲלִים
 66 (ב'אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא) אֵת הַשְּׂרָאָת
 67 הַשְּׂכִינָה בַּמְקַדֵּשׁ.
 68 וְכֵן הוּא בְּעִבּוּדַת הַקְּרַבְנוֹת,
 69 שֶׁהִיא הַעֲבֹדָה הָעֵיקָרִית
 70 בַּמְשַׁכֵּן וּמְקַדֵּשׁ, הָרִי עֵנִינָה
 71 הוּא הַעֲבֹדָה שֶׁלְּמִטָּה דְּוָקָא
 72 עַל-יְדֵי הָאָדָם (כְּפִי שְׂמִבְּאָר כ"ק
 73 מו"ח אֲדָמוּ"ר בְּמִאֲמָרֵי
 74 הַהִילּוּלָא⁹ יוֹם הַסְתַּלְקוּתוֹ, יו"ד
 75 שְׁבַט תש"י - בְּאוֹתָן שְׁנַיִם הִרְבִּי
 76 הַרִי"צ הִיָּה נוֹהַג לְמַסּוֹר לְפָרְסוּם מַעַת
 77 לַעַת מֵאֲמֵר חֲסִידוֹת בְּכַתָּב, וְלִקְרֹאת
 78 הַיָּמִים יו"ד"ג"ג שְׁבַט תש"י מִסַּר אֵת
 79 הַמֵּאֲמֵר דִּיבּוּר-הַמַּתְחִיל 'בְּאֲחֵי לִגְנֵי
 80 אַחוּתִי כֹלָה'. הַמֵּאֲמֵר נֹעֵד לְפָרְסוּם
 81 לְיוֹם הַיֵּאֲרָצִיטִי שֶׁל אֲמִיר-זְקֵנֵי הַרְבֵּנִית
 82 רַבְקָה (נִסְתַּלְקָה ב'י"ד שְׁבַט תרע"ד) וְשֶׁל אֲמוֹ הַרְבֵּנִית שְׁטַעֲרוּנָא-שְׂרָה (נִסְתַּלְקָה

1 על עשיית מזבח הקטורת (שהיה בתוך המשכן, בנוסף ל'מזבח החיצון' שעליו
 2 היו מקריבים את הקרבנות ועמד בחצר המשכן), נאמר בתורה:
 3 וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מְקַטֵּיר קְטוֹרֶת¹, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל² וְדִיּוּקוֹ
 4 בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב "מְקַטֵּיר קְטוֹרֶת" מִתְקַטֵּיר בְּקְטוֹרֶת אֵין כְּתִיב כָּאן, לֹא
 5 נֵאמַר כֵּן "מִתְקַטֵּיר בְּקְטוֹרֶת"
 6 שֶׁמִּשְׁמַעוֹ כִּי הַמִּזְבֵּחַ מִתְקַטֵּיר בְּאֲמִצְעוֹת
 7 הַקְּטוֹרֶת אֶלָּא נֵאמַר מְקַטֵּיר
 8 קְטוֹרֶת, וְהַמְשַׁמְעוֹת הֵיא כִּי
 9 הַמִּזְבֵּחַ הָיָה מְקַטֵּיר אֶת
 10 הַקְּטוֹרֶת, וְהֵינּוּ שֶׁהַמִּזְבֵּחַ
 11 עֲצָמוֹ לְבָרוּ הָיָה מְקַטֵּיר
 12 הַקְּטוֹרֶת בְּלֹא סִיוֵעַ אֵשׁ שֶׁל
 13 מִטָּה, אֶלָּא בְּאֵשׁ שֶׁל מַעֲלָה³.
 14 חֲכָמֵינוּ ז"ל אָמְרוּ בְּגִמְרָא כִּי בְּבֵית
 15 הַמְקַדֵּשׁ הִיָּה נִסַּ שִׁירָה עַל הַמִּזְבֵּחַ אֵשׁ
 16 מִן הַשָּׁמַיִם (וְכְמוֹכָא בְּמַסְכַּת יוֹמָא
 17 שֶׁהָאֵשׁ שִׁירָה מִן הַשָּׁמַיִם אֵל הַמִּזְבֵּחַ
 18 הִיָּתָה רְבוּצָה עֲלָיו כְּמוֹ אִרְיָה שְׂרוּבֵץ
 19 עַל הָאָרֶץ, וְרַשִׁי שֶׁם מְפָרֵשׁ: "גַּחְלַת
 20 שֶׁל אֵשׁ שֶׁנִּפְלָה מִן הַשָּׁמַיִם בִּימֵי שְׁלֹמֹה
 21 הִיָּתָה עַל הַמִּזְבֵּחַ" וְגַם בּוּוּהַר כְּתוּב
 22 עַל אֵשׁ זו "אִרְיָה דְאֵכַל קוֹרְבָנִין", אִרְיָה
 23 שֶׁאֵכַל קְרַבְנוֹת). וְהַמְשַׁמְעוֹ זֶה כִּיּוֹן
 24 שֶׁהָאֵשׁ שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא הִיָּתָה אֵשׁ
 25 גַּשְׁמִית אֲלָא רוּחָנִית לֹא הָיָה צִיּוּר
 26 הַמִּזְבֵּחַ נִשְׂרָף בְּאֵשׁ שֶׁהִיָּתָה
 27 עֲלָיו, כִּי אֵשׁ שֶׁל מַעֲלָה אִינָה
 28 מְכַלָּה⁴ אִינָה שׁוֹרֶפֶת וְאִינָה גּוֹרְמַת
 29 אִיבּוֹר וְכִלְיוֹן. וְכִדְאִיתָא מוֹכָא
 30 בַּמְקַדֵּשׁ⁵ שֶׁהָיָה מִשֵּׁה תְּמָה
 31 עַל זֶה, אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִשְׂרָף
 32 הָעֵץ (שֶׁהָרִי צִיּוּר הַמִּזְבֵּחַ
 33 הָיָה רַק כְּעוֹבֵי דִינָר זְהָבִי
 34 וְתַחַת צִיּוּר הַזָּהָב הָרַק שְׁעוֹבֵי רַק
 35 כְּעוֹבֵי מִטְבַּע הִיָּה הַמִּזְבֵּחַ עֲשׂוּי עֵץ
 36 שֶׁטְבַעוֹ לְהִיּוֹת נִשְׂרָף בְּאֵשׁ), וְאָמַר
 37 לוֹ הַמְקַדֵּשׁ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּי
 38 דְרָכֵי בְּאֵשׁ שֶׁל מַעֲלָה, אֵשׁ
 39 אוֹכְלָה אֵשׁ, וְאִינּוּ מְכַלָּה
 40 כְּלוֹמֵר שֶׁהָאֵשׁ שֶׁלְּמַעְלָה אֵכַל 'אוֹכְלַת',
 41 אֲבָל לֹא גּוֹרְמַת אִיבּוֹר וְכִלְיוֹן.

בס"ד. שבת פרשת תצוה, ח' אדר-ראשון, ה'תשכ"ז (הנחה בלתי מוגה)

1 וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מְקַטֵּיר קְטוֹרֶת¹, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
 2 ז"ל² מִתְקַטֵּיר בְּקְטוֹרֶת אֵין כְּתִיב כָּאן,
 3 אֶלָּא מְקַטֵּיר קְטוֹרֶת, הַמִּזְבֵּחַ הָיָה מְקַטֵּיר אֶת
 4 הַקְּטוֹרֶת, וְהֵינּוּ שֶׁהַמִּזְבֵּחַ עֲצָמוֹ הָיָה מְקַטֵּיר
 5 הַקְּטוֹרֶת בְּלֹא סִיוֵעַ אֵשׁ שֶׁל מִטָּה, אֶלָּא בְּאֵשׁ שֶׁל
 6 מַעֲלָה³. וְהַמְשַׁמְעוֹ זֶה לֹא הָיָה צִיּוּר הַמִּזְבֵּחַ נִשְׂרָף
 7 בְּאֵשׁ שֶׁהִיָּתָה עֲלָיו, כִּי אֵשׁ שֶׁל מַעֲלָה אִינָה
 8 מְכַלָּה⁴. וְכִדְאִיתָא בַּמְקַדֵּשׁ⁵ שֶׁהָיָה מִשֵּׁה תְּמָה עַל
 9 זֶה, אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִשְׂרָף הָעֵץ (שֶׁהָרִי צִיּוּר
 10 הַמִּזְבֵּחַ הָיָה רַק כְּעוֹבֵי דִינָר זְהָבִי⁶). וְאָמַר לוֹ
 11 הַמְקַדֵּשׁ, כִּי דְרָכֵי בְּאֵשׁ שֶׁל מַעֲלָה, אֵשׁ אוֹכְלָה
 12 אֵשׁ, וְאִינּוּ מְכַלָּה. וְצִרְיָה לְהִבִּין, מֵהוּ הָעֵילוּי
 13 בְּעֵנֵן אֵשׁ שֶׁל מַעֲלָה, שְׂדוּקָא הוּא הָיָה מְקַטֵּיר
 14 אֵת הַקְּטוֹרֶת. דְּהֵנָּה, עֵנִינִם שֶׁל ב' הָאִישׁוֹת (אֵשׁ
 15 שֶׁל מִטָּה וְאֵשׁ שֶׁל מַעֲלָה) בְּעִבּוּדַת הָאָדָם הוּא
 16 אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא וְאֲתַעְרוּתָא דְלַעֲיִלָא⁷. וְהָרִי כֹל
 17 עֵיקַר עֵנֵן הַמְשַׁכֵּן וְהַמְקַדֵּשׁ הוּא עֵנֵן הַהַמְשַׁכָּה
 18 שְׂבָאָה עַל-יְדֵי עֲבֹדַת הָאָדָם דְּוָקָא, וְכִמּוֹ
 19 שְׂכָתוּב⁸ וְעָשׂוּ לִי מְקַדֵּשׁ וְשְׂכָנְתִּי בְּתוֹכָם, הֵינּוּ
 20 שֶׁהַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה (וְשְׂכָנְתִּי) נַעֲשִׂית עַל-יְדֵי
 21 עֲשִׂית הָאָדָם דְּוָקָא, וְעָשׂוּ לִי מְקַדֵּשׁ. וְכֵן הוּא
 22 בְּעִבּוּדַת הַקְּרַבְנוֹת, שֶׁהִיא הַעֲבֹדָה הָעֵיקָרִית
 23 בַּמְשַׁכֵּן וּמְקַדֵּשׁ, הָרִי עֵנִינָה הוּא הַעֲבֹדָה
 24 שֶׁלְּמִטָּה דְּוָקָא (כְּפִי שְׂמִבְּאָר כ"ק מו"ח אֲדָמוּ"ר
 25 בְּמִאֲמָרֵי הַהִילּוּלָא⁹), וְכִמּוֹ שְׂכָתוּב¹⁰ רִיַּת נִיחוּת,

(1) פרשתנו ל, א. (2) ויק"ר פ"ז, ה. ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ח. (3) קרבן העדה לירושלמי שם. (4) ראה שמו"ר פ"ב, ה. (5) תוד"ה שאין — סוף חגיגה בשם תנחומא (ראה תנחומא תרומה יא). וראה מדרש הגדול הובא בתורה שלימה עה"פ (אות ט*). (6) סוף חגיגה. (7) ראה לקו"ת נשא כט, א. תו"ח תרומה תמד, ב (בהוצאה החדשה — שה, ג). (8) תרומה כה, ת. (9) המשך באתי לגני ה'שית פ"ב. (10) ויקרא א, ט. פינחס כח, ח. ועוד.

שבת פרשת תצוה, ה' אדר א', ה'תשכ"ז

ביאור בדרך אפשר

1 ב"ג שבת תש"ב) ולאחר פרסום המאמר לקראת ימים אלה, הרבי הרי"צ
 2 עצמו נסתלק ביו"ד שבת תש"י, והתברר למפרע שהמאמר נמסר ליום
 3 הסתלקותו, ובמאמר זה מדובר בהרחבה אודות עניין הקרבנות בעבודה
 4 הרוחנית בנפש האדם ומוסבר שעניינה התקרבות האדם לאלוקות, מלמטה
 5 למעלה), וכמו שכתוב¹⁰ לגבי
 6 הקרבנות ר'יח ניהוח, ופירושו
 7 רבותינו ז"ל¹¹ שתוכן עניין
 8 ה"ניהוח" שהקרבנות גורמים לקדוש
 9 ברוך הוא, כביכול, הוא נחת רוח
 10 לפני שאמרתי ונעשה רצוני,
 11 ולפי פשוטו הכונה נחת רוח ממלוי
 12 הרצון בפועל והיגיון לפי פנימיות
 13 העניינים שה'נחת רוח'
 14 שלמעלה מעבודת הקרבנות (הן
 15 העבודה כפשוטה, במשכן ובבית
 16 המקדש והן בעבודה הרוחנית בנפש
 17 האדם) הוא מזה שנעשה רצוני
 18 בעבודת האדם מלמטה דוקא
 19 כי יש יתרון מיוחד ונחת רוח מיוחדת
 20 כאשר ההתקרבות לאלוקות היא מצד
 21 האדם בדרך העלאה מלמטה למעלה,
 22 לגבי התקרבות לאלוקות בדרך המשכה
 23 מלמעלה למטה. ואם כן, מאחר
 24 שכל עניין הקרבנות מדיגישי את
 25 חשיבות עבודת האדם מלמטה אינו
 26 מוכן מהו העילוי והיתרון
 27 המיוחד דמקטר קטורת, שהוא
 28 ענין אש של מעלה דוקא
 29 ואפילו ללא סיוע של אש מלמטה?
 30 (ב) והענין הוא, דאיתא מובא
 31 בזהר¹², מנורה המנורה של בית
 32 המקדש שבע בוצינין דילה שבע
 33 הנרות שלה (הוא ענין) את¹³
 34 שבע הנערות הראויות לתת לה מבית המלך כו' ככתוב לגבי
 35 לקיחת אסתר להינשא לאחשורוש – ותילקח אסתר אל בית המלך, אל-יד
 36 הגי שומר הנשים. ותיטב הנערה בעיניו, ותישא חסד לפניו, ויבהל [מיהר] את
 37 תמרוקה ואת מנותיה לתת לה, ואת שבע הנערות הראויות לתת לה מבית
 38 המלך, מתמן משם ואילף ועשית מזבח מקטר קטורת. והינו,
 39 משמעות דברי זוהר היא שזו' נרות המנורה, שהם על פי הסוד
 40 בחינת שבע הנערות, הוא בחינת אתערותא דלעילא
 41 התעוררות מלמעלה שנמשכת ויורדת מלמעלה למטה על-ידי

ביאור בדרך אפשר

42 אתערותא דלתתא, התעוררות מלמטה הקודמת לה שזהו ענין
 43 שבע הנערות הראויות לתת לה לנשמה העובדת את ה' מבית
 44 המלך, שאף שהן באות מבית המלך הקדוש ברוך הוא, מלכו
 45 של עולם (זאת בדרך של אתערותא דלעילא התעוררות מלמעלה),
 46 הרי הן ראויות לתת לה
 47 הנשמה ראויה וזכאית לקבל את
 48 ההתעוררות הזו (מצד אתערותא
 49 דלתתא בגלל התעוררות מלמטה
 50 שקדמה להתעוררות מלמעלה), ואת
 51 ההתעוררות הזו מסמלת, כאמור,
 52 המנורה, שהיא בעלת שבעה קנים,
 53 כמספר הנערות שקיבלה אסתר מבית
 54 המלך המסמלות את האתערותא
 55 דלעילא, מה-שאין-פן מזבח
 56 מקטר קטורת הוא בחינת
 57 אתערותא דלעילא התעוררות
 58 והמשכה מלמעלה מצד-עצמה זו
 59 התעוררות מדרגה יותר גבוהה, דרגה
 60 שאין אתערותא דלתתא
 61 מגעת שם וכיוון שהתעוררות מצד
 62 האדם לא מסוגלת להגיע 'ולגעת'
 63 בדרגה עליונה כל כך, היא לא נפעלת
 64 על ידי 'אתערותא דלתתא' שקודמת
 65 לה.
 66 והולך ומבאר בפרטיות יותר את
 67 ההבדל בין 'אתערותא דלעילא'
 68 שנגרמת על ידי 'אתערותא דלתתא'
 69 ל'אתערותא דלעילא' שבאה מצד
 70 עצמה, הנמשכת מדרגה גבוהה יותר
 71 באלוקות:
 72 והענין בזה, דהנה ב'
 73 המזבחות שהיו במשכן ובבית
 74 המקדש, מזבח החיצון שהיה
 75 בחצר המשכן או בעזרה ומזבח הפנימי שהיה בתוך המשכן או בית
 76 המקדש, ענינם המשמעות שלהם בעבודת האדם הנפשית-רוחנית
 77 הוא עבודת ה' עם חיצוניות הלב שהיא כנגד המזבח החיצון
 78 ופנימיות הלב¹⁴ שהיא עבודת ה' כנגד המזבח הפנימי, וכמו
 79 שכתוב¹⁵ בנוסח התפילה בברכות קריאת שמע ויחד לכבנו (בב'
 80 ב"תינ), הינו שצריך ליחד ב' הלבבות, לעשות את שני חלקי
 81 הלב חצוניות הלב ופנימיות הלב מיוחדים ומאוחדים לאהבת ה'
 82 וליראת ה'. ועיקר ושלמות העבודה והיא עבודת ה' בדרגה יותר

(11) תו"כ ופרש"י ויקרא שם. ספרי ופרש"י פינחס שם. ועוד. (12) ח"ג רנד, סע"ב ואילך. הובא באוה"ת פרשתנו ע' א'תשנט. (13) לשון הכתוב — אסתר ב, ט. (14) לקו"ת ותו"ח שבהערה 7. אוה"ת שם. (15) ברכת ק"ש.

ביאור בדרך אפשר

1 נעלית היא מצד בחינת פנימיות הלב, כמוכן שכאשר האדם עובד
 2 את ה' בחיצוניות הלב ייתכן שפנימיות הלב שייכת לדברים אחרים וזו דרגה
 3 נמוכה בעבודת ה' יחסית לעבודה עם פנימיות הלב שמוכיחה על מסירות
 4 מלאה לעבודת ה', "עיקר ושלמות העבודה", ובאה על-ידי המשכה
 5 והארה מלמעלה **שְׁבַחְיִינָת**
 6 **אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲלֵא דְוָקָא**
 7 ו'אתערותא דלתתא' מצד האדם ולפי
 8 כוחו המוגבל לא יכולה הביא לירי
 9 כך.
 10 **וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנְה תְּכַלִּית**
 11 **הָעֲבוּדָה הִיא לַפְעוּל יְחוד**
 12 **קוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא וְשְׂכִינְתֵיהּ,**
 13 למושג זה יש כמה משמעויות וזה תוכן
 14 העניין באופן כללי: בדרך כלל,
 15 ההשפעה מדרגה לדרגה הבאה אחריה
 16 (ב'סדר השתלשלות' של האור האלוך
 17 מלמעלה למטה) היא באופן שרק הסוף
 18 והחיצוניות של דרגה אחת עוברים אל
 19 הבאה, אבל כאשר יש השפעה
 20 מהעומק והפנימיות, הדבר קרוי
 21 "יחוד", כלומר התאחדות של שתי
 22 הדרגות, ובחינת "קודשא בריך הוא"
 23 מתייחסת בדרך כלל למידות העליונות
 24 (הנקראות "זעיר אנפין" ועניינם הוא
 25 להשפיע) ו"שכינתיה" – לספירת
 26 המלכות (בחינת מקבל), ו'היחוד' הוא
 27 אפוא המשכה והתגלות מיוחדת, יתר
 28 מהרגיל, ש'לכן לפני כל מצוה
 29 **אוֹמְרִים לְשֵׁם יְחוד קוּדְשָׁא-**
 30 **בְּרִיךְ-הוּא וְשְׂכִינְתֵיהּ**¹⁶ כלומר,
 31 מבקשים שקיום המצווה יגרום תוספת
 32 גילוי והמשכה של אור אלוך.
 33 **וְשְׂלִימוֹת יְחוד** זה שיש בו דרגות
 34 רבות ושונות (**שְׁהוּא בְּפִנְיִמְיּוֹת**
 35 **הַלֵּב,** כאמור לעיל ש"עיקר ושלמות
 36 העבודה" היא כאשר האדם מתקרב
 37 לאלוקות בפנימיות הלב ולא רק
 38 בחיצוניות) **הוא על-ידי המשכה מלמעלה בדרך אתערותא**
 39 **דְלַעֲלֵא** ואילו האדם מצד עצמו, בדרך של מלמטה למעלה, לא יכול להגיע
 40 לזה.
 41 **אֵךְ צְרִיף לְהִבִּין, דְּלִכְאוּרָה יֵשׁ סְתִירָה לְהָאִמּוּר לְעִיל**

ביאור בדרך אפשר

42 **שְׁעַל-יְדֵי כָּל מִצְוָה נַעֲשֶׂה יְחוד קוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא**
 43 **וְשְׂכִינְתֵיהּ, מִמָּה שְׂפָתוֹב בְּזִהר פְּרִשְׁת תְּרוּמָה**¹⁷ **בְּעִנְיָן גְּנָתָא**
 44 **לָא עָאל בִּיהּ הֵהוּא גְּנָתָא כו',** הגינה שאותו גנן לא נכנס בתוכה –
 45 יחוד קודשא-ברוך-הוא ושכינתיה נמשל בוהר ליחוד איש ואשה, והמצב שבו
 46 היחוד חסר, נמשל לגינה (מקום
 47 התייחדות, כמבואר במפרשים
 48 ובחסידות על הפסוק "באתי לגני
 49 אחותי כלה") שהגנן לא נכנס בה אלא
 50 מתרחק ממנה והכוונה לכך **שְׂבֻזְמָן**
 51 **הַגְּלוֹת** כאשר הקשר בין הקדוש
 52 ברוך הוא וכנסת ישראל אינו שלם **לֹא**
 53 **נִמְצָא הַיְחוד כו',** ואם כן הדברים
 54 סותרים לאמור לעיל שקיום המצוות
 55 פועל את היחוד גם בזמן הזה.
 56 **וְלִהְבִּין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים**
 57 **תְּחִילָה מְאֹמַר כ"ק אֲדַמּוּר**
 58 **ה'צִמַח צְדָק' דְּבוּר-הַמִּתְחִיל**
 59 **לְהִבִּין מָה שְׂפָתוֹב בְּזִהר**
 60 **תְּרוּמָה כו'**¹⁸. **וְזֶה לְשׁוֹנוֹ**¹⁹:
 61 כמצוין בהערה כאן, המשך המאמר לא
 62 נמצא בידני, ויישוב הסתירה האמורה
 63 חסר.
 64 **ד) וְלִהְעִיר שְׂבַמְאָמַר זֶה** של
 65 אדמו"ר ה'צִמַח צְדָק' **מְבוּאָר גַּם**
 66 **עֲנִין ז' אֲדָר יום ההולדת** ויום
 67 הפטירה של משה רבינו (**שְׂבֻשְׁנָה**
 68 **מְעוּבְרַת הוּא בְּאֲדָר**
 69 **רִאשׁוֹן**²⁰), **לְמָה בְּפִטְרִת**
 70 **מִשֶׁה רַבִּינוּ עֲלִיּוֹ-הַשְּׁלוֹם**
 71 **הוּא תַעֲנִית בְּזו' אֲדָר [דָּאף**
 72 **שְׂבֻז' אֲדָר יֵשׁ גַּם עֲנִין שֶׁל**
 73 **שְׂמַחָה,** בגלל יום ההולדת של משה
 74 רבינו **וְכִפִּי שְׂמַצִּינוּ בְּגִמְרָא**²¹
 75 **אֲמַר** מי שאמר שהוא מקבל על עצמו
 76 להיות **כְּמִשֶׁה בְּשַׁבְעָה בְּאֲדָר**
 77 **מֵאִי** מה דינו, האם יש באמירה זו
 78 קבלת נטירות, **דְּבִיּוֹם הַגְּלוּדוֹ** של
 79 משה רבינו **שְׂמַחוּ שְׂמַחָה גְּדוּלָה,** וביום מותו **מְסַתְמָא רַבִּים**
 80 **נָדְרוּ בְּנֵדָר כו' מְחַמַּת צַעַר** ואכל על פטירת משה רבינו, **וְלִכְן**
 81 **הַשְּׂאֵלָה מָהִי בְּנִתּוֹ בְּאֲמָרוֹ כְּמִשֶׁה בְּשַׁבְעָה**
 82 **בְּאֲדָר,** האם התכוון **פְּיּוֹם מוֹתוֹ** של משה רבינו ונטירות קבל עליה

16 לקו"ת שם. תו"ח שם תמט ב ואילך (שט, א ואילך). 17 קסז, א. 18 נדפס לאח"ז בביאורי הזהר להצ"ח ב' ע' תתיח ואילך. וראה גם תו"מ חכ"ה ס"ע 24 ואילך. 19 המשך המאמר לא הגיע לידינו (המו"ל). 20 מג"א או"ח סתק"פ סק"ח. וראה לקו"ש חט"ז ע' 342. וש"נ. 21 נזיר יד, א ובתורה אמר.

שבת פרשת תצוה, ח' אדר א', ה'תשכ"ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 על-עצמו, ועליו לנהוג בעצמו כל דיני נזירות, או פיוס הַנְּלָדוּ של משה
2 רבינו קָאָמֵר התכוון באמרו "כמשה בשבעה באדר" וְשִׁמְחָה קָבַל
3 עָלֶיהָ ולא נזירות שהיא הגבלה שלא לשתות יין ועוד הגבלות, היפך
4 השמחה. וְכֵן אֵיתָא בְּגִמְרָא²² לגבי נס פורים פִּינָן שְׁנַפְּל פּוּר
5 הגורל שעשה המן באיזה מועד לבצע
6 את זממו ביהודים בְּחֹדֶשׁ אָדָר, 1 הַנְּלָדוּ קָאָמֵר וְשִׁמְחָה קָבַל עָלֶיהָ. וְכֵן אֵיתָא
7 שְׂמַח (הַמָּן) שְׂמַחָה גְדוּלָּה. 2 בְּגִמְרָא²² פִּינָן שְׁנַפְּל פּוּר בְּחֹדֶשׁ אָדָר, שְׂמַח
8 אָמֵר, נָפַל לִי פּוּר עֲלַי לִי הַגּוּרֵל. 3 (הַמָּן) שְׂמַחָה גְדוּלָּה. אָמֵר, נָפַל לִי פּוּר בְּיַרְחַ
9 בְּיַרְחַ שְׂמַח בּוֹ מִשָּׁה, וְלֹא 4 שְׂמַח בּוֹ מִשָּׁה, וְלֹא
10 הָיָה הַמָּן יוֹדֵעַ שְׁבִשְׁבָעָה 5 מֵת וּבְשִׁבְעָה בְּאָדָר
11 בְּאָדָר מֵת וּבְשִׁבְעָה בְּאָדָר 6 נוֹלָד, וּפְיִרְשׁ רִשְׁ"י, פְּדֹאֵי
12 נוֹלָד, וּפְיִרְשׁ רִשְׁ"י, פְּדֹאֵי 7 הֵיא הַלֵּידָה שְׁתַּכְפֹּר עַל הַמֵּיתָה²³. אָבַל
13 הֵיא הַלֵּידָה שְׁתַּכְפֹּר עַל 8 אָדָר הוּא יוֹם תְּעֻנִית], וּבְרַבֵּי שְׁמַעוֹן בְּרַי יוֹחָאֵי
14 הַמֵּיתָה²³ כֵּךְ שְׁלֵמוֹת שְׁבֹאֲדֹר 9
15 נִסְתַּלַּק מִשָּׁה רַבְנֵנוּ, לַמַּעֲשֵׂה, בְּגַלְלֵי יוֹם
16 לִידָתוֹ זֶהוּ חֹדֶשׁ טוֹב לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא
17 לְהִיפֹךְ. אָבַל אֶף-עַל-פִּי-כֵן, 10 (ה) וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁכַתּוּב²⁴ וְאַתָּה תִּצְוֶה גו'.
18 לַמּוֹת הִרְבֵּי הַמִּשְׁמַח בְּז' אָדָר שְׁבֹ
19 נוֹלָד מִשָּׁה רַבֵּינוּ הִדִּין בְּיַרְחֵי הַמָּן 11
20 עֲרוּף' הוּא שְׁזו' אָדָר הוּא יוֹם 12 בְּחֵינַת מַלְכוּת, וּמֵה שְׁכַתּוּב וְאַתָּה (בְּרֹא"ו) הוּא
21 תְּעֻנִית שְׁהֵיא הִיפֵךְ הַשְּׂמַחָה בְּאִכְלֵהָ 13 עֲנִינָן הַמְּשַׁכֵּת אֹרֵר אֵינן-סוֹף בְּמַלְכוּת²⁵. וְזֶהוּ
22 וְשֵׁתִי], וּבְרַבֵּי שְׁמַעוֹן בְּרַי 14 וְאַתָּה תִּצְוֶה, מִלְּשׁוֹן צְוֹתָא וְחִיבּוּר²⁶, שְׁהוּא עֲנִינָן
23 יוֹחָאֵי יוֹם הַסְּתַלְקוּתוֹ, ל"ג בְּעוֹמֵר, 15 יַחֲדוּ זְעִיר-אַנְפִּין וְנוֹקְבָא, יַחֲדוּ
24 הוּא הַלּוּלָא הֵיינו יוֹם שְׂמַחָה. 16 קוּדְשָׁא-בְּרִיף-הוּא וְשִׁכְיִנְתִּיהָ. וְעִיקֵר הַמְּשַׁכֵּת
25 (ה) וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁכַתּוּב²⁴ 17 יַחֲדוּ זֶה הוּא בְּמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, בְּחֵינַת פְּנִימִיּוֹת
26 בְּתַחֲלִיל פִּרְשַׁת הַשְּׁבֹעַ וְאַתָּה 18 הַלֵּב. וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁהַצְּוִי עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב הוּא
27 תִּצְוֶה גו'. דְּהֵנָּה, וְאַתָּה הֵיינו 19 בְּסִיּוּם פְּרִשְׁתָּ וְאַתָּה תִּצְוֶה, כִּי שְׁלֵימוֹת הַצְּוֹתָא
28 ו' אַתָּה, אַתָּה הוּא בְּחֵינַת 20 וְחִיבּוּר, יַחֲדוּ קוּדְשָׁא-בְּרִיף-הוּא וְשִׁכְיִנְתִּיהָ, הוּא
29 מַלְכוּת, רומז לְבַחֲנֵי הַמַּלְכוּת 21 עַל-יְדֵי מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי. וְיַחֲדוּ זֶה שְׁבִמְזִבְחַ
30 בְּסִפּוּרֵי הַעֲלִיּוֹת וּמֵה שְׁכַתּוּב 22 הַפְּנִימִי הוּא מִצַּד בְּחֵינַת הָאֵשׁ שֶׁל מַעְלָה,
31 וְאַתָּה (בְּרֹא"ו) הוּא עֲנִינָן 23 בְּחֵינַת אֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲיָלָא, כְּנ"ל. וְזֶהוּ הַטַּעַם
32 הַמְּשַׁכֵּת אֹרֵר אֵינן-סוֹף 24 שֶׁהַצְּוִי עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי בָּא לְאַחַר הַצְּוִי עַל
33 בְּמַלְכוּת²⁵ כְּמוֹב בְּחִסְדוֹת שְׁהֵאוֹת 25 הַמְּשַׁכֵּן וְכָל פְּלִי²⁷, כִּי הַתְּכִלִּית דְּעֵשִׂית הַמְּשַׁכֵּן,
34 וְאִי צְוֹרָתָה הֵיא קוּ הַיּוֹדֵר וְנִמְשַׁךְ 26 וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכְכֶם, הוּא עַל-יְדֵי הַמְּשַׁכֵּת בְּחֵינַת
35 מִסְמַלַּת הַמַּשְׁכָּה וְהַתְּגַלּוֹת מִלְּמַעְלָה 27 אֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲיָלָא, אֵשׁ שֶׁל מַעְלָה, שְׁזֶהוּ עֲנִינָנוּ
36 לַמַּטָּה. וְזֶהוּ וְאַתָּה תִּצְוֶה, 28 שֶׁל מִזְבֵּחַ מְקַטֵּר קְטוֹרֶת. אֲלֹא שְׁתַּחֲלִילָה הוּצְרָף
37 מִלְּשׁוֹן צְוֹתָא וְחִיבּוּר²⁶, 29 לְהֵיוֹת הַצְּוִי עַל שְׂאֵר כְּלֵי הַמְּשַׁכֵּן, שְׁזֶהוּ בְּחֵינַת
38 שְׁהוּא עֲנִינָן יַחֲדוּ זְעִיר-אַנְפִּין 30 וְנוֹקְבָא, הֵיינו הַמַּשְׁכָּה פְּנִימִית
39 מֵהַמִּידוֹת הַעֲלִיּוֹת הַנִּקְרָאוֹת "זְעִיר 31 אֲנַפִּין" (פְּנִים קְטַנוֹת, בְּשׁוּנֵה מ"אֲרִיךְ אֲנַפִּין", פְּנִים אֲרוּכוֹת שְׁלֵמַעְלָה
40 מֵהַסְּפִירוֹת, בְּמִידוֹת יֵשׁ אֹר מוֹעֵט יַחֲסִית גַּם לְגַבֵּי הַמוֹחִין) שִׁיּוֹצֵר "יַחֲדוּ, 32 אֲנַפִּין" (פְּנִים קְטַנוֹת, בְּשׁוּנֵה מ"אֲרִיךְ אֲנַפִּין", פְּנִים אֲרוּכוֹת שְׁלֵמַעְלָה
41 אֲנַפִּין" (פְּנִים קְטַנוֹת, בְּשׁוּנֵה מ"אֲרִיךְ אֲנַפִּין", פְּנִים אֲרוּכוֹת שְׁלֵמַעְלָה 33 אֲלֹא שְׁתַּחֲלִילָה הוּצְרָף
42 מֵהַסְּפִירוֹת, בְּמִידוֹת יֵשׁ אֹר מוֹעֵט יַחֲסִית גַּם לְגַבֵּי הַמוֹחִין) שִׁיּוֹצֵר "יַחֲדוּ, 34 לְהֵיוֹת בְּשֵׁלֵב רֵאשׁוֹן, בְּתוֹר הַכְּנֵה וְהַקְּרִמָּה הַצְּוִי עַל עֵשִׂית שְׂאֵר כְּלֵי

(22 מגילה יג, ב. 23) נתבאר בלקו"ש חכ"ו ע' 1 ואילך. (24) ריש פרשתנו. (25) ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' א'תקנא. סד"ה ואתה תצוה בהמשך תער"ב ח"ב ס"ע תתצא ואילך. סה"מ תש"א ע' 139. ואילך. (26) תו"א פרשתנו פב, א. (27) ראה גם רמב"ן (ועוד) עה"פ. לקו"ש ח"א ע' 171 ואילך. שיחת ש"פ תצוה תשנ"ב ס"ב ואילך (התוועדויות תשנ"ב ח"ב ע' 318

ביאור בדרך אפשר

- 1 המִשְׁכָּן, שְׁזָהוּ בְּחֵינַת אֲתֵּעְרוּתָא דְלִתְמָא מִצַּד הָאָדָם זֶה כִּלְלוּת
2 עֵינֵי הַקְּרַבְנוּת, כַּמְבוּאָר לְעֵיל, וְדוּקָא עַל-יְדֵי הָאֲתֵּעְרוּתָא דְלִתְמָא,
3 וְהָאֲתֵּעְרוּתָא דְלִעֵילָא שְׁנַמְשָׁכֶת עַל-יְדֵהָ וְכַתּוּצָאָה מִמֶּנָּה, נִמְשָׁף
4 אַחֲר־כֵּן בְּחֵינַת אֲתֵּעְרוּתָא דְלִעֵילָא מִמְקוֹר נַעֲלָה עוֹד יוֹתֵר שְׁאִין
5 אֲתֵּעְרוּתָא דְלִתְמָא מִגַּעַת
6 שָׁם²⁸, כִּי כִדְבְרֵי הַזֹּהָר קוֹדֶשׁ-אֵל
7 בְּרִיף-הוּא לֹא שְׁרִיא אֱלֹא
8 בְּאֲתֵר שְׁלִים²⁹ אֵין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
9 הוּא שׁוּרָה (וְאֵין הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה
10 נִפְעֵלַת כְּרָאוּי) אֵלָא בַּמְקוֹם שֶׁלֶם,
11 כְּלוֹמֵר בְּמֵי שֶׁאֵכֵן מְהוּוֵה כְּלֵי רָאוּי
12 וּמוֹשֵׁלִם לְהַשְׂרָאָת הַשְּׂכִינָה, וְדַבֵּר זֶה
13 יִתְכֵן דּוּקָא עַל "אֲתֵּעְרוּתָא דְלִעֵילָא"
14 בְּדִרְגָה הָעֲלִיּוֹנָה, כִּי "אֲתֵּעְרוּתָא
15 דְלִעֵילָא" שְׁבָאָה בְּעַקְבוֹת "אֲתֵּעְרוּתָא
16 דְלִתְמָא" לֹא בָאָה בְּ"אֲתֵר שְׁלִים" כִּי גַם
17 "אֲתֵּעְרוּתָא דְלִתְמָא" נַעֲלִית הִיא
18 מוּגַבֵּלַת לְפִי עֵרְכוּ שֶׁל הָאָדָם.
19 וְזָהוּ גַם מָה שְׁהוֹצְרְכוּ
20 לְהִבְיָא גְחֵלִים מִמְזִבְחַת
- הַחִיצוֹן אֶל מְזִבְחַת הַפְּנִימִי³⁰, אִף עַל פִּי שְׁהִיִּתָּה בּוּ אֵשׁ מִלְמַעְלָה,
וְלִכְאוּרָה כֹּל הָאֵשׁ מִן הַהִדְיוּט מִיוֹתֵרֵת לִגְבִּיּוּ כִּי בְּתַחֲיִלָּה בְּשִׁלְבַת רָאשׁוֹן,
בְּהַתְחַלַּת הַעֲבוּדָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַמְּשָׁכָה שְׁעַל-יְדֵי אֲתֵּעְרוּתָא
דְלִתְמָא, וְדוּקָא עַל-יְדֵי-זֶה אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת אַחֲר־כֵּן
הַמְּשָׁכַת בְּחֵינַת אֲתֵּעְרוּתָא
דְלִעֵילָא שְׁלִמְעֵלָה מִבְּחֵינַת
הָאוּר שְׁנַמְשָׁף עַל-יְדֵי
אֲתֵּעְרוּתָא דְלִתְמָא, כִּי בִכֵּן
הָאָדָם מִתְעַלָּה וְהוֹפֵךְ לְהִיּוֹת כְּלֵי רָאוּי
("אֲתֵר שְׁלִים") לָאוּר שְׁבָא
בְּ"אֲתֵּעְרוּתָא דְלִתְמָא" עֲלִיּוֹנָה
שְׁהַמְשָׁכָה זֶה דּוּקָא וְלֹא זֶה
שְׁבָאָה רַק מִצַּד הָאָדָם וְלְפִי עֵרְכוּ
הִיא תְּכָלִית וְשְׁלִימוֹת עֲנִין
הַמְּשָׁכָן, וְשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם.
- שְׁלִמְעֵלָה מִבְּחֵינַת הָאוּר שְׁנַמְשָׁף עַל-יְדֵי אֲתֵּעְרוּתָא דְלִתְמָא, שְׁהַמְשָׁכָה זֶה הִיא
תְּכָלִית וְשְׁלִימוֹת עֲנִין הַמְּשָׁכָן, וְשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם.

ואילך). 28) ראה לקו"ת שה"ש כד, א. 29) ראה זח"ג צ, ב. 30) ראה תמיד לג, א. רמב"ם תמידין ומוספין פ"ג ה"ז. תו"ח תרומה שה, ג. וראה גם המשך תרס"ו ע' קמד. רשימת המנורה ע' קקא.

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אדר, תש"כ
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ז אדר, בו כותב אודות השקו"ט שהי' לו עם... שי.

והנה מובן שמצער ריחוק בין ישראל לחבירו, אף שמאידך גיסא מובנת ההתרגשות שלו לאחר שהני"ל דבר דברים מוזרים. אבל כנראה שהני"ל הורגל בסביבה וכו', וכתוב בתניא שהרגל נעשה טבע (שני עכ"פ). אבל כיון ששו"ס ככתבו הרי בקש מחילה ורוצה להתקרב ותיכף על אתר, צריכה להיות ההתנהגות באופן שלא רק ששו"ס יבוא לזה שיהי' כמו שהי' לפני השקו"ט, אלא שעוד בהוספה ע"ד המבואר באגרת התשובה סוף פרק ט'. ובאיזה אופן לבוא לידי כך, אם ע"י הפסק הקישור לזמן או באופן אחר, בזה צריך להתייעץ עם אנ"ש המכירים הני"ל ויכולים לשער באיזה דרך יפעלו יותר.

והשי"ת המשגיח על כאו"א בהשגחה פרטית יצליחם בזה, ובפרט שנמצאים אנו בחדש אדר אשר ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר וכידוע דרז"ל בזה.

בברכת הצלחה ולבשו"ט

מ. שניאורסאהן

בס"ד. שיחת* ש"פ תצוה, ח' אדר-ראשון, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

1 א. מאמר ד"ה ועשית מזבח מקטר קטורת.

2 * * *

3 ב. דובר במאמר¹ - מיוסד על מאמר של הצמח-צדק² - אודות פס"ד המג"א³ בנוגע לתענית דו'
4 אדר, שבשנה מעוברת הרי זה באדר ראשון,

5 וגם דובר אודות החילוק בין ז' אדר ל"ג בעומר, שבנוגע לז' באדר איתא בשו"ע⁴ שצ"ל ענין
6 התענית, משא"כ ל"ג בעומר, יום ההילולא של רשב"י, הוא יום שמחה⁵, ולא רק יום שמחתו של רשב"י,
7 אלא גם יום שמחה לכל ישראל, שנקרא "יום שמחתנו", וכידוע הסיפור (המוכא בפע"ח⁶) אודות א'
8 שהי' נוהג לומר "נחם" בכל יום, כולל גם בשבת ויו"ט, ואעפ"כ, כשאמר "נחם" בל"ג בעומר, הזיק לו
9 כו', כיון שלא הי' צריך לומר "נחם" בל"ג בעומר, להיותו יום שמחה לכל ישראל - שבמאמר הנ"ל
10 מבאר הצ"צ את טעם הדבר ע"פ קבלה וחסידות⁷, ולעת עתה הרי זה המקום היחידי שמצאתי ביאור
11 בענין זה.

12 ובהקדמה - שענין זה מבואר אמנם בספרי נגלה ודרוש של גדולי ישראל, ועד גם ביערות דבש⁸ (לר'
13 יהונתן אייבשיץ, כידוע ומפורסם גדולתו הן כנגלה דתורה והן בפנימיות התורה), והביאור בזה בפשטות
14 (כפי שמקובל בעולם) - שהדבר תלוי ברצונו של בעל ההילולא⁹:

15 בנוגע למשה רבינו - כיון שמאד לא רצה והרבה להתפלל שלא יהי' ענין ההסתלקות (כמובן מפשטות
16 הכתובים וכמבואר במדרשי חז"ל), לכן נקבע יום ההסתלקות ליום תענית;

17 משא"כ בנוגע ליום ההילולא דרשב"י - כיון שהי' בשמחה ביום זה, וכמבואר באידרא (אידרא רבה¹⁰,
18 ובעיקר באידרא זוטא¹¹) שקודם ההסתלקותו אמר "בחד קטירא אתקטירנא בי' בקוב"ה בי' אחידא בי'
19 להיטא כו'", וסיים בפסוק¹² "כי שם צוה ה' את הברכה חיים", ו"לא סיים בוצינא קדישא למימר חיים
20 כו"¹³ [ולהעיר שעד"ז מצינו גם אצל אדמו"ר האמצעי, שנסתלק באמרו תיבת "חיי החיים"¹⁴] - לכן
21 נקבע יום זה ליום שמחה.

22 אבל ביאור זה אינו מספיק - שהרי הא גופא דורש ביאור:

23 כיון שמדובר אודות רועה ישראל, ורועה נאמן, שמניח את כל הענינים וחושב רק אודות טובתן של
24 כל ישראל, הרי מובן שכן הוא גם בנוגע לענינינו, שהסיבה לכך שאצל משה רבינו הי' ענין ההסתלקות
25 שלא ברצון, היא, בגלל שכך הי' צריך להיות מצד טובתן של ישראל; וא"כ, מדוע אצל רשב"י - שגם
26 אצלו הי' כל הענינים כפי שצריכים להיות מצד ישראל - הי' ענין של שמחה בשעת ההסתלקותו?

27 ובפרט ע"פ הידוע שרשב"י הי' ניצוץ מנשמת משה רבינו¹⁵, וא"כ, קשה יותר מדוע יום ההילולא
28 של משה רבינו הוא יום תענית, ואילו יום ההילולא של רשב"י הוא יום שמחה?

29 ולכן זקוקים להביאור שבמאמר הנ"ל - ע"פ קבלה וחסידות.

(8) ח"א דרוש יז. ועוד.
(9) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 218 ואילך. וש"נ.
(10) זח"ג קמד, ב.
(11) שם רפז, ב ואילך. רצא, א ואילך.
(12) תהלים קלג, ג.
(13) שם רצו, ב.
(14) ראה תו"מ ח"ג ע' 95. וש"נ.
(15) ראה שם ס"ע 334. וש"נ.
(* ראה לקמן הערה 61.
(1) פ"ד (לעיל ע' 106).
(2) ד"ה להבין מ"ש בזהר תרומה גנתא לא עאל בה ההוא גנא
כו' - נדפס בס' ההשתטחות (קה"ת, תשנ"ו) ע' לט ואילך. וש"נ.
(3) או"ח סתק"פ סק"ח.
(4) שם ס"ב.
(5) ראה תו"מ ח"ג ע' 404. וש"נ.
(6) שער ספה"ע פ"ז. וראה תו"מ ח"ט ע' 280. וש"נ.
(7) ראה גם תו"מ חכ"ה ע' 26 ואילך.

ג. המשך הענין - הביאור בקביעת ז' אדר ליום תענית בגלל מיתת משה, אף שיש בו ענין של שמחה
 מצד לידת משה, כי התענית דז' אדר אינו בגלל שהוא "יום חייב", אלא מצד ענין התשובה, "והחי יתן
 אל לבו"¹⁶, ובזה ניתוסף יותר מצד ענין השמחה - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁷ בלקו"ש
 חט"ז ע' 343 ואילך.
 ד. אמנם, בימינו אלו לא מתענים בז' אדר, מצד חלישות הדור ולא מצי לצעורי נפשם כו', אבל
 אעפ"כ, צריך להיות ענין הצדקה תמורת התענית (כמבואר באגה"ת¹⁸).
 זאת ועוד:
 ידוע מנהג רבותינו נשיאינו, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר, שלא היו אומרים תחנון בז' אדר¹⁹, ומכ"ש
 שלא הי' אצלם ענין התענית.
 וההסברה בזה:
 ענינם של רבותינו נשיאינו הוא - אתפשטותא דמשה שבכל דרא²⁰, ניצוץ של משה רבינו, אשר ע"פ
 השגחה פרטית, שהיא ההשגחה העליונה, נתמנו להיות ראש ומוחין של בני²¹, עד שכל עניני בני, לא
 רק הענינים הרוחניים, אלא גם הענינים הגשמיים, יומשכו על ידם²², והכח על זה הוא ממה, שלהיותו
 רועה ישראל הראשון, נותן כח לנשיאים שבכל דור ודור.
 ולכן, יום ז' אדר נחשב אצלם ליום שמחה, ואין אומרים בו תחנון.
 ואע"פ שמשה רבינו עצמו לא רצה את ענין ההסתלקות שבז' אדר - הרי זה רק בתחילה, אבל לאחרי
 שהי' ענין ההסתלקות בז' אדר, הנה עי"ז ניתוסף אצלו עליו גדול יותר:
 אע"פ שגם לפני כן הי' משה רבינו בדרגא נעלית ביותר, עד "שפירש מן האשה"²³ - ע"פ דין, כיון
 שהקב"ה אמר לו "ואתה פה עמוד עמדי"²⁴, מ"מ, בעת הסתלקותו הגיע לדרגא נעלית יותר.
 וכפי שמצינו במדרשי רז"ל²⁵ שבזכות התעסקותו של משה ב"עצמות יוסף", כמ"ש²⁶ "ויקח משה
 את עצמות יוסף עמו", בהיותו במעמד ומצב ש"אין בישראל גדול ממנו" - זכה לכך ש"לא נתעסק בו
 אלא המקום, שנאמר²⁷ ויקבור אותו בגיא".
 וכן מצינו שבעת הסתלקותו הגיע משה רבינו לדרגת שער הנו"ן, והיינו, שאע"פ שעד אז היו אצלו
 רק מ"ט שערים, כדאיתא בגמרא²⁸ "נ' שערי בינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה חסר אחת, שנאמר²⁹
 ותחסרהו מעט מאלקים", הנה ביום הסתלקותו ניתן לו גם שער הנו"ן, כפירוש הרב המגיד³⁰ על הפסוק³¹
 "ויעל משה גו' אל הר נבו" - נו"ן בו.
 ועפ"ז יש לבאר דברי הגמרא³² "מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש במרום" - שלאחרי
 הסתלקותו הגיע משה רבינו לדרגא כזו שלגבי דרגתו הקודמת נקראת בשם "מרום".
 ומטעם זה נחשב ז' אדר ליום של עלי' גם אצל אתפשטותא דמשה שבכל דרא, ולכן הוא אצלם יום
 שמחה, ואין אומרים בו תחנון.

(26) בשלח יג, יט.

(27) ברכה לד, ו.

(28) ר"ה כא, ב.

(29) תהלים ח, ו.

(30) הובא בלקו"ת במדבר יב, א ואילך. וראה לקו"ש חכ"ד

ע' 257 הערה 33. וש"נ.

(31) ברכה לד, א.

(32) סוטה יג, סע"ב (לגירסת הרמב"ם בהקדמתו לפיהמ"ש

ד"ה כי כל מצוה)). וראה זח"א קלג, רע"א.

(16) קהלת ז, ב.

(17) בשילוב שיחת ש"פ תשא (שושן פורים קטן) שנה זו.

(18) פ"ג.

(19) ראה תו"מ - רשימת היומן ע' תעד. וש"נ.

(20) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

(21) ראה תניא פ"ב.

(22) ראה תו"מ הל"ט ריש ע' 54. וש"נ.

(23) שבת פז, א. הובא בפרש"י עה"ת בהעלותך יב, א-ח.

(24) ואתחנן ה, כח.

(25) סוטה ט, ב (במשנה). וראה לעיל ע' 7. וש"נ.

1 ה. ועלי' זו היא לא רק עבור אתפשטותא דמשה עצמו, אלא גם עבורנו - ע"י ההתקשרות אליו, ועד
2 להתקשרות שהיא לא רק במחשבה ודיבור, אלא גם במעשה, ש"הוא העיקר"³³, ו"נלכה באורחותיו נצח
3 סלה ועד"³⁴, ללא הפסק³⁵ (ולא באופן שלפעמים מתנהג כפי רצונו של הרבי, ולפעמים מתנהג כפי רצונו
4 הווא).

5 ועי"ז מצליחים בלימוד התורה, נגלה וחסידות, ובקיום המצוות בהידור,

6 ואז - כאשר "בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", אזי "ונתתי גשמיכם (שהו"ע הגשמיות)³⁶
7 בעתם וגו"³⁷, ועד לסיום הפרשה: "ואולך אתכם קוממיות"³⁸, בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו.

8 * * *

9 ו. ע"פ משנת במאמר³⁹ בנוגע לענין הספיחים - יובן ענין נוסף:
10 ידוע⁴⁰ שכאשר אדמו"ר האמצעי רצה להקים ישוב במקום רחוק, בארץ ישראל, הציע, ביקש וצוה
11 לכמה מהחסידים שיסעו לשם,

12 ושאלו אותו: מה יהי' עם "חסידות"?

13 - שכן, אף שלא דרו במקומו של אדמו"ר האמצעי, היו באים מזמן לזמן לשמוע חסידות, או שהיו
14 שומעים חסידות מאדמו"ר האמצעי בעת שהי' נוסע למקומם (כידוע שאדמו"ר האמצעי הי' נוהג לנסוע
15 ממקום למקום בתוך המדינה); אבל אם יסעו למקום רחוק, לא יוכלו לשמוע חסידות -

16 והשיב להם אדמו"ר האמצעי, שישלח להם את כתבי ("ביכלאך") החסידות.

17 [וזהו הטעם הפשוט לכך שבאוסף הכתיב-יד של כ"ק מו"ח אדמו"ר יש רק מעט "כתבים" של אדמו"ר
18 האמצעי, אף שלפי-ערך כתב יותר משאר הרביים - כיון ששלח "כתבים" לארץ ישראל. ואכן, אצל
19 צאצאי חסידי אדמו"ר האמצעי שנסעו לארץ ישראל, מצאו "ביכלאך" חסידות של אדמו"ר האמצעי,
20 שהי' שולח להם, כנ"ל⁴¹].

21 ולכאורה אינו מובן:

22 למרות שאדמו"ר האמצעי הבטיח לשלוח להם כתבי חסידות - הרי עדיין הי' חסר אצלם הענין
23 ד"עיניך רואות את מוריך"⁴² שצריך להיות בעת אמירת התורה, שעי"ז ניתוסף בהבנת התורה!?

24 ולאמיתו של דבר, התועלת של התלמיד מראיית פני הרב היא (לא רק בעת אמירת התורה, אלא) גם
25 שלא בשעת אמירת התורה - כמובן מדברי הגמרא⁴³: "אמר רבי, האי דמחדדנא מחבראי, דחזיתי לרבי
26 מאיר מאחורי, ואילו חזיתי מקמי, הוה מחדדנא טפי, דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך".

27 וגם בפשטות מובן שצריך להיות "עיניך רואות את מוריך" - כי, בשעת אמירת התורה מאירים פני
28 הרב, כמ"ש⁴⁴ "חכמת אדם תאיר פניו", וכיון ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד
29 לבטלה"⁴⁵, הרי בודאי שהארת פני הרב מביאה תועלת אצל התלמיד- שניתוסף אצלו בהבנת תורת רבו.

30 וכמובן גם ע"פ תורת הבעש"ט⁴⁶ שכל דבר שיהודי שומע או רואה מסייע לו בעבודת ה' - שהתועלת
31 שיש לתלמיד מהארת פני הרב היא לא רק באופן מקיף, אלא גם באופן פנימי.

(41) ראה גם סה"ש תרצ"ז ע' 210. תרצ"ט ע' 337.

(42) ישעי' ל, כ. וראה גם תו"מ חמ"ח ע' 389. וש"נ.

(43) עירובין נד, ב.

(44) קהלת ח, א.

(45) שבת עז, ב.

(46) ראה כתר שם טוב בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק

(33) אבות פ"א מ"ז.

(34) לשון אדה"ז בתניא אגה"ק סז"ך (קמו, א).

(35) ראה עירובין נד, א.

(36) ראה גם תו"מ חמ"ו ריש ע' 59. וש"נ.

(37) ר"פ בחוקותי ובתו"כ ופרש"י עה"פ.

(38) שם, יג.

(39) פ"ג - ממאמר הצ"צ, הנסמן שם (לעיל ע' 106).

(40) ראה "התמים" ח"ב ע' עט. וראה גם תו"מ חכ"ד ע' 232.

- 1 ועפ"ז אינו מובן מענה אדמו"ר האמצעי, שבמקום שמיעת חסידות, ישלח את כתבי החסידות - הרי
2 עדיין יחסר אצלם העילוי שנעשה עי"ז ש"עיניך רואות את מוריך"?!
3 ז. והביאור בזה - ע"פ משנ"ת במאמר בענין הספיחים:
4 ענין הספיחים הוא - שאע"פ שהזריעה היתה לפני זמן רב, ואילו עכשיו לא הי' ענין של זריעה,
5 אעפ"כ, ישנה צמיחה (ועד שמהספיחים צומחים עוד ספיחים - ספיחי ספיחים), ולא עוד, אלא שבצמיחה
6 לא ניכר אם היא מהזריעה עצמה או ספיחים בלבד - כפי שמצינו בנוגע לספיחי שביעית, שאי אפשר
7 להכיר אם הם ספיחי שביעית או שנזרעו בשביעית, ויש צורך לסמוך על פלוני כו'⁴⁷.
- 8 וכמשנ"ל שבענין הספיחים יש מעלה לגבי שאר אופני היחודים שישנם בזמן הזה: (א) באופן של
9 חידוש הישנות בלבד, (ב) ע"י נשמות הצדיקים - כי, באופן של חידוש הישנות נעשה שינוי המהות,
10 וגם ע"י נשמות הצדיקים נעשה במהות אחר, משא"כ בענין הספיחים לא נעשה שינוי, אלא הצמיחה
11 היא באותו אופן כמו ע"י הזריעה עכשיו, וכנ"ל בענין ספיחי שביעית, ועד שע"י הספיחים יכולה להיות
12 גם הולדה חדשה - ספיחי ספיחים.
- 13 ועד"ז בנוגע לענינו - שאע"פ שכאשר נוסעים למקום אחר, חסר ענין הראי', מ"מ, הזכרון וציור
14 המעמד ומצב שהי' בעבר, הוא בדוגמת ענין הספיחים, שפועל כמו שהיתה הזריעה עכשיו.
15 ח. וככל הענינים - משתקף גם ענין זה בנגלה דתורה⁴⁸:
16 על הפסוק⁴⁹ "אך בצלם יתהלך איש", איתא בירושלמי⁵⁰, שהאומר שמועה בשם אומרה יראה כאילו
17 בעל השמועה עומד כנגדו.
- 18 וכידוע הסיפור⁵¹ אודות ה'צמח צדק', שכאשר ניגנו את הניגון של רבינו הזקן, כו"כ שנים לאחרי
19 הסתלקותו, הי' זה אצלו באופן ש"בעל השמועה עומד כנגדו".
- 20 ולכאורה: הרי כבר עבר משך זמן - י"ב חודש ועוד יותר - מאז ששמע זאת מבעל השמועה? - אך
21 הענין, שזהו בדוגמת ענין הספיחים, שאף שהזריעה היתה לפני זמן רב, הרי זה פועל גם עתה, ועד"ז
22 בנוגע לפעולת השמועה ששמע בעבר, ובפרט כאשר רואה כאילו בעל השמועה עומד כנגדו, שאינו דומה
23 למי שאינו רואה כו'.
- 24 וזהו גם הביאור במאמר רז"ל⁵² שלאחרי ארבעין שנין קאי איניש אדעתי' דרבי' - שאין זה באופן
25 ששומע זאת מרבו עוד הפעם, אלא שניתוסף אצלו בענינים ששמע מרבו לפני ארבעים שנה, שעומד על
26 דעת רבו (ע"ד שראיית פני הרב פועלת על התלמיד גם לאחרי זמן).
- 27 ט. ולהעיר, שדוגמת ענין הנ"ל מצינו גם בשייכות לימי הפורים, שעליהם נאמר⁵³ "והימים האלה
28 נזכרים ונעשים", וידוע פירוש האריז"ל⁵⁴, שגם לאחרי משך זמן, כאשר "נזכרים" כדבעי, אזי חוזרים
29 "ונעשים" אותם ענינים כמו בפעם הראשונה.
- 30 והרי כללות הענין דפורים קשור עם ז' אדר - כי הענין ד"ונהפוך הוא"⁵⁵, ועד לשמחה גדולה ביותר,
31 עוד יותר משמחת שבת ויו"ט, כמארז"ל⁵⁶ "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע", הרי זה נפעל
32 כתוצאה מענינו של ז' אדר⁵⁷.

תו"מ ח"ז ריש ע' 223. וש"נ.

(52) ע"ז ה, ריש ע"ב.

(53) אסתר ט, כח.

(54) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(55) שם, א.

(56) מגילה ז, ב.

(57) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז הנ"ל.

(47) ראה רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ד ה"ב.

(48) ראה גם לעיל ע' 97. וש"נ.

(49) תהלים לט, ז.

(50) שבת פ"א ה"ב. שקלים ספ"ב. קידושין פ"א ה"ז. וראה רשימות הצ"צ לתהלים (יהל אור) ע' קמת.

(51) לקו"ד ח"א קב, ב. ח"ד תשא, סע"ב ואילך. סה"ש

תש"ב ע' 138. תש"ז ס"ע 146. אנ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע'

רי. וראה סה"ש תרפ"ח ריש ע' 12. תרצ"ו ס"ע 90. וראה גם

- 1 י. ובנוגע לענינו:
- 2 גם עכשיו ישנו הענין ד"נעשים" - שמהפכים את כל הענינים, באופן ש"שמעו הולך בכל המדינות"⁵⁸,
- 3 עד למקום רחוק בקצה העולם, וגם שם פועלים הענין ד"נפל פחד היהודים עליהם"⁵⁹, כפירוש הרמ"א⁶⁰
- 4 "שמתפחדים ממה שמפחדים היהודים .. יראת שמים".
- 5 ובהתאם לכך - הגיע הזמן לשלוח גם לפינה נדחת⁶¹, כדי לפעול שם, ולהביא לשם את מעיינות
- 6 החסידות⁶².
- 7 וע"פ האמור לעיל - הנה גם כאשר יסעו לשם, לא יחסר שום ענין, שהרי ישנו ענין הספיחים, כנ"ל.
- 8 ובפרט שזהו רק הפסק בזמן, ואח"כ חוזרים ונפגשים עוד הפעם, הרי זה בודאי פועל תוספת חיות; אלא
- 9 שבאמצע צריך להיות ענין רקבון הגרעין, שמתבטל ממציאיותו, ועי"ז נפעלת הצמיחה. ובעבודה הרוחנית
- 10 - הרי זה ענין הביטול, לעשות גם שלא כפי רצונו, ולא לערב את שכלו, אלא לבטלו כו', שע"ז נעשית
- 11 הצמיחה בטוב.
- 12 ויה"ר שתהי' נסיעתם בהצלחה מופלגה ביותר, למעלה מדרך הטבע לגמרי, לקדש שם שמים ברבים,
- 13 ויצליחו בלימוד הנגלה ובלימוד החסידות ובקיום המצוות בהידור, מתוך בריאות נכונה, ויפעלו גם על
- 14 המתחילים שאוחזים באל"ף ביי"ת, ויעשו פירות כו', ויביאו משם ניצוצות - נשמות וביורורים כו'.
- 15 וההתחלה תהי' מהתמדה ושקידה בלימוד התורה, כמ"ש⁶³ "ליהודים היתה אורה", "אורה זו תורה"⁶⁴,
- 16 ועד שבאים ל"יקר אלו תפילין"⁶⁴.
- 17 וכל זה - בהצלחה מופלגה, באופן ד"נחלה בלי מצרים"⁶⁵, כמ"ש⁶⁶ "והאכלתיך נחלת יעקב (כיעקב
- 18 שכתוב ברו'⁶⁷ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"⁶⁵), כי פי ה' דיבר", ועד לבנין ביהמ"ק השלישי⁶⁸, שיבנה
- 19 ויתגלה במהרה בימינו.
- 20 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להנוסעים שיחיו שיאמרו לחיים, ומזג משקה לכל אחד מהם בידו הק'.
- 21 ואח"כ ניגנו "ופרצת", וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד מלא קומתו ורקד בשמחה רבה].

* * *

- 22
- 23 יא. בהמשך להמוזכר לעיל (ס"ד) שבז' אדר הגיע משה רבינו גם לשער הנו"ן, אף שבמשך ימי חייו
- 24 ניתנו לו רק מ"ט שערים - יש לבאר לשון הגמרא²⁸ "נ' שערי בינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה
- 25 חסר אחת", דלכאורה אינו מובן: למה נאמר "כולן ניתנו למשה חסר אחת", ולא נאמר מ"ט ניתנו למשה?
- 26 ויובן בהקדם שמצינו לשון זה גם בנוגע למלאכות דשבת - כדאיתא במשנה⁶⁹ "אבות מלאכות ארבעים
- 27 חסר אחת", וגם כאן נשאלת השאלה: למה לא נאמר ל"ט מלאכות?
- 28 ומבואר בזה⁷⁰, שמספר המלאכות דשבת הוא "כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתורה", שמספרם
- 29 הוא ארבעים, אלא ש"חסר אחת", ד"איכא חד דלא ממנינא", אלא שיש ספק אם זהו מש"נ ביוסף⁷¹
- 30 "ויבוא הביתה לעשות מלאכתו", ל"מאן דאמר לעשות צרכיו נכנס", ולכן אינו ממנינא; ולמ"ד שנכנס

ד"נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו" (ח"א קיז, א) בנוגע ללימוד פנימיות התורה בריבוי, ועד לאופן של הפצה (ראה לקו"ש חט"ו ע' 42 ואילך. וש"נ).

(63) שם, טז.

(64) מגילה טז, ב.

(65) שבת קיח, סע"א ואילך.

(66) ישעי' נח, יד.

(67) ויצא כח, יד.

(68) ראה פסחים פח, א ובחדא"ג מהרש"א ועיון יעקב שם.

(69) שבת פ"ז מ"ב (עג, א).

(70) ראה תיוו"ט שם. מהרש"א שם. ועוד.

(71) וישב לט, יא.

(58) שם, ד.

(59) שם ח, יז.

(60) בספרו מחיר יין על מג"א עה"פ.

(61) הכוונה לבחירת ומינוי התלמידים השלוחים לשיבה במלברין אוסטרליא, אשר לכבוד מאורע זה נערכה התועדות זו (ראה מבוא לאג"ק חכ"ד ע' 11 ואילך. לקמן ע' 119; ע' 128; ע' 137 ואילך; ע' 157 ואילך; ע' 220 ואילך; ע' 402). - המו"ל.

(62) בענין זה נזכר גם מאמר הזהר שע"י לימוד פנימיות התורה, באופן ד"יתפרנסון" (תקו"ז ת"ו בסופו), "יפקון ב' מן גלותא ברחמים" (ח"ג קכד, ב (ברע"מ)), ומעלת הדור האחרון, דרא דעקבתא דמשיחא - שהוא כמו דורו של רשב"י (ח"א צב, סע"ב. ח"ב קמז, א. ח"ג נח, א. קנט, א) - שבו יהי' הענין

1 לעשות מלאכתו ממש, אזי הפסוק⁷² "והמלאכה היתה דים" אינו ממנינא, כיון שפירושו הוא "דשלים
2 לי' עבדתא"⁷³.

3 אך עדיין אינו מובן: מדוע משתמשת התורה בנוגע ליוסף בלשון כזה שיכולים לטעות בו בנוגע
4 למלאכות שבת - הרי התורה היתה יכולה לכתוב אותו ענין בלשון אחר שבו לא תהי' נתינת מקום
5 לטעות?

6 יב. והביאור בזה⁷⁴:

7 על הפסוק⁷⁵ "כי בו שבת מכל מלאכתו", איתא במדרש⁷⁶: "אע"ג דאת אמר כי בו שבת מכל מלאכתו,
8 ממלאכת עולמו שבת, ולא שבת לא ממלאכת הרשעים ולא ממלאכת הצדיקים" (שכרן ועונשן).

9 וכמו"כ בנוגע לאדם למטה, יש מלאכה אחת שמותרת בשבת - מלאכת שמירת שבת, והיינו,
10 שהשמירה והזהירות מעשיית כל המלאכות בשבת היא עצמה מלאכה [ובפרט ע"פ מארז"ל⁷⁷ ששקולה
11 שבת כנגד כל מצוות התורה, הרי זה כולל עשיית כל המצוות], אלא שזוהי מלאכה המותרת בשבת.

12 וזהו הטעם שלשון מלאכה נאמר בתורה ארבעים פעמים - כיון שישנן ארבעים מלאכות, אלא
13 שמלאכה אחת היא מותרת. ועפ"ז מובן דיוק הלשון "אבות מלאכות ארבעים חסר אחת", ולא ל"ט
14 מלאכות.

15 ונמצא, שאע"פ שכוונת חז"ל היא לקבוע את המספר של ל"ט מלאכות, מ"מ, השימוש בלשון
16 "ארבעים חסר אחת" מורה ומדגיש שישנו הענין של ארבעים, והיינו, שע"י הזהירות מל"ט המלאכות
17 באים למלאכה הארבעים - שמירת שבת.

18 יג. ועפ"ז מובן גם בנוגע לדברי הגמרא "נ' שערי בינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה חסר אחת":
19 אע"פ שהמכוון הוא שניתנו למשה רק מ"ט שערים, הנה בדיוק הלשון "כולן (נ' שערי בינה) ניתנו
20 .. חסר אחת" מרמז שבנתינת מ"ט השערים נכלל גם שער הנו"ן.

21 ובפרט ע"פ המבואר בלקו"ת פ' במדבר⁷⁸, שבשער הנו"ן יש ב' ענינים: (א) כפי שהוא בפני עצמו,
22 (ב) כפי שכלול במ"ט השערים - הרי בודאי שבנתינת מ"ט השערים כלול גם שער הנו"ן.

23 אלא שהתכללות שער הנו"ן במ"ט השערים שניתנו למשה היא בהעלם ובכח; ובז' אדר הרי זה נמשך
24 בגלוי.

25 * * *

26 יד. בנוגע לביאורים בפירוש רש"י, היתה הצעה⁷⁹ שאודיע לפני שבת על איזה פירוש רש"י ידובר,
27 כדי שיוכלו לעיין בו. אך בערב שבת עדיין לא ידעתי בעצמי...

28 ובכן, ידובר עתה אודות פירוש רש"י בהתחלת הפרשה, על הפסוק⁸⁰ "ואתה הקרב אליך גו' לקדשו
29 לכהנו לי", ובתחילה ינגנו ניגון, כדי שיוכלו לעיין בפירוש רש"י זה.

30 טו. הביאור בפירוש רש"י, "ואתה הקרב אליך", "לאחר שתגמור מלאכת המשכן", "לקדשו לכהנו
31 לי", "לקדשו להכניסו בכהונה ע"י הבגדים שיהא כהן לי, ולשון כהונה שירות הוא" - ש"לקדשו לכהנו
32 לי" קאי על הכניסה לשירות ע"י הבגדים, בהוספה על מש"נ לפנ"ז "לכהנו לי", שקאי על שם התואר של
33 כהונה; וממ"ש "ואתה הקרב אליך", שמשא יקרבם אליו, שגם הוא הי' כהן, אף שמעלת משה היא
34 בענינים שאינם שייכים לכהונה - למדים, שגם ענין זה הי' לאחר גמר מלאכת המשכן, שאז נכנסו הכהנים

(76) ב"ר ספ"א.

(77) ירושלמי ספ"ג דנדרים. שמו"ר ספכ"ה. רמב"ם הל' שבת

בסופן.

(78) שבעה ערה 30.

(79) ראה לקמן ע' 160 בשוה"ג. וש"נ.

(80) פרשתנו כה, א-ג.

(72) ויקהל לו, ז.

(73) שם מט, ב ובפרש"י.

(74) ראה אוה"ת וישב (כרך ב) בהוספות בסופו (תנח, א-ב).

ויקהל ע' ב'פס ואילך. סה"מ תר"ל ע' רמד ואילך. ע' רמט ואילך.

ע"ר ע' רב. ע"ר ע' לח ואילך. תרח"ץ ע' עז ואילך. ועוד.

(75) בראשית ב, ג.

1 למשכן, שזהו המקום שבו הי' משה נכנס לשמוע דבר ה'; הביאור איך שימש אהרן במשכן לאחר שבנה
 2 מזבח לעגל - כי, בעת בניית המזבח (קודם גמר מלאכת המשכן), לא הי' אהרן בגדר "כהן ששימש
 3 לע"ז"; וההוראה בנוגע לגודל הזכות והאחריות של אלו ש"אתפשטותא דמשה" קירבם אליו⁸¹ ונתן להם
 4 את התפקיד⁸² לגלות את המשכן שבכל אחד מישראל⁸³ (לאחרי שכבר נגמרה מלאכת המשכן ע"י משה
 5 רבינו⁸⁴) - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ו ע' 170 ואילך.

* * *

7 טז. בפרשת תצוה לא נזכר שמו של משה רבינו. ואיתא בספרים⁸⁵ טעם הדבר - לפי שבדרך כלל
 8 הקביעות דפ' תצוה היא בסמיכות לז' אדר שבו נסתלק משה, ולכן לא נזכר בה שמו של משה, לרמז
 9 על הסתלקותו.
 10 אמנם, התחלת הפרשה היא: "ואתה תצוה", שקאי על משה רבינו, כך, שאע"פ ששמו של משה לא
 11 נזכר בכל הפרשה, נקראת הפרשה כולה על שמו של משה,

12 - ישנם כו"כ פרשיות שהתחלתן "וידבר ה' אל משה", אבל אעפ"כ, אינן נקראות ע"ש משה, ועד
 13 שיש פרשה שנקראת על שם קרח, שהי' מנגד למשה רבינו; ואילו פ' תצוה (שבה לא נזכר שמו של
 14 משה), נקראת על שם משה -

15 ולא עוד אלא כפי שמשה הוא למעלה מענין של שם - "ואתה תצוה".

16 וענין זה הוא ע"ד האמור לעיל (ס"ד) שאע"פ שבתחילה לא רצה משה את ענין ההסתלקות, הנה
 17 לאחרי שהי' ענין ההסתלקות בפועל, נעשית אצלו עלי' גדולה ביותר כו'⁸⁶.

*

19 יז. במאמר שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר בפורים קטן שנת תרפ"ז, במוסקבא⁸⁷ - בזמן שהי' צורך במעמד
 20 ומצב של מסירת נפש כו'⁸⁸ - דובר אודות הענין ד"מפי עוללים ויונקים יסדת עוז גו' להשבית אויב

רע"א)) ולהתעסק אתך, וא"כ, עליך לטרוח ולהתמסר כו'; לא
 לישון ולחלום חלומות, אלא לפעול!

למדת ב"תומכי תמימים" ? - נו? !... היכן הם הפירות של אלו
 שתפקידם להיות "נרות להאיר"? !... האם בשביל זה גידלו וחינכו
 אותך בתו"ת במשך כמה שנים - כדי שתגור בברוקלין, תקרא
 עיתון בכל יום, תשתה מיץ תפוזים, ותמלא כל תאוות לבך? !...
 ולאחרי כל זה, הנך תובע מהקב"ה: מדוע אין לך כל הענינים
 הדרושים לך? !... מה אתה תובע מהקב"ה, בה בשעה שאתה
 בעצמך אשם בכך, וכפי שמבאר אדמו"ר מהר"ש* בהמשך מים
 רבים (תרל"ו) בתחלתו, בענין "אולת אדם תסלף דרכו ועל ה'
 יזעף לבו" (משלי יט, ג).

84 ועד"ז בנוגע לפעולת רבותינו נשיאינו - החל מהבעש"ט
 ורבינו הזקן עד לרבינו נשיאינו, שע"י עבודתם סללו את הדרך
 כו'.

85 מאור עינים ריש פרשתנו. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 204
 ואילך. וש"נ.

86 חסר קצת (המו"ל).

87 נדפס בסה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך. ועוד.

88 ראה שם ע' רפח ואילך.

81 ובמילא, אין הדבר תלוי בבחירתם; הברירה שלהם אינה
 אלא לציית או למרוד ח"ו בנשיאו של עולם (בניגוד לאלו שלא
 דורשים מהם זאת - אף שמקיימים כל עניני התומ"צ, מניחים
 כמה זוגות תפלין וכו' - כיון שאצלם לא הי' הקירוב הנ"ל;
 ו"לפום גמלא שיחנא" (כתובות סז, א. וש"נ)).

82 ולא די בכך שלא עושים להיפך - "סור מרע", אלא צריך
 להיות "עשה טוב"; "סור מרע" הי' גם קודם בריאת העולמות,
 ובשביל "סור מרע" בלבד לא הי' צורך בבריאת העולמות, אלא
 הכוונה היא - "עשה טוב" (ראה גם תו"מ חמ"ה ע' 103 הערה
 30. וש"נ). ובזה גופא - כפירוש רבותינו נשיאינו ש"עשה" הוא
 מלשון כפי' (ראה לקו"ת בחוקתי מת, א. ובכ"מ), היינו, שלא
 די בעשי' כשלעצמה (ובלבד שלא לישון) - בהיותו במצב רוח
 טוב, ואין לו משהו יותר טוב לעשות, אזי יעשה טובה ליהודי
 נוסף ויאריך תפלתו בחצי שעה... - אלא יש צורך במסירה ונתינה,
 לכפות את עצמו ולעשות גם כאשר אין לו חשק כו'.

83 ובפרטיות יותר:

כיון שהרבי בחר כך, וקירב אותך מתוך בני', ודיבר אתך כו'
 - עליך לשמוע את הדברים, ולא לישון... אלא מאי, זוהי טירחא
 עבורך - הרי הרבי הי' צריך לטרוח יותר, ולמסור נפשו להתנתק
 מעבודתו (כהפתגם הידוע אודות רבינו הזקן (לקו"ד ח"א מה,

* בענין זה הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א גם את הפתגם של אדמו"ר מהר"ש (ראה תו"מ חמ"ז ע' 173. וש"נ) אודות מי שמרמה את עצמו: את
 הקב"ה אי אפשר לרמות, וגם את העולם לא מרמים, אלא רק את עצמו, וא"כ, מהו ה"קונן" לרמות "טיפש" ("אפצונאָר אַן נאַר")!...

1 ומתנקם⁸⁹, ונתבאר, שיש צורך במס"נ על ענין החינוך, והחינוך צריך להיות באופן שיהי' ניכר קדושת
 2 האותיות כו', והיינו, שאף שע"פ שכל מסתבר שיכולים ללמוד במהירות גדולה יותר שלא על הסדר,
 3 מ"מ, אין לעשות זאת בגלל קדושת האותיות, ועד"ז בנוגע לנקודות כו'.
 4 וענין זה שייך גם בנוגע לאלו שנוסעים⁶¹ לפתוח מוסד תורה, החל מחינוך על טהרת הקודש, כולל
 5 גם בנוגע לאלו שלא באו עדיין לכלל הבנה והשגה - שתהי' פעולתם באופן של מס"נ, אבל לא באותו
 6 אופן שהי' בשעה שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר מאמר הנ"ל, אלא מתוך הרחבה, ועי"ז יפעלו "להשבית
 7 אויב ומתנקם" - הן האויב שמבפנים והן האויב שמבחוץ כו'.
 8 והעיקר - שיפוצו מעינותיך חוצה, ועי"ז - אתי מר⁹⁰, ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

(90) אגה"ק דהבעש"ט - כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(89) תהלים ח, ג.

אגרות קודש

ב"ה, ז' אד"ש, תשי"ט

ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מו"ה אפרים אליעזר שי' הכהן

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו מכ"ה אד"ר עם המצורף אליו.

ולחעיר אשר לדברי האומרים דאדר ראשון הוא העיקר ובניסן נברא העולם, הרי יום הנ"ל
 הוא יום בראשית*.

ונתעכב המענה ע"פ הכתוב במכתבו אשר חשב להיות כאן ולהתראות בבדר"ח אד"ש.

ובכ"א יהי רצון שילך מצבו בבריאות הלך וטוב, ובפרט שכבר הותחל בזה, והרי נמצאים
 אנו בחדש שבו מרבין בשמחה, שמחה ע"פ תורה, אשר עבודת השם היא, אשר לזה הרי צ"ל בלשון
 הרמב"ם גופו שלם וחזק וכו' שאי אפשר שיבין כו' (אפילו) א' מאבריו כואב (הלכות דיעות ספ"ג) והרי
 הוא כאב פחות מחולי (שבת י"ב א').

וכיון שבחדש אדר הרי נהפוך הוא, לשמחה וגוי' יתהפך גם בהמצב האמור כלשון הרמב"ם
 שלם וחזק.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור ולפורים שמח.

(* דבכגון דא פשוט דהוספת יום ל' בסוף החודש - אינה משנה הקביעות דימים שלפני זה.

לקוטי שיחות פרשת תצוה כך יא

17 (ד) אין דרכו של רש"י להביא ראיות לפירושו
18 בפשוטו של מקרא מדינים שבחלק ההלכה שבתורה
19 (ועל דרך פירוש רש"י בדיבור שלאחרי זה: "כתית
20 - הזתים היה כותש . . והשמן השני פסול למנורה
21 וכשר למנחות שנאמר כתית למאור ולא כתית
22 למנחות", ולא הביא המקור⁷ לדין זה מגמרא⁸
23 ; וכיוצא בזה);

24 ועל פי זה בנדון דידן, אף אם תמצי לומר
25 שצריך להביא ראיה שהשמן צריך להיות "בלי
26 שמרים", מהי הראיה בפשוטו של מקרא ממה "ששנינו
27 במנחות"?

28 (ה) רש"י מעתיק מ'מנחות' התיבות "מגרגרו
29 בראש הזית וכו'". ולכאורה ההוכחה שצריך להיות
30 בלי שמרים היא (לא מזה ש"מגרגרו כו'", אלא)
31 מסיום הענין "וכותש וכו'";⁹ וכמפורש בפירוש רש"י
32 כאן (בדיבור המתחיל שלאחרי זה): "כתית -
33 הזיתים היה כותש במכתשת כו' כדי שלא יהיו בו
34 שמרים";

35 אבל רש"י מעתיק בפירוש התיבות שמהן אין
36 (עיקר¹⁰ ה)ראיה לפירושו, והתיבות שמהן ראיה
37 לפירושו מרמזן ב"וכו'": !

38 (ו) למה מביא רש"י בפירושו גם המ"מ "כמו
39 ששנינו במנחות" ולא כתב (סתם) "כמו ששנינו
40 כו'"? וביותר יוקשה שבפירושו בפרשת אמור¹¹
41 כותב "במנחות ובתו"כ".

ואדרבה: מזה שהתנא (ע"פ פשוט) לא רק קובע השיעור
אלא גם מחדש שהלוקח מקבל עליו שמרים מוכח דשייך שיהי
שמן בלי שמרים - דאל"כ פשיטא דמקבל עליו שמרים.
7) אף ש(בדוחק) י"ל שסמך על מש"כ לפני זה "כמו ששנינו
במנחות".

8) מנחות שם, א.
9) כמו שהקשה ברא"ם כאן.
10) אף דגם זה ש"מגרגרו בראש הזית" הוא משום שזיתים
אלו מבושלים היטב וע"י כתישה כדבעי לא יהיו אח"ז שמרים
בשמן (דבק טוב, משכיל לדוד, שפ"ח ועוד - כפי' הב' ברש"י
מנחות (שם ד"ה מגרגרו בראש הזית)) - בכ"ז מוכן שיעקר
ההוכחה הוא מאופן עשיותו, "כותש כו'" שדוקא עיי"ז אין בשמן
שמרים.

11) כד, ב.

שבקרא הוא עם שמרים מפני שכן הוא פי' לשון מזוקק דבנ"א. (הרי)
עפ"ז קשה לאידך גיסא: א"כ מנ"ל בפשטי"מ שהשמן צ"ל בלי שמרים?

1 א. בתחלת פרשתנו מעתיק רש"י את התיבות
2 "ואתה תצוה. זך" ומפרש: "בלי שמרים כמו
3 ששנינו במנחות¹ מגרגרו² בראש הזית וכו'".
4 וצריך להבין:

5 (א) מזה שרש"י אינו מפרש תיבת "זך" שבפסוק
6 (שפירושו "נקי"³ וכיוצא בזה) כי אם רק מבאר
7 הענין "בלי שמרים" - מוכח דפירוש "זך" ידוע הוא
8 ואין צורך להביאו, אלא שצריך ביאור: זך ונקי
9 ממה? ומבאר ששולל שמרים. ואינו מוכן: מאי קא
10 משמע לן? הרי מוכן מעצמו דנקי היינו מתערבות
11 כל דבר זר (כולל "שמרים")?⁴

12 (ב) לקמן בפרשת תשא⁵ נאמר "לבונה זכה",
13 ולא פירש רש"י "זכה" ממה?

14 (ג) רש"י מביא ראיה לביאורו "כמו ששנינו
15 וכו'"; ולכאורה הביאור "בלי שמרים" אינו זקוק
16 לראיה כלל, כנ"ל?⁶

(1) פו, א.

(2) כגירסתנו במשנה אף שמסקנת הגמרא מגלגלו תנן
(וכקושיית הרא"ם כאן) וכ"כ גם הרמב"ם בהל' איסורי מזבח פ"ז
ה"ח (וראה לח"מ שם).

(3) ראה מנחות (שם, ב): אין זך אלא נקי. וראה רא"ם כאן.
(4) ואין לומר דרש"י בא לשלול שלא תאמר דגם כשיש בו
שמרים אפשר לקרותו "שמן זך" כיון שהשמרים הם בפ"ע למטה,
שאינם מתערבים עם השמן - שהרי מכיון ד"שמן אינו מתערב"
(שמור' ריש פרשתנו) עם שום משקה, כנראה במוחש, ובכ"ז
מוסיף "זך" - מוכן מעצמו* דוך הנאמר בשמן הוא נקיות (ולא
רק העדר תערובות) מדברים זרים.

לכאור' אפ"ל (וראה בצידה לדרך כאן) דשמרים - מכיון
שבאים מהזית עצמו, אינם תערובת דבר "זר", ולכן הי' אפשר
לטעות ד"זך" הנאמר בשמן, אינו שולל שמרים. אבל עפ"ז קשה
לאידך גיסא: מהו יסודו של רש"י בפשטי"מ שהשמן צ"ל "בלי
שמרים"?

(5) ל, לד.

(6) בדבק טוב ושפ"ח כתבו דהרא"י היא שאל תתמה האיך
אפשר להיות שמן בלי שמרים - אבל אינו מוכן כלל דהרי רואים
שיש שמן בלי שמרים.

ומה שהביא בשפ"ח רא"י דאין שמן בלי שמרים ממתני'
דב"מ (מ, א) "המוכר שמן מזוקק כו' מקבל עליו לוג ומחצה
שמרים למאה" - אינו, כי המדובר שם הוא ע"ד הנקרא בלשון
בנ"א "שמן מזוקק" (אע"פ שיש בו שמרים)**.

(* ועד"ז קשה על מ"ש בלבוס האורה שם (לאידך) דרש"י בא לשלול
"שאין פירוש זך דהכא צלול כזך הנאמר גבי מים" - שהרי מכיון
"שאין דרך השמן להיות צלול כמו מים שהרי הוא עב" (כמ"ש בלבוס
שם). היינו שא"א להיות שמן צלול. פשוט דוך הנאמר בשמן פירושו
בלי תערובת דבר זר - "בלי שמרים", וא"צ רש"י לפרשו.

** ואין לומר דרש"י בא לשלול הפי' ד"זך" דקרא הוא "שמן מזוקק"
דלשון בנ"א (שהוא עם שמרים) - כי ניטף שדוחק לפרש ד"זך"

39 זיתים גדלים שם. ומוכרח לומר, שהדליקו את
40 המנורה בשמן שלקחו עמהם ביציאתם מארץ
41 מצרים¹⁵, (שהרי אי אפשר לומר שלקחו עמהם
42 זיתים לכל משך הזמן וכתשום במדבר¹⁶).

43 ומזה הוכחה דאין לפרש שהזית צריך להיות
44 "זך" - דהרי בהשמן שהביאו עמהם אי אפשר
45 להכיר אם בא מזית שהיה "נאכל קצת" או אפילו
46 האם היה "מעופש".

47 [אבל להפירוש שהשמן צריך להיות "זך" - "בלי
48 שמרים", הרי זה ניכר בשמן].

49 ולכן מעתיק רש"י גם את התיבות "ואתה
50 תצוה", היינו, הציווי על עשיית השמן (המבואר
51 בפרשה), ומכיון שהקב"ה אמר למשה שיצוה את
52 בני ישראל (במדבר) לקחת ה"שמן זית זך" -
53 מוכרח לפרש שהשמן צריך להיות זך, ולא הזית,
54 וכנ"ל.

55 ד. ויש להוסיף עוד נקודה בזה:
56 עוד יש מקום לתלמיד ממולח לטעון: מכל
57 מקום עדיף טפי לפרש כפשטות משמעות הכתוב
58 דתיבת "זך" קאי על ה"זית", והקושיא שבפירוש
59 זה יש לתרץ (בדוחק על כל פנים) דפרט החיוב
60 "זית זך" אינו אלא כשיבואו לארץ ישראל "ארץ
61 זית שמן" ויהיה ביכולתם להשיג "זית זך", ובמדבר
62 - שאין כלל "זית" אין מקום לתנאי שיהיה הזית
63 "זך"¹⁷, הדליקו שמן זית סתם¹⁸.

64 וגם זה מבואר בזה שמעתיק רש"י תיבות
65 "ואתה תצוה", שמרומז בזה: "אין צו אלא מיד

1 ז) רש"י מעתיק מן הכתוב גם התיבות "ואתה
2 תצוה"¹², אף שאינו מבאר אלא תיבת "זך"?

3 ועל-כרחך צריך לומר שרש"י מעתיק מפני
4 שגם מהם הוכחה לביאורו "בלי שמרים". וצריך
5 להבין: (א) מהי ההוכחה מן התיבות "ואתה
6 תצוה" שהשמן צריך להיות בלי שמרים? (ב)
7 ולאידך: אם יש הוכחה מן הכתוב, מה מוסיף רש"י
8 בהראיה ממסכת מנחות?

9 ב. והביאור בזה:

10 בכתוב נאמר "שמן זית זך כתית למאור". והנה
11 תיבת "כתית" מוסבת על תיבת "זית", היינו שהזית
12 צריך להיות כתית; ולפי זה קשה לפרש דתיבת
13 "זך" האמורה בין "זית" ל"כתית" מוסבת על תיבת
14 "שמן" (האמורה לפני זה) והוה ליה למימר "שמן
15 זית כתית זך" - היינו שהשמן צריך להיות: (א)
16 של זית כתית (זית הכתוש במכתשת), (ב) זך.

17 [אלא שבדוחק יש לפרש, דבתחלה כתבה התורה
18 התנאים שבשמן - שיהיה (א) של זית (ב) זך, ואחר
19 כך מפרשת האמצעי - שבכדי שיהיה השמן "זך"
20 - הוא על ידי שיהיה הזית "כתית"].

21 ומכיון שנאמר "שמן זית זך כתית וגו'" צריך
22 לפרשו (כפי' האבן עזרא¹³) ד"זך" קאי על הזית,
23 והיינו, שהזית צריך להיות "זך" ("כתית") - שצריך
24 ליקח "הגרגרים שאין בהם עפוש או שלא נאכלה
25 קצתם, וממנו יעשו שמן למאכל מלכים".

26 ופירוש זה שולל רש"י במה שכתב "בלי
27 שמרים", היינו דבפירושו זה בא (לא לבאר תיבת
28 "זך" (כי, כנ"ל, מובן הוא מעצמו), אלא) לחדש
29 דתיבת "זך" מוסבת על השמן, ולא על הזית -
30 למרות הדוחק שבפירוש זה כנ"ל. וזהו שפירש
31 רש"י "זך - בלי שמרים" (דשילית תערובת שמרים
32 לא תתכן אלא בנוגע לשמן, ולא בנוגע לזית,
33 כמובן¹⁴).

34 ג. ובכדי להוכיח דתיבת "זך" קאי על ה"שמן"
35 ולא על ה"זית" (אף שדוחק הוא כנ"ל), מעתיק
36 רש"י מן הכתוב (גם) תיבות "ואתה תצוה".
37 והביאור: הציווי ד"ואתה תצוה גו' ויקחו אליך
38 גו'" נאמר בהיות בני ישראל במדבר, מקום שאין

12 בדפוס ראשון דרש"י ליתא תיבות "ואתה תצוה" - אבל
בשאר כל הדפוסים הוא ככפנים.

13 וראה בגו"א כאן.

14 ראה ע"ז בס' הזכרון (להר"א בקראט הלוי) כאן.

15 ראה רמב"ן כאן.

16 ומה שפירש רש"י "מגרגרו בראש הזית" וכן לקמן (ויקהל
לה, יד): "ואת שמן המאור - אף הוא צריך חכמי לב שהוא
משונה משאר שמנים כמו שמפורש במנחות מגרגרו בראש הזית
והוא כתית וזך" - י"ל כוונתו (לא שבמדבר מגרגרו בראש הזית,
כ"א) שצריך חכם לב להכיר אם השמן זך וכתית כראוי (ע"ד מ"ש
הרמב"ן כאן בטעם "ויקחו אליך"). וכדמוכח ממ"ש (תרומה כה,
ג"ו) "וזאת התרומה אשר תקחו גו' שמן למאור", וכן "הנשיאים
הביאו גו' ואת השמן למאור" (ויקהל שם, כז-כח), ולא נזכר
בכתוב שהחכמי-לב עשו אותו קודם ההבאה.

17 וה"שמן למאור" דתרומת המשכן הי' שמן זית סתם. ואף
שפרש"י בפ' ויקהל (מובא בערה הקודמת) "משונה משאר
שמנים כו' מגרגרו כו' כתית וזך" - הרי"ז ע"פ מה שפירש כאן
"בלי שמרים".

18 ולהעיר משיטת הרגצובי במ"ש (פקודי מ, כג) "ויערך
עליו ערך להם" דמשונה הוא ולא הי' לחם הפנים כיון דהערכת
לחה"פ לא הי' אלא בשבת כו' (צפע"נ עה"ת שם).

24 זית, ולכן "מגרגרו בראש הזית" (מכיון שהשמן
25 היוצא מזיתים שבראש האילן הרי הם מבושלים
26 היטב ונקל להפריד ממנו השמרים" ואין נפקא-
27 מינה אם הזיתים עצמם יהיו מעופשים או נאכלו
28 קצתם וכו'.

29 ומוסיף רש"י "במנחות" – לשלול 'תורת
30 כהנים'²⁵, כי שם הובאה גם הדעה (דתנא קמא)
31 שטוחנו ברחיים (במנחות נמצאת דעה זו רק
32 בגמרא) ורש"י כאן ממשיך "ואינו טוחנן ברחיים",
33 דהנה כאן מדובר בסגנון דסיפור ובהמשך
34 לעשיית המשכן, ולאחר-כך - באה פרשת חנוכת
35 המשכן, שכל זה היה ברוב פאר והדר ובעשירות
36 וכו' (וכן כל ימי היותם במדבר - היה מצב
37 דעשירות²⁶), מה שאין כן בפרשת אמור - שהיא
38 "פרשת מצות הנרות", דיני השמן,

39 לכן כאן פירש רש"י כפי שהיה בפועל במדבר,
40 ובפרשת אמור – על פי דין (ולכן מוכרח להוסיף
41 שם עוד ציון - לתו"כ) ולכן גם מוסיף שם: ג'
42 שמנים וכו'.

43 ו. מה"ענינים מופלאים" על דרך ההלכה
44 שבפירושו רש"י דילן:

45 פסק הרמב"ם²⁷: נאמר בתורה והבל כו'
46 ומחלביהן כו' כל דבר שהוא לשם האל הטוב
47 שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה יהיה
48 נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב כו' כסה ערום כו'
49 הקדיש דבר כו' וכן הוא אומר²⁸ כל חלב לה'.

50 וצריך בירור, אם חל החיוב ד"כל חלב לה'" גם
51 בעת הכנת ועשיית הדבר שבדעתו ליתנו אחר כך לה';
52 ולדוגמא, האם יש חיוב לקחת צמר מובחר כדי
53 לעשות ממנו בגד לעני וכיוצא בזה, דאפשר להיות
54 בזה ב' סברות:

"הלכה אינה עוקרת מקרא כו'"; ו"אין מקרא יוצא מידי פשוטו
(לגמרי) – יבמות (כד, א)."

ובפרט בנדר"ד שזהו רק לראי' נוספת לעיקר הראי' מן הכתוב
"ואתה תצוה" (כנ"ל ס"ג-ד).

(25) לאמור כד, ב.

(26) וי"ל דאז לכל הדיעות "אינו טוחנן ברחיים" - ע"פ מש"כ
"ומחלביהן" (בראשית ד, ד (ובתרגום). זבחים קטז, א), משא"כ
למנחות - מפני החיסרון (מנחות פו, ב). וראה לקמן (בפנים)
מרמב"ם.

(27) סוף הל' איסורי מזבח. שו"ע יו"ד סו"ס רמ"ח (ושם
הלשון: מהטוב והיפה. ואולי גריס כן ברמב"ם).

1 ולדורות¹⁹ ומוכח²⁰ שציווי זה חל "מיד" גם
2 בהיותם במדבר²¹ - ומכיון שאי אפשר לומר שידעו
3 להבחין איזה שמן הוא של זיתים זכים, כנ"ל,
4 על-כרחך צריך לומר ש"זך" קאי על השמן.

5 ה. אבל עדיין אין זו הוכחה גמורה, כי עדיין
6 יש לדחוק ולומר שכמו שצריך לומר שבני ישראל
7 ידעו שיצטוו על שמן למאור בכלל (ולכן לקחוהו
8 ממצרים, אף ש"צידה לא עשו להם"²²) כך ידעו
9 שעתידיים להצטוות ליקח "שמן זית זך", ובצאתם
10 ממצרים לקחו עמהם שמן מזיתים שלא נאכלו
11 מקצתם וכו'²³.

12 ולכן מוסיף רש"י ומביא ראיה מהא דשינוי
13 במנחות "מגרגרו בראש הזית וכו'":

14 לפי פירוש האבן-עזרא דהזית צריך להיות "זך"
15 - "גרגרים שאין בהם עיפוש או שלא נאכלה
16 מקצתם", בזה אין עדיפות להזיתים הגדלים בראש
17 האילן, לגבי שאר הזיתים, ואדרבא: בראש האילן
18 מצויים יותר עופות האוכלים מן הזיתים; ועל פי
19 זה עדיף טפי לקחת מן הזיתים הגדלים באמצע
20 ובתוך האילן - למעלה מתפיסת ידי אדם ולמטה
21 מראש האילן שהעופות רגילים שם.

22 ומכיון דאיתא במנחות "מגרגרו בראש הזית",
23 מוכח דלפי הגמרא²⁴ "זך" קאי על שמן ולא על

(19) פרש"י ר"פ צו. (ואף שעדיין לא למדנו זה - הרי גם
הקושיא אינה פשוטה כ"כ - כ"א רק דתלמיד ממולח ולכן גם
התירין בא ברמז). ואף ש"ואתה תצוה" פירושו "ואתה תצוה
לצוות את בני" על כך" (פרש"י אמור כד, ב) - הרי גם ה"סו"פ
לצוות" הי' במדבר כמ"ש (אמור שם) "צו את בני וגו'".

(20) אבל אין להביא רא' ממ"ש "ויקחו אליך (משח)"
שהציווי הי' רק למדבר - כי עדיין לא נגזר עליו שלא יכנס לא"י;
משא"כ בנוגע שאר בני" כבר בעת חטא העגל עלה במחשבה
הגזירה שלא יכנסו לא"י (פרש"י שלח יד, לג) - וציווי מלאכת
המשכן הי' אחרי חטא העגל (פרש"י תשא לא, יח. לג, יא).

(21) ואף ש"מיד" יוכל להיות גם לאחר זמן (ראה השקו"ט
(ע"ד ההלכה) בשד"ח כללים מערכת מ כלל קסח) - מ"מ בנדר"ד
א"א לפרש "מיד" על הזמן דכניסה לארץ, כי (נוסף - על שזהו
לאחרי ל"ט שנה! הרי) דור המדבר עצמו לא נכנס לא"י (ראה
הערה הקודמת) כ"א בניהם, והם נכללים ב"ולדורות", ועכצ"ל
שהציווי "ואתה תצוה" - "מיד (ולדורות)" הוא לדור המדבר.
(22) בא יב, לט.

(23) אבל ממה שפרש"י (תרומה כה, ה) רק בנוגע להעצי
שטים ש"יעקב אבינו צפה ברוה"ק כו' וצוה לבניו ליטלם עמהם
כשיצאו ממצרים" משמע שלא הביאו שמן במיוחד בשביל
המשכן. וראה יומא (עג, ב) דהיו דברים שקנאו מתגרי או"י.

(24) ואף שאין להביא רא' לפשט"מ מהלכה - הרי בנדר"ד
לא למדו בגמרא הלכה זו (שהשמן צ"ל זך) ע"י דרש כו', ומוכח
דכ"ה פירוש הפשוט של הכתובים ו"להעיר ממזול" (סוטה טז, א)

30 החכמה, הביטול לאלקות³⁵.

31 (ב) "זית" לפי פנימיות ענינו - המקור שממנו

32 נמשך השמן, היינו שהמירות (החשך) שבו היא,

33 אדרבה, מרמזת על מדרגתו הנעלית (ספירת הכתר)

34 שהיא למעלה עדיין מהארה וגילוי (ספירת

35 החכמה, שמן)³⁶; וזוהי בחינת "ישת חשך

36 סתרו"³⁷, שנקרא "חשך" משום היותו מופשט

37 ומרומם מכל גדר של אור הבא בגילוי³⁸.

38 וזהו ההפרש בין פירוש האבן-עזרא ופירוש

39 רש"י בפנימיות הענינים:

40 האבן-עזרא מפרש לפי פשטות הענינים -

41 וה"זית" בתוכנו הפשוט הרי ענין המירות (וחשך)

42 שבו הוא מצד תערוכות הקליפה וסטרא אחרא,

43 ומטעם זה צריך להיות זהירות מיוחדת בבחירת

44 הזית בכדי להוציא ממנו (על ידי כתישה) "שמן"

45 וביטול דקדושה – שהזית עצמו צריך להיות "זך"

46 שאז דוקא הוא ראוי להיעשות כלי לאלקות.

47 אולם בפירוש רש"י, שהוא "יינה של תורה"

48 (פנימיות התורה), מוארים (ברמז על כל פנים)

49 הענינים לפי פנימיותם - והרי ענינו הפנימי של

50 "זית" הוא בחינת "ישת חשך סתרו", שהוא

51 למעלה גם מהאור השייך להשתלשלות העולמות

52 והוא תכלית הקדושה והביטול; ולכן לפי פירוש,

53 אין צורך בזהירות ודקדוק בהנוגע להזית גופא כי

54 אם רק בשייכות להשמן הבא ממנו - ההמשכה

55 לבחינת החכמה, שהיא ראשית הגילוי

56 בהשתלשלות ויש לה שייכות להעולמות, ולכן

57 צריך להיות זהירות בזה שהשמן והביטול יהיה נקי

58 מכל תערוכות - "זך"³⁹.

1 (א) החיוב ד"כל חלב לה" חל בעת הנתינה, שאז

2 נעשה של ה' ולכן אז צריך לבחור "מן הנאה

3 והטוב" שיש לו.

4 (ב) חיוב זה חל גם קודם הנתינה – תיכף ומיד

5 שמחליט בדעתו שסוף סוף יהיה לה', גם בעת הכנת

6 ועשיית הדבר "לשם²⁹ הא-ל הטוב" צריך לבחור

7 "מן הנאה והטוב" (ובזה יש לומר ב' אופנים: רק

8 כשניכר עליו בעת הנתינה, או אפילו כשאינ עילוי

9 - כיון שמכין עתה לשם הא-ל).

10 והנה על פי פירוש האב"ע ד"זך" קאי על "זית"

11 יש ללמוד מדין זה דגם בעת הכנת ועשיית הדבר

12 "לשם הא-ל הטוב" צריך לבחור מן המובחר דהרי

13 הקפידה תורה שהזיתים שאותם כותשים לשמן

14 למאור יהיו זכים ומובחרים - ומכאן שחיוב זה

15 מתחיל מההכנה (וגם אם לא יהיה ניכר על ידי זה

16 עדיפות בעת הנתינה לה').

17 אבל לפירוש רש"י ד"זך" קאי על ה"שמן", הרי

18 שלא הקפידה תורה על שעת ההכנה שיהיה מן

19 המובחר³⁰, ורק בעת הנתינה³¹ צריך להיות "מן

20 הטוב והנאה".

21 ז. מ"יינה של תורה" שבפירוש רש"י דילן:

22 מבואר בחסידות שיש ב' בחינות ב"זית":

23 (א) "זית" לפי פשטות ענינו - שהמירות שבו

24 (כמאמר רז"ל³² "אמרה יונה יהיו מזונותי מרורין

25 כזית") מורה על בחינת ה"חשוכא" וה"מרירו"

26 דסטרא אחרא, שלכן ה"זית משכח תלמודו של ע'

27 שנה³³, כי השכחה מעולם הקליפות³⁴; ולכן, מצד

28 בחינה זו, דוקא על ידי כתישת הזית, על ידי

29 אתנפיא סטרא אחרא, מתגלה השמן – בחינת

(משיחות שבת פרשת תצוה תשכ"ה)

(28) ויקרא ג, טז.

(29) קודם הבפועל שבוה.

(30) באם לא יהי ניכר עדיפות בהדבר בעת הנתינה - כבנדוד

דאין ניכר בהשמן אם בא מזוית זך.

אבל עדיין א"א לברר מכאן דעת רש"י באם ע"י הבחירה מן

הטוב והנאה בעת ההכנה - תהי' עדיפות בהדבר בעת הנתינה,

אם חל החיוב ד"כל חלב לה" בעת ההכנה.

(31) דגם את"ל דגם לדעת רש"י צריך לבחור מן הטוב כו' אם

יהי ניכר בעת הנתינה (ראה הערה הקודמת) - אי"ז מצד ההכנה,

כ"א שבעת ההכנה חל החיוב שיתן מן הטוב.

(32) עירובין יח, ב. (הובא בפרש"י נח ת, יא).

(33) הוריות יג, ב.

(34) תו"א פרשתנו פא, סע"ג. קי, ד. מאמרי אדה"ז - תקס"ח

ביאור דש' חנוכה.

(35) תו"א שם. וראה לקו"ת בהעלותך לו, ב. ועוד.

(36) אוה"ת תצוה ע' א'תקמו ואילך. ד"ה הללו את הוי'

תשל"א.

(37) תהלים יח, יב.

(38) ד"ה הללו שם.

(39) עפ"ז מובן (גם ב"יינה של תורה") מה שפרש"י ד"זך"

בשמן ענינו "בלי שמריים" שאינם תערוכות דבר "זר" אלא באים

מהזית עצמו - כי מצד ספ"י החכמה אין מקום למציאות של דבר

"זר" (נפרד) ממש, כי בה מאיר א"ס "שהוא לבדו הוא ואין זולתו

וזהו היא מדר' החכמה" (תניא פל"ה בהגה"ה), אלא שמצד

שייכותה להעולמות שייך בה "שמריים", שהם דבר זר בערך השמן

- מדרגת החכמה עצמה.

והוא ב' בחי' אדם, ב' פעמים מ"ה.⁴
א', שם מ"ה שלמעלה מהחזה, שלנגדו עומדת
לאה.

ב', שם מ"ה שלמטה מהחזה שלנגדו עומדת רחל.
והוא השית אלפי שני דהוי עלמא, שהם לנגד הו'
אלפיין שבב' שמות מ"ה דז"א וכמ"ש בע"ח שער⁵
לאה ורחל פ"ח ע"ש.

א"כ בשפיכת דמים דאדם יש ב' בחי' שפיכת דמים,
א' שפיכת דמים דאדם התחתון שלמטה מהחזה, ב'
שפיכת דמים דאדם העליון שלמעלה מהחזה.

וי"ל מ"ש שופך דם האדם באדם, כתיב כאן ב'
פעמים אדם, הוא השפיכת דמים דב' בחי' אדם הללו.
תורת לוי יצחק, חיידושים וביאורים לש"ט עמוד קצב

בראשית ט, ו - שופך דם האדם באדם דמו ישפך
כי בצלם אלקים עשה את האדם

ט

ביאור מ"ש "שופך דם האדם באדם" - ב' בחי' אדם,
כנגד "ישראל" וכנגד "יעקב"

ענין רציחה שהוא מה ששופך דם האדם באדם,
הוא, כי הדם שבו מלוכב החיות.

ובשפיכת דם האדם יש ב' בחי' שפיכת דמים,
והוא, כי באדם דז"א יש ב' בחי'.

א', מחציתו העליון שלמעלה מהחזה בחי' ישראל.
ב', מחציתו התחתון שלמטה מהחזה בחי' יעקב,
כמ"ש במאורי אור² מע' ישראל ומע' יעקב³ ע"ש.

(1) ביאור הענין המובא להלן בקיצור: בקבלה ובחסידות מבואר (ראה
אגרת התשובה פ"ד, ועוד) דמ"ש (דברים לב, ט) כי חלק ה' עמו,
דיש ד' אותיות השם בהאדם, אותיות י"ה זהו חכמה ובינה (השכל
שבאדם), אותיות ו"ה זהו המדות, ודבור ומעשה.

השכל (וכן המדות שבשכל) נק' למעלה מהחזה, והמדות המורגשות
בלב נק' למטה מהחזה, דלמעלה מן החזה הוא מקום הראש והמות,
ולמטה מהחזה הוא מקום הלב והרגשת המדות.

ומבואר מ"ש (בראשית כט, טז) "שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל",
הגדולה, ה-קטנה, דלאה מרמז על ה' ראשונה של השם, ורחל ה'
אחרונה, וכמו שהשכל מכוסה כן קבורת לאה מכוסה, משא"כ המדות
המורגשות בלב וכ"ש הדיבור והמעשה של האדם באה בגילוי שייך
להזולת כידוע, וזהו שמקום קבורת רחל היא על עין הדרך - בגילוי.
וזהו שבבחי' ישראל ("לי-ראש") עומדת לאה, ובבחי' יעקב (י-עקב)
עומדת רחל, וזהו הב' פעמים אדם וד"ל. ראה הערה 2. (לקמן סימן
רה. רו הערה 8).

(2) וז"ל: ישראל נק' מחצית העליון דז"א וכו', יעקב נק' חצי פרצוף
תחתון דז"א וכו' ע"ש. וראה המשך תער"ב חלק א' עמוד רס
וז"ל: ישראל נק' מחצה העליון דז"א... הן המדות שמכוסים עדיין
בהשכל וההתבוננות המולידים ואינם ניכרים במהות מציאות בפנ"ע
וכו', ויעקב הוא למטה מהחזה שהמדות הן בהתגלות בבחי' מדות
מורגשות כו'. ע"ש המשך הביאור.

[וזהו שמחלקים המדות לשתיים - "מחצית העליון" הוא המדות
הכלולות עדיין בשכל, וזהו נקרא למעלה מהחזה, ו"חצי פרצוף
תחתון" הוא בחי' המדות שכבר באו בגלוי, מדות מורגשות בלב -
למטה מהחזה.]

(3) וז"ל: יעקב נק' חצי פרצוף תחתון דז"א וכו' ע"ש. ראה תורת מנחם

— ספר המאמרים ה'תשל"ג ד"ה דרך כוכב סעיף ב'.

(4) כידוע שם מ"ה, שהוא גימטריא אד"ם, הוא שם הוי' במילוי
אלפיין, כזה: יו"ד ה"א וא"ו ה"א בגי' מ"ה, ובכללות הוא בחי'
ז"א - מדות. (דשם ע"ב - חכמה, שם ס"ג - בינה, שם מ"ה - ז"א
(מדות), שם ב"ן מלכות, קבלת עול)

וב' פעמים מ"ה - כנגד ב' בחי' אד"ם - יש בו ששה אותיות אל"ף
כנגד שיתא אלפי שנין הוי עלמא. ראה הערה 5.

(5) שער ל"ח. וז"ל: במסכת עבודה זרה (דף ט). תנא דבי אליהו שית
אלפי שני הוי עלמא וחד חרוב, הנה נודע כי עולם נקרא ז"א מחסד
שבו עד יסוד שבו אשר אלו הם סוד שיתא אלפי שנין הוי עלמא, וגם
עניינו כי הנה ז"א בחי' שם מ"ה דמילוי אלפיין כנודע. והנה... יש
ב' נשים לאה ורחל, זו מהראש עד החזה וזה מחזה ועד רגליו והז"א
מזדווג עם שניהם כנודע... וא"כ מוכרח הוא שיהי' בו ב' שמות מ"ה
דאלפיין נגד ב' בחי' אלו הנ"ל, והנה בב' שמות של מ"ה הנ"ל יש
בהן ו' אלפיין וזהו סוד שיתא אלפי שני הוי עלמא ע"ש.

וראה לקמן סימן קצט הערה 5.

מלמטה למעלה (כנגד יצחק, גבורה) – יש לומר, שע"י חורבן בית ראשון נתגלה החידוש בעבודתם של ישראל בהמשכה מלמעלה למטה, וע"י חורבן בית שני מתגלה החידוש בעבודתם של ישראל בהעלאה מלמטה למעלה (שהרי עיקר העבודה דבירור המטה במעמד ומצב של העלם והסתר וחושך הגלות היא לאחרי חורבן בית שני דוקא⁷).

ובצירוף שניהם יחדיו זוכים להחידוש דבית המקדש השלישי, שבו יהי החיבור וההתאחדות דהמשכה מלמעלה למטה והעלאה מלמטה למעלה, "בשתי ידיים" (יד ימין ויד שמאל, חסד וגבורה, המשכה והעלאה) – כיון שיהי בו גילוי ה'עצמות' (כנגד יעקב, תפארת, שעולה עד הכתר) שלמעלה מכל ציור וגדר דמעלה ומטה, ומחברם יחד, היינו, שגם בהקוין דהמשכה והעלאה (בחי' הגילויים, אור) נמשך וחודר בחי' ה'עצמות' ("מאור"⁸), ודוגמתו בביהמ"ק השלישי – שכולל גם בית ראשון ובית שני, אלא שמוסיף ופועל (וגם בהם) מעלת הנצחיות, "מקדש"¹⁰ אדני-כווננו ידיך"¹¹, "בנינא דקוב"ה", בית נצחי לעולם ועד.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשנ"ח עמוד 95-96

ג. זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. מורי ורבי בהפלאה דקדק זית לשון יחיד ה"ל למימור זיתים, ותי' ב' תירוצים לתירוץ א' קאי אפירי יחיד ולתי' ב' קאי אאילן זית ע"ש.

וי"ל דלפי האמור שלהי כתובות (קיא:): בברכתו של א"י ע"ש א"כ מפירי א' של זית יספיק להדליק כל נרות המנורה לילה א' א"כ יוצדק שפיר זית לשון יחיד אפירי א', ולפי מאחז"ל ב' במה מדליקין (ל:): עתידה א"י שתוציא פירות בכל יום, א"כ אם הוציא שמן זית מזאת הפרי לצורך היום, שוב למחר כבר הוציא האילן פרי אחר במקומה של זה כיוצא בו וכן לעולם בכל יום, נמצא מאילן זית א' סגי להעלות נר תמיד. [תקפ"ט]

חתם טופר

כז, כ – ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד

א. כתית למאור. כאן רמז לו עמידת שני בתים, בית ראשון ובית שני, וכן קיום בית שלישי לעולם. בית ראשון בית שני דכתיב כתית למאור, וכתי"ת בגמטריא תת"ל, וכן עמדו השנים בית ראשון ת"י ובית שני ת"כ. ואחר כתית למאור, להעלות נר תמיד, בית שלישי שאין לו הפסק, ורמז לו עמידתו במצות הדלקת המנורה, שכן נמשלה מלכות ישראל לנר שנאמר (תהלים קלב, יז) ערכתני נר למשיחי, וכתיב (זכריה ד, ב) ראיתי והנה מנורת זהב כולה.

תורת המנחה (תלמיד הרשב"א)

ב. "כתית" – רומז למספר השנים שנתקיימו בית ראשון ובית שני, "כת(ית)" דבית שני ו"כת(ית)" דבית ראשון; ו"כתית" מלשון כתישה ("כותש במכתשת") – רומז על החורבן דבתי-המקדש ("שני חורבנין") שקיומם הי' למשך זמן ("ת"כ ות"י שנים) בלבד⁴.

וע"ז נאמר "כתית למאור" – שכוונת החורבן ("כתית" – כתישה) היא בשביל החידוש והעליו ד"מאור" שלמעלה "מאור" (מקור האור):

בית ראשון ובית שני היו מבחי' הגילויים ("אור"), ובהתאם לכך היתה גם עבודתם של ישראל במעמד ומצב של אור וגילוי (בלבד). וע"י החורבן ("כתית"), שלא הי' האור והגילוי דביהמ"ק, ועבודתם של ישראל היתה במעמד ומצב של העלם והסתר, עד לחושך כפול ומכופל דסוף זמן הגלות – מתגלה החידוש בעבודתם של ישראל בכח עצמם, ועי"ז מגיעים לבחי' "מאור" ("כתית למאור"), מהותו ועצמותו ית' (שלמעלה ואינו מוגדר כלל בבחי' הגילויים), ומתגלה המקדש דלעתיד, בנינא דקוב"ה⁵, בית נצחי.

וע"פ הידוע שבית ראשון הו"ע ההמשכה מלמעלה למטה (כנגד אברהם, חסד), ובית שני הו"ע ההעלאה

המשך ביאור למסכת יומא ליום ראשון עמ' ב

11 וְעָרֹם יֵצֵא מִמֶּנָּה בְּמוֹתוֹ, כְּלוֹמֵר אֵינוֹ מְרוּיַח מִמֶּנָּה כְּלוֹם, וְלֹא יֵשְׁלַכְלַכַּל הַפְּחוֹת תִּהְיֶה יֵצִיאָה מִן הַרְבֵּנוֹת בְּלֹא חֹטָא כְּבִיאָה אֵלֶיהָ.
12 הַנְּהַגוֹת הָאֲמוּרָאִים בְּבּוֹאֵם לְדוֹן: רַבִּי, כִּי הָיָה נִפְיָא לְמִידָן דִּינָא –
13 כְּשֶׁהִיָּה יוֹצֵא לְדוֹן דִּין, אֲמַר עַל עֲצֻמוֹ הָבִי, בְּצִבּוֹ נִפְשִׁיהָ – בְּרִצּוֹן
14 עֲצֻמוֹ לְקַטְלָא נִפְיָא – הוּא מוֹסֵר עֲצֻמוֹ לְמִיתָה, וְצִבּוֹ לְבִיתָה לִית הוּא
15 עֲבִיד – וְצִרְכֵי בֵיתוֹ הוּא אֵינוֹ עוֹשֶׂה בְּכָל זֶה, וְרִיקוֹן לְבִיתָה אֲוִיל –
16 וְשֶׁב בֵּיתוֹ כְּשֶׁהוּא רִיק, שְׂאֵינוֹ מְשַׁתְּכֵר כְּלוֹם. וְלֹא יֵשְׁתַּהֲא בִיאָה
17 – שִׁישׁוּב לְבֵיתוֹ בְּלֹא חֹטָא, כְּפִי שְׁהִיָּה בִּיצִיאָה מִבֵּיתוֹ לְבֵית הַדִּין.
18 רַבָּא כִּי הָיָה נִפְיָא לְדִינָא אֲמַר הָבִי,
19

1 שְׂמַתְחִיִּים לְצַדִּיקִים, מִפְּנֵי – כְּדִי לְמַנוּעַ הִלּוּל הַשָּׁם, לְפִי שְׁבִנֵי אָדָם
2 סְבוּרִים שְׁהוּא צַדִּיק וְלַמְדִּים מִמֶּעֲשָׂיו. וְעוֹד, שְׁכֹאֲשֵׁר נִעֲנַשׁ
3 אֲוִמְרִים שְׂאֵין זְכוֹת הַצַּדִּיק מְגִינָה עֲלָיו. שְׁנַאֲמַר (יְחֻקָּא ל ג א) 'וְכָשׁוּב
4 צַדִּיק מִצַּדִּיקוֹ וְעֵשָׂה עוֹל, וְנָתַתִּי מַכְשׁוֹל לְפָנָיו' – אֲמַצִּיא לִידוֹ חֹטָא
5 גְּלוּי שִׁיכְשֵׁל בּוֹ, וְיִדְעוּ כֹּלָם שְׂאֵינוֹ צַדִּיק. מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִייתָא:
6 אֲפִילוֹ תְּשׁוּבַת הַמּוֹחֵלְמִין [–רִשְׁעֵי גְמוּרָה], מְעַכְבֵּת אֶת הַפְּוִרְעָנוֹת שְׁלֹא
7 תְּבוֹא, וְאֵף עַל פִּי שְׁנַחְתָּם עָלָיו נִזְרֵן דִּין שְׁלֵם פּוֹרְעָנוֹת. שְׁלֹת הַרְשָׁעִים,
8 סוֹפְתָה מְבִיאָה לְיַדִּי תִקְלָה, שְׂמַתוֹךְ שְׁלוֹוֹתָם הֵם יוֹשְׁבִים וּמְהַרְהִיִּם
9 בְּעִבְרִית. וְהָרְשׁוֹת – הַשְּׂרָרָה, כְּלוֹמֵר הַרְבֵּנוֹת, מְקַבְּרַת אֶת כְּעֻלָּתָהּ
10 – גּוֹרֵמַת לְאָדָם לְמוֹת טֵרֵם וּזְמוֹ. עָרוֹם נִכְנָם לָהּ הָאָדָם לְרַבְּנוֹת,

א ואת קרב לזמך ית אהרן אהוד ונת פנויה עמה מגו בני ישראל לשמשא קדמי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן:

כח (א) ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו לי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן:

כ"ח - ואתה הקרב אליך • לאחר שתגמר מלאכת המשכן.

ב ומעבד לבושי קודשא לאהרן אהוד ליקר ולתשבחון:

(ב) ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת:

ג ואת תמלל עם כל חכימי לפא דאשלמית עמה רוח חכמתא ויעבדון ית לבושי אהרן לקדשותה לשמשא קדמי:

(ג) ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי:

כ"ט - לקדשו לכהנו לי • לקדשו, להכניסו בכהנה על ידי הבגדים, שיהא כהן לי. ולשון כהנה, שרות הוא, שנטריא"ה בלע"ז.

ד ואלין לבושיא די יעבדון חושנא ואפודא ומעילא וכתונא מרמזא מצנפתא והמזנא ויעבדון לבושי קודשא לאהרן אהוד ולבנויה לשמשא קדמי:

(ד) ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשפין מצנפת ואבנט ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי:

ל"א - חשן • תכשיט פנגד הלב. ואפוד • לא שמעתי (שהוא לבוש), ולא מצאתי בביתא פרוש תכניתו. ולפי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחבו פרחב גב איש, כמין סינר שקורין פרציני"ט, שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים. כף מעשהו מלמטה, שנאמר: (שמואל ב ו) "ודוד חגור אפוד כד". למדנו, שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין בו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר: (ויקרא ח) "ויתן עליו את האפוד",

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

פורציני"ט [בגד העשוי אריג מרוכב, המכסה את אחורי הגוף מן המתנים ולמטה], שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים, כף מעשהו מלמטה - זו היא צורת חלקו התחתון של האפוד. ומנין שהאפוד היה חגור לו במתניו? שנאמר (שמואל ב ו, יד) 'ודוד חגור אפוד כד', ולא נאמר לבוש אפוד כד', הרי למדנו שהאפוד חגורה היא.

רש"י מוכיח את דבריו, שניקור האפוד הוא החלק התחתון העשוי כעין סינר. ועל שמו נקרא הבגד כולו 'אפוד'; ואי אפשר לומר שהאפוד אין בו חלקים נוספים אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר בפרשת לבישת הבגדים (ויקרא ח, ז) 'ויתן עליו את האפוד' ואחר כך 'ויחגור אותו בחשב האפוד', ויחשב

(ג) לקדשו לכהנו לי. לשון 'לכהנו' אין פירושו 'לעשות אותו לכהן', אלא פירושו 'להיותו כהן' מצד עצמו, וכך אומר הכתוב: לקדשו - לקדש אותו, ולהכניסו בכהנה - על ידי הבגדים - שעל ידי כך יהא הוא כהן לי. ולשון 'כהנה' שירות הוא, שנטריא"ה בלע"ז, ולכן פירוש 'לכהנו לי' הוא 'להיותו משרת לי' (רא"ם); תורה ד

(ד) חשן. זהו תכשיט שנושא פנגד הלב: ואפוד. לא שמעתי ולא מצאתי בביתא פירוש תבניתו (צורתו) של האפוד. ולבי אומר לי שהוא בגד החגור לו במתניו, ומשתלשל ומכסה את גופו מאחוריו, רחבו פרוחב גב איש, והוא כמין סינר שקורין

ויכלומר: תן לה מדה - תן במנורה מידת שמן מספקת שתהא דולקת מערב עד בוקר, ושערו חכמים שהוא חצי לוג ללילי טבת הארופין, וכן - פשיעור הנה יש לתת לכל הלילות, אף בלילות הקצרים, ואם יותר שמן ותוסיף המנורה לדלוק בבוקר אין בכך פלוג (מנחות פט). (רא"ם, גר"א); תורה א כח (א) ואתה הקרב אליך. אין זה ציווי על הקרבנות עתה, שהרי הקרבנות לעבודה היתה על ידי בגדי הטהרה וקרבנות המילואים, וכל אלו עדיין לא נעשו. אלא כף הוא אומר: לאחר שתגמור מלאכת המשכן, הקרב אליך את אהרן ובניו לקדשם לכהנה, ולכן אני מצוה עכשיו על עשיית בגדיהם וקרבנותיהם (רא"ם, בא"ם); תורה ב

ואחר כך "ויחגר אותו בחשב האפוד", ותרגם אונקלוס: 'בְּהִמְיָן אַפּוּדָא'. לְמַדְנּוּ, שֶׁהַחֲשֵׁב הוּא הַחֲגוֹר וְהָאֶפּוֹד שֵׁם תְּכָשִׁיט לְבָדוֹ, וְאִי אֶפְשֶׁר לומר שֶׁעַל שֵׁם שְׁתֵּי הַכְּתָפוֹת שָׁבוּ הוּא קְרוֹי אֶפּוֹד, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר שְׁתֵּי כְּתָפוֹת הָאֶפּוֹד, לְמַדְנּוּ שֶׁהָאֶפּוֹד שֵׁם לְבָד, וְהַכְּתָפוֹת שֵׁם לְבָד, וְהַחֲשֵׁב שֵׁם לְבָד. לְכַף אֲנִי אומר שֶׁעַל שֵׁם הַסִּינֶר שֶׁל מִטָּה קְרוֹי אֶפּוֹד עַל שֵׁם שְׂאוּפְדוֹ וּמִקְשָׁטוֹ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) "וַיֵּאָפֹד לוֹ בּוֹ". וְהַחֲשֵׁב הוּא חֲגוֹר שֶׁלְמַעֲלָה הֵימָנוּ, וְהַכְּתָפוֹת קְבוּעוֹת בּוֹ. וְעוֹד אומר לִי לְבִי, שֵׁיִשׁ רֵאִיָּה שֶׁהוּא מִיֵּן לְבוּשׁ, שֶׁתִּרְגַּם יוֹנְתָן "וְדוֹד חֲגוֹר אֶפּוֹד בְּד", 'פְּרָדוּט דְבוּיץ'. וְתִרְגַּם כְּמוֹ כֵּן: "מְעִילִים", 'פְּרָדוּטִין', בְּמַעֲשֵׂה תְמַר אַחֲת אַבְשָׁלוֹם: (שמואל ב יג) "כִּי כֵן תִּלְבַּשׁ בְּנוֹת הַמֶּלֶךְ הַכְּתוּלוֹת מְעִילִים". וּמְעִיל • הוּא כְּמִין חֲלוֹק, וְכֵן הַכְּתָנִת, אֲלֵא שֶׁהַכְּתָנִת סְמוּךְ לְבָשָׂרוֹ, וּמְעִיל קְרוֹי חֲלוֹק הָעֲלִיּוֹן. תְּשַׁבֵּץ • עֲשׂוּיִין מִשְׁבָּצוֹת לְנוֹי, וְהַמְשַׁבָּצוֹת הֵם כְּמִין גְּמוֹת הַעֲשׂוּיִוֹת בְּתִכְשִׁיטֵי זָהָב, לְמוֹשֵׁב קְבִיעַת אַבְנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְנֵי הָאֶפּוֹד: "מוֹסְבוֹת מִשְׁבָּצוֹת זָהָב", וּבִלְעַז קוֹרְאִין אוֹתוֹ קֶשְׁטוֹנִ"שׁ. מְצַנְפֵּת • כְּמִין כֹּפֶת כּוֹבַע שֶׁקוֹרְיִין קוֹפִי"א, שֶׁהָרִי בְּמָקוֹם אַחַר קוֹרָא לָהֶם 'מְגַבְעוֹת' וּמְתַרְגְּמִינָן כּוֹבְעִין (עֵיין יומא כה). וְאַבְנֵט • הִיא חֲגוּרָה עַל הַכְּתָנִת, וְהָאֶפּוֹד הִיא חֲגוּרָה עַל הַמְעִיל, כְּמוֹ שֶׁמְצִינּוּ בְּסֵדֶר לְבִישׁוֹתָן: "וַיִּתֵּן עֲלֵיוֹ אֶת הַכְּתָנִת וַיַּחְגַּר אוֹתוֹ בְּאַבְנֵט וַיִּלְבַּשׁ אוֹתוֹ אֶת הַמְעִיל וַיִּתֵּן עֲלָיו אֶת הָאֶפּוֹד". בְּגָדֵי-קֹדֶשׁ • מִתְרוּמָה הַמְקַדְּשֶׁת לְשָׂמִי, יַעֲשׂוּ אוֹתָם.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הָאֶפּוֹד (להלן פסוק יא) **מְסוּבוֹת מִשְׁבָּצוֹת זָהָב** תַּעֲשֶׂה אֹתָם [אַבְנֵי הַשֵּׁהָם הַנְּתוּנוֹת עַל כְּתָפוֹת הָאֶפּוֹד תְּהִינָה מוֹקְפוֹת מִשְׁבָּצוֹת זָהָב]. וּבִלְעַז קוֹרְאִין אוֹתוֹ קֶשְׁטוֹנִ"שׁ, וַיִּכְרַמְרָא הַמְשַׁבָּצוֹת הֵלְלוּ הָיוּ אוֹרְגִים אֶת הַכְּתָנוֹת: **מְצַנְפֵּת**. הִיא כְּמִין כֹּפֶת כּוֹבַע שֶׁקוֹרְיִין קוֹפִי"א בִלְעַז. וּמִנִּין לְמַדְנּוּ כֵּן? שֶׁהָרִי בְּמָקוֹם אַחַר (לקמן כה, מ) קוֹרָא לָהֶם הַכְּתוּב מְגַבְעוֹת [בְּצִוּוֵי עַל עֲשִׂיית בְּגָדֵי כֹהֵן הַדְּיוּט נֶאֱמַר 'וּמְגַבְעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכַבֹּד וּלְתַפְאֵרַת'], וּמְתַרְגְּמִינָן - אוֹנְקְלוֹס תִּרְגַּם אֶת הַתִּיבָה 'מְגַבְעוֹת' בְּלָשׁוֹן 'כּוֹבְעִין', הָרִי שֶׁהַמְצַנְפֵּת כְּמִין כּוֹבַע הִיא):

וְאַבְנֵט. הָאֶבְנֵט וְהָאֶפּוֹד שְׁנֵיהֶם מִיְנֵי חֲגוּרוֹת, אֲלֵא שֶׁהָאֶבְנֵט הִיא חֲגוּרָה עַל הַכְּתָנוֹת הַתְּחַתּוֹנָה, וְהָאֶפּוֹד חֲגוּרָה עַל הַמְעִיל הָעֲלִיּוֹן, כְּמוֹ שֶׁמְצִינּוּ בְּסֵדֶר לְבִישׁוֹתָן הַמְפּוֹרָט בְּכַתוּב (ויקרא ח, ט): "וַיִּתֵּן עֲלָיו אֶת הַכְּתָנוֹת וַיַּחְגַּר אוֹתוֹ בְּאַבְנֵט וַיִּלְבַּשׁ אוֹתוֹ אֶת הַמְעִיל וַיִּתֵּן עֲלָיו אֶת הָאֶפּוֹד";

בְּגָדֵי קֹדֶשׁ. כְּלוֹמַר: מִתְרוּמָה הַמְקַדְּשֶׁת לְשָׂמִי יַעֲשׂוּ אוֹתָם, וְעַל שֵׁם שֶׁהַתְרוּמָה הִיא קֹדֶשׁ לַה', קְרוִיִים הַבְּגָדִים הַנַּעֲשִׂים מִמֶּנָּה 'בְּגָדֵי קֹדֶשׁ' (מפרשים): תורה ה

הַכֹּהֵן סְבִיב מִתְּנוּיָו, וְהַכְּתָפוֹת' **קְבוּעוֹת בּוֹ** (בְּחֲשֵׁב) וְעוֹלוֹת מִמֶּנּוּ לְעֵבֶר כְּתַפְּיוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן. וְעוֹד אומר לִי לְבִי, שֵׁיִשׁ רֵאִיָּה שֶׁהָאֶפּוֹד הוּא מִיֵּן לְבוּשׁ וְלֹא חֲגוּרָה בְּלָבָד, שֶׁכֵּן תִּרְגַּם יוֹנְתָן בֵּן עֲזַרְיָאֵל אֶת הַפְּסוּק (שמואל ב ג, יד) "וְדוֹד חֲגוֹר אֶפּוֹד בְּד" - 'פְּרָדוּט דְבוּיץ', וּמְצִינּוּ שֶׁתִּרְגַּם כְּמוֹ כֵּן אֶת הַתִּיבָה 'מְעִילִים' בְּלָשׁוֹן 'פְּרָדוּטִין', בְּעֵינֵי הָאֱמֹר בְּמַעֲשֵׂה תְמַר אַחֲת אַבְשָׁלוֹם: "וְעֲלִיָּהּ כְּתָנִת פְּסִים כִּי כֵן תִּלְבַּשׁ בְּנוֹת הַמֶּלֶךְ הַכְּתוּלוֹת מְעִילִים" (שם יג, יח), הָרִי שֶׁ'פְּרָדוּט', תִּרְגוּמוֹ שֶׁל אֶפּוֹד, הוּא מִיֵּן לְבוּשׁ הַמְכַסֶּה אֶת הַגּוּף כְּמְעִיל, וּמִכָּאֵן שֶׁשְׁמוֹ 'אֶפּוֹד' הוּא עַל שֵׁם הַסִּינֶר הַלְבוּשׁ עֲלָיו מְאֻחָרָיו: **וּמְעִיל**. הוּא כְּמִין חֲלוֹק, וְכֵן הַכְּתוּנָת הִיא כְּמִין חֲלוֹק, אֲלֵא שֶׁהַכְּתוּנָת הִיא חֲלוֹק תְּחַתּוֹן שֶׁהוּא לּוֹבְשׁוֹ סְמוּךְ לְבָשָׂרוֹ, וְ'מְעִיל' קְרוֹי חֲלוֹק הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא לּוֹבֵשׁ מֵעַל לְכְתוּנָת (ראי'ם):

תְּשַׁבֵּץ. מְלָשׁוֹן 'מִשְׁבָּצַת', שֶׁהִיוּ הַכְּתָנוֹת עֲשׂוּיִין בְּאַרְיִגְתָּן בְּדוּגְמַת מִשְׁבָּצוֹת לְנוֹי, וְהַמְשַׁבָּצוֹת הֵם כְּמִין גּוֹמֹת (שְׂקִיעוֹת), כְּאוֹתָן הַעֲשׂוּיֹת בְּתִכְשִׁיטֵי זָהָב לְמוֹשֵׁב קְבִיעַת אַבְנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת - בְּדֶרֶךְ שְׂחוֹקִים שְׂקִיעוֹת בְּתוֹךְ הַתִּכְשִׁיטִים כְּדִי לְקַבֵּעַ בְּתוֹכָם אַבְנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְנֵי

הָאֶפּוֹד' תִּרְגַּם אוֹנְקְלוֹס 'בְּהִמְיָן אַפּוּדָא' [בְּחֲגוּרַת הָאֶפּוֹד], הָרִי שֶׁהַזְכִּיר הַכְּתוּב 'אֶפּוֹד' לְחוּד וְ'חֲגוּרָה' לְחוּד, וּמִכָּף לְמַדְנּוּ שֶׁ'חֲשֵׁב' הוּא הַחֲגוֹר, וְהָאֶפּוֹד' שֵׁם תְּכָשִׁיט לְבָדוֹ, וְעַל כִּרְחֹף שֵׁיִשׁ בְּאֶפּוֹד חֲלַק נוֹסֵף שְׂאִינוּ מְפֹרָשׁ בְּמִקְרָא, שֶׁעַל שְׁמוֹ נִקְרָא הַבְּגָד כּוֹלוֹ 'אֶפּוֹד'. וְאִי אֶפְשֶׁר לומר שֶׁעַל שֵׁם שְׁתֵּי הַכְּתָפוֹת שָׁבוּ הַעוֹלוֹת מִן הַחֲגוּרָה לְצַד רֵאִשׁוֹ הוּא קְרוֹי 'אֶפּוֹד', שֶׁהָרִי נֶאֱמַר (להלן פסוק כז) 'שְׁתֵּי כְּתָפוֹת הָאֶפּוֹד', וְאִילוֹ הָיָה קְרוֹי 'אֶפּוֹד' עַל שֵׁם הַכְּתָפוֹת, לֹא הָיָה אֶפְשֶׁר לומר 'הַכְּתָפוֹת שֶׁל הָאֶפּוֹד', אֲלֵא מִכָּאֵן שֶׁהַבְּגָד עֲצָמוֹ הוּא 'אֶפּוֹד' וְהַכְּתָפוֹת נוֹסְפוֹת עֲלָיו. וּמִכָּלֵל הַדְּבָרִים לְמַדְנּוּ שֶׁשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים יֵשׁ בְּבְגָד זֶה: הָאֶפּוֹד' שֵׁם לְבָד (דְּבַר בְּפִנֵי עֲצָמוֹ) וְהַכְּתָפוֹת' שֵׁם לְבָד וְהַחֲשֵׁב' שֵׁם לְבָד. לְכַף אֲנִי אומר שֵׁיִשׁ בְּבְגָד זֶה חֲלַק הַיּוֹרֵד לְמִטָּה מִתְּנוּיָו לְצַד רֵגְלָיו כְּמִין סִינֶר, וְעַל שֵׁם הַסִּינֶר שֶׁל מִטָּה קְרוֹי הַבְּגָד בְּשֵׁם 'אֶפּוֹד' - עַל שֵׁם שְׂאוּפְדוֹ (לָשׁוֹן קִישׁוּט) וּמִקְשָׁטוֹ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּלִבִּישׁוֹתוֹ (ויקרא ח, ט) "וַיִּתֵּן עֲלָיו אֶת הָאֶפּוֹד וַיַּחְגַּר אוֹתוֹ בְּחֲשֵׁב הָאֶפּוֹד וַיֵּאָפֹד לוֹ בּוֹ" [וַיֵּאָפֹד] אֵינָה פְּעוּלַת הַלְבִּישָׁה עֲצָמָה, אֲלֵא פְּעוּלַת הַהַתְקַשְׁטוֹת הַנַּעֲשִׂיִת עַל יְדֵי הַלְבִּישָׁה, שֶׁעֲשָׂאוּ 'מְאֻפְד' בּוֹ, וְהַחֲשֵׁב' הוּא הַחֲגוֹר שֶׁלְמַעֲלָה הֵימָנוּ שְׂאוֹתוֹ חֲגוֹר

(ה) **וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזֶּהָב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־**
הָאַרְגָּמָן וְאֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ:
 והאנן יסבין ית דהבא וית תכלא וית
 ארגמנא וית צבע זהורי וית בוצא :

רש"י • והם יקחו • אותם חכמי לב שייעשו הבגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות
 מהן את הבגדים.

(ו) **וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֹפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי**
וְשֵׁשׁ מְשׂוּר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב:
 ויעבדון ית אפודא דהבא תכלא ורגמנא
 צבע זהורי ובוין שזיר עובד אמן :

רש"י • ועשו את האפד • אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פרושן פרקים,
 וישגה הקורא בצרופן, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפרש על
 סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים ורכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו, כנגד לבו למטה
 מאציליו. רחבו כמדת רחב גבו של אדם ויותר ומגיע עד עקביו, והחשב מחבר בראשו על פני רחבו
 מעשה אורג ומאריך לכאן ולכאן, כדי להקיף ולחגור בו, והכתפות מחברות בחשב, אחת לימין ואחת
 לשמאל מרחקות זו מזו שעור הברדלס כתפיים, מאחורי הכתף, לשני קצות רחבו של סינר. וכשזוקפן,
 עומדות לו על שני כתפיו והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארפות כדי שעור לזקפן אצל
 צוארו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני השם קבועות בהם, אחת על פתח ימין
 ואחת על פתח שמאל, והמשבצות נתונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עבותות הזהב תחובות בשתי
 טבעות שבחשן בשני קצות רחבו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים
 במשבצות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאליות תקועין במשבצות שבכתף שמאל. נמצא, החשן

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

האפוד, והן ארוכות כדי שיעור
 שיהיה אפשר לזקפן אצל צוארו
 מכאן ומכאן - מימין הצואר
 ומשמאלו, ונקפלות לפניו למטה
 מכתפיו מעט עד כנגד חוהו, ואבני
 השם קבועות בהם (בכתפות). אחת
 על פתח ימין ואחת על פתח שמאל,
 והמשבצות (האמורות לחלץ פסוק כה)
 נתונות בראשיהם (בקצות הכתפות)
 לפני כתפיו - מעט למטה מכתפיו.
 ואל המשבצות הללו היו קשורות שתי
 שרשרות זהב, לחבר בין האפוד לבין
 החושן, ושתי עבותות (שרשרות)
 הזהב הללו היו תחובות בשתי
 טבעות שקבועות בחשן, בשני קצות
 רחבו העליון (שתי הויות העליונות),
 אחת לימין ואחת לשמאל, כשכל
 אחת מן השרשרות נכנסת בטבעת
 ויוצאת ממנה, ונמצאו שתי קצות
 שרשרת בכל צד, ושני ראשי
 השרשרת [הימנית] תקועין במשבצת
 לימין, וכן שני ראשי השרשרת
 השמאלית תקועין במשבצת שבכתף

ולמטה], וחוגר אותו הכהן מאחוריו
 על ידי 'חשב' הקשור מלפניו כנגד
 לבו, בגובה הגוף למטה מאציליו
 [מרפקיו, מקום כפיפת הזרועות].
 רחבו של האפוד כמדת רוחב גבו של
 אדם ומעט יותר כדי שיהיה מכסה גם
 על שני צדדיו, ומגיע בארכו למטה
 עד עקביו (ראה כ"ל את א). והחשב
 (החגור) מחובר בראשו של האפוד
 על פני רחבו, מעשה אורג. כלומר,
 החשב אורג באריגה אחת עם האפוד,
 על רוחב קצהו העליון, ומאריך לכאן
 ולכאן מימין האפוד ומשמאלו, כדי
 להקיף את גופו ולחגור בו.
 מלבד החשב עולות מן האפוד שתי
 'כתפות' שהן רצועות המקיפות את
 כתפיו הכהן, והכתפות מחוברות
 בחשב בשני צדדיו, אחת לימין
 ואחת לשמאל, מאחורי הכתף, לשני
 קצות רחבו של הסינר, וכשזוקפן
 (את הרצועות הללו) עומדות לו על
 שתי כתפיו, והן כמין שתי רצועות
 העשויות מאותו המין שממנו נעשה

(ה) והם יקחו. תיבת 'והם' אינה
 מוסבת על אהרן ובניו שהזכירו
 בסמוך, אלא על אותם חכמי לב
 שיעשו את הבגדים [שהזכירו
 למעלה (פסוק א)]. שהם יקבלו מן
 המתנדבים את הזהב ואת התכלת,
 לעשות מהן את הבגדים (רא"ם, גר"א):
 תורה ו
 (ו) ועשו את האפוד. רש"י מקדים
 ומבאר דרך פירושו בפסוקים אלו: אם
 באתי לפרש מעשה האפוד והחשן
 על סדר המקראות, הרי פירושן יהיה
 פרקים - חלקים חלקים, מעט כאן
 ומעט כאן, וישגה הקורא בצרופן של
 הפרטים הרבים שנאמרו בהם. לכך
 אני כותב תחילה פרטי מעשיהם של
 האפוד והחושן כמות שהוא - כפי
 סדר עשייתן, למען ירוץ הקורא בו,
 ואחר כך אפרש שוב את פרטיהם על
 סדר המקראות:
 האפוד עשוי כמין סינר של נשים
 הרכבות על סוסים [בגד העשוי אריג
 מרובע, המכסה את הגוף מן המתנים

תלוי במשבצות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה בראשו התחתון המקבר בחשב, וטבעות החשן, אל מול טבעות האפוד, שוכבים זה על זה ומרכסן בפתיל תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד ולא יהא נד ונבדל, הולף וחוזר. **זֶהב תכלת וארגמן תולעת שני ושש משור • חמשת מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקים וקוצצין פתילים מהם, וטווין אותן: חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן וכן בתולעת שני, וכן בשש. שכל המינין חוטין כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שזור את כלם כאחד, נמצא חוטין כפול עשרים ושמונה, וכן מפרש במסכת יומא, ולמד מן המקרא הזה: "וירקעו את פחי הזהב, וקצץ פתילים לעשות (את פתילי הזהב) בתוף התכלת ובתוף הארגמן וגו'". למדנו, שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין. מעשה חשב • כבר פרשתי שהיא אריגת שתי קירות, שאין צורת שני עבריה דומות זו לזו.**

(1) שתי כתפת חכרת יהיה לו אל-שני קצותיו ופרמין פתפין מלפפן יהון לה על תרין סטרוהי ויתלפף: **וחבר:**

רש"י • שתי כתפת וגו' • הסינר מלמטה וחשב האפוד היא החגורה וצמודה לו מלמעלה, דגמת סינר הנשים, ומבבו של כהן היו מחברות בחשב שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו, שאין נופלות, כמו שמפרש בענין, והיו זקיפות והולכות כנגד כתפיו, ושתי אבני שהם

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

שהיא אריגת שתי קירות - אריגה משני צדדי הבגד, שאין צורת שני עבריה דומות זו לזו, אלא הצורה הארוגה מעברו האחד של הבגד שונה מן הצורה הארוגה מעברו השני, בשונה ממעשה רוקם שהוא במחט העוברת מצד לצד [תרגומו של 'מעשה חושב' הוא: 'עובד אומן', ותרגומו של מעשה רוקם הוא: 'עובד ציר'] תורה ז

(2) שתי כתפות חכרת יהנה לו. הכתפות תהיינה מחוברות אל האפוד. פיצר? הסינר חגור מלמטה - כלומר חגור ממתניו ולמטה עד עקביו, וחשב האפוד היא החגורה שבה חוגר הכהן את האפוד, וצמודה לו (לאפוד) מלמעלה כדוגמת סינר הנשים, ומצד גבו של כהן היו מחוברות בחשב שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כתף וכתף, והן הנקראות 'כתפות', וזקפן הכהן בלבישתו אותן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל-ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין קצות הכתפות מלפניו

זהב, וקוצצין פתילים מהם - את הריקוע הזה היו גוזרים לרצועות דקות כחוטים, וטווין אותן כך: חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן, וכן היו עושים בתולעת-שני וכן בשש, שכל המינין חוטין (חוטו של כל אחד מהן) כפול ששה, וחוט של זהב שזור עם כל אחד ואחד מהם, ואחר-כך שזור את כולם כאחד ועושה מהם חוט אחד, נמצא חוטין של האפוד והחשן כפול כ"ח [ארבעה מינים שכל אחד מהם שזור שבעה חוטים, ששה ממינו ואחד זהב]. וכן מפורש במסכת יומא (דף עב, ו) ולמד מן המקרא הזה האמור בעשיית האפוד: 'וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות בתוף התכלת ובתוף הארגמן ובתוף תולעת השני ובתוף השש מעשה חשב' (לקמן לט, א), הרי מלשון הכתוב 'לעשות בתוף התכלת ובתוף הארגמן' וגו', למדנו שחוט של זהב היה שזור עם כל מין ומין: **מעשה חשב. כבר פירשתי (לעיל כז, א)**

שמואל. נמצא החשן תלוי במשבצות האפוד ומחובר על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות קבועות בשני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם קבועות שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה, בראשו התחתון של כל אחת מן הכתפות המחובר בחשב וטבעות החשן התחתונות אל מול טבעות האפוד, שוכבים זה על זה - מונחים זה לצד זה, ומרכסן (קושרין יחד) בפתיל תכלת התחוב בטבעות האפוד והחשן, כדי שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד, ולא יהא החשן נד ונבדל הולף וחוזר - מתנועע ונפרד מגופו של הכהן (ראה כנ"ל אות ב).

זהב תכלת וארגמן תולעת שני ושש משור. חמשת המינים הללו שזורין יחד בכל חוט וחוט. ומאחר שהזהב הוא מין מתכת [בשונה משאר המינים שהם מיני צמר ופשתן ראה לעיל כה, ט], לכן כדי לעשות ממנו חוטים לאריגה היו מרדדין את הזהב - מרקעים אותו (כפצק) ועושים ממנו כמין טסין דקין - ריקועים דקים, כעין דפים של

קבועות פֶּהָן, אחת בכל אחת. אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו • אֶל רְחֹבוֹ שֶׁל אֶפֶוד, שְׁלֹא הָיָה רְחֹבוֹ אֶלָּא כַּנֶּגֶד גִּבּוֹ שֶׁל פֶּהָן, וְגָבְהוּ עַד כַּנֶּגֶד הָאֲצִילִים שְׁקוֹרִין קוּדִי"ש, שְׁנַאֲמַר (יחזקאל מד): "לֹא יִחְגְּרוּ בִּיזַע", אֵין חוֹגְרִין בְּמִקּוֹם זִיעָה, לֹא לְמַעַלָּה מֵאֲצִילֵיהֶם וְלֹא לְמַטָּה מִמֶּתְנֵיהֶם, אֶלָּא כַּנֶּגֶד אֲצִילֵיהֶם. וְחִפְּרָה • הָאֶפֶוד עִם אוֹתָן שְׁתֵּי כְּתוּבוֹת הָאֶפֶוד יִחְבֵּר אוֹתָם בְּמַחֲט לְמַטָּה בְּחֹשֶׁב, וְלֹא יֵאָרְגָם עִמוֹ, אֶלָּא אוֹרְגָם לְבַד וְאַחַר כֶּף מִחְבְּרָם.

ח וְהִמְנִן תְּקוּנָה דִּי עֲלוּהִי כְּעוֹבְדוּהִי מִגַּה יְהִי דְהִבָּא תְּכֵלֵא וְאֶרְגְּוֹנָא וְיַבְעֵה זְהוּרִי וְכוּן שְׂזִיר:

(ח) וְחֹשֶׁב אֶפְדֹתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמְנוּ יְהִיהַּ זֶהָב תְּכֵלֵת וְאֶרְגְּמֵן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשׁוֹר:

ט"ז ◀ וְחֹשֶׁב אֶפְדֹתוֹ • וְחִגּוֹר שֶׁעַל־יָדוֹ הוּא מֵאֶפְדוֹ וּמִתְקַנְהוּ לְכַהֵן וּמִקְשָׁטוֹ. אֲשֶׁר עָלָיו • לְמַעַלָּה בְּשֵׁפֶת הַסִּינַי, הִיא הַחִגּוֹרָה. כְּמַעֲשֵׂהוּ • בְּאֶרֶיגַת הַסִּינַי, מַעֲשֵׂה חוֹשֶׁב וּמִחֲמַשֶׁת מִיָּנִים, כֶּף אֶרֶיגַת הַחֹשֶׁב, מַעֲשֵׂה חוֹשֶׁב וּמִחֲמַשֶׁת הַמִּיָּנִים. מִמְנוּ יְהִיהַּ • עִמוֹ יִהְיֶה אֶרוֹג וְלֹא יֵאָרְגְנוּ לְבַד וּיִחְבְּרָנוּ.

ט ותסב ית פרמיץ אבני כורלא ותגלוף עליהן שמהת בני ישראל:

(ט) וְלִקְחֹתָ אֶת־שְׁתֵּי אֲבִנֵי־שֹׁהֶם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

י שתא משמעתהון על אבנא חדא וית שמהת שתא דאשתארו על אבנא תניתא כתולדתהון:

(י) שֵׁשֶׁה מְשֻׁמֹתָם עַל הָאֲבֵן הָאֶחָת וְאֶת־שְׁמוֹת הַשֵּׁשֶׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֲבֵן הַשְּׁנִית כְּתוֹלְדֹתָם:

י"א ◀ כְּתוֹלְדוֹתָם • כְּסֹדֶר שְׁנוּלְדוֹ: רְאוּבֵן, שְׁמֵעוֹן, לֵוִי, יְהוּדָה, דָּן וְנַפְתָּלִי עַל הָאֶחָת. וְעַל הַשְּׁנִיָּה: גָּד וְאֲשֶׁר, יִשְׁשַׁכָּר, זְבוּלֹן, יוֹסֵף, וּבִנְיָמִין מְלֵא, שְׁכָן הוּא כְּתוּב בְּמִקּוֹם תוֹלְדוֹתוֹ, כ"ה אוֹתוֹת בְּכָל אֶחָת וְאַחַת.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הזיעה מצויה: וְחִפְּרָה. הָאֶפֶוד עִם אוֹתָן שְׁתֵּי כְּתוּבוֹת הָאֶפֶוד, יִחְבֵּר אוֹתָם בְּמַחֲט לְמַטָּה בְּחֹשֶׁב, וְלֹא יֵאָרְגָם עִמוֹ בְּאֶרֶיגָה אֶחָת, אֶלָּא אוֹרְגָם כָּל אֶחָד לְבַד וְאַחֲר־כֶּף מִחְבְּרָם, שְׁכָן תְּחִילָה נֶאֱמַר 'יְהִיהַּ לוֹ...' וְאַחַר כֶּף 'וְחִפְּרָה': תורה ח (ח) וְחֹשֶׁב אֶפְדֹתוֹ. 'אֶפְדֹתוֹ' אֵינוֹ שֵׁם דְּבָר כְּמוֹ 'אֶפֶוד', אֶלָּא פְּעוּלַת הַהִתְקַשְׁטוֹת הַנַּעֲשִׂית עַל יְדֵי לְבִישַׁת הָאֶפֶוד, וּפִירוּשׁ 'וְחֹשֶׁב אֶפְדֹתוֹ' כֶּף הוּא: וְחִגּוֹר, שֶׁעַל יָדוֹ הוּא מֵאֶפְדוֹ - חִגּוֹרָה, שְׂבָהּ הוּא חוֹגֵר אֶת הָאֶפֶוד, וּמֵאֶפֶד' אֶת הַכֶּהֵן, כְּלוֹמַר מִתְקַנְהוּ לְכַהֵן וּמִקְשָׁטוֹ (כ"א): אֲשֶׁר עָלָיו. תִּיבַת 'עָלָיו' אֵינָה מוֹסַבַת עַל הַכֶּהֵן, אֶלָּא עַל הָאֶפֶוד; וְכְלוֹמַר שֶׁהַחֹשֶׁב נִתּוֹן מַעַל הָאֶפֶוד, לְמַעַלָּה בְּשֵׁפֶת הַסִּינַי, וְזוֹ הִיא הַחִגּוֹרָה (כ"א): כְּמַעֲשֵׂהוּ. כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶיגַת הָאֶפֶוד כֶּף מַעֲשֵׂה אֶרֶיגַת הַחֹשֶׁב, כְּדֶרֶךְ שְׂאֵרִיגַת הַסִּינַי מַעֲשֵׂה חוֹשֶׁב וּמִחֲמַשֶׁת

מִיָּנִים, כֶּף אֶרֶיגַת הַחֹשֶׁב תְּהֵא מַעֲשֵׂה חוֹשֶׁב וּמִחֲמַשֶׁת הַמִּיָּנִים: מִמְנוּ יְהִיהַּ. הַחֹשֶׁב עִמוֹ (עִם הָאֶפֶוד) יְהִיהַּ אֶרוֹג בְּאֶרֶיגָה אֶחָת, וְלֹא יֵאָרְגְנוּ לְבַד וּיִחְבְּרָנוּ לְאַחַר מִכָּן אֶל הָאֶפֶוד [בְּשׁוּנָה מִן הַכְּתוּבוֹת (בַּפְּסוּק הַקּוֹדֵם) שְׁהוֹצְרָכוֹ לְאֶרוֹג אוֹתָן לְבַדָּן וְלִחְבְּרָן לְאַחַר מִכָּן]: תורה ט

(י) כְּתוֹלְדוֹתָם. כְּסֹדֶר שְׁנוּלְדוֹ הַשְּׁבָטִים לַיַּעֲקֹב אֲבֵיהֶם, הַגְּדוֹל תְּחִילָה וְהַקָּטָן אַחֲרָיו: רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לֵוִי וְיְהוּדָה דָּן וְנַפְתָּלִי עַל הָאֲבֵן הָאֶחָת, וְעַל הַשְּׁנִיָּה גָּד וְאֲשֶׁר יִשְׁשַׁכָּר זְבוּלֹן יוֹסֵף וּבִנְיָמִין. וְעוֹד דָּרְשׁוּ חֲכָמִים מִן הָאֱמוּנָה 'כְּתוֹלְדוֹתָם', לְכַתוּב 'בְּנִימִין' בְּכַתִּיב מְלֵא, אַף שְׂבָרוֹב הַמְּקַרְאוֹת נִקְרָא 'בְּנִימִין' בְּכַתִּיב חֶסֶר, שְׁכָן הוּא כְּתוּב בְּמִקּוֹם תוֹלְדוֹתוֹ - מִפְּנֵי שְׂכָךְ נִקְרָא שְׁמוֹ בְּמַעֲשֵׂה לִידְתוֹ (בְּרֵאשִׁית לוה. יח) 'וְאֲבִי קָרָא לוֹ בְּנִימִין'. וְנִמְצְאוּ כ"ה אוֹתוֹת בְּכָל אֶחָת וְאַחַת מִן הָאֲבֵנִים (רִאשִׁים): תורה יא

כְּנֶגֶד לְבוֹ, שְׂאֵין נִשְׁמָטוֹת לְצַדִּים וְנוֹפְלוֹת לְכָאן וּלְכָאן). כְּמוֹ שְׁמֹפֹרֶשׁ בְּעִנְיָן (רֵאָה לַחֵלֶן פְּסוּק כה, וּבְרֵשִׁי שם), וְהִיוּ זְקוּפוֹת מִמִּקּוֹם יִצְיָאָתָן בְּחֹשֶׁב וְהוֹלְכוֹת כַּנֶּגֶד פְּתִיּוֹ, אֶחָת עוֹלָה מוֹל פְּתֵף מִיָּן וְאַחַת עוֹלָה מוֹל כְּתֵף שְׁמֵאל, וְשְׁתֵּי אֲבֵנֵי שֹׁהֶם קְבוּעוֹת בְּהוֹן, אֲבֵן אֶחָת בְּכָל אֶחָת מִן הַכְּתוּבוֹת: אֶל שְׁנֵי קְצוֹתָיו. הַכְּתוּבוֹת הֵיוּ מְחוּבְּרוֹת אֶל שְׁנֵי קְצוֹת רְחֹבוֹ שֶׁל הָאֶפֶוד, וּמֵאֲחֹרֵי גִבּוֹ הֵיוּ זְקוּפוֹת, שְׁלֹא הָיָה רְחֹבוֹ שֶׁל הָאֶפֶוד אֶלָּא כַּנֶּגֶד גִּבּוֹ שֶׁל פֶּהָן וּמַעֲט מִצַּדֵּיהֶּ, וְגָבְהוּ עַד כַּנֶּגֶד הָאֲצִילִים (מִרְפָּקִים) שְׁקוֹרִין קוּדִי"ש [מִקּוֹם כְּפִיפַת הַיְרוּעוֹת]. וּמִיָּן שְׂגָבְהוּ עַד כַּנֶּגֶד הָאֲצִילִים? שְׁנַאֲמַר (יחזקאל מד, יח) 'לֹא יִחְגְּרוּ בִּיזַע', כְּלוֹמַר שְׂאֵין הַכְּהֵנִים חוֹגְרִין בְּמִקּוֹם זִיעָה [בְּמִקּוּמוֹת שְׁהוֹצְעָה מִצִּוְיָהּ בָּהֶם], לֹא לְמַעַלָּה מֵאֲצִילֵיהֶם וְלֹא לְמַטָּה מִמֶּתְנֵיהֶם, אֶלָּא כַּנֶּגֶד אֲצִילֵיהֶם שְׁבִמִּקּוֹם זֶה אֵין

(יא) מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֶבֶן פְּתוּחֵי חֹתֶם תִּפְתַּח אֶת־שִׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל־שְׁמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁבְּצוֹת זֶהב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

יא עובד אָמֵן אָבֵן טָבָא כְּתַב מִפְּרֵשׁ כְּגַלְף דְּעִזְקוֹן תְּגַלְלוֹף יַת תְּרִיתִין אֲבָנֵיָא עַל שְׁמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁקָעָן מְרַמְצָן דְּדָהֵב תַּעֲבֵד יְתַהוֹן:

כ"א ◀ **מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֶבֶן • מַעֲשֵׂה אָמֵן שֶׁל אֲבָנִים.** 'חרש' זה, דבוק הוא לתיבה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן: (ישעיה מד) "חרש עציים נטה קו", חרש של עציים. וכן: (שם יב) "חרש ברזל מעצר", כל אלה דבוקים ופתוחים. פתוחי חתם • פתרוגמו: כתב מפרש כגלף דעזקא, חרוצות האותיות בתוכן כמו שחורצין חותמי טבעות, שהם לחתם אגרות כתב נפר ומפרש. על-שמת • כמו בשמות. מסבת משבצות • מקפות האבנים במשבצות זהב, שעושה מושב האבן בזהב, כמין גמא למדת האבן ומשקעה במשבצות. נמצאת המשבצת סובבת את האבן סביב, ומחבר המשבצות בכתפות האפור.

(יב) וְשִׁמְתָּ אֶת־שִׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כְּתֹפֶת הָאֹפֶד אֲבָנֵי זָפְרוֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשְׂא אֶהָרֹן אֶת־שְׁמוֹתֵם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שִׁתֵּי כְּתָפָיו לְזָפְרוֹן:

יב ויתשוי ית תרתיין אבניא על כתפי אפודא אבני דזפרא לבני ישראל וישול אהרון ית שמהתהון קדם יי על תרין כתפיהי לדזפרא:

כ"א ◀ **לְזָפְרוֹן • שִׁיְהָא רוּאָה הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַשְּׂבָטִים כְּתוּבִים לִפְנָיו, וְיִזְכֹּר צְדָקָתָם.**

♦ יום שני ג' אדר א' ♦

יג וְתַעֲבֵד מְרַמְצָן דְּדָהֵב:

(יג) וְעִשִּׂית מִשְׁבְּצַת זֶהב:

כ"א ◀ **וְעִשִּׂית מִשְׁבְּצַת • מעוט משבצות, שתיים, ולא פרש לך עתה בפרשה זו, אלא מקצת צרכן, ובפרשת החשן גומר לך פרושן.**

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בְּזֶהָב כְּמִין גוּמָא - חוקק בתוך הזהב מקום להכניסת האבן, כעין שקע, לפי **מִדַּת הָאֲבָן, וּמִשְׁקָעָה** (את האבן) **בְּמִשְׁבְּצוֹת, נִמְצָאת הַמִּשְׁבְּצַת** **סוּבְבַת אֶת הָאֲבָן** מכל צדדיה סביב, ואחר כך מחבר את המשבצות הללו **בְּכַתְפוֹת הָאֹפֶד:** תורה יב **(יג) לְזָפְרוֹן.** חקיקת השמות על האבנים היא 'לפני ה'... לזפרון. כלומר, כְּדֵי שִׁיְהָא רוּאָה הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֶת שְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל הַשְּׂבָטִים כְּתוּבִים לִפְנָיו וְיִזְכֹּר צְדָקָתָם (משכ"ל): תורה יג **(יג) וְעִשִּׂית מִשְׁבְּצוֹת.** אין אלו המשבצות המקיפות את אבני השוהם (כפסוק יא), אלא משבצות אחרות הן, כפי שהכתוב מפרש להלן, ומתוך שלא נתפרש פמה הן, הרי **מִיעוּט 'מִשְׁבְּצוֹת' שְׁתֵּים -** אנו נוקטים את המנין המועט ביותר של 'משבצות'

וכדוגמת אלו אף 'חרש אבן' האמור כאן נסמך ונקוד פת"ח, ופירושו 'אומן האבנים' (רא"ם): **פְּתוּחֵי חֹתֶם.** פירושו פתרוגמו באונקלוס: 'כתב מפרש כגלף דעזקא' [כתב מפורש בחקיקת טבעת], וכלומר, חרוצות היו האותיות בתוכן (בתוך האבנים), כמו שחורצין **חֹתֶם טְבֻעוֹת שְׁהֵם עֲשׂוּיִים לְחֹתֶם אֲגֵרוֹת,** שהחקיקה היא כתב ברור וניכר לכל, כך היה חקוק הכתב על האבנים, **כְּתַב נִיכָר וּמְפֹרָשׁ** (מפרשים): **עַל שְׁמוֹת.** 'על' האמור כאן משמש במקום אות השימוש ב"ת, ופירושו **כְּמוֹ 'בְּשִׁמוֹת'** (ראה רש"י לעיל ה' כח). וכלומר: תפתח את האבנים בחקיקת שמות בני ישראל: **מִסְבַּת מִשְׁבְּצוֹת.** כלומר, מוקפות האבנים במשבצות זהב, וכיצד עשאן מוקפות? **שְׁעוּשָׂה מוֹשֵׁב הָאֲבָן**

(יא) מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֶבֶן. 'חרש' פירושו אומן, ואין פירושו 'מעשה אומן' יהיה האבן, אלא פירושו: **מעשה אומן של אבנים.** שֶׁפֶן 'חרש' זה האמור כאן דבוק) הוא לתיבה שלאחריו, ששמו של האומן הוא 'חרש-אבן', ופירושו 'חרש של אבן', ולפיכך הוא נקוד פת"ח בסופו, ואילו לא היה נסמך אלא תואר בפני עצמו, היה נקוד 'חרש' בשני קמצים' [כמו 'כל מלאכת חרש וחשב' (להלן לה. לה)]. **וְכֵן מְצִינּוּ: 'חֶרֶשׁ עֲצִים נְטֵה קו'** (ישעיה מד, ג) [אומן העצים נוטה את קו המדה על הקורה, כדי לחתכה (מצודה)], ותיבת 'חרש' נסמכת היא, ופירושו: **'חֶרֶשׁ שֶׁל עֲצִים, וְכֵן: 'חֶרֶשׁ בְּרִזֵּל מַעְצָד'** (שם פסוק יב) [אומן הברזל המשתמש במעצר, שהוא כלי גדול העשוי לחיתוך ברזל (מצ"ה)]. **כֹּל אֵלֶּה דְּבֻקִים וְפְתוּחִים -** נסמכים לתיבה שלאחריהם ונקודים פת"ח.

י' וּמִרְתִּין תִּפְיִן דְּהַב דְּכִי מִתְחַמֵּן תַּעֲבֹד
וְתִהְיוּ עוֹבְדֵי גְדִילוֹ וְתִתֵּן יָת תַּפְּיָא גְדִילְתָּא
עַל מְרַמְצָתָא :

(יד) וּשְׂתֵי שְׂרָשְׁרֹת זָהָב מְגַבְּלַת תַּעֲשֶׂה אֹתָם
מַעֲשֶׂה עֶבֶת וְנִתְּתָה אֶת־שְׂרָשְׁרֹת הָעֶבֶת עַל־
הַמְּשַׁבְּצֹת:

כ"י < שְׂרָשְׁרֹת זָהָב • שִׁלְשָׁלוֹת. מְגַבְּלַת • לְסוּף גְּבוּל הַחֲשֹׁן תַּעֲשֶׂה אוֹתָם. מַעֲשֶׂה עֶבֶת • מַעֲשֶׂה קְלִיעַת חוּטִין וְלֹא מַעֲשֶׂה נְקָבִים וּכְפָלִים, כְּאוֹתָן שְׁעוּשִׁין לְבוּרוֹת, אֲלֹא כְּאוֹתָן שְׁעוּשִׁין לְעַרְדְּסָקָאוֹת, שְׁקוּרִין אִינְשִׁינְשִׁיר"ש (כִּיצַה כב). וְנִתְּתָה אֶת שְׂרָשְׁרֹת • שֶׁל עֲבוֹתוֹת, הַעֲשׂוּיוֹת מַעֲשֶׂה עֶבֶת, עַל מְשַׁבְּצוֹת הַלְלוֹ, וְלֹא זֶה הוּא מְקוֹם צְוֹאת עֲשִׂיתָן שֶׁל שְׂרָשְׁרֹת וְלֹא צְוֹאת קְבִיעוֹתָן. וְאִין "תַּעֲשֶׂה" הָאָמור כָּאן לְשׁוֹן צְוּוּי, וְאִין "וְנִתְּתָה" הָאָמור כָּאן לְשׁוֹן צְוּוּי, אֲלֹא לְשׁוֹן עֲתִיד, כִּי בְּפִרְשַׁת הַחֲשֹׁן חוּזַר וּמְצֻוֶהוּ עַל עֲשִׂיתָן וְעַל קְבִיעוֹתָן, וְלֹא נִכְתָּב כָּאן אֲלֹא לְהוֹדִיעַךְ מִקְצַת צַרְף הַמְּשַׁבְּצוֹת שְׁצִוָּה לַעֲשׂוֹת עִם הָאָפוֹד. וְכַתֵּב לָךְ זֹאת לֹמַר לָךְ, הַמְּשַׁבְּצוֹת הַלְלוֹ יִזְקְקוּ לָךְ לְכַשְׁתַּעֲשֶׂה שְׂרָשְׁרֹת מְגַבְּלַת עַל הַחֲשֹׁן, תִּתְּנֶם עַל הַמְּשַׁבְּצוֹת הַלְלוֹ.

טו וּמַעֲבֹד חֲשֹׁן דִּינָא עוֹבֵד אֲמָן כְּעוֹבֵד
אָפוֹדָא תַּעֲבֹדְנָה דְּהָבָא תְּכָלָא וְאֲרֻגְנָא וְצִבְעָא
וְהוֹרִי וּבוּיָן שְׁזִיר תַּעֲבֹד יָתָה :

(טו) וְעֲשִׂיתָ חֲשֹׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֶׂה חֲשֵׁב כְּמַעֲשֶׂה
אָפוֹד תַּעֲשֶׂנוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאֲרֻגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ מְשֻׁזַּר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

כ"ג < חֲשֹׁן מִשְׁפָּט • שְׁמִכְפָּר עַל קְלָקוֹל הַדִּין. דְּבַר אַחֵר: מִשְׁפָּט, שְׁמִכְפָּר דְּבָרָיו וְהִבְטַחְתּוּ אִמְתָּא, דְּרִישְׁנַמ"ט בְּלַע"ז, שְׁהַמְּשַׁפֵּט מִשְׁמַשׁ ג' לְשׁוֹנוֹת: דְּבָרֵי טַעֲנוֹת בְּעֲלֵי הַדִּין, וְגַמַּר הַדִּין וְעַנְשׁ הַדִּין, אִם

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

וְלֹא נִכְתָּב עֲנִין זֶה כָּאן אֲלֹא
לְהוֹדִיעַךְ מִקְצַת צוּרָף וְתַכְלִית
הַמְּשַׁבְּצוֹת שְׁצִוָּה לַעֲשׂוֹת עִם
הָאָפוֹד, וְכַתֵּב לָךְ זֹאת לֹמַר לָךְ:
הַמְּשַׁבְּצוֹת הַלְלוֹ שְׁצִוִּיתִיךָ לַעֲשׂוֹתָם
כְּאָפוֹד, יִזְקְקוּ לָךְ בְּעִתִּיד לְכַשְׁתַּעֲשֶׂה
שְׂרָשְׁרֹת מְגַבְּלוֹת עַל הַחֲשֹׁן, כִּי אֲזַ
תִּתְּנֶם עַל הַמְּשַׁבְּצוֹת הַלְלוֹ: תוֹרָה טו
(טו) חֲשֹׁן מִשְׁפָּט. לְמָה נִקְרָא הַחֲשֹׁן
'חֲשֹׁן מִשְׁפָּט? עַל שֵׁם שְׁמִכְפָּר עַל
קְלָקוֹל (עֲוֹנוֹת) הַדִּין, וּכְלוּמַר: חוּשֵׁן
הַמְּכַפֵּר עַל עֲוִינֵי הַמְּשַׁפֵּט. דְּבַר אַחֵר:
לְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ 'חֲשֹׁן מִשְׁפָּט', שְׁמִכְפָּר
דְּבָרָיו שֶׁל הַכֹּהֵן וְהִבְטַחְתּוּ אִמְתָּא -
שְׁכַּאֲשֶׁר הָיוּ שׂוֹאֲלִים לְכַהֵן כִּיצַד
יַעֲשֶׂה, הָיוּ דְּבָרָיו מְבוֹרְרִים וְאִמְתִּיּוּם
עַל יְדֵי ה'אֲוִרִים וְתוּמִיּוּם' (לַחֵן פְּסוּק טו,
וּכְלַע"ז דְּרִישְׁנַמְנ"ט. שְׁהַמְּשַׁפֵּט'
מִשְׁמַשׁ שְׁלֹשׁ לְשׁוֹנוֹת - הַלְשׁוֹן
'מִשְׁפָּט' הָאָמור לְגַבֵּי דִין, נִיתָן לְפָרְשׁוֹ
בְּשִׁלְשָׁה אוֹפְנִים שׁוֹנִים: דְּבָרֵי טַעֲנוֹת
בְּעֲלֵי־הַדִּין [כְּמוֹ: וְנִקְרַב מִשָּׁה אֶת
מִשְׁפָּטָן לְפָנַי ה' (בְּמִדְבָר כו, ה)]. וְגַמַּר

וְנִלְכָן לֹא נִקְרַב ה'שְׂרָשְׁרֹת' בְּה"א
הַיְדִיעָה, מִשּׁוֹם שְׁבִתִּיבָה נִסְמַכְתָּ
עוֹבְרַת ה"א הַיְדִיעָה לְתִיבָה הַשְּׁנִיָּה].
וּפִירוּשׁ הַכְּתוּב: שְׂרָשְׁרֹת שֶׁל
הָעֲבוֹתוֹת, וּכְלוּמַר, אוֹתָן שְׂרָשְׁרֹת
הָעֲשׂוּיוֹת מַעֲשֶׂה־עֲבוֹת, תִּתֵּן עַל
הַמְּשַׁבְּצוֹת הַלְלוֹ (הוֹכְרִין). וּמוֹטִיף רש"י:
וְלֹא זֶה הוּא מְקוֹם צְוֹאת עֲשִׂיתָן
שֶׁל שְׂרָשְׁרֹת, וְלֹא צְוֹאת קְבִיעוֹתָן.
כְּלוּמַר, גְּדִיין אִין הַכְּתוּב מְצֻוֶה כָּאן
עַל עֲשִׂיית הַשְׂרָשְׁרֹת וְקִשְׁרֵתָן, שְׁהָרִי
אֵלּוּ פְּרָטִים כְּמַעֲשֶׂה הַחוּשֵׁן וְאִינֶם עֲנִין
לְמַעֲשֶׂה הָאָפוֹד, וְאִין לְשׁוֹן 'תַּעֲשֶׂה
אוֹתָם' הָאָמור כָּאן לְשׁוֹן צְוּוּי
[וּכְלוּמַר 'עֲשֶׂה אוֹתָם'], וְאִין לְשׁוֹן
'וְנִתְּתָה' הָאָמור כָּאן לְשׁוֹן צְוּוּי
[וּכְלוּמַר 'תֵּן אוֹתָם'], אֲלֹא הִכַּל לְשׁוֹן
עֲתִיד - הַכְּתוּב אִינוֹ אֲלֹא אוֹמַר: עֲתִיד
אִתָּה לַעֲשׂוֹת שְׂרָשְׁרֹת, וְלִיתְּנֶם בְּתוֹךְ
הַמְּשַׁבְּצוֹת, אַחַר שֶׁתְּצַטְוֶה עַל כֶּה, כִּי
בְּפִרְשַׁת הַחֲשֹׁן חוּזַר וּמְצֻוֶהוּ עַל
עֲשִׂיתָן וְעַל מְקוֹם קְבִיעוֹתָן שֶׁל
הַשְׂרָשְׁרֹת (לַחֵן פְּסוּק כח), כִּי שֵׁם מְקוֹמָם.

בְּלְשׁוֹן רַבִּים, דְּהִינֵנו שְׁתִּיּוּם. וּמוֹטִיף
רש"י: וְלֹא פִירֵשׁ לָךְ הַכְּתוּב עֲתָה
בְּפִרְשָׁה זֹאת אֲלֹא מִקְצַת צַרְפָּן
וְתַכְלִיתוֹן שֶׁל הַמְּשַׁבְּצוֹת הַלְלוֹ,
וּבְפִרְשַׁת הַחֲשֹׁן (לַחֵן פְּסוּק כח) גּוֹמַר לָךְ
פִירוּשׁוֹן: תוֹרָה יד

(יד) שְׂרָשְׁרֹת זָהָב. שִׁלְשָׁלוֹת (ראַה
רש"י לַחֵן פְּסוּק כב):
מְגַבְּלוֹת. לְשׁוֹן 'גְּבוּל', וּכְלוּמַר, לְסוּף
גְּבוּל הַחֲשֹׁן בְּשִׁתֵּי קְצוֹתָיו תַּעֲשֶׂה
אוֹתָם:

מַעֲשֶׂה עֲבוֹת. מַעֲשֶׂה קְלִיעַת חוּטִין -
שְׂרָשְׁרֹת הַעֲשׂוּיָה מְקַלְעַת כְּמֵה חוּטִים
זֶה בְּזֶה, וְהַכְּתוּב מְלַמֵּד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה
אוֹתָם מַעֲשֶׂה נְקָבִים וּכְפָלִים (טַבְּעוֹת
הַתְּנוּנוֹת זוּ בְּזוֹ) כְּאוֹתָן שִׁלְשָׁלוֹת
שְׁעוּשִׁין לְבוּרוֹת מִיּוֹם, אֲלֹא כְּאוֹתָן
שְׁעוּשִׁין לְעַרְדְּסָקָאוֹת (שְׁקִים) שְׁקוּרִין
אִינְשִׁינְשִׁיר"ש, שְׁקוּשְׁרִים אֶת
רְאִשֵׁיהֶם בְּחֻבֵל הַקְּלוּעַ מִכְּמֵה חוּטִים
(ש"ח):

וְנִתְּתָה אֶת שְׂרָשְׁרֹת הָעֶבֶת. תִּיבַת
'שְׂרָשְׁרֹת' נִסְמַכְתָּ לְתִיבַת 'הָעֶבֶת' תִּיבַת

עָנַשׁ מִיָּתֶהּ, אִם עֲנַשׁ מִכּוֹת, אִם עֲנַשׁ מִמּוֹן. וְזֶה, מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן בְּרוּר דְּבָרִים, שְׁמִפְרָשׁ וּמְבַרֵּר דְּבָרָיו. כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד • מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב וּמַחְמֶשֶׁת מִיָּנִין.

(יז) רְבוּעַ יִהְיֶה כְּפֹלֵ אֲרָפּוֹ וּזְרַת רְחִבּוֹ: טז מְרַבֵּעַ יֵהי עֵיף זֶרְמָא אֲרַפֵּה וְזֶרְמָא פְתִיגָה:

י"א זְרַת אֲרָפּוֹ וּזְרַת רְחִיבּוֹ • כְּפֹלֵ, וּמִטְל לֹו לְפָנָיו כְּנִגְדַּ לְבוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "וְהָיוּ עַל לֵב אֲהַרֵן", תְּלוּי בְּכַתְּפוֹת הָאֶפֶד הַבְּאוֹת מֵאַחֲרָיו עַל כְּתָפָיו, וְנִקְפְּלוֹת וְיוֹרְדוֹת לְפָנָיו מֵעֵט, וְהַחֲשֵׁן תְּלוּי בְּהֵן בְּשֵׁרְשֵׁרוֹת טֻבְעוֹת, כְּמוֹ שְׁמִפְרָשׁ בְּעִנְיָן.

(יח) וּמִלְאֵת בּוֹ מִלְאֵת אֶבֶן אֲרַבְעָה טוּרִים אֶבֶן טוּר אָדָם פִּטְרָה וּבְרִקַּת הַטּוּר הָאַחֵר: י"ח וְתִשְׁלַם בֵּה אֲשֵׁלְמוֹת אֲבָנָא אֲרַבְעָא סְדְרִין אֶבֶן טָבָא סְדְרָא קְדִמָּאָה סִמְקוֹ יִרְקָן וּבִרְקָן סְדְרָא חַד:

י"ב וּמִלְאֵת בּוֹ • עַל שֵׁם שְׁהָאֲבָנִים מִמִּלְאוֹת גְּמוֹת הַמְשַׁבְּצוֹת הַמְתַקְנוֹת לְהֵן, קוֹרָא אוֹתָן בְּלִשׁוֹן מְלוֹאִים.

(יח) וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נִפְדָּ סִפִּיר וְיִהְיֶה: י"ח וְסְדְרָא תְנִינָא אֲזַמְרָגְדִין וְשְׁבִזִי וְסִבְהֵלוֹם:

(יט) וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לְשֵׁם שְׁבוֹ וְאַחֲלָמָה: י"ט וְסְדְרָא תְלִיתָאָה קְנִינִירִי טְרָקְנָא וְעִין עֲגֵלָא:

(כ) וְהַטּוּר הַרְבִּיעִי תְרִישִׁישׁ וְשֵׁהָם וְיִשְׁפָּה מִשְׁבָּצִים זָהָב יֵהיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם: כ וְסְדְרָא רְבִיעָאָה כְּרִים יִמָּא וּבִירְלָא וּפְנִטְרִי מְרַמְצִין דְדָהָב יֵהוּן בְּאַשְׁלָמוֹתֵהוּן:

י"ג מִשְׁבָּצִים זָהָב • יֵהיוּ הַטּוּרִים בְּמִלּוֹאֲתָם, מְקַפִּים מִשְׁבָּצוֹת זָהָב בְּעֵמֶק שְׁעוֹר שִׁיתְמַלָּא בְּעֵבֵי הָאֶבֶן, זֶהוּ לְשׁוֹן בְּמִלּוֹאֲתָם, כְּשְׁעוֹר מְלוּי עֲבָנִין שֶׁל אֲבָנִים יִהְיֶה עֵמֶק הַמְשַׁבְּצוֹת, לֹא פְחוֹת וְלֹא יוֹתֵר.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

קוֹרָא אוֹתָן הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹן מְלוֹאִים, וְאֵת קְבִיעֶתָן בּוֹ בְּלִשׁוֹן וּמִלְאֵת: תוֹרָה יח
(כ) מִשְׁבָּצִים זָהָב יֵהיוּ הַטּוּרִים בְּמִלּוֹאֲתָם. 'מִשְׁבָּצִים זָהָב' פִּירוּשׁוֹ: מוֹקְפִים מִשְׁבָּצוֹת זָהָב - שְׁתִּתְקַיְיֵנָה בְּכָל טוּר שֶׁלֹּשׁ מִשְׁבָּצוֹת זָהָב, מִשְׁבָּצַת אַחַת לְכָל אֶבֶן; וּפִירוּשׁ 'בְּמִלּוֹאֲתָם': בְּעוֹמֵק שִׁיעוֹר שִׁיתְמַלָּא בְּעֵבֵי הָאֶבֶן, כְּלוֹמַר, שֶׁהַמְשַׁבְּצוֹת תִּתְקַיְיֵנָה עֲמוּקוֹת בְּשִׁיעוֹר הַמְדוּיָק הַנִּצְרָף לְהַכְנִיס בְּהֵן אֵת הָאֶבֶן, וּבְכָף נִמְצָאת הַמְשַׁבְּצַת מִתְמַלֵּאת כּוֹלָה עַל יְדֵי הָאֶבֶן שְׁבַתוּכָה. זֶהוּ מִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן 'בְּמִלּוֹאֲתָם', לְפִי הַמְדָּה הַנִּצְרָכַת לְמִלּוּי הָאֲבָנִים; כְּשִׁיעוֹר מְלוּי עֲבָנִין שֶׁל אֲבָנִים יִהְיֶה עוֹמֵק הַמְשַׁבְּצוֹת, לֹא פְחוֹת וְלֹא יוֹתֵר (לש"י): תוֹרָה כֹּא

עַל זְרַת בְּשַׁעַת עֲשִׂיתוֹ, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן יַעֲשֶׂהוּ 'כְּפֹלֵ'. אֲלֵא בְּשַׁעַת עֲשִׂיתוֹ יִהְיֶה אֲרָפּוֹ שְׁתֵּי זְרַתוֹת וְרַחְבּוֹ זְרַת. וְלֹאֲחֵר שִׁיעֲשֶׂהוּ כְּפֹלֵ (מְקוּפֵל לְשָׁנִים) יִהְיֶה רְבוּעַ, זְרַת אֲרָפּוֹ וּזְרַת רְחִיבּוֹ (מִשְׁכִּיל, ד"ט). וּכְשֶׁהוּא לּוֹכְשׁוֹ הִיָּה מוּטָל לֹו לְפָנָיו כְּנִגְדַּ לְבוֹ, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (לַהֲלֵן פְּסוּק ל) 'וְהָיוּ עַל לֵב אֲהַרֵן', וְהוּא תְּלוּי בְּכַתְּפוֹת הָאֶפֶד הַבְּאוֹת מֵאַחֲרָיו עַל כְּתָפָיו וְנִקְפְּלוֹת וְיוֹרְדוֹת לְפָנָיו מֵעֵט, וְהַחֲשֵׁן קֶשׂוֹר וְתְלוּי בְּהֵן (בְּכַתְּפוֹת) בְּשֵׁרְשֵׁרוֹת וְטֻבְעוֹת, כְּמוֹ שְׁמִפְרָשׁ בְּעִנְיָן (לַהֲלֵן פְּסוּקִים כִּי-כֹה): תוֹרָה יז
(יז) וּמִלְאֵת בּוֹ מִלְאֵת אֶבֶן. אֲלֵו אֲבָנִים הַקְּבוּעוֹת בְּחוֹשֵׁן, כְּפִי שֶׁהַכְּתוּב מְפָרֵשׁ וְהוֹלֵךְ, וְעַל שֵׁם שְׁהָאֲבָנִים מִמִּלְאוֹת אֵת גּוֹמּוֹת הַמְשַׁבְּצוֹת הַמְתוֹקְנוֹת (הַעֲשׂוּיוֹת) לְהֵן, לְכָף

הַדִּין - פְּסֻק הַדִּין [כְּמוֹ: 'לֹא תִשָּׂה מִשְׁפָּט' (דְּבָרִים טו, יט)], וְקִיּוֹם עוֹנֵשׁ הַדִּין כְּפִי הַרְאִי לְנִידוּן: אִם עוֹנֵשׁ מִיָּתֶהּ, אִם עוֹנֵשׁ מִכּוֹת, אִם עוֹנֵשׁ מִמּוֹן [כְּמוֹ: 'כְּמִשְׁפָּט הִנֵּה יַעֲשֶׂה לֹו' (לַעֲלֵ כֹּא, לֹא)]; וּמִשְׁפָּט זֶה הָאֲמוּר כֵּאֵן מִשְׁמַשׁ (מִתְפָּרֵשׁ) בְּלִשׁוֹן בִּירוּר דְּבָרִים, וְהַרְי שֶׁהַחֲשֵׁן מְפָרֵשׁ וּמְבַרֵּר דְּבָרָיו, וְהַרְי זֶה כְּמוֹ 'גְּמַר דִּין', שִׁישׁ בּוֹ בִירוּר הַדְּבָרִים (מִנְחָ"י, ש"ח):
כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד. לֹא שִׁיָּהָא צוֹרַת הַחוֹשֵׁן כְּצוֹרַת הָאֶפֶד, אֲלֵא כְּפִי שֶׁהַכְּתוּב מְפָרֵשׁ וְהוֹלֵךְ, שִׁיָּהָא עֲשׂוּי מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב וּמַחְמֶשֶׁת מִיָּנִין כְּפִי שֶׁהָאֶפֶד עֲשׂוּי (רֵאָה לַעֲלֵל פְּסוּק ו) (מַהֲרֵש"ל): תוֹרָה טז
(טז) זְרַת אֲרָפּוֹ וּזְרַת רְחִיבּוֹ. זְרַת הָאֲמוּר כֵּאֵן הוּא חֲצִי אִמָּה (רַש"ב"ם), וְאִין פִּירוּשׁ הַכְּתוּב שִׁיָּהָה 'רְבוּעַ' זְרַת

(כא) וְהֶאֱבֹנִים תִּהְיוּן עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁתִּים עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמֹתֵם פְּתוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ תִּהְיוּן לְשְׁנֵי עֶשֶׂר שָׁבֻט:

כא וְאֶבְנֵי יְהוּזָבָב עַל שְׁמֵהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּרִי עֶסְרֵי עַל שְׁמֵהֶם כְּתָב מִפְּרֹשׁ פְּגִלוֹף דְּעֻזָּא גְבַר עַל שְׁמֵהּ תְּהוּזָבָב לְתַרְזִין עֶסֶר שְׁבֻטִין:

ה"א < אִישׁ עַל־שְׁמוֹ • פְּסָדֵר תּוֹלְדוֹתֵם, סֵדֵר הָאֲבָנִים: אִדָּם לְרֵאוּבֵן, פְּטָדָה לְשִׁמְעוֹן, וְכֵן כָּלֵם.

(כב) וְעֵשִׂיתְּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרֵשֶׁת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֶבֶת זָהָב טָהוֹר:

כב וְתַעֲבֹד עַל חוֹשְׁנָא תְּפִין מִתְּחִמֵן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּהַב דְּכִי:

ה"ב < **עַל הַחֹשֶׁן • בְּשִׁבִיל הַחֹשֶׁן, לְקַבְּעָם בְּטַבְעוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ לְמִטָּה בַּעֲנָן. שְׁרֵשֶׁת • לְשׁוֹן שְׂרָשִׁי אֵילָן הַמֵּאֲחִיזִין לְאֵילָן לְהֶאֱחֹז וּלְהִתְקַע בְּאַרְצָן. אִף אֵלוֹ יִהְיוּ מֵאֲחִיזִין לַחֹשֶׁן, שִׁבְהֵם יִהְיֶה תְּלוּי בְּאִפּוֹד, וְהֵן שְׁתֵּי שְׂרָשְׁרוֹת הָאֲמוֹרוֹת לְמַעְלָה, בַּעֲנָן הַמִּשְׁבָּצוֹת. וְאַף שְׂרָשְׁרוֹת, פֶּתֶר מִנְחָם בֶּן סְרוּק לְשׁוֹן שְׂרָשִׁים, וְאָמַר שְׁהַרִ"שׁ יִתְּרָה כְּמוֹ מ"ם שְׁבִשְׁלֹשׁ וּמ"ם שְׁבִרִיקָם. וְאֵינִי רוֹאֶה אֶת דְּבָרָיו, אֲלָא שְׂרָשֶׁת בְּלִשׁוֹן עֵבְרִית כְּשֶׁלְשֶׁלַת בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה. גְּבֻלַת • הוּא מִגְּבֻלוֹת הָאֲמוֹר לְמַעְלָה, שֶׁתְּתַקַּעַם בְּטַבְעוֹת שִׁיְהִיוּ בְּגִבּוֹל הַחֹשֶׁן, וְכֹל גְּבּוֹל לְשׁוֹן קֶצֶה, אֲשׁוּמִ"ל בְּלַע"ז. מַעֲשֵׂה עֶבֶת • מַעֲשֵׂה קְלִיעָה.**

(כג) וְעֵשִׂיתְּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְעוֹת זָהָב וְנִתְּתָן אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבְעוֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

כג וְתַעֲבֹד עַל חוֹשְׁנָא תְּרִינֵן עֶזְקָן דְּדִהַב וְתַתֵּן יָת תְּרִינֵן עֶזְקָתָא עַל תְּרִין סְטָרֵי חוֹשְׁנָא:

ה"ג < **עַל הַחֹשֶׁן • לְצַרְף הַחֹשֶׁן, כְּדִי לְקַבְּעָם בּוֹ, וְלֹא יִתְּכַן לִזְמַר שֶׁתְּהֵא תַחֲלַת עֲשִׂיתָן עֲלָיו, שְׂאֵם בֶּן מֵהוּ שְׁחֹזֵר וְאוֹמֵר: "וְנִתְּתָ אֶת שְׁתֵּי הַטַּבְעוֹת", וְהֵלֵא כְּבָר נְתוּנִים בּוֹ? הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב בְּתַחֲלַת הַמִּקְרָא:**

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

תַּעֲשֶׂה אֹתָם, וְהַפְּתוּב מְכַנָּה אוֹתָן עַל שֵׁם תְּכַלִּיתָ, שֶׁתְּתַקַּעַם בְּטַבְעוֹת שִׁיְהִיוּ קְבוּעוֹת בְּגִבּוֹל הַחֹשֶׁן. וְכֹל 'גְּבּוֹל' שֶׁבְּמִקְרָא [גְּבּוֹלוֹת, מִגְּבּוֹלוֹת] לְשׁוֹן 'קֶצֶה' הוּא, וְאִף כָּאֵן פִּירוּשׁוֹ 'שְׂרָשְׁרוֹת הַנְּתוּנוֹת בְּקֶצֶה הַחוֹשֶׁן. אֲשׁוּמִ"ל בְּלַע"ז:

מַעֲשֵׂה עֶבֶת. פִּירוּשׁוֹ: מַעֲשֵׂה קְלִיעָה - קְלִיעַת כְּמֵה חוּטִים זֶה בְּזֶה וְרֵאָה רִש"י לַעֲלֵי פֶסוּק יד: תוֹרָה כג

(כג) עַל הַחֹשֶׁן. 'עַל' הָאֲמוֹר כָּאֵן פִּירוּשׁוֹ 'בְּשִׁבִיל' (רֵאָה דוּגְמָא בְּפֶסוּק הַקּוֹדֵם), וְכֹלּוֹמַר, תַּעֲשֶׂה אֶת הַטַּבְעוֹת לְצַרְפָּה הַחוֹשֶׁן, כְּדִי לְקַבְּעָם בּוֹ לְאַחַר מִכָּן. וְלֹא יִתְּכַן לְפָרֵשׁ וְעֵשִׂיתָ עַל הַחוֹשֶׁן כְּמִשְׁמַעוֹ, לֹאֹמַר שֶׁתְּהֵא תַחֲלַת עֲשִׂיתָן שֶׁל הַטַּבְעוֹת בִּיצִיקָה אַחַת עֲלָיו, שְׂאֵם בֶּן מֵה הוּא שְׁחֹזֵר וְאוֹמֵר מִיָּד: וְנִתְּתָ אֶת שְׁתֵּי הַטַּבְעוֹת עַל שְׁנֵי קְצוֹת הַחוֹשֶׁן, וְהֵלֵא מִתְּחִילַת עֲשִׂיתָן כְּבָר נְתוּנִין בּוֹ, וְהִיָּה לוֹ לְכַתֵּב בְּתַחֲלַת הַמִּקְרָא: וְעֵשִׂיתָ עַל

קוֹרָא לְהֵן הַפְּתוּב בְּשֵׁם 'שְׂרָשְׁרוֹת'. רִש"י מְבִיא שִׁיטַת מִנְחָם בֶּן סְרוּק שֶׁשְׁתֵּי הַתִּיבוֹת יִסּוּדן אַחַד: וְאִף לְשׁוֹן 'שְׂרָשְׁרוֹת' הָאֲמוֹר לְמַעְלָה פֶּתֶר (פִּירֵשׁ) מִנְחָם בֶּן סְרוּק שֶׁהוּא לְשׁוֹן 'שְׂרָשִׁים', וְאָמַר שְׁהַרִ"שׁ הַנּוֹסֶפֶת בְּתִיבָה 'שְׂרָשְׁרוֹת' יִתְּרָה, וְכֵאלֹל נִכְתָּב 'שְׂרָשְׁרוֹת', כְּמוֹ הָאוֹת מ"ם שְׁבִתִּיבַת 'שְׁלֹשׁוֹם' וּמ"ם שְׁבִתִּיבַת 'רִיקָם' שִׁיְתִירוֹת הֵן [שְׁלֹשׁוֹם] הוּא מִלְשׁוֹן 'שְׁלֹשׁ', וְרִיקָם פִּירוּשׁוֹ 'רִיק']. אִדָּךְ רִש"י דוּחָה אֵת פִּירוּשׁוֹ: וְאֵינִי רוֹאֶה (מִקְבֵּל) אֵת דְּבָרָיו, שֶׁבֶן 'שְׂרָשְׁרוֹת' הָאֲמוֹר לְמַעְלָה אֵינּוּ מִלְשׁוֹן 'שְׂרָשִׁים', אֲלָא 'שְׂרָשְׁרוֹת' בְּלִשׁוֹן עֵבְרִית הִרִי הִיא כְּשֶׁלְשֶׁלַת בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (כֹּלֵם פִּירֵד) [וְהוּא מִדְּרָכֵי הַתַּחֲלָקוֹת הַלְשׁוֹנוֹת, שֶׁהַלְמ"ד עֲשׂוּיָה לְהַתְחַלֵּף בְּהִגְיָתָהּ בְּרִי"ש], וְהוּא עַל שֵׁם שֶׁהִיא תְּלוּיָה וּמִשְׁתַּלְשֶׁלַת כְּלָפִי מִטָּה (מִשְׁתִּי):

גְּבֻלַת. לְשׁוֹן גְּבּוֹל, וְהוּא ה'מִגְּבּוֹלוֹת' הָאֲמוֹר לְמַעְלָה (פֶּסוּק יד) 'מִגְּבֻלַת

(כא) אִישׁ עַל שְׁמוֹ. פְּסָדֵר תּוֹלְדוֹתֵם שֶׁל הַשְּׁבֻטִים כִּף יִהְיֶה סֵדֵר הָאֲבָנִים הַנוֹשָׂאִים אֶת שְׁמוֹתֵיהֶם; אוֹדָם לְרֵאוּבֵן, פְּטָדָה לְשִׁמְעוֹן, וְכֵן כּוֹלֵם: תוֹרָה כב

(כב) עַל הַחֹשֶׁן. 'עַל' הָאֲמוֹר כָּאֵן פִּירוּשׁוֹ 'בְּשִׁבִיל' [וְכִדְוּגְמָתוֹ מִצִּינּוֹ: 'זִפְרָה תִּסָּאת תַּעֲשֶׂה לְיוֹם עַל הַכְּפָרִים' (לִקְמֵן כט, לו) 'בְּשִׁבִיל הַכְּפּוּרִים' (רִש"י שם)], וְכֹלּוֹמַר, יַעֲשֶׂה אֶת הַשְּׂרָשְׁרוֹת בְּשִׁבִיל הַחֹשֶׁן, כְּדִי לְקַבְּעָם לְאַחַר מִכָּן בְּטַבְעוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ לְמִטָּה בַּעֲנָן (פֶּסוּקִים כגכד וּבְרִש"י שם) ש"ח, בא"י:

שְׂרָשְׁרוֹת. לְשׁוֹן 'שְׂרָשִׁי אֵילָן', שֶׁבְּשֵׁם שְׂרָשִׁי הָאֵילָן הֵם הַמֵּאֲחִיזִין (מִחֻזְקִים) לְאֵילָן וּמְסִייעִים לוֹ לְהֶאֱחֹז וּלְהִתְקַע בְּאַרְצָן, אִף שְׂרָשׁוֹת אֵלוֹ הָאֲמוֹרוֹת כָּאֵן יִהְיוּ מֵאֲחִיזִין לַחֹשֶׁן, שִׁבְהֵם (עַל יָדָם) יִהְיֶה תְּלוּי הַחוֹשֶׁן בְּאִפּוֹד; וְהֵן אוֹתָן 'שְׁתֵּי שְׂרָשְׁרוֹת' הָאֲמוֹרוֹת לְמַעְלָה (פֶּסוּק יד) בַּעֲנָן הַמִּשְׁבָּצוֹת שֶׁל הָאִפּוֹד, אֲלָא שֶׁכָּאֵן

וְעֲשִׂיתָ עַל קְצוֹת הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב? ! וְאֵף בְּשָׂרְשָׁרוֹת צְרִיף אֶתָּה לִפְתּוֹר כֵּן. **עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן • לְשְׁתֵּי פְּאוֹת שְׁכַנְגָד הַצְּאוֹר, לְיִמִּינִית וְלִשְׂמָאלִית הַבָּאִים מוֹל כְּתָפוֹת הָאֶפֶד.**

(כד) וְנִתְּתָה אֶת-שְׁתֵּי עֲבֹת הַזָּהָב עַל-שְׁתֵּי הַמַּטְבְּעֹת אֶל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן:
 כד ונתתן ית תרמינ גְּדִילָן דְּעַל תְּרַמִּין סְטְרוּהֵי תַמֵּן עַל תְּרַמִּין מְרַמְצָתָא וְתַמֵּן עַל כְּתָפֵי אֶפֶדָא לְקַבֵּל אֶפֶהֵי:

כ"ד וְנִתְּתָה אֶת-שְׁתֵּי עֲבֹת הַזָּהָב • הֵן הֵן "שְׂרֵשֶׁת גְּבֻלַת" הַכְּתוּבוֹת לְמַעְלָה, וְלֹא פֶּרֶשׁ מְקוֹם קְבוּעָן בַּחֹשֶׁן. מִפְּרֵשׁ לָךְ שִׁיָּהָא תוֹחֵב אוֹתָן בְּטַבָּעוֹת, וְתַדַּע לָךְ שֶׁהֵן הֵן הָרֵאשׁוֹנוֹת, שְׁהֵרִי בְּפֶרֶשֶׁת "אֵלָה פְּקוּדֵי" לֹא הִכְפִּלוּ.

(כה) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תַתֵּן עַל-שְׁתֵּי הַמַּשְׁבָּצוֹת וְנִתְּתָה עַל-כְּתָפוֹת הָאֶפֶד אֶל-מוֹל פְּנֵיו:
 כה ונתתן גְּדִילָן דְּעַל תְּרַמִּין סְטְרוּהֵי תַמֵּן עַל תְּרַמִּין מְרַמְצָתָא וְתַמֵּן עַל כְּתָפֵי אֶפֶדָא לְקַבֵּל אֶפֶהֵי:

כ"ה וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת • שְׁל שְׁתֵּי הָעֲבֹתוֹת, ב' רֵאשִׁיָּהֶם שֶׁל כָּל אַחַת וְאַחַת. תַתֵּן עַל-שְׁתֵּי הַמַּשְׁבָּצוֹת • הֵן הֵן הַכְּתוּבוֹת לְמַעְלָה, בֵּין פֶּרֶשֶׁת הַחֹשֶׁן וּפֶרֶשֶׁת הָאֶפֶד, וְלֹא פֶּרֶשׁ אֶת צְרָפֵן וְאֵת מְקוּמָן. עַכְשָׁו, מִפְּרֵשׁ שִׁיתְקַע בְּהֵן רֵאשִׁי הָעֲבֹתוֹת הַתְּחוּבוֹת בְּטַבָּעוֹת הַחֹשֶׁן, לְיִמִּין וְלִשְׂמָאל אֲצֵל הַצְּאוֹר, שְׁנֵי רֵאשִׁי שְׂרֵשָׁרוֹת: הַיִּמִּינִית תוֹקַע בְּמַשְׁבָּצוֹת שֶׁל יְמִין, וְכֵן בְּשֵׁל שְׂמָאל, שְׁנֵי רֵאשִׁי שְׂרֵשָׁרוֹת הַשְּׂמָאלִית. וְנִתְּתָה • הַמַּשְׁבָּצוֹת.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אֵלָא פִירוּשׁוֹ: **שְׁנֵי רֵאשִׁיָּהֶם שֶׁל כָּל אַחַת וְאַחַת מֵהֶם, שְׁתֵּי לֹזו וְשְׁתֵּי לֹזו (מש"ח):**
תַתֵּן עַל שְׁתֵּי הַמַּשְׁבָּצוֹת. הַן הֵן הַמַּשְׁבָּצוֹת הַכְּתוּבוֹת לְמַעְלָה, בֵּין פֶּרֶשֶׁת הַחֹשֶׁן וּפֶרֶשֶׁת הָאֶפֶד [וְעֲשִׂיתָ מַשְׁבָּצוֹת זָהָב... וְנִתְּתָ אֶת שְׂרֵשֶׁת הָעֲבֹתוֹת עַל הַמַּשְׁבָּצוֹת' (פסוקים י"ג-י"ד)].
 אֵלָא שְׁלִמַעְלָה צִינָה הַכְּתוּב רַק עַל עֲשִׂיתָן, וְלֹא פִירֵשׁ אֶת כָּל צְרָפֵן (תְּכֵלִיתָן) וְאֵת מְקוּמָן הַמְדוּוּיָק, וְעַכְשָׁו - אַחַר שְׁפִירֵשׁ לָךְ מַעֲשֵׂה הַחֹשֶׁן וּמְקוֹם הָעֲבֹתוֹת, הִרְיָהוּ מִפְּרֵשׁ שִׁיתְקַע בְּהֵן (בְּמַשְׁבָּצוֹת) אֶת רֵאשִׁי הָעֲבֹתוֹת הַתְּחוּבוֹת בְּטַבָּעוֹת הַחֹשֶׁן שְׁבִשְׁתֵּי וְוִיחֵי הָעֲלִיוֹנוֹת לְיִמִּין וְלִשְׂמָאל, הַסְּמוּכוֹת אֲצֵל הַצְּאוֹר; שְׁנֵי רֵאשִׁי הַשְּׂרֵשָׁרֵת הַיִּמִּינִית תוֹקַע בְּמַשְׁבָּצַת שֶׁל שְׂמָאל תוֹקַע אֶת שְׁנֵי רֵאשִׁי הַשְּׂרֵשָׁרֵת הַשְּׂמָאלִית.
 וְנִתְּתָה. אֵינֹו מוּסָב עַל הָעֲבֹתוֹת, אֵלָא עַל הַמַּשְׁבָּצוֹת, שֶׁהֵן נְתוּנוֹת עַל כְּתָפוֹת הָאֶפֶד:

וברשי"י שם, אֲשֶׁר כְּפִי שְׁנַתְּבָאָר לְמַעְלָה הֵן אוֹתָן 'שְׁתֵּי שְׂרֵשָׁרוֹת' הַמּוּזְכָּרוֹת בְּמַעֲשֵׂה הָאֶפֶד (לעיל פסוק י"ד). אֵלָא שְׁבַמַּעֲשֵׂה הָאֶפֶד לֹא הוֹכִירֵן הַכְּתוּב אֵלָא לְצוּרָף הַמַּשְׁבָּצוֹת, וְעַדִּיין לֹא צִינָה עַל עֲשִׂיתָן וְלֹא פִירֵשׁ הֵיכָן הוּא מְקוֹם קְבוּעָן בַּחֹשֶׁן, וְעַכְשָׁו - אַחַר שְׁפִירֵשׁ הַכְּתוּב אֶת נְתִינַת הַטַּבָּעוֹת, הִרְיָהוּ מִפְּרֵשׁ לָךְ אֶת מְקוֹם הַשְּׂרֵשָׁרוֹת, שִׁיָּהָא תוֹחֵב אוֹתָן בְּטַבָּעוֹת. וְתַדַּע לָךְ רֵאשִׁי לְכָךְ שֶׁהֵן הַשְּׂרֵשָׁרוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת, שְׁהֵרִי בְּעֲשִׂיית הַבְּגָדִים בְּפּוּעַל בְּפֶרֶשֶׁת "אֵלָה פְּקוּדֵי" לֹא הוֹכְפִלוּ הַשְּׂרֵשָׁרוֹת הֵן בְּאֶפֶד וְהֵן בַּחֹשֶׁן, וְלֹא הוֹזְכְּרוּ אֵלָא בַּחֹשֶׁן בְּלְבָד):
 תורה כה
(כה) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת. כְּלוּמַר, שְׁתֵּי הַקְּצוֹת שֶׁל שְׁתֵּי הָעֲבֹתוֹת; שֶׁהֵיָה מְכַנֵּס אֶת הַשְּׂרֵשָׁרֵת לְתוֹף הַטַּבָּעֹת וְכּוֹפֵלָה לְשָׁנִים, וְעַל דִּי זֶה הָיָו לְכָל שְׂרֵשֶׁת שְׁנֵי רֵאשִׁים, וְנִתְּנָן אֶת שְׁנֵי הָרֵאשִׁים שֶׁל כָּל שְׂרֵשֶׁת בְּתוֹף הַמַּשְׁבָּצוֹת. וְאֵין פִירוּשׁ 'שְׁתֵּי קְצוֹת' - קְצָה אֶחָד מִכָּל שְׂרֵשֶׁת,

**קְצוֹת הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב, אֵלָא מִכָּאן שְׁבַתְחִילָה יַעֲשֵׂה אֶת הַטַּבָּעוֹת בְּפִנֵי עֲצָמָן, וְאַחַר כֵּן יַתֵּן אוֹתָן עַל הַחֹשֶׁן. וְאֵף בְּצִוּוֵי עַל עֲשִׂיית הַשְּׂרֵשָׁרוֹת [וְעֲשִׂיתָ עַל הַחֹשֶׁן שְׂרֵשֶׁת גְּבֻלַת' (פסוק כ"ב)] צְרִיף אֶתָּה לִפְתּוֹר כֵּן וְלְפָרֵשׁוּ 'בְּשִׁבִיל הַחֹשֶׁן', שֶׁכֵּן אֵף בְּהֵן חוּזָר הַכְּתוּב וְאוֹמֵר (פסוק כ"ד) וְנִתְּתָה אֶת שְׁתֵּי עֲבֹת הַזָּהָב, הֵרִי שְׁהַשְּׂרֵשָׁרוֹת נַעֲשׂוּ בְּפִנֵי עֲצָמָן, וְאַחַר כֵּן נִקְבְּעוּ בְּטַבָּעוֹת:
**עַל שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן. אַרְבָּעָה וְוִיחֵי יֵשׁ לַחֹשֶׁן, שְׁנַיִם בְּצִדוֹ הָעֲלִיּוֹן כְּמוֹף לְצְאוֹר הַכְּהֵן, וְשְׁנַיִם בְּצִדוֹ הַתַּתְּמוֹן. וְכּוּנוֹת הַכְּתוּב כָּאֵן לְשְׁתֵּי פְּאוֹת (וְוִיחֵי) הָעֲלִיוֹנוֹת שְׁכַנְגָד הַצְּאוֹר, לְיִמִּינִית וְלִשְׂמָאלִית, הַבָּאִים (הַפּוּנִים) מוֹל כְּתָפוֹת הָאֶפֶד, שֶׁכֵּן מַעֲשֵׂה הַטַּבָּעוֹת הַתְּחוּבוֹת אֵינֹו מִתְּפָרֵשׁ כָּאֵן, כִּי אִם לְהֵלֵן (פסוק כ"ב):
 תורה כד
(כד) וְנִתְּתָה אֶת שְׁתֵּי עֲבֹת הַזָּהָב עַל שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת. 'עֲבֹתוֹת הַזָּהָב' הָאֶמּוּרוֹת כָּאֵן הֵן הַשְּׂרֵשָׁרוֹת גְּבֻלוֹת' הַכְּתוּבוֹת לְמַעְלָה (פסוק כ"ב.****

על כתפות האפוד • אחת בזו ואחת בזו. נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החושן שלא יפל, ובהן הוא תלוי. ועדין שפת החושן התחתונה הולכת ובאה ונוקשת על כרסו, ואינה דבוקה לו יפה, לכך הצריך עוד ב' טבעות לתחתיתו כמו שמפרש והולך. אל מול פניו • של אפוד, שלא יתן המשבצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעבר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עבר שאינו נראה, אינו קרוי פנים.

כו ומעבד תרמין עזקן דדבב ותשוי יתהון על תרין סטרי חושנא על ספתה די לעברא דאפודא מלגיו:

(כו) ועשית שתי טבעות זהב ושמת אתם על-שני קצות החושן על-שפתו אשר אל-עבר האפוד ביתה:

כ"י על שני קצות החושן • הן שתי פאותיו התחתונות, לימין ולשמאל. על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה • הרי לה שני סימנים: האחד שיתגם בשני קצוות של תחתיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליונו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לצואר הוא, והאפוד נתון על מתניו. ועוד נתן סימן שלא יקבעם בעבר החושן שכלפי החוץ, אלא בעבר שכלפי פנים, שנאמר: "ביתה", ואותו העבר הוא לצד האפוד, שחשב האפוד חוגרו לכהן ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו, וקצת כרסו מכאן ומכאן, עד כנגד קצות החושן, וקצותיו שוכבין עליו.

כו ומעבד תרמין עזקן דדבב ותתן יתהון על תרמין כחפי אפודא מלרע מלקבל אפוהי לקבל בית לופי מעלוי להמן אפודא:

(כו) ועשית שתי טבעות זהב ונתתה אתם על-שתי כתפות האפוד מלמטה ממול פניו לעמת מחברתו מפעל לחשב האפוד:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(את הטבעות) בעבר החושן שכלפי החוץ, אלא בעבר שכלפי פנים, שנאמר 'ביתה' - לצד 'הבית' (פנים), וכלומר, תקבעו את הטבעות כלפי הצד הפנימי של החושן, הפונה לעבר גופו של הכהן, ולא כמו הטבעות העליונות שנקבעו בצדו החיצוני (ראה כנ"ל אות א). ומוסיף רש"י: ואין אלו שני סימנים נבדלים, אלא מכאן יש ללמוד שאותו העבר הפנימי, הנלקח מלשון 'ביתה', הוא הפונה אכן לצד האפוד, שחשב האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו ועל קצת כרסו מכאן ומכאן - כלומר, על ידי הידוק הגירת החשב נכרך האפוד משני צדי גופו ומגיע מעט מלפניו, עד שעומד כנגד קצות החושן, וקצותיו התחתונות של החושן נוגעים בשולי האפוד הנקפל לפניו ושוכבין (מונחים) עליו (מדר"ק, לשי"ח): תורה כז

העליון שפונה כלפי החוץ. והעבר העליון הוא הקרוי 'מול פניו' של אפוד, כי אותו עבר הפנימי של הכתפות שאינו נראה לחוץ, אינו קרוי 'פנים' (רא"ם): תורה כז (כו) על שני קצות החושן, הקצוות האמורות כאן הן שתי פאותיו (ויותר) התחתונות של החושן, לימין ולשמאל, שכן מעשה הטבעות העליונות כבר פירש הכתוב למעלה (פסוק ב):

על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. כלומר, על הקצוות הפונות לצד האפוד פנימה. הרי לה שני סימנים להורות על מקום קביעת טבעות אלו: הסימן האחד - 'אשר אל עבר האפוד' - שיתגם בשני קצות של תחתיתו של החושן, שהוא נתון כנגד האפוד, ולא בצדו העליון, שעליונו של החושן אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לצואר הוא, ואילו האפוד נתון על מתניו; ועוד נתן הכתוב סימן, שלא יקבעם

על כתפות האפוד. משבצת אחת יתנו בכתף זו ומשבצת אחת בזו; ועל פי האמור עד כאן בצורת קביעת החושן, נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החושן שלא יפול, ובהן הוא תלוי מלמעלה, ואולם עדיין שפת החושן התחתונה הולכת ובאה ונוקשת על כרסו ואינה דבוקה לו יפה. כלומר, אילו היה מסתפק בקשירות האמורות עד כאן, היה קצהו התחתון של החושן מתנועע ואינו מהודק כראוי לגופו, לכך הוצרך לקבוע עוד שתי טבעות לתחתיתו של החושן ולקשרו בהן, כמו שמפרש הכתוב והולך:

אל מול פניו. אין פירושו מול פניו של הכהן, אלא מול פניו של האפוד, ובא הכתוב לומר שלא יתן את המשבצות בעבר הכתפות שפונה כלפי המעיל - מאחורי האריג, בצד הנסתר של הכתפות הפונה פנימה כלפי המעיל [הכהן היה לובש את האפוד על המעיל], אלא בעבר

כ"ג על שתי כתפות האפוד מלמטה • שהמשבצות נתונות בראשי כתפות האפוד העליונים הבאים על כתפיו כנגד גרונו, ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות צנה ליתן בראשן השני שהוא מחבר לאפוד, והוא שנאמר: "לעמת מחברתו", סמוך למקום חבורן באפוד, למעלה מן החגורה מעט, שהמחברת לעמת החגורה, ואלו נתונים מעט בגבה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר: "ממעל לחשב האפוד", והן כנגד סוף החשן, ונותן פתיל תכלת באותן הטבעות ובטבעות החשן, ורוכסן באותו פתיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החשן הולף לפניו וחוזר לאחור ונוקש על פרוסו, ונמצא מישוב על המעיל יפה. ממול פניו • בעבר החיצון.

(כח) וירכסו את החשן כתיב מטבעתו קרי **מטבעתיו**
אלטבעת האפוד בפתיל תכלת להיות על-חשב
האפוד ולא יזח החשן מעל האפוד:

כ"ג וירכסו • לשון חבור, וכן (תהלים לא) "מרכסי איש", חבורי חבלי רשעים, וכן (ישעיה מד) "והרכסים לבקעה", הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שביניהם אלא בקשי גדול, שמתוף סמיכתן הגיא זקופה ועמקה, יהיו לבקעת מישור ונוחה לילף. להיות על-חשב האפוד • להיות החשן דבוק אל חשב האפוד. ולא יזח • לשון נתוק, ולשון ערכי הוא, כדברי דונש בן לברט.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הנועדים יחדיו להרע להם. וכן ידקה העקב למישור והרכסים לבקעה (ישעיה מ, ד), שפירושו: הדרים הסמוכים זה לזה עד שאי אפשר לירד לגיא (לעמק) שביניהם אלא בקושי גדול, מפני שמתוף סמיכתן של הדרים הגיא זקופה ועמוקה - המדרון שביניהם אינו משופע ואין נוח לירד ולעלות שם. ועל הדרים הללו מתנבא ישעיהו שבאשר ישבו ישראל מן הגלות יהיו לבקעת מישור - קרקע ישרה ונוחה לילף. הרי שרכס' לשון חיבור וסמיכות הוא (רש"י שם):
להיות על חשב האפוד. אין פירושו 'להיות החושן מונח על חשב האפוד', שהרי חשב האפוד למטה מן החושן הוא, אלא פירושו: להיות החשן דבוק ומחובר אל חשב האפוד, ולא יזוז ממנו:
ולא יזח. 'זח' היא לשון ניתוק, וכן בלשון ערכי כף הוא, כדברי דונש בן לברט [שכתב: ופתרון 'לא יזח החושן' - 'לא ימעד החושן', כמשמעו בלשון הערבית] (לש"י): תורה כט

שהטבעות הללו הקבועות בכתפות האפוד הן כנגד סוף החשן ונפגשות בטבעות שפנגדן הקבועות בנזיות החושן, ונותן פתיל תכלת באותן הטבעות - בטבעות האפוד ובטבעות החשן, ורוכסן (מחברן) באותו פתיל, ועושה כן בשני צדי החושן לימין ולשמאל, כדי שלא יהא תחתית החשן הולף לפניו וחוזר לאחור ונוקש על פרוסו - שלא יהא מתנועע על גופו של הכהן, אלא יהיה מהודק היטב לכתפות האפוד, ונמצא מישוב ומונח על המעיל יפה (מהר"ק, לש"י):
ממול פניו. הטבעות נתונות לצד פניו של האפוד, כלומר, בעבר החיצון - בעבר הפונה כלפי חוץ ולא כלפי המעיל (כמבאר בפסוק הקודם):
תורה כח
(כח) וירכסו. 'רכסה' היא לשון חבור. וכן מצינו: 'תסתירם בסתר פניך מרוכסי איש' (תהלים לא, כא), שפירושו: תסתיר את יראיך ותגן עליהם מחבורי חבלי (סיעות) רשעים

(כז) על שתי כתפות האפוד מלמטה. היכן הוא 'מלמטה'? במקום חיבור הכתפות לחשב האפוד. לפי שהמשבצות שבהם תלוי החושן נתונות בראשי כתפות האפוד העליונים, הבאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו, ואת הטבעות צנה הכתוב ליתן בראשן השני (האחורי) של הכתפות שהוא מחובר לאפוד, ולפי שהקצה האחורי של הכתפות נמוך מן הקצה שמולפניו, לכן קוראו הכתוב 'מלמטה'. והוא שנאמר כאן 'לעומת מחברתו', כלומר: הטבעות תהינה סמוך למקום חבורן של הכתפות באפוד. ולא במקום חיבורן ממש, אלא למעלה מן החגורה מעט, לפי שהמחברת לעומת החגורה - מקום חיבור הכתפות לאפוד הוא בגובה החגורה, וטבעות אלו נתונים מעט בגובה זקיפת הכתפות - במקום שהכתפות מתחילות להזקף כלפי מעלה, והוא שנאמר 'מעל לחשב האפוד' - מעט למעלה מן החגורה. ונמצא

כט ויטול אהרן ית שמהת בני ישראל בחשן דינא על לבה במעלה לקודשא לדוכרנא קדם יי תדירא :

ל ותמן בחשן דינא ית אינרא וית תמנא ויהון על לבה דאהרן במעלה קדם יי ויטול אהרן ית דינא דבני ישראל על לבה קדם יי תדירא :

(כט) ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבאו אל הקדש לזכרון לפני יהוה תמיד:

(ל) ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים והיו על לב אהרן בבאו לפני יהוה ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו לפני יהוה תמיד:

כ"ט < את האורים ואת התמים • הוא כתב שם המפרש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו, ומתמם את דבריו (יומא עג). ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו, ועל שם אותו הפתח הוא קרוי משפט, שנאמר (במדבר כז): "ושאל לו במשפט האורים". את משפט בני ישראל • דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו, אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה שהחשן מכפר על מעוטי הדין, נקרא משפט על שם סליחת המשפט.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 133)

ובמקדש שני היה החשן . . אבל אותו השם לא היה בתוכו (רש"י כה, ל) יש לשאל, מדוע מזכיר דבר זה. ויש לבאר, דהנה השם היה חלק מהחשן, שכן על ידו מלא החשן את תפקידו. אמנם, מזה שהכתוב מפריד בין מעשה החשן ובין נתינת האורים ותימים משמע שאינם חלק מהחשן. ועל פרחו, שהחשן עצמו, בתור בגד קהנה - אינו תלוי בשם, ועל כך מסתיע רש"י מבית שני; ואלו תפקידו כחשן משפט - כן תלוי בשם.

♦ יום שלישי ד' אדר א' ♦

(לא) ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת: לא ותעבד ית מעילא דאפודא גמיר תכלא:

כ"א < את מעיל האפוד • שהאפוד נתן עליו לחגורה. כליל תכלת • כלו תכלת, שאין מין אחר מערב בו.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אם לעשות דבר או לא לעשות - על ידי האורים והתומים מתברר ומוכח לעם ישראל כל דבר שהיו נשאלין בו אם לעשותו או לא, ונקרא 'משפט' במשמעות של 'גמר דין' (ראה רש"י לעיל פסוק טו). ולפי המדרש אגדה (שחובא לעיל שם), 'משפט בני ישראל' אינו מוסב על האורים והתומים אלא על החשן עצמו, ולפי שהחשן מכפר על מעוטי הדין, נקרא 'משפט' על שם סליחת המשפט - שמכפר על עניני המשפט (כ"א: תורה לא)

(לא) את מעיל האפוד. המעיל והאפוד שני בגדים נפרדים הם, ולמה נקרא המעיל 'מעיל האפוד'? מפני שהאפוד נתון עליו ומשמש לו

להיות מחוסר אחר מן הבגדים בעבודתו במקדש. אבל אותו פתח המפורש לא היה בתוכו, שכן 'אורים ותומים' הוא אחר מן הדברים שחקרו בבית השני (יומא כא). ומוסיף רש"י: ועל שם אותו הפתח הוא קרוי 'חשן משפט', כמו שנאמר (במדבר כו, כא) 'ולפני אלעזר הפהן יעמד ושאל לו במשפט האורים' [מדברי הקב"ה למשה בעת שמינה את יהושע להנהיג את העם אחריו: כשיצטרף יהושע לדעת אם לצאת למלחמה או לא, יעמוד לפני אלעזר הפהן ושאל באורים ותומים]:

את משפט בני ישראל. כלומר, את הדבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו

(ל) את האורים ואת התומים. אין החושן עצמו נקרא 'אורים ותומים', אלא הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן; ומדוע נקרא 'אורים ותומים'? על שם שעל ידו הוא 'מאיר' דבריו 'ומתמם' את דבריו - שכאשר היו ישראל שואלים לכהן את דבר ה', היה הפהן משיב על ידו דברים מבוררים ומתקיימים [כאשר שאלו ישראל לה' כיצד יעשו, היו האותיות שבאבני החושן מאירות, ועל ידי רוח הקודש ידע הפהן לצרף אותיות אלו ולהבין את תשובת ה' (רמב"ן) [יומא עג]. ובבית המקדש השני היה אמנם החשן קיים, שהרי אי אפשר לכהן גדול

**(לג) וְהָיָה פִּירְאֵשׁוֹ בְּתוֹכּוֹ שֶׁפָּה יְהִי לְפִיו סָבִיב
מַעֲשֵׂה אֹרֶג כְּפִי תַחְרָא יְהִי־לּוֹ לֹא יִקְרַע:**

לב ויהי פום רישא פפיל לגוה תורא זיהי
מקף לפומה סחור סחור עובר מחי כפום
שרין זיהי לה לא יתבוע:

ד"י < וְהָיָה פִּירְאֵשׁוֹ • פי המעיל בגבהו, הוא פתיחת בית הצואר. **בתוכו •** כתרגומו: "כפיל לגוה", כפול לתוכו, להיות לו לשפה פפילתו, והיה מעשה אורג ולא במחט. **כפי תחרא •** למדנו, שהשריונים שלהם פיהם כפול לתוכו. **לא יקרע •** כדי שלא יקרע. והקורעו עובר בלאו, שזה ממנן לאוין שבתורה, וכן: "ולא יזח החושן", וכן "לא יסורו ממנו", הנאמר בבדי הארון.

**(לד) וְעֲשִׂיתָ עַל־שׁוּלְיֵי רַמְזֵי תְּבִלַּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שְׁנֵי עַל־שׁוּלְיֵי סָבִיב וּפְעַמָּנִי זֶה־בְּתוֹכֶם סָבִיב:**

לג ותעבד על שיפולוהי רמוני תכלא
וארגמנא וצבע זהורי על שיפולוהי סחור
סחור וזגין דדהבא ביניהון סחור סחור:

ד"י < **רמוני •** עגלים וחלולים היו כמין רמונים העשויים כביצת תרנגולת. **ופעמני זהב •** זגין עם ענבלים שבתוכם. **בתוכם סביב •** ביניהם סביב, בין שני רמונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"י עמ' 336 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ריקנין שפך כרמונים או כתפוחי זהב

ועשית על-שוליו רמזי תבילת . . על-שוליו סביב ופעמני זהב בתוכם סביב: (כה, לג)

ופירש רש"י: "בתוכם סביב - ביניהם סביב, בין שני רמונים פעמון אחד דבוק".

והקשה על-זה הרמב"ן "אם-כן לא היו הרמונים משמשין כלום. ואם לנוי, למה היו עשויים כרמונים חלולים, יעשה כמין תפוחי זהב", ולכן מפרש "והפעמונים טמונין בהם (כרמונים)".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לחגורה על ידי החשב' (בא"י, ש"ח):

כליל תבילת. 'כליל' פירושו הפל ללא שזור [כמו שאנו מוצאים: 'וכל מנחת פהו כליל תהיה לא תאכל' (ויקרא ה טו), שפירושו: כולה לגבוה ואין שרייה נאכלים בשאר מנחות]. וכלומר: **פולו עשוי תבילת, שאין מין אחר מעורב בו:** תורה לב

(לב) והיה פי ראשו. שני פתחים יש למעיל, האחד בראשו במקום הצואר, והשני בתחתיתו. כאן הכתוב מדבר על פי המעיל בגבהו, הוא פתיחת **בית הצואר** (ש"א):

בתוכו. פירושו **כתרגומו** באונקלוס: **'כפיל לגויה'** [כפול לתוכו], וכך פירוש הכתוב: 'והיה פי ראשו בתוכו' - פי המעיל יהיה **כפול לתוכו** - בית הצואר יהיה מקופל פנימה; 'שפה יהיה לפיו סביב' - להיות לו לשפה **כפילתו** - כפל זה יהיה למעיל לשפה, כדי שתהיה שפתו חזקה ובלתי נקרעת; **והיה הכפל הזה עשוי מעשה אורג** - ארוג במעיל תוף כדי עשייתו, ולא בתפירה במחט לאחר

מפן (ש"א):

כפי תחרא. 'תחרא' פירושו שריון, כתרגומו באונקלוס: 'כפום שרין' [שריון = לבוש העשוי חלקי מתכת, שהיו הלוחמים לובשים על גופם למגן מפגיעת האויב]. וכלומר, פי המעיל יהיה כפול כמו פי שריון; **ולמדנו מכאן שהשריונים שלהם -** בגדי השריון שהיו בעת ההיא היה **פיהם כפול לתוכו:**

לא יקרע. כלומר, הטעם שיהיה פי המעיל כפול הוא **כדי שלא יקרע.** ומתוך שנקט הכתוב לשון ציווי 'לא יקרע', ולא לשון נתינת טעם [כגון 'לב ל יקרע', או 'שלא יקרע'], למדנו שמלבד נתינת הטעם, אף איסור נאמר כאן, **והקורעו עובר בלאו,** ולומר שזה הוא **ממנן הלאוין שבתורה.** וכן זה האמור לגבי החושן: **'ולא יזח החושן מעל האפוד'** (לעיל פסוק כח), אינו רק טעם לקשירת החושן לאפוד, אלא אף איסור לאו יש בהסרתו. וכן: **'לא יסורו ממנו'** (לעיל כה טו) **הנאמר בבדי הארון,** אשר

מלבד קביעת מקומם, יש בה אזהרה שלא להסיר את הבדים מן הארון לעולם (ימא עב) (בא"י): תורה לג **(לג) רמוני.** קרא הכתוב רימונים לפי **שעגולים וחלולים היו,** ונראים כמין **רמונים העשויים כביצת תרנגולת -** רימונים שלא נגמר בישולם ועדיין לא נפתחה קליפתם, שאינם עגולים לגמרי אלא מארכים קצת כמו ביצה (ובחים פח) (י"ה):

ופעמוני זהב. הפעמון עשוי שני חלקים: החיצון נקרא 'זג', והפנימי המקשקש בתוכו נקרא 'ענבל', ופעמון הזהב האמור כאן כולל את שניהם, **וזגין עם ענבלין שבתוכם.** ובא הכתוב לומר שהפעמון כולו יהיה זהב, ולא שהפעמון יהיה נתון בתוף הרימון כענבל בתוף הזג: **בתוכם סביב.** אין פירושו שיהיו הפעמונים נתונים 'בתוך' הרימונים, אלא 'בתוכם סביב' פירושו: נתונים **ביניהם** וסדורים **סביב** למעיל; **בין כל שני רמונים** יהיה פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל: תורה לד

ונמצא, דנחלקו אם הרמונים היו לנוי, מה היה צריך להיות צורתם. לפי רש"י הרמונים חלולים היו, ולפי הרמב"ן אם היו נעשים לנוי, היו צריכים לעשותם כ"תפוחי זהב".

ונראה לבאר בעבודת האדם לקונו, דהנה הפה"ג גדול היה שלוחם של כלל ישראל, ובבגדיו נרמזו כל הבחינות בבני ישראל, וב'שולי המעיל' נרמזה מעלתם של הדרגה הכי תחתונה בבני ישראל "ריקנין שבר".

לרש"י - "פשוטו של מקרא" - 'שולי המעיל' מרמזים מעלת ה"נוי" שלהם ש"אפילו ריקנין שבר מלאים מצות פרמון" ולכן נרמזו ה"ריקנין" בצורת רמונים.

אף לרמב"ן, שברושו ישנם גם "דברים נעימים" . . . ליוצעי חן" (לשון הרמב"ן ב"פתיחה" לפירושו על התורה) אם תכלית הרמונים לגלות היפי וה"נוי" שב"ריקנין", היו צריכים לעשותם בצורת תפוחי זהב, להראות שכל יהודי בפנימיותו אינו "ריקן" (ורק "מלא מצות") אלא כל מציאותו הוא "תפוח זהב", עובד ה'.

(לד) פֶּעֶמֶן זָהָב וְרֵמוֹן פֶּעֶמֶן זָהָב וְרֵמוֹן עַל־שׁוּלֵי
 לְדַבָּר דְּהַבָּא וְרֵמוֹנָא זִנְגָא דְּהַבָּא וְרֵמוֹנָא
 עַל שִׁיפּוּלֵי מַעֲיָלָא סְחֹר סְחֹר:

הַמְעִיל סָבִיב:

כ"ט • פֶּעֶמֶן זָהָב וְרֵמוֹן וְגו' • פֶּעֶמֶן זָהָב, וְרֵמוֹן אֶצְלוֹ.

(לה) וְהָיָה עַל־אַהֲרֹן לְשֵׁרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֵאוֹ
 אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאָתוֹ וְלֹא יָמוּת:

לה ויהי על אהרן לשמשא וישמע קולו
 במעלה לקודשא קדש יי ובמפקה ולא
 ימות:

כ"ט • וְלֹא יָמוּת • מְכַלֵּל לְאוֹ אֶתְּהָ שׁוֹמֵעַ הֵן: אִם יְהִי לוֹ, לֹא יִתְחַיֵּב מִיָּתֵהּ. הָא אִם יִכְנָס מְחַסֵּר אֶחָד
 מִן הַבְּגָדִים הַלְלוֹ, חַיֵּב מִיָּתֵהּ בִּיְדֵי שָׁמַיִם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חט"ז עמ' 337 ואילך - מותך 'לקראת שבת')

בהן גדול אינו מוציא אף אחד מהקלל

וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֵאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ . . . וְלֹא יָמוּת: (כה, לה)

וצריך באור מה טעם גדל ההכרח ב'ונשמע קולו' עד שבלי זה נתחייב ההפך מ'ולא ימות' רחמנא ליצילן?
 ויש לומר על-פי המבאר בדרושי חסידות דאף שבדרך-פֶּלֶל "לא ברעש ה'", שבקדשה הפל בדרממה דקה ובבטול,
 מפל-מקום ה'בעל תשובה' מכיין שעבודתו בבריחה ממקום הפנות והטמאה, לכן עבודתו ברעש גדול, וכדגמת הבורח
 ממנות רחמנא ליצילן, שבורח בקול רעש גדול.

והנה הפה"ג גדול הוא שלוחו של כלל ישראל. וכשנכנס לקדש, אף אלו שנמצאים בדרגות הכי נמוכות הנרמזים ב'שולי
 המעיל' נכנסים עמו.

ולכן אם 'נשמע קולו בבואו אל הקדש' שהפעמונים שב'שולי המעיל' עשו רעש, בזה מראה שעושה שליחותם של כל
 ישראל, וגם ה'בעל תשובה' נכללים עמו.

אף אם חסידושלוים לא "נשמע קולו" דבזה מראה שאינו רוצה לכלול עמו בעבודתו את אלו שעבודתם בקול רעש גדול,
 אזי מראה שאינו שלוחו של כל ישראל, ואם-כן אינו ראוי לכהן בכהונה גדולה, ובטלה כהנתו, וממילא משתלשל מזה
 ההפך מ'ולא ימות' רחמנא ליצילן וק"ל.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הכהונה, שכן **מכלל לאו אתה**
שומע הן: אם יהיו לו הבגדים **לא**
יתחייב מיתה, היא - הרי מבאן
שם יכנס למשכן בשהוא **מחוסר**
אחד מן הבגדים הללו, יהיה **חייב**
מיתה בידי שמים (רא"ם, גר"א):
 תורה לו

בתוך הרימונים, שאילו בן מה בא
 הכתוב ללמדנו בסדר תלוייתם, והלא
 אי אפשר לתלותם באופן אחר (גרא):
 תורה לה
(לה) ולא ימות. נקט הכתוב לשון
 נקיה ולא ימות, כדי ללמד דינו
 של הנמנע מללבוש את בגדי

(לד) פֶּעֶמֶן זָהָב וְרֵמוֹן, פֶּעֶמֶן זָהָב
וְרֵמוֹן. בא הכתוב ללמד סדר תלוייתם
 במעיל, שלא יתלה כמה פעמונים
 ולצדם כמה רימונים, אלא יתלה
פעמון זהב אחד ורמון אצלו (לצידו).
 וכסדר הזה יתלם סביב המעיל.
 ומקרא זה מוכיח שלא היו הפעמונים

וְהָיָה עַל־מִצַּח אֹהֶרֶן וְנָשָׂא אֹהֶרֶן אֶת־עֹן הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מִתְנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָמִיד לְרִצּוֹן לָהֶם לְפָנַי יְהוָה:

לח ויהי על בית עינוהי דאָהרן ויטול אָהרן ית עֲוֹת קֹדֶשֶׁיֶא די יִקְדִישׁוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְנַת קֹדְשֵׁיהוֹן וְיִהְיֶה עַל בֵּית עֵינוֹהִי תְדִירָא לְרִצּוֹא לְהוֹן קָדָם יי:

כ"ז ◀ וְנָשָׂא אֹהֶרֶן • לְשׁוֹן סְלִיחָה, וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ זֶה מִמְשַׁמְעוֹ: אֹהֶרֶן נוֹשֵׂא אֶת הַמִּשָּׂא שֶׁל עֹן. נִמְצָא מְסַלֵּק הָעֹן מִן הַקֹּדְשִׁים. אֶת־עֹן הַקֹּדְשִׁים • לְרִצּוֹת עַל הַדָּם וְעַל הַחֲלָב שֶׁקָּרְבוּ בְטַמְאָה, כְּמוֹ שֶׁשֶׁנִּינוּ (מִנְחוֹת כח): אֵי זֶה עֹן הוּא נוֹשֵׂא? אִם עֹן פְּגוּל, הֲרִי כְּכֹר נֹאמֵר: "לֹא יִרְצָה". וְאִם עֹן נוֹתֵר, הֲרִי נֹאמֵר: "לֹא יִחָשֵׁב". וְאֵין לוֹמֵר שֶׁיִּכְפַּר עַל עֹן הַכֹּהֵן שֶׁהִקְרִיב טָמֵא, שֶׁהֲרִי "עֹן הַקֹּדְשִׁים" נֹאמֵר, וְלֹא עֹן הַמְקַרְבִּים, הֵא אֵינוֹ מְרַצָּה, אֲלֵא לְהַכְשִׁיר הַקֶּרְבָּן. וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָמִיד • אֵי אֲפָשֶׁר לוֹמֵר שֶׁיִּהְיֶה עַל מִצְחוֹ תָמִיד, שֶׁהֲרִי אֵינוֹ עָלָיו אֲלֵא בְשַׁעַת הָעֲבוּדָה, אֲלֵא 'תָמִיד', לְרִצּוֹת לָהֶם אֲפִלוּ אֵינוֹ עַל מִצְחוֹ, שֶׁלֹּא הָיָה כֹּהֵן גָּדוֹל עוֹבֵד בְּאוֹתָהּ שָׁעָה. וְלְדַבְרֵי הָאוֹמֵר: עוֹדְהוֹ עַל מִצְחוֹ, מְכַפֵּר וּמְרַצָּה, וְאִם לֹאוּ, אֵינוֹ מְרַצָּה, נִדְרָשׁ: "עַל מִצְחוֹ תָמִיד", מְלַמֵּד שֶׁמִּמְשַׁמֵּשׁ בּוֹ בְּעוֹדוֹ עַל מִצְחוֹ, שֶׁלֹּא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמְּנוֹ.

ל"ט (ל"ט) וְשִׁבְצַתְּ הַפְּתִילִת שֵׁשׁ וְעִשִׂית מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵט תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה רִקְמָה:

לט ותרמץ פתונא בוצא ותעבד מצנפתא דביצא והמנינא תעבד עובד ציר:

כ"ח ◀ וְשִׁבְצַתְּ • עֲשֵׂה אוֹתָם מִשְׁבְּצוֹת מִשְׁבְּצוֹת, וְכֻלָּם שֶׁל שֵׁשׁ.

(לח) וְנָשָׂא אֹהֶרֶן אֶת עֹן הַקֹּדְשִׁים. וְנָשָׂא' הָאֵמֹר כָּאֵן הוּא לְשׁוֹן סְלִיחָה [כְּמוֹ: וְנָשָׂאתִי לְכָל הַמְּקוֹם בְּעֲבוּרִי' (בראשית יח, כח)]. וּבְלוֹמֵר, הִצִּיץ הַנֶּתָּן עַל מִצַּח אֹהֶרֶן, יִכְפַּר לְיִשְׂרָאֵל עַל עֹן הַקֹּדְשִׁים. וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ זֶה מִמְשַׁמְעוֹ מְלִשׁוֹן 'נְשִׂיאת מִשָּׂא', כְּמִשְׁמַעוֹ בְּכָל מְקוֹם. וּבְלוֹמֵר, עַל יְדֵי נְשִׂיאת הִצִּיץ עַל מִצְחוֹ, הָיָה אֹהֶרֶן נוֹשֵׂא אֶת הַמִּשָּׂא שֶׁל הָעֹן, וְעַל יְדֵי כֵן נִמְצָא מְסוֹלֵק הָעֹן מִן הַקֹּדְשִׁים: אֶת עֹן הַקֹּדְשִׁים. כְּלוֹמֵר, הִצִּיץ כֵּא בְּטוֹמְאָה - שֶׁאֵף שֶׁאֵסוּר לְזוּרֵק עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הַדָּם שֶׁנִּטְמָא, וְכֵן אִם נִטְמָא הָאֵמֹרִין אֵסוּר לְהִקְרִיב, מִכֵּל מְקוֹם אִם עֵבֶר וְיִזְק אוֹ שֶׁהִקְרִיב בְּשֵׁהֶם טָמֵאִים, הַקֶּרְבָּן כֵּשֶׁר מִפְּנֵי שֶׁהִצִּיץ מְרַצָּה; וּבְמוֹ שֶׁשֶׁנִּינוּ (יזמא ג) אֵי זֶה עֹן הוּא נוֹשֵׂא? מַהוֹ עֹן הַקֹּדְשִׁים שֶׁהִצִּיץ מְכַפֵּר עָלָיו? אִם עֹן פְּגוּל - שֶׁחָשֵׁב בְּשַׁעַת אַחַת מִן הָעֲבוּדוֹת לְאֲכֹלוֹ חוּץ לְמְקוֹמוֹ, הֲרִי כְּכֹר נֹאמֵר

בו (ויקרא ט, ז) 'לֹא יִרְצָה' - בְּעֹן פִּיגוּל לֹא הוֹרְצָה הַקֶּרְבָּן; וְאִם עֹן נוֹתֵר - שֶׁחָשֵׁב לְאֲכֹלוֹ חוּץ לְמְנוֹ, הֲרִי נֹאמֵר בו (שם ג, יח) 'לֹא יִחָשֵׁב' - אֵין הַקֶּרְבָּן נִחָשֵׁב וְצָרִיף לְהִבְיֵא קֶרְבָּן אַחֵר; וְאֵין לוֹמֵר שֶׁיִּכְפַּר עַל עֹן הַכֹּהֵן שֶׁהִקְרִיב אֶת הַטָּמֵא - אֶת הַדָּם וְהָאֵמֹרִין שֶׁנִּטְמָאוּ, שֶׁהֲרִי 'עֹן הַקֹּדְשִׁים' נֹאמֵר וְלֹא 'עֹן הַמְקַרְבִּים', הֵא לְמִדַּת שֶׁאֵינוֹ מְרַצָּה אֲלֵא לְהַכְשִׁיר הַקֶּרְבָּן שֶׁנִּקְרַב בְּטוֹמְאָה, שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁהִכְהֵן עֵבֶר בְּאֵיסוּר, הַקֶּרְבָּן כֵּשֶׁר לְהִקְרִיב (בא"ט):

וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָמִיד לְרִצּוֹן לָהֶם לְפָנַי ה'. אֵי אֲפָשֶׁר לוֹמֵר שֶׁכְּפִי הַפְּתִיל שֶׁיִּהְיֶה הִצִּיץ 'עַל מִצְחוֹ תָמִיד', שֶׁהֲרִי אֵינוֹ נֶתָּן עָלָיו אֲלֵא בְשַׁעַת הָעֲבוּדָה, אֲבָל שֶׁלֹּא בְשַׁעַת עֲבוּדָה אֵינוֹ לּוֹבְשׁוֹ. אֲלֵא 'תָמִיד' הָאֵמֹר כָּאֵן מוֹסֵב עַל הַמִּשָּׂא הַכְּתוּב: 'תָמִיד לְרִצּוֹן לָהֶם לְפָנַי ה'. וּבְלוֹמֵר, תָמִיד עוֹמֵד לָהֶם הִצִּיץ לְרִצּוֹת לָהֶם (לְכַפֵּר עָלֵיהֶם), וְאֲפִילוּ בְּזִמְנֵי שֶׁאֵינוֹ

נתון על מצחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה (ד"ד, קצ"ט). ואולם נחלקו חכמים בדבר זה, יש מהם שאומר שהצ"ץ מרצה גם כשאינו נתון על הכהן, ויש מהם שאומר שאינו מכפר אלא בשעה שנתון על הכהן, ולדברי החולק ואומר שרק כשהצ"ץ עושה על מצחו מכפר ומרצה, ואם לאו אינו מרצה, אין 'תמיד' מוסב על המושך הכתוב, אלא נדרש ונקרא כלפי מעלה: 'על מצחו תמיד', והכתוב מלמד שתמיד יהיה הכהן ממשמש בו (בצ"ץ) בעודו על מצחו, כדי שלא יסיח דעתו ממנו: תורה לט (לט) ושבצת הפתיל שש. אין פירושו שיעשו בפתונת משבצות של שש לאחר אריגתה, ולא פירש הכתוב ממה נעשית הפתונת עצמה, אלא פירושו: עשה אותה משבצות-משבצות - שאריגתה תהיה בצורת משבצות, והפתונת כולה תהיה של שש (הכרוך): תורה מ

(מ) וּלְבַנְי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כְתָנֹת וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבִנָּיִים וּמִגְבְּעוֹת תַעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:

מ וּלְבַנְי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כְתָנֹת וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבִנָּיִים וּמִגְבְּעוֹת תַעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת: מ

ה"י א וּלְבַנְי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כְתָנֹת • אֲרַבְּעָה בְּגָדִים הֵלְלוּ וְלֹא יוֹתֵר: כְּתָנֹת וְאֲבִנָּיִם וּמִגְבְּעוֹת - הֵיא מִצְנַפֶּת, וּמִכְנָסִים הַכְּתוּבִים לְמִטָּה בַּפָּרָשָׁה.

(מא) וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהְרֹן אֶחָיו וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ וּמִשְׁחַתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וּקְדַשְׁתָּ אֹתָם וּבִהְנוּ־לִי:

מא וּמִלְבָּשׁ יִתְּהוֹן יֵת אֶהְרֹן אַחִיו וְיֵת בְּנוֹהֵי עִמָּה וְתַרְבִּי יִתְּהוֹן וְתַקְרַב יֵת קְרִיבָהוֹן וְתַקְדַּשׁ יִתְּהוֹן וְיִשְׁמְשׁוּן קְדָמַי:

ה"י א וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהְרֹן • אֹתָם הָאֲמֹרִים בְּאֶהְרֹן: חֲשׂוֹן וְאֶפֹד וּמַעֲלִל וּכְתָנֹת־תִּשְׁבֵּץ, מִצְנַפֶּת וְאֲבִנָּט וְצִיץ, וּמִכְנָסִים הַכְּתוּבִים לְמִטָּה בְּכֻלָּם. וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ • אֹתָם הַכְּתוּבִים בָּהֶם. וּמִשְׁחַתָּ אֹתָם • אֵת אֶהְרֹן וְאֵת בָּנָיו, בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם • כָּל מְלוּי יָדַיִם, לְשׁוֹן חֲנוּף הוּא, כְּשֶׁהוּא נִכְנָס לְדָבָר לְהִיּוֹת מְחֻזָּק בּוֹ מֵאוֹתוֹ יוֹם וְהִלָּאָה. וּבִלְשׁוֹן לַעֲזִיז, כְּשֶׁמִּמֶּנִּין אָדָם עַל פְּקִידַת דְּבָר, נוֹתֵן הַשְּׁלִיט בְּיָדוֹ בֵּית יָד שֶׁל עוֹר, שְׁקוֹרִין גּוּוֹאנְט"ו (הַאֲנֵרֶשׁ"ה), וְעַל־יָדוֹ הוּא מְחֻזָּקוֹ בַּדְּבָר, וְקוֹרִין לְאוֹתָהּ מְסִירָה ווִירֶסְטִי"ר וְהוּא מְלוּי יָדַיִם.

(מב) וְעִשִׂה לָהֶם מִכְנָסִי־בָד לְכַסּוֹת בֶּשֶׂר עֲרוּהָ מִמַּתְנִיִם וְעַד־יָרְכָיִם יְהִי:

מב וְעֵבֵד לְהוֹן מִכְנָסִין דְּבוּץ לְכַסָּאָה בֶּשֶׂר עֲרִיתָא מִחֻזָּץ וְעַד יָרְכָן יְהוֹן:

ה"י א וְעִשֶׂה לָהֶם • לְאֶהְרֹן וּלְבָנָיו. מִכְנָסִי־בָד • תְּרֵי ח' בְּגָדִים לְכַהֵן גְּדוֹל וְאַרְבָּעָה לְכַהֵן הַדְּיוֹט.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בו [שָׁפַל דְּבָר שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹת הָאָדָם וּמוּחָזָק בּוֹ, נִחָשֵׁב כְּאִילוֹ הוּא בְּיָדוֹ, כְּמוֹ שְׁמִצְיָנוּ (בַּמְדַּבֵּר כֹּא, כו) וְיִקַּח אֵת כָּל אֲרָצוֹ מִיָּדוֹ - מְרֻשׁוֹתוֹ]. וְאֵף 'מִלֵּאתָ אֵת יָדָם' הָאֲמֹר כָּאן, פִּירוּשׁוֹ מִיַּנְי אֶהְרֹן וּבָנָיו לְהִיּוֹת מוּחָזָקִים בְּתַפְקִיד הַכְּהוּנָה. וְדוּמָה לָזֶה מִצְיָנוּ גַם בְּלִשׁוֹן לַעֲזִיז בְּשֶׁמֶנִּין אָדָם עַל פְּקִידַת דְּבָר - כְּשֶׁמִּשְׁטִילִים עָלָיו תַּפְקִיד, נוֹתֵן הַשְּׁלִיט בְּיָדוֹ שֶׁל מְקַבֵּל הַתַּפְקִיד בֵּית־יָד שֶׁל עוֹר שְׁקוֹרִין גּוּוֹאנְט"ו (כַּפְפָּה), וְעַל יָדוֹ הוּא מְחֻזָּקוֹ בַּדְּבָר - עַל יְדֵי נְתִינָה זוֹ מוֹסֵר לוֹ הַשְּׁלִיט אֵת הַתַּפְקִיד לְהִיּוֹת מוּחָזָק בּוֹ, וְקוֹרִין לְאוֹתוֹ מְסִירָה ווִירֶסְטִי"ר (סְמִיכָה), וּמִיַּנְי כְּגוֹן זֶה, הוּא הַנְּקָרָא בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב 'מְלוּי יָדַיִם' (רֵא"ם, גו"א): תוֹרָה מִב (מב) וְעִשֶׂה לָהֶם. בְּשֶׁאֵר הַבְּגָדִים שֶׁאֶהְרֹן וּבָנָיו שׁוּיִים בָּהֶם, לֹא כָּלֵל הַכְּתוּב אֵת אֶהְרֹן וּבָנָיו בְּצִוּוֵי אֶחָד,

וְאֲבִנָּט וְצִיץ (פְּסוּקִים ה, לו), וְכֵן אֵת הַמִּכְנָסִים הַכְּתוּבִים לְמִטָּה (פְּסוּק מִב) בְּכוּלָּם - הֵן בְּכַהֵן גְּדוֹל וְהֵן בְּכַהֵן הַדְּיוֹט: וְאֵת בָּנָיו אֹתוֹ. אֵת בָּנָיו תִּלְבִּישׁ אֹתָם אֲרַבְּעַת הַבְּגָדִים הַכְּתוּבִים בָּהֶם: כְּתוּבָה, אֲבִנָּט, מִגְבְּעוֹת וּמִכְנָסִים (רֵא"ם, ש"ח): וּמִשְׁחַתָּ אֹתָם. תִּיבַת 'אוֹתָם' אֵינָה מוֹסַבַת עַל הַבְּגָדִים [וּכְדוּגְמַת 'אוֹתָם' שֶׁבְּתַחֲלִילַת הַפְּסוּק], אֲלֵא כָּאן הֵיא מוֹסַבַת עַל הַכְּהֻנִּים, וּפִירוּשׁוֹ: וּמִשְׁחַתָּ אֵת אֶהְרֹן וְאֵת בָּנָיו; וְהוּדָה מְשִׁיחָה בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה (רֵא"ם, גו"א): וּמִלֵּאתָ אֵת יָדָם. כָּל לְשׁוֹן 'מְלוּי יָדַיִם' שֶׁבְּמִקְרָא לְשׁוֹן חֲנוּף (תַּחֲלִילַת דְּבָר) הוּא, כְּשֶׁהוּא נִכְנָס לְדָבָר (מִתְמַנֶּה לְתַפְקִיד) לְהִיּוֹת מוּחָזָק בּוֹ מֵאוֹתוֹ יוֹם וְהִלָּאָה הוּא, וּמִכָּאן הַבִּיטוּי 'מְלוּי יָדַיִם', שְׂרוּאִים אֵת בְּעַל הַתַּפְקִיד כְּאִילוֹ יָדָיו מְחֻזָּקוֹת וּמִלֵּאוֹת

(מ) וּלְבַנְי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כְתָנֹת וְעִשִׂיתָ לָהֶם אֲבִנָּיִים וּמִגְבְּעוֹת תַעֲשֶׂה לָהֶם. אֵף לְאֶהְרֹן עָשׂוּ בְּגָדִים אֵלֶּה, וְלֹא רַק לְבַנְי אֶהְרֹן. וּפִירוּשׁ הַכְּתוּב הוּא, שְׁמַתוּף שְׁמוֹנֵת הַבְּגָדִים הַנַּעֲשִׂים לְאֶהְרֹן, יַעֲשׂוּ לְבָנָיו רַק אֲרַבְּעָה בְּגָדִים הֵלְלוּ וְלֹא יוֹתֵר, וְאֵלֶּה הֵן: שְׁלֹשַׁת הַבְּגָדִים הָאֲמֹרִים כָּאן - כְּתוּבָה, וְאֲבִנָּט, וּמִגְבְּעוֹת - שֶׁהֵיא הַמִּצְנַפֶּת הָאֲמֹרָה אֲצֵל אֶהְרֹן, וְכֵן מִכְנָסִים הַכְּתוּבִים לְמִטָּה בַּפָּרָשָׁה (פְּסוּק מִב) (רֵא"ם, גו"א): תוֹרָה מִב (מא) וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֵת אֶהְרֹן... וְאֵת בָּנָיו. אֵינן הַכְּתוּב מְדַבֵּר עַל אֲרַבְּעַת הַבְּגָדִים בְּלִבְד שֶׁבָּהֶם הִיּוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו שׁוּיִים, אֲלֵא עַל כָּל בְּגָדֵי כְּהוֹנָתָם, כָּל אֶחָד כְּעִנְיָנוּ: אֵת אֶהְרֹן תִּלְבִּישׁ אֹתָם שְׁמוֹנֵת הַבְּגָדִים הָאֲמֹרִין בְּאֶהְרֹן, שֶׁהֵם חֲשׂוֹן וְאֶפֹד וּמַעֲלִל וּכְתוּבָת־תִּשְׁבֵּץ מִצְנַפֶּת

מגויהוֹן עַל אֶהְרֶן וְעַל בְּנוֹהֵי בְמַעֲלֵהוֹן לְמִשְׁכַּן זִמְנָא אוּ בְמִקְרָבֵהוֹן לְמִדְבָּחָא לְשִׁמְשָׁא בְקוֹדֶשָׁא וְלֹא יִקְבְּלוּן חוּבָא וַיִּמְוִתוּן קָמָּ עֲלֵם לֵה וְלִבְנוֹהֵי בְתִירוּהֵי:

(מג) וְהָיוּ עַל־אֶהְרֶן וְעַל־בְּנָיו בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אוּ בְגִשְׁתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֶׁרֶת בְּקוֹדֶשׁ וְלֹא־יִשְׂאוּ עֹן וְמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו:

ש"י < וְהָיוּ עַל־אֶהְרֶן • כָּל הַבְּגָדִים הָאֵלֶּה, עַל אֶהְרֶן הַקְּדוֹשׁ לוֹ. וְעַל־בְּנָיו • הָאֲמֹרִים בָּהֶם. בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • לַהֲכִיל, וְכֵן לְמִשְׁכַּן. וְמָתוּ • הָא לְמִדְבַּח, שֶׁהִשְׁמֵשׁ מִחֹסֶר בְּגָדִים בְּמִיתָה. חֻקַּת־עוֹלָם לוֹ • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "חֻקַּת עוֹלָם", הוּא גְזֵרָה מִיָּד וְלִדְוֵרוֹת, לְעַבֵּב בּוֹ.

♦ יום רביעי ה' אדר א' ♦

א וַדִּין פְּתַגְמָא דִּי תַעֲבַד לְהוֹן לְקַדְשָׁא וְתַהוֹן לְשִׁמְשָׁא קְדָמִי סָב תוֹר חַד פֵּר תוֹרֵי וְדַקְרִין תְּרִין שְׁלָמִין:

כט (א) וְזֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַתֵּן לִי לֶקַח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאֵילִם שְׁנַיִם תְּמִימִם:

ש"י < לֶקַח • כְּמוֹ קַח, וְשִׁפְי גְזֵרוֹת הֵן: אַחַת שֶׁל קִיחָה וְאַחַת שֶׁל לְקִיחָה וְלָקַח פְּתוֹרֹן אֶחָד. פֶּר אֶחָד לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הַעֲגֵל, שֶׁהוּא פֶּר.

ב וְלַחֵם פִּטִּיר וְגִרְיִיצִין פִּטִּירִין דְּפִילָן בְּמִשַׁח וְאַסְפוּגִין פִּטִּירִין דְּמִשִּׁיחִין בְּמִשַׁח סֶלְתָּא חֲשִׁין תַּעֲבַד וְתַהוֹן:

(ב) וְלַחֵם מִצּוֹת וְחֻלֹּת מִצַּת בְּלוֹלֹת בִּשְׁמֵן וְרִקְיָקִי מִצּוֹת מִשְׁחִים בִּשְׁמֵן סֶלֶת חֲטָיִם תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

ש"י < וְלַחֵם מִצּוֹת וְחֻלֹּת מִצַּת וְרִקְיָקִי מִצּוֹת • הָרִי אֵלוֹ ג' מִיָּנִין: רְבוּכָה, וְחֻלּוֹת וְרִקְיָקִין, 'לַחֵם מִצּוֹת' הִיא הַקְּרוּיָה לְמִטָּה בְּעֵנָן. 'חֻלֹּת לַחֵם שְׁמֵן', עַל שֵׁם שְׁנוֹתָן שֶׁמֶן בְּרְבוּכָה כְּנֶגֶד הַחֻלּוֹת וְהַרְקִיקִין, וְכָל

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

וְשִׁפְי גְזֵרוֹת הֵן - תִּיבוֹת 'קַח' וְ'לִקַּח' הֵם פְּעֻלִים הַבָּאִים מִשְׁנֵי שְׂרָשִׁים שׁוֹנִים, אַחַת שֶׁל 'קִיחָה' וְאַחַת שֶׁל 'לְקִיחָה', וְלָקַח פְּתוֹרֹן (פִּירוּשׁ) אֶחָד (רא"ס):

פֶּר אֶחָד. לְמָה נִצְטָוָה לְהִבְיֵא פֶּר וְלֹא מִיָּן אַחֲרָי כְּדִי לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הַעֲגֵל שֶׁהוּא מִיָּן פֶּר [הַעֲגֵל הוּא וְלֹד הַפֶּר] (נח"י): תורה ב

(ב) וְלַחֵם מִצּוֹת, וְחֻלּוֹת מִצּוֹת, וְרִקְיָקִי מִצּוֹת. הָרִי אֵלוֹ ג' מִיָּנִין שֶׁל מִנְחוֹת הַנֶּאֱפוֹת בְּתַנּוּר: רְבוּכָה, וְחֻלּוֹת, וְרִקְיָקִים (מנחות עח). וּמִנְחוֹת 'לַחֵם מִצּוֹת' הַקְּרוּיָה בְּכָאן, הִיא אוֹתָהּ הַמִּנְחָה הַקְּרוּיָה לְמִטָּה בְּעֵנָן (פסוק כג) רִיבּוּי הַשְּׁמֵן שֶׁבָּהּ, שְׁנוֹתָן שִׁיעוֹר שְׁמֵן

בְּבֹאֵם לְמִשְׁכַּן, שֶׁכֵּן אִף הַהִיכָל בְּכָלֵל 'אֹהֶל מוֹעֵד' הוּא (עירובין ב. גר"א): וְמָתוּ. הָא לְמִדְבַּח מִכָּאן, שֶׁכֵּהֵן הַמִּשְׁמֵשׁ בְּעִבּוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ כִּשְׁהוּא מְחֹסֶר אֶחָד מִן הַבְּגָדִים, עֲנָשׁוּ בְּמִיתָה:

חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'חֻקַּת עוֹלָם', הָרִי זֶה בָּא לְלַמֵּד עַל הַדְּבָר הָאֲמוּר בּוֹ שֶׁהוּא גְזֵרָה מִיָּד וְלִדְוֵרוֹת - הַצִּיּוּי כּוֹלֵל גַּם הוֹרָאָה לַעֲשׂוֹתוֹ תִּיכָף, וְגַם הוֹרָאָה לִדְוֵרוֹת הַבָּאִים, וְכֵן בָּא לְלַמֵּד שֶׁאֵינוֹ רַק מִצְוָה לְכַתְּחִילָה, אֲלֵא לְעַבֵּב בּוֹ אִף כְּדִיעֲבַד (רא"ס): תורה א

כט (א) לֶקַח. הָאוֹת לְמִדָּה שֶׁל 'לֶקַח' אֵינָה אוֹת הַשִּׁימוּשׁ, אֲלֵא הִיא מֵאוֹתוֹת הַשׁוֹרֵשׁ, וּפִירוּשׁוֹ כְּמוֹ 'קַח'.

מִפְּיֹן שֶׁהֵם מְלַבּוּשֵׁי כְבוֹד. אוֹלָם בְּמִכְנָסִים, שֶׁאֵינָם מְלַבּוּשׁ שֶׁל כְּבוֹד, כְּלָלִם יִחַד וְאָמַר וְעָשָׂה לָהֶם - לְאֶהְרֶן וְלִבְנָיו (גרא"א):

מִכְנָסֵי כֹד. אַחַר שֶׁהוֹרָה הַפְּתוּב עַל עֲשִׂיַת הַמִּכְנָסִים, הָרִי נִמְצָאוּ שְׁמוֹנֶה בְּגָדִים לְכַתֵּן־גְּדוּל, וְאַרְבַּעַה לְכַתֵּן־הַדִּיּוֹט: תורה מג

(מג) וְהָיוּ עַל אֶהְרֶן וְעַל בְּנָיו. לְשׁוֹן הַפְּתוּב וְהָיוּ אֵינוֹ מוֹסֵב עַל הַמִּכְנָסִים לְכַד, אֲלֵא עַל כָּל הַבְּגָדִים הָאֵלֶּה הַמְּוַזְכָּרִים בַּפֶּרֶשָׁה, לְכָל כַּהֵן כְּפִי עֲנִיּוֹ: עַל אֶהְרֶן - כָּל שְׁמוֹנַת הַבְּגָדִים הַקְּדוֹשִׁים לוֹ: וְעַל בְּנָיו - אַרְבַּעַת הַבְּגָדִים הָאֲמֹרִין בָּהֶם (מ"א, הוֹכְרוֹן):

בְּבֹאֵם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. הֵן בְּבֹאֵם לְהִיכָל (בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַבְּנוּי), וְכֵן

וּלְקַחְתָּ אֶת־שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל־רֵאשֵׁי וּמִשְׁחַתָּ אֹתוֹ: (ז) וְתִסַּב יָת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְתִרְיַק עַל רֵישָׁא וְתִרְבִּי יָתָה:

זש"י - וּמִשְׁחַתָּ אֹתוֹ • (תורת כהנים) אף משיחה זו כמין כ"ף יונית. נותן שמן על ראשו ובין ריסי עיניו ומחברן באצבעו.

ח וְיָת בְּנוֹהֵי תִקְרַב וּתְלַבְּשֵׁנוּן כְּתוּנִין: וְאֶת־בְּנֵי תִקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתֶּם כְּתָנִית:

ט וְתִגְזְרוּ זְהוּן הַמְּגִינִין אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי וּתְמַקֵּן לְהוֹן כּוּכְעִין וְתִהִי לְהוֹן כְּהִנְתָּא לְקִים עֲלֵם וְתִקְרַב קְרַבְנָא דְאֶהְרֹן וְקְרַבְנָא דְבְנוֹהֵי: (ט) וְהִגַּרְתָּ אֹתָם אֲבִנֵט אֶהְרֹן וּבְנָיו וְחִבַּשְׁתָּ לָהֶם מִגְבֻעַת וְהִיתָה לָהֶם כְּהִנְהָ לְחַקַּת עוֹלָם וּמִלְאֵת יַד־אֶהְרֹן וַיִּד־בְּנָיו:

זש"י - וְהִיתָה לָהֶם • מלוי ידים זה, לכהנת עולם. ומלאת • על ידי הדברים האלה. יד־אֶהְרֹן וַיִּד־בְּנָיו • כמלוי ופקדת הַכְּהִנְהָ.

י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וּסְמוּךְ אֶהְרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֵאשֵׁי הַפָּר: יוֹתְקַרְב יָת תּוֹרָא לְקַדָּם מִשְׁפָּן זְמַנָּא וַיְסַמּוּף אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי יָת דִּיהוֹן עַל רֵישׁ תּוֹרָא:

יא וְתִכּוּס יָת תּוֹרָא קָדָם יְיָ לְתַרְע מִשְׁפָּן זְמַנָּא: (יא) וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

זש"י - פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • בחצר המשכן שלפני הפתח.

יב וְתִסַּב מִדְּמָא דְתּוֹרָא וְתַתֵּן עַל קַרְנֵת מִדְּפִקָא בְּאַצְבָּעָךָ וְיָת כָּל דְּמָא תִישׁוּד לְיִסוּדָא דְמִדְּבַחָא: (יב) וּלְקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנִתְתָהּ עַל־קַרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַצְבָּעָךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יִסוּד הַמִּזְבֵּחַ:

זש"י - עַל־קַרְנֵת • (זבחים נג) למעלה בקרנות ממש. וְאֶת־כָּל־הַדָּם • שְׁגִירֵי הַדָּם. אֶל־יִסוּד הַמִּזְבֵּחַ • (פרק ג דמדות) כמין בליטת בית קבול עשוי לו סביב סביב, לאחר ששעלה אמה מן הארץ.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

על המצנפת. הציץ יהיה על המצנפת, כמו שפירשתי בדרך לבישתו למעלה (כח, לז), שעל־ידי הפתיל האמצעי העובר למעלה מן המצנפת, ושני הפתילים שבראשו (בשני צדי הציץ). הקשורין שלשתן ביחד מאחורי העורף, הרי הוא נותנו (את הציץ) על המצנפת כמין בובע: תורה ז

(ז) ומשחת אתו. אף משיחה זו צורתה כמין כ"ף יונית, כדוגמת משיחת הרקיקין (לעיל פסוק ב). ושני דברים נאמרו כאן: יציקה ומשיחה. כיצד נותן שמן על ראשו ובין ריסי עיניו ומחברן באצבעו - שמתחיל למשוך באצבעו בין ריסי עיניו, ומושף אצבעו על הראש והולך עד שמגיע לעורף (כריתות ה) (רש"י הוריות יב); תורה ח

(ט) והיתה להם כהנה לחקת עולם. מוסב על האמור אחריו 'ומלאת' וגו', וכלומר, מלוי ידים זה האמור בהמשך הכתוב, יהיה להם לכהונת עולם - מנויים וחינוכם לכהונה יעלה גם להם וגם לבניהם אחריהם עד עולם, שלא יצטרכו ורעם עוד לחינוך זה (ראב"ם):

ומלאת. על־ידי הדברים האלה האמורים כאן: הקרבת הקרבנות, לבישת הבגדים ושאר הדברים האמורים בפרשה (כ"ט):

יד אהרן ויד בניו. במלוי ופקודת הבהונה - יחנכם להיותם מוחזקים במינוי הבהונה, וכמבואר למעלה (לעיל כח, מא); תורה י

(יא) פתח אהל מועד. אין הבהונה לפתח אהל מועד ממש, שהרי שחיתת החשאת בצפונה של המזבח היא, שאין מקומו אצל הפתח, אלא בחצר המשכן שלפני הפתח, כלומר, בחלק החצר שהוא נגד פתח אהל מועד (רא"ם, גר"א); תורה יא

(יב) על קרנות. לא שיעמוד למטה ויזרוק את הדם על פינות המזבח אל מול הקרנות, כדרך שהוא עושה

יג ותסב ית כל תרפא דחפי ית פנא וית
הצרא דעל פכדא וית תרתין פלון וית
תרפא די עליהן ותסיק למדבחה:

(יג) וְלִקְחֹתָ אֶת־כָּל־הַחֶלֶב הַמִּכֶּסֶה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת
הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכֶּבֶד וְאֵת שְׁתֵּי הַפְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב
אֲשֶׁר עָלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:

כ"ט < החלב המכסה את הקרב • הוא הקרום שעל הפרס, שקורין טיל"א. ואת היתרת • הוא טרפשא
דכבדא, שקורין אובר"ש. על־הכבד • אף מן הכבד יטל עמה (תורת הכנים) •

יד וית בסרא דתורא וית משפה וית אוכלה
תוקיד פנורא מברא למשריתא חטאתא
הוא:

(יד) וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפֶּרֶ וְאֶת־עֵרוֹ וְאֶת־פִּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף
בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה חֲטָאת הוּא:

כ"ט < תשרף באש • לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת, אלא זו.

טו וית דקרא חד תסב ויסקיין אהרן
ובנוהי ית ודיהון על ריש דקרא:

(טו) וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וּמָמְכוּ אֹהֶרֶן וּבְנָיו
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

טז ותכוס ית דקרא ותסב ית דמה ותזרק
על מדבחה סחור סחור:

(טז) וְשִׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקְחֹתָ אֶת־דָּמּוֹ וְזָרַקְתָּ
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כ"ט < וזרקת • (זכחים נב) בכלי, אוחו במזרק וזרק פנגד הקרן כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרבן טעון
מתנה באצבע אלא חטאת בלבד, אבל שאר זכחים אינן טעונין קרן ולא אצבע, שמתן דמם מחצי

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אלא זו הקרבה בימי המילואים [וכן זו
שהקריב אהרן ביום השמיני
למילואים (ויקרא ט, יא. וברשי"שם)] [רא"ם,
גרא]: תורה טו
(טז) וְזָרַקְתָּ. בזריקת פר החטאת
האמורה למעלה (פסוק יב) נאמר לשון
נתינה: ונתתה על קרנת המזבח
באצבעך, לפי שהכהן עולה על
המזבח ונותן מן הדם באצבעו על
ארבעת הקרנות, אבל כאן באיל
העולה נאמר לשון זריקה: וזרקת על
המזבח סביב, לפי שהדם נזרק בכלי.
כיצד? הכהן עומד למטה ואוחז
במזרק וזרק פנגד הקרן - בפנינות
קיר המזבח שהם פנגד הקרנות, כדי
שיראה הדם לכאן ולכאן - לשני
צדי המזבח. ואין שום קרבן טעון
מתנה באצבע - לא מצינו קרבן
שזריקת דמו נעשית על ידי נתינת
הדם באצבע, אלא חטאת בלבד,
אבל שאר הזכחים אינן טעונין קרן
ולא אצבע - אין הכהן עולה על

בתחתיתו, דרךם היה הדם יורד ויוצא
אל נחל קדרון] (מדות פיג מיא) (רא"ם,
משב"ל): תורה יג
החלב המכסה את הקרב. הוא
הקרום שעל הפרס, שקורין טיל"א
(קרום). וכלומר החלב הפרוש על
הפרס, ומכסה אותו מלמעלה (רא"ם):
ואת היתרת. יותרת הכבד הוא
הבשר הפרוש על הכבד, החוצץ בין
הריאה לאברי העיפול, והוא הנקרא
בלשון חכמים 'טרפשא דכבדא',
שקורין איבר"ש (טרעפת) (א"ש, ש"א):
על הכבד. לא נאמר היותרת אשר
על הכבד אלא היותרת על הכבד,
ללמד שאף מעט מן הכבד עצמו יטול
עמה וילשון על' האמור כאן יתפרש
כמו עם. כדוגמת: ויבאו האנשים על
הנשים ולהלן לה, כב' שפירושו עם
הנשים] (ספרא) (משב"ל): תורה יד
(יד) תשרוף באש. הוראת שעה היתה
לשרוף את בשר החטאת, כי לא
מצינו בתורה חטאת חיצונה נשרפת,

בשאר הקרבנות, אלא עולה על גבי
המזבח ונותן את הדם למעלה
בקרנות ממש (ראה רש"י להלן פסוק טז)
(רא"ם):
ואת כל הדם. אין פירושו 'כל הדם'
ממש, שהרי חלק מן הדם נתן על
קרנות המזבח, אלא פירושו, כל שירי
הדם, וכלומר, ואת כל הדם הנשאר
לאחר הזריקה תשפוך אל יסוד המזבח
(רא"ם):
אל יסוד המזבח. שהיה כמין בליטת
בית־קבול עשוי לו (למזבח) סביב
סביב, לאחר שעלה אמה מן הארץ
- מזבח הנחשת היה מוקף כמין חצי
צינור מפל צד, בגובה אמה מן
הארץ, בתוכו היו שופכים שירי
הדם, ונקרא 'יסוד המזבח' (ובמזבח
האבנים של בית המקדש היתה האמה
התחתונה של המזבח בולטת לצדדים,
כעין בסיס למזבח, וגם אותה הבליטה
היה עשוי כמין תעלה שבה היו
שופכים את הדם, ושני נקבים היו

המזבח ולמטה, ואינו עולה בכבש, אלא עומד בארץ וזורק. **סביב** • כף מפרש בשחיטת קדשים, שאין 'סביב' אלא ב' מתנות שהן ארבע: האחת, בקרן זוית זו, והאחת, בקרן שפנגדה באלכסון, וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אילף ואילף. נמצא, הדים נתון בד' רוחות סביב, לכך קרוי 'סביב'.

י' ונת דכרא תפלג לאברהם ותחיל לילה
 וכרעהו ותתן על אברהם ועל רישה:

(יז) וְאֶת־הָאֵיל תַּנְתַּח לַנְּתַחֵיו וְרַחֲצֵת קִרְבוֹ וְכַרְעֵיו
 וְנָתַת עַל־נְתַחֵיו וְעַל־רֵאשׁוֹ:

כ"ט • על־נְתַחֵיו • עם נְתַחֵיו, מוסף על שאר הנתחים.

יח ומסיק ית כל דכרא למדבחה עלתא הוא
 קדם יי לאתקבלא ברעוא קרבנא קדם יי
 הוא:

(יח) וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמְזֻבָּחַ עֲלֶיהָ הוּא
 לַיהוָה רֵיחַ נִיחֻחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא:

כ"ט • ריח ניחוח • נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני. **אשה** • לשון אש, והיא הקטרת אברים שעל האש.

♦ יום חמישי ו' אדר א' ♦

יט ותסב ית דכרא תגנא ויסמוך אהרן
 ובגוהי ית גדיהון על ריש דכרא:

(יט) וְלַקְחֶתָּ אֶת הָאֵיל הַשְּׁנִי וְסִמְךָ אֹהֶרֶן וּבִגְיוֹ
 אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֵאשׁ הָאֵיל:

כ ותפוס ית דכרא ותסב מדמה ותתן על
 רום אודנא דאהרן ועל רום אודנא דבגוהי
 דימינא ועל אליון גדיהון דימינא ועל
 אליון בגליהון דימינא ותזרוק ית דמא על
 מדבחה סחור סחור:

(כ) וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלַקְחֶתָּ מִדְּמוֹ וְנָתַתָּה עַל־
 תַּנּוּף אֹזֶן אֹהֶרֶן וְעַל־תַּנּוּף אֹזֶן בְּגִיּוֹ הַיְמָנִית
 וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיְמָנִית
 וּזְרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כ"ט • תנוף • (תורה כהנים, פרשת צו) : הוא הסחוס, גדר האמצעי שבתוף האזן, שקורין טנדרו"ס. **בהן ידם** • הגודל, ובפרק האמצעי.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

מעצם הריח העולה מן הקרבן? אלא פירושו: ריח העושה נחת־רוח לפני שאמרתי לעשות פסדר הזה, ונעשה רצוני (רא"ם):
אשה. פיגוי לאימורים העולים על המזבח, מגורת לשון 'אש', והיא על שם הקטרת אברים שעל האש, וקרבו העולה כל אבריו מוקטרים כליל על אש המזבח (רא"ם): תורה יט
(כ) התנוף. הוא הסחוס, והוא גדר האמצעי שבתוף האזן - החלק הקשה המקיף את הנקב, שקורין טנדרו"ס (פיה"מ להרמב"ם נגעים פ"ד מ"ט):
בהן ידם. זה הגודל (האגודל). ונתן את הדם בפרק האמצעי שבו [בין

הזוית המרוחקת ביותר הנמצאת מולה באלכסון (קרן מערבית־דרומית), וכל מתנה מתפשטת ונראית בשני צדי הקרן אילף ואילף (לכאן ולכאן). ועל ידי שתי מתנות אלו נמצא הדים נתון בארבע רוחות סביב, ולכך קרוי בלשון הפתוב 'סביב', אף על פי שאינו מקיף את כולו: תורה יז
(יז) על נתחיו. אין הכוונה שיתן את קרבו וכרעיו על הנתחים, אלא פירושו: עם נתחיו (כדלעיל פסוק יג), וכלומר, קרבו וכרעיו יהיה מוסף (נוסף) על שאר הנתחים: תורה יח
(יח) ריח ניחוח, וכי הנאה יש להקב"ה

הכבש כדי לתת את הדם על גוף הקרנות ובאצבעו, שמתן דמים נעשה מחצי המזבח ולמטה, ואינו עולה בכבש לזרוק את הדם אלא עומד בארץ וזורק את הדם בכלי על פינות קיר המזבח (זבחים נג) (רא"ם, גר"א):
סביב. כף מפרש בשחיטת קדשים (מסכת זבחים נג) שאין לשון 'סביב' ארבע זריקות סביב המזבח מארבע צדדיו, אלא שתי מתנות שהן ארבע - שתי זריקות דם המתחלקות לארבע, האחת בקרן זוית זו של המזבח (קרן מזרחית־צפונית), והאחת בקרן שפנגדה באלכסון -

(כא) וְלִקְחֶתָּהּ מִזֵּיתֵהֶם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהַיֵּיתָ עַל־אֹהֶרֶן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּגָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ וְקִדַּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְגָיו וּבְגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ:

כא ותסב מן דמא די על מדבחה וממשחא דרבוותא ותמי על אהרן ועל לבושוהי ועל בגוהי ועל לבושי בגוהי עמה ויתקדש הוא ולבושוהי ובגוהי ולבושי בגוהי עמה:

(כב) וְלִקְחֶתָּהּ מִן־הָאֵיל הַחֵלֶב וְהָאֵלֶּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכֻסֶּה אֶת־הַקָּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת שְׂתֵי הַכְּפָלִית וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלִיהֶן וְאֶת שׁוֹךְ הַיָּמִין כִּי אֵיל מִלֵּאִים הוּא:

כב ותסב מן דקרא תרפא ואליתא וית תרפא דחפי ית גנא וית חצר ככדא וית תרמין פלגן וית תרפא די עליהן וית שוקא דמינא ארי דכר קרבנא הוא:

רש"י • החלב • זה חלב הדקים, או הקיבה (חולין מט). והאלה • מן הפליות ולמטה, כמו שמפרש בויקרא (ט ט) שגאמר: "לעמת העצה יסירנה", מקום שהפליות יועצות. ובאמורי הפר לא נאמר 'אלה', שאין אלה קרבה אלא בכבש וכבשה ואיל, אבל שור ועז אין טעונים אלה. ואת שוק הימין • לא מצינו הקטרה בשוק הימין עם האמורים, אלא זו בלבד. כי איל מלאים הוא • שלמים לשון שלמות, שהשלם בכל. מגיד הכתוב שהמלואים שלמים, שמשמים שלום למזבח, ולעובד העבודה ולבועלים. לכה אני מצריכו הקזה להיות לו לעובד העבודה למנה, וזהו משה שמשם במלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם בעלים כמפרש בענין.

(כג) וּכְבַר לֶחֶם אֹחֶת וְחֵלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרִיקָא אַחַד מִסֵּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:

כג ופתא דלחם חד וגרפתא דלחם משה חדא ואספוג חד מסלא דפטיירא די קדם יי:

רש"י • וכבר לחם • מן החלות. וחלת לחם שמן • ממין הרבובה (תורת כהנים). וריקיא • (מנחות עח) מן

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

מקום פפיפת האגודל לחיבורו לכה הדין] (ספרא): תורה כא (כב) החלב. רבותינו חלוקים בדבר, אם זה חלב הדקים - החלב הנמצא על גבי המעיים הדקים, או אף החלב שעל הקיבה (חולין מט): והאלה. כל החלק האחורי של האיל, מן הפליות ולמטה עד סוף הנגב, נקרא 'אלה'. כמו שמפורש בויקרא, שגאמר (ויקרא ג ט) 'האלה תמימה לעמת העצה יסירנה', כלומר, יסיר את האלה בשלמותה ממקום הנקרא 'עצה' - מקום שהפליות יועצות [הפליות נקראות 'עצה' מלשון עצה, לפי שהן היועצות ללב האדם] (חולין יא). ובאמורי הפר האמור למעלה (פסוק יג) לא נאמר אלה, שאין האלה קריבה אלא בכבש וכבשה ואיל, אבל שור ועז אין טעונים הקרבת אלה (באמורי):

ואת שוק הימין. הוראת שעה הייתה בקרבן שלמים זה להקטיר את שוק הימין, כי בכל קרבן שלמים שוק הימין נאכל לפהנים ורק האמורים נקטרים (ראה ויקרא ג לב), ולא מצינו הקטרה בשוק הימין עם האמורים אלא בהקרה זו בלבד (רא"ם): כי איל מלואים הוא. זהו נתינת טעם לחלוקת האיל והאימורים ושוק הימין להקטרה, הקזה למשה, ושאר הבשר לאהרן ובניו (כאמור להלן פסוקים כו, לב), שכן מלואים הוא מלשון 'מלא', וכלומר 'קרבן מלא ושלם', ושם הקרבן שלמים אף הוא לשון שלמות, על שם שהושלם בכל (בדלהלן). ובכה מגיד הכתוב ש'המלואים' הוא קרבן 'שלמים', הנקראים בן על שם שהם שמשמים שלום לכל, הן למזבח, והן לעובד העבודה, והן לבעלים - שכולם נוטלים חלק מן

הקרבן. ולפי שאיל מלואים הוא, כלומר קרבן שלמים, לכה אני מצריכו לקרבן זה, שיופרש ממנו הקזה להיות לו לעובד העבודה למנה, וזהו משה ששימש בעבודת המזבח בימי המלואים (להלן פסוק כו), ואת השאר אכלו אהרן ובניו שהם בעלים של הקרבן, כמפורש בענין (פסוק לב), ואת האימורים ושוק הימין יקטירו על המזבח. נמצאו כולם נוטלים חלק בקרבן (ג): תורה כג. (כג) וכבר לחם וחלת לחם שמן. בציווי עשית שלשת מיני המצות האמור למעלה (פסוק ג) נאמר: 'לחם מצות', 'חלת מצות', וריקיא מצות. ואילו כאן נאמרו שמות אחרים: 'כבר לחם', 'חלת לחם שמן', 'ריקיא'. ואולם מאחר שלמדנו כי 'לחם מצות' האמור למעלה הוא המרובה בשמנו מבין שלשתם (ראה רש"י שם), נמצאו למדים כי

הַרְקִיקוּן, אֶחָד מֵעֶשֶׂר שֶׁבְכָל מִין וּמִין. וְלֹא מֵצִינוּ תְרוּמַת לֶחֶם הַבָּא עִם זֶבַח נִקְטָרֶת אֲלֵא זֹו בַלְבָד, שְׁתְרוּמַת לַחֲמֵי תוֹדָה וְאֵיל נִזִיר נְתוּנָה לַכֹּהֲנִים עִם חֲזֵה וְשׁוֹק, וּמִזֶּה לֹא הָיָה לְמִשָּׁה לְמִנָּה, אֲלֵא חֲזֵה בַלְבָד.

(כד) וְשִׁמְתָהּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֹהֶרֶן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו
וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

רש"י: «על כפיי אהרן וגו' והנפת • שניהם עסוקין בתנופה, הבעלים והכהן, הא כיצד? כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף, וכזה היו אהרן ובניו בעלים, ומשה כהן. תנופה • מוליף ומביא למי שארבע רוחות העולם שלו, והתנופה מעכבת ומבטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעכבת טללים רעים.»

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 175)

אהרן ובניו בעלים, ומשה כהן (רש"י כט, כד) ואלו בפרשת שמות (ד, יד) כתב שמושה נענש בקר שאהרן יהיה כהן ואתה הלוי. ויש לומר: א. הנהגה פסקה ממנו לאחר ימי המלוואים. ב. לא פסקה הנהגה אלא מזרעו. אבל אין מסתבר לומר שנעשה כהן רק לימי המלוואים, שכן לפי זה נמצא שבתחלה נענש ולא נתנה לו כהנה; לאחר מכן נתנה לו כהנה למשך ימי המלוואים; ולאחר מכן שוב נלקחה ממנו.

(כה) וְלִקְחַתְּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ עֲלֵי
הַעֹלָה לְרִיחַ נִיחּוֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אִשָּׁה הוּא לַיהוָה:

רש"י: «על העלה • על האיל הראשון שהעלית עולה. לריח ניחוח • לנחת רוח, למי שאמר ונעשה רצונו. אשה • לאש נתן. לה' • לשמו של מקום.»

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

ומטה, לשם מי שהשמים והארץ שלו, ותנופה זו מעכבת טללים רעים - מיני גשמים הפוזיקים לעולם, הבאים מלמעלה (מנחות סב) (רש"י שם, רא"ם):
תורה כה
(כה) על העולה. 'על' האמור כאן פירושו 'בנוסף' [כדוגמת שמיצינו בקרבן מוסף: 'על עלת התמיד' (במדב כה, ט) שפירושו: בנוסף לעולת התמיד], וכלומר תקטירם על המזבח בנוסף על האיל הראשון שהעלית עולה (רא"ם ג"א):

לריח ניחוח לפני ה'. כלומר, קרבן זה יהיה לנחת-רוח למי שאמר לעשות פסדר הזה, ונעשה רצונו: אשה. פירושו: לאש נתן שיהא נקטר על האש:
לח'. תיבת 'לה' אינה מוסכת על התיבה שלפניה [וכלומר שהקרבן הוא אשה אל ה'], אלא בפני עצמה היא עומדת. וכלומר: הקרבן יעשה לשמו של מקום (כ"א): תורה כו

לכהנים עם חזה ושוק, ואילו מזה (מקרבן איל המלוואים והלחמים הבאים עמו) לא היה למשה למנה אלא חזה בלבד, ומפני שהשוק נקטר, אף תרומת הלחם נקטרת עמו (מפרשים): תורה כד
(כד) על כפי אהרן וגו' והנפת. אם נתונים הם על כפות אהרן ובניו, היאך מניפם משה? אלא כן הוא הדיון בכל קרבן שלמים, ששניהם עסוקים בתנופה: הבעלים והכהן יחד. הא כיצד? כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף. ובקרבן זה היו אהרן ובניו הבעלים, ומשה שימש בתורת כהן, ולכן הניפוהו שניהם (מנחות סא):

תנופה. כיצד הוא מניף? מוליף ומביא לעבר ארבע רוחות העולם, להראות שהקרבן הוא לשם מי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה זו מעכבת ומבטלת פורעניות ורוחות רעות, הבאות מארבע רוחות העולם; וכן מעלה ומוריד מעלה

והו' חלת לחם שמן האמור כאן. ומכלל זה נמצא, כי שני המינים מתחלפים בשמותם: 'כפר לחם' האמור כאן הוא מן החלות - המזופרות למעלה בשם 'חלת מצת'; וחלת לחם שמן - זוהי חלה מומין הרביבה, שיש בה ריבוי שמן, המזופרת למעלה בשם 'לחם מצות'; ורקיק אחד. מן הרקיקין. כל המינים באים עשר עשר חלות (ראה רש"י לעיל פסוק א), נמצא מפריש למזבח אחד מעשר שבכל מין ומין. והוראת שעה היתה להקטיר את הלחמים הללו שהופרשו מכל מין, שלא מצינו בכתוב תרומת לחם הבא עם זבח שנקטרת על גבי המזבח אלא זו בלבד, שכן תרומת לחמי-תודה ואיל-נזיר - הלחמים הבאים עם קרבן התודה ועם קרבן האיל של הנזיר, שאף מהן היו מפרישים תרומה לחם אחד מכל מין, לא היו מקטירים אותה, אלא היתה נתונה

כז ותסב ית חדיא מדכר קרבניא די לאהרן ותרים ונתה ארמייתא קדם יי ויהי לך לחלק:

(כו) ולקחת את החזה מאיל המלאים אשר לאהרן והנפת אתו תנופה לפני יהוה והיה לך למנה:

כז"א • תנופה • לשון הולכה והבאה, וינטלי"ר בלע"ז.

כז ותקדש ית חדיא מדכר דארמייתא ונת שוקא דארמייתא די אתרים ודי אתפרש מדכר קרבניא מדי לאהרן ומדי לבנוהי:

(כו) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה אשר הונף ואשר הורם מאיל המלאים מאשר לאהרן ומאשר לבניו:

כז"א • וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו' • קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם פחזה (נ"א פחזה) ושוק של שלמים, אבל לא להקטרה, אלא: "והיה לאהרן ולבניו" לאכל. הורם • לשון מעלה ומוריד.

כח ויהי לאהרן ולבנוהי לקים עלם מן בני ישראל ארי אפרשותא הוא ואפרשותא יהי מן בני ישראל מנכסת קודשיהון אפרשותהון קדם יי:

(כח) והיה לאהרן ולבניו לחקיעולם מאת בני ישראל כי תרומה הוא ותרומה יהיה מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם תרומתם ליהוה:

כז"א • לחקיעולם מאת בני ישראל • שהשלמים לבעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו לפהן. כי תרומה הוא • החזה ושוק הזה.

כט ולבושי קודשא די לאהרן יהון לבנוהי פתרוהי לדפאה בהון ולקרבא בהון ית קרבניהון:

(כט) ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה בהם ולמלאכם את ידם:

כז"א • לבניו אחריו • למי שבא בגדלה אחריו. למשחה • להתגדל בהם, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו (במדבר יח): "לך נתתם למשחה", (תהלים קח): "אל תגעו במשיחי". ולמלאכם את ידם • על ידי הבגדים הוא מתלבש בכהנה גדולה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אלא 'הוא', לפי שהוא מוסב על החזה והשוק, ופירושו: כי החזה ושוק הזה הוא תרומה (לש"ח): תורה כט (כט) לבניו אחריו. לא לכל בניו, שהרי בהן הדיוט אינו לובש בגדי הכהן הגדול, אלא למי מבניו שבא בגדולה - להתמנות לכהן גדול אחריו (רא"ם):

למשחה בהם. אין פירושו משיחה בשמן, אלא פונת הפתוב שבגדי הקודש יהיו להתגדל בהם, שכן יש 'משיחה' שהיא משמשת במקום לשון שררה וקשיבות, כמו: 'לך נתתם למשחה' (במדבר יח, ט) [מדברי הקב"ה לאהרן: נתתי לך את מתנות

פי שנאמר 'חזה התנופה ושוק התרומה', אין 'אשר הונף' מוסב על החזה בלבד, אלא שניהם מוסבים בין על החזה ובין על השוק (הוכח): תורה כח (כח) לחקיעולם מאת בני ישראל. והלא מן הקרבן נוטלים הפהנים את חלקם, ולא 'מאת בני ישראל' אלא לפי שקרבן השלמים שייך לבעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו הבעלים לפהן, לפיכך נאמר שישלו את חלקם מאת בני ישראל, כלומר מבעלי הקרבן (כ"א):

כי תרומה הוא. אף ש'תרומה' היא לשון נקבה, לא נאמר 'כי תרומה היא'

(כו) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו'. מוסב על החזה והשוק של כל קרבן שלמים, ופירושו: את האברים הללו - קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם פחזה ושוק של כל קרבנות השלמים כאיל המלואים, אבל לא להקטרה, שאין השוק עולה למזבח לדורות, אלא כאמור בפסוק הבא: 'והיה לאהרן ולבניו לאכול' (רא"ם):

תנופה. שתי לשונות נאמרו כאן: 'אשר הונף' ו'אשר הורם'; 'הונף' הוא לשון הולכה והבאה לארבעה רוחות, ונטלי"ר בלע"ז: הורם. הוא לשון מעלה ומוריד מעלה ומטה. ואף על

(ל) שְׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתֵיו מִבְּגָיו אֲשֶׁר יָבֵא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁרֵת בְּקֹדֶשׁ:
 ל שְׁבַעַת יוֹמִין יִלְבָּשׁוּן פִּהֲנָא תַּחֲתוּתֵיהּ
 מִבְּגוּתֵיהּ דִּי יַעֲוֹל לְמִשְׁפָּן זְמָנָא לְשִׁמְשָׁא
 בְּקוּדְשָׁא:

רש"י: שְׁבַעַת יָמִים • רְצוּפִין • יִלְבָּשׁם הַכֹּהֵן • אֲשֶׁר יָקוּם מִבְּנֵי תַּחֲתֵיו לְכַהֵנָה גְדוּלָה, כְּשִׁימְנֻוּהוּ לְהִיזֹת כֹּהֵן גְּדוֹל. אֲשֶׁר יָבֵא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד • (יומא עג) אוֹתוֹ כֹּהֵן הַמּוֹכֵן לִיכְנֹס לְפָנָי וּלְפָנִים בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְזֶהוּ כֹּהֵן גְּדוֹל, שְׂאִין עֲבוּדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים כְּשֶׁרָה אֶלָּא בּוֹ. תַּחֲתֵיו מִבְּנֵיו • מְלַמֵּד, שְׂאִם יֵשׁ לוֹ לְכַהֵן גְּדוֹל בֶּן מִמֶּלֶא אֶת מְקוּמוֹ, מְנַוְוֵהוּ כֹּהֵן גְּדוֹל תַּחֲתֵיו (תורת כהנים). הַכֹּהֵן תַּחֲתֵיו מִבְּנֵיו • מִכָּאֵן רָאִיָּה: כָּל לְשׁוֹן כֹּהֵן לְשׁוֹן פּוֹעֵל, עוֹבֵד מִמֶּשׁ. לְפִיכָּה, נִגּוּן תְּבִיר נִמְשָׁף לְפָנָיו.

(לא) וְאֵת אֵיל הַמִּלְאִים תִּקַּח וּבִשְׁלַתְּ אֶת-בְּשָׂרוֹ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ:
 לא וְיֵת דְּכֵר אֶרְבָּנֵיא תִּסְבּ וּתְבַשֵּׁל יֵת בְּסַרְה
 בְּאַתֵּר קָדִישׁ:

רש"י: בְּמָקוֹם קָדֹשׁ • בְּחֻצֵר אֹהֶל מוֹעֵד, שֶׁהַשְּׁלָמִים הִלְלוּ קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים הָיוּ.

(לב) וְאֶכֶל אֶהְרֵן וּבְנָיו אֶת-בְּשָׂר הָאֵיל וְאֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֶּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
 לב וְיִכּוּל אֶהְרֵן וּבְנֵיהּ יֵת בְּסַר דְּכָרָא יֵת
 לְחֻמָּא דִּי בְּסֵלָא לְתַרַע מִשְׁפָּן זְמָנָא:

רש"י: פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • כָּל הַחֻצֵר קְרוּי כֵּן.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

משקל 'הפועל תחתיו'. ומוטיף רש"י: ומאחר שהוא לשון פועל, לפיכך נִיגוּן (טעם) 'תביר' בתבית 'הכהן', נִמְשָׁף וְנִסְמָךְ לְפָנָיו - לְתִיבַת 'תַּחֲתֵיו' הַמוֹטְעֵמַת בְּטַעַם 'סְפָחָא', לְהוֹרֹת שְׂתִיבוֹת 'הַכֹּהֵן תַּחֲתֵיו' מְחוּבְּרוֹת וּדְבוּקוֹת יַחַד. אֶבֶל אֵילוֹ הָיָה שֵׁם תּוֹאֵר, שְׁפִירוּשׁוֹ 'הַכֹּהֵן, אֲשֶׁר יִכְהֵן תַּחֲתֵיו', לֹא הָיְתָה תִיבַת 'הַכֹּהֵן' מוֹטְעֵמַת בְּטַעַם 'תְּבִיר' שְׁנַחֲשֵׁב לְמִשְׁרַת לְגַבֵּי הַסְּפָחָא' הַבָּאָה אַחֲרָיו, אֶלָּא הָיָה מוֹטְעֵם בְּטַעַם מְפָסִיק בְּפָנָי עֲצָמוֹ (לבוש, שעי"א): תורה לא

(לא) בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. כְּלוּמַר, בְּחֻצֵר אֹהֶל מוֹעֵד, וְכִמוֹ שְׁפִירֵשׁ הַכְּתוּב בְּדִין אֲכִילַת הַמִּנְחוֹת (ויקרא ו ט) 'בְּמָקוֹם קָדֹשׁ בְּחֻצֵר אֹהֶל מוֹעֵד יִאֲכְלוּהוּ'. וְאִם שְׁשָׂאָר קְרַבְּנוֹת שְׁלָמִים קֹדְשִׁים-קְלִיִּם הֵם, וְנֶאֱכָלִים לְכָל אָדָם בְּכָל הָעִיר, כָּאֵן אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו בְּחֻצֵר אֹהֶל מוֹעֵד, לְפִי שֶׁהַשְּׁלָמִים הִלְלוּ קֹדְשֵׁי-קֹדְשִׁים הָיוּ (רא"ם): תורה לב

(לב) פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. אֵין בְּיוֹנַת הַכְּתוּב שִׁיאֲכִלוּהוּ אֶצֶל הַפֶּתַח מִמֶּשׁ, אֶלָּא כָּל הַחֻצֵר קְרוּי כֵּן, שֶׁהָרִי קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים נֶאֱכָלִים בְּכָל חֻצֵר אֹהֶל מוֹעֵד (רא"ם): תורה לג

הַבְּגָדִים שְׁבַעַת יָמִים, הוּא אוֹתוֹ כֹּהֵן הַמוֹכֵן (מזומן ומיועד) לִיכְנֹס לְפָנָי וּלְפָנִים (לְקוּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים) בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְזֶהוּ כֹּהֵן גְּדוֹל בְּלִבְדוֹ, שְׂאִין עֲבוּדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים כְּשֶׁרָה בְּשָׂאָר הַכֹּהֲנִים אֶלָּא בּוֹ (נ"א, נד"ט):

תַּחֲתֵיו מִבְּנָיו. הַדִּין הָאֶמּוֹר כָּאֵן נוֹהֵג גַּם כְּשֶׁהַכֹּהֵן הַגְּדוֹל שְׁלֹאֲחֵרְיוֹ אֵינוֹ 'מִבְּנָיו' מִמֶּשׁ, אֶלָּא הַכְּתוּב מְלַמֵּד בְּזֶה, שְׂאִם יֵשׁ לוֹ לְכַהֵן גְּדוֹל בֶּן הָרְאוּי לְהִיזֹת מִמֶּלֶא אֶת מְקוּמוֹ בְּחֻצְמָה וּבְיִרְאֵת חֻטָּא, הוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם, וְיִמְנֻוּהוּ כֹּהֵן-גְּדוֹל תַּחֲתֵיו (נ"א, ב"א):

הַכֹּהֵן תַּחֲתֵיו מִבְּנָיו. מְלִשׁוֹן הַכֹּהֵן תַּחֲתֵיו הָאֶמּוֹר כָּאֵן, יֵשׁ לְהִבְיָא רָאִיָּה שְׁכַל לְשׁוֹן 'כֹּהֵן' הַנֶּאֱמָר עַל כֹּהֲנֵי ה', אֵינוֹ שֵׁם תּוֹאֵר עַל שֵׁם גְּדוֹלְתָם וְחֻשְׁבּוֹת מְעַמְדָם [כְּמוֹ 'כֹּהֵן מְדָן' (שמות יח א), עַל שֵׁם שֶׁהָיָה נִשְׂיָא אַרְצֵי-מְדָן], שְׂאֵילוֹ כֵּן נִמְצָא לְשׁוֹן הַמִּקְרָא חֹסֵר, וְהָיָה צְרִיף לְפָרְשׁוֹ כְּאֵילוֹ נֶאֱמָר 'הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִכְהֵן תַּחֲתֵיו', אֶלָּא 'כֹּהֵן' הוּא לְשׁוֹן פּוֹעֵל שֶׁהוּא עוֹבֵד מִמֶּשׁ (פּוֹעֵל בְּזוּהָ; 'כֹּהֵן' כְּמוֹ 'אֶרְג', 'רָקַם', 'שׁוּמַר'), וּמִשְׁמַעוֹתוֹ 'מִשְׁרַת וְעוֹבֵד לָהּ', וְעַל פְּעוּלַת הַשִּׁירוֹת נִכּוּן לְזִמְר 'הַכֹּהֵן תַּחֲתֵיו' (עַל

הַכְּהוּנָה לְכַבּוֹד וּלְגְדוּלָה], וְכֵן: 'אֵל תִּגְעוּ בַּמִּשְׁחֵי' (תהלים קד, טו) [אֵל תִּפְגְּעוּ בְּגְדוּלָי] (רא"ם):

וּלְמִלָּא כֵּם אֵת יָדֶם. 'מִילּוּי יָדִים' מִשְׁמַעוֹ מִיּוֹד לְתַפְקִיד (ראה רש"י לעיל כח מא), וְכְלוּמַר, עַל-יְדֵי הַבְּגָדִים הוּא מִתְלַבֵּשׁ בְּכַהֲנָה גְדוּלָה [וּבְזִמְן שְׂאִין הַבְּגָדִים עַל הַכֹּהֲנִים אֵין כְּהוּנָתָם עֲלֵיהֶם, וְהָרִי הֵם כְּנָרִים (ובחיים יט)] (רא"ם): תורה ל

(ל) שְׁבַעַת יָמִים. לְשׁוֹן זֶה מוֹרָה עַל קְבוּצָה שְׁלֵמָה שֶׁל שְׁבַעַת יָמִים (ראה רש"י לעיל ג כב), וְכְיוֹנַת הַכְּתוּב הִיא שֶׁהַמִּתְמַנֶּה לְכַהֵן גְּדוֹל יִלְבָּשׁ אֶת בְּגָדֵי הַכְּהוּנָה שְׁבַעַת יָמִים רְצוּפִין, וְלֹא רַק בְּשַׁעַת הַעֲבוּדָה (נ"א):

יִלְבָּשׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתֵיו מִבְּנָיו. הַתִּיבוֹת 'תַּחֲתֵיו מִבְּנָיו' יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּסֹדֵר הַפּוּךְ, כְּאֵילוֹ נֶאֱמָר 'מִבְּנֵי תַּחֲתֵיו', וְכְלוּמַר, הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יָקוּם מִבְּנָיו שֶׁל אֶהְרֹן לְעַמּוּד תַּחֲתֵיו לְכַהֲנָה גְדוּלָה, יִלְבָּשׁ אֶת הַבְּגָדִים שְׁבַעַת יָמִים, כְּשִׁימְנֻוּהוּ לְהִיזֹת כֹּהֵן גְּדוֹל (רא"ם):

אֲשֶׁר יָבֵא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁרֵת בְּקֹדֶשׁ. 'אֹהֶל מוֹעֵד' הָאֶמּוֹר כָּאֵן הוּא קוּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, וְהַכְּתוּב בָּא לְפָרֵשׁ שֶׁהַכֹּהֵן תַּחֲתֵיו מִבְּנָיו שִׁיִּלְבָּשׁ אֶת

לג ויכילון תהוון די תכפרי בהוון לקרבא את
 קרבנהוון לקדשא תהוון וחלוני לא ייכול
 ארי קודשא אנון:
 (לג) ואכלו אתם אשר פפר בהם למלא את ידם
 לקדש אתם וזר לא יאכל ביקדש הם:

ה"י < ואכלו אתם • אהרן ובניו, לפי שהם בעליהם. אשר פפר בהם • להם, כל זרות ותעוב. למלא
 את ידם • באיל ולחם הללו. לקדש אתם • שעל ידי המלוואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהנה.
 פי קדש הם • קדשי קדשים, ומכאן למדנו אזהרה לזר האוכל קדשי קדשים, שנתן המקרא טעם לדבר
 משום קדש הם.

לד ואם ישתאר מבשר קרבניא ומן לחמא עד
 צפרא ותוקידי ית דאשתאר בנזרא לא
 יתאכל ארי קודשא הוא:
 (לד) ואם יותר מבשר המלאים ומן הלחם עד
 הנקר ושרפת את הנותר באש לא יאכל ביקדש
 הוא:

לה ועשית לאהרן ולבניו פכה ככל אשר צויתי
 אתה שבעת ימים תמלא ידם:
 (לה) ועשית לאהרן ולבניו פכה ככל אשר צויתי
 פקדית יתך שבעת יומין תקרב קרבנהוון:

ה"י < ועשית לאהרן ולבניו פכה • שנה הפתוב וכפל, לעכב, שאם חסר דבר אחד מכל האמור בענין,
 לא נתמלאו ידיהם להיות פהנים, ועבודתם פסולה. אתכה • כמו אותך. שבעת ימים תמלא וגו' •
 בענין הזה ובקרבנות הללו, בכל יום.

לו ופר חטאת תעשה ליום עלי הכפרים וחטאת
 עלי המזבח בכפרך עליו ומשחת אתו לקדשו:
 (לו) ופר חטאת תעשה ליום עלי הכפרים וחטאת
 עלי המזבח בכפרך עליו ומשחת אתו לקדשו:

ה"י < על הכפרים • בשביל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ותעוב, ולפי שנאמר: "שבעת ימים

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

האלה, שנה הפתוב וכפל את הדבר:
 ועשית לאהרן ולבניו פכה, כדי
 לעכב - להורות שלא נאמרו כל אלו
 למצוה לכתחילה בלבד, אלא הדבר
 מעכב אפילו בדיעבד, שאם חסר דבר
 אחד מכל האמור בענין, לא
 נתמלאו ידיהם של אהרן ובניו
 להיות פהנים, ועבודתם פסולה
 (רא"ם):
 אתכה. פירושו כמו 'אותך', והאות
 ה"א יתירה היא:
 שבעת ימים תמלא ידם. מקרא זה
 מוסב על כל הדברים האמורים
 למעלה, וכלומר, תכניסם לכהונה
 בענין הזה ובקרבנות הללו בכל יום
 משבעת הימים (רא"ם, גר"א): תורה לו
 (לו) על הכפרים. על האמור כאן
 פירושו 'בשביל', וכלומר, תעשה פר
 חטאת בכל יום בשביל הכפורים.

לקדש אתם. הרי הוא כאילו נאמר
 'למלא את ידם ולקדש אתם', כלומר,
 שעל ידי קרבנות המלוואים הללו
 נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהונה
 (רא"ם, גר"א):
 פי קדש הם. מתוך שנתן הפתוב טעם
 זה לאיסור האכילה של זר, הרי
 שפירושו: 'פי קדשי קדשים הם',
 שהרי קדשים קלים מותרים לזרים.
 ומכאן למדנו אזהרה לזר האוכל כל
 קרבן של קדשי קדשים, מאחר שנתן
 המקרא טעם לדבר שנאסרו באכילה
 - משום ד'קדש הם', הרי שאין זו
 אזהרה על האיל והלחם בלבד, אלא
 כל קדשי קדשים נאסרו באכילה לזר
 (רא"ם, בא"ם): תורה לד
 (לה) ועשית לאהרן ולבניו פכה.
 לאחר שסיים הפתוב את הצינוי
 לעשות לאהרן ובניו את כל הדברים

(לג) ואכלו אתם. כלומר, אהרן ובניו
 יאכלו אותם, לפי שהם בעליהם של
 קרבנות אלו:
 אשר פפר בהם. כלומר, הבעלים
 אשר פפר להם על ידי קרבנות אלו,
 הם יאכלו אותם. והם אהרן ובניו,
 שבקרבן האיל והלחם נתפפר להם כל
 זרות ותיעוב שהיה בהם קודם
 שנתקדשו. ו'כפר' זה אינו מלשון
 סליחה וכפרה, אלא לשון קינוח
 והעברה הוא, שעל ידי הקרבנות
 נטהרו מן הזרות ונתקדשו לכהונה
 (רא"ם, הוכרח):
 למלא את ידם. אינו מוסב על אכילת
 הקרבנות בלבד, אלא פירושו:
 בעשיית האיל ולחם הללו בכל
 משפטם, ונתמלאו ידיהם להיות
 מוחזקים בכהונה (ראה רש"י לעיל כח, מא)
 (רא"ם):

תמלא ידם, אין לי אלא דבר הבא בשבילם, כגון האילים והלחם, אבל הבא בשביל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח לא שמענו, לכך הוצרך מקרא זה. ומדרש תורת פהנים' אומר: בפרת המזבח הוצרך, שמה התנדב איש דבר גזול במלאכת המשכן והמזבח. וחטאת • ותדפי • לשון מתנת דמים הנתונים באצבע, קרוי חטוי. ומשחת אתו • בשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יונית.

(לו) **שבעת ימים תכפר על המזבח וקדשת אתו והיה המזבח קדש קדשים כל הנוגע במזבח יקדש:**

ט"ז < והיה המזבח קדש • ומה היא קדשתו? "כל הנוגע במזבח יקדש", אפילו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד. מתוך שנאמר: "כל הנוגע במזבח יקדש", שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש, כגון: הרובע והנרבע, ומקצה ונעבד והטרפה וכיוצא בהן? תלמוד לומר: "וזה אשר תעשה" הסמוך אחריו (תורת כהנים פרשת צו), מה עולה ראוי, אף כל ראוי, שנראה לו כבר ונפסל משבא לעזרה, כגון: הלן והיוצא והטמא ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו וכיוצא בהן (ובחים טז).

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

מקמת מום שיש בה, וכיוצא בהן, והיינו אומר שאף הפסולים הללו, אם עלו על המזבח יקדשו, תלמוד לומר 'וזה אשר תעשה על המזבח' הכתוב בסמוך אחריו ועוסק בעולת התמיד. ומסמיכות הכתובים למדנו שאין המזבח מקדש אלא את הדומה לעולה; מה עולה ראוי להקרב במזבח, אף כל ראוי - אף כל הפסולים אינם מתקדשים על ידי עלייתם על המזבח אלא אם כן הם ראויים, כלומר, דווקא קרבן שנראה לו כבר - שכבר היה ראוי למזבח, ונפסל משבא לעזרה, כגון הלן - קרבן שדמו או בשר אימוריו לנו כל הלילה ולא עלו על המזבח, והיוצא - קרבן מקדשי הקדשים שניצא בשרו מחוץ לקלעים (חצר המשכן). והטמא - קרבן שנטמא בשרו קודם ההקרבה, ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו - שחשב בשעת שחיטה להקטיר את האברים לאחר יום שחיטתו, או לאכול הבשר אחר זמנו, וחוץ למקומו - שחשב בשעת שחיטה לאכול את הבשר מחוץ למקום המותר לו, וכל פיוצא בהן, שהיו ראויין להקרבה ונפסלו אחר שעלו על המזבח. אבל דבר שלא היה ראוי לקרבן קודם שהביא אהוה לעזרה, אין המזבח מקדשו (ובחים פג); תורה לח

משל הוא, כאילו מנקהו מזוהמתו (באמרי); ומשחת אתו. בשמן המשחה. וכל המשיחות נעשו כמין כ"ף יונית שהיא בצורת אות נו"ן שלנו, וכפי שנתבאר למעלה (ראה רש"י לעיל פסוק טז); תורה לו (לו) והיה המזבח קדש קדשים. ומה היא קדשתו של המזבח? הוא הקמור בהמשך הכתוב: 'כל הנוגע במזבח יקדש' - שכל דבר הקרב על המזבח יהיה קדוש, ואפילו קרבן פסול שעלה עליו והחלה עבודתו, קדשו המזבח להכשירו להקרבה, שלא ירד ממנו, אלא ישלים את עבודתו בקרבן. ומתוך שנאמר 'כל הנוגע במזבח יקדש', שומע אני שכל מיני הפסולים בכלל זה, שאם עלו על המזבח שוב לא ירדו, בין קרבן שהיה ראוי לעלות על המזבח ונפסל, ובין קרבן שאינו ראוי לעלות על המזבח מתחילתו, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש - שלא לאחר שהביא אהוה לעזרה נפסל, אלא היה פסול כבר קודם שהביא אהוה, כגון הרובע (את האשה), והנרבע (לאיש), ומוקצה - בהמה שהקצו (יחדו) אותה לעבודה זרה, ונעבד - בהמה שעבדוה ועשו ממנה עבודה זרה, והטריפה - בהמה הנוטה למות

וכפורים' זה אינו מלשון כפרה על חטא, אלא מלשון קינחה והעברה, לכפר על המזבח מפל זרות ותיעוב - לקנח ולטוה את המזבח מהיותו חוליו, וליחדו לקדושה, כמו שנאמר בהמשך הכתוב 'וחטאת על המזבח בכפרך עליו'. ומפני מה הזכיר הכתוב דווקא את פר החטאת מפל הקרבנות האמורים למעלה? לפי שמכלל הנאמר 'שבעת ימים תמלא ידם', אין לי ללמוד שיעשו בכל יום משבעת הימים אלא דבר הבא בשבילם - לצורך מילוי ידם של הכהנים עצמם, כגון האילים והלחם, אבל שיעשו כל יום דבר הבא בשביל המזבח, כגון פר החטאת שהוא עשוי לחטוי המזבח מזרותו ותיעובו, זאת לא שמענו; לכך הוצרך מקרא זה לומר, שאף פר החטאת יעשה בכל יום. ואולם מדרש תורת פהנים מפרש על הכפורים מלשון כפרה על חטא, ואומר, שפפרת המזבח הוצרכה שמה התנדב איש ותרום דבר גזול במלאכת המשכן והמזבח, ועל זאת בא הפר לכפר (רש"י ויקרא ח, טז); וחטאת. פירושו כתרומה באונקלוס: 'יתדפי' - תטהר. כי לשון מתנת דמים הנתונים על המזבח באצבע קרוי 'חטוי', משום שזיקת הדם מטהרת ומקדשת את המזבח, ובדרך

♦ יום שישי ז' אדר א' ♦

לח ודין די מעבד על מדבחה אמרין בני שנה תרין ליומא תדירא:

(לח) וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שָׁנִים לַיּוֹם תְּמִיד:

לט וְזֶה אֲמַרָא חַד תַּעֲבַד בְּצַפְרָא וְזֵת אֲמַרָא תַנְנָא תַעֲבַד בֵּין שְׁמִשָּׂא:

(לט) אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבֹקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:

מ וְעֶסְרוֹנָא סִלְתָּא דְפִילָא כַּמְשַׁח כְּתִישָׂא רְבָעוֹת הֵינָא וְנִסְפָּא רְבָעוֹת הֵינָא חֲמֵרָא לְאֲמַרָא חַד:

(מ) וְעֶשְׂרֹן סִלְתָּ בְּלוּל בְּשֶׁמֶן כְּתִית רְבַע הַהֵיזֵן וְנִסְדָּ רְבִיעֵת הַהֵיזֵן יַיִן לְכַבֵּשׂ הָאֶחָד:

יש"י « וְעֶשְׂרֹן סִלְתָּ • עֲשִׂירֵת הָאִיפָה, מ"ג בִּיצִים וְחֹמֶשׁ בִּיצָה. בְּשֶׁמֶן כְּתִית • לֹא לַחֻבָּה נֹאמַר 'כְּתִית', אֲלָא לְהַכְשִׁיר, לְפִי שְׁנֹאמַר "כְּתִית לְמֵאֹר", וּמִשְׁמַע לְמֵאֹר וְלֹא לְמִנְחוֹת, וְכֹל לְפָסְלוֹ לְמִנְחוֹת? תְּלַמּוּד לֹמַר כֵּן "כְּתִית", וְלֹא נֹאמַר "כְּתִית לְמֵאֹר" אֲלָא לְמַעַט מִנְחוֹת שְׂאִין צְרִיף כְּתִית, שְׂאֵף הַטְּחוֹן בְּרִיחִים כֶּשֶׂר בְּהֵן (מנחות פו). רְבַע הַהֵיזֵן • שְׁלֹשָׁה לֹוּגִין. וְנִסְדָּ • לְסַפְּלִים, כְּמוֹ שְׁשֻׁנֵינוּ בְּמִסְכַּת סָפָה: שְׁנֵי סַפְּלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ בְּרֵאשׁ הַמִּזְבֵּחַ וּמְגַבֵּים כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דְקִים. נוֹתֵן הֵיזֵן לְתוֹכוֹ, וְהוּא מְקַלַּח וְיוֹצֵא דְרָף הַחֹטֶם וְנוֹפֵל עַל גַּג הַמִּזְבֵּחַ וּמִשָּׁם יוֹרֵד לְשִׁיתֵין בְּמִזְבַּח בֵּית עוֹלָמִים, וּבְמִזְבַּח הַנְּחוֹשֶׁת יוֹרֵד מִן הַמִּזְבֵּחַ לְאֶרֶץ •

מא וְזֵת אֲמַרָא תַנְנָא תַעֲבַד בֵּין שְׁמִשָּׂא כַּמְנַחַת צַפְרָא וְכַנְסָפָה תַעֲבַד לֵה לְאֶתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קַרְבְּנָא גְדָם יַיִן:

(מא) וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כַּמְנַחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְפָּה תַעֲשֶׂה־לָּהּ לְרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה:

יש"י « לְרִיחַ נִיחֹחַ • עַל הַמְנַחָה נֹאמַר, שְׁמַנְחַת נִסְכִים כְּלָהּ כְּלִיל, וְסֹדֵר הַקְּרָבָתָם: הַאֲכָרִים בְּתַחֲלָה, וְאַחַר כֶּף הַמְנַחָה, שְׁנֹאמַר (ויקרא כג): "עוֹלָה וּמְנַחָה" •

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שְׁעַל הַמִּזְבֵּחַ. כְּמוֹ שְׁשֻׁנֵינוּ בְּמִסְכַּת סוּכָה (דף מח), שְׁנֵי סַפְּלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ בְּרֵאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, הָאֶחָד לַיַּיִן, וְהַשֵּׁנִי לַמַּיִם שֶׁהָיוּ מְנַסְכִים בְּחֹג הַסּוּכוֹת, וּמְנוּקָבִים הָיוּ בְּתַחֲתֵיתָם כְּמִין שְׁנֵי חוֹטְמִין דְקִים. נוֹתֵן הֵיזֵן לְתוֹכוֹ שֶׁל הָאֶחָד, וְהוּא מְקַלַּח וְיוֹצֵא דְרָף הַחֹטֶם וְנוֹפֵל עַל גַּג הַמִּזְבֵּחַ, וּמִשָּׁם הָיָה הֵיזֵן נִכְנָס בְּנֶגֶב שֶׁבְּמִזְבֵּחַ וְיוֹרֵד לְשִׁיתֵין - לְחַלֵּל שֶׁהָיָה תַּחַת הַמִּזְבֵּחַ, כֶּף הָיָה בְּמִזְבַּח בֵּית־עוֹלָמִים, וְאוֹלָם בְּמִזְבַּח הַנְּחוֹשֶׁת שֶׁבְּמִשְׁכַּן לֹא הָיוּ שִׁיתֵין, אֲלָא הֵיזֵן יוֹרֵד מִן הַמִּזְבֵּחַ לְאֶרֶץ (רש"י סוכה מח):

לְהַכְשִׁירוֹ לְפִי שְׁנֹאמַר בְּתַחֲלִיל הַפְּרָשָׁה אֲצַל הַמְנוּחָה (לעיל ב. ט.) 'כְּתִית לְמֵאֹר', וּמִשְׁמַע שֶׁרַק לְמֵאֹר זָהִיָה הַשֶּׁמֶן כְּתִית, וְלֹא לְמִנְחוֹת, הָרִי יִכּוֹל הֵייתִי לֹמַר שֶׁבֹא הַכְּתוּב לְפָסְלוֹ לְמִנְחוֹת, תְּלַמּוּד לֹמַר - לְפִיכֶךָ נֹאמַר כֵּן 'כְּתִית', כְּדִי לְהַכְשִׁיר שֶׁמֶן כְּתִית לְמִנְחוֹת. וְלֹא נֹאמַר אֲצַל הַמְנוּחָה 'כְּתִית לְמֵאֹר', אֲלָא כְּדִי לְמַעַט אֶת הַמְנַחָת וּלְמַר שְׂאִין צְרִיף בָּהֶם דְּיוֹקָא כְּתִית, שְׂאֵף הַשֶּׁמֶן הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּית הַטְּחוֹן בְּרִיחִים כֶּשֶׂר בְּהֵן (מנחות פו):

רְבַע הַהֵיזֵן. הֵיזֵן שִׁיעוּרוֹ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵן לֹוּגִין, הָרִי שֶׁרְבַע הַהֵיזֵן שְׁלֹשָׁה לֹוּגִין הוּא (מנחות פט):

(מ) וְעֶשְׂרֹן סִלְתָּ. 'עֶשְׂרֹן' פִּירוּשׁוֹ עֲשִׂירֵת הָאִיפָה, וְשִׁיעוּרָה מ"ג בִּיצִים וְחֹמֶשׁ בִּיצָה [הָאִיפָה שִׁיעוּרָה שְׁלֹשָׁה סָאִים, וְהַסָּאָה שְׁשֶׁה קָבִין, וְהַקָּב אַרְבָּעָה לֹוּגִין, וְהַלּוּג שְׁשֶׁה בִיצִים, הָרִי שִׁיעוּר הָאִיפָה אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁלִשִׁים וּשְׁנַיִם בִּיצִים, נִמְצָא עֲשִׂירֵת הָאִיפָה מ"ג בִּיצִים וְחֹמֶשׁ] (רא"ש):

בְּשֶׁמֶן כְּתִית. 'שֶׁמֶן כְּתִית' פִּירוּשׁוֹ שֶׁמֶן הַיּוֹצֵא מִכְּתִישַׁת הַזֵּיתִים בְּלֶבֶד, שֶׁהוּא כְּלִי שְׁמֵרִים, וְאֵינוֹ בְּשֶׁמֶן הַיּוֹצֵא מִטְּחִינַת הַזֵּיתִים. וְאוֹלָם לֹא לַחֻבָּה נֹאמַר 'כְּתִית' - לֹא בֹא הַכְּתוּב לְחַיִּיב שֶׁהַשֶּׁמֶן הַכְּלוּל בְּמִנְחוֹת זָהִיָה כְּתִית, אֲלָא בֹא לְהַכְשִׁיר שֶׁמֶן כְּתִית לְמִנְחוֹת. וְלָמָּה הוֹצֵרָף הַכְּתוּב

תורה מא (מא) לְרִיחַ נִיחֹחַ. לְרִיחַ נִיחֹחַ הָאֲמוּר כֵּן, אֵינוֹ מוּסָב רַק עַל הָעוֹלָה,

(מב) **עֲלֵת תְּמִיד לְדַרְתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שְׁמָה לְדַבֵּר אֵלַיךְ שָׁם:**
 מב עלתא תדירא לדריכון בתרע משפן זמנא קדם יי דאזמן מימרי לכוון תמן למלא עמף תמן:

ש"י • תמיד • מיום אל יום, ולא נפסיק יום בנתיים. אשר אועד לכם • בשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לבא. ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקדוש-ברוך-הוא מדבר עם משה משהוקם המשכן. ויש אומרים: "מעל הכפרת", כמו שנאמר (שמות כח): "ודברתי אתך מעל הכפרת", ו"אשר אועד לכם" האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא.

(מג) **וְנִעַדְתִּי שְׁמָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכִבְדִּי:**
 מג ונאזמן מימרי תמן לבני ישראל ויתקדש בימרי:

ש"י • ונועדתי שמה • אתועד עם בדבור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם. ונקדש המשכן. בכבדי • שתשרה שכינתי בו, ומדרש אגדה: אל תקרי בכבדי, אלא במכבדי, במכבדים שלי. כאן רמז לו מיתת בני אהרן ביום הקמתו, וזהו שאמר משה (ויקרא י): "הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש", והיכן דבר? "ונקדש בכבדי".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חל"א עמ' 166 - מתוך 'לקראת שבת' - 'ינועדתי' - דרך משה

וְנִעַדְתִּי שְׁמָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל

"אתועד עם בדבור כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם" (כט, מג. ובפירושו רש"י) ויש לדיק בלשון רש"י דלכאורה אהל מועד היה המקום ששם דבר הקב"ה אל בני ישראל, ולמה נקט רש"י "אתועד עם בדבור... לדבר עם עבדיו" דמשמע ששם דברו גם בני ישראל אל הקב"ה?

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שלא פירש כאן הכתוב תכלית קביעת המועד, אף כאן פירושו: **אתועד עם בדבור** - אקבע להם זה המקום כדי לדבר עמם. והכתוב מוסיף על האמור לפניו, שאותו מקום שאקבע לא יהיה לצורך הדיבור עם משה בלבד, אלא ישמש כמקום קבוע למועד לכל בני ישראל, כמלך הקובע מקום מועד - מקום קבוע לבוא ולדבר עם עבדיו שם (רש"י, גר"א):
וְנִקְדַּשׁ בְּכִבְדִּי. כלומר, על ידי ביאתי אל בני ישראל באותו מקום מועד (בין הפרובים, או מעל המזבח). יהיה **המשכן נקדש בכבודי** (רא"ם):
בכבודי. בהשראת שכינתי: שהמשכן יתקדש על ידי שתשרה שכינתי בו. ומדרש אגדה דרשו חכמים: אל תקרי 'בכבודי' אלא 'בכבודי' - **במכובדים שלי**, כלומר, שמי יתקדש על ידי שאעשה דין באותם המכובדים לפני. כאן רמז לו הקב"ה על מיתת בני אהרן שתהיה ביום הקמתו של המשכן. וזהו שאמר משה לאחר מות בני אהרן: "הוא אשר דבר ה' לאמר

אליכם היא 'לדבר אליך', וכן מתפרש הכתוב: עלת תמיד תהיה באותו המקום אשר בשאקבע מועד לבוא אליכם, כדי לדבר אליך - שם אקבענו לבא (רא"ם, הזכרתי).
 והיכן הוא המקום הנה? נחלקו חכמים בדבר: יש מרבותינו אשר למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקדוש-ברוך-הוא מדבר עם משה משעה שהוקם המשכן ואילך, לפי שתיבות 'שמה' ו'שם' מוסבות על 'פתח אהל מועד' האמור לפניו, ובמזבח שבפתח אהל מועד הכתוב מדבר. ויש אומרים שהיה הקב"ה מדבר עם משה מעל הכפורת, כמו שנאמר (לעיל בה, כב) 'ודברתי אתך מעל הכפורת', ולפי פירושו זה, 'אשר אועד לכם שמה' האמור כאן, אינו אמור על 'פתח אהל מועד' דהיינו על המזבח, אלא על תיבות 'אהל מועד' בלבד הנזכר במקרא. והוא בין הפרובים שבתוך האהל (ברייחא דמלאכת המשכן פ"ד) (הזכרתי, מ"א): תורה מג
 (מג) ונועדתי שמה לבני ישראל. אף

אלא אף על המנחה נאמר, מפני שמנחת-נסכים נקטרת בולה לליל למזבח (רא"ם, משיב'ל). וסדר הקרבתן של העולה והמנחה הוא: האיריים בתחלה ואחר-כך המנחה, שנאמר (ויקרא כג, לו) 'להקריב אשה לה' עולה ומנחה', העולה ראשונה והמנחה אחריה: תורה מב
 (מב) תמיד. אף שלא היה התמיד קרב אלא בבוקר ובין הערבים, ויש הפסק שעות בינתיים, מכל מקום הוא קרוי 'תמיד', ופירושו: מיום אל יום - בכל יום ויום ולא נפסיק יום בינתיים, וכל דבר הנעשה מזמן לזמן במועדים קבועים, אף הוא קרוי 'תמיד' ופירושו: 'להעלת נר תמיד' (לעיל כ, כ. וברשי שם), שפירושו: בכל לילה ולילה:
אשר אועד לכם שמה. אין 'אועד' מלשון התועדות (פג'שה), אלא מלשון 'מועד', ופירושו: 'מקום וזמן מסוים ומיועד לבוא אליכם'. והמשך הכתוב 'לדבר אליך שם' אינו ענין נפרד, אלא כלומר: תכלית ביאתי

וַיֹּשֶׁ לומר דָּהָא גוֹפָא מִשְׁמִיעֵנוּ רִשִׁי, דְּכִמוּ כֵן הֵאֱהָל מוֹעֵד הִיּהּ הַמְּקוֹם הַקְּבוע לֹא רַק לְדַבּוּר הַקְּבֵ"ה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲלָא גַם לְתַפְלָה וּלְדַבּוּר שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְבֵ"ה (וראה פירוש הקצר לאבן-עזרא על הפסוק).

מִדְּוַאֲקֻדְשֵׁי יְתֵי מִשְׁפַּח זְמַנָּא וְיְתֵי מִדְּבַחָא וְיְתֵי אֶהְרֹן וְיְתֵי בְּנוֹהֵי אֲקֻדְשֵׁי לְשִׁמְשָׁא קְדָמֵי:

(מד) וְקֻדְשֵׁי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־ אֶהְרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֲקֻדְשׁ לְכַהֵן לִי:

מִה וְאִשְׁרֵי שְׁכֵנֵי בְּגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִהְיֵי לָהֶם לְאֱלֹהִים:

(מה) וְשִׁכְנֵי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיְיִתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים:

מִו וַיִּדְעוּן אֲרֵי אָנָּא יִי אֱלֹהֵהוּן דִּי אֲפַקִּית יְתְהוּן מֵאַרְעָא דְּמַצְרַיִם לְאִשְׁרָאָה שְׁכֵנֵי בִינֵיהוּן אָנָּא יִי אֱלֹהֵהוּן:

(מו) וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְּם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁכְנֵי בְּתוֹכְם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם:

רש"י < לְשִׁכְנֵי בְּתוֹכְם • עַל־מְנַת לְשַׁכֵּן אֲנִי בְּתוֹכְכֶם.

♦ שבת קודש ח' אדר א' ♦

א וְתַעֲבֹד מִדְּבַחָא לְאֲקֻטְרָא עֲלוּהֵי קֻטְרֵי בּוֹסְמֵיָא דְּאֵעֵי שְׁטִין תַּעֲבֹד יְתֵה:

ל (א) וְעִשִׂיתָ מִזְבַּח מִקְטָר קִטְרֵת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

רש"י < מִקְטָר קִטְרֵת • לְהַעֲלוֹת עָלָיו קִיטוֹר עֲשֵׂן סַמִּים.

ב אֲמַתָּא אֲרַבָּה וְאֲמַתָּא פְּתִיָה מְרַבַּע יְהִי וְתַרְמִין אֲמִין רוּמָה מְגַה קְרַנְוֵהִי:

(ב) אֲמָה אֲרָכּוֹ וְאֲמָה רְחִבּוֹ רְבוע יְהִיָּה וְאֲמַתּוֹם קָמְתוֹ מִמֶּנּוּ קְרַנְתּוֹ:

ג וְתַחֲפִי יְתֵה דְּהַב דְּכִי יֵת אֲגָרָה וְיֵת כְּתוּלָהִי סְחֹר סְחֹר וְיֵת קְרַנְוֵהִי וְתַעֲבֹד לֵה דִיר דְּדְהַב סְחֹר סְחֹר:

(ג) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגּוֹ וְאֶת־קִירֹתָיו סָבִיב וְאֶת־קְרַנְתּוֹ וְעִשִׂיתָ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב:

רש"י < אֶת גִּגּוֹ • זֶה הָיָה לוֹ גִּג, אֲבָל מִזְבַּח הָעוֹלָה לֹא הָיָה לוֹ גִּג, אֲלָא מִמְּלָאִים חָלְלוּ אֲדָמָה בְּכָל חַנְיָתָם. זָר זָהָב • סִימֵן הוּא לְכַתֵּר פְּהִנָּה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

סַמִּים 'מִקְטָר' - פְּעוּלַת הַהִקְטָרָה; 'קִטְרֹת' - עֲשֵׂן סַמִּים] (רא"ם, גר"א): תורה ב
(ג) אֶת גִּגּוֹ. פִּירֵשׁ הַכְּתוּב אֶת צְפוּי גִּגּוֹ, מִפְּנֵי שְׁמֹבַח זֶה הָאֲמוֹר כָּאֵן הָיָה לוֹ גִּג, אֲבָל מִזְבַּח הָעוֹלָה לֹא הָיָה לוֹ גִּג, אֲלָא הָיָה חֲלוּל וּפְתוּחַ מִלְּמַעְלָה, וּמִמְּלָאִים אֶת חָלְלוּ אֲדָמָה בְּכָל מְקוֹם חַנְיָתוֹ - כָּל מְקוֹם שֶׁחֲנָג, הָיוּ מִמְּלָאִים אֶת חָלְלוּ בְּאֲדָמָה מִדְּדָשׁ.

שֶׁתְּשַׁרְה שְׁכִינֵי בְּתוֹכְךָ (במדבר רבה) (בא"ט): תורה א
ל (א) מִקְטָר קִטְרֵת. אֵין זֶה שְׁמוֹ שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ: 'מִזְבַּח מִקְטָר קִטְרֹת', שֵׁאֵם כֵּן הָיְתָה תִּיבַת 'מִזְבֵּחַ' מְנוקָדֶת 'מִזְבַּח' בַּפֶּתַח, כְּתִיבָה נִסְמַכַת לְתִיבוֹת 'מִקְטָר קִטְרֹת' [כְּמוֹ: 'מִזְבַּח הָעֹלָה' (לְקַמֵּן פֶּסוּק בַּח): 'מִזְבַּח הַזֶּהָב' (לְקַמֵּן לֵט, לַח)], אֲלָא זֶהוּ יַעֲוֹדוּ שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ: 'עִשִׂיתָ מִזְבַּח לְהַעֲלוֹת עָלָיו קִיטוֹר עֲשֵׂן

בְּקֻרְבֵי אֲקֻדְשִׁי (ויקרא י, א), וְהִיכֵן דְּבַר ה' שֶׁשְׁמוֹ יִתְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי הַקְּרוֹבִים אֲלִיזוֹ? כְּשֶׁאֲמֹר כָּאֵן 'וְנִקְדַּשׁ בְּכַבּוּדִי' (זבחים קטו): תורה מד
(מו) לְשִׁכְנֵי בְּתוֹכְכֶם. פִּירוּשׁוֹ כְּמוֹ עַל־מְנַת לְשַׁכֵּן אֲנִי בְּתוֹכְכֶם, כְּשֶׁתִּיבַת 'לְשִׁכְנֵי' מוּרְכַבֶּת מִתִּיבוֹת 'לְשַׁכּוֹן אֲנִי', וְהַלְמִ"ד מִשְׁמַשֵּׁת כְּלִשׁוֹן תְּנַאֵי 'עַל מְנַת', וּכְלוּמַר, תְּכַלִּית הוֹצֵאתֶם מִמִּצְרַיִם לֹא הָיְתָה אֲלָא כְּדִי

(ה) וּשְׁתֵי טַבְעוֹת זָהָב תַעֲשֶׂה לָּךְ, מִתַּחַת לְזָרוּךְ עַל שְׁתֵי צַלְעוֹתָיו תַעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צַדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בַּהֶמָּה:

ד וּמִרְתֵּין עֲזָמֹן דְּדָבַב תַּעֲבֹד לָהּ מִלְרַע לְדִירָה עַל תְּרִתִּין זְוִיתָהּ תַּעֲבֹד עַל תְּרִין סְטֵרוּהִי וְיִהִי לְאַתְרָא לְאַרְיִחְיָא לְמַטְל יְתָה בְּהוּן:

ה"א < צַלְעוֹתָיו • פֶּאֶן הִיא לְשׁוֹן זְוִיּוֹת, כְּתַרְגּוּמוֹ, לְפִי שְׁנָאֵמַר: "עַל שְׁנֵי צַדָּיו", עַל שְׁתֵּי זְוִיּוֹתָיו שְׁבִשְׁנֵי צַדָּיו. וְהָיָה • מַעֲשֵׂה הַטַּבְּעוֹת הָאֵלֶּה. לְבָתִּים לְבָדִים • לְכָל בַּיִת תִּהְיֶה הַטַּבְּעוֹת לְכָד.

(ה) וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:

(ו) וּנְתַתָּה אֹתוֹ לְפָנֵי הַפְּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדוּת לְפָנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֹעֲדֵךְ לְךָ שִׁמָּה:

ה"א < לְפָנֵי הַפְּרֹכֶת • שְׁמָא תֵאמַר מְשׁוּף מְכַנְגֵד הָאֲרוֹן לְצַפּוֹן אוֹ לְדָרוֹם? תִּלְמוּד לֹמַר: "לְפָנֵי הַכַּפֹּרֶת", מְכַנְן כְּנִגְדֵי הָאֲרוֹן מִבַּחוּץ.

(ו) וְהַקְטִיר עָלָיו אֶהְרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בְּהִיטְיָבוֹ אֶת־הַנֶּחֱרֵת יְקַטִּירָנָה:

ז וְיִקְטֹר עַל־וְהִי אֶהְרֹן קְטֹרֶת בּוֹסְמִין בְּצַפּוֹר בְּצַפּוֹר בְּאַתְקֻנְתָּהּ יֵת בּוֹצִינְיָא יִסְקֻנָּה:

ה"א < בְּהִיטְיָבוֹ • לְשׁוֹן נְקוּי הַבְּזִיכִין שֶׁל הַמְּנוּרָה מִדְּשָׁן הַפְּתִילוֹת שֶׁנִּשְׂרָפוּ בְּלִילָה, וְהָיָה מְטִיבֵן בְּכָל בֹּקֶר וּבֹקֶר. הַנֶּחֱרֵת • לּוּצִי"ש בְּלַע"ז, וְכֵן כָּל גֵּרֹת הָאֲמוּרוֹת בְּמְנוּרָה, חוּץ מִמְּקוֹם שְׁנָאֵמַר שֶׁם הַעֲלָאָה, שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַדְּלָקָה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לומר 'לפני הכפרת', ללמוד שיהיה המזבח מכון כנגד הארון מבחוץ - מצדה החיצוני של הפרוכת, שהמזבח עומד בהיכל והארון בקודש הקדשים, והפרוכת חוצצת ביניהם (רא"ם: תורה ז

ז) בְּהִיטְיָבוֹ את הנרות. אין פירושו 'בהדליקו את הנרות', שהרי לא היה מדליק את הנרות בבוקר, אלא לשון נקוי הבזיכין (כוסות השמן) של המנורה מדשן (אפר) הפתילות שנשרפו בלילה, והיה הפה הגדול מטיבן ומנקה אותן בכל בוקר ובקר (צד"ל:

הנרות. הם הבזיכים שנותנים לתוכם את השמן והפתילה, לוצי"ש בלע"ז. וכן פירושו של כל נרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם לשון העלאה [כמו: 'בהעלת אהרן

טבעות (כא"י): וְהָיָה. תיבת 'וְהָיָה' אינה מוסכת על הטבעות עצמן, שאם פן היה צריך לכתוב 'וְהָיָה' בלשון רבים, אלא כלומר: וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַטַּבְּעוֹת הָאֵלֶּה - לְבָתִּים לְבָדִים (רא"ם, גו"א): לְבָתִּים לְבָדִים. אין פירושו שהטבעות ישמשו כדי להכניס בהן בתים ובדים, אלא בית תהיה הטבעת לבד - הטבעות עצמן ישמשו בבתים שבהם יכניסו את הבדים (רא"ם: תורה ה

ו) לְפָנֵי הַפְּרֹכֶת וגו' לפני הכפרת. אילו נאמר 'לפני הפרכת' בלבד, עדיין אין מקום מן־הנהיב מבוך, שכן הפרוכת היתה פרושה על כל רוחב המשכן, ושמה האמר שלא היה המזבח באמצע מול הארון, אלא משוף מכנגד הארון ונוטה מעט לצפון או לדרום, תלמוד

ולכן לא נאמר בו אלא 'וצפית אתו נחשת' (לעיל כו, ב), ולא הונפר בו גג (כ"ג: זר וְהָיָה. זר זה העשוי סביב המזבח, סימן הוא לכתר בהוינה, ולקרף נצטוו לעשותו במזבח הקטורת, לפי שהקטורת היתה העבודה המובחרת מבין עבודות ההוונה (משכ"ל: תורה ד (ד) צַלְעוֹתָיו. אין פירושו ככל 'צלע' שבמקרא, שבכל מקום פירושו 'צד' [כמו: 'ולצלע המשכן' (לעיל כו, ט)], ואילו 'צלעותיו' האמור פֶּאֶן הוּא לְשׁוֹן זְוִיּוֹת (פינות). כְּתַרְגּוּמוֹ בְּאוּנְקְלוֹס: 'על תרתין וזויתא' שפן אי אפשר לפרשו פֶּאֶן מִלְשׁוֹן 'צד', לְפִי שְׁנָאֵמַר 'על שתי צלעותיו על שני צדיו', הרי שצלעותיו ו'צדיו' שני דברים הם, וכלומר: תעשה את הטבעות על שתי זְוִיּוֹתָיו שְׁבִשְׁנֵי צַדָּיו שֶׁל הַמְּנוּרָה, בְּכָל צד שתי טבעות, ובניחוד יהיו ארבע

(ח) וּבַהֲעֵלֶת אֶהְרֵן אֶת־הַנֵּרֹת בֵּין הָעֲרֵבִים יִקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְרֹדְתֵיכֶם:
 ח וּבְכַאֲדֻלָּקוֹת אֶהְרֵן יָת בּוֹצִינֵינָא בֵּין שְׁמִשְׁנָא
 חֲסִקְנָה קְטֹרֶת בּוֹסְמֵינָא תְדִירָא קְדָם יְיָ
 לְדְרִיכוֹן:

ח"י"א וּבַהֲעֵלֶת • בְּשִׂדְלֵיכֶם לְהַעֲלוֹת לַהֲבֹתָן. יִקְטִירֶנָּה • בְּכָל יוֹם, פָּרֶס מִקְטִיר שְׁחָרִית וּפָרֶס מִקְטִיר בֵּין הָעֲרֵבִים.

(ט) לֹא־תַעֲלוּ עֲלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְגִסְיָךְ לֹא תִסְכוּ עָלָיו:
 ט לֹא תִסְקוּן עֲלוֹהֵי קְטֹרֶת בּוֹסְמִין נוֹקְרָאין
 וְעֲלֵתָא וּמִנְחָתָא וְנִסְפָּא לֹא תִנְסְכוּן עֲלוֹהֵי:

ח"י"ב לֹא־תַעֲלוּ עֲלָיו • עַל מִזְבֵּחַ זֶה. קְטֹרֶת זָרָה • שׁוֹם קְטֹרֶת שֶׁל נְדָבָה, בְּלֶן זָרוֹת לוֹ חוּץ מִזֶּה. וְעֹלָה וּמִנְחָה • וְלֹא עֹלָה וּמִנְחָה. עֹלָה שֶׁל בְּהֵמָה וְעוֹף, וּמִנְחָה הִיא שֶׁל לֶחֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חט"ז עמ' 458 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הַעֲסֵק בְּעִנְיֵי עוֹלֵם־הַזֶּה רַק עִם חִיצוֹנִיּוֹת הַלֵּב

לֹא־תַעֲלוּ עֲלָיו . . וְעֹלָה וּמִנְחָה (ל, ט)

ידוע מה שפתיב בספרים הקדושים (ראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו. של"ה ש' האותיות אות ל. ועוד) דְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בְּלִבּוֹ מִשְׁכָּן וּמִכּוֹן לְשִׁבְתּוֹ יִתְבַּרְךָ. וְנִמְצָא דְּכָל הָעֲבוֹדוֹת שֶׁהֵיוּ בְּמִשְׁכָּן יִשְׁנֵן גַּם כֵּן בְּעֲבוֹדַת ה'.

וּמִבָּאֵר בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת (ראה תורת חיים לאדמו"ר האמצעי, שמוות תמג, א ואילך. ועוד) דְּעֲבוֹדַת הַקְּרָבָנוֹת בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד הִיא הַהֲתַעֲסָקוֹת עִם עִנְיֵי עוֹלֵם־הַזֶּה לְשֵׁם שָׁמַיִם, לְהַעֲלוֹתָם לְקִדְשׁוֹ יִתְבַּרְךָ, שֶׁהוּא עַל־דֶּרֶךְ הַקְּרָבָנוֹת שְׁלוֹקָחִים בְּהֵמָה גְּשָׁמִית, וּמַעֲלִים אוֹתָהּ לְהִיּוֹת "רִיחַ נִיחּוּחַ לַה".

וְעֲבוֹדַת הַקְּטֹרֶת הִיא כְּלִשׁוֹן הַזֶּהרֶה הַקְּדוֹשׁ (חלק ג רפה, א) "בְּחֵד קְטִירָא אֶתְקַטְרָנָא", הַהֲתַקְשְׁרוֹת עִם הַקִּב"ה, הֵינּוּ הָעֲבוֹדָה בְּהַאֲדָם קָשׁוּר עִם הַקִּב"ה לְבָדוֹ, וְאִין לוֹ שִׁיכוֹת עִם עִנְיֵי עוֹלֵם־הַזֶּה (כְּגוֹן לְמוֹד הַתּוֹרָה).

וְהִנֵּה עֲבוֹדַת הַקְּרָבָנוֹת הִיא עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן בְּלִבָּד, מֵה־שְׁאִי־כֵן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי "לֹא תַעֲלוּ עָלָיו גו' עֹלָה וּמִנְחָה" וְהוּא רַק בְּשִׁבְלֵי הַקְּטֹרֶת.

וּמִזֶּה יֵשׁ לְלַמֵּד הוֹרָאָה נִפְלְאָה בְּעֲבוֹדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ, דְּהַמְצַב הַפְּנִימִי שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא רָגֵשׁ הָאָדָם וּפְנִימִיּוֹת לִבּוֹ, צָרִיךְ לְהִיּוֹת רַק לַהֲקִיב לְבָדוֹ, בְּלִי הַתַּעֲרָבוֹת עִנְיֵי עוֹלֵם־הַזֶּה, וְהָעֲבוֹדָה דְּהַעֲלָאת הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים, צְרִיכָה לְהִיּוֹת רַק עִם "מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן", שֶׁהוּא חִיצוֹנִיּוֹת לִבּוֹ, כִּי פְּנִימִיּוֹת לִבּוֹ וְרָגִשׁוֹתָיו הֵם אֲף וְרַק לַהֲקִיב לְבָדוֹ.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

ובכלל זה אף הקטורת עצמה שלא בזמנה, כוּלָן נְחֻשְׁבוֹת זָרוֹת לוֹ וְאֶסְרוּרֹת, חוּץ מִזֶּה הָאֲמוּרָה בְּכַתוּב, כְּהַלְכָתָהּ וּבְמוֹעֲדָהּ בְּלִבָּד (הוֹרָחוֹ):
 וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנִסְף לֹא תִסְכוּ עָלָיו. לְשׁוֹן 'לֹא תַעֲלוּ' הָאֲמוּרָה בְּתַחֲוִילַת הַפְּסוּק כּוֹלָל אֲף 'וְעֹלָה וּמִנְחָה', וּכְלוּמַר: וְלֹא תַעֲלוּ עָלָיו עֹלָה וּמִנְחָה. וְלֹא יִתְכּוֹן לוֹמַר שֶׁלֹּא תַעֲלוּ מוֹסֵב רַק עַל קְטֹרֶת זָרָה, וְאֵילוּ 'וְעֹלָה וּמִנְחָה' מוֹסֵב עַל סוֹף הַכְּתוּב 'לֹא תִסְכוּ עָלָיו', שֶׁכֵּן 'עֹלָה' הִיא קְרָבָן שֶׁל בְּהֵמָה וְעוֹף, וּ'מִנְחָה' הִיא שֶׁל לֶחֶם, וּבְשִׁנְיָהֶם כְּכּוֹן לְשׁוֹן 'לֹא תַעֲלוּ', וְלֹא לְשׁוֹן 'לֹא תִסְכוּ' תּוֹרָה י

יִקְטִירֶנָּה. שְׁנֵי פְעָמִים נֶאֱמַר 'יִקְטִירֶנָּה': אֶחָת בְּעַת הַקְּטֹרֶת הַנִּרְוֹת (בַּפְּסוּק הַקּוֹדֵם), וְאֶחָת כְּאֵן בְּעַת הַעֲלָאת הַנִּרְוֹת, כִּי בְּכָל יוֹם הִזָּה מִקְטִיר מְנָה (מִשְׁקַל מֵאָה דִּינָרִים) שֶׁל קְטֹרֶת; פָּרֶס (מִחֲצִית) מִמֶּנּוּ מִקְטִיר בְּשְׁחָרִית, וּפָרֶס מִקְטִיר בֵּין הָעֲרֵבִים (כְּרִיחוֹת א): תּוֹרָה ט (ט) לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה. תִּיבַת 'עָלָיו' בָּאָה לְמַעַט: רַק עַל מִזְבֵּחַ זֶה לֹא תַעֲלוּ קְטֹרֶת זָרָה (מִדְּעַתְכֶם, שֶׁלֹּא עַל יְדֵי צִוּוּי), אֲף עַל מִזְבֵּחַ הַנְּחוֹשֶׁת מוֹתָר, שֶׁכֵּן מִצִּוּנוֹ שֶׁהַגְּשָׁמִיִּים הַקְּטִירוּ קְטֹרֶת נְדָבָה לְחִנוּפַת הַמִּזְבֵּחַ (רִאשִׁי, גו"א):
 קְטֹרֶת זָרָה. שׁוֹם קְטֹרֶת שֶׁל נְדָבָה,

אֶת הַנֵּרֹת' (לְהַלֵּן פְּסוּק ח), שֶׁשֵּׁם פִּירוּשׁוֹ 'פְּתִילוֹת', שֶׁהֵרִי 'הַעֲלָאָה' הוּא לְשׁוֹן הַדְּלָקָה, וְלֹא שִׁיךְ הַדְּלָקָה בְּבֹךְ. אֲבָל בְּמִקּוּמוֹת שֶׁלֹּא נֶאֱמָרָה לְשׁוֹן 'הַעֲלָאָה', אִין הַפְּוֹנָה אֵלֹא לְבִזְיִכִּין, וּלְפִיכֵךְ יֵשׁ לְפָרֵשׁ 'בְּהִיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרֹת' עַל נִיקוּי הַבְּזִיכִין, וְלֹא הַדְּלָקַת הַמְּנוֹרָה (הוֹרָחוֹ): תּוֹרָה ח
 (ח) וּבַהֲעֵלוֹת. לְשׁוֹן 'הַדְּלָקָה', וּכְלוּמַר: בְּשִׂדְלֵיכֶם לְהַעֲלוֹת לַהֲבֹתָן, שֶׁהַדְּלָקָה קְרוּיָה 'הַעֲלָאָה' עַל שֵׁם עֲלִיּוֹת הַשְּׁלֵחָבֶת [וְרָאָה רִש"י (לַעֲלִיל בּו, ט) שֶׁנֶּקֶט הַכְּתוּב לְשׁוֹן 'הַעֲלָאָה' דְּוּקָא, כְּדִי לְהַדְּגִישׁ שִׂדְלֵיכֶם עַד שֶׁתְּהֵא הַשְּׁלֵחָבֶת עֹלָה מֵאֲלִיָּה]:

וְיִכְפֹּר אֶהְרֶן עַל קַרְנֹהַי תְּדַא בְּשֵׁתָא מְדָמָא חֲטָאת כְּפוּרָא תְּדַא בְּשֵׁתָא יְכַפֵּר עֲלוּהֵי לְדַרְיִכּוֹן קִדְשׁ קוּדְשִׁין הוּא קָדָם יְיָ: פפפ
(י) וְכַפֵּר אֶהְרֶן עַל־קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדָּם חֲטָאת הַכֹּפָרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֵּר עָלָיו לְדַרְתִּיכֶם קִדְש־קִדְשִׁים הוּא לִיהוָה:

כ"י – וְכַפֵּר אֶהְרֶן • מִתֵּן דְּמִים. אַחַת בַּשָּׁנָה • בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, הוּא שְׁנַאֲמַר בְּ"אַחֲרֵי מוֹת" (ויקרא ט'): "וַיִּצְא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' וְכַפֵּר עָלָיו". חֲטָאת הַכֹּפָרִים • הֵם פֶּר וְשַׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים הַמְּכַפְרִים עַל טְמֵאת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשִׁיו. קִדְשׁ קִדְשִׁים • הַמִּזְבֵּחַ מְקֻדָּשׁ לְדַבְרִים הֶלְלוּ בְּלִבְדּוֹ וְלֹא לְעִבּוּדָה אַחֲרָת:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 179)

הַמִּזְבֵּחַ מְקֻדָּשׁ לְדַבְרִים הֶלְלוּ בְּלִבְדּוֹ, וְלֹא לְעִבּוּדָה אַחֲרָת (רש"י ל, י) הַקְּרַבַת קֶרֶן מִסְמֶלֶת אֶת הַשְּׁמוּשׁ בְּדַבַּר גְּשָׁמִי, כְּגוֹן אֲכִילָה וְשִׁתְיָה, לְשֵׁם שְׁמִים, לְצַרְף עִבּוּדַת ה'. וְעִבּוּדָה זוֹ צְרִיכָה לְהַעֲשׂוֹת עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, הֵינּוּ בְּחִיצוֹנוּת הַלֵּב, בְּלִי הַתְּלַהּבוּת יַתְרָה. וְאֵלּוּ עִבּוּדָה רִוּחָנִית, כְּגוֹן תְּפִלָּה לְמוֹד וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, יֵשׁ לַעֲשׂוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, עִם 'פְּנִימִיוֹת' הַלֵּב, הֵינּוּ בְּהֵט בְּהֵט וּבְהֵטֵלֵהְבוּת.

ק"א פסוקים, מייכ"ל סימן. חסלת פרשת תצוה

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום ולקריאה בציבור נדפסה בעמ' קעא

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שְׂאֵבֶל קִדְשִׁים בְּטוּמְאָה (מנח"א):
קִדְשׁ קִדְשִׁים. זְהוּ סִיכּוּם וְנִתְיַנֵּת טַעַם
לְאַזְהָרוֹת הָאֲמוּרוֹת לְמַעֲלָה [שְׁלֹא
לְהַעֲלוֹת עָלָיו קְטוּרַת זָרָה, עוֹלָה
וּמִנְחָה וְנִסְךְ]: כִּי הַמִּזְבֵּחַ מְקֻדָּשׁ
לְדַבְרִים הֶלְלוּ בְּלִבְדּוֹ – לְעִבּוּדַת פֶּר
וְשַׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים וְלְעִבּוּדַת
הַקְּטוּרָת, וְלֹא לְשׁוּם עִבּוּדָה אַחֲרָת
(הוֹכְרִין): חֲסֵלַת פֶּרֶשֶׁת תְּצַוֵּה

'אַחֲרֵי מוֹת' (ויקרא טו, יח) 'וַיִּצְא אֶל
הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' וְכַפֵּר עָלָיו
וְלָקַח מִדָּם הַפֶּר וּמִדָּם הַשֶּׁעִיר וְנָתַן עַל
קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ כְּסִיב':
חֲטָאת הַכֹּפָרִים. הֵם פֶּר וְשַׁעִיר שֶׁל
יוֹם־הַכְּפוּרִים הָאֲמוּרִים בְּפֶרֶשֶׁת
אַחֲרֵי־מוֹת (ויקרא טו) הַמְּכַפְרִים עַל
טוּמְאֵת מְקֻדָּשׁ וְקֻדְשִׁיו – עַל כֹּהֵן
הַנִּכְנָס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּטוּמְאָה, או

(י) וְכַפֵּר אֶהְרֶן. לְשׁוֹן 'וְכַפֵּר' מִשְׁמַעוֹ
בְּרֹב הַפְּעָמִים אֲמִירַת וִידוּי [כְּמוֹ:
'וְכַפֵּר בְּעָדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ' (ויקרא טו, א)],
אוּלָּם כָּאֵן מִשְׁמַעוֹתוֹ מִתֵּן דְּמִים עַל
קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ (נח"א):
אַחַת בַּשָּׁנָה. בְּיוֹם הַכְּפוּרִים. מִתֵּן
דְּמִים עַל קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ הָאֲמוּר כָּאֵן,
הוּא מִתֵּן הַדְּמִים שְׁנַאֲמַר בְּעִבּוּדַת
הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּיוֹם הַכְּפוּרִים בְּפֶרֶשֶׁת

אגרות קודש

ב"ה, ה' אד"ש, תשי"ט
ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"ג בעל מדות
מו"ה יום טוב ליפמאן שי

שלום וברכה!

ע"י הרבני ווי"ח אי"א מו"ה דובער שי' פאנטילעיינעו קבלתי תשורתו הכי יקרה מכתב אאמו"ר
זללה"ה והפטור, אשר נוסף על כללות הענין דמילתא אלבישיהו יקרא, הרי גם הוראה בו בהנוגע
לכתיבת דמתקריא ע"ש יהודי ולעשותו לשם טפל לשם חול.

וכן נעם לי להודע מהנ"ל בהנוגע לכת"ר בכלל, ויהי רצון אשר עוד רבות בשנים ינצל משרתו
בקדש רב בית הכנסת לחזק שם עניני יהדות ולהפיצם באופן דמוסיף והולך מוסיף ואור ומתוך הרחבת
הדעת.

בכפילת תודה על התשורה האמורה ובברכה לארך ימים ושנים טובות.

בכבוד ובברכה לפורים שמח.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תצוה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - ה' אדר א' מפרק כט עד סוף פרק לד</p>	<p>יום ראשון - ב' אדר א' מפרק י עד סוף פרק יז</p>
<p>יום חמישי - ו' אדר א' מפרק לה עד סוף פרק לח</p>	<p>יום שני - ג' אדר א' מפרק יח עד סוף פרק כב</p>
<p>יום שישי - ז' אדר א' מפרק לט עד סוף פרק מג</p>	<p>יום שלישי - ד' אדר א' מפרק כג עד סוף פרק כח</p>
<p>שבת קודש - ח' אדר א' פרק כ, מפרק מד עד סוף פרק מח</p>	

יום ראשון ב' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 66, פרק כז. ואם העצבות... עד עמ' לד, עשה ממש.

36 ברצון היא עבירה – ועל דאגת עוונות, כבר למדנו בפרק
 37 הקודם. כאן מדובר על מי שמסיה דעתו מהמחשבות הרעות,
 38 ועצבותו נובעת מעצם העובדה שנופלים במחשבתו הרהורים
 39 כאלה – ובמקרה כזה, עליו להיות שמח על שהוא מצליח
 40 לשלוט בהרהורים אלה –
 41 **לְקַיֵּם מַה שֶׁנֶּאֱמַר:**
 42 **"וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרַי**
 43 **לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם**
 44 **אֲשֶׁר אִתְּם זֹנִים**
 45 **אַחֲרֵיהֶם"**, – הרי, דוקא
 46 על-ידי כך שנופלים
 47 במחשבתו הרהורים
 48 כאלה, והוא דוחה אותם
 49 – הוא מקיים את ה"לא-
 50 תעשה" שבפסוק האמור.
 51 שכן, מדריגה כזו, שלא
 52 יעלו במחשבתו
 53 מלכתחילה הרהורים
 54 רעים, שייכת בצדיקים
 55 בלבד, שאין "רע" בנפשם

56 שממנו ינבעו ההרהורים הרעים – והפסוק האמור הרי אינו דן
 57 בצדיקים. הפסוק מדבר במי שעולים במחשבתו הרהורים כאלה
 58 – אלא שהתורה מצוה עליו, לדחות מעליו מיד את ההרהורים;
 59 ועל-ידי שהוא מבצע צו זה – הוא מקיים את ה"לאו" האמור.
 60 ובלשון ה"תניא": **וְאִין הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּצַדִּיקִים לְקַרְאָם**
 61 **"זֹנִים" חֶסֶד וְשְׁלוֹם,** – כמו שנאמר: "אשר אתם זונים
 62 אחריהם", **אֵלָא כְּבִינוּנִים כִּיּוּצָא בּוּ, שְׁנוּפְלִים לֹא הִתְּוּרִי**
 63 **נִאֻף בְּמַחְשְׁבָתוֹ, בֵּין בְּהִתֵּר –** גם אם ההרהורים הם באופן
 64 של היתר, כו', – וגם אם הם באופנים של איסור, **וּכְשִׁמְסִיח**
 65 **דְּעֵתוֹ –** מאותם ההרהורים, **מְקַיֵּם לְאוּ זֶה,** – של "ולא
 66 תתורו". **וְאִמְרוּ רַ"ל:** "ישב ולא עבר עברה – נותנים לו
 67 שְׁכַר כְּאֵלּוּ עֵשָׂה מִצְוָה", **וְעַל כֵּן צָרִיךְ –** עליו, **לְשַׁמַּח**
 68 **בְּקִיּוּם הַלְאוּ כְּמוֹ בְּקִיּוּם מִצְוֹת עֵשָׂה מִמֶּשׁ.** – כך, שלא זו
 69 בלבד שאין דבר זה צריך לעורר בו עצבות – כי אם להיפך: זה
 70 צריך לעורר בו שמחה.

1 **פֶּרֶק כֵּן.** בפרק הקודם, הסביר רבנו הוקן ש"עצבות" יש בה משום
 2 הפרעה לעבודת ה', ושאין ביכולתו של האדם לנצח את היצר-הרע
 3 בהיותו שקוע בעצבות. בהתאם לזה באות בפרק האמור עצות כיצד
 4 להיפטר מהעצבות הנובעת מקשיים גשמיים, גם ביחס לעצבות הנובעת
 5 ממצבו הרוחני שאינו כמו
 6 שצריך להיות – כמו הדאגה
 7 מעוונות – הרי אם העצבות
 8 שורה עליו בשעה שהוא
 9 עובד את ה', כשהוא לומד או
 10 מתפלל, עליו בודאי להשתדל
 11 להיפטר ממנה, שהרי היא
 12 מפריעה לעבודת ה' הצריכה
 13 להיות בשמחה – וגם אם
 14 העצבות שורה עליו שלא
 15 בשעת העבודה, אלא כשהוא
 16 עסוק בעניינים גשמיים – עליו
 17 להתבונן, שאין זה הזמן
 18 המתאים לעצבות. שכן, לכך
 19 נדרשת שעה קבועה
 20 ומתאימה. בפרק זה, שאנו

21 מתחילים ללמוד, באה שורה של עצות לעצבות הנובעת מסיבות אחרות:
 22 **וְאִם הָעֲצָבוֹת אֵינָהּ מְדַאֲגַת עוֹנוֹת, אֵלָּא מִתְּרַוּרִים רְעִים**
 23 **וְתַאֲוֹת רְעוֹת שְׁנוּפְלוֹת בְּמַחְשְׁבָתוֹ,** – ומאחר שלא מדובר
 24 כאן בעצבות שמחמת עבירות ממש – שעל כך נדרשת, כאמור
 25 לעיל, שעה מיוחדת ומתאימה לעורר בתוכו מרירות אמיתית
 26 – כי אם שבאותה שעה נופלים במחשבתו רעיונות רעים, הרי
 27 העצה לכך היא אחרת: **הִנֵּה אִם נוֹפְלוֹת לֹא –** אותן מחשבות
 28 רעות, **שְׁלֹא בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, –** לא בשעה שהוא לומד או
 29 מתפלל, **אֵלָּא בְּעַת עֶסְקוֹ בְּעַסְקֵי וְדַרְךְ אַרְצֵן וְכַהֲאֵי גֻּנָּא**
 30 – וכדומה, הרי **אֲדַרְבֵּה –** לא זו בלבד שאין הוא צריך להיות
 31 עצוב, אלא להיפך: **יֵשׁ לוֹ לְשַׁמַּח בְּחֻלְקוֹ,** – במצבו הרוחני,
 32 וכל כך למזה – **שְׂאֵף שְׁנוּפְלוֹת לֹא בְּמַחְשְׁבָתוֹ –** המחשבות
 33 הרעות, **הוּא מְסִיחַ דְּעֵתוֹ מִקֵּן,** – שכן, אם אין הוא מסיח
 34 דעתו מהמחשבות הרעות, אלא ממשיך להגות בהן, זה נכלל
 35 אז בסוג של "דאגת עוונות" – כי, גם המחשבה בהרהורים רעים

יום שני ג' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לד, ואדרבה העצבות... עד עמ' כג"ל.

ליקוטי אמרים

76 מכיר את מדריגתו, ועל
 77 כן ירע לבבו על שאינו
 78 בְּמַדְרַגַּת צַדִּיק,
 79 שְׁלֹשְׁצִדִּיקִים בּוֹדְאֵי אֵין
 80 נוֹפְלִים לְהֶם הִתְּוּרִי

ואדרבה

העצבות היא מגנסות הרוח שאינו מכיר מקומו ועל כן
 ירע לבבו על שאינו במדרגת צדיק שלצדיקים בודאי

71 **וְאֲדַרְבֵּה, הָעֲצָבוֹת –**
 72 הבאה ממה שנופלים בו
 73 הרהורים כאלה, היא
 74 מְגַפְּסוֹת הַרוּחַ, שְׂאֵינוֹ
 75 מְכִיר מְקוֹמוֹ, – הוא לא

1 שְׁמוֹת כְּאֵלוֹ. – ומאחר שבמחשבתו נופלים הרהורים כאלה –
 2 חורה לו על שאין הוא כמו הצדיקים; כִּי אֵלוֹ הָיָה מְכִיר
 3 מְקוֹמוֹ, שֶׁהוּא רְחוֹק מְאֹד מִמְדְּרַגַּת צְדִיק, וְהִלְוִי הָיָה
 4 בִּינוּנִי, וְלֹא רָשָׁע בָּל
 5 יָמָיו אִפְלוּ שָׁעָה אַחַת –
 6 ואילו ידע את דרגתו,
 7 שהוא עדיין רחוק מאד
 8 מלהיות צדיק, הלוואי
 9 שיהיה "בינוני" ש"לזה
 10 צריך להשתוקק עתה" –
 11 הרי זאת היא מדת
 12 הבינונים ועבודתם,
 13 לְכַבֵּשׁ הַיָּצֵר וְהַתְּרַחֵר הַעוֹלָה מֵהֵלֵךְ לְמַחַ, וְלַהֲפִיחַ דַּעְתּוֹ
 14 לְגַמְרֵי מִמֶּנּוּ, – מאותו הרהור, וְלְדַחֲתוֹ בְּשֵׁתֵי יָדָיִם, – שלא

ליקוטי אמרים

אין נופלים להם הרהורי שמות כאלו כי אילו היה מכיר
 מקומו שהוא רחוק מאד ממדרגת צדיק והלוואי היה
 בינוני ולא רשע כל ימיו אפי' שעה אחת הרי זאת היא
 מדת הבינונים ועבודתם לכבוש היצר וההרהור העולה
 מהלב למוח ולהסיע דעתו לגמרי ממנו ולדחותו בשתי
 ידים כנ"ל

15 לרצות לחשוב בהם, כְּנֹזֵק לְעֵיל. – בפרק י"ב, שהרע של
 16 הנפש הבהמית ב"בינוני" הוא עדיין בתוקף אצלו, אלא שאינו
 17 נותן ל"רע" לבוא לידי ביטוי, לחשוב ברצון בהרהורים הרעים,
 18 או לחטוא בדיבור
 19 ובמעשה – אך ה"רע"
 20 שבו, עדיין די חזק כדי
 21 להעלות במחשבתו
 22 הרהורים רעים, שעליו
 23 לדחותם ממחשבתו. ברם,
 24 אין הוא עדיין אדון על
 25 עצמו, שמלכתחילה לא
 26 יעלו במחשבתו הרהורים
 27 רעים אלה. דבר זה אמור בצדיקים בלבד, שאין בהם "רע"
 28 כלל, שממנו באים הרהורים אלו.

יום שלישי ד' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לד, ובכל דחי' ודחי'... עד עמ' לד, ע"י צדיקים.

57 תתורו", ובכך טמונה מעלת העבודה של "אתכפיא", של כפיה,
 58 וְלִכְּן אֵל יִפֹּל לֵב אָדָם עָלָיו, וְלֹא יָרַע לְכַבֵּוּ מְאֹד, – מכך
 59 שנופלים במחשבתו הרהורים כאלה. אמנם צריך להיות איכפת
 60 לו קצת, שכן, אם לא יהיה איכפת לו כלל ויהיה אדיש כלפיהם,
 61 הדבר עלול להשפיע עליו

ליקוטי אמרים

ובכל דחיה ודחיה שמדחהו ממחשבתו
 אתכפיא ס"א לתתא ובאתערותא דלתתא אתערותא
 דלעילא ואתכפיא ס"א דלעילא המגביה עצמה כנשר
 לקיים מ"ש אם תגביה כנשר וגו' משם אורידך נאם
 ה' וכמו שהפליג בזהר פ' תרומה [דף קכח] בנודל נחת
 רוח לפניו ית' כד אתכפיא ס"א לתתא דאסתלק יקרא
 דקב"ה לעילא על כולא יתיר משבח' אחרא ואסתלקות'
 דא יתיר מכולא וכו'. ולכן אל יפול לב אדם עליו ולא
 ירע לבבו מאד גם אם יהיה כן כל ימיו במלחמה זו כי
 אולי לכך נברא וזאת עבודתו לאכפיא לס"א תמיד.
 ועל זה אמר איוב בראת רשעים ולא שיהיו רשעים

62 חלילה לחדול מלהילחם
 63 בהרהורים ולדחותם –
 64 אלא ש"לא ירע לבבו
 65 מאד" מזה, גַּם אִם יִהְיֶה
 66 כִּן כָּל יָמָיו בְּמִלְחָמָה זו,
 67 – שתמיד יעלו במחשבתו
 68 הרהורים רעים, ותמיד
 69 יהיה עליו להילחם בהם,
 70 מבלי שיוכל להתעלות
 71 לאותה מדרגה,
 72 שמלכתחילה לא יהיו
 73 להרהורים הרעים דריסת
 74 רגל אליו – ובכל זאת, אל
 75 "יקח" דבר זה ללבו, כִּי

29 וּבְכָל דַּחְיָה וְדַחְיָה שְׁמַדְחָהוּ מִמְחַשְׁבָּתוֹ – שלא לחשוב
 30 בהם, אֲתַכְפִּיא כְּמָרָא אַחְרָא לְתַתָּא, – כופים את ה"סטרא
 31 אחרא" למטה, וּבְאֲתַעְרוּתָא דְלַתַתָּא – אֲתַעְרוּתָא דְלַעִילָא,
 32 – על-ידי ההתעוררות למטה (שהאדם משפיע למטה לכפות
 33 את ה"סטרא אחרא")

34 נעשה התעוררות
 35 למעלה, בעולמות
 36 העליונים, וְאֲתַכְפִּיא
 37 כְּמָרָא אַחְרָא דְלַעִילָא –
 38 כופים את ה"סטרא
 39 אחרא" שלמעלה, את
 40 ה"שורש" של ה"סטרא
 41 אחרא", הַמְגַבִּיהַ עֲצָמָהּ
 42 כְּנֹשֶׁר, לְקַיֵּם מַחַ
 43 שְׁנַיָּמָרִי: "אִם תִּגְבִּיהַ
 44 כְּנֹשֶׁר וְגו' מִשֵּׁם
 45 אֹרִידֶךָ, נָאִם ה'". וְכִמּוֹ
 46 שֶׁהִפְלִיג בְּזֵהר פְּרַשַׁת
 47 תְּרוּמָה [דף קכח],
 48 בְּגִדְל נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ כִּד אֲתַכְפִּיא כְּמָרָא אַחְרָא
 49 לְתַתָּא, – כשכופים את ה"סטרא אחרא" למטה, לקדושה,
 50 דְאִסְתַּלַּק יִקְרָא דְקַדְשָׁא בְּרִידָהּ הוּא לְעֵילָא עַל בְּלָא, –
 51 על-ידי כך מתעלה כבודו של הקב"ה על הכל, יִתִּיר מִשְׁבָּחָהּ
 52 אַחְרָא, – יותר מאשר על-ידי שבח אחר, וְאִסְתַּלַּקוּתָא דְא
 53 יִתִּיר מִכְּלָא וְכוּ'. – והתעלות זו היא למעלה מכל
 54 ההתעלויות האחרות.

76 אולי לְכַךְ נִבְרָא, וְזֹאת עֲבוּדָתוֹ לְאֲכַפִּיא לְסַמְרָא אַחְרָא
 77 תְּמִיד. – לכפות את ה"סטרא אחרא" תמיד. וְעַל זֶה אָמַר אִיּוֹב:
 78 – להקב"ה, "בְּרַאתִי רְשָׁעִים"; – על כך שאל בפרק הראשון:
 79 "הא צדיק ורשע לא קאמר?" (והרי צדיק ורשע לא נאמר) –
 80 כשמכריזים למעלה, לפני הלידה, מה יהיה תכונתו של הילוד:
 81 חכם או טפש, גבור או חלוש וכדומה, אין מזכירים אם יהיה
 82 צדיק או רשע, שכן, אם יכריזו גם על כך – תתבטל הרי הבחירה
 83 החופשית של האדם; כיצד, איפוא, אמר איוב "בראת רשעים?"
 84 – אלא, בהתאם לאמור יוסבר הדבר: לא מדובר על כאלה

55 על כל פנים, הרי על-ידי שנופלים במחשבתו הרהורים רעים,
 56 והוא מסיח דעתו מהם, הוא מקיים את ה"לאו" (של "ולא

17 **לְאִכְפִּיָּא לְסִטְרָא אַחְרָא**, – לכפות את ה"סטרא אחרא" – הם
 18 נבראו בצורה כזו, שזה יהיה אופן עבודתם, **וְלֹא יוּכְלוּ לְבַטְּלָהּ**
 19 **מִכָּל וְכָל**, – שלא יוכלו לבטל לגמרי את ה"סטרא אחרא" של
 20 נפשם הבהמית. כלומר: הם לא יוכלו להגיע לכך, שלא
 21 תתעוררנה בהם תאוות,
 22 שחן הסיבה להעלאתם
 23 של הרהורים הרעים, **כִּי**
 24 **זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי**
 25 **צְדִיקִים**. – ה"קליפה"
 26 וה"רע" של הנפש
 27 הבהמית בצדיקים, בטלים
 28 לגמרי ל"טוב", שאין מקום כלל לתאוות שתוכלנה לעורר
 29 הרהורים רעים. ואילו המדריגות אודותן אנו לומדים כאן, אין
 30 ביכולתן להתעלות לכך מצד ה"בריאה" שלהן, וממילא אפשר
 31 שתעלינה בבעלי מדריגות אלו מומן לזמן, מחשבות רעות,
 32 ועבודתם היא ללחום נגד מחשבות אלו.

ליקוטי אמרים

באמת ח"ו אלא שיוניע אליהם כמעשה הרשעים
 במחשבתם והרהורם לבד והם יהיו נלחמים תמיד
 להסיר דעתם מהם כדי לאכפי' לס"א ולא יוכלו לבטלה
 מכל וכל כי זה נעשה ע"י צדיקים.

1 שנבראים לכתחילה כרשעים אמיתיים לעתיד, אלא הקב"ה
 2 ברא אנשים כאלה, שבמובן מסויים הם נשאים במצב דומה
 3 לרשעים, ואלה הם ה"בינונים" שתמיד נופלים במחשבתם
 4 הרהורי עבירה, כמו ברשעים – והכוונה היא, שהם ידחו
 5 מחשבות אלו, ויבצעו את
 6 העבודה של "אתכפיא
 7 סטרא אחרא", לכפות את
 8 ה"סטרא אחרא". ובלשון
 9 ה"תניא": **וְלֹא** – שהם
 10 נבראים לכתחילה, **שְׂיִהְיוּ**
 11 **רְשָׁעִים פְּאֵמַת חַס'**
 12 **וְשָׁלוֹם**, – ולחטוא ממש במחשבה, או בדיבור או במעשה,
 13 **אֲלֵא שְׂיוֹנֵעַ אֲלֵיהֶם** – שיארע בהם, **כְּמַעֲשֵׂה הַרְשָׁעִים**;
 14 **כְּמַחְשַׁבְתָּם וְהַרְהוּרָם לְבַד**, – שבמחשבתם יוכלו לעלות
 15 הרהורי עבירה כמו שזה אצל רשעים, **וְהֵם יִהְיוּ נִלְחָמִים**
 16 **תָּמִיד לְהַסִּיר דַּעְתָּם מֵהֶם**, – מהרהורי העבירה, **כְּדִי**

יום רביעי ה' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לד, ושני מיני נחת... עד עמ' 68, דקב"ה לעילא.

55 רוח למעלה, נגרם על ידי הבינונים. – עלידי עבודת
 56 ה"בינונים", הלוחמים להכניע את הקליפה בנפש הבהמית. הרי,
 57 שקיים "נחת רוח" למעלה מעבודת הבינונים, במאבקם
 58 במחשבות ובהרהורים הרעים. לכך רומזים שני הסוגים: "בראת
 59 צדיקים" ו"בראת רשעים"
 60 – כאלה שעומדים
 61 במלחמה תמידית. וזהו
 62 **שְׂאֵמַר הַכֶּתוּב**: **"וַעֲשֵׂה**
 63 **לִי מִטַּעֲמִים כְּאֲשֶׁר**
 64 **אֶהְיֶה**" – **"מִטַּעֲמִים"**
 65 **לְשׁוֹן רַבִּים**, –
 66 שמשמעותם ברוחניות,
 67 בעבודת ה' היא: **שְׂנֵי מִינֵי**
 68 **נַחַת רוּחַ**, – למעלה,
 69 מעבודתם של בני ישראל,
 70 **וְהוּא** – "ועשה לי
 71 מטעמים וגו'", **מֵאִמֵּר**
 72 **הַשְּׂכִינָה לְבִנְיָה בְּלִלוֹת יִשְׂרָאֵל**
 73 שמפרש ב"תיקוני זוהר", שמלים אלו אומרת השכינה לבני
 74 ישראל, המבקשת שבעבודתם יגרמו לי"מטעמים" – נחת רוח.
 75 **וְכַמוֹ שְׂכַמְטַעֲמִים נְשָׁמִים, דְּרַדְּ מְשָׁל, יֵשׁ שְׂנֵי מִינֵי מַעֲדָנִים:**
 76 **אֶחָד מִמְּאֲכָלִים עֲרִבִים וּמְתוּקִים, וְהַשְּׂנֵי מִדְּבָרִים חֲרִיפִים אוֹ**

33 **וְשְׁנֵי מִינֵי נַחַת רוּחַ** – בעבודתם של בני ישראל, **לְפָנָיו יִתְבַּרַךְ**
 34 **לְמַעַלָּה: אֶחָד** – **מִכְּשׁוֹל הַסִּטְרָא אַחְרָא לְגַמְרֵי, וְאֶתְהַפְּכָא**
 35 **מִמְרִירוֹ לְמִתְקָא** – ומהפיכת המריר למתוק, **וּמִחֲשׂוּכָא**
 36 **לְנֶהְוָא**, – ומחושך לאור, וזה נעשה על ידי הצדיקים; –
 37 המבטלים את ה"סטרא
 38 אחרא" לגמרי, ואת
 39 ה"מריר", ה"רע" של
 40 המדות שמנפשם
 41 הבהמית, הם הופכים
 42 ל"טוב", ואת "חושך"
 43 המוחין וה"שכל" של
 44 נפשם הבהמית, הם
 45 הופכים ל"אור" ולקדושה
 46 – כל זה גורם למעלה אופן
 47 אחד של נחת רוח;
 48 **וְהַשְּׂנֵית** – האופן השני
 49 של נחת רוח, הוא: **כִּד**
 50 **אֶתְכַפִּיָּא הַסִּטְרָא אַחְרָא** – כשכופים את ה"סטרא אחרא",
 51 **כְּעוֹדָה בְּתַקְפָּה וּנְבִירוּתָה** – כשה"סטרא אחרא" היא עדיין בכל
 52 תוקפה וגבורתה, **וּמִגְבִּיהָ עֲצֻמָּה פְּנִשָּׁר, וּמִשָּׁם** – ממקום
 53 הגבוהתה, מורידה ה' **כְּפִאתְעוֹרָתָא דְלִתְתָּא** – ע"י התעוררותו
 54 של יהודי למטה, לשבור את ה"סטרא אחרא". אופן זה של נחת

ליקוטי אמרים

ושני מיני נחת רוח
 לפניו ית' למעלה. א' מביטול הס"א לגמרי ואתהפכא
 ממרירו למתקא ומחושוכא לנהורא ע"י הצדיקים.
 והשנית כד אתכפיא הס"א בעודה בתקפה וגבורתה
 ומגביה עצמה כנשר ומשם מורידה ה' כאתערותא
 דלתתא ע"י הבינונים. וז"ש הכתוב ועשה לי מטעמים
 כאשר אהבתי מטעמים לשון רבים שני מיני נחת רוח
 והוא מאמר השכינה לבניה כללות ישראל כדפי'
 בתיקונים. וכמו שבמטעמים גשמיים ד"מ יש שני
 מיני מעדנים אחד ממאכלים ערבים ומתוקים. והשני

5. "על פי קהלת ח, יד" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: דברי רבנו הזקן: "שיגיע אליהם כמעשה הרשעים" הם בהתאם לפסוק בקהלת, בו נאמר: "אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים". לשם מה נוגע לנו לדעת מקור הלשון? – משמע, ש"כך אדמו"ר שליט"א מתכוון לכך, שרבנו הזקן משתמש כאן – בגלל טעם מסויים – בלשון הפסוק ובכך מוסבר לנו שהביטוי "כמעשה הרשעים" אינו כפי פירושה הפשוט של המלה "כמעשה" (שכן, הרי מדובר כאן על מדריגה כזו של יהודי, שמבחינת "מעשה" הוא מופרש לגמרי מה"רע" ואין הוא דומה לחלוטין בכך לרשעים, הדמיון שבינו לבין ה"רשע" הוא רק ביחס לכך, שיכולים לעלות במוחו הרהורים רעים), אלא זהו לשון הפסוק, המתאים כאן לפי הביטוי הכללי. 6. בראשית כז, ז.

17 למענו, וכן גם את הרשע "ליום רעה". כיצד, לכאורה, נברא גם
 18 הרשע למען הקב"ה? – אלא, פרוש, שישבו מרשעו ויעשה
 19 הרע שלו יום ואור למעלה, – כדי שיהפוך ל"יום" את
 20 ה"רעה", שזו משמעות "וגם רשע, ליום-רעה". וזאת על-ידי, כד
 21 אתפניא סטרא-אחרא
 22 – כשיכוף את ה"סטרא
 23 אחרא", ואסתלק יקרא
 24 דקדשא-פרייהוא
 25 לעילא. – ויתעלה כבודו
 26 של הקב"ה למעלה. זהו
 27 פירוש הכתוב "וגם רשע
 28 ליום רעה" – שגם הרשע
 29 יהפוך את ה"רעה" ל"יום", כלומר – לאור. למדנו עד כאן,
 30 שעל-ידי שנופלות מחשבות רעות במוחו של יהודי, והוא
 31 משתלט עליהן – הוא כופה בכך את ה"סטרא אחרא" וגורם נחת
 32 רוח למעלה.

1 חמוצים, – שלפני שעורכים אותם למאכל ערב, אין הם טובים
 2 למאכל מפאת חריפותם או חמיצותם, רק שהם מתבלים
 3 ומתקנים היטב עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש. – כך
 4 ישנם גם למעלה שני סוגי נחת רוח: (א) "נחת רוח" הנגרים
 5 מדברים "טובים"
 6 ו"מתוקים" – עבודת
 7 הצדיקים, שאינם צריכים
 8 יותר להילחם עם ה"סטרא
 9 אחרא", וכל עבודתם היא
 10 ל"המשיך" מהקדושה
 11 יותר אור; (ב) "נחת רוח"
 12 הנגרים למעלה, מעבודתם
 13 של ה"בינונים", שעדיין יש להם "עסק" עם הדברים ה"מרים",
 14 הלא-טובים, להיאבק עם ה"רע" שבנפשם הבהמית ולדחות את
 15 המחשבות וההרהורים הרעים. וזהו שאמר הקתוב: "בל
 16 פעל ה' למענהו, וגם רשע ליום רעה"; – הכל עשה הקב"ה

ליקוטי אמרים

מדברים חריפים או חמוצי' רק שהם מתובלים ומתוקני'
 היטב עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש. וז"ש הכתו'
 כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה פי' שישבו
 מרשעו ויעשה הרע שלו יום ואור למעלה כד אתכפיא
 ס"א ואסתלק יקרא דקב"ה לעילא.

יום חמישי ו' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 68, ולא עוד אלא... עד עמ' 68, לעילא הרבה.

59 שחפץ לאכל, ומאחר סעודתו עד לאחר שעה או פחות,
 60 ועוסק בתורה פאותה שעה, – שכן, אם באותה שעה, הוא
 61 עוסק בענינים גשמיים אחרים שהנפש הבהמית רוצה בהם, אין
 62 בכך משום "אתכפיא" (כפיה), כי הרי בין כך הוא נוהג לפי רצון
 63 הנפש הבהמית. רק, אם
 64 באותה שעה, הוא עוסק
 65 בתורה – ואף שאין הוא
 66 מרויח בכך זמן של לימוד
 67 תורה, שכן, גם אחרי
 68 האכילה ימשיך ללמוד.
 69 זאת ועוד, גם את האכילה
 70 עצמה אין הוא דוחה
 71 לגמרי, כי אחרי אותה
 72 "שעה" – אכן יאכל –
 73 מכלי-מקום, עצם העובדה
 74 שהוא מאחר את סעודתו

33 להלן יסביר רבנו הזקן, שמדובר לא רק ביחס למחשבות רעות –
 34 שאילולא היה דוחה אותן היה עובר על חטא – אלא גם ביחס
 35 לדיבורים ומעשים של היתר, שאין בהם איסור כלל: שכן, מאחר
 36 שאם מדברים או עושים ענינים גשמיים אלה שלא בכוונה לשם
 37 שמים – מקבלים דברים
 38 אלה וכן לבושי הנפש
 39 הקשורים בהם, את חיותם
 40 מה"סטרא אחרא", כי "עד
 41 הקדושה" הוא רק
 42 כשעושים את הדבר לשם
 43 שמים (למשל: לאכול –
 44 כדי לאגור כוח ללימוד
 45 ולהתפלל או לקיים מצות
 46 עונג שבת; להשמיע
 47 מילתא דבדיחותא (דברי
 48 בדיחה) כדי ללמוד מתוך

ליקוטי אמרים

ולא עוד אלא אפי'
 דברים המותרים לגמרי כל מה שהאדם זוכה יצרו
 אפי' שעה קלה ומתכוין לאכפיא לס"א שבחלל
 השמאלי כגון שחפץ לאכול ומאחר סעודתו עד לאחר
 שעה או פחות ועוסק בתורה באותה שעה. כדאיתא
 בגמ' שעה רביעית מאכל כל אדם שעה ששית מאכל
 ת"ח. והיו מרעיבים עצמם שתי שעות לכוונה זו אף
 שגם אחר הסעודה היו לומדים כל היום. וכן אם
 בולם פיו מלדבר דברים שלנו מתאוה מאד לדברים

– יש בה משום כפיית ה"סטרא אחרא", דבר הגורם נחת רוח
 למעלה. כדאיתא – כמו שאנו מוצאים, בגמרא: "שעה
 רביעית – משעות הבוקר, מאכל כל אדם, שעה ששית
 מאכל תלמידי חכמים", – מדוע, באמת, איחרו תלמידי
 החכמים את סעודתם בשעתיים? והיו – תלמידי החכמים,
 מרעיבים עצמם שתי שעות לכוונה זו, – כדי לכפות את
 ה"סטרא אחרא", אף שגם אחר הסעודה היו לומדים כל
 היום, – הרי הם לא עשו זאת כדי להרויח זמן ללימוד, אלא
 אך ורק כדי לכפות את ה"סטרא אחרא". וכך גם בשאר לבושי
 הנפש: דיבור ומחשבה, וכן אם בולם פיו מלדבר דברים

שמחה, וכדומה) – ולכן, כשיהודי נמנע מלעשות דברים מותרים
 אלה, כשאינם לשם שמים, וכוונתו לכפות בכך את ה"סטרא
 51 אחרא" – הוא גורם על ידי זה נחת רוח למעלה – וכדלהלן: ולא
 52 עוד, – לא זו בלבד שעל-ידי ההשתלטות על המחשבות
 53 הרעות, גורמים נחת רוח למעלה, כי על ידי כך כופים את
 54 ה"סטרא אחרא" אלא אפלו בדברים המותרים לגמרי, כל
 55 מה שהאדם זוכה יצרו – "מקריב" ושולט ביצרו הרע, אפלו
 56 שעה קלה, – מדובר כאן בדבר שמותר לעשותו, והוא יצטרך
 57 לעשותו, אלא שהוא דוחה אותו לזמן מאוחר יותר, ומתכוין
 58 לאכפיא לסטרא-אחרא שבחלל השמאלי, – שבלב, כגון

9 אַפְלוּ כַמְעַט מוֹעִיר
10 דְּאִתְכַפֵּיא סְטְרָא אַחְרָא
11 לְתַתָּא - גַם בַּכִּפּוּיָה
12 מוֹעֵטָה שֶׁל ה"סְטְרָא
13 אַחְרָא לְמַטָּה, אִסְתַּלַּק
14 יְקָרָא דְקָרְשָׁא בְרִי-הוּא
15 וְקָרְשָׁתוּ לְעֵילָא הַרְבֵּה. - מִתְעַלָּה בְּהַרְבֵּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקַּב"ה
16 וְקָדוּשְׁתוֹ לִמְעַלָּה.

ליקוטי אמרים

מענייני העולם וכן בהרהורי מחשבתו אפי' במעט מוֹעִיר דִּאִתְכַפֵּיא סְטְרָא אַחְרָא לתתא אסתלק יקרא דקב"ה וקדושתו לעילא הרבה

1 שְׁלֹבוּ מִתְאוּהָ מֵאֵד
2 לְדַבְרֵם מְעַנֵּינֵי הָעוֹלָם, -
3 גַם אִם בְּדִיבּוּר עֲצֻמוֹ אֵין
4 מִשּׁוּם אִיסוּר כִּלְל - רַק
5 מִחֻמַּת שְׂהוּא מִתְאוּהָ כֹּל
6 כִּךְ לֹמֵר דִּיבּוּרִים אֵלֶּה -
7 הוּא מִתְאַפֵּק, כְּדִי לִשְׁבוּר אֵת יִצְרוֹ הָרַע. וְכֵן בְּתַרְהוּרֵי
8 מְהֻשְׁבְּתוֹ, - שְׂהוּא מִתְאוּהָ לְהַרְהוֹר בְּעֵינֵן גַּשְׁמִי, וּנְמַנֵּעַ מִכֶּךָ,

יום שישי ז' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 68, ומקדושה זו נמשכת... עד עמ' לה, מעט מעט:

43 ה"סְטְרָא אַחְרָא שֶׁמִּנְפְּשׁוֹ הִבְהֵמִית, בְּתַקְפָּהּ וּבְגִבּוּרְתָּהּ
44 כְּתוּלְדָתָהּ כְּחֻלְלֵי הַשְּׁמַאֲלִי, - שְׁבֻלָב, שְׁבוּ מִיְקוּמָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
45 הִבְהֵמִית וְהִיצֵר הָרַע, רַק שְׁכּוּבֵשׁ יִצְרוֹ וּמְקַדֵּשׁ עֲצֻמוֹ. -
46 וּמִנְתַּק אֵת עֲצֻמוֹ מִדֵּ"סְטְרָא אַחְרָא, הֲרִי אִם הוּא עוֹשֶׂה כֵּן
47 וּמְקִיִּים בְּכֶךָ אֵת
48 "וְהִתְקַדְּשֵׁתֶם" הוּא מְגִיעַ
49 לְקִיּוֹם הָאִמּוּר אַחֲרֵי
50 "וְהִתְקַדְּשֵׁתֶם", כְּכַתּוּב
51 בַּהֲמִשְׁרָ: "וְהִיִּיתֶם
52 קְדוֹשִׁים" - נוֹסֵף עַל
53 הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט, בִּלְשׁוֹן
54 צִיּוּנִי, שֶׁתִּהְיֶה קְדוּשִׁים,
55 אֲפֶשֶׁר גַּם לִפְרֵשׁ "וְהִיִּיתֶם
56 קְדוֹשִׁים" בִּלְשׁוֹן שֶׁל
57 הַבְּטַחָה, עַל-יַדִּי
58 "וְהִתְקַדְּשֵׁתֶם" פְּעִילוֹת
59 כַּפּוּיָה שֶׁל הַתְּקַדְּשׁוּת,
60 יִשְׁנָה הַבְּטַחָה שֶׁאֵין
61 "תִּהְיֶה קְדוּשִׁים", בְּלוּמָר,

ליקוטי אמרים

ומקדושה זו נמשכת קדושה עליונה על האדם למטה לסייעו סיוע רב ועצום לעבודתו ית'. וז"ש רז"ל אדם מקדש עצמו מעט למטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה לבד מה שמקיים מצות עשה של תורה והתקדשתם וכו' כשמקדש עצמו במותר לו ופי' והתקדשתם שתעשו עצמכם קדושים כלומר אף שבאמת אינו קדוש ומובדל מס"א כי היא בתקפה ובגבורתה כתולדתה בחלל השמאלי רק שכובש יצרו ומקדש עצמו. והייתם קדושים כלומר סופו להיות קדוש ומובדל באמת מהם"א ע"י שמקדשים אותו הרבה מלמעלה ומסייעים אותו לגרשה מלבו מעט מעט:

17 וּמְקַדֵּשׁהּ ז' - שִׁלְמַעְלָה, נִמְשַׁכֵּת קְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה עַל הָאָדָם
18 לְמַטָּה, לְסִיעוֹ סִיעוֹ רַב וְעֲצוּם לְעִבּוּדָתוֹ וְתַבְרָדִי. - בְּעִבּוּדוֹת
19 הַשֵּׁם שֶׁלוֹ. וְזֶהוּ שְׂאֵמְרוּ ר' לִי: "אָדָם מְקַדֵּשׁ עֲצֻמוֹ מְעַט
20 לְמַטָּה - מְקַדֵּשִׁין אוֹתוֹ הַרְבֵּה מִלְּמַעְלָה", לְבַד מִה שְׁמַקְיָם
21 - בְּכֶךָ, מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל
22 תוֹרָה: "וְהִתְקַדְּשֵׁתֶם
23 וְכוּ'", - שְׂהוּא מְקִיִּים,
24 כְּשֶׁמְקַדֵּשׁ עֲצֻמוֹ בְּתַרְדֵּי
25 לֹא. - בְּדַבְרִים הַמּוֹתְרִים
26 לוֹ. מִצְוַת "וְהִתְקַדְּשֵׁתֶם"
27 הִיא, שֶׁגַם בְּדַבְרִים
28 הַמּוֹתְרִים, יִמְנַע יְהוּדִי
29 מִלְּעוֹשׂוֹתָם לִשְׁם תְּאוּוֹתוֹ
30 הַגּוֹפְנִית, אֵלֶּה, אֵךְ וְרַק
31 לִשְׁם שְׁמִים. מִצְוָה זֹאת שֶׁל
32 "וְהִתְקַדְּשֵׁתֶם" הֲרִי לֹא
33 נִאֲמָרָה לְצַדִּיקִים בִּלְבַד,
34 שֶׁאֵין לָהֶם שׁוּם שִׁיבוֹת
35 ל"רַע", אֵלֶּה דוֹקָא לְאוֹתָם
36 אֲנָשִׁים שִׁישׁ לָהֶם עֵסֶק עִם ה"רַע", כְּפִי שִׁיּוֹסְבֵר לְהֵלֵן: וּפְרִוּשׁ
37 "וְהִתְקַדְּשֵׁתֶם" - שֶׁתַּעֲשׂוּ עֲצֻמְכֶם קְדוּשִׁים; בְּלוּמָר, אֵף
38 שֶׁבְּאֵמַת אֵינִי קְדוֹשׁ וּמְבָדֵל מִסְטְרָא אַחְרָא, - "קְדוּשָׁה"
39 מִשְׁמַעָה - פְּרִישָׁה וְהַתְּבַדְּלוֹת מִה"קְלִיפָה" וּמִה"רַע". הֲרִי, אֵף
40 שֶׁמִּבְחִינַת מִדְּרִיגָתוֹ, עֲלִיו עֵדִיין לְקַדֵּשׁ עֲצֻמוֹ וְלְהַתְּרַחֵק
41 מִדֵּ"סְטְרָא אַחְרָא, כְּלוּמָר: אֵין הוּא בְּדִרְגָה שֶׁאֵין בִּלְבוֹ שׁוּם
42 תְּאוּהָ לְדַבְרִים הַמְּקַבְּלִים חִיּוּתָם מִדֵּ"סְטְרָא אַחְרָא, כִּי הִיא -

סוּפּוֹ לְהִיּוֹת קְדוֹשׁ וּמְבָדֵל בְּאֵמַת מִהַסְטְרָא אַחְרָא,
עַל-יַדִּי שְׁמַקְדֵּשִׁים אוֹתוֹ הַרְבֵּה מִלְּמַעְלָה, - כְּפִי שֶׁלְּמִדּוּנִי,
שְׁעַל-יַדִּי שֶׁאִדָּם מְקַדֵּשׁ עֲצֻמוֹ מְעַט לְמַטָּה - מְקַדֵּשִׁים אוֹתוֹ
הַרְבֵּה מִלְּמַעְלָה, וּמְסִיעִים אוֹתוֹ לְרִשְׁיָה - אֵת ה"סְטְרָא
אַחְרָא מְלֻבּוֹ מְעַט מְעַט: - שֶׁגַם מִלְּבוֹ, יִהְיֶה בִּידוֹ, לְגַרֵּשׁ
אֵת ה"סְטְרָא אַחְרָא, שֶׁגַם בִּלְבוֹ לֹא תִהְיֶה שׁוּם תְּאוּוֹה
לְעֵנִינִים ש"חִיּוּתָם" הִיא מִדֵּ"סְטְרָא אַחְרָא."

9. יומא לט, ב. 10. כ"ק אדמו"ר שליט"א העיר כאן: "ע"כ (עד כאן) נתבאר שלא ירע לבבו כו' מפני שיש בעבודתו נח"ר (נחת רוח) מה שאין בצדיקים, אבל הרי היתרון צ"ל (צריך להיות) גם בקו דועש"ט (ד-ועשה טוב-י) ולזה מוסיף שהנ"ל הוא - לבד מה שמקיים מ"ע (מצות עשה) וכו'".

יום שבת קודש ח' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לה, פרק כה. ואפילו... עד עמ' 70, ממש עמו:

45 לקדושה. המחשבות הזרות, העלולות לעלות, אי פעם, במוחו,
46 מקורן מהזולת, שנשמתו שייכת לאותו צדיק. ומחמת שלא כל
47 אחד יכול ליעץ לעצמו ולמצוא בתוכו כוחות להתגבר על
48 המדה הרעה – עליו להזדקק לעזרתו של הצדיק, אליו הוא
49 מקושר. מתעוררות אז

50 מחשבות זרות במחשבתו
51 של הצדיק, שאצלו אלו
52 הן רק אותיות של
53 מחשבה, בלי כל זיקה
54 למדה רעה מוחשית. ועל-
55 ידי שהצדיק מכיר את
56 המדה ממנה נובעת אותה
57 מחשבה, ומגביר בתוכו
58 אותה מדה כפי שהיא
59 ב"קדושה" – הוא משפיע
60 בכך על אותו יהודי,
61 שיוכל להתגבר על המדה
62 הרעה שלו, ואותה מדה
63 שמן הנפש הבהמית – של
64 הזולת – מתעלה, על-ידי
65 הצדיק, ל"קדושה". הרי
66 כל זה שייך לצדיק בלבד
67 שאין בו מדות רעות כלל.
68 אָבֵל מִי שְׁנֹפֵל לוֹ –
69 מחשבות זרות, מְשֻׁלוֹ, –
70 מה"רע" שלו, מִבְּחִינַת

71 הָרַע שֶׁבְּלִבּוֹ בְּחֻלְלֵי הַשְּׂמָאֵלִי – ממדותיו הרעות שמנפשו
72 הבהמית – אִיךָ יַעֲלֶהוּ – את ה"רע", לְמַעַלָּה, וְהוּא עֲצָמוֹ
73 מְקַשֵּׁר לְמִטָּה: – לכן טעות היא ל"בינוני" להתעסק ב"עבודה"
74 שאין לו כל שייכות אליה. אִךְ אֶף-עַל-פִּי-כֵן, אֵל יֵפֵל לְבוֹ
75 בְּקִרְבּוֹ לְחַיּוֹת מְזֶה עֲצָב נִבְּוָה בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, שֶׁצָּרִיךְ לְחַיּוֹת
76 בְּשִׂמְחָה רַבָּה, – בשעה שהוא עובד את ה', אֵלֶּא אֲדַרְבֶּה
77 יִתְחַזַּק יוֹתֵר וְיוֹסִיף אֲמִין כָּכֵל כְּחוֹ כְּבוֹנֵת הַתְּפִלָּה בְּחִדּוּהָ
78 וְשִׂמְחָה יִתְרָה, בְּשׂוּמוֹ אֵל לְבוֹ, כִּי נִפְּלִית הַמַּחְשָׁבָה וְרָהּ הִיא
79 מִהַקְּלִיפָה שֶׁבְּחֻלְלֵי הַשְּׂמָאֵלִי, – מהנפש הבהמית שמן הקליפה,
80 שמיקומה בחלל השמאלי שבלב, וממנה נובעות המחשבות
81 הזרות, הַעֲוֹשָׁה – המנהלת, מִלְחָמָה בְּכִינוּי עִם נֶפֶשׁ אֱלֹהִית
82 שְׂבוֹ, וְנוֹדַע דְּרָךְ הַנְּלַחְמִים – שמטרתו של כל לוחם, לנצח
83 ואפילו להרוג את הנלחם נגדו, וְכֵן הַנְּאָבְדִים יָחַד, – שכל אחד
84 מתכוון להפיל את השני – הרי הנהוג הוא: כִּשְׂאֵחַד מִתְּנַבְּרִי, –
85 ומראה את גבורתו, אִזִּי הַשְּׂנִי מִתְּאֲמִין לְהַתְּנַבֵּר גַּם בֵּן כָּכֵל
86 מֵאֲמָצִי כְּחוֹ, וְלִבֵּן – כך גם במלחמה שבין הנפש האלקית לבין
87 הנפש הבהמית, בְּשִׂנְפֵשׁ הָאֱלֹהִית מִתְּאֲמָצִת וּמִתְּנַבְּרַת
88 לְהַתְּפַלֵּל, – שעל-ידי התפילה בכוונה, ברצונו להחליש ולנצח

1 פֶּרֶק כַּה. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שאם נופלים במחשבתו של
2 אדם הרהורי עבירה ותאוות – בשעה שהוא עסוק בעניניו הגשמיים – אל
3 יפול רוחו מכך; אדרבה – עליו לשמח, שהרי על-ידי השתלטותו על
4 אותן מחשבות והסתת דעתו מהן, הוא מקיים מצות "ולא תתורו אחרי
5 לבבכם ואחרי עיניכם", כופה
6 את ה"סטרא אחרא" תחת
7 שלטון ה"קדושה", וגורם נחת
8 רוח רב למעלה.
9 וְאֵפֵלוֹ אִם נֹפְלִים לוֹ
10 הַרְהוּרֵי תְּאוּוֹת וְשִׂאָר
11 מִחֲשָׁבוֹת זָרוֹת בְּשַׁעַת
12 הָעֲבוּדָה – בשעה שהוא
13 עסוק בעבודת ה' בְּתוֹרָה
14 או בְּתַפִּלָּה כְּבוֹנָה – וכאן
15 הרי אין מקום ל"חשבון"
16 שבפרק הקודם, שעליו
17 להיות שמח על שהוא
18 מקיים מצות לא-תעשה
19 וכופה את ה"סטרא
20 אחרא" – שהרי
21 ההרהורים והמחשבות
22 הרעות מפריעות לו,
23 בשעה זו, לעבודת ה', אֵל
24 יִשִּׁית לֵב אֱלֵיהֶן, –
25 למחשבות ולהרהורים
26 הרעים, אֵלֶּא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ

27 מִהֵן כְּרַנֵּעַ, – מיד, וְגַם אֵל יְהִי שׂוֹמֵחַ לְעַסֵּק בְּהַעֲלָאת הַמְּדוֹת
28 שֶׁל הַמַּחְשָׁבָה זָרָה, כְּנוֹדַעַי, – קיימת צורת עבודה של
29 "העלאת המדה" מהמחשבה הזרה. שכן, כל מחשבה זרה מקורה
30 במדה מסויימת בנפש הבהמית. למשל: מדת החסד מתבטאת
31 במחשבה של תאוה; מדת היראה מעוררת יראה זרה שאין
32 ליהודי להיות נוקק לה, וכדומה – וישנו סוג "עבודה" שבשעה
33 שנופלת לו מחשבה זרה, יברר מאיזו מדה רעה נובעת אותה
34 מחשבה, ויגביר בנפשו אותה מדה כפי שהיא בנפש האלקית,
35 שעל ידי כך יעלה את המדה הרעה של הנפש הבהמית שהיא
36 הסיבה לאותה מחשבה זרה, ובכך יעלה את המחשבה הזרה.
37 למשל: אם המחשבה הזרה נובעת מתאוה – יגביר בנפשו את
38 האהבה להקב"ה, דבר המשפיע על תאוות הנפש הבהמית,
39 וכדומה – רבנו הזקן אומר כאן שכל יהיה ה"בינוני" – אודותו
40 מדובר כאן – שוטה, להתעסק בעבודה זו, כִּי לֹא נֵאֱמָרוּ דְּבָרִים
41 תְּהִים – להעלות את המחשבות הזרות, אֵלֶּא לְצַדִּיקִים, שְׂאִין
42 נֹפְלִים לָהֶם מִחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שְׁלָהֶם – מחשבות זרות הנובעות
43 ממדותיהם הם, כִּי אִם מְשֻׁלִּים אַחֲרֵיהֶם, – שכן, לצדיק אין
44 מחשבות זרות עצמיות, מאחר שמדות נפשו הבהמית כבר נהפכו

1. כתר שם טוב סי' קעא, ועוד.

44 - הרי, שכונת התפילה היא מהנפש האלקית, ואילו
 45 המחשבות הזרות הן מהנפש הבהמית, מכאן - שאין במחשבות
 46 הזרות משום הוכחה שאין התפילה כמו שצריכה להיות. ברם,
 47 אם כך, שהנפש האלקית היא העסוקה בכונות התפילה
 48 - מזה מפריע לה, מזה
 49 שהנפש הבהמית
 50 מהרהרת במחשבות
 51 זרות! - אומר על כך
 52 רבנו הזקן: רק שהאלהית
 53 מְלַבֶּשֶׁתָּהּ. - הנפש
 54 האלקית מלובשת בנפש
 55 הבהמית, ולכן מבלבלת
 56 המחשבות הזרות של
 57 הנפש הבהמית, לנפש
 58 האלקית בכונות
 59 התפילה. והוא כְּמִשְׁלַל
 60 אֶדָם הַמִּתְפַּלֵּל כְּכֹנֵן,
 61 וְעוֹמֵד לִנְגֵדוֹ עֵרֶל - גוי,
 62 רָשָׁע, וּמְשִׁיחַ וּמְדַבֵּר
 63 עִמּוֹ כְּדִי לְבַלְבְּלוֹ, -
 64 ולהפריע לו בתפילתו.
 65 לולא היה בדעתו של הגוי
 66 לבלבל את היהודי, אלא
 67 רק לשאול אותו שאלה
 68 מסוימת - קיימת אז
 69 העצה, לענות לו על
 70 שאלתו, והוא יפסיק
 71 מלבלבל בתפילתו, אך,

72 מאחר שכונתו של הרשע היא לבלבל את תפילתו, לא תועיל
 73 ההתדיינות אתו, שזאת עֲצַתוֹ כְּדוֹאֵי, - העצה הטובה
 74 למתפלל, היא, שְׁלֹא לְהִשָּׁיב לוֹ מִטּוֹב וְעַד רָע, - שלא לענות
 75 לרשע מטוב עד רע, וְלַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ כְּחֵרֶשׁ לֹא יִשְׁמַע, וְלִקְרֹם
 76 מִה שְׂכֵתוֹבִי: "אל תַּעַן כְּסִיל בְּאֹרְלוֹ, פֶּן תִּשְׁוֶה לוֹ גַם
 77 אֶתָּה". כֵּן - כשנפלות במוחו מחשבות זרות, אֵל יֵשִׁיב
 78 מְאוּמָה וְשׁוֹם מַעֲנָה וּמַעֲנָה נֶגְדַּת הַמַּחְשָׁבָה זְרָה, - אל יכנס
 79 לשום ויכוח ולמחשבות והרהורים כיצד לנצח את המחשבה
 80 הזרה, כִּי הַמַּתְאֲבֵק עִם מְנוּל - מִתְנוּל גַּם בֶּן, - ולכן, אל
 81 יתעסק כלל עם המחשבה הזרה, רק יַעֲשֶׂה עֲצָמוֹ כְּלֹא יוֹדֵעַ
 82 וְלֹא שׁוֹמֵעַ תְּהַרְהוּרִים שֶׁנִּפְּלוּ לוֹ, וְיִסְרֹם מִדַּעְתּוֹ, וְיִוְסִיף
 83 אֲמִין כְּכֵן פְּנִיתוֹ. - בתפילתו. וְאִם יִקְשֶׁה לוֹ לְהִסְרֹם - את
 84 המחשבות הזרות, מִדַּעְתּוֹ, מִפְּנֵי שְׁמוֹרְדִים דַּעְתּוֹ מֵאֵד
 85 בְּחֻקָּה - אִזִּי יִשְׁפִּיל נִפְשׁוֹ לְה' וְיִתְחַנֵּן לוֹ וְתִבְרָךְ
 86 בְּמַחְשָׁבָתוֹ, - אם הוא עוסק או בקטעי התפילה שאסור

1 את הנפש הבהמית, אִזִּי גַם הַקְּלָפָה - של הנפש הבהמית,
 2 מִתְנַבֶּרֶת כְּנִגְדָה, - כנגד הנפש האלקית, לְבַלְבְּלוֹ וְלְהַפְּיִלָה
 3 בְּמַחְשָׁבָה זְרָה שְׁלָה. - בראות הנפש הבהמית את הנפש
 4 האלקית, מתגברת להתפלל בכונתה, היא משתדלת להפריע
 5 לנפש האלקית על-ידי
 6 מחשבות זרות, בכך היא
 7 רוצה לבלבל את כונת
 8 המתפלל בתפילה, לפי זה,
 9 המחשבה הזרה מוכיחה,
 10 שהוא אכן מתפלל
 11 בכונתה; סימן יש בכך
 12 שהנפש הבהמית חשה
 13 שבתפילתו יש משום סכנה
 14 למעמדה, ולכן היא
 15 משתדלת להפר כונתה זו.
 16 - הרי, אדרבה - עובדה זו
 17 צריכה להוסיף בו אומץ
 18 בתפילתו בכונתה.
 19 וְלֹא כְּמַעֲוֵת הַעוֹלָם,
 20 שְׁמוֹעִים לְהוֹכִיחַ
 21 מִנְּפִילַת הַמַּחְשָׁבָה זְרָה
 22 - מְקַלֵּל שְׂאִין תִּפְלָתָם
 23 בְּלוֹם, - החושבים
 24 בטעות שנפילת המחשבה
 25 מוכיחה שאין תפילתם
 26 שווה כלום, משום שֶׁאֵלֹ
 27 הַתְּפַלֵּל כְּרֹאֵי וְנִכּוֹן -
 28 לֹא הָיוּ נִזְפָּלִים לוֹ

29 מַחְשָׁבוֹת זְרוֹת. - ומאחר שאכן נפלות במוחו מחשבות זרות,
 30 הם מטיקים מכך, שתפילתם איננה מתוך כונתה, וְהַאֲמַת הָיָה
 31 כְּדַבְרֵיהֶם, אִם הִיְתָה נִפְשׁ אַחַת לְבָדָה, היא הַמִּתְפַּלֵּלֶת
 32 וְהִיא הַמַּחְשָׁבָה וּמְהַרְרַת הַמַּחְשָׁבוֹת זְרוֹת. - הדבר היה
 33 נכון, אילו היתה זו נפש אחת שעושה את כל האמור, או היה
 34 במחשבות הזרות משום הוכחה, שה"מתפלל" אינו כפי שצריך
 35 להיות. שכן, אם הנפש היחידה הזו שקועה כל כולה בתפילה
 36 - אין מקום אז לשום מחשבות זרות, אֲבָל בְּאֲמַת לְאֲמַת הֵן
 37 שְׁתֵּי נַפְשׁוֹת, הַנִּלְחָמוֹת זו עִם זו בְּמַחוֹ שֶׁל אֲדָם, - הרי
 38 האמת היא שקיימות שתי נפשות שונות והן נלחמות ביניהן על
 39 השליטה במוחו של האדם, שיהיה ממולא בעניינה היא בלבד,
 40 כִּל אַחַת חֲפָצָה וְרָצוֹנָה לְמִשְׁלַ בּוֹ - במוח, וְלִהְיוֹת הַמִּחַ
 41 מְמַלָּא מְמַנָּה לְבָדָה, וְכָל הַרְהוּרֵי תוֹרָה וְיִרְאַת שְׁמַיִם -
 42 נובעים, מִנְּפִישׁ הָאֱלֹהִית, - ומאידך וְכָל מְלִי דַּעְלָמָא - כל
 43 המחשבות וההרהורים בעניי עולם נובעים מִנְּפִישׁ הַבְּהֵמִית,

2. אלא, אף על פי כן, כתוב, שכל זה מדובר בהכנה ובהתחלת ההתכוננות העמוקה בענין האלקי שבתפילה - אז אין במחשבה הזרה משום הוכחה שאין ה"מתפלל" כמו שצריך להיות. אך בעיצומה של ההתכוננות, כשהוא נתון בעומק הענין - יש בכך משום הוכחה על אי-הצלחה המלאה של ההתכוננות; שכן, אכן פועלות כאן שתי נפשות, אך המוח הוא הרי אותו אחד. לו היה המוח כולו שקוע באותה התכוננות שבתפילה - אין כל מקום אז במוח שתעלה בו מחשבה זרה. 3. משלי כו, ד.

- 1 להפסיק בהם בדיבור, אלא יתפלל במחשבתו להשי"ת, לְרַחֵם
 2 עָלָיו בְּרַחֲמָיו הַמְרֻבִּים, כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים הַנִּמְשָׁכִים
 3 מִמּוֹחַ, וְכַכֵּה יִרְחַם ה'
 4 עַל נַפְשׁוֹ הַנִּמְשָׁכֶת
 5 מֵאֲתוֹ יִתְקַרֵּה, לְהַצִּילָהּ 1 לְה' וּיְתַחֲנֵן לוֹ ית' בּמחשבתו לרחם עליו ברחמיו
 6 מִ"מִים הַיְיֻדוֹנִים", – 2 המרובים כרחם אב על בנים הנמשכים ממוחו וככה
 7 מהמחשבות הזרות שמן 3 ירחם ה' על נפשו הנמשכת מאתו ית' להצילה ממים
 8 הנפש הבהמית, וְלִמְעַנּוֹ 4 הזדונים ולמענו יעשה כי חלק ה' ממש עמו:
 9 יַעֲשֶׂה, – הקב"ה יעשה
 10 למען עצמו כביכול, בִּי' חֵלֶק ה' מִמֶּשׁ עִמּוֹ: – שכן, אם אכן יעשה זאת למענו, וירחם עליו, שכן, הנשמה היא חלק מה'.

4. דברים לב, ט.

אגרות קודש

ב"ה, י"ח אדר, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מז' אדר.

ידוע פתגם רבותינו נשיאינו שכשם שצריך לדעת חסרונות עצמו כך צריך לדעת מעלות עצמו, ובפרט שידוע שמתחבולות היצר הוא להשליך את האדם ברגש של נפילת רוח או פחות מזה, ובא בטענה שכיון שאין מצליח הרי מאי איכפת לי וכו', ואף שאומן הוא באומנתו הרי ברא לו הקב"ה תורה תבלין, ובפרט בתורת חסידות חב"ד שמבארת התחבולות שלו ובהן גם תחבולה האמורה שאין כוונתו (של היצר הרע) בזה אלא להוריד האדם מדרגתו. והרי בכל אדם מישראל נפש השנית שלו היא חלק אלקי ממעל ממש וגם בשעת החטא היא באמנה אתו ית'. וא"כ במילא מובן שבשעתא חדא וברגעתא חדא יכול לנצח תחבולות היצר, ובפרט אלו שזכו ללמוד בישיבת תומכי תמימים מיסודם של כ"ק רבותינו נשיאינו ומקדישים זמנם לחינוך על טהרת הקודש ומקרב לבם של בני ישראל לאבינו שבשמים.

אלא שפשוט שצריך לעשות מה בזה, ואעפ"י שכל התחלות קשות הנה מזמן לזמן נעשה הענין בקל יותר ומתקיימת ההבטחה מעט מעט אגרשנו. ויסיח דעתו לגמרי מהחשבון בלתי צודק שכותב במכתבו ויוסיף בהתמדה ושקידה במלאכתו שעושה הוא וכן במסירה ונתינה בתור מחנך ומדריך, ויבשר טוב בכל האמור.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

בכל יום חול קודם תפלת הבוקר יפריש פרוטות אחדות לצדקה. בל"נ.

בברכה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ה'תש"ג	ב אדר א	יום ראשון	יום ראשון
--------	----------------	-----------	------------------

שיעורים. חומש: תרומה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: פרק כז. ואם . . . לד עשה ממש.

רבינו הגדול – הזקן – סידר לפני אנ"ש העבודה במוח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה, שתהי' רק כפי האמת ובאה ע"י עבודה.

ועבודה זו אינה כמו שטועים בזה טעות גמור לחשוב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, איבערקערען די וועלט. האמת הגמור הוא, אשר כל עבודה ופועל, איזה שיהיו, בכוונה אמיתית די ומספיק: א ברכה בכוונה, דעם ווארט אין דאוונען כדבעי בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד, א פסוק חומש בידיעה שהוא דבר ה', א פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחבה.

אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעת רבה ועצומה, פשוט לערנען א רבוי און פארשטיין – כל אחד לפי ערכו – ואז ה' בעזרו שיהי' כפי האמת.

רבינו הגדול – הזקן – סדר לפני אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] העבודה במח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה שתהי' רק כפי האמת ובאה על ידי עבודה.
ועבודה זו אינה כמו שטועים בזה טעות גמור, לחשב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, 'להפך את העולם'. האמת הגמור הוא, אשר כל עבודה ופועל, איזה שיהיו, בכוונה אמיתית – די ומספיק: ברכה בכוונה, מלה בתפלה כראוי בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד, פסוק חמש בידיעה שהוא דבר ה', פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחבה.
אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעת רבה ועצומה, פשוט ללמד הרבה ולהבין – כל אחד לפי ערכו – ואז ה' בעזרו שיהי' כפי האמת.

ה'תש"ג	ג אדר א	יום שני	יום שני
--------	----------------	---------	----------------

שיעורים. חומש: תרומה, שני עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.
תניא: ואדרבה . . . לד ידים כנ"ל.

רבינו הזקן אמר: מצות אהבת ישראל הוא ליליד עם ישראל אשר מעולם לא ראה אותו, ומכל שפן לחבר עדת ישראל אשר במקום מגורו, שהוא בן או בת עדתו.

ה'תש"ג	ד אדר א	יום שלישי	יום שלישי
--------	----------------	-----------	------------------

שיעורים. חומש: תרומה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: כג"כח.
תניא: ובכל דחי' . . . לד צדיקים.

ראשית ההכנה להתעסקות בשכלים עיוניים, ובשכל אלקי בפרט, הוא: א) יגיעת בשר להסיר הטוב טעם מעניני עולם, ב) יגיעת נפש לעורר הטוב טעם במשפלות בכלל, ובעניני אלקות בפרט.

יום
רביעי

יום רביעי

ה אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: כט-לד.
תניא: ושני . . . 68 דקב"ה לעילא.

בְּלִי שׁוּם צֵל סֶפֶק וְסֶפֶק סֶפֶקָא, הִנֵּה בְּכָל מְקוֹם מְדַרְךָ כִּף רַגְלִינוּ, הַכֹּל הוּא לְזִכּוֹת וּלְטָהֵר אֶת
הָאָרֶץ בְּאוֹתֵיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, וְאִנְחָנוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שְׁלוּחֵי דִרְחֻמְנָא אָנוּ, אִישׁ אִישׁ כַּאֲשֶׁר גְּזָרָה
עָלָיו הַשְּׂגָחָה הַעֲלִיּוֹנָה, אִין חֲפָשִׁי מַעְבֻּדַת הַקֹּדֶשׁ, אֲשֶׁר הַעֲמָסָה עַל שְׁכַמְנוּ.

יום
חמישי

יום חמישי

ו אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: לה-לח.
תניא: ולא עוד . . . 68 לעילא הרבה.

משיחות אאמו"ר: עס איז א מעלה נפלאה, וואָס דער אויבערשטער ב"ה איז מזכה
און מען קריגט א חוש מיט א געשמאַק א אידען אַ טובה טאָן, ביז אז יענער ווערט
בא אים טייערער ווי ער בא זיך, ווארום אויף זיך קען ער געפינען כמה טעמים פאר
וואָס עס קומט איהם זאָל, ח"ו, זיין ניט גוט, אָבער אויף דעם אַנדערען איז דאָס ניט
שייך כלל.

משיחות אַדני אָבי מורי וְרַבִּי [הַרְש"ב]: זוּ מַעֲלָה נִפְלְאָה, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַכֵּה, וּמְשִׁיגִים
חוּשׁ וְעָנָג בְּעֵשִׂית טוֹבָה לִיהוּדִי, עַד שֶׁהַזּוֹלַת בְּעֵינָיו יִקָּר יוֹתֵר מִשֶּׁהוּא בְּעֵינָיו עֲצָמוֹ. שְׂכָן עַל עֲצָמוֹ
יְכוֹל הוּא לְמַצֵּא כְּמָה נְמוּקִים מְדוּעַ מְגִיעַ שִׁיחִיָּה לוֹ, חֵס וְשְׁלוֹם, לֹא טוֹב, אֲךָ עַל הַזּוֹלַת זֶה כָּלֵל
לֹא שִׁיךְ.

יום
ששי

יום ששי

ז אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, ששי עם פירש"י.
תהלים: לט-מג.
תניא: ומקדושה זו . . . מעט מעט.

כָּל אִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל עָלָיו לְדַעַת, כִּי הוּא שְׁלִיחַ אֲדוֹן כָּל, לְמַעַן הִבִּיא לְפַעַל – בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא –
רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ וְכוֹנְנָתוֹ בְּבְרִיאַת הָעוֹלָם, שֶׁהֵם לְהַאִיר אֶת הָעוֹלָם בְּאוֹר תּוֹרָה וְעִבּוּדָה, וְהוּא עַל יְדֵי
קִיּוּם מְצוֹת מַעֲשֵׂיּוֹת וְהַשְׂרֵשֶׁת מְדוּת טוֹבוֹת.

שבת
קודש

שבת

ח אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: מד-מח.
תניא: פרק כח. ואפילו . . . ממש עמו.

דער אלטער רבי האָט אַמאָל אַרײַנגערופען א יונגערמאַן פון דעם מגיד'ס תלמידים,
און האָט איהם געזאָגט – מיט א ניגון, כּדרכו – : "איך האָב א מצוה פון ולמדתם
אותם את בניכם, דו האָסט א מצוה פון זון ומפרנס בני ביתו, לאַמיר זיך בייטען: איך
וועל דיר געבען דו זאָלסט קענען מקיים זיין דיין מצוה, און דו לערען מיט מיין זון

– דאָס איז געווען דער מיטעלער רבי – און האָט איהם מבאר געווען סדר הלימוד: דאָס ערשטע לערענט מען אותיות א. ב. . . וואָס איז אן אלף – א פינטעלע פון אויבען, א פינטעלע פון אונטען, א קו באמצע – דאָס איז אן אלף. א קינד מוז וויסען, אז דער אלף פון תורה איז דער יוד פון אויבען דער יוד פון אונטען מיט דעם קו פון אמונה וואָס באהעפט זיי. נאָך א נוסחא איז דאָ: "א יוד למעלה דאָס איז די נשמה, א איד למטה דאָס איז דער גוף און א קו של יראת שמים באמצע".

רבנו הַזְקֵן זְמַן אֱלִיו פֶּעַם אַבְרָהָם מִתְלַמְּדֵי הַמַּגִּיד, וְאָמַר לוֹ – בְּנִגּוֹן, כְּדָרְכוּ – "עָלִי יֵשׁ מִצּוֹת "וְלַמְדֹתֶם אִתְּם אֶת בְּנֵיכֶם", עָלֶיךָ יֵשׁ מִצּוֹת לְזוֹן וְלִפְרִינֵס בְּנֵי בֵיתוֹ, הִבֵּה נִתְחַלֵּף: אָנִי אֲתָן לָךְ כְּדֵי שְׁתּוּכַל לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה שְׁלָךְ, וְאֲתָה לְמַד עִם בְּנֵי – הֲיֵה זֶה אֲדַמּוּ"ר הָאֲמָצְעִי, – וּבְאֵר לוֹ סֵדֶר הַלְמוּד: רֵאשִׁית לומְדִים אוֹתִיּוֹת א-ב... מֵהִי "אֶלֶף"? – נִקְדָּה מִמַּעַל, נִקְדָּה מִתַּחַת, קוּ בְּאֲמָצְעַ – זוֹהִי "אֶלֶף". יְלֵד חֵיב לְדַעַת, שֶׁה"אֶלֶף" שֶׁל תּוֹרָה הוּא ה"יּוֹד" שְׁמַמְעַל, ה"יּוֹד" שְׁמַתַּחַת, עִם קוּ הָאֲמוּנָה שְׁמַחְבְּרֵם".

יְשָׁנָה גְרָסָה נוֹסֶפֶת: "יּוֹד" לְמַעַלָּה זוֹהִי הַנְּשָׁמָה, "יְהוּדִי" לְמַטָּה – זֶהוּ הַגּוּף, וְקוּ שֶׁל יְרֵאֵת שְׁמִים בְּאֲמָצְעַ".

אגרות קודש

בי"ה, ט"ו אדר, תשי"ב

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה יהודא שי"

שלום וברכה!

במענה למכתבו מי"א אדר בצירוף הפ"נ שנתקבל ביום הפורים,

וברך לקחתי ואשיבנו, אשר יקוים מתאים למ"ש והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור, וידוע הפירוש שכשהם נזכרים הרי הם גם ונעשים,

שיהי' אורה ושמחה וששון ויקר, כדרשת רז"ל וגם כפשוטו.

בברכה לבשו"ט מתוך הרחבת הפרנסה.

במש"כ ע"ד חגיגת בר מצוה שחלה בחה"פ - ע"פ מש"כ בז"ח בראשית גודל השמחה ביום זה - מובן שצ"ל איזו מסיבה של שמחה ביום זה עצמו. ומובן שיכול לערוך עוד מסיבה בימים שלאח"ז בזמן ואופן המתאים ובלבד שישמיעו בה ד"ת וחסידות.

במש"כ ע"ד שו"ע אדה"ז - כבר נגמר הדפוס כאן (אולי עוד לפני חה"פ) בכמה הוספות.

ס' תרכ"ט - נשלח לו כבקשתו...

יום ראשון ב' אדר א היתשע"ד

תפילת ערבית רשות או חובה?

אותה מתחלה אלא על דעת שאינה חובה". כלומר: המתחיל להתפלל תפילת שחרית או מנחה על דעת שהיא חובה (משא"כ המתפלל על דעת שהיא נדבה), אם נזכר שכבר התפלל תפילה זו חייב להפסיק, כי אסור להתפלל שתי תפילות (כי נחשב "כמו שמקריב שני תמידין שהוא עובר משום לא תוסיף" - כסף משנה). אבל תפילת ערבית, אף שנזכר שכבר התפלל אינו חוזר, שכיון שהיא רשות "לא התפלל אותה מתחילה אלא על דעת שאינה חובה". ואף שנתקבלה כתפילת חובה – אין זה אלא מצד ה'אברא', אבל מצד ה'חפצא' "דין רשות ודין נדבה עלה גם בשעה שמתפלל אותה".

אך הראב"ד כתב שגם בתפילת שחרית או ערבית, אף שהתחיל תפילתו על דעת שהיא חובה, יכול לגמור אותה בתורת נדבה ואינו חייב להפסיק, וזאת כדעת רבי יוחנן (ברכות כא, א) ש"גם בהתחיל בתורת חובה - גומר, ותורת נדבה עלה" (וראה כס"מ, המבאר את שיטת הראב"ד באופן אחר).

הלכות תפלה וברכת כהנים פרק ט, הלכה ט: ואינו חוזר להתפלל בקול רם ערבית, לפי שאין תפילת ערבית חובה; לפיכך לא יבדיל ברכות לבטלה, שאין כאן אדם שנתחייב בהם, כדי להוציא

ואף שנהגו כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם להתפלל ערבית, וקבלו עליהם כתפילת חובה" (לעיל פ"א ה"ו) - אין בכוחו של המנהג להטריח את הציבור בחזרת הש"ץ. ועוד: כנגד המנהג להתפלל ערבית ניצב המנהג שאין הש"ץ חוזר את התפילה, ואין משנים מנהג מפני מנהג אחר (דברי חמודות, ברכות פ"ד סק"ב).

והגר"ח מבריסק (חדושי רבנו חיים הלוי, להלן פ"י ה"ו) ביאר: משמעות הדבר שישראל קיבלו עליהם תפילת ערבית כחובה, היינו שקבעו זאת חובה על עצמם (כחובת 'אברא'), אבל עצם התפילה (ה'חפצא') נותר בגדר רשות ונדבה. וראיה לזה מדברי הרמב"ם (שם): "מי שהיה עומד בתפלה ונזכר שכבר התפלל - פוסק, ואפילו באמצע הברכה. ואם היתה תפילת ערבית - אינו פוסק, שלא התפלל

יום שני ג' אדר א היתשע"ד

לעבור בבית הכנסת כדי לקצר הדרך

דרך בית הכנסת כאשר בכניסתו אומר פסוק או דבר הלכה כדין (להלן ה"ט) הנכנס לבית הכנסת לקרוא לחברו שיאמר דבר הלכה ואחר כך יקרא לו, וכן יש להתיר לקצר את דרכו דרך בית הכנסת אם אומר דבר הלכה.

אך יש חולקים על כך כי כשנכנס לקרוא לחברו אינו משתמש בבית הכנסת ואסור רק משום שנכנס שלא לצורך מצוה, ולכן אם לומד הלכה נחשבת הכניסה לצורך מצוה ומותר, אך כשמקצר את דרכו דרך בית הכנסת האיסור הוא משום שמשתמש ונהנה בקודש וזאת אין להתיר על ידי אמירת הלכה (בית ברוך כלל יז ס"ב בהערה. צ"ע אליעזר שם).

וה'צ"ץ אליעזר' מוסיף, שאפילו לדעת המקלים ההיתר הוא רק בדרך מקרה, אך אין לשכור חדר שהכניסה אליו עוברת דרך בית הכנסת ולהסתמך בקביעות על היתר אמירת פסוק בעת הכניסה, כי ההיתר הוא משום שבכך אין נראה שנכנס לצורכו, אך בעושה כן בקביעות גלוי לכל שמטרתו היא להיכנס לחדרו ובזה אין מועילה אמירת פסוק.

הלכות תפלה וברכת כהנים פרק יא, הלכה ח: ה"ה לבית הכנסת או לבית המדרש שני פתחים – לא יעשו קפידות, כדי שיפגם פתח זה ויצא בפתח שנגדו לקרב הדרך, שאסור לנגם בהן אלא לרבר מצוה.

וב'שלחן ערוך' (או"ח קנא, ה) נפסק: "היו לבית הכנסת שני פתחים, לא יכנס בפתח זה לעשותו דרך לצאת בפתח השני לקצר דרכו". ומכך משמע לכאורה שהאיסור הוא רק כאשר יש לו גישה אחרת למחוז חפצו ובוחזר ללכת דרך בית הכנסת כדי לקצר את דרכו, אך אם אין לו דרך אחרת מלבד בית הכנסת אין איסור.

אך הרמב"ם אינו מזכיר שהאיסור הוא משום שעושה כן כדי לקצר דרכו, אלא משום "שאסור ליכנס בהם אלא לרבר מצוה", ולפי זה כאשר הכניסה אינה לצורך מצוה הרי היא אסורה אף כאשר אין לו דרך אחרת ולפי זה יש לאסור לשכור חדר שהכניסה אליו עוברת דרך בית הכנסת (צ"ע אליעזר ח"ב סי' טז).

וכתב ה'ביאר הלכה' (סי' קנא ס"ה) שמותר לקצר את דרכו

יום שלישי ד' אדר א היתשע"ד

'בל תוסיף' בברכת כהנים

עמך את ישראל". ולכאורה יש לתמוה: מדוע אין באמירה זו 'בל תוסיף' (הר צבי, א"ח סי' נב)?

ומבאר אדמו"ר הזקן (א"ח סי' קכח סע' מ):

איסור 'בל תוסיף' בברכת כהנים הוא רק כאשר הברכה נאמרת כמצוותה, "בנשיאת כפים ובהחזרת פנים כלפי העם, ולכן אומרים השקיפה כו' מפני שכבר פשטו כפיהם

הלכות תפלה וברכת כהנים פרק יד, הלכה יב: אין הַכֹּהֲנִים רִשְׁאִין כָּכָל מְקוֹם לְהוֹסִיף בְּרַכָּה עַל שְׁלֹשֶׁת הַפְּסוּקִים... לא בקול רם ולא בלחש, שְׁנֵאמַר: "לא תספו על הַדָּבָר".

ובהמשך ההלכה: "וכשמחזיר פניו מן הצבור אחר שהשלים, אומר: עשינו מה שגזרת עלינו עשה עמנו מה שהבטחתנו. השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את

והחזירו פניהם".

ומוסיף הגרצ"פ פרנק (הר צבי שם): גם דברים שאינם מעכבים לקיום מצות ברכת כהנים, אלא שלכתחילה צריך לעשותם - אם לא עשאו בעת אמירת הברכה הנוספת אינו עובר על 'בל תוסיף'. שהרי לדעת אדמו"ר הזקן (שם סכ"ג) אם פני הכהנים אינם כנגד פני העם אין זה מעכב בדיעבד, ועם זאת כתב שאינו עובר ב'בל תוסיף' אלא אם בירך "בהחזרת פנים כלפי העם".

וכתב הביאור הלכה' (א"ח שם סכ"ז) שגם לדעת הרשב"א (סוכה לא, ב) אינו עובר על 'בל תוסיף' אלא אם בירך בפריסת כפים, אך מדברי הרמב"ם כאן, שהכהנים אינם רשאים להוסיף "לא בקול רם ולא בלחש", משמע שעוברים על 'בל

תוסיף' גם אם מברכים באופן שבו לא יוצאים ידי חובת מצות ברכת כהנים שהרי קיום המצוה הוא רק 'בקול רם' (לעיל ה"א) ומסתבר שלדעת הרמב"ם גם אם מברך לאחר שפשט כפיו עובר על 'בל תוסיף'.

ומדוע אם כן לדעת הרמב"ם אין איסור 'בל תוסיף' באמירת "השקיפה... לברך את עמך את ישראל"? כי החזרת פני הכהנים מהציבור מהווה הפסק בין שלושת הברכות לברכה זו, ולכן אינה נחשבת הוספה על הברכות. ועוד: אמירת הכהנים "השקיפה..." אינה אלא בקשת רחמים שתתקבל ברכתם לפני הקב"ה ויסקים עם הברכות (הר צבי שם).

יום רביעי ה' אדר א ה'תשע"ד

היסח הדעת בתפילין

שאיסור היסח הדעת נוהג גם בתפילין של יד, ובגמרא (מנחות לו, ב) מבואר שהתפילין של יד יהיו מכוסות (שנאמר "והיה לך לאות על ירך" – "לך לאות ולא לאחרים לאות"), ואם כן איסור היסח הדעת קיים אף כאשר התפילין מכוסות!

ותירץ: איסור היסח הדעת אינו משום ביזיון התפילין כמו שחוק וקלות ראש, אלא מפני שכאשר מסיח דעתו אינו מקיים את המצווה, והאיסור הוא שלא לבטל את המצווה. ולכן בעצם אין איסור לישון בתפילין, כי בעת השינה בלאו הכי פטור מקיום המצווה כי אינו יכול לכוון את דעתו, ואיסור היסח הדעת הוא רק כאשר יכול לכוון דעתו ואינו עושה כן.

אמנם, הרמ"א (א"ח כז, יא) כתב: "ובשל יד אין להקפיד אם הם גלויים או מכוסים", והלימוד בגמרא הוא רק שאין צריך שיהיו דווקא מגולים כשל ראש, אך גם אין חובה שיהיו מכוסים. ולפי זה מלכתחילה אין קושיא על הרמב"ם מתפילין של יד.

הלכות תפילין ומזוזה וס"ת פרק ד, הלכה יד: הַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בְּתַפְּלֵינָו כָּל יְמֵי שָׁהָה עָלָיו, שְׁלֹא יִסַּח דַּעְתּוֹ מֵהֶם אֲפִלּוּ רָגַע אַחֲרַי, שֶׁקָּרְשָׁתוֹ גְּדוּלָה מִקְרֻשֵׁת הַצִּיּוֹן; שֶׁהֲצִיּוֹן אֵינוּ בּוֹ אֲלֵא שֵׁם אַחֲרַי, וְאֵלּוֹ יֵשׁ בָּהֶם אַחֲרַי וְעֹשְׂרִים שֵׁם שֶׁל יוֹ"ד ה"א בְּשֵׁל רֹאשׁ, וּבְמִזְוֵתָן בְּשֵׁל יָד.

בהלכה הבאה כותב הרמב"ם שאסור לישון בתפילין שנת קבע, אך שנת עראי מותר. ולכאורה קשה: אם אסור להסיח דעתו מהן אפילו רגע אחד, איך מותר לישון ולהסיח דעתו מהן אפילו לזמן קצר?

ויש לתרץ: הרמב"ם מבאר שאיסור הסחת הדעת מתפילין נלמד בקל-וחומר מהציץ ולכן אין לאסור אלא כאשר התפילין מגולות, כדוגמת הציץ שהוא מגולה, ואכן כתב הרמב"ם שמותר לישון שינת עראי בתפילין רק אם יכסה אותן ואז אין בזה איסור משום היסח הדעת (אריכות החיים ס"ח כת ארץ יהודה ב).

והקשה על כך הנצי"ב (משבב דבר א, ו): הרי כתב הרמב"ם

יום חמישי ו' אדר א ה'תשע"ד

מזוזה בבית שבספינה

אף על פי כן אינו מגורי קבע ואינו חייב במזוזה כי מזוזה חובת הדין, ואף שהמבנה עצמו קבוע, מצד ה'גברא' אינה דירת קבע.

וראיה מדברי הגמרא (נדרים ל, א) שהנודר הנאה מיושבי היבשה אסור ליהנות גם מיורדי הים, לפי "שיוורדי הים בכלל יושבי היבשה". הרי שדירה בספינה שבים אינה נחשבת דירתם כי הם דרים ביבשה (חדרי דעה סי' רפז סי"א).

וב'נחל איתן' (על הרמב"ם כאן) הביא ראה הלכה זו מירושלמי (סוף מסכת מגילה) הדין בשאלה "אדם עני שאין לו אלא כדי לקנות אחת מהם – תפילין או מזוזה - איזה מהן קודם" (קרבן העדה)? ואמר רב חונה: תפילין קודמים "שכן, היא נוהגת במפרשי ימים והולכי מדבריים", ואילו מזוזה אינה נוהגת במפרשי ימים כי בית שבספינה פטורה מן המזוזה.

הלכות תפילין ומזוזה וס"ת פרק ו, הלכה ט: הַנּוֹתֵן קֶבֶעַ וּבֵית שֶׁבְּסָפִינָה, פְּטוּרִין מִן הַמְּזוּזָה, לְפִי שֶׁאֵינָן עֹשׂוּיִין לְדִירַת קֶבֶעַ.

משמעות דברי הרמב"ם היא שהבית שבספינה פטור מן המזוזה כי הוא דירת עראי כסוכה. ולכאורה צריך עיון: בגמרא (סוכה כג, א) מבואר שגם לדעת רבן גמליאל ש"סוכה דירת קבע בעיניו", אם הסוכה שבראש הספינה יכולה לעמוד ברוח מצויה שבים - הסוכה כשרה. וכיון שהיא דירת קבע, מדוע פטורה מן המזוזה?

והביאור:

אכן, מצינו בדיני נגעים שבת הבנוי בספינה אינו מטמא בנגעי בתים משום שכתוב "בבית ארץ אחוזתכם" ובית זה אינו בנוי בארץ (נגעים פ"ב מ"א). ומשמע, שם 'בית' עליו אבל אינו מטמא כי אינו מחובר לארץ (רמב"ם בפירושו למשנה שם). אך

במדבר, ואם אין לו בית לא יתחייב במוזוה, אבל אין הוכחה מדברי הירושלמי האם בית בספינה שבים חייב במוזוה או לא.

אך ה'תועפות ראם' (על ספר יריאים סי' ת סק"ד) דחה ראייה זו, וביאר שכוונת הירושלמי היא שמצוות תפילין היא מצווה שבגוף האדם ואילו במוזוה יכול הוא להפליג בים או ללכת

קריאה בספר תורה פסול יום שישי ז' אדר א ה'תשע"ד

וכן נראה כי גם לגבי קריאה בחומשים כתב הרמב"ם (הל' תפילה פי"ב הכ"א): "אין קורין בחומשין בבתי כנסיות מפני כבוד ציבור", ואם אין עושים כן רק מפני כבוד הציבור מסתבר שאין זה מעכב בדיעבד.

ולפי זה כתב הכסף משנה שאם נמצאה טעות באמצע הקריאה אין צריך לחזור ולקרוא מתחילת הפרשה, אלא מוציאים ספר כשר ומתחילים לקרוא ממקום שפסקו, כי בדיעבד מכשירים את הקריאה שקראו בספר פסול.

ויש שישבו את הסתירה בדברי הרמב"ם באופן אחר: כאשר הפסול הוא בתחילת כתיבת הספר תורה, כדוגמאות המפורטות ברמב"ם (נכתב על עור בהמה טמאה או על עור שאיננו מעובד) ולא חלה בו קדושת ספר תורה מלכתחילה אין קוראים בו משום ש"דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה", ואם לא נכתב כהלכתו הרי הוא כמו שלא נכתב, אך דברי הרמב"ם בתשובה אמורים בספר תורה שנכתב בכשרות וחלה בו קדושת ספר תורה, ואף אם נפסל אין קדושתו פוקעת ומותר לקרוא בו (משנת יעבץ או"ח ל, א).

הלכות ספר תורה פרק י, הלכה א: נמצאת לְמִד שְׁעָרִים דְּבָרִים הֵן, שֶׁבְּכָל אֶחָד מֵהֶן פּוֹסֵל סֵפֶר תּוֹרָה. וְאִם נִעְשָׂה בּוֹ אֶחָד מֵהֶן, הֵרִי הוּא בְּחֻמְשׁ מִן הַחֻמְשִׁין שְׁמֹלְמֵדִין בְּהֵן הַתִּינוּקוֹת, וְאִין בּוֹ קִדְשֵׁת סֵפֶר תּוֹרָה, וְאִין קוֹרִין בּוֹ בְּרַבִּים.

ה'כסף משנה' מביא מדברי הרמב"ם בתשובה שמותר לקרוא בתורה ולברך על ספר תורה פסול, וכן נהגו בפני גדולי עולם, אך הרשב"א תמה על כך וכתב שדברים אלו כתב הרמב"ם בצעירותו אך לאחר מכן חזר בו וכמבואר בדבריו כאן ש"אין קורין בו ברבים".

וה'כסף משנה' תמה על הרשב"א: בתשובתו מעיד הרמב"ם שכן נהגו בפני גדולי עולם, ולפי דברי הרשב"א שהרמב"ם חזר בו ואסר נמצא שמחשיב את אותם גדולי עולם כטועים!

לכן כתב הכסף משנה שדברי הרמב"ם כאן אינם סותרים לדבריו בתשובה, כי כאן פוסל לכתחילה, כמדויק בלשונו "ואין קורין בו ברבים" ולא שאין יוצאים בו ידי חובת קריאה, ומה שכתב בתשובה שאפשר לקרוא בספר תורה פסול היינו כשאין בנמצא ס"ת כשר.

מתי היא 'מצוה הבאה בעבירה'?

שבת קודש ח' אדר א ה'תשע"ד

זרה על הצמר ולכן "מאוס הוא לגבוה", אבל במשתחויה לפשתן נטוע, הרי הפשתן נשתנה קודם הטויה, ואילו בעת הטויה, כאשר המצווה מתחילה לחול, כבר נשתנה ממצבו בעת השתחוה לו.

ומדוע לא נאסר הפשתן שנעבד משום 'מצוה הבאה בעבירה'?

מבאר הט"ז (שם ס"ק ז): איסור של 'מצוה הבאה בעבירה' הוא רק כאשר עושה העבירה בעצמו בא לקיים את המצווה, אבל לאחרים מותר להשתמש למצווה בדבר שנעשתה בו עבירה, ולכן הפשתן אסור רק למי שהשתחוה לו אך לאחרים מותר.

וה'נתיב חיים' (או"ח שם) הביא מדברי התוספות (סוכה ל, א, ד"ה משום), שמצווה הבאה בעבירה נאסרת רק כאשר אי אפשר לקיים את המצווה ללא נעשתה העבירה, כמו בצמר גזול הפסול לציצית "שמחמת עבירת הגזול באה המצווה", אבל הפשתן שהשתחוה לו – אפשרות קיום המצווה אינה תלויה בעבירה שנעשתה בו, ולכן מותר גם למשתחוה עצמו לעשות מהפשתן ציצית.

הלכות ציצית פרק א, הלכה יא: הַמְשַׁתְּחוּה לְבִהְמָה – צִמְרָה פְּסוּל לְצִיצִית. אֲבָל הַמְשַׁתְּחוּה לְפֶשֶׁתֵן הַנְּטוּעַ, הֵרִי זֶה כְּשֶׁר, שְׁהֵרִי נִשְׁתַּנָּה.

המשתחוה לבהמה צמרה פסול, כי אף שבעלי חיים שנעבדו אינם אסורים להדיוט, וכל המחובר לו הרי הוא כמוהו, "מכל מקום למצוה אסור משום שמאוס הוא לגבוה" (ש"ע אדה"ו או"ח סי' י"א סע' ז"ג). ומדוע אם כן פשתן הנטוע שהשתחוה לו אינו נפסל לציצית?

מבאר ה'מגן אברהם' (או"ח שם ס"ק י"ב): הפשתן השתנה ממצבו כפי שהיה כאשר השתחוה לו, כי קודם היה כעץ בעלמא וכאשר עיבדו אותו ועשו ממנו חוטים השתנה ו"מראהו הראשון חלף והלך לו". מה שאין כן צמר הבהמה, אף שעשו ממנו חוטים "עדיין מראהו עליו וניכר שהוא צמר".

וה'חלקת יואב' (או"ח סי' לב ענף א) מחלק: אף אם טוית הצמר והפיכתו לחוטים נחשבת שינוי, כיון שהטויה צריכה להיות לשם מצוות ציצית הרי היא חלק מן המצווה ונמצא שקדושת המצווה חלה כאשר שם עבודה

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ב'ח' אדר א' ה'תשע"ד

יום ראשון ב' אדר א' ה'תשע"ד

הלכות תפילה וברכת כהנים

פרק ח

א. תפלת הצבור נשמעת תמיד; ואפלו היו בהן חטאים, אין הקדוש ברוך הוא מואס תפלתן של רבים. לפיכך, צריך אדם לשתף עצמו עם הצבור, ולא תפלה יחיד, כל זמן שיכול להתפלל בצבור. ועולם ישכים אדם ויעריב לבית הכנסת, שאין תפלתו של אדם נשמעת בכל עת, אלא בבית הכנסת. וכל מי שיש לו בית הכנסת בעירו, ואינו נכנס לתוכה להתפלל - נקרא 'שכן רע'.

ב. ומצוה לרוץ לבית הכנסת, שנאמר: "ונדעה נרדפה, לדעת את ה'"; וכשיצא מבית הכנסת, אל יפסע פסיעה גסה, אלא ילך מעט מעט. וכשיכנס לבית הכנסת, יכנס שער שני פתחים [לתוך ביהכ"ס] ואחר כך יתפלל, לקיים "לשמר מזוזות פתחיו".

ג. בית המדרש גדול [בחשיבותו] מבית הכנסת. ויחזיקו גדולים - אף על פי שהיו להם בעיניו פתי כנסיות הרבה, לא היו מתפללין אלא במקום שהיו עוסקין בו בתורה; והוא, שיתפלל שם תפלת הצבור.

ד. וכיצד היא תפלת הצבור? יהיה אחד מתפלל בקול רם, והכל שומעין. ואין עושין בן בפחות מעשרה גדולים ובני חורין, ושליח צבור אחד מהם. ואפלו היו מקצתן כבר התפללו ויצאו ידי חובתן - משלימין בהן עשרה; והוא, שיהיו רב העשרה לא התפללו. וכן אין אומרין קדשה, ולא קוראין בתורה ומברך לפניו ולא חריה, ולא מפטירין בנביאים, אלא בעשרה.

ה. וכן לא יהיה אחד מברך ברכת שמע [הברכות שלפני ואחרי קר"ש] והכל שומעין ועונין אחריו 'אמן', אלא בעשרה; וזה הוא הנקרא פורס על שמע' [קורא לציבור את ברכות קריאת שמע]. ואין אומרין קדיש אלא בעשרה; ואין הפהנים נושאים את ידיהן אלא בעשרה, והפהנים מן המנזן. שכל עשרה מישראל הן הנקראין 'עדה', שנאמר: "עד מתי לעדה", והיו עשרה, שהרי יצאו יהושע וכלב.

ו. וכל דבר שבקדשה - לא יהיה אלא בתוך עדה מישראל, שנאמר: "ונקדשתי בתוך בני ישראל". וכל אלו הדברים - אם התחילו בהן בעשרה, והלכו מקצתן, אף על פי שאין רשאים - יגמרו השאר.

ז. וצריך להיות העשרה פלן במקום אחד, ושליח צבור עמהן במקום אחד. חצר קטנה שנפרצה במלואה [לכל אורכה] לחצר גדולה, והיו תשעה בגדולה ואחד בקטנה - מצטרפין; תשעה בקטנה, ואחד בגדולה - אין

מצטרפין. צבור בגדולה, ושליח צבור בקטנה - יוצאין ידי חובתן; צבור בקטנה, ושליח צבור בגדולה - אין יוצאין ידי חובתן, שהרי הוא מפלג מהן ואינו עמהם במקום אחד; מפני שיש לגדולה פסין [מחיצות] מכאן ומכאן, הרי היא כמפלגת מן הקטנה; ואין הקטנה מפלגת מן הגדולה, אלא הרי היא כקרון זוית [פינה] שלה.

ח. וכן אם היתה צוזה בגדולה, אסור להתפלל ולקרות קרית שמע בקטנה; היתה צוזה בקטנה, מותר להתפלל ולקרות קרית שמע בגדולה, אם לא היתה שם ריח רע, מפני שהיא מפלגת ממנה.

ט. שליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתן. כיצד? בשעה שהוא מתפלל, והם שומעין ועונין 'אמן' אחר כל ברכה וברכה - הרי הן כמתפללין. במה דברים אמורים? במי שאינו יודע להתפלל; אבל היודע, אינו יוצא ידי חובתו אלא בתפלת עצמו.

י. במה דברים אמורים? בשאר הימים, חוץ מראש השנה, ויום הכפורים של יובל. אבל בשני ימים אלו, שליח צבור מוציא את היודע כשם שמוציא את מי שאינו יודע, מפני שהן ברכות ארכות, ואין רב היודעין אותן יכולין לבזוז דעתן בהן בשליח צבור. לפיכך, אם רצה היודע, בשני ימים אלו, לסמוך על תפלת שליח צבור להוציא ידי חובתו - הרשות בידו.

יא. אין ממנין שליח צבור, אלא גדול שבצבור בחכמתו וכמעשיו; ואם היה זקן, הרי זה משבח ביותר. ומשתדלין להיות שליח צבור, קולו ערב ורגיל לקרות. ומי שלא נתמלא זקנו - אף על פי שהוא חכם גדול - לא יהא שליח צבור, מפני כבוד הצבור; אבל פורס הוא על שמע [מברך כש"ץ את ברכות קיש], משכיבא שתי שערות אחר שלש עשרה שנה.

יב. וכן העלג, כגון מי שקורא לעין אלה, או לאלה עין, וכל מי שאינו יכול להוציא את האותיות בתקונו - אין ממנין אותו שליח צבור. והרב ממנה אחד מתלמידיו להתפלל לפניו בצבור.

יג. הסומא [עיוור] פורס על שמע, ונעשה שליח צבור. אבל מי שכתפיו מגלות - אף על פי שהוא פורס על שמע, אינו נעשה שליח צבור לתפלה עד שיהיה עטוף.

פרק ט

א. סדר תפלות הצבור, כך הוא: בשחר - כל העם יושבין, ושליח צבור יורד לפני התבה ועומד באמצע העם; ומתחיל ואומר קדיש, וכל העם עונים 'אמן', יהא שמייה רבה מברך בכל פתח, ועונין 'אמן' בסוף קדיש; ואחר כך אומר: 'ברכו את ה' המברך', והן עונים אחריו: 'ברוך ה' המברך, לעולם ועד'. ומתחיל ופורס על שמע

47 שְׁבִחֵי שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - אֲלֵא אוֹמֵר מֵה שְׁאֹמֵר
 48 מְלִשָּׁה רַבְנֵי.
 49 ח. בְּמִנְחָה - אוֹמֵר שְׁלִיחַ צְבוּר "וְהוּא רַחוּם", "אֲשֶׁרִי
 50 יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ", "אֲשֶׁרִי הָעַם שְׂכָכָה לוֹ", "תְּהִלָּה לְדָוִד";
 51 קוֹרָא הוּא וְהָעַם מֵיֻשָׁב, וְעוֹמֵד שְׁלִיחַ צְבוּר אוֹמֵר קְדִישׁ,
 52 וְהֵם עוֹנִין אַחֲרָיו 'אָמֵן' כְּדַרְכָּן, וּמְתַפְלְלִין בְּלֵן בְּלַחֲשׁ;
 53 וְאַחַר כֵּךְ חוֹזֵר שְׁלִיחַ צְבוּר, וּמְתַפְלֵל בְּקוֹל רֵם כְּדַרְכָּךְ
 54 שְׁעֲשֵׂה בְּשִׁחְרִית, עַד שֶׁיִּשְׁלִים כָּל תְּפִלָּה. וְיֹשֵׁב הוּא וְהֵן,
 55 וְנוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶן, וּמִתְחַנְּנִין וּמִגְבִּיִּה רֹאשׁוֹ הוּא וְהֵן, וּמִתְחַנְּנִין
 56 מֵעַט מֵיֻשָׁב כְּדַרְכָּךְ שְׁעֲשֵׂה בְּשִׁחְרִית. וְעוֹמֵד אוֹמֵר קְדִישׁ,
 57 וְכָל הָעַם עוֹנִין כְּדַרְכָּן, וְנִפְטָרִין לְמַעֲשֵׂיהֶן.
 58 ט. בְּעֶרֶב - כָּל הָעַם יוֹשְׁבִין, וְהוּא עוֹמֵד אוֹמֵר "וְהוּא
 59 רַחוּם", 'בְּרַכּוֹ אֵת ה' הַמְבַרְכֶּךָ', וְהֵן עוֹנִין: 'בְּרוּךְ ה'
 60 הַמְבַרְכֶּךָ לְעוֹלָם וָעֶד'. וּמִתְחִיל לְפָרֵס עַל שְׁמַע, וְאוֹמֵר
 61 קְדִישׁ, וְאַחַר כֵּךְ הַכֵּל עוֹמְדִין וּמְתַפְלְלִין בְּלַחֲשׁ.
 62 וְכַשְׁמִשְׁלִימִין - אוֹמֵר קְדִישׁ, וְהֵן נִפְטָרִין. וְאִינוּ חוֹזֵר
 63 לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רֵם עַרְבִית, לְפִי שְׁאִין תְּפִלַּת עַרְבִית חוֹבָה,
 64 לְפִיכֵךְ לֹא בְּרוּךְ בְּרִכּוֹת לְבַטְלָה, שְׁאִין כָּאֵן אָדָם שְׁנִתְחַיֵּב
 65 בָּהֶן כְּדִי לְהוֹצִיאֹ.
 66 י. בְּלִילֵי שַׁבָּתוֹת - חוֹזֵר שְׁלִיחַ צְבוּר אַחַר שְׁמִתְפַּלֵּל בְּלַחֲשׁ
 67 עִם הַצְּבוּר, וּמְתַפְלֵל בְּקוֹל רֵם; אֲבָל אִינוּ מְתַפְלֵל שְׁבַע,
 68 אֲלֵא בְּרַכָּה אַחַת מֵעֵין הַשְּׁבַע. וְכֵךְ הוּא אוֹמְרָה: 'בְּרוּךְ
 69 אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק
 70 וְאַלֹהֵי יַעֲקֹב, הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, אֵל עֲלִיוֹן, קוֹנֵה
 71 בְּרַחְמָיו שָׁמַיִם וָאָרֶץ, גּוֹמֵל חֲסִדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֵּל, מְגַן
 72 אַבּוֹת בְּדַרְכּוֹ, מַחְיֶה מֵתִים בְּמֵאֲמָרוֹ, הַמְלַךְ הַקְדוּשׁ שְׁאִין
 73 כְּמוֹהוּ, הַמְנִיחַ לְעַמּוֹ בְּשַׁבַּת קְדִישׁוֹ, כִּי כֵם רָצָה לְהַנִּיחַ
 74 לָהֶם; לְפָנָיו נַעֲבֹד בְּיָרְאָה וְפַחַד, וְנוֹדָה לְשִׁמּוֹ בְּכָל יוֹם
 75 תָּמִיד, מֵעוֹן הַבְּרִכּוֹת, אֲדוֹן הַשְּׁלוֹם, מְבַרְכֶּךָ הַשְּׁבִיעִי וּמְקַדֵּשׁ
 76 הַשַּׁבָּת וּמְנִיחַ בְּקִדְשָׁה לְעַם מְדַשְּׁנֵי עֲנֵג, זָכַר לְמַעֲשֵׂה
 77 בְּרֵאשִׁית; אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, רָצָה נָא בְּמִנוּחַתְנוּ וְכוּ'
 78 בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת'. וְאוֹמֵר קְדִישׁ, וְכָל הָעַם
 79 נִפְטָרִין.
 80 יא. וְלָמָּה תִּקְנֵנוּ חֲכָמִים זֶה? מִפְּנֵי שֶׁרַב הָעַם בְּאִין
 81 לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית בְּלִילֵי שַׁבָּת, וְיִהְיֶה שֵׁם מִי שְׁנִתְאַחַר לְבוֹא
 82 וְלֹא הַשְּׁלִים תְּפִלָּתוֹ; וְיִשְׁאַר לְבָדוֹ בְּבֵית הַכְּנֻסֶת, וְיָבוֹא
 83 לְיַדִּי סַפְנָה. לְפִיכֵךְ חוֹזֵר שְׁלִיחַ צְבוּר וּמְתַפְלֵל, כְּדִי
 84 שִׁתְּעַכְּבוּ כָּל הָעַם עַד שֶׁיִּשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ הַמִּתְאַחַר, וְיֵצֵא
 85 עֲמֵהֶן.
 86 יב. לְפִיכֵךְ, יוֹם טוֹב שֶׁחֵל לְהֵיוֹת בְּשַׁבָּת, או יוֹם הַכַּפּוּרִים,
 87 או רֹאשׁ חֹדֶשׁ - אִין שְׁלִיחַ צְבוּר הַיּוֹרֵד עַרְבִית לְפָנֵי הַתְּבָה
 88 מְזַכֵּיר עֲנִין הַיּוֹם בְּבְרַכָּה זו, אֲלֵא חוֹתֵם בָּהּ 'מְקַדֵּשׁ
 89 הַשַּׁבָּת' בְּלְבָד, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב הַיּוֹם בְּבְרַכָּה זו.
 90 יג. בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים - כַּשְׁגּוֹמֵר שְׁלִיחַ צְבוּר תְּפִלַּת
 91 שַׁחְרִית בְּקוֹל רֵם, אוֹמֵר קְדִישׁ, וְאַחַר כֵּךְ "תְּהִלָּה לְדָוִד",
 92 וְאוֹמֵר קְדִישׁ, וּמְתַפְלְלִין מוֹסֵף בְּלַחֲשׁ, וְחוֹזֵר וּמְתַפְלֵל

1 בְּקוֹל רֵם [מְבַרְכֵי בְּרִכּוֹת שְׁלֹפְנֵי ק"ש], וְהֵן עוֹנִין 'אָמֵן' אַחַר
 2 כָּל בְּרַכָּה וּבְרַכָּה, וְהַיּוֹדֵעַ לְבְרַךְ וְלִקְרוֹת קוֹרָא עִמּוֹ, עַד
 3 שְׁמִבְרַךְ 'גָּאֵל יִשְׂרָאֵל'.
 4 ב. וְהַכֵּל עוֹמְדִין מְדִי, וּמְתַפְלְלִין בְּלַחֲשׁ, וּמִי שְׁאִינוּ יוֹדֵעַ
 5 לְהִתְפַּלֵּל, עוֹמֵד וְשׁוֹתֵק עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל שְׁלִיחַ צְבוּר בְּלַחֲשׁ
 6 עִם שְׁאֵר הָעַם; וְכָל שֶׁיִּגְמֹר תְּפִלָּתוֹ מִן הַצְּבוּר, יִפְסַע שְׁלִישׁ
 7 פְּסִיעוֹת לְאַחֲרָיו, וְיֵצֵא מִבְּמִקוֹם שֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו בְּעַת
 8 שִׁיפְסַע.
 9 ג. וְאַחַר שִׁיפְסַע שְׁלִיחַ צְבוּר שְׁלִישׁ פְּסִיעוֹת לְאַחֲרָיו,
 10 מִתְחִיל וּמְתַפְלֵל בְּקוֹל רֵם מִתְחִילת הַבְּרִכּוֹת, לְהוֹצִיא אֵת
 11 מִי שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל; וְהַכֵּל עוֹמְדִין וְשׁוֹמְעִין, וְעוֹנִין 'אָמֵן'
 12 אַחַר כָּל בְּרַכָּה וּבְרַכָּה, בֵּין אֵלוֹ שֶׁלֹּא יֵצְאוּ יְדֵי חוֹבְתָן, בֵּין
 13 אֵלוֹ שֶׁכָּבֵר יֵצְאוּ יְדֵי חוֹבְתָן.
 14 ד. וְאוֹמֵר קְדִישׁ בְּבְרַכָּה שְׁלִישִׁית; וְכִינּוּן שֶׁהִגִּיעַ שְׁלִיחַ
 15 צְבוּר לְקִדְשָׁה, יֵשׁ רְשׁוּת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְחֹזֵר לְמִקוֹם
 16 שְׁעָמַד בוֹ בְּתְפִלָּה. וְכַשִּׁיגִיעַ שְׁלִיחַ צְבוּר לְ'מוֹדִים' וְכוּרַע,
 17 כָּל הָעַם שׁוֹחֵן מֵעַט, וְלֹא יִשְׁחוּ יוֹתֵר מְדִי; וְאוֹמְרִים:
 18 'מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי כָּל בָּשָׂר, יוֹצְרֵנוּ וְיוֹצֵר
 19 בְּרֵאשִׁית, בְּרִכּוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְדוּשׁ עַל
 20 שֶׁהִחְיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ, כֵּן תַּחֲיֵינוּ וְתַחַנְּנֵנוּ, וְתִאֶסֶף גְּלוּתֵינוּ
 21 לְחַצְרוֹת קְדֻשָּׁךְ, לְשִׁמּוֹר חֲקִיךָ וְלַעֲבֹדְךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ
 22 בְּלִבְבֵי שְׁלָם, עַל שְׁאֵנוּ מוֹדִים לָךְ'. וְכָל הָאוֹמֵר 'מוֹדִים
 23 מוֹדִים', מִשְׁתַּקֵּין אוֹתוֹ.
 24 ה. וְאַחַר שִׁישְׁלִים כָּל תְּפִלָּה, יֵשֵׁב וְיַפֵּל עַל פְּנָיו, וְיִטֵּה
 25 מֵעַט הוּא וְכָל הַצְּבוּר, וְיִתְחַנְּן וְהוּא נוֹפֵל; וְיֹשֵׁב וְיִגְבִּיֵה
 26 רֹאשׁוֹ הוּא וְשְׁאֵר הָעַם, וּמִתְחַנְּן מֵעַט בְּקוֹל רֵם מֵיֻשָׁב.
 27 וְאַחַר כֵּךְ יֵעַמֵד שְׁלִיחַ צְבוּר לְבָדוֹ, וְאוֹמֵר קְדִישׁ פְּעַם
 28 שְׁנִיָּה, וְהֵן עוֹנִין כְּדַרְכָּךְ שְׁעוֹנִין תְּפִלָּה; וְאוֹמֵר "וְהוּא
 29 רַחוּם", "תְּהִלָּה לְדָוִד" - הוּא עוֹמֵד וְהֵן יוֹשְׁבִין, וְהֵן קוֹרִין
 30 עִמּוֹ; וְאַחַר כֵּךְ אוֹמֵר "וּבֹא לְצִיּוֹן", "וְאָנִי, זֹאת בְּרִיתִי",
 31 "וְאַתָּה קְדוּשׁ", "וְקִרְאָה זֶה אֵל זֶה", וְגוֹמֵר הַקְדֻשָּׁה, וְהֵן
 32 עוֹנִין "קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ" שְׁלִשָּׁה פְּעָמִים, וְחוֹזֵר וְקוֹרָא
 33 הַקְדֻשָּׁה תְּרַגּוּם, וְאוֹמֵר "וּתְשַׁאֲנֵי רוּחַ", וְקוֹרְאָהוּ תְּרַגּוּם,
 34 וְאוֹמֵר "ה' יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד", וְקוֹרְאָהוּ תְּרַגּוּם, כְּדִי לְהַכִּין
 35 לְעַם.
 36 ו. וְאֵלוֹ הַפְּסוּקִים שֶׁלְפָנֵי הַקְדֻשָּׁה, וְשֶׁל אַחֲרֶיהָ, עִם
 37 תְּרַגּוּמֵן - הֵן הַנִּקְרָאִין 'סֵדֵר הַיּוֹם'. וְאַחַר כֵּךְ מִתְחַנְּן בְּדַבְּרֵי
 38 תְּחִנּוּנִים וּבִפְסוּקֵי רַחֲמִים, וְאוֹמֵר קְדִישׁ, וְכָל הָעַם עוֹנִין
 39 כְּדַרְכָּן, וְנִפְטָרִין.
 40 ז. כָּל הָאוֹמֵר בְּתַחֲנוּנִים: 'מִי שֶׁרַחַם עַל קֵן צְפוּר שֶׁלֹּא
 41 יִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים, או 'שֶׁלֹּא יִשְׁחַט אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ בְּיוֹם
 42 אֶחָד, וְיַרְחֵם עֲלֵינוּ, וְכִיּוֹצֵא בְּעֵנֵן זֶה - מִשְׁתַּקֵּין אוֹתוֹ,
 43 מִפְּנֵי שְׁמִצּוֹת אֵלוֹ גְּזֵרַת הַכְּתוּב הֵן וְאִינֵן רַחֲמִים, שְׁאֵלוֹ
 44 הֵיוּ מִפְּנֵי הַרְחָמִים, לֹא הִתִּיר לְנוֹ שְׁחִיטָה כָּל עַקֵּר. וְכֵן לֹא
 45 יִרְכָּה בְּכַוְנָיוֹת שֶׁל שֵׁם וְיֹאמֵר: "הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא
 46 הַחֲזָק וְהָאֲמִיץ וְהַעֲזוּזִי", שְׁאִין כַּח בְּאָדָם לְהִגִּיעַ סוּף

מתוך מהדורת חזק

47 במנחה. אבל במוסף, פוסק ואפלו באמצע הברכה; וכן
 48 אם השלים תפלה של חל על דעת (במחשבה) שהיא
 49 מוסף, חוזר ומתפלל מוסף - אחר שבת, ואחד יום טוב,
 50 ואחד ראש חדש.
 51 ח. מי שטעה בימות הגשמים, ולא אמר 'מוריד הגשם'
 52 ולא 'מוריד השל' - חוזר לראש; ואם הזכיר השל, אינו
 53 חוזר. ואם טעה בימות החמה, ואמר 'מוריד הגשם' -
 54 חוזר לראש; ואם לא הזכיר של, אין מחזירין אותו, שאין
 55 הטל נעצר, ואינו צריך בקשה.
 56 ט. מי ששכח השאלה בברכת השנים - אם נזכר קדם
 57 'שומע תפלה', שואל את הגשמים בשומע תפלה. ואם
 58 נזכר אחר שברך 'שומע תפלה', חוזר לברכת השנים; ואם
 59 לא נזכר עד שהשלים כל תפלתו, חוזר ומתפלל שניה.
 60 י. טעה ולא הזכיר 'עלה ויבוא' - אם נזכר קדם שישלים
 61 תפלתו, חוזר לעבודה ומזכיר. ואם נזכר אחר שהשלים
 62 תפלתו, חוזר לראש; ואם היה רגיל לומר דברי תחנונים
 63 אחר תפלתו [כגון אלוקי נצור לשוני וגו'], ונזכר אחר
 64 שהשלים תפלתו קדם שיעקר רגליו - חוזר לעבודה.
 65 יא. במה דברים אמורים? בחלו של מועד, או בשחרית
 66 ובמנחה של ראשי חודשים; אבל ערבית של ראש חודש -
 67 אם לא הזכיר, אינו חוזר.
 68 יב. כל מקום שהיחיד חוזר ומתפלל - שליח צבור חוזר
 69 ומתפלל, אם טעה כמותו בעת שמתפלל בקול רם; חוץ
 70 משחרית של ראש חודש, שאם שכח שליח צבור ולא
 71 הזכיר 'עלה ויבוא' עד שהשלים תפלתו, אין מחזירין
 72 אותו, מפני טרח צבור - שהרי תפלת המוספין לפניו,
 73 שהוא מזכיר בה ראש חודש.
 74 יג. עשרת הימים שמראש השנה עד יום הכפורים - טעה
 75 וחתם בהם בברכה שלישית 'האל הקדוש', חוזר לראש.
 76 טעה וחתם באחת עשרה 'אוהב צדקה ומשפט', חוזר
 77 לתחלת הברכה, וחתם בה 'המלך המשפט', ומתפלל
 78 והולך על הסדר; ואם לא נזכר עד שהשלים תפלתו, חוזר
 79 לראש. אחר יחיד, ואחד צבור.
 80 יד. טעה ולא הזכיר הבדלה ב'חונן הדעת' - אם נזכר
 81 קדם 'שומע תפלה', מבדיל ב'שומע תפלה'; ואם נזכר
 82 אחר 'שומע תפלה', משלים תפלתו ואינו צריך לחזור. וכן
 83 מי שלא הזכיר 'על הנסים' בחגגה ובפורים, ו'ענגו
 84 בתפלת תענית' - אינו חוזר ומתפלל; אחר יחיד ואחד
 85 צבור. ואם נזכר קדם שיעקר רגליו - אומר: 'ענגו אבינו
 86 וכו' כי אתה שומע תפלה, פודה ומציל בכל עת צרה',
 87 "היו לרצון אמרי פי".
 88 טו. שכח ולא התפלל מנחה בערב שבת, ותפלל ערבית
 89 שתיים של שבת; וכן ביום טוב. שכח ולא התפלל מנחה
 90 בשבת או ביום טוב - מתפלל במוצאי חוץ ערבית שתיים
 91 של חול, מבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשניה; ואם
 92 הבדיל בשתייהן, או לא הבדיל באחת מהן - יצא; אבל
 93 אם לא הבדיל בראשונה, והבדיל בשניה - חוזר ומתפלל

1 מוסף בקול רם בדרך שעושה בשחרית; ואומר קדיש אחר
 2 תפלת מוסף, והקם נפטרין. ואין אומרין קדיש ולא
 3 תחנונים אחר תפלת שחרית כשאז הימים, אלא אומר
 4 אותה קדם תפלת המנחה. כיצד? קורא "תהלה לך",
 5 ואומר סדר היום ודברי תחנונים, ואומר קדיש; ומתפללין
 6 מנחה, וחוזר ומשמיע תפלת מנחה בקול רם, ואומר
 7 קדיש.
 8 יד. בראשי חודשים ובחלו של מועד - אומר סדר היום
 9 אחר תפלת מוסף. במוצאי שבת אומר סדר היום גם אחר
 10 תפלת הערב, ואומר קדיש, ואחר כך מבדיל.

פרקי

11
 12 א. מי שהתפלל ולא פגן את לבו, יחזור ויתפלל בכונה;
 13 ואם פגן את לבו בברכה ראשונה, שוב אינו צריך. מי
 14 שטעה באחת משלש ברכות הראשונות, חוזר לראש; ואם
 15 טעה באחת משלש ברכות האחרונות, חוזר לעבודה
 16 ["רצה"]; ואם טעה באחת מן האמצעיות, חוזר לתחלת
 17 ברכה שטעה בה, ומשלים תפלתו על הסדר. וכן שליח
 18 צבור שטעה כשהוא מתפלל בקול רם, על דרך זו הוא
 19 חוזר.
 20 ב. אבל אם טעה שליח צבור כשהוא מתפלל בלחש, אני
 21 אומר שאינו חוזר ומתפלל בלחש פעם שניה, מפני טרח
 22 הצבור, אלא סומך על התפלה שמתפלל בקול רם; והוא
 23 שאם טעה בה, לעולם חוזר כמו שהיחיד חוזר.
 24 ג. שליח צבור שטעה ונכחל, ולא ידע מהיכן יתחיל,
 25 ושהקה שעה - יעמד אחר תחתיו. ואם טעה בברכת
 26 המינים, אין ממתנין לו, אלא מיד יעמד אחר תחתיו,
 27 שמא מינות נזקקה בו; והוא, שלא התחיל בה; אבל אם
 28 התחיל בה, ממתנין לו שעה. ולא יתא השני סרבן באותה
 29 שעה.
 30 ד. ומהיכן הוא מתחיל? מתחלת הברכה שטעה בה
 31 הראשון, אם טעה באחת מן האמצעיות; אבל אם טעה
 32 באחת משלש ראשונות, מתחיל השני מן הראש, ואם
 33 טעה באחת מן האחרונות, יתחיל השני מן העבודה.
 34 ה. האומר: 'איני יורד לפני התבה, מפני שבגדי צבועים'
 35 - אף בלבנים, לא יעבר באותה התפלה. אומר: 'איני עובר,
 36 מפני שיש בגלי סנדל' - אף יחף, לא יעבר.
 37 ו. מי שנסתפק לו אם התפלל או לא התפלל - אינו חוזר
 38 ומתפלל, אלא אם פגן התפלל תפלה זו על דעת שהיא
 39 נדבה; שאם רצה היחיד להתפלל כל היום כלו תפלת
 40 נדבה, יתפלל. מי שהיה עומד בתפלה, ונזכר שכבר
 41 התפלל - פוסק ואפלו באמצע הברכה; ואם הייתה תפלת
 42 ערבית - אינו פוסק, שלא התפלל אותה מתחלה אלא על
 43 דעת שאינה חובה.
 44 ז. מי שטעה והתפלל של חל בשבת, יצא; ואם נזכר והוא
 45 בתוך התפלה - גומר ברכה שהתחיל בה, וחוזר ומתפלל
 46 של שבת. במה דברים אמורים? בערבית או בשחרית או

מתוך מהדורת חזק

46 בשנער [בבל] וארץ הצבי [א"י], להדליק עששיות בכתי
 47 כנסיות, ולהציע בקרקען מחצלות כדי לישב עליהן. ובערי
 48 אָדום [ארצות הנוצרים], יושבין שם על הכפאות.
 49 ו. בתי כנסיות וכותי מדרשות - אין נוהגין בהן קלות ראש,
 50 כגון שחוק והתל [הוללות] ושיחה בטלה. ואין אוכלין
 51 בהן, ואין שותין בהן, ואין גאותין [מתקשטים] בהן, ואין
 52 מטילין בהן. ואין נכנסין להן לא בחמה מפני החמה, ולא
 53 בגשמים מפני הגשמים. וחקמים ומלמדיהן - מתרין
 54 לאכל ולשתות בהן מדחק [כשמוכרחים].
 55 ז. ואין מחשבין בהן חשבונות, אלא אם כן היו חשבונות
 56 של מצוה, כגון קפה של צדקה ופדיון שבויים, וכיוצא
 57 בהן. ואין מספידין בהן, אלא הספד של רבים, כגון שיהיה
 58 שם בהספד גדולי חכמי אותה העיר, שכל העם מתקבצין
 59 ובאין בגללן.
 60 ח. היה לבית הכנסת או לבית המדרש שני פתחים - לא
 61 יעשונו דרך כדי שיכנס בפתח זה ויצא בפתח אחר שכנגדו
 62 לקרב הדרך; שאסור להפגס להן, אלא לדבר מצוה.
 63 ט. מי שצריך להפגס לבית הכנסת לקרות תינוק או חברו
 64 - יכנס, ויקרא מעט או יאמר שמועה [הלכה], ואחר כך
 65 יקרא חברו, כדי שלא יכנס בשביל חפצו בלבד. ואם אינו
 66 יודע, יאמר לאחד מן התינוקות: 'קרא לי פסוק שאתה
 67 קורא בו'; או ישקה מעט בבית הכנסת, ואחר כך יצא,
 68 שהישיבה שם מעסקי מצוה היא, שנגאמר: "אשרי יושבי
 69 ביה"ד".
 70 י. מי שנכנס לקרות או להתפלל בפתח זה, מתר לו לצאת
 71 בפתח שכנגדו כדי לקרב את הדרך; ומתר לאדם להפגס
 72 לבית הכנסת במקלו במנעלו ובאפנדתו [כשגופיה על
 73 גופו]. ואם היה צריך לרק, רוקק בבית הכנסת.
 74 יא. בתי כנסיות וכותי מדרשות שחברו, בקדשתן הן
 75 עומדין, שנגאמר: "והשמותי את מקדשיכם" - אף על פי
 76 שהן שוממין, בקדשתן הן עומדין. וכשם שנוהגין בהן
 77 בישוקן, כך נוהגין בהן בחרבן - חוץ מכבוד ורבוץ
 78 [טאטוא ושטיפה], שאין מכבדין אותן ואין מרביצין אותן.
 79 עלו בהן עשבים, לא יתלש; ואם תלשו אותן, מניחין אותן
 80 במקומן, כדי שיראו אותן העם, ותעור רוחם וישתדלו
 81 לבנותן.
 82 יב. אין סותרין בית הכנסת כדי לבנות אחר במקומו, או
 83 במקום אחר, אכל בונין אחר, ואחר כך סותרין זה - שמא
 84 יארע להן דבר אנס, ולא יבנו. [אם כמעט] נפל כהל אחד
 85 ממנו - בונה [כותל] חדש בצד הישן, ואחר כך סותר
 86 הישן.
 87 יג. במה דברים אמורים? שלא חרבו יסודותיו. אכל אם
 88 חרבו יסודותיו, או שנטו כתליו לפל - סותרין אותו מיד,
 89 ומתחילין לבנותו במהרה ביום ובלילה, שמא תדחק
 90 השעה, וישאר חרב.
 91 יד. מתר לעשות בית הכנסת, בית המדרש; אכל בית
 92 המדרש, אין עושין אותו בית הכנסת, שקדשת בית

1 תפלה שלישית, מפני שהראשונה לא עלתה לו, מפני
 2 שהקדימה לתפלה שהיא תפלת ערבית. וכל המתפלל שתי
 3 תפלות, אפלו שחרית ומוסף - לא יתפלל זו אחר זו; אלא
 4 ישקה בין תפלה לתפלה, כדי שתתחונן [תתישב] דעתו
 5 עליו.
 6 טז. אסור לו להתפלל בצבור, שיקדים תפלתו לתפלת
 7 הצבור. הנכנס לבית הכנסת, ומצא צבור מתפללין בלחש
 8 - אם יכול להתחיל ולגמר עד שלא יגיע שליח צבור
 9 לקדשה, יתפלל, ואם לאו, ימתין עד שיגיע שליח צבור
 10 להתפלל בקול רם, ויתפלל עמו בלחש מלה במלה, עד
 11 שיגיע שליח צבור לקדשה; ועונה הקדשה עם הצבור,
 12 ומתפלל שאר תפלה לעצמו. ואם התחיל להתפלל קדם
 13 שליח צבור, והגיע שליח צבור לקדשה - לא יסיק, ולא
 14 יענה קדשה עמהן. וכן לא יענה אמן, והוא שמייה רבה
 15 מקרבן, והוא באמצע התפלה; ואין צריך לומר, בשאר
 16 ברכות.

יום שני ג' אדר א' ה'תשע"ד

פרק יא

18
 19 א. כל מקום שיש בו עשרה מישראל, צריך להכין לו בית
 20 שיכנסו בו לתפלה בכל עת תפלה; ומקום זה, הוא הנקרא
 21 'בית הכנסת'. וכופין בני העיר זה את זה לבנות להן בית
 22 הכנסת, ולקנות להן ספר תורה נביאים וכתובים.
 23 ב. כשבונין בית הכנסת, אין בונין אותו אלא בגבהה של
 24 עיר, שנגאמר: "בראש המיות תקרא". ומגביהין אותו עד
 25 שיהיה גבוה מכל חצרות העיר, שנגאמר: "ולרומם את בית
 26 אלהינו". ואין פותחין פתחי בית הכנסת אלא למזרח,
 27 שנגאמר: "והחנים לפני המשכן קדמה". ובונין בו היכל
 28 שפניחין בו ספר תורה, ובונין היכל זה ברוח שמתפללין
 29 כנגדה באותה העיר, כדי שיהיו פניהן אל מול ההיכל
 30 כשיעמדו בתפלה.
 31 ג. ומעמידין בימה באמצע הבית, כדי שיצלה עליה
 32 הקורא בתורה או מי שהוא אומר לעם דברי כבושין - כדי
 33 שישמעו בלון. וכשמעמידין התבה שיש בה ספר תורה,
 34 מעמידין אותה באמצע, ואחורי התבה כלפני [כלפי]
 35 ההיכל, ופניה כלפי העם.
 36 ד. כיצד העם יושבין בכתי כנסיות? הנקנים יושבין
 37 ופניהן כלפי העם, ואחוריהן כלפי ההיכל; וכל העם
 38 יושבין שורה לפני שורה, ופני כל שורה לאחורי השורה
 39 שלפניה, עד שיהיו פני כל העם כלפני הקדש, וכלפני
 40 הנקנים וכלפני פני התבה. ובעת ששליח צבור עומד
 41 לתפלה, עומד בארץ לפני התבה, ופניו כלפני הקדש,
 42 כשאר העם.
 43 ה. בתי כנסיות וכותי מדרשות - נוהגין בהן כבוד, מכבדין
 44 [מטאטאין] אותן ומרביצין אותן [מזלפין מים]. ונהגו כל
 45 ישראל בספרד ובמצרב [מדינות שבמערב לים התיכון]

מתוך מהדורת חזק

46 להלותו, אסור, שאין הקדשה עולה מהן אלא בדמים, או
47 בהנחה שהיא בדמים.
48 **כא.** רחוקה של עיר - אף על פי שהעם מתפללין בו
49 בתעניות ובמעמדות, מפני שהקבוץ רב, ואין בית הכנסת
50 מכיל אותן - אין בו קדשה, מפני שהוא עראי ולא נקבע
51 לתפלה; וכן בתים וחדרות שהעם מתכנסין להן לתפלה
52 - אין בהם קדשה; מפני שלא קבעו אותן לתפלה בלבד,
53 אלא עראי מתפללין בהן, כאדם שמתפלל בחוף ביתו.

פֶּרֶק יב

54
55 **א.** משה ובנו תקן להן לישראל, שיהיו קורין בתורה
56 ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית, כדי שלא יהיו
57 שלשה ימים בלא שמיעת תורה. וענין הסופר תקן שיהיו
58 קורין בן במנחה בכל שבת, משום יושבי קרנות וסוחרים
59 שאינם באים לשמוע בשני וחמישי; וגם הוא תקן שיהיו
60 הקורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם, ולא יקראו פחות
61 מעשרה פסוקין.

62 **ב.** ואלו הן הימים שקורין בהם בתורה בצבור: בשבתות,
63 ובמועדים, ובראשי חודשים, ובתעניות, ובחגגה ופורים,
64 ובשני ובחמישי שבכל שבוע ושבוע. ואין מפטירין
65 בבניא, אלא בשבתות ובמימים טובים וביום הכפורים
66 ובחשעה באב בלבד.

67 **ג.** אין קורין בתורה בצבור, בפחות מעשרה אנשים
68 גדולים בני חורין; ואין קורין פחות מעשרה פסוקין,
69 ו"ויבר" עולה מן המגן. ולא יהיו הקורין פחות משלשה
70 אנשים, ואין מתחילין בפֶּרֶשָׁה [חדשה] פחות משלשה
71 פסוקין, ואין מניחין בפֶּרֶשָׁה פחות משלשה פסוקין, ולא
72 יקרא הקורא פחות משלשה פסוקין.

73 **ד.** שלשה שקראו עשרה פסוקין, שנים קוראין שלשה
74 שלשה, ואחד ארבעה. ויבין שהיה הקורא ארבעה ראשון,
75 או אחרון, או אמצעי - הרי זה משבח.

76 **ה.** כל אחד ואחד מן הקורין, פותח ספר תורה, ומביט
77 במקום שהוא קורא בו, ואחר כך אומר: 'ברכו את ה'
78 המברך, וכל העם עונין: 'ברוך ה' המברך, לעולם ועד';
79 וחוזר ומברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר
80 בחר בנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו - ברוך אתה
81 ה', נתן התורה; וכל העם עונין 'אמן'. ואחר כך קורא,
82 עד שישלים לקרות; וגולל הספר, ומברך: 'ברוך אתה ה'
83 אלהינו מלך העולם, אשר נתן לנו תורת אמת, חיי עולם
84 נטעה בתוכנו - ברוך אתה ה', נתן התורה'.

85 **ו.** אין הקורא רשאי לקרות בתורה, עד שיכלה 'אמן' מפי
86 הצבור. קרא וטעה, אפלו בדיקוק את אחת - מחזירין
87 אותו, עד שיקראנה בדיקוק. ולא יקראו שנים בתורה,
88 אלא האחד לבדו. קרא ונשתתק - יעמד אחר תחיתו,
89 ויתחיל ממקום שהתחיל הראשון שנשתתק; ומברך בסוף.

1 המדרש יתרה על קדשת בית הכנסת, ומעלין בקדש ולא
2 מורידין. וכן בני העיר שמכרו בית הכנסת, יש להן לקח
3 בדמיו תבה [לט"ת]; מכרו תבה, יש להן לקח בדמיה
4 מטפחות [מעילים] או תיק [בית] לספר תורה; מכרו
5 מטפחות או תיק, לוקחין בדמיו חמשים [גליונות של
6 חמשה חומשי תורה נפרדים]; מכרו חמשים, לוקחין ספר
7 תורה. אבל אם מכרו ספר תורה - אין לוקחין בדמיו אלא
8 ספר תורה אחר, שאין שם קדשה למעלה מקדשת ספר
9 תורה. וכן במוטריהן [מותר הכסף ממה שמכרו].

10 **טו.** וכן אם גבו מן העם מעות לכנות בית המדרש, או
11 בית הכנסת, או לקנות תבה, או מטפחות ותיק, או ספר
12 תורה, ורצו לשנות כל מה שגבּו - אין משנין אותו אלא
13 מקדשה קלה לקדשה חמורה ממנה. אבל אם עשו מה
14 שגבּו לעשותו והותרו - משנין המותר לכל מה שימצאו.
15 וכל כלי בית הכנסת, כבית הכנסת; פרכת [ויולן] שעל
16 הארון שמניחין בו הספרים, כמטפחות הספרים. ואם
17 התנו עליהן, הרי הן כפי התנאי.

18 **טז.** במה דברים אמורים, שמתר למכר בית הכנסת?
19 בבית הכנסת של כפרים, שלא עשו אותו אלא על דעת
20 בני הכפר לבדם, שיהיה להם להתפלל בו, והוא שאם רצו
21 גלן למכרו, מוכרין. אבל בית הכנסת של כרפין [ערים
22 גדולות] - הואיל ועל דעת כל אנשי העולם נעשה, שיבוא
23 ויתפלל בו כל הבא אל המדינה - נעשה של כל ישראל,
24 ואין מוכרין אותו לעולם.

25 **יז.** בני הכפר שרצו למכר בית הכנסת שלהן, או לכנות
26 בדמים בית הכנסת אחר, או לקנות בדמים תבה או ספר
27 תורה - צריכין להתנות על הלוקח, שלא יעשה אותו לא
28 מרחץ, ולא ברסקי, והוא המקום שמעבדין בו העורות,
29 ולא בית הטבילה, ולא בית המים. ואם התנו שבעה טובי
30 [נכבדי-נבחרין] העיר במעמד אנשי העיר בשעת מכירה,
31 שיהא הלוקח רשאי לעשות בו כל אלו - מתר.

32 **יח.** וכן אם התנו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר
33 על מותר הדמים, שיהיו חלין - הרי אלו חלין. וכשלוקחין
34 הדמים ובונין מהן בית הכנסת אחר, או שקנו מהם תבה
35 או מטפחות ותיק, או ספרי תורה או חמשים - השאר יהיו
36 חלין כמו שהתנו, ויעשו בו מה שימצאו.

37 **יט.** וכן אם קבלו עליהן כל אנשי העיר, או רבם, אדם
38 אחד [שהיה אחראי על עניני בית הכנסת] - כל מה
39 שעשה, עשוי, והוא מוכר ונותן לבדו כפי מה שיצאה,
40 ויתנה כפי מה שיצאה.

41 **כ.** כשם שמתר להן למכר בית הכנסת, כך נותנין אותו
42 במתנה, שאילו לא היה להם לצבור הנחה במתנה זו, לא
43 נתנוה; אבל לא משפירין אותה, ולא ממשפנין אותה. וכן
44 כשפותרין בתי פנסיות לכנותן, מתירין למכר ולהחליף
45 ולתן במתנה הלכנים והעצים והעפר שלהן; אבל

מתוך מהדורת חזק

48 ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו; וכל המדלג, לא
 49 ישקה בדלוג אלא כפי (שיעור זמן) שישלים המתרגם
 50 תרגומו.
 51 יד. הקורא בנביא - יש לו לקרות לתרגמן שלשה פסוקין,
 52 והמתרגם מתרגם שלשתן זה אחר זה. ואם היו שלשה
 53 פסוקין שלש פרשיות (עניינים), לא יקרא לתרגמן אלא
 54 אחד אחד.
 55 טו. המפטיר בנביא, מברך לפניו ברכה אחת: 'ברוך אתה
 56 ה' אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנביאים טובים'.
 57 ומברך לאחריו ארבע ברכות - ברכה ראשונה, חותם בה
 58 'האל הגאון הנאמן בכל דבריו'; שנייה, חותם בה 'בונה
 59 ירושלים'; שלישית, חותם בה 'מגן דוד'; רביעית, חותם
 60 בה פענן קדשת היום, כמו שחותם בתפלה. וכן אם חל
 61 ראש חדש להיות בשבת, המפטיר בנביא מזכיר ראש
 62 חדש בברכה זו, וחותם בה מקדש השבת וישראל וראשי
 63 חודשים.
 64 טז. כמה הן הקוראין (בתורה)? בשבת בשחרית, קוראין
 65 שבעה; וביום הכפורים, ששה; ובמים טובים, חמשה:
 66 אין פוחתין ממנן זה, אבל מוסיפין עליהן. בראשי
 67 חודשים ובחלו של מועד, קוראין ארבעה; בשבת וביום
 68 הכפורים במנחה, ובשני ובחמישי שבכל שבוע ובמנחה
 69 ופורים בשחרית, ובמי התעניות בשחרית ובמנחה,
 70 קוראין שלשה: אין פוחתין ממנן זה, ואין מוסיפין עליו.
 71 יז. אשה לא תקרא בצבור, מפני כבוד הצבור. קטן היודע
 72 לקרות יודע למי מברכין, עולה ממנן הקוראין. וכן
 73 המפטיר עולה מן המנן, שהרי קרא בתורה; ואם הפסיק
 74 שליח צבור בקדיש בין המשלים ובין המפטיר, אינו עולה
 75 [המפטיר למנין הקוראים]. צבור שלא היה בהן יודע
 76 לקרות אלא אחד - עולה וקורא יורד ויושב, וחוזר וקורא
 77 שניה ושלישית, עד שיגמר מנן הקוראין של אותו היום.
 78 יח. בכל קריאה מאלו, כהן קורא ראשון, ואחריו לוי,
 79 ואחריו ישראל. ומנהג פשוט הוא היום, שאפלו כהן עם
 80 הארץ קודם לקרות לפני חכם גדול ישראל; וכל מי שהוא
 81 גדול מחברו בחכמה, קודם לקרות. והאחרון שגולל ספר
 82 תורה, נוטל שכר כנגד הכל; לפיכך עולה משלים, אפלו
 83 גדול שבצבור.
 84 יט. אין שם כהן, עולה ישראל; ולא יעלה אחריו לוי
 85 כלל. אין שם לוי, כהן שקרא ראשון חוזר הוא עצמו,
 86 וקורא פעם שניה במקום לוי; אבל לא יקרא אחריו כהן
 87 אחר, שמא יאמרו: 'הראשון פסול, ולפיכך עלה כהן
 88 אחר'. וכן לא יקרא לוי אחר לוי, שמא יאמרו: 'אחד
 89 משניהן פסול'.
 90 כ. כיצד סדר הקריאה בתורה עם התפלה? כל יום שיש
 91 בו תפלת מוסף - אחר שיגמר שליח צבור תפלת שחרית,
 92 אומר קדיש, ומוציא ספר תורה וקורא לאחד אחד מן
 93 הצבור, ועולין וקורין בתורה; וכשגומרין, מחזיר ספר
 94 תורה למקומו, ואומר קדיש, ומתפללין תפלת מוסף.

1 ז. אין הקורא רשאי לקרות, עד שיאמר לו גדול שבצבור
 2 לקרות. ואפלו חזן הפנסת [ש"ץ], או ראש הפנסת [שמחן]
 3 - אינו קורא מעצמו, עד שיאמרו לו הצבור או גדול שבהן
 4 לקרות. צריך אחד לעמד עמו [עם החזן] בשעה שהוא
 5 קורא, כדרך שהחזן עומד עם הקוראין.
 6 ח. הקורא, יש [מותר] לו לילג במקום למקום בענן
 7 אחד, כגון "אחרי מות" ו"אף בעשור" שבפרשת אמר אל
 8 הכהנים; והוא, שלא יקרא על פה, שאסור לקרות שלא
 9 מן הכתב אפלו תבה אחת; ולא ישקה בדלוג, אלא כפי
 10 [שיעור זמן] שישלים התרגמן תרגום הפסוק.
 11 ט. כיון שהתחיל הקורא לקרות בתורה, אסור לספר אפלו
 12 בדבר הלכה - אלא הכל שותקין ושומעין, ומשמין לכן
 13 למה שהוא קורא, שגאמר: 'ואני כל העם אל ספר
 14 התורה'. ואסור לצאת מן הצבור [מביהכ"ס] בשעה
 15 שהקורא קורא. ומתיר לצאת בין איש לאיש [ביו עליה
 16 לעליה]. ומי שהוא עוסק בתורה תמיד, ותורתו אמנותו -
 17 מתיר לו לעסק בתלמוד תורה בשעה שהקורא קורא
 18 בתורה.
 19 י. מימות עזרא נהגו, שיהא שם תרגמן מתרגם לעם מה
 20 שהקורא קורא בתורה - כפי שבינו העם ענין הדברים.
 21 והקורא קורא פסוק אחד בלבד, ושותק עד שיתרגם אותו
 22 התרגמן; וחוזר וקורא פסוק שני. ואין הקורא רשאי
 23 לקרות לתרגמן יתר מפסוק אחד.
 24 יא. אין הקורא רשאי להגביה קולו יותר מן המתרגם,
 25 ולא יגביה המתרגם קולו יותר מן הקורא. ואין המתרגם
 26 רשאי לתרגם, עד שיכלה הפסוק מפי הקורא; ואין הקורא
 27 רשאי לקרות פסוק אחר, עד שיכלה התרגום מפי
 28 המתרגם. ואין המתרגם נשען לא לעמוד ולא לקרוא, אלא
 29 עומד ביראה ואימה; ולא יתרגם מתוך הכתב, אלא על
 30 פה. ואין הקורא רשאי לסייע לתרגמן; שלא יאמרו:
 31 'תרגום כתוב בתורה'. והקטן מתרגם על ידי [קריאת]
 32 הגדול [קטן וגדול בחשיבות], ואין כבוד לגדול שיתרגם
 33 על ידי קטן. ולא יהיו המתרגמין שנים כאחד, אלא אחד
 34 קורא ואחד מתרגם.
 35 יב. ולא כל המקראות מתרגמין בצבור: מעשה ראובן,
 36 וברכת כהנים, ומעשה העגל מן "ויאמר משה אל אהרן"
 37 עד "וירא משה את העם", ועוד פסוק אחד "ויגף ה' את
 38 העם" - נקראין, ולא מתרגמין. ובמעשה אמנון, במקום
 39 שגאמר: "אמנון בן דוד" - לא נקרא, ולא מתרגם.
 40 יג. המפטיר בנביא, צריך לקרות בתורה תחלה - אפלו
 41 שלשה פסוקין, חוזר וקורא מה שקרא לפניו; ולא יפטיר
 42 בנביא, עד שיגלל ספר תורה. ולא יפחות מאחד ועשרים
 43 פסוקין; ואם שלם [הסתיים] הענין בפחות מאלו, אינו
 44 צריך. ואם קרא עשרה פסוקין, ותרגמן המתרגם - דיו,
 45 ואף על פי שלא שלם הענין. ובנביא - אחד קורא, ואפלו
 46 שנים מתרגמין. ומדלג מענין לענין אחר; ואינו מדלג
 47 מנביא לנביא, אלא בנביאים של שנים עשר בלבד -

47 תולדת נח" עשרה פסוקין או יותר; וכן בשני ובחמישי;
 48 וכן לשבת הבאה בשחרית, מתחילין מ"אלה תולדת נח",
 49 וקורא עד סוף הסדר. ועל דרך זו קוראין כל השנה.
 50 ומפטירין בכל שבת ושבת בנביא מעין שקראו בתורה.
 51 ד. בראשי חודשים - הראשון קורא שלשה פסוקין מפרשת
 52 "צו"; והשני חוזר וקורא פסוק שלישי שקרא הראשון
 53 ושני פסוקין שאחריו, כדי שישיר בפרשה שלשה פסוקין;
 54 והשלישי קורא שלשה פסוקין ששיר השני עם "וביום
 55 השבת"; והרביעי קורא "ובראשי חודשיכם". ואם חל ראש
 56 חודש להיות בשבת, מוציאין שני ספרים בשחרית: אחד,
 57 קורין בו סדר אותה שבת; והשני, קורא בו המשלים
 58 [השביעי] "ובראשי חודשיכם". ואם קרא ענין ראש חודש
 59 בשבת המפטיר [כי לפניו כבר השלימו פרשת השבוע] -
 60 קורא ניתן להסתמך בדיעבד על הסברים כן. ומפטירין
 61 "והנה מדי חודש בחודשו". וראש חודש אב שקח להיות
 62 בשבת, מפטירין "חודשיכם ומועדכם שגא נפשי". וראש
 63 חודש שקח להיות באחד בשבת, מפטירין בשבת שלפניו
 64 "ויאמר לו יהונתן, מהר חודש".
 65 ה. כל העולה לקרות בתורה - פותח בדבר טוב, וחותרם
 66 בדבר טוב. אכל בפרשת "האזינו" - הראשון קורא עד
 67 "זכר ימות עולם", והשני מתחיל מ"זכר ימות עולם" עד
 68 "ירכיבהו", והשלישי מ"ירכיבהו" עד "וירא ה' וינאץ",
 69 והרביעי מן "וירא ה'" עד "לוי חכמו", והחמישי מן "לוי
 70 חכמו" עד "כי אשא אל שמים ידי", והששי מן "כי אשא
 71 אל שמים ידי" עד סוף השירה. ולמה פוסקין בה בענינות
 72 אלו? מפני שהיא תוכחה, כדי שיתחזרו העם בתשובה.
 73 ו. שמונה פסוקין שבסוף התורה, מתר לקרות אותן בבית
 74 הקנסת בפיחות מעשרה; אף על פי שהכל תורה, ומפי
 75 משה מפי הגבורה הן, הואיל ומשמען שהן אחר מיתת
 76 משה רבנו, הרי נשתנו; ולפיכך מתר ליחיד לקרות אותן.
 77 ז. קללות שבתורת כהנים - אין מפסיקין בהן, אלא אחד
 78 קורא אותן; מתחיל בפסוק שלפניהן, ומסיים בפסוק
 79 שלאחריהן. וקללות שבמשנה תורה - אם רצה לפסק בהן,
 80 פוסק; וכבר נהגו העם שלא לפסק בהן, אלא אחד קורא
 81 אותן.
 82 ח. מפסיקין למועדות, וליום הכפורים, וקוראין בענין
 83 המועד, לא בסדר השבת. ומשה תקן להן לישראל, שיהיו
 84 קוראין בכל מועד, ענינו; ושואלין ודורשים בענינו של
 85 יום, בכל מועד ומועד. ומה הן קורין? בפסח, בפרשת
 86 המועדות שבתורת כהנים. וכבר נהגו העם לקרות ביום
 87 טוב ראשון "משכו", ומפטירין בפסח גלגל; וביום טוב
 88 שני, "שור או כשב", ומפטירין בפסח יאשיהו. בשלישי,
 89 "קדש ליי"; ברביעי, "אם ספך תלנה"; בחמישי, "פסל
 90 לך"; בששי, "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו". ביום
 91 טוב אחרון, "וייהי בשלח" עד סוף השירה, ומפטירין
 92 "וידבר דוד"; ובשמיני, "כל הבכור", ומפטירין "עוד היום
 93 בנב לעמד".

1 ימים שיש בהן מפטיר ומוסף, נהגו לומר קדיש קדם
 2 שיצלה המפטיר; ויש מקומות שנהגו לומר קדיש אחר
 3 המפטיר.
 4 כא. במנחה של שבת ויום הכפורים, אחר שיגמר שליח
 5 צבור "תהלה לך" וסדר היום "ובא לציון", אומר
 6 קדיש, ומוציא ספר תורה וקורין בו ומחזירו, ואומר
 7 קדיש, ומתפללין מנחה. וכן בתעניות - קוראין במנחה,
 8 ואחר כך אומר קדיש, ומתפללין תפלת מנחה; אכל ביום
 9 טוב, לא נהגו לקרות במנחה.
 10 כב. יום שאין בו מוסף - בשגומר תפלת שחרית, אומר
 11 קדיש, ומוציא ספר תורה וקוראין בו ומחזירו, ואומר
 12 קדיש; ואחר כך אומר "תהלה לך" וסדר היום, כדרך
 13 שאומרים בכל יום; ואומר קדיש, והעם נפטריין.
 14 כג. אין קוראין בחמשין [- גלילי קלף לכל חומש בפני
 15 עצמן] בכתיב נסיות, משום כבוד הצבור; ואין גוללין ספר
 16 תורה בצבור, מפני טרח הצבור, שלא יטריח עליהם
 17 להיותן עומדין עד שיגללו. לפיכך, אם צרכו לקרות שני
 18 ענינים, מוציאין שני ספרי תורות; ולא יקרא איש אחד
 19 ענין אחד בשתי תורות, שמא יאמרו: 'ספר ראשון פגום
 20 היה, ולפיכך קרא בשני'.
 21 כד. כל הגולל ספר תורה, גוללו מבחוי' ממתחיל
 22 הקשירה מהצד החיצוני שאחורי הכתב, וכשהוא מהדקו
 23 [את הקשר], מהדקו מבפנים [מהצד של הכתב]; וצריך
 24 להעמידו על התפר. מקום שמוציאין ספר תורה אחר
 25 שקוראין בו, ומוליקין אותו לבית אחר להצניעו - אין
 26 הצבור רשאין לצאת, עד שיצא ספר תורה; וילוו אותו
 27 והן אחריו, עד המקום שמצניעין אותו בו.

פרק יג

28
 29 א. המנהג הפשוט בכל ישראל, שמשלימין את התורה
 30 בשנה אחת: מתחילין בשבת שאחר חג הסוכות, וקורין
 31 בסדר "בראשית", בשניה "אלה תולדת נח", בשלישית
 32 "ויאמר ה' אל אברם", וקוראין והולכין על הסדר הזה, עד
 33 שגומרין התורה בחג הסוכות. ויש מי שמשלים את התורה
 34 בשלש שנים, ואינו מנהג פשוט.
 35 ב. עזרא תקן להן לישראל, שיהיו קורין קללות שבספר
 36 יצארא, קדם עצרת; ושבת שנה תורה [כי תבא], קדם
 37 ראש השנה. והמנהג הפשוט, שיהו קוראין "במדבר סיני",
 38 קדם עצרת; ו"אתחנן", אחר תשעה באב; ו"אתם נצבים",
 39 קדם ראש השנה; ו"צו את אהרן", קדם הפסח בשנה
 40 פשוטה. לפיכך, יש שבתות שקורין בשחרית שני סדרין,
 41 כגון: "אשה כי תזריע" ו"זאת תהיה", ו"בהר סיני" ו"אם
 42 בחקתי", וכיוצא בהן - כדי שישלימו בשנה, ויקראו אותן
 43 הסדרים בעונתן.
 44 ג. מקום שמפסיקין בשבת בשחרית - שם קוראין במנחה,
 45 ובשני ובחמישי, ולשבת הבאה. כיצד? שבת ראשונה,
 46 קורין בשחרית בסדר "בראשית"; במנחה, קורין "אלה

מתוך מהדורת חזק

- 1 **ט.** בעצרת, קורין "שבעה שבועות". ומנהג פשוט,
2 שקורין ביום טוב ראשון "בחדש השלישי", ומפטירין
3 במרכבה; ובשני קורין בפרשת המועדות, ומפטירין
4 בתבוקה.
- 5 **י.** בראש השנה, קורין "בחדש השביעי באחד לחדש".
6 ומנהג פשוט, שקורין ביום ראשון "וה' פקד את שרה",
7 ומפטירין "ויהי איש אחד מן הרמתיים"; ובשני קורין
8 "והאלהים נסה", ומפטירין "הבן יקר לי אפרים".
- 9 **יא.** ביום הכפורים בשחרית קורין "אחרי מות", ומפטירין
10 "כי מה אמר רם ונשא"; במנחה קורין בעריות שב"אחרי
11 מות", כדי שיזכרו ויכלם כל מי שנכשל באחת מהן, ויחזרו
12 בתשובה; והשלישי שקורא בתורה, מפטיר ביונה.
- 13 **יב.** בסכות, בשני ימים הראשונים קורין בפרשת מועדות,
14 ומפטירין ביום ראשון "הנה יום בא לה'", וביום שני
15 "ויקהלו אל המלך שלמה"; וביום טוב אחרון קורין "כל
16 הבכור", ומפטירין "ויהי ככלות שלמה"; ולמחר קורין
17 "וזאת הברכה", ומפטירין "ויצמד שלמה", ויש מי
18 שמפטיר "ויהי אחרי מות משה". ובשאר ימות החג,
19 קורין בקרבנות החג.
- 20 **יג.** כיצד? בכל יום ויום מחלו של מועד, קורא שתי
21 פראשות: ביום השלישי, שהוא תחלת חלו של מועד,
22 קורא הפהן "וביום השני", ולוי קורא "וביום השלישי",
23 וישאל קורא "ביום השלישי", והרביעי חוזר וקורא
24 "ביום השני" "וביום השלישי". וכן ביום הרביעי, שהוא
25 שני של חלו של מועד, קורין "וביום השלישי" "וביום
26 הרביעי" על דרך זו.
- 27 **יד.** בכל יום ויום מקימים טובים, וכן ביום הכפורים
28 ובשבעת ימי הפסח - מוציאין שני ספרים בשחרית:
29 האחד, קורין בו תחלה אלו הענינות שאמרנו; והשני,
30 קורין בו קרבן אותו היום האמור בחמש הפקודים.
31 והקורא ענין הקרבן, הוא המפטיר בנביא.
- 32 **טו.** בכל יום שמוציאין שני ספרים, או שלשה, אם
33 הוציאו זה אחר זה, לשמחזיר את הראשון אומר קדיש
34 ומוציא השני; וכשמחזיר את האחרון, אומר קדיש. וכבר
35 אמרנו, שהמנהג הפשוט, לומר קדיש אחר שקורא
36 המשלים לעולם, ואחר כך מפטיר בנביא.
- 37 **טז.** שבת שחלה להיות בחלו של מועד, בין בפסח בין
38 בסכות, קורין באותה שבת "ראה אתה אמר אלי";
39 ומפטירין בפסח "העצמות היבשות", ואם הייתה בתוך
40 החג, "ביום בא גוג".
- 41 **יז.** בחנכה - ביום ראשון, קורין מברכת כהנים עד סוף
42 קרבן המקריב ביום הראשון; וביום שני, קורין קרבן
43 נשיא שהקריב בשני; וכן עד יום השמיני, קורין מיום
44 השמיני עד סוף כל הקרבנות, עד סוף הסדר. ומפטירין
45 בשבת של חנכה, בגרות זכריה; ואם היו שתי שבתות,
46 מפטירין בשבת ראשונה בגרות זכריה, ובשניה בגרות
- שלמה. והקורא בענין חנכה, הוא שמפטיר בנביא.
כפורים, קורין בשחרית "ויבא עמלק".
יח. בתשעה באב, קורין בשחרית "כי תוליד בנים"
ומפטירין "אסף אסיפס"; ובמנחה קורין "ויחל משה",
כשאר ימי התעניות. ובשאר התעניות שאנו מתעניין על
מה שארע לאבותינו, קורין בשחרית ומנחה: הראשון,
קורא "ויחל" ארבעה פסוקים; וקורא השני והשלישי,
מ"פסל לך" עד "אשר אני עשה עמך". ובתעניות
שגזרין אותן הצבור מפני הצרות, כגון בצרת ודבר
וכיצא בהן, קורין ברכות וקלות [שבפ' בחוקות], כדי
שישובו העם ויפגע לזככם שישמעו אותן.
יט. נהגו כל ישראל, להיות מפטירין קדם לתשעה באב
בשלוש שבתות, בדברי תוכחה - שבת ראשונה, מפטירין
"דברי רמיהו"; שנייה, "חזון ישעיהו"; שלישית, "איכה
היתה לזונה". וכן שבת שאחר תשעה באב, מפטירין
"נתמו נתמו, עמי". ומנהג פשוט בערינו, להיות מפטירין
בגתמות ישעיהו, מאחר תשעה באב עד ראש השנה;
ושבת שביין ראש השנה ויום הכפורים, מפטירין "שובה,
ישראל".
- כ.** ראש חדש אדר שחל להיות בשבת, קורין בפרשת
שקלים, ומפטירין ב"הודיע הפהן". וכן אם חל ראש
חדש אדר להיות בתוך השבת (באמצע השבוע), ואפלו
בערב שבת, מקדימין וקורין בשבת שלפניו בפרשת
שקלים. בשניה, קורין פרשת "זכור", ומפטירין: "כה
אמר ה' צבאות, פקדתי". ואי זו היא שבת שניה? כל
שחל פורים להיות בתוכה, ואפלו בערב שבת. בשלישית,
קורין "פרה אדמה", ומפטירין: "ויורקתי עליכם מים
טהורים". ואי זו היא שבת שלישית? הסמוכה לרביעית.
ברביעית, קורין "החדש הזה", ומפטירין: "בראשון
באחד לחדש". ואי זו היא רביעית? כל שחל ראש חדש
ניסן להיות בתוכה, ואפלו בערב שבת.
- כא.** נמצאת אומר, שפעמים תהיה הפסקה בין שבת
ראשונה ושניה, או בין שניה ושלישית; ופעמים תהיה
שתי הפסקות, בין ראשונה לשניה ובין שניה לשלישית.
אבל בין שלישית לרביעית, אין מפסיקין.
- כב.** כל פרושה מארבע פראשות האלו, אחד קורא אותה
בספר שני, אחר שקורין סדר אותה שבת בספר שהוציאו
ראשון. חל ראש חדש אדר להיות בשבת, והיה סדר
אותה שבת "ואתה תצנה" - קורין ששה מ"ואתה תצנה"
עד "ועשית פיור נחשת", והשביעי חוזר וקורא מ"כי
תשא" עד "ועשית פיור נחשת". ואם היה סדר אותה
שבת "כי תשא" עצמה, קורין ששה מ"כי תשא" עד
"ויקהל", והשביעי חוזר וקורא בספר שני מ"כי תשא"
עד "ועשית פיור נחשת".
- כג.** ראש חדש אדר שחל להיות בשבת, מוציאין שלשה
ספרים - אחד, קורין בו בסדר [פראשת] היום; והשני,

מתוך מהדורת חזק

46 והכהנים מחזירין פניהן כלפי הקדש, ואחר כך קופצין
 47 [מכופפים כרגיל] אצבעותיהן; ועומדין שם בדוכן עד
 48 שיגמר הכרחה, וחוזרין למקומן.
 49 ה. אין המקרא רשאי להקרות לכהנים, עד שיכלה 'אמן'
 50 מפי הצבור; ואין הכהנים רשאים להתחיל בכרחה, עד
 51 שיכלה הדבור מפי המקרא; ואין הצבור עונין 'אמן', עד
 52 שתכלה הכרחה מפי הכהנים; ואין המקרא מתחיל בכרחה
 53 אחרת, עד שיכלה 'אמן' מפי הצבור. ואין שליח צבור
 54 רשאי לענות 'אמן' אחר הכהנים כשאר העם, שמא תטרף
 55 [תחבלבל] דעתו ולא ידע איזו ברכה מקרא אותן, אם
 56 פסוק שני, או פסוק שלישי.
 57 ו. אין הכהנים רשאים להחזיר פניהן מן הצבור, עד
 58 שיתחיל שליח צבור 'שים שלום'; ואינן רשאים לעקר
 59 רגליהן ממקומן, עד שיגמר שליח צבור 'שים שלום';
 60 ואינן רשאים לכף קשרי אצבעותיהן, עד שיתזירו פניהן
 61 מן הצבור. ומתקנת רבן יוחנן בן זכאי, שלא יעלו הכהנים
 62 לדוכן בסנדליהן, אלא עומדין יחפין.
 63 ז. כשיהיו הכהנים מברכין את העם, לא יביטו בעם, ולא
 64 יסיחו דעתן; אלא יהיו עיניהן פגוד הארץ, פעומד
 65 בתפלה. ואין אדם רשאי להסתפל בפני הכהנים בשעה
 66 שהן מברכין, כדי שלא יסיח דעתו; אלא כל העם מתכווין
 67 לשמע הכרחה, ומכווין פניהן פגוד פני הכהנים, ואינם
 68 מביטין בפניהן.
 69 ח. אם היה הפה המברך אהד - מתחיל לברך מעצמו,
 70 ושליח צבור מקרא אותו מלה מלה, כמו שאמרנו. היו
 71 שנים או יתר - אינן מתחילין לברך, עד שיקרא להן שליח
 72 צבור ואומר להן 'כהנים', והן עונין ואומרים "ברכה";
 73 והוא מקרא אותן מלה מלה, על הסדר שאמרנו.
 74 ט. כיצד ברפת כהנים במקדש? הכהנים עולין לדוכן אחר
 75 שישלימו עבודת תמיד של שחר, ומגביהין ידיהם למעלה
 76 על גבי ראשיהן, ואצבעותיהן פשוטות, חוץ מכהן גדול
 77 שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ; ואחד מקרא אותן
 78 מלה מלה, כדרך שעושין בגבולין, עד שישלימו שלשה
 79 הפסוקים. ואין העם עונין 'אמן' אחר כל פסוק, אלא
 80 עושין אותה במקדש ברכה אחת. וכשישלימו, כל העם
 81 עונין: 'ברוך ה' אלהי ישראל, מן העולם ועד העולם'.
 82 י. ואומר את השם ככתבו, והוא הדבר הנגה מיד הא
 83 ון הא, וזה הוא השם המפרש האמור בכל מקום. ובמדינה
 84 אומרים אותו בכניו, והוא אלה דלת נון יוד; שאין
 85 מזכירין את השם ככתבו אלא במקדש בלבד. ומשמט
 86 שמעון הצדיק, פסקו הכהנים מלברך בשם המפרש, אפלו
 87 במקדש - כדי שלא ילמד אותו מי שאינו הגון; ולא היו
 88 חכמים הראשונים מלמדין שם זה לתלמידיהם ובניהם
 89 ההגונים, אלא אחת לשבע שנים. כל זה, גדלה לשמו
 90 הנכבד והנורא.
 91 יא. אין ברפת כהנים נאמרת בכל מקום אלא בלשון
 92 הקדש, שנאמר: "כה תברכו את בני ישראל" - כך למדו

1 קורין בו ענין ראש חדש; והשלישי, קורין בו "כי תשא".
 2 וכן ראש חדש ניסן שחל להיות בשבת - קורין סדר
 3 היום, באחד; וענין ראש חדש, בשני; ו"החדש הזה",
 4 בשלישי.
 5 כד. ראש חדש טבת שחל להיות בשבת, מוציאין שלשה
 6 ספרים - הראשון, קוראין בו סדר היום; והשני, קוראין
 7 בו ענין ראש חדש; והשלישי, קוראין בו ענין חגכה. חל
 8 להיות באמצע השבת, שלשה קורין בענין ראש חדש,
 9 והרביעי קורא ענין חגכה.
 10 כה. אף על פי שאדם שומע כל התורה כלה בכל שנתו
 11 בצבור, חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבוע, סדר של
 12 אותה שבת - שנים מקרא, ואחד תרגום; ופסוק שאין
 13 לו תרגום, קוראהו שלשה פעמים; עד שישלים פרשיותיו
 14 עם הצבור [יסיים התורה בשמע"צ].

יום שלישי ד' אדר א' ה'תשע"ד

פרק יז

17 א. בשחרית במוסף ובנעילה, הכהנים נושאים את פניהם;
 18 אבל במנחה, אין נשיאת פנים, מפני שבמנחה כבר סעדו
 19 כל העם, ושקא שתי הכהנים יין, ושכור אסור בנשיאת
 20 פנים. ואפלו ביום המענית, אין נושאים בפניהן במנחה;
 21 גזרה מנחה של מענית, מפני מנחה של כל יום.
 22 ב. במה דברים אמורים? בתענית שמתפללין בו מנחה
 23 ונעילה, כגון זום פפור ותענית צבור; אבל תענית שאין
 24 בו נעילה, כגון תשעה באב ושבעה עשר בתמוז, הואיל
 25 ותפלת מנחה שלהן סמוך לשקיעת החמה - הרי זו נראית
 26 כנעילה ואינה מתחלפת במנחה של כל יום, ולפיכך יש
 27 בה נשיאת פנים. וכהן שעבר ועלה לדוכן במנחה של יום
 28 הכפורים - הואיל והדבר ידוע שאין שם שכרות, הרי זה
 29 נושא את פניו; ואין מורידין אותו, מפני החשד, שלא
 30 יאמר 'פסול היה, ולפיכך הורידוהו'.
 31 ג. כיצד היא נשיאת פנים בגבולין [וכל מקום חוץ מבית
 32 המקדש]? בעת שיגיע שליח צבור לעבודה, כשיאמר
 33 'רצה', כל הכהנים העומדין בבית הכנסת, נעקרין ממקומן
 34 והולכין ועולין לדוכן [מקום מוגבה]; ועומדין שם, פניהם
 35 למול התיכל ואחזריהן כלפי העם, ואצבעותיהן כפופות
 36 לתוף פניהם, עד שישלים שליח צבור ההודיה; מחזירין
 37 פניהן כלפי העם, ופושטין אצבעותיהן, ומגביהין ידיהם
 38 פגוד כתפיהן, ומתחילין "ברכה"; ושליח צבור מקרא
 39 אותם מלה מלה, והם עונין, שנאמר: "אמור להם", עד
 40 שמשלימין פסוק ראשון, כל העם עונין 'אמן'. וחוזר
 41 שליח צבור ומקרא אותן פסוק שני מלה מלה, והם עונין,
 42 עד שמשלימין פסוק שני, וכל העם עונין 'אמן'. וכן
 43 בפסוק שלישי.
 44 ד. כשישלימו הכהנים שלשה הפסוקים, מתחיל שליח
 45 צבור בכרחה אחרונה של תפלה שהיא 'שים שלום',

מתוך מהדורת חזק

46 צבעים, לא ישא את כפיו; ואם היה רב אנשי אותה העיר
 47 מלאכתו בקף - מתר, לפי שאין מסתכלין בו.
 48 ג. העברה כיצד? כהן שהרג את הנפש, אפלו בשגגה -
 49 אף על פי שעשה תשובה, לא ישא את כפיו, שנאמר:
 50 "וְיִדְבְּקֶם, דְּמַיִם מֵלֵאיוֹ", וכתוב: "וּבְפִרְשֵׁיכֶם כְּפִיכֶם, אֲעֲלִים
 51 עֵינַי מִכֶּם". וכהן שעבר עבודה זרה - בין באנס, בין
 52 בשגגה - אף על פי שעשה תשובה, אינו נושא את כפיו
 53 לעולם, שנאמר: "לֹא יֵעָלוּ כַּהֲנֵי הַבְּמוֹת"; וברכה
 54 בעבודה, שנאמר: "לְשִׁרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשֵׁמוֹ". וכן כהן
 55 שגשגמד לעבודה זרה - אף על פי שחזר בו, אינו נושא
 56 את כפיו לעולם. ושאר העברות, אין מונעין.
 57 ד. השנים כיצד? כהן נער - לא ישא את כפיו, עד
 58 שיתמלא זקנו. והיכן כיצד? מי ששתה רביעית זין חי
 59 [שאינו מוזג במים] בבת אחת - אינו נושא את כפיו, עד
 60 שישור יינו מעליו, לפי שהקשה ברכה לעבודה. שטה
 61 רביעית זין בשתי פעמים, או שנתן לתוכה מעט מים -
 62 מתר; ואם שתה יתר מרביעית - אף על פי שהוא מוזג,
 63 אף על פי ששתה בכמה פעמים - לא ישא את כפיו, עד
 64 שישור יינו מעליו. וכמה היא רביעית? אצבעים על
 65 אצבעים על רום אצבעים ורבי אצבע וחמש אצבע. וזה
 66 האצבע שמושחין [מוודים] בו בכל התורה כלה, הוא
 67 הגודל; והוא הנקרא 'בֶּהֶן ד'.
 68 ה. טמאת הידים כיצד? כהן שלא נטל ידיו, לא ישא את
 69 כפיו; אלא נטל ידיו במים עד הפרק [חיבור כף היד
 70 לזרוע], בדרך שמקדשין לעבודה, ואחר כך מברך,
 71 שנאמר: "שֵׂאוּ יְדֵיכֶם קִדְשׁ, וּבְרַכּוּ אֶת ה'". וקחלל [כהן
 72 פסול כגון שנוגד מגרשה וכהן] אינו נושא את כפיו, לפי
 73 שאינו בכהונו.
 74 ו. כהן שלא היה לו דבר מכל אלו הדברים המונעין את
 75 נשיאת כפיים - אף על פי שאינו חכם ואינו מדקדק
 76 במצוות, או שהיו הפריות מרננין אחריו [חושדים בו], או
 77 שלא היה משאו ומתנו בצדק - הרי זה נושא את כפיו,
 78 ואין מונעין אותו; לפי שזו מצות עשה על כל כהן וכהן
 79 שראוי לנשיאת כפיים, ואין אומרים לאדם רשע: 'הוסף
 80 רשע, והמנע מן המצוות'.
 81 ז. ואל תתמה ותאמר: 'ימה תועיל ברכת הדייט זה?' -
 82 שאין קבול הברכה תלוי בכהנים, אלא בהקדוש ברוך
 83 הוא, שנאמר: "וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָנִי
 84 אֲבָרְכֶם" - הכהנים עושין מצוה שנצטוו בה, והקדוש
 85 ברוך הוא ברכתו מברך את ישראל כחפצו.
 86 ח. עם שהן אחורי הכהנים, אינן בכלל הברכה; והעומדין
 87 מצדיהן, הרי הן בכלל הברכה. ואם הייתה מחצה בין
 88 הכהנים ובין העם המתברכים, אפלו היא חומה של ברזל
 89 - הואיל ופניהם למול פני הכהנים, הרי הן בכלל הברכה.
 90 ט. נשיאת כפיים בעשרה, וכהנים מן המגזן. בית הכנסת
 91 שכלן כהנים, כלן נושאים את כפיהם; ולמי הם מברכים?

1 שומעי שמועה [מעתיקי המסורת] ממשה רבנו: "כה
 2 תברכו", בעמידה; "כה תברכו", בנשיאת כפיים; "כה
 3 תברכו", בלשון הקדש; "כה תברכו", פנים כנגד פנים;
 4 "כה תברכו", בקול רם; "כה תברכו", בשם המפדש,
 5 והוא שיהיה במקדש, כמו שאמרנו.
 6 יב. אין הכהנים רשאים בכל מקום להוסיף ברכה על
 7 שלשת הפסוקים, כגון: 'ה' אלהי אבותכם יסף עליכם
 8 ככם אלה פעמים', וכיוצא בו - לא בקול רם, ולא בלחש,
 9 שנאמר: "לֹא תספּוּ עַל הַדְּבָר". בשעה שכל כהן עולה
 10 לדוכן, בשהוא עוקר רגליו לעלות, אומר: 'יהי רצון
 11 מלפניך ה' אלהינו, שתהיה הברכה הזאת שצויתנו לברך
 12 את עמך ישראל ברכה שלמה, ואל יהי בה ממשול ועון,
 13 מעתה ועד עולם'. וקדם שיחזיר פניו לברך את העם,
 14 מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו
 15 בקדשך של אהרן, וצונו לברך את עמו ישראל, באהבה;
 16 ואחר כך מחזיר פניו לצבור, ומתחיל לברך. וכשמחזיר
 17 פניו מן הצבור אחר שהשלים, אומר: 'עשינו מה שצוית
 18 עלינו, עשה עמנו מה שהבטחתנו - "השקיפה ממעון
 19 קדשך מן השמים, וברך את עמך את ישראל"'.
 20 יג. כשמחזירין הכהנים פניהן לצבור לברכם,
 21 וכשמחזירין פניהן מן הצבור אחר שמברכין, לא יחזירו
 22 אלא דרך זמין, בכל מקום; וכן כל פונות שיהיה אדם
 23 פונה, לא יהיו אלא דרך זמין.
 24 יד. במקדש - מברכין ברכת כהנים פעם אחת ביום, אחר
 25 תמיד של שחר: באין ועומדין על מעלות האולם
 26 [מדריגות ההיכל], ומברכין בדרך שאמרנו. אבל במדינה
 27 - מברכין אותה אחר כל תפלה חוץ ממנחה, כמו
 28 שאמרנו. בכל מקום, משתדלין שיהיה המקרא אותן
 29 ישראל - שנאמר: "אָמור לָהֶם", מכלל שאין המקרא מהן.

פרק טו

30
 31 א. ששה דברים מונעין נשיאת כפיים - הלשון, והמומין,
 32 והעברה, והשנים, והיין, וטמאת הידים. הלשון כיצד?
 33 העלגים שאין מוציאים את האותיות כתקנן, כגון שקורין
 34 לאלפין עינין, ולענין אלפין, או לשבלת סבלת, וכיוצא
 35 בהן - אין נושאים את כפיהן. וכהן כבדי פה וכבדי לשון,
 36 שאין דבריהן נפרין לכל - אין נושאים את כפיהן.
 37 ב. המומין כיצד? כהן שיש מומין בידיו או בפניו או
 38 ברגליו, כגון שהיו אצבעותיו עקמות [כפופות] או
 39 עקושות [עקומות לצדיהן], או שהיו ידיו בהקניות
 40 [מלאות בהרות] - לא ישא את כפיו, לפי שהעם מסתכלין
 41 בו. מי שהיה רירו יורד על זקנו בשעה שהוא מדבר, וכן
 42 סומה באחת מעיניו - לא ישא את כפיו; ואם היה דש
 43 [רגיל וידוע] בעירו והיה הכל רגילין בזה הסומה באחת
 44 מעיניו, או בזה שרירו זב - מתר, לפי שאין העם מסתכלין
 45 בו. וכן מי שהיו ידיו צבועות איסטיס ופואה [מיני

מתוך מהדורת חזק

44 שמע" - אפלו אות אחת משתי הפרשיות, אם חסר קוצו,
 45 מעכב מן התורה, עד שיהיו שתייהן נכתבות שלמות. וכן
 46 ספר תורה שחסר אפלו אות אחת, פסול.
 47 ג. עשרה דברים יש בתפילין - כלן הלכה למשה מסיני,
 48 וכלן מעבדין; לפיכך, אם שנה באחת מהן, הרי התפילין
 49 פסולות. שנים מהן בכתיבתן, ושמונה בחפזן [בעור
 50 הבתים] וקשירת רצועותיהן; ואלו הן השנים שבכתיבתן
 51 - שכותבין אותן בדיו, ושיהיו נכתבין על הקלף.
 52 ד. כיצד מעשה הדיו? מקבצין העשן של שמנים, או של
 53 זפת ושענה וכיוצא בהן; וגובלין [לשים] אותן בשרף
 54 האילן, ובמעט דבש, ולותתין [מרטביין] אותו הרבה ודכין
 55 [מועכים] אותו, עד שיעשה רקיקין [דק דק]; ומיבשין
 56 אותו, ומצניעין אותו. ובשעת כתיבה, שורהו במי עפצא
 57 [מי פרי האלון] וכיוצא בו, וכותב בו - שאם תמקקנו,
 58 ימחק. וזה הוא הדיו שמצוה מן המבחר לכתב בו ספרים
 59 תפילין ומזוזות; ואם כתב שלשתן [ס"ת תפילין ומזוזות]
 60 במי עפצא וקלקוניתוס [מיני דיו], שהוא עומד ואינו נמחק
 61 - כשרין.
 62 ה. אם כן, מה מעטה ההלכה שאמרה למשה מסיני,
 63 שיהיו כותבים בדיו? למעט שאר מיני צבעונין, כגון
 64 האדם והירק וכיוצא בהן; שאם כתב בספרים או בתפילין
 65 או במזוזות אפלו אות אחת בשאר מיני צבעונין או בזהב
 66 - הרי אלו פסולין.
 67 ו. שלשה עורות הן - גויל, וקלף, ודוכוסטוס [כמבואר
 68 להלן]. כיצד? לוקחין עור הבהמה או עור החיה, מעבירין
 69 שער ממנו תחלה; ואחר כך מולחין אותו במלח, ואחר
 70 כך מעבדין אותו בקמח, ואחר כך בעפצא [מי פרי האלון]
 71 וכיוצא בו מדברים שמקבצין את העור ומחזקין אותו. וזה
 72 הוא הנקרא 'גויל'.
 73 ז. ואם לקחו העור אחר שהעבירו שער, וחלקו אותו
 74 בעביו לשנים, כמו שהעבדין עושין, עד שיעשה שני
 75 עורות - אחד דק, הוא שממול השער, ואחד עבה, והוא
 76 שממול הבשר - ועבדו אותו במלח, ואחר כך בקמח,
 77 ואחר כך בעפצא וכיוצא בו - זה החלק שממול השער,
 78 נקרא 'דוכוסטוס'; וזה שממול הבשר, נקרא 'קלף'.
 79 ח. הלכה למשה מסיני, שיהיו כותבין ספר תורה על
 80 הגויל, וכותבין במקום השער; ושיהיו כותבין התפילין על
 81 הקלף, וכותבין במקום הבשר; ושיהיו כותבין המזוזה על
 82 הדוכוסטוס, וכותבין במקום השער. וכל הכותב בקלף
 83 במקום שער, או שכתב בגויל ובדוכוסטוס במקום בשר
 84 - פסול.
 85 ט. אף על פי שפך היא הלכה למשה מסיני, אם כתב ספר
 86 תורה על הקלף, כשר; ולא נאמר 'גויל', אלא למעט
 87 הדוכוסטוס, שאם כתב עליו הספר, פסול. וכן אם כתב
 88 המזוזה על הקלף או על הגויל, כשרה; לא נאמר 'על
 89 הדוכוסטוס', אלא למצוה.

1 לאחיהן שבצפון ולאחיהן שבדרום; ומי עונה אחריהן
 2 'אמן'? הנשים והטף. ואם נשאר שם עשרה כהנים יתר
 3 על אלו שעלו לדוכן - העשרה עונין 'אמן', והשאר
 4 מקריבין.
 5 י. צבור שלא היה בהן אלא שליח צבור לבדו, לא
 6 ישא את פפיו; ואם הכטחתו [בטוח הוא] שהוא נושא את
 7 פפיו וחוזר לתפלתו [בלי להתבלבל], רשאי. ואם אין להן
 8 כהן כלל - כשיגיע שליח צבור ל'שים שלום', אומר:
 9 'אלהינו ואלהי אבותינו, ברכנו בברכה המשלשת בתורה,
 10 האמורה לאהרן ולבניו כהנים עם קדושה, באמור:
 11 "ברכה ה', וישמרך. יאר ה' פניו אליך, ויחנך. ישא ה'
 12 פניו אליך, וישם לך שלום. ושמו את שמי על בני ישראל,
 13 ואני אברכם"'. ואין העם עונין 'אמן', ומתחיל ואומר
 14 'שים שלום'.
 15 יא. כהן שנשא את פפיו בבית הכנסת זה, והלך לבית
 16 הכנסת אחר, ומצא צבור שמתפללין, ולא הגיעו לברכת
 17 כהנים - נושא ידיו להן, ומברכן; ואפלו כמה פעמים
 18 ביום. כהן שלא עקר רגליו ממקומו לעלות לדוכן בשעה
 19 שאמר שליח צבור 'רצה', שוב אינו עולה באותה
 20 התפלה; אבל אם עקר רגליו לעלות - אף על פי שלא
 21 הגיע לדוכן אלא לאחר עבודה, הרי זה עולה ומברך.
 22 יב. כל כהן שאינו עולה לדוכן, אף על פי שבטל מצות
 23 עשה אחת - הרי הוא כעובר על שלשה עשה, שאמור:
 24 "כה תברכו", "אמור להם", "ושמו את שמי". וכל כהן
 25 שאינו מברך, אינו מתברך. וכל כהן המברך - מתברך.
 26 שאמור: "ואברכה מברכיד".
 27 בריך רחמנא דסיצן
 28 הלכות תפילין ומזוזה
 29 וספר תורה
 30 יש בכללן חמש מצוות עשה; וזה הוא פרטן: (א) להיות
 31 תפילין על הראש; (ב) לקשרם על היד; (ג) לקבע מזוזה
 32 בפתחי השערים; (ד) לכתב כל איש ספר תורה לעצמו;
 33 (ה) לכתב המלה ספר שני לעצמו, כדי שיהיו לו שני ספרי
 34 תורה. ובאור כל המצוות האלו - בפרקים אלו.
 35 פרק א
 36 א. ארבע פרשיות אלו - שהן "קדש ליי", "והיה כי יבאך
 37 ה'" שבספר ואלה שמות, ו"שמע", "והיה אם שמע" - הן
 38 שנכתבות בפני עצמן, ומחפין [מכסים] אותן בעור,
 39 ונקראין 'תפילין'; ומניחין אותן על הראש, וקושרין אותן
 40 על היד. ואפלו קוצו של אות אחת מארבע הפרשיות,
 41 מעכב את כלן מן התורה, עד שיהיו נכתבות שלמות,
 42 כתקנן.
 43 ב. וכן שתי פרשיות שבמזוזה - שהן "שמע" ו"והיה אם

מתוך מהדורת חזק

47 יז. כותבי ספרים תפלין ומזוזות, אסור להם להפך את
48 היריעה על פניה; אלא פורש עליה בגד, או כופלה.
49 יח. ספר תורה תפלין ומזוזה, שאמר הסופר אחר שיצאו
50 מתחת ידו: 'לא כתבתי האזכרות [שמות הקב"ה] שבהן
51 לשמן' - אינו נאמן לפסלן, אבל נאמן להפסיד כל שכרו.
52 ולמה אינו נאמן לפסלן? שמא לא נתפנון אלא להפסיד
53 על הלוקח, או על זה ששכרו, ודמה שאינו מפסיד
54 באמירה זו אלא שכר האזכרות. לפיכך, אם אמר: 'ספר
55 תורה זה', או 'תפלין אלו' - עורות שלהן, אינם מעבדות
56 לשמן' - מתוך שנגאמן להפסיד שכרו, נאמן לפסלן; שחרי
57 הפל יודעים, שאם אין העורות מעבדים לשמן, אין לכלן
58 שכר.

59 יט. אין כותבין תפלין ומזוזות, אלא בכתב אשורי [שבו
60 נתנה תורה לישראל]. והתירו בספרים, לכתבן אף בינוני
61 בלבד; וכבר נשתמע [נעלם] יוני מן העולם, ונשתבש ואבד
62 - לפיכך אין כותבין היום שלשתן, אלא אשורי. וצריך
63 להזהר בכתבתן, כדי שלא תדבק אות לאות - שכל אות
64 שאין העור מקיף לה מארבע רוחותיה, פסולה; וכל אות
65 שאין התינוק שאינו לא חכם ולא סכל [טפש] יכול לקרותה,
66 פסולה. לפיכך, צריך להזהר בצורת האותיות, שלא תדמה
67 הייד לנאו, ולא נאו לייוד; ולא קף לבית, ולא בית לקף; ולא
68 דלת לריש, ולא ריש לדלת; וכן כל פיוצא בהן, עד שירויץ
69 הקורא בהן.

70 כ. עור שהיה נקוב, לא יכתב על גבי הנקב. וכל נקב
71 שהדיו עוברת עליו - אינו נקב, ומתיר לכתב עליו; לפיכך,
72 מתיר לכתב על גבי עור העוף שנתעבד. נקב העור אחר
73 שנכתב - אם נקב בתוך האות, כגון תוף הא או תוף מם,
74 וכן בשאר אותיות - פשר. נקב בדרך [רגל] של אות עד
75 שגפסקה - אם נשתיר ממנה [מהחלק שלמעלה מהנקב]
76 מלא אות קטנה, פשר; והוא, שלא תדמה לאות אחרת.
77 ואם לא נשתיר ממנה מלא אות קטנה, פסולה.

יום ד' ה' אדר א' ה'תשע"ד

פָּרָק ב

80 א. כיצד כותבין את התפלין? של ראש - כותבין ארבע
81 הפרשיות על ארבעה קלפים, וגוללין כל אחד ואחד
82 לבדו, ומניחין אותן בארבעה בתים שהן מחברין בעור
83 אחד; ושל יד - כותבין את ארבע הפרשיות בארבעה דפיין
84 [עמודים] על קלף אחד, וגוללו כמין ספר תורה מסופו
85 לתחלתו, ומניחו בבית אחד.

86 ב. וצריך להזהר בפרשיות - שאם עשה הסותמה פתוחה
87 [התחיל פרשה סתומה בתחילת השורה] או הפתוחה
88 סתומה [התחיל פרשה פתוחה באמצע או בסוף השורה],
89 פסלן. ושלש הפרשיות הראשונות, כלן פתוחות; ופרשה
90 אחרונה שהיא "והיה אם שמע", סתומה.

1 י. אין כותבין ספרים תפלין ומזוזות, על גבי עור בהמה
2 טמאה וחייה ועוף הטמאים; אבל כותבין על גבי עור
3 בהמה וחייה ועוף הטהורין, ואפלו נבלות וטרפות שלהן.
4 ואין כותבין על גבי עור הדג הטהור, מפני ההקמה
5 [ליכולן], שאין זממתו פוסקת בעבדה.

6 יא. גויל של ספר תורה, וקלף של תפלין או של ספר
7 תורה - צריך לעבד אותן לשמן [לשם קדושת מצוותן];
8 ואם עבדן שלא לשמן, פסולין. לפיכך, אם עבדן הגוי,
9 פסולין; אף על פי שאמרנו לו לעבד עור זה לשם הספר
10 או לשם התפלין - פסולין; שהגוי על דעת עצמו הוא
11 עושה, לא על דעת השוכר אותו. לפיכך, כל דבר שצריך
12 מעשה לשמו - אם עשהו הגוי, פסול. ומזוזה, אינה
13 צריכה עבדה לשמה.

14 יב. הלכה למשה מסיני, שאין כותבין ספר תורה ולא
15 מזוזה, אלא בשרטוט [קוים ישרים ליישר הכתב]; אבל
16 תפלין, אינן צריכין שרטוט, לפי שהן מחפין [מכוסים].
17 ומתיר לכתב תפלין ומזוזות שלא מן הכתב, שהכל גורסין
18 פרשיות אלו; אבל ספר תורה, אסור לכתב בו אפלו אות
19 אחת שלא מן הכתב.

20 יג. ספר תורה תפלין ומזוזות שכתבן מין, ושרפו. כתבן
21 גוי, או ישראל משמד, או מוסר, או עבד, או אשה, או
22 קטן - הרי אלו פסולין ויגזו, שנאמר: "ויקשרתם
23 וכתבתם" - כל שמוזהר על הקשיחה ומאמין בה, הוא
24 שכותב. ומצאו כיד מין ואין רוע מי כתבן, יגזו; ומצאו
25 כיד גוי, כשרין. ואין לוקחין ספרים תפלין ומזוזות מן
26 הגוים ביתר על דמיהן, שלא להרגיל אותן לגנוב ולגזלן.
27 יד. ספר תורה תפלין ומזוזות, שכתבן על גבי עור בהמה
28 וחייה ועוף הטמאין, או על גבי עורות שאינן מעבדין, או
29 שכתב ספר תורה או תפלין על עור שלא עבדן לשמן -
30 הרי אלו פסולין.

31 טו. הכותב ספר תורה תפלין ומזוזות, ובשעת כתיבה לא
32 היתה לו פגמה [לשם קדושת השם], וכתב אזכרה מן
33 האזכרות [שם משמות הקב"ה] שבהן שלא לשמן -
34 פסולין. לפיכך, הכותב את השם - אפלו מלך ישראל
35 שואל בשלומו, לא ישיבנו; היה כותב שנים שלשה שמות
36 - הרי זה מפסיק ביניהן, ומשיב.

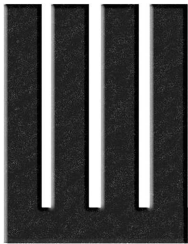
37 טז. הטובל את הקולמוס לכתב את השם - לא יתחיל
38 מאות השם, אבל מתחיל הוא מאות שלפניו. שכח לכתב
39 את השם, תולה אותו בין השיטות [השורות]; אבל מקצת
40 השם בשיטה ומקצתו תלוי, פסול. ובשאר התבות - אם
41 שכח, כותב מקצת התבה בשיטה ומקצתה למעלה. במה
42 דברים אמורים? בספר תורה; אבל במזוזות ותפלין, אין
43 תולין בהן אפלו אות אחת, אלא אם שכח אפלו אות
44 אחת, וגזו מה שכתב וכתב אחרת. ומתיר לכתב את השם
45 על מקום הגדר [שנגרד הדיו אחר שנתייבש] ועל מקום
46 המחקק [שנמחק קודם שהתייבש], בכלן.

מתוך מהדורת חזק

48 משלשטן ארבעה זינין. כל האותיות המתנגות, שש
 49 עשרה; ואם לא עשה התגין, או הוסיף וגרע בהן - לא
 50 פסל.
 51 י. הלוקח תפלין ממי שאינו ממחה [בקי], צריך לברך.
 52 לקח ממנו מאה קציצות [בתים], בודק מהן שלש קציצות
 53 - או שתיים של ראש ואחת של יד, או שתיים של יד ואחת
 54 של ראש: אם מצאם כשרים, החזק זה האיש, והרי בלן
 55 כשרין, ואין השאר צריך בדיקה. ואם לקחן צבתיים
 56 צבתיים [חבילות חבילות] - בלן צריכות בדיקה; שחזקת
 57 הצבתיים, מאנשים הרבה לקוחין.
 58 יא. הכותב תפלין בכתב ידו, או שלקחן מן הממחה, או
 59 משאר אדם וברך והחזירן לעורן - לעולם אינו צריך
 60 לברך פעם אחרת, ואפלו אחר כמה שנים; כל זמן
 61 שחפזין שלם, הרי הן בחזקתו, ואין חוששין להן שפא
 62 נמקה אות מתוכן או שנקבה. הלל הזקן היה אומר:
 63 'אלו, משל אבי אמא'.

פרק ג

64 א. שמונה הלכות יש במעשה התפלין - בלן הלכה
 65 למשה מסיני, ולפיכך בלן מעבדות, ואם שנה באחת מהן,
 66 פסל; ואלו הן: שיהיו מרבעות, וכן תפירתן [בגידיו]
 67 ברבוע [ארכו כרחבו], ואלכסונון ברבוע, עד שיהיה להן
 68 ארבע זוויות שוות; ושיהיה בעור של ראש, צורת שין
 69 מימין ומשמאל; ושיכרך הפרשיות במטלית [בד];
 70 ושיכרך אותן בשער על המטלית, ואחר כך מכניסין
 71 בבתיהן; ושיהיו תופרין אותן בגידין; ושעושיין להן
 72 [לרצועות] מעברת [מקום מעבר] מעור החפוי שתכנס בה
 73 הרצועה, עד שתהא עוברת והולכת בתוף תוכר [כעין
 74 לולאה] שלה; ושיהיו הרצועות שחרות; ושיהיה הקשר
 75 שלהן, קשר ידוע בצורת דלת.
 76 ב. כיצד עושים תפלין של ראש? לוקחין עץ מרבע ארכו
 77 כרחבו וכגבהו. ואם היה גבהו יותר על רחבו או פחות
 78 ממנו אין בכך כלום. ואין מקפידין אלא על ארכו שיהא
 79 כרחבו. וחופרין בו שלשה חריצין, כדי שיעשה לו ארבע
 80 ראשים, כגון זה ולוקחין עור,
 81 ומרטיבין אותו במים ומשימין בו
 82 את העץ, ומכניסין את העור בין
 83 כל חריץ וחריץ, ומכמשים אותו
 84 והוא רטב מפאן ומפאן, עד
 85 שעושיין בו דמות שיין שיש לה
 86 שלשה ראשין מימין המניח תפלין,
 87 ודמות שיין שיש לה ארבעה
 88 ראשים משמאל המניח.

89 ג. ומניחין את העור על העץ, עד שיביש; ואחר כך חולץ
 90 העור מעל גבי האמום [דפוס, תבנית] של עץ, ונמצא
 91 העור שיש בו ארבעה בתים פנויין. מכניסין פרשה בכל
 92 בית ובית, ומחזירין מקצת העור מלמטה; ותופרין אותו

1 ג. וצריך להזהר במלא וחסר, עד שיהיו ארבעתן כתובות
 2 כמו שהן כתובות בספר תורה הברוך [המוגה]; שאם כתב
 3 החסר מלא - פסל, עד שימחק היתר; ואם כתב המלא
 4 חסר - פסל, ואין לו תקנה. ואלו הן החסרות והמלאות
 5 שיש בארבע פרשיות אלו:
 6 ד. פרשה ראשונה - "קדש לי כל בכור" מלא, "זכור"
 7 מלא, "בחזק" חסר, "הוציא" מלא, "יצאים" חסר ואו,
 8 "יביאך" מלא, "והאמר" חסר, "והיבוס" מלא,
 9 "לאבתיך" חסר ואו, "העבדה" חסר, "מצת" חסר,
 10 "השביעי" מלא, "מצות" מלא, "שאר" חסר, "גבלך"
 11 חסר, "בעבור" מלא, "לאות" מלא, "ולזכרון" מלא,
 12 "עיניך" מלא, "תורת" מלא, "הוצאך" חסר יוד, "החקה"
 13 חסר, "למועדה" מלא.
 14 ה. פרשה שניה - "והיה פי יבאך" חסר, "ולאבתיך" חסר
 15 ואו, "חמר" חסר, "בכור" מלא, "בחזק" חסר, "הוציאנו"
 16 מלא, "ויהרג" חסר, "בכור" מלא, "מבכר" חסר, "ועד
 17 בכור" מלא, "זבח" חסר, "וכל בכור" מלא, "לאות"
 18 מלא, "ידכה" כתוב בהא, "ולטטפת" חסר ואו אחרונה,
 19 "עיניך" מלא, "בחזק" חסר, "הוציאנו" מלא.
 20 ו. פרשה שלישית - "שמע": "מאדך" חסר, "לכניך"
 21 מלא, "בביתך" בלא יוד שניה, "ובקומך" מלא, "לאות"
 22 מלא, "ידך" בלא יוד שניה, "לטטפת" חסר שני ואין,
 23 "עיניך" מלא, "מזוזות" חסר ואו ראשונה, "ביתך" בלא
 24 יוד שניה, "ובשעריך" מלא.
 25 ז. פרשה רביעית - "והיה אם שמע" חסר, "מצותי" בלא
 26 אחת, "יורה" מלא, "ומלקוש" מלא, "ותירשך" חסר ואו,
 27 "והשתחיתם" מלא, "כולה" מלא, "הטבה" חסר, "נתן"
 28 חסר, "אתם" חסר, "לאות" מלא, "לטטפת" חסר ואו
 29 שניה, "עיניכם" מלא, "אתם" חסר, "בביתך" בלא יוד
 30 שניה, "ובקומך" מלא, "מזוזות" מלא, "ביתך" בלא יוד
 31 שניה, "ובשעריך" מלא, "לאבתיכם" חסר ואו.
 32 ח. וצריך להזהר בתגין [כתורים] של אותיות, והן כמו
 33 זינין וקופות על האות שיש להן תג, כמו שהן כתובין
 34 בספר תורה; ואלו הן האותיות המתנגות שבארבע
 35 פרשיות אלו:
 36 ט. פרשה ראשונה - יש בה אות אחת בלבד, והיא מם
 37 סתומה של "מימים", עליה שלש זינין. פרשה שניה - יש
 38 בה חמש אותיות, וכל אחת מהן הא, ועל כל הא
 39 מתמשטן - ארבע זינין; והן: הא של "ונתנה", והא
 40 ראשונה והא אחרונה של "הקשה", והא של "ויהרג",
 41 והא של "ידכה". פרשה שלישית - יש בה חמש אותיות,
 42 ואלו הן: קוף של "ובקומך", יש עליה שלשה זינין; וקוף
 43 של "וקשרתם", יש עליה שלשה זינין; וטית טית פה של
 44 "לטטפת", על כל אחת משלשטן ארבעה זינין. פרשה
 45 רביעית - יש בה חמש אותיות, ואלו הן: פה של
 46 "ואספת", יש עליה שלשה זינין; ותו של "ואספת", יש
 47 עליה זין אחד; וטית טית פה של "לטטפת", על כל אחת

מתוך מהדורת חזק

44 יא. וְצִרְיָה שִׁנְיַע הַחֲרִיץ [שבין בית לבית] שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל
45 ראש, עד מקום הַתָּפֶר. וְאִם הָיָה הַחֲרִץ נָכַר כְּדִי שִׁיְהִי
46 אַרְבָּעָה רְאָשִׁים נִרְאִין לְכָל, וְאִם עַל פִּי שְׂאִין הַחֲרִץ מְגִיעַ
47 לְמָקוֹם הַתָּפֶר - כְּשֵׁרוֹת; וְאִם אֵין חֲרָצֵן נָכַר, פְּסוּלוֹת.
48 וְצִרְיָה לְהַעֲבִיר בְּתוֹךְ כָּל חֲרִיץ וְחֲרִיץ עַל גְּבֵי הָעוֹר, חוּט
49 אוּ מְשִׁיחָה לְהַבְדִּיל בֵּין בֵּית לְבֵית; וּמְנַהֵג פְּשוֹט, לְהַעֲבִיר
50 גִיד מְגִידֵי הַתְּפִירָה בְּכָל חֲרִיץ וְחֲרִיץ מִשְׁלָשְׁתָּן.

51 יב. וְכִיצַד עוֹשִׂין הַרְצוּעוֹת? לּוֹקְחִין רְצוּעָה שֶׁל עוֹר,
52 רְחֵבָה כְּאַרְבֵּי הַשְּׂעוֹרָה; וְאִם הָיְתָה רְחֵבָה מְזָה הַשְּׂעוֹר,
53 כְּשֵׁרָה. וְאַרְבֵּי רְצוּעָה שֶׁל ראש - כְּדִי שִׁתְּקִיף אֶת הָראשׁ
54 וְיִקְשֹׁר מִמֶּנָּה הַקֶּשֶׁר, וְתִמְתַּח שְׂפֵי הַרְצוּעוֹת מִכָּאן וּמִכָּאן,
55 עַד שִׁנְיַעוּ לְטַבּוֹר אוּ לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ מַעַט; וְאַרְבֵּי רְצוּעָה שֶׁל
56 יָד - כְּדִי שִׁתְּקִיף אֶת הַזְרוּעַ וְיִקְשֹׁר מִמֶּנָּה הַקֶּשֶׁר, וְתִמְתַּח
57 רְצוּעָה אַחַת עַל אַצְבַּע אֶמְצַעִית, וְיִכְרַף מִמֶּנָּה עַל אַצְבָּעוֹ
58 שֶׁלשׁ כְּרִיכוֹת וְיִקְשֹׁר. וְאִם הָיוּ הַרְצוּעוֹת אַרְכוֹת יָתֵר עַל
59 הַשְּׂעוֹרִין הָאֵלוּ, כְּשֵׁרוֹת.

60 יג. וּמְכַנְּסִים רְצוּעָה שֶׁל ראש בְּתוֹכָהּ שְׁלָה [מקום מעבר
61 הרצועה], וּמְקִיף בְּמִדַּת ראשו, וְקוֹשֵׁר קֶשֶׁר מְרַבֵּעַ, כְּמִין
62 דָּלֶת. וְקֶשֶׁר זֶה, צִרְיָה כָּל תְּלִמִיד חֲכָמִים לְלַמְדוֹ, וְאִי אֶפְשֵׁר
63 לְהוֹדִיעַ צוּרְתוֹ בְּכַתְּב, אֲלֵא בְּרֵאשִׁת הַעֵינַן. וְכֵן בְּשֵׁל יָד,
64 קוֹשֵׁר קֶשֶׁר כְּמִין יוֹד; וְתַהֲיֶינָה הַרְצוּעָה שֶׁל יָד עוֹלָה וְיִוָּרְדַת
65 בְּתוֹךְ הַקֶּשֶׁר, כְּדִי שִׁנְרַחֵיב וְיִקְצֹר בְּעַת שִׁיְרָצָה לְקֶשֶׁר עַל
66 יָדוֹ.

67 יד. הַרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין, בֵּין שֶׁל ראש בֵּין שֶׁל יָד - פְּגִיְהֵן
68 הַחִיצוֹנִים שְׁחֹרִים, וְזוֹ הִיא הַהֲלָכָה לְמִשָּׁה מְסִינָה. אֲבָל
69 אַחֲרֵי הַרְצוּעוֹת, הוֹאִיל וּמְבַפְּנִים הֵן, אִם הָיוּ יִרְקוֹת אוּ
70 לְבָנוֹת, כְּשֵׁרִין; אֲדָמוֹת - לֹא יַעֲשֶׂה, שְׂמָא תִּהְיֶה הַרְצוּעָה,
71 וְנִגְנָא הוּא לוֹ. וְלֹא יְהִי אַחֲרֵי הַרְצוּעָה לְעוֹלָם, אֲלֵא כְּעֵין
72 הַקְּצִיצָה - אִם יִרְקָה, יִרְקִין, וְאִם לְבָנָה, לְבַנִּים. וְנִגְנָא הוּא
73 לְתְּפִלִּין, שִׁיְהִי בְּלֵן שְׁחֹרוֹת, הַקְּצִיצָה, וְהַרְצוּעָה כְּלָה.

74 טו. הָעוֹר שֶׁמְחַפֵּין בוֹ הַתְּפִלִּין, וְשֶׁעוֹשִׂין מִמֶּנּוּ הַרְצוּעוֹת,
75 הוּא עוֹר שֶׁל בְּהֵמָה אוּ חֲזִיה אוּ עוֹף הַשָּׁהוּרִים, וְאֶפְלוּ
76 נְבִלוֹת וּטְרֵפוֹת שֶׁלֵּהֶן. וְאִם עָשָׂה מְעוֹר טְמֵאִים, אוּ שְׁחִפָּה
77 תְּפִלִּין בְּזָהָב - פְּסוּלוֹת. וְעוֹר הַרְצוּעוֹת, צִרְיָה עֲבוּד לְשִׁמּוֹן.
78 אֲבָל הָעוֹר שֶׁמְחַפֵּין בוֹ, אִינוּ צִרְיָה עֲבוּד כָּלֵל - אֶפְלוּ עָשָׂהוּ
79 מְצָה [עור שלא נעבד בקמח ומלח], כְּשֵׁר; וּמְקוֹמוֹת הַרְבֵּה,
80 נִהְגוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתָן בְּעוֹר מְצָה.

81 טז. אֵין עוֹשִׂין הַתְּפִלִּין אֲלֵא יִשְׂרָאֵל, שֶׁשְּׂשִׁיטָתָן כְּכַתִּיבְתָן,
82 מִפְּנֵי הַשֵּׁן שֶׁעוֹשִׂין בְּעוֹר, כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ; לְפִיכָף, אִם חָפֵן
83 גוֹי, אוּ תִפְרָן - פְּסוּלוֹן. וְהוּא הַדִּין לְכָל הַפְּסוּל לְכַתְּבוֹ,
84 שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אוֹתָן.

85 יז. תְּפִלִּין שֶׁל ראש, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ שֶׁל יָד, וְשֶׁל יָד,
86 עוֹשִׂין אוֹתָהּ שֶׁל ראש - לְפִי שְׂאִין מוֹרִידִין מְקַדְּשֶׁה חֲמוּנָה
87 לְקַדְּשָׁה קְלָה. וְכֵן רְצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל ראש, אֵין עוֹשִׂין
88 אוֹתָהּ לְתְּפִלִּין שֶׁל יָד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁלְבָשׁוֹ;
89 אֲבָל תְּפִלִּין שֶׁל ראש שֶׁלֹּא לְכַשֵּׁן אֲדָם מְעוֹלָם, אִם רָצָה
90 לְהַחְזוֹרֵן לָיָד, מִתֵּר. וְכִיצַד הוּא עוֹשֶׂה? טוֹלָה [מכסה] עֲלֶיהָ
91 עוֹר עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה אַחַת, וְקוֹשֵׁרָה עַל יָדוֹ.

1 מאַרְבַּע פְּנוּתֵיו, וּמְנִיחִין מִן הָעוֹר שֶׁלמִטָּה מְקוֹם שִׁתְּכַנְּסִים
2 בוֹ הַרְצוּעָה, כְּמוֹ תוֹכֵר, וְהוּא הַנִּקְרָא 'מַעֲבֵרֵת'.
3 ד. וְכִיצַד עוֹשִׂין תְּפִלִּין שֶׁל יָד? לּוֹקְחִין עֵץ מְרַבֵּעַ, אֲרֻכּוֹ
4 כְּרֻחְבוֹ, וְיִהְיֶה גְּבֵהוּ פְּאַצְבָּע, אוּ יָתֵר עַל זֶה מַעַט; וּמְחַפֵּין
5 אוֹתוֹ בְּעוֹר רֻטֵב, וּמְנִיחִין אֶת הָעוֹר עַל הָאָמוּם עַד
6 שִׁיִּיבֵשׁ; וְחוֹלֵץ הָעוֹר, וּמְכַנְּסִים אַרְבַּע הַפְּרָשִׁיּוֹת בְּמָקוֹם
7 הָעֵץ, וּמְחֹזֵר מְקַצֵּת הָעוֹר מִלְמִטָּה; וְתוֹפְרוֹ מִמְּאַרְבַּע
8 פְּנוּתֵיו, וּמְנִיחִין מִן הָעוֹר תוֹכֵר, מְקוֹם הַרְצוּעָה.

9 ה. כִּיצַד סְדוּר הַפְּרָשִׁיּוֹת
10 בְּתְּפִלָּה שֶׁל ראש? מְכַנְּסִים
11 פְּרִשָּׁה אַחֲרוֹנָה, שֶׁהִיא 'וְהָיָה
12 אִם שָׁמַע', בְּבֵית ראשון,
13 שֶׁהוּא עַל 'מִן הַמְּנִיחַ';
14 וְשִׁמַּע' סְמוּכָה לָהּ; 'וְהָיָה כִי
15 יִבְאֵד' - בְּבֵית שְׁלִישִׁי,
16 סְמוּכָה לְשִׁמַּע'; וְקֶדֶשׁ לִי
17 בְּבֵית רְבִיעִי, שֶׁהוּא לְשִׁמְאֵל
18 הַמְּנִיחַ תְּפִלִּין - כְּדִי שִׁיְהִיא
19 הַקּוֹרָא שֶׁלְפָנָיו, כְּנֶגֶד פְּנֵי הַמְּנִיחַ, קוֹרָא עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה,
20 כְּגוֹן זֶה וְאִם הִחְלִיף סְדוּר זֶה - פְּסוּלוֹת.

21 ו. תְּפִלִּין שֶׁל יָד - כּוֹתְבִין אוֹתָהּ בְּאַרְבָּעָה דְּפִין [עמודים]
22 בְּעוֹר אַחַד, אַרְבֵּי כְּסָפֶר תּוֹרָה, עַל סְדוּרֵן בְּתוֹרָה, כְּגוֹן זֶה:

קדש לי כל בכור	והיה כי יביאך	שמע ישראל	והיה אם שמוע
-------------------	------------------	--------------	-----------------

23 וְאִם כְּתוּבָן עַל אַרְבָּעָה עוֹרוֹת וְהִנִּיחֵן בְּבֵית אַחַד - יִצָּא,
24 וְאִינוּ צִרְיָה לְדַבְּקָן.

25 ז. כְּשֶׁהוּא גּוֹלָל הַפְּרָשִׁיּוֹת, בֵּין שֶׁל ראש בֵּין שֶׁל יָד, גּוֹלָל
26 אוֹתָן מְסוּפֵן לְתַחֲלָתָן - עַד שִׁתְּמַצָּא כְּשִׁתְּפַח הַפְּרָשָׁה,
27 תִּקְרָא כָּל שִׁטָּה מִתְּחִלָּתָה לְסוּפָה.

28 ח. כְּשִׁמְכַנְּסִין אֶת הַפְּרָשִׁיּוֹת בְּבֵתִים שֶׁלֵּהֶן, כּוֹרְכִין אוֹתָן
29 בְּמִטְלִית, וְעַל הַמִּטְלִית שֶׁר, וְאַחַר כֵּף מְכַנְּסִין אוֹתָן
30 בְּבֵתֵיהֶן. וְשֶׁר זֶה, צִרְיָה לְהִיּוֹת שֶׁר בְּהֵמָה אוּ חֲזִיה
31 טְהוֹרָה, וְאֶפְלוּ מִנְּבִלוֹת וּטְרֵפוֹת שֶׁלֵּהֶן; וְיִכְבֵּר נִהְגוּ כָּל
32 הָעָם, לְכַרְכֵן בְּשֶׁר זָנֵב הָעֲגָלִים.

33 ט. כְּשִׁתּוֹפְרִין אֶת הַתְּפִלִּין, אֵין תּוֹפְרִין אֲלֵא בְּגִידֵין שֶׁל
34 בְּהֵמָה אוּ שֶׁל חֲזִיה טְהוֹרָה, וְאֶפְלוּ מִנְּבִלוֹת וּטְרֵפוֹת שֶׁלֵּהֶן.
35 לּוֹקְחִין הַגִּידִין שִׁישׁ בְּעַקֵּב הַבְּהֵמָה אוּ הַחֲזִיה, וְהֵן לְבָנִים
36 קָשִׁים, וּמְרַכְכִין אוֹתָן בְּאַבְנִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן עַד שִׁיַּעֲשׂוּ
37 כְּפִשְׁתָּן, וְטוֹוִין אוֹתָן וְשׂוֹזְרִין אוֹתָן; וּבְהֵן תּוֹפְרִין הַתְּפִלִּין
38 וְיִרְיַעוֹת סִפְר תּוֹרָה.

39 י. כְּשִׁתּוֹפְרִין הַתְּפִלִּין, תּוֹפְרִין אוֹתָן בְּרַבּוּעַ. וְהִלְכָה רְיוּחַת,
40 שִׁיְהִיּוּ בְּכָל צַד שֶׁלשׁ תְּפִירוֹת, עַד שִׁיְהִיּוּ הַכֵּל שֶׁתִּים עֲשָׂרָה
41 תְּפִירוֹת, בֵּין שֶׁל יָד בֵּין שֶׁל ראש; וְאִם עָשָׂה הַתְּפִירוֹת
42 עֲשָׂר אוּ אַרְבַּע עֲשָׂרָה, עוֹשָׂה. וְכָל הַתְּפִירוֹת, יְהִיָּה חַחוּט
43 שֶׁלֵּהֶן סוּבָב מִשְׂפֵי הַרְיוּחוֹת [מב' הצדדים].

מתוך מהדורת חזק

ז. תפלין - כל זמן שמניחן, מברך עליהן, ואפלו חלץ
 ולבש מאה פעמים ביום. וכל המצות בלן, מברך עליהם
 קדם עשייתן; לפיכך, צריך לברך על התפלין של יד,
 אחר הנחתה על הקברת קדם קשיירה; שקשירתן, היא
 עשייתן.
 ח. כשחולץ אדם תפלו ליהניען בכלי, לא יניח של
 יד מלמטה ושל ראש מלמעלה; מפני שבשעה שהוא
 רוצה ללבוש, יפגע בשל ראש תחלה, ונמצא שמניחה
 [עומדה] ומוציא של יד, לפי שאין לובשין של ראש
 קדם של יד, ואסור לו לאדם להניח מצוה, ולעבר
 ממנה למצוה אחרת - אלא מצוה שתבוא לידו של
 אדם בתחלה, בה הוא מתעסק. לפיכך, צריך להניח
 של יד למעלה, כדי שיעצב בה תחלה וילבש על
 הסדר.
 ט. כלי שהכינו [יחדו] להניח בו תפלין, והניחן בו -
 נקדש, ואסור להשתמש בו בדברי חל; הכינו ולא הניח
 בו, או שהניח בו עראי [במקרה] ולא הכינו - לא נקדש,
 והרי הוא חל כמות שהיה. ואסור לתלות את התפלין, בין
 ברצועה בין בתפלה עצמה; אבל תולה הוא את הפיס
 שהתפלין מנחין בו.
 י. זמן הנחת תפלין - ביום, לא בלילה, שנאמר: "מזמין
 זמיתה" - חקקה" זו היא מצות תפלין. וכן שבתות וימים
 טובים, אינן זמן תפלין, שנאמר: "והיה לך לאות",
 ושבתות וימים טובים הן עצמן אות. ומאימתי זמן
 הנחתן? משיראה את חברו ברחוק ארבע אמות ויפירהו,
 עד שתשקע החמה.
 יא. מי שהניח תפלין קדם שתשקע החמה, וחסקה והן
 עליו - אפלו היו עליו כל הלילה, מתר; ואין מורין דבר
 זה ברבים, אלא מלמדן את הכל, שלא יניחו תפלין
 עליהן, אלא יחלצו אותן משתשקע החמה. וכל המניח
 תפלין לכתחלה אחר שתשקע החמה - עובר בלאו,
 שנאמר: "ושמרת את החקה הזאת למועדה, מזמין
 זמיתה".
 יב. היה בא בדרך ותפלין בראשו, ושקעה עליו החמה -
 מניח ידו עליהן עד שהוא מגיע לביתו, וחולץ. היה יושב
 בבית המדרש ותפלין בראשו, וקדש [שבת] עליו היום -
 מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו, וחולץ; ואם יש בית
 סמוך לחומה שמשתמרים בו, מניחן שם. ואם לא חלץ
 תפלין משתשקעה החמה מפני שלא היה לו מקום לשמרן,
 ונמצאו עליו כדי לשמרן - מתר.
 יג. כל הפטור מקריית שמע, פטור מן התפלין. קטן
 שיודע לשמר תפלין - אביו לוקח לו תפלין, כדי לחנכו
 במצוות. חולי מעים, וכל שאינו יכול לשמר את נקביו
 אלא בצער - פטור מן התפלין; וכל השמאין, בלן חביבין
 בתפלין פטהורין. מצטערין, ומי שאין דעתו נכונה
 ומשבת עליו - פטור מן התפלין; שהמניח תפלין, אסור

יח. תפלין שנפסקו [נחתכו] התפירות שלהן - אם היו
 שתי התפירות זו בצד זו [החיצונה והפנימית שכנגדה], או
 שנפסקו שלש תפירות אפלו זו שלא כנגד זו - הרי אלו
 פסולות. במה דברים אמורים? בישנות; אבל בתדשות,
 כל זמן שפגי טבלה קנימת [שעדיין מרובעים הם], כשרות.
 ואלו הן התדשות? כל שאוחזין מקצת העור שנקרע תפרו
 ותולין בו התפלין, והוא חזק ואינו נקרת - הרי אלו
 תדשות; ואם אין ראוי לתלות בו, אלא והוא נפסק - הרי
 אלו ישנות.
 יט. רצועה שנפסקה - אין קושרין אותה, ואין תופרין
 אותה, אלא מוציאה וגונזה, ועושה אחרת. ושיירי הרצועה
 [שמשתלשלת מקשר הראש ולמטה] פסולין, עד שיהיה
 ארקה ורחבה כפשעור, או יתר עליו. ולעולם יזהר להיות
 פני עור הרצועה [הצד העליון] למעלה בעת שקושר אותן
 על ידו ועל ראשו.

פרק ד

א. היכן מניחין התפלין? של ראש - מניחין אותן על
 הקדקד, שהוא סוף השער שכנגד הפנים, והוא המקום
 שמחו של תינוק רופס [ר] בו; וצריך לבנו אותן באמצע,
 כדי שיהיו בין העינים, ויהיה הקשר [של תש"ר] בגבה
 הערף, שהוא סוף הגלגלת.
 ב. ושל יד - קושר אותה על שמאלו על הקברת, והוא
 הבשר התפוח [מנופח ועולה] שבמפרק שבין פרק הכתף
 ובין פרק הזרוע; שנמצא כשהוא מדבק מרפקו לזלעזו,
 תהיה תפלה כנגד לבו, ונמצא מקיים: "והיו הדברים
 האלה . . על לבבך".
 ג. המניח תפלין של יד על פס ידו, או של ראש על מצחו
 - הרי זו דרך המינוח; העושה תפלתו צגלה כאגוז, אין בה
 מצוה כלל. אטר [שמאלין] - מניח תפלין בימינו, שהיא לו
 כשמאל; ואם היה שולט בשתי ידיו - מניח אותה בשמאלו,
 שהיא שמאל כל אדם. ומקום קשירת התפלין ומקום
 הנחתן, מפי השמועה למדום [מסורת ממש רבינו ע"ה].
 ד. תפלין של ראש, אינה מעכבת של יד, ושל יד, אינה
 מעכבת של ראש - מפני שהן שתי מצוות, זו לעצמה וזו
 לעצמה. וכיצד מברך עליהן? על של ראש מברך: 'אשר
 קדשנו במצוותיו וצונו על מצות תפלין'; ועל של יד
 מברך: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו להניח תפלין'.
 ה. במה דברים אמורים? בשהניח אחת מהן; אבל אם
 הניח שתיהן - מברך ברכה אחת, והיא 'להניח תפלין',
 וקושר של יד תחלה, ואחר כך מניח של ראש. וכשהוא
 חולץ, חולץ של ראש תחלה, ואחר כך חולץ של יד.
 ו. מי שברך 'להניח תפלין' וקשר תפלין של יד - אסור
 לו לספר, ואפלו להשיב שלום לרבו, עד שניח של ראש;
 ואם שח, הרי זו עברה, וצריך לברך ברכה שניה 'על
 מצות תפלין', ואחר כך מניח של ראש.

48 שהידיים עסקניות.

49 **כב.** הנכנס למרחץ - מקום שבגני אדם עומדין לבושין,
50 מתר להניח תפלין; ומקום שבגני אדם עומדין שם מקצתן
51 ערמין ומקצתן לבושין, אינו חולץ תפליין ואינו מניח שם
52 תפליין לכתחלה; ומקום שבגני אדם עומדין ערמין, חולץ
53 תפליין, ואין צריך לומר שאינו מניח.

54 **כג.** לא יחלף אדם בבית הקברות ותפליין בראשו, ואפלו
55 בתוף ארבע אמות של מת או של קבר; וצריך לחלץ
56 תפליין, עד שירחיק ארבע אמות. ולא ילבש אדם תפליין,
57 עד שיכסה ערותו וילבש בגדיו. הנושא משוי על ראשו -
58 חולץ תפליין של ראש, עד שסיר המשוי; אפלו מטפחת,
59 אסור להניח על הראש שיש בו תפליין, אכל צונף הוא
60 מצנפתו על תפליין.

61 **כד.** בית שיש בו תפליין או ספר תורה - אסור לשמש בו
62 משתו, עד שיוציאן, או ניחן בכלי יגניח הכלי בכלי אחר
63 שאינו פלן; אכל אם היה הכלי השני מזמן להן - אפלו
64 עשרה פלים, ככלי אחר הן חשובין. ואם הניחן כלי בתוף
65 כלי, מתר להניחן תחת מראשותיו בין בר לכת שלא כנגד
66 ראשו, כדי לשמרן, ואפלו אשתו עמו במטה.

67 **כה.** קדשת תפליין, קדשה גדולה היא; שכל זמן שתפליין
68 על ראשו של אדם, ועל זרועו - הוא ענו ונרא, ואינו נמשך
69 בשחוק ובשיחה בטלה, ואינו מהרהר מחשבות רעות,
70 אלא מפנה לבו לדברי האמת והצדק. לפיכך, צריך אדם
71 להשתדל להיותו עליו כל היום - שמצותן, כך היא. אמרו
72 עליו על רב, תלמיד רבנו הקדוש, שכל ימיו לא ראהו
73 שהלך ארבע אמות בלא תורה, או בלא ציצית, או בלא
74 תפליין.

75 **כו.** אף על פי שמצותן ללבשן כל היום - בשעת תפלה,
76 יותר מן הכל; אמרו חכמים: 'כל הקורא קרית שמע בלא
77 תפליין, כאלו מעיד עדות שקר בעצמו'. וכל שאינו מניח
78 תפליין, עובר בשמונה עשה - שהרי בארבע הפרשיות צוה
79 על תפליין של ראש, ועל תפליין של יד. וכל הרגיל בתפליין
80 - מצריך ימים, שנאמר: "אדני עליהם - יחיו".

יום חמישי ו' אדר א' ה'תשע"ד

פָּרָק ה'

81 **א.** כיצד כותבין את המזוזה? כותב שתי הפרשיות
82 "שמע" ו"והיה אם שמע" על דף [עמוד] אחד, ביריעה
83 אחת; ועושה לה רוח מלמעלה ורוח מלמטה, כמו חצי
84 צפרן. ואם כתבה בשנים בשלשה דפין, כשה - ובלבד
85 שלא יעשנה פזב [רחב למעלה וקצר למטה], או כמו עגול
86 [כתובה בצורה עגולה], או כקבה [כאהל, קצר למעלה
87 ורחב למטה]; ואם עשה כאחת מאלו, פסולה. כתבה שלא
88 על הסדר, כגון שהקדים פרשה לפרשה - פסולה. כתבה
89 בשני עורות - אף על פי שתפרן, פסולה. ספר תורה
90 שבלה, ותפליין שבלו - אין עושין מהן מזוזה; ולא מן

1 לו להסיח דעתו מהן. כהנים בשעת העבודה, והלוויים
2 בשעה שאומרים שיר על הדוכן, וישאל בשעת מעמדן
3 במקדש - פטורים מן התפלה ומן התפליין.

4 **יד.** תיב אדם למשמש בתפליין כל זמן שהן עליו, שלא
5 יסיח דעתו מהן אפלו רגע אחד - שקדשתן גדולה
6 מקדשת הציץ; שהציץ אין בו אלא שם אחד, ואלו יש
7 בהן אחד ועשרים שם של יוד הא בשל ראש, וכמותן
8 בשל יד.

9 **טו.** תפליין צריכין גוף נקי כאלישע, שיזהר שלא תצא
10 ממנו רוח מלמטה כל זמן שהן עליו. לפיכך, אסור לישן
11 בהם שנת קבע ולא שנת עראי, אלא אם הניח עליהן
12 סודר, ולא היתה עמו אשה - ישן בהן שנת עראי. כיצד
13 הוא עושה? מניח ראשו בין ברפיי, והוא יושב וישן
14 [שארין זו שינת קבע].

15 **טז.** היו תפליין פרוכין בידו - מתר לישן בהם אפלו שנת
16 קבע. ואינו אוכל בהם אלא אכילת עראי; אכל אם נכנס
17 לסעודת קבע - חולצן ומניחן על שלחנו עד שיטל ידיו
18 [מים אחרונים], ואחר כך יניחם, ויכרך על מזונו והוא
19 לבוש בהן.

20 **יז.** היה לבוש תפליין, והצריך לבית הפסא - לא יניח
21 תפליין בחוץ [שבכות] הסמוכין לרשות הרבים ויכנס,
22 שמא יטלום עוברי דרכים. כיצד יעשה? אפלו הצריך
23 להשתין מים, חולץ תפליין ברחוק ארבע אמות, וגוללן
24 בבגדו כמין ספר תורה, ואוחזן בימינו כנגד לבו; ויזהר
25 כדי שלא תצא רצועה מתחת ידו טפח, ונכנס ועושה
26 צרכיו. וכשיצא, מרחיק ארבע אמות מבית הפסא, ולובשן.

27 **יח.** במה דברים אמורים? בבית הפסא הקבוע, שאין
28 ניצוצות נחזות עליו; אכל בית הפסא עראי - לא יכנס בהן
29 כשהן גלולין, אלא חולץ אותן, ונותנן לחברו לשמרן. ואין
30 מי רגלים פלין [מהגוף בלא ניצוצות] אפלו בבית הפסא
31 הקבוע, אלא בשיכה; ואם היה עפר תחום [דף], אפלו
32 בעמידה. היה במקום קשה - יעמד במקום מדרון, כדי
33 שלא ינתו ניצוצות עליו.

34 **יט.** היה לבוש תפליין והצריך לבית הפסא לעת ערב, ולא
35 נשאר מן היום כדי ללבשן אחר שיצא - לא יכנס בהן
36 גלולים כבגדו, ואפלו להשתין מים בבית הפסא הקבוע.
37 אלא כיצד יעשה? חולצן ומניחן בכללן [תיק המיוחד להן]
38 אם היה בו טפח, או בכלי שאינו פלן אף על פי שאין בו
39 טפח, ואוחז הכלי בידו, ונכנס. וכן אם הצריך בליטה -
40 מניחן בכלי, ואוחז הכלי בידו, ונכנס.

41 **כ.** שכח ונכנס לבית הפסא והוא לבוש תפליין - מניח ידו
42 עליהן עד שיגמר צמוד [קילוח] ראשו, ויוצא וחולץ, אחר
43 כך נכנס ועושה כל צרכיו; שאם יפסיק בעמוד ראשו, בין
44 בגדולים בין בקטנים - יבוא לידי חלאים שיש בהן סכנה
45 גדולה.

46 **כא.** שכח ושמש משתו בתפליין - הרי זה לא יאחז לא
47 ברצועה ולא בקציצה [בית], עד שיטל ידיו; ויטלם, מפני

48 כְּבָרִית הַקְּרָשִׁים [במשכן ש]בְּטַבְעוֹת - [שהכניסה ברוחב
49 המזוזה] פְּסוּלָה. הַעֲמִיק לָהּ טַפַּח [חפר עומק טפח וקבעה],
50 פְּסוּלָה. חֲתוּף קָנָה וְהִכְנִים בּוֹ מְזוּזָה, וְאַחַר כֵּן חִבַּר הַקָּנָה
51 אֶל קָנִים אַחֲרֵיהֶם, וְהַעֲמִיד מִן הַפֶּל מְזוּזַת הַפֶּתַח - פְּסוּלָה,
52 מִפְּנֵי שֶׁקָּרְמָה קְבִיעַת הַמְזוּזָה לַעֲשִׂית מְזוּזַת הַפֶּתַח.
53 ט. מְזוּזַת הַיְחִיד, נִבְדָּקָת פְּעָמִים בְּשָׁבוּעַ [שבע שנים],
54 וּמְזוּזַת רַבִּים, פְּעָמִים בְּיוֹבֵל [חמישים שנה] - שְׁמָא נִקְרָעָה
55 מִמֶּנָּה אוֹת אוֹ נִמְקָקָה; מִפְּנֵי שֶׁהיא קְבוּעָה בְּפִתְלִים,
56 מִרְקָבָת.

57 י. הַפֶּל חִיבִין בְּמְזוּזָה, אֶפְלוּ נְשִׁים וְעַבְדִּים; וּמְחַנְכִין אֶת
58 הַקְּטָנִים לַעֲשׂוֹת מְזוּזָה לְבִתְהֵימָם. הַשׁוֹכֵר בֵּית בַּחוּצָה
59 לְאַרְץ, וְהִדָּר בְּפוּנְדָק [מלון] בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל - פְּטוּר מִן
60 הַמְזוּזָה שְׁלֹשִׁים יוֹם; אֲבָל הַשׁוֹכֵר בֵּית בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, חִיב
61 בְּמְזוּזָה מִיָּד.
62 יא. הַמְשַׁפֵּיר בֵּית לְחִבְרוֹ - עַל הַשׁוֹכֵר לְהִבְיָא מְזוּזָה
63 וְלִקְבֹעַ אוֹתָהּ, אֶפְלוּ הֵיךָ נוֹתֵן שְׂכָר עַל קְבִיעַתָּה; מִפְּנֵי
64 שֶׁהַמְזוּזָה חוֹבֶת הֵדָר הִיא, וְאִינָהּ חוֹבֶת הַבֵּית. וְכִשְׁהוּא
65 יוֹצֵא, לֹא יִטְלֶנָה בְּיָדוֹ וְיֵצֵא; וְאִם הֵיךָ הַבֵּית לְגוֹי, הָרִי זֶה
66 נוֹטְלָה כְּשֵׁיִצֵּא.

פָּרֶק ו

67 א. עֲשֶׂרָה תְּנַאֲיִן יֵשׁ בְּבֵית, וְאַחַר כֵּן יִתְחַיֵּב הֵדָר בּוֹ
68 לַעֲשׂוֹת לוֹ מְזוּזָה, וְאִם חִסַּר תְּנַאי אֶחָד מֵהֶן, פְּטוּר מִן
69 הַמְזוּזָה; וְאִלּוּ הֵן: שִׁיְהִיָּה בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת
70 אוֹ יִתֵּר, וְשִׁיְהִיָּה לוֹ שְׁתֵּי מְזוּזוֹת [עמודים מב' צידי הפתח],
71 וְיִהְיֶה לוֹ מִשְׁקוּף, וְתִהְיֶה לוֹ [לבית] תְּקָרָה, וְיִהְיֶה לוֹ
72 דְּלִתוֹת, וְיִהְיֶה גִבָּה הַשָּׁעַר עֲשָׂרָה טַפְחִים אוֹ יוֹתֵר, וְיִהְיֶה
73 בֵּית חָל [פרט לבית כנסת וכיו"ב], וְיִהְיֶה עֲשׂוּי לְדִירַת
74 אָדָם, וְעֲשׂוּי לְדִירַת כְּבוֹד [פרט למרחץ וכיו"ב], וְעֲשׂוּי
75 לְדִירַת קִבְעָה.
76

77 ב. בֵּית שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, פְּטוּר מִן
78 הַמְזוּזָה; וְאִם יֵשׁ בּוֹ כְּדִי לְרַבַּע אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע
79 אַמּוֹת בְּשׂוּהָ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא עֵגֶל, אוֹ בַעַל חִמַּשׁ זְוִיּוֹת,
80 וְאִין צְרִיף לּוֹמֵר, שֶׁאִם הֵיךָ אָרְכּוֹ יִתֵּר עַל רַחְבּוֹ - הוֹאִיל
81 וְיֵשׁ בּוֹ כְּדִי לְרַבַּע אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, חִיב
82 בְּמְזוּזָה.

83 ג. אֲכַסְדָּרָה, וְהוּא הַמְּקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה פְּתִילִים וְתִקְרָה
84 - אִף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פְּצִימִין [עמודים] בְּרוּחַ רְבִיעִית,
85 פְּטוּרָה מִן הַמְזוּזָה, מִפְּנֵי שֶׁהַפְּצִימִין לְהַעֲמִיד הַתְּקָרָה הֵן,
86 וְלֹא מִשׁוּם מְזוּזוֹת נַעֲשׂוּ. וְכֵן תְּקָרָה שֶׁאֵין לָהּ פְּתִילִים, אֲלֹא
87 עוֹמֶדֶת עַל עַמּוּדִים מִכָּאן וּמִכָּאן - אִף עַל פִּי שֶׁהיא
88 כְּתַבְּנִית בֵּית, פְּטוּרָה, לְפִי שֶׁאֵין לָהּ מְזוּזוֹת, שֶׁאֵלּוּ
89 הַעַמּוּדִים לְהַעֲמִיד הַתְּקָרָה הֵן עֲשׂוּיִין.

90 ד. בֵּית שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְזוּזָה מִכָּאן וּמְזוּזָה מִכָּאן, וְכִפָּה כְּמִין
91 קֶשֶׁת עַל שְׁתֵּי הַמְזוּזוֹת בְּמְקוֹם הַמִּשְׁקוּף - אִם יֵשׁ גִּבָּבָה
92 הַמְזוּזוֹת עֲשָׂרָה טַפְחִים אוֹ יִתֵּר - חִיב בְּמְזוּזָה; וְאִם אֵין
93 בְּהֵן עֲשָׂרָה טַפְחִים - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ מִשְׁקוּף.

1 הגְּלִיזוֹן [הקלף הריק] שֶׁל סֵפֶר, אֵין כּוֹתְבִין עָלָיו מְזוּזָה,
2 לְפִי שֶׁאֵין מוֹרִידִין מִקְדָּשָׁה חֲמוּרָה לְקִדְשָׁה קְלָה.
3 ב. וּמְצָנָה לַעֲשׂוֹת הַרוּחַ שְׁבִיבִין פְּרִשֶׁת "שְׁמַע" ל"וְהִיָּה אִם
4 שְׁמַע", פְּרִשָׁה סְתוּמָה [יסיים הראשונה בסוף השורה
5 ויפסיק ריוח ט' אותיות ויתחיל השניה באמצע השורה];
6 וְאִם עֲשָׂה אוֹתָהּ פְּתוּחָה, כְּשָׂרָה, לְפִי שֶׁאִינָה סְמוּכָה לָהּ
7 מִן הַתּוֹרָה. וְצְרִיף לְהַזְהִיר בְּתַגִּין שְׁבִיבָה; וְאֵלּוּ הֵן הַתַּגִּין
8 שְׁעוֹשִׂין בְּמְזוּזָה:

9 ג. פְּרִשָׁה רֵאשׁוֹנָה - יֵשׁ בָּהּ שְׁבַע אוֹתִיּוֹת, עַל כָּל אוֹת
10 וְאוֹת מִהֶן שְׁלֹשָׁה זַיְנִין; וְאֵלּוּ הֵן: שִׁין וְעִין שֶׁל "שְׁמַע",
11 וְנוּן ד' נִפְשָׁד", וְשִׁנִּי זַיְנִין שֶׁל "מְזוּזוֹת", וְשִׁנִּי טִיתִין שֶׁל
12 "[ל]טוּטַפֶּת". וּפְרִשָׁה שְׁנִיָּה - יֵשׁ בָּהּ שֵׁשׁ אוֹתִיּוֹת, עַל כָּל
13 אַחַת מִהֶן שְׁלֹשָׁה זַיְנִין; וְאֵלּוּ הֵן: גִּימֵל שֶׁל "דְּגָגָד", וְשִׁנִּי
14 זַיְנִין שֶׁל "מְזוּזוֹת", וְשִׁנִּי טִיתִין שֶׁל "[ל]טוּטַפֶּת", וְצָדִי שֶׁל
15 "הָאָרֶץ". וְאִם לֹא עֲשָׂה תַגִּין, אוֹ שֶׁהוֹסִיף בְּהֵן, אוֹ גֵרַע
16 מִהֵן - לֹא פְּסֵל. וְאִם כְּתַבָּה שְׁלֹא בְּשִׁרְטוּט [קוים ישרים
17 לישור הכתב], אוֹ שְׁלֹא דְקָדַק בְּמֵלֵא וְחִסַּר, אוֹ שֶׁהוֹסִיף
18 בָּהּ מִבְּפָנִים אֶפְלוּ אוֹת אַחַת - הָרִי זֶה פְּסוּלָה.

19 ד. מִנְהַג פְּשוּט, שְׁכוֹתְבִין עַל הַמְזוּזָה מִבְּחוּץ, כְּנֶגֶד הַרוּחַ
20 שְׁבִיבִין פְּרִשָׁה לְפָרְשָׁה, 'שְׂדִי'; וְאִין בְּזַה הַפְּסֵד, לְפִי שֶׁהוּא
21 מִבְּחוּץ. אֲבָל אֵלּוּ שְׁכוֹתְבִין בָּהּ מִבְּפָנִים שְׁמוֹת הַמַּלְאָכִים,
22 אוֹ שְׁמוֹת קְדוֹשִׁים, אוֹ פְּסוּק, אוֹ חוֹתְמוֹת [צורות שונות] -
23 הָרִי הֵן בְּכָלֵל מִי שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא; שֶׁאֵלּוּ
24 הַטְּפָשִׁים, לֹא דִי לְהֵן שְׁבִטְלוּ הַמְצָנָה, אֲלֹא שְׁעוֹשִׂין מְצָנָה
25 גְּדוּלָה, שֶׁהיא יְחִיד שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאֵהֱבָתוֹ
26 וְעַבְדוּתוֹ, כְּאֵלּוּ הוּא קָמִיעַ לְהַנִּיחַ עֲצָמָן, כְּמוֹ שֶׁעָלָה עַל
27 לְבָם הַסֶּכֶל שֶׁזֶה דְּבַר הַמַּהֲנֶה בְּהַבְּלִי הַעוֹלָם.

28 ה. וּמְצָנָה לְכַתֵּב "עַל הָאָרֶץ" בְּשִׁיטָה [שורה] אֲחֵרוֹנָה, בֵּין
29 בְּרֵאשׁ הַשִּׁיטָה בֵּין בְּאֲמֻצַּע שִׁיטָה; וְנִהְיֶה כָּל הַסּוּפְרִים
30 לְכַתֵּב אוֹתָהּ בְּשִׁטָּים וְעֲשָׂרִים שִׁיטוֹת, וְ"עַל הָאָרֶץ" בְּרֵאשׁ
31 שִׁיטָה אֲחֵרוֹנָה. וְאֵלּוּ הֵן הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּרֵאשׁ כָּל שִׁיטָה
32 וְשִׁיטָה, עַל הַסּוּדָר: שְׁמַע, ה', הַדְּבָרִים, לְכַנִּיף, וּבִשְׁכַבְּךָ,
33 בֵּין, וְהִיָּה, מְצָנָה, בְּכָל, יוֹרָה, עֲשִׁב, פֶּן, וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם,
34 הַשָּׁמַיִם, וְאַבְדַתֶּם, וְשִׁמַתֶּם, אַתֶּם, אַתֶּם, בְּדֶרֶךְ, וּבִשְׁעָרֶיךָ,
35 אֲשֶׁר, עַל הָאָרֶץ.

36 ו. כְּשִׁכּוֹפְלִין אוֹתָהּ, גוֹלְלִין אוֹתָהּ מִסּוּף הַשִּׁיטָה לְתַחֲלָתָהּ,
37 עַד שֶׁתִּמְצָא כְּשִׁיפְתַּח הַקּוּרָא לְקוּרָת, יִקְרָא מֵרֵאשׁ הַשִּׁיטָה
38 לְסוּפָה. וְאַחַר שֶׁגוֹלְלָהּ, מְכַנְּסִיהָ בְּשִׁפּוּפְרַת שֶׁל קָנָה אוֹ שֶׁל
39 עֵץ אוֹ שֶׁל כָּל דְּבַר, וּמְחַבֵּר אוֹתָהּ אֶל מְזוּזַת הַפֶּתַח
40 בְּמַסְמֵר, אוֹ חוֹפֵר בְּמְזוּזַת הַפֶּתַח וּמְכַנְּסִים בָּהּ הַמְזוּזָה.
41 ז. וְקָרָם שֶׁיִּקְבְּעוּנָה בְּמְזוּזַת הַפֶּתַח, מִכְּרֵף תְּחִלָּה: 'בְּרוּךְ
42 אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הַעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוּנוּ
43 לְקַבֵּעַ מְזוּזָה'; וְאִינוּ מְכַרְףּ בְּשַׁעַת כְּתִיבְתָהּ, שֶׁקְבִיעַתָּה
44 הִיא הַמְצָנָה.

45 ח. תְּלִינָה בְּמַקַּל [העמוד ליד המזוזה] - פְּסוּלָה, שֶׁאֵין זֶה
46 קְבִיעָה. הַנִּיחָה אַחֲרֵי הַדְּלָת [בְּקִיר], לֹא עֲשָׂה כְּלוּם. חִפַּר
47 בְּמְזוּזַת הַפֶּתַח, וְהִכְנִים הַמְזוּזָה כְּמוֹ נֶגֶר [קוורה], וְהוּא

47 **יב.** והיכן קובעין את המזוזה? בתוך חלל הפתח, בטפח
 48 הסמוך לחוץ, בתחלת שליש העליון של גבה השער. ואם
 49 קבעה למעלה מזה, כשרה, והוא שירחיקנה מן המשקוף
 50 טפח. על ימין הנכנס לבית; ואם קבעה משמאל, פסולה.
 51 ובית של שתפין, חייב במזוזה.
 52 **יג.** חייב אדם להזהר במזוזה, מפני שהיא חובת הכל
 53 תמיד. וכל עת שיקנס ויצא, יפגע ביחוד שמו של הקדוש
 54 ברוך הוא - ויזכר אהבתו, ויעור משנתו ושגיתו [עיסוקו]
 55 בהכלי הזמן; וידע שאין שם דבר העומד לעולם ולעולמי
 56 עולמים, אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו,
 57 והולך בדרך מישרים. אמרו חכמים, כל מי שישי לו
 58 תפילין בראשו ובזרועו, ויצויות בבגדו, ומזוזה בפתחו -
 59 מתחזק לו שלא יחטא; שהרי יש לו מזכירי רבים, והן הן
 60 המלאכים שמצילין אותו מלחטא, שנאמר: "חנה מלאך
 61 ה' סיבב ליראי, ויחלצם". (ברוך רחמנא דסיעין).

פרק ז

62
 63 **א.** מצות עשה על כל איש ואיש מישראל, לכתב ספר
 64 תורה לעצמו, שנאמר: "ועתה, כתבו לכם את השירה
 65 הזאת", כלומר: כתבו את התורה, שיש בה שירה זו
 66 [שירת "האזינו"] - לפי שאין כותבין את התורה פרשיות
 67 פרשיות. ואף על פי שהניחו לו לאדם אבותיו ספר תורה,
 68 מצוה לכתב משלו. ואם כתבו בידו, כאלו קבלו מסיני;
 69 ואם אינו יודע לכתב, אחרים כותבין לו. וכל המגיה
 70 בספר תורה אפלו אות אחת - הרי הוא כאלו כתבו בלו.
 71 **ב.** המלך מצוה לכתב לו ספר תורה אחר לעצמו לשם
 72 המלך, יתר על ספר שהיה לו כשהוא הדיוט - שנאמר:
 73 "והיה כשכתו על כסא ממלכתו - וכתב לו וגו'"; ומגיהין
 74 אותו מספר העזרה, על פי בית דין הגדול. זה שהיה לו
 75 כשהוא הדיוט, מניחו בבית גנניו; וזה שכתב או שנכתב
 76 לו אחר שמלך, יהיה עמו תמיד. ואם יצא למלחמה, ספר
 77 תורה זה עמו; נכנס, והוא עמו; יושב בדין, והוא עמו;
 78 מסב, והוא כנגדו, שנאמר: "והיתה עמו, וקרא בו כל מי
 79 חזיר".

80 **ג.** לא היה לו ספר תורה לעצמו קדם שימלך - צריך
 81 לכתב אחר שמלך שני ספרי תורה: אחד, מניחו בבית
 82 גנניו; והשני, יהיה עמו תמיד - לא יסור מעמו אלא
 83 בלילה, או כשיכנס למרחץ, או לבית הפסא, או לישן על
 84 משתו.

85 **ד.** ספר תורה שכתבו שלא בשרטוט [מתחת קוים על
 86 הקלף לישור הכתב], או שכתב מקצתו על הגויל ומקצתו
 87 על הקלף - פסול; אלא או כלו על הגויל, או כלו על
 88 הקלף. וכיצד כותבין ספר תורה? כותב כתיבה מתקנת
 89 נאה ביותר: יניח בין כל תבה ותבה, כמלא אות קטנה;
 90 ובין כל שיטה [שורה] ושיטה, כמלא שיטה; וארך כל
 91 שיטה ושיטה - שלשים אותיות, כדי לכתב 'למשפוחותיכם'
 את המזוזה.

1 **ה.** בית שאין לו תקרה, פטור מן המזוזה; היה מקצתו
 2 מקרה, ומקצתו אינו מקרה - נראה לי, שאם היה קרוי
 3 כנגד הפתח, שהוא חייב במזוזה. ומעמידין הדלתות, ואחר
 4 כך קובעין את המזוזה.

5 **ו.** הר הבית הלשכות והעזרות, ובתי פגסיות ובתי
 6 מדרשות - שאין בהן בית דירה - פטורין, לפי שהן קדש.
 7 בית הפגסת של כפרים שהאורחין דרין בו, חייב במזוזה;
 8 וכן בית הפגסת של כרפין, אם היה בו בית דירה. כל
 9 השערים שהיו במקדש, לא היה להן מזוזות - חוץ משער
 10 ניקנור, ושלפנים ממנו, ושל לשפת פלהדרין; מפני
 11 שהלשכה הזאת, היתה בית דירה לכהן גדול בשבעת ימי
 12 ההפךשה.

13 **ז.** בית התבן, בית הבקר, בית העצים, בית האוצרות
 14 [מחסי יין ושמן] - פטורין מן המזוזה, שנאמר: "ביתך"
 15 - ביתך המיוחד לך, פרט לאלו וכיוצא בהן. לפיכך, רפת
 16 בקר שהנשים יושבות בה ומתקשטות בה - חייבת במזוזה,
 17 שהרי יש בה יחוד לדירת אדם. בית שער, אכסדרה,
 18 ומרפסת, [והגנה] (ושער הגנה), והדיר - פטורין מן
 19 המזוזה, מפני שאינן עשויות לדירה; ואם היו בתים
 20 החייבין במזוזה פתוחין למקומות אלו, חייבין גם הם
 21 במזוזה.

22 **ח.** לפיכך, אחד שערי חצרות, ואחד שערי מבואות [רחוב
 23 שחצרות פתוחין אליהן], ואחד שערי מדינות ועירות - כלן
 24 חייבין במזוזה, שהרי הבתים החייבין במזוזה פתוחין
 25 לתוכן. ואפלו עשרה בתים, זה פתוח לזה, וזה פתוח לזה
 26 - הואיל והפנימי חייב במזוזה, כלן חייבין במזוזה; ומפני
 27 זה אמרו: 'שער הפתוח מן הגנה לחצר, חייב במזוזה'.

28 **ט.** בית הפסא, ובית המרחץ, ובית הטבילה, ובית
 29 הברסקי [בית עיבוד עורות], וכיוצא בהן - פטורין מן
 30 המזוזה, לפי שאינן עשויות לדירת כבוד. סכת החג בהג,
 31 ובית שבספינה - פטורין מן המזוזה, לפי שאינן עשויות
 32 לדירת קבע. שתי סכות של יוצרין [אומנים], זו לפנים מזו
 33 - החיצונה פטורה מן המזוזה, מפני שאינה קבועה. וכן
 34 החגיות שבשוקים פטורין מן המזוזה, מפני שאינן
 35 קבועים לדירה.

36 **י.** בית שיש לו פתחים הרבה - אף על פי שאינו רגיל
 37 לצאת ולבוא אלא בפתח אחד מהן, חייב לעשות מזוזה
 38 בכל פתח ופתח. פתח קטן שבין בית ועליה, חייב במזוזה.
 39 חדר שבבית, אפלו חדר בחדר - חייב לעשות מזוזה על
 40 שער החדר הפנימי, ועל שער החדר החיצון, ועל שער
 41 הבית; שכלן עשויות לדירה, וקבועין.

42 **יא.** פתח שבין בית המדרש או בית הפגסת וביתו - אם
 43 היה רגיל לצאת ולבוא באותו הפתח, חייב במזוזה. פתח
 44 שבין שני בתים, הולכין אחר הציר של דלת [יתד
 45 שלמעלה ושלמטה] - מקום שהציר נראה עמו, שם קובעין
 46 את המזוזה.

46 אחריה, סוס, ויצאו, ויבאו; ויהיה בראשי השיטין למעלה
 47 משירת האזינו: ואעדה, אחרי, הדרך, באחרית, להכעיסו,
 48 קהל - שש שיטין; ולמטה ממנה - חמש שיטין: ויבא,
 49 לדרך, אשר, הזאת, אשר.
 50 יא. וכל הדיברים האלו, למצוה מן המבחר; ואם שנה,
 51 לא פסל. אבל אם כתב המלא חסר, או החסר מלא; או
 52 שכתב מלה שהיא קרא [נקראת אחרת מכתבתה] וכתב
 53 בקריאתה, כגון שכתב "ישכבנה" במקום "ישגלנה",
 54 "ובטחתי" במקום "ובכפלי", וכיוצא בהן; או שכתב
 55 פרשה פתוחה סתומה, או שכתב סתומה פתוחה; או
 56 שכתב השירה [שירת הים או שירת האזינו] כשאר הכתב,
 57 או שכתב פרשה אחת כשירה - הרי זה פסול, ואין בו
 58 קדשת ספר תורה כלל, אלא פחמש מן החמשין שמלמדין
 59 בהן התינוקות.
 60 יב. ספר תורה שאינו מגה, אסור לשהותו יותר על
 61 שלשים יום; אלא יחקן, או יגנו. ספר תורה שיש בו שלש
 62 טעיות בכל דף ודף, יתקן; ארבע, יגנו. ואם היה רב הספר
 63 מגה, והשאר יש בו ארבע טעיות בכל דף, ונשאר אפלו
 64 דף אחד מאותו השאר המשבש בלא ארבע טעיות - הרי
 65 זה יתקן.
 66 יג. כמה דברים אמורים? שכתב המלא חסר, שנמצא
 67 תולה האותיות ששכח ביני השיטות; אבל אם כתב החסר
 68 מלא, אפלו יש בכל דף ודף כמה טעיות, הרי זה מתקנו,
 69 מפני שהוא גורד ואינו תולה.
 70 יד. מתר לכתב התורה חמש חמש, כל חמש בפני עצמו,
 71 ואין בהן קדשת ספר תורה הם; אבל לא יכתב מגלה
 72 בפני עצמה, שיהיה בה [רק כמה] פרישות. ואין כותבין
 73 מגלה לתינוק להתלמד בה; ואם דעתו להשלים עליה
 74 חמש, מתר. כתב מגלה שלש שלש תבות בשיטה אחת,
 75 מתר.
 76 טו. מתר לדרך דברים וכתובים בכרך אחד, ומניח
 77 בין כל חמש וחמש ארבע שיטין, ובין כל נביא ונביא
 78 שלש שיטין, ובין כל נביא ונביא משנים עשר שלש שיטין
 79 - שאם בא לחתף, חותף. וסודרן של נביאים, כף הוא:
 80 יהושע, ושופטים, שמואל, ומלכים, ורמיה, יחזקאל,
 81 ישעיה, ויחזקאל, וסדר הכתובים; רות, ותלים, ואיוב,
 82 ומשלי, וקהלת, ושיר השירים, וקנינות, ודניאל, ומגלה,
 83 ועזרא, ודברי הימים.
 84 טז. כל כתבי הקדש - אין כותבין אותן אלא בשרטוט
 85 [מתחת קוים ישרים לישור הכתב], אפלו כתבן על הנר.
 86 ומתר לכתב שלש תבות בלא שרטוט; יתר על זה, אסור.
 87 יז. כרך זה שיש בו ספר תורה נביאים וכתובים - אין
 88 קדשתו כקדשת ספר תורה, אלא פחמש מן החמשין; דין
 89 [ספר] היתר [על חמשה חומשי תורה], כדין [הספר] החסר
 90 [מחמשת החומשים].

1 למשפחותיכם למשפחותיכם' שלשה פעמים, וזה הוא
 2 רחב כל דף [עמוד] ודף. ולא תהא השיטה קצרה מזה,
 3 כדי שלא יהיה הדף כאגרת; ולא ארפה יתר על זה, כדי
 4 שלא יהו עיניו משוטטות [מחפשות הרבה] בכתב.
 5 ה. לא ימעט [יקטין] הכתב, מפני הרוח שבין פרשה
 6 לפרשה [לצורך מרווח תשע אותיות בין פרשה לפרשה].
 7 ונדמנה לו תבה בת חמש אותיות - לא יכתב שתיים בתוך
 8 הדף ושלש חוץ לדף, אלא כותב שלש בתוך הדף ושתיים
 9 חוץ לדף; לא נשאר מן השיטה כדי לכתב שלש אותיות
 10 - מניח המקום פנוי, ומתחיל מתחלת השיטה.
 11 ו. ונדמנה לו תבה בת שתי אותיות - לא יזקנה
 12 [יכתבנה] בין הדפין [בין העמודים], אלא יחזר לתחלת
 13 השיטה. ונדמנה לו בסוף השיטה תבה בת עשר אותיות,
 14 או פחות או יתר, ולא נשאר מן השיטה כדי לכתב את
 15 פלה בתוך הדף - אם יכול לכתב חצינה בתוך הדף וחצינה
 16 חוץ לדף, כותב; ואם לאו, מניח המקום פנוי ומתחיל
 17 מתחלת השיטה.
 18 ז. ומניח בין כל חמש וחמש, ארבע שיטין פנויות בלא
 19 כתיבה, לא פחות ולא יתר; ויתחיל החמש מתחלת שיטה
 20 חמישית. וכשיגמר התורה, צריך שיגמר באמצע שיטה
 21 שבסוף הדף; ואם נשאר מן הדף שיטין הרבה, מקצר
 22 ועולה, ויתחיל מתחלת השיטה, ולא יגמר את השיטה.
 23 ומתבון, עד שיהיה "לעיני כל ישראל" באמצע שיטה
 24 בסוף הדף.
 25 ח. ויזהר באותיות הגדולות, ובאותיות הקטנות,
 26 ובאותיות הנקודות [שיש ניקוד מעליהם], ובאותיות
 27 שצורתן משנות כגון הפיין הלפופות [מקופלות],
 28 והאותיות העקמות כמו שהעתיקו הסופרים איש מפי
 29 איש. ויזהר בתגין [כתרים] ובמניין - יש אות שיש עליה
 30 תג אחד, ויש אות שיש עליה שבעה; וכל התגין - כצורת
 31 זין הן, דקין כחוט השערה.
 32 ט. כל הדיברים האלו, לא נאמרו אלא למצוה מן המבחר;
 33 ואם שנה בתקון זה, או שלא דקדק בתגין, וכתב האותיות
 34 פלן בתקנו, או שקרב את השיטין, או הרחיקן, או האריך
 35 בהן, או קצרן - הואיל ולא הדביקן אות לאות, ולא חסר
 36 ולא הותיר, ולא הפסיד צורת אות אחת, ולא שנה
 37 בפתוחות וסתומות [כדלקמן] - הרי זה ספר כשר.
 38 י. יש דברים אחרים, שלא אמרו אותן בתלמוד - נהגו
 39 בהם הסופרים, ונקלה היא בידם איש מפי איש; והן:
 40 שיהיו מנין השיטין שבכל דף ודף, לא פחות משמונה
 41 וארבעים, ולא יתר על ששים; ושיהיה הרוח שבין כל
 42 פרשה ופרשה, כמו תשע אותיות 'אשר אשר אשר';
 43 ושיהיה בראש השיטין למעלה משירת הים: הבאים,
 44 ביישנה, ה', מת, במצרים - חמש שיטין; ולמטה מן
 45 השירה - חמש שיטין, תחלת כל שיטה מהן כף; ותקח,

פרק ח

46 ידע, זה ספר, ויחי שת, ויחי אנוש, ויחי קינן, ויחי
 47 מהללא, ויחי ירד, ויחי חנוף, ויחי מתושלח, ויחי למד,
 48 ויחי נח - אחת עשרה פרושיות אלו, כלן סתומות; ויבא
 49 ה', אלה תולדת נח - שתייהן פתוחות; ויאמר אלהים לנח,
 50 וידבר אלהים אל נח, ויאמר אלהים אל נח - שלש
 51 סתומות; ויהיו בני נח, ואלה תולדת בני נח - שתייהן
 52 פתוחות; ויכנען ילד, ולשם ילד - שתייהן סתומות; ויהי
 53 כל הארץ, אלה תולדת שם - שתייהן פתוחות; ויאפקשד
 54 חי, ושלח חי, ויחי עבר, ויחי פלג, ויחי רעו, ויחי שרוג,
 55 ויחי נחור, ויחי תרח - כלן סתומות, והן שמונה פרושיות;
 56 ויאמר ה' אל אברם, ויהי רעב, ויהי בימי אמרפל -
 57 שלשן פתוחות; אחר הדברים, וישרי אשת אברם, ויהי
 58 אברם, ויאמר אלהים אל אברם - ארבען סתומות;
 59 ויבא אליו - פתוחה; ויסע משם, וה' פקד - שתייהן
 60 סתומות; ויהי בעת ההוא, ויהי אחר, ויהי אחרי הדברים,
 61 ויהיו חיי שרה - ארבען פתוחות; ואברהם זקן -
 62 סתומה; ויסף אברהם, ואלה תולדת ישמעאל, ואלה
 63 תולדת יצחק, ויהי רעב - ארבען פתוחות; ויהי עשו,
 64 ויהי פי יקן יצחק, ויצא יעקב - שלשן סתומות; וישלח
 65 יעקב - פתוחה; ויבא יעקב, ויצא דינה - שתייהן
 66 סתומות; ויאמר אלהים, ויבא אלהים, ויהיו בני יעקב,
 67 ואלה תולדות עשו - ארבען פתוחות; אלה בני שעיר -
 68 סתומה; ואלה המלכים, וישב יעקב, ויהי בעת - שלשן
 69 פתוחות; ויוסף הורד מצרימה - סתומה; ויהי אחר
 70 הדברים, ויהי מקץ - שתייהן פתוחות; ויגש אליו, ואלה
 71 שמות, ואת יהודה - שלשן סתומות; ויהי אחרי
 72 הדברים, ויקרא יעקב, שמעון ולוי, יהודה, זבולן, יששכר
 73 - כלן פתוחות, והן שש; דן, גד, מאשר, נפתלי, בן פרת
 74 יוסף - תמשתן סתומות; בנימין - פתוחה. מנן הפתוחות,
 75 שלש וארבעים; והסתומות, שמונה וארבעים; הכל, אחת
 76 ותשעים פרושיות.
 77 ספר ואלה שמות: ויקם מלך חדש, וילך איש, ויהי בימים
 78 הרבים - שלשן פתוחות; ומשה היה רעה - סתומה;
 79 וילך משה, ויאמר ה' אל אהרן - שתייהן פתוחות; וידבר
 80 אלהים אל משה - סתומה; וידבר ה' אל משה, וידבר ה'
 81 אל משה ואל אהרן - שתייהן פתוחות; אלה ראשי בית
 82 אבתם, וידבר ה' אל משה - שתייהן סתומות; ויאמר ה'
 83 אל משה ראה נתתיך, ויאמר ה' אל משה ואל אהרן -
 84 שתייהן פתוחות; ויאמר ה' אל משה כבוד, ויאמר ה' אל
 85 משה אמר אל אהרן - שתייהן סתומות; ויאמר ה' אל
 86 משה בא - פתוחה; ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן,
 87 ויאמר ה' אל משה השכם - שתייהן סתומות; ויאמר ה'
 88 אל משה בא אל פרעה, ויאמר ה' אל משה ואל אהרן -
 89 שתייהן פתוחות; ויאמר ה' אל משה השכם - סתומה;
 90 ויאמר ה' אל משה, ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה -
 91 שתייהן פתוחות; ויאמר ה' אל משה נטה ירך - סתומה;
 92 ויאמר . . ויהי חשך, ויאמר . . עוד נגע אחר - שתייהן

1
 2
 3 א. פרושה פתוחה, יש לה שתי צורות: אם גמר באמצע
 4 השיטה, מניח שאר השיטה פנוי, ומתחיל הפרשה שהיא
 5 פתוחה מתחלת השיטה השנייה, כגון זה: _____
 6 במה דברים אמורים? שנשאר מן השיטה רוח כשעור
 7 תשע אותיות; אבל אם לא נשאר אלא מעט, או אם גמר
 8 בסוף השיטה - מניח שיטה שנייה בלה פנויה בלא כתב,
 9 ומתחיל הפרשה הפתוחה מתחלת שיטה השלישית, כגון
 10 זה: _____
 11 ב. ופרשה סתומה, יש לה שלש צורות: אם גמר באמצע
 12 השיטה, מניח רוח כשעור [תשע אותיות], ומתחיל לכתב
 13 בסוף השיטה מתחלת הפרשה שהיא סתומה, עד שימצא
 14 הרוח באמצע, כגון זה: _____
 15 מן השיטה כדי להניח הרוח כשעור ולכתב בסוף השיטה
 16 תבה אחת - יניח הכל פנוי, ויניח מעט רוח מראש שיטה
 17 שנייה, ויתחיל לכתב הפרשה הסתומה מאמצע שיטה,
 18 כגון זה: _____
 19 מתחלת שיטה השנייה כשעור הרוח, ומתחיל לכתב
 20 הסתומה מאמצע השיטה, כגון זה: _____
 21 נמצאת אומר, שפרשה פתוחה, תחלטה בתחלת השיטה
 22 לעולם; ופרשה סתומה, תחלטה מאמצע השיטה לעולם.
 23 ג. ספר תורה שאינו מנה במלא וחסר, אפשר לתקנו
 24 ולהגיהו כמו שבארנו; אבל אם טעה ברוח הפרשיות
 25 וכתב פתוחה סתומה, או סתומה פתוחה, או שהפסיק
 26 ברוח והניח פנוי במקום שאין בו פרושה, או שכתב כדרכו
 27 ולא הפסיק ברוח במקום הפרשה, או ששנה צורת
 28 השירות [שירת הים והאזינו] - הרי זה פסול, ואין לו
 29 תקנה, אלא לסלק את כל הדף שטעה בו.
 30 ד. ולפי שראיתי שבוש גדול בכל הספרים שראיתי
 31 בדברים אלו, וכן בעלי המסורות שכותבין ומתברין
 32 להודיע הסתומות והפתוחות, נחלקין בדברים אלו,
 33 במחלקת הספרים שסומכין עליהן - ראיתי לכתב הנה כל
 34 פרושיות התורה, הסתומות והפתוחות, וצורות השירות,
 35 כדי לתקן עליהן כל הספרים ולהגיה מהן. וספר שסמכנו
 36 עליו בדברים אלו, הוא הספר הודיע במצרים, שהוא כולל
 37 ארבעה ועשרים ספרים [כל התורה נביאים וכתובים],
 38 שהיה בירושלים מכמה שנים להגיה ממנו הספרים, ועליו
 39 היו הכל סומכין, לפי שהגיהו בן אשר, ודקדק בו שנים
 40 הרבה, והגיהו פעמים רבות כמו שהעתיקו. ועליו סמכתי
 41 בספר תורה שכתבתי בהלכתו.
 42 ספר בראשית: יהי רקיע, יקוו המים, יהי מארת, ושרצו
 43 המים, תוצא הארץ, ויכלו, אלה תולדות השמים - כלן
 44 פתוחות, והן שבע פרושיות; אל האשה אמר, ולאדם אמר
 45 - שתייהן סתומות; ויאמר ה' אלהים - פתוחה; והאדם

מתוך מהדורת חזק

- 1 פתוחות; ויאמר משה, ויאמר ה' אל משה, ויאמר ה' אל
- 2 משה ואל אהרן - שלשפתי סתומות; ויקרא משה -
- 3 פתוחה; ויהי בנצתי הלילה - סתומה; ויסעו בני ישראל,
- 4 ויאמר ה' אל משה ואהרן - שפתיהן פתוחות; ויהי בעצם
- 5 - סתומה; וידבר כו' קדש לי, והיה כי יבאך - שפתיהן
- 6 פתוחות; ויהי בשלח - סתומה; וידבר ה' וכו' וישבו
- 7 ויחנו, ויאמר ה' אל משה מה תצעק, ויאמר ה' נטה את
- 8 ירך, אז ישיר משה, ותקח מרים - חמשפתי פתוחות; ויסע
- 9 משה, ויבאו אילמה, ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר -
- 10 שלשפתי סתומות; וידבר ה' אל משה - פתוחה; ויאמר ה'
- 11 אל משה - סתומה; ויסעו כל עדת, ויבא צמלק, ויאמר
- 12 ה' אל משה כתב, וישמע יתרו, בחדש השלישי - חמשפתי
- 13 פתוחות; וידבר אלהים את כל הדברים, אנכי, לא תשא
- 14 - שלשפתי סתומות; זכור - פתוחה; כבוד, לא תרצח, לא
- 15 תנאף, לא תגנב, לא תענה, לא תחמד, לא תחמד - כלן
- 16 סתומות, והן שבע; וכל העם - פתוחה; ויאמר ה' אל
- 17 משה - סתומה; ואלה המשפטים - פתוחה; וכי ימרו,
- 18 מכה איש, וכי יזד, ומכה אביו, וגנב איש, ומקלל אביו,
- 19 וכי ירבו, וכי יכה איש, וכי יצו אנשים, וכי יכה איש -
- 20 כלן סתומות, והן עשר; וכי יגח שור - פתוחה; וכי יפתח,
- 21 וכי יגף, וכי יגנב איש, כי יבער איש, כי תצא אש, כי יתן,
- 22 כי יתן איש - כלן סתומות, והן שבע; וכי ישאל -
- 23 פתוחה; וכי יפתח, מכשפה, זבח לאלהים - שלשפתי
- 24 סתומות; אם כסף - פתוחה; אלהים לא תקלל, לא תשא,
- 25 כי תפגע, כי תראה, לא תטה - חמשפתי סתומות; הנה
- 26 אנכי - פתוחה; לא תהיה משפלה - סתומה; ואל משה
- 27 אמר - פתוחה; ויאמר ה' - סתומה; וידבר ה' - פתוחה;
- 28 ועשו ארון - סתומה; ועשית שלחן, ועשית מנרת -
- 29 שפתיהן פתוחות; ואת המשכן - סתומה; ועשית את
- 30 הקרשים - פתוחה; ועשית פרכת, ועשית את המזבח,
- 31 ועשית את חצר המשכן, ואתה תצוה, ואתה תקרב -
- 32 חמשפתי סתומות; ועשו את האפד - פתוחה; ועשית
- 33 משבצת, ועשית חשן, ועשית את מעיל, ועשית ציצן, וזה
- 34 הדבר, וזה אשר תעשה - כלן סתומות, והן שש; ועשית
- 35 מזבח, וידבר דכי תשא, וידבר דועשית פיור, וידבר
- 36 דבשמים - ארבעפתי פתוחות; ויאמר דקח לך סמים, וידבר
- 37 דראה קראתי - שפתיהן סתומות; ויאמר ה' - פתוחה; וימתן
- 38 אל משה - סתומה; וידבר דלך רד, ויפן וירד - שפתיהן
- 39 פתוחות; וידבר דלך עלה - סתומה; ויאמר משה, ויאמר
- 40 ה' אל משה, ויאמר ה' אל משה פסל, ויאמר ה' אל משה
- 41 כתב - ארבעפתי פתוחות; ויקהל משה - סתומה; ויאמר
- 42 משה, ויאמר משה אל בני ישראל - שפתיהן פתוחות;
- 43 ויעשו כל חכם לב - סתומה; ויעש זריעת - פתוחה; ויעש
- 44 את הקרשים - סתומה; ויעש בצלאל, ויעש את השלחן,
- 45 ויעש את המנרה, ויעש את מזבח הקטרת - ארבעפתי
- 46 פתוחות; ויעש את מזבח העלה, ויעש את הפיור, ויעש
- 47 את החצר, אלה פקודי, כל הזקב - חמשפתי סתומות;

- 48 ויעש את האפד - פתוחה; ויעשו את אבני - סתומה;
- 49 ויעש את החשן, ויעש את מעיל - שפתיהן פתוחות; ויעשו
- 50 את הכתנת שש, ויעשו את ציצן, ותכל - שלשפתי סתומות;
- 51 ויביאו את המשכן, וידבר דביום החדש - שפתיהן
- 52 פתוחות; ויהי בחדש הראשון, ויקח, וימתן את השלחן,
- 53 וישם את המנרה, וישם את מזבח, וישם את מסך, וישם
- 54 את הפיור, ויקם את החצר - כלן סתומות, והן שמונה;
- 55 ויכס הענן - פתוחה. מנין הפתוחות, תשע וששים; ומנין
- 56 הסתומות, חמש ותשעים; הכל, מאה וארבע וששים
- 57 פרושיות.
- 58 ספר ויקרא: ואם מן הצאן - סתומה; ואם מן העוף -
- 59 פתוחה; ונפש פי תקריב, וכי תקרב, ואם מנחה על
- 60 המחבת, ואם מנחת מרחשת, ואם תקריב - חמשפתי
- 61 סתומות; ואם זבח, ואם מן הצאן, ואם עז, וידבר, ואם
- 62 כל עדת, אשר נשיא, ואם נפש, ואם כבש, ונפש כי תחטא
- 63 - כלן פתוחות, והן תשע; ואם לא תשיג, וידבר ה' -
- 64 שפתיהן סתומות; ואם נפש, וידבר דנפש, וידבר דצו -
- 65 שלשפתי פתוחות; וזאת תורת - סתומה; וידבר דזה קרבן,
- 66 וידבר דבבר אל אהרן, וזאת תורת האשם, וזאת תורת
- 67 זבח, וידבר דבבר אל בני ישראל, וידבר דקח את אהרן -
- 68 כלן פתוחות, והן שש; ויהי ביום השמיני - סתומה;
- 69 וידבר ה' אל אהרן, וידבר משה, וידבר ה' אל משה -
- 70 שלשפתי פתוחות; וזה לכם, וכי זמות - שפתיהן סתומות;
- 71 וידבר דאשה כי תזריע, וידבר דאדם כי יהיה, נגע צרעת,
- 72 ויבשר - ארבעפתי פתוחות; או בשר - סתומה; ואיש או
- 73 אשה - פתוחה; ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרם,
- 74 ואיש כי ימרט, והבגד - שלשפתי סתומות; וידבר דזאת
- 75 תהיה - פתוחה; ואם דל - סתומה; וידבר דכי תבאו,
- 76 וידבר דבברו אל בני ישראל - שפתיהן פתוחות; ואיש כי
- 77 תצא - סתומה; ואשה כי תהיה - פתוחה; ואשה כי יזוב
- 78 - סתומה; וידבר דאתרי מות, וידבר דבבר אל אהרן,
- 79 וידבר דבבר אל בני ישראל - שלשפתי פתוחות; איש איש,
- 80 ערות אביו, ערות אשת אביו, ערות אחותו, ערות בת
- 81 בנה, ערות בת אשת, ערות אחות אביו, ערות אחות אביו,
- 82 ערות אחי אביו, ערות פלתי, ערות אשת אחיו, ערות
- 83 אשה ובתה - כלן סתומות, והן ששים עשרה; וידבר דבבר
- 84 אל כל עדת, וכי תבאו אל - שפתיהן פתוחות; וכי יגור -
- 85 סתומה; וידבר דאשר יתן מזרעו, ויאמר ה' אל משה אמר
- 86 אל הכהנים - שפתיהן פתוחות; והכהן הגדול, וידבר דבבר
- 87 אל אהרן - שפתיהן סתומות; וידבר דוינורו, וידבר דבבר
- 88 אל אהרן ואל בניו - שפתיהן פתוחות; וידבר דשור או
- 89 כשב - סתומה; וידבר דבבר אל בני ישראל, אלה מועדי
- 90 ה', וידבר דכי תבאו אל הארץ - שלשפתי פתוחות;
- 91 וספרתם לכם - סתומה; וידבר דבחדש השביעי - פתוחה;
- 92 וידבר דאך בעשור - סתומה; וידבר דבחדש עשר יום,
- 93 וידבר דצו את בני ישראל, ולקחתם סלת - שלשפתי
- 94 פתוחות; ויצא בן אשה - סתומה; וידבר דהוצא את

מתוך מהדורת חזק

48 לשיר - סתומה; וישלח ישראל - פתוחה; ויבא בלק -
 49 סתומה; וישב ישראל, ויבדבב דפינקס, ויבדבב דצור, ויבדבב
 50 ויאמר ה' - ארבעתן פתוחות; בני שמעון, בני גד, בני
 51 יהודה, בני יששכר, בני זבולון, בני יוסף, אלה בני אפרים,
 52 בני בנימן, אלה בני דן, בני אשר, בני נפתלי - כלן
 53 סתומות, והן אחת עשרה; ויבדבב ה' - פתוחה; ואלה
 54 פקודי הלוי, ותקרבנה - שתייהן סתומות; ויאמר דבן בנות
 55 צלפחד, ויאמר דעלה - שתייהן פתוחות; ויבדבב משה -
 56 סתומה; ויבדבב דצו, וביום השבת, ובראשי חודשיכם -
 57 שלשתן פתוחות; ובחדש הראשון, וביום הבכורים -
 58 שתייהן סתומות; ובחדש השביעי - פתוחה; ובצעור,
 59 ובחמשה עשר, וביום השני, וביום השלישי, וביום
 60 הרביעי, וביום החמישי, וביום הששי, וביום השביעי,
 61 ביום השמיני - כלן סתומות, והן תשע; ויבדבב משה,
 62 ויבדבב ה' - שתייהן פתוחות; ויצאו משה ואלעזר, ויאמר
 63 אלעזר, ויאמר דשא - שלשתן סתומות; ומקנה רב -
 64 פתוחה; ויאמרו אם מצאנו, ויגשו אליו - שתייהן
 65 סתומות; ויאמר אליהם משה, אלה מסעי - שתייהן
 66 פתוחות; וישמע הפנעני, ויבדבב דבערבת - שתייהן
 67 סתומות; ויבדבב דצו את בני ישראל, ויבדבב דאלה שמות
 68 האנשים, ויבדבב דבערבת מואב, ויבדבב דדבר אל בני
 69 ישראל, ויקרבו ראשי - חמשתן פתוחות. מנין הפתוחות,
 70 שמים ותשעים; והסתומות, שש וששים; הכל, מאה
 71 ושמונה וחמשים פרושיות.
 72 ספר אלה הדברים
 73 ויאמר ה' אלי, ונפון ונעבר, ויבדבב ה', ויאמר ה' אלי
 74 ראה, ואתחנן - חמשתן סתומות. ועתה ישראל, כי
 75 תוליד בנים, אז יבדיל, ויקרא משה - ארבעתן
 76 פתוחות. אנכי, לא תשא, שמור, כבוד, לא תרצח, ולא
 77 תנאף, ולא תגנב, ולא תענה, ולא תחמד, ולא תתאנה,
 78 את הדברים - כלן סתומות, והן אחת עשרה. שמע
 79 ישראל - פתוחה. והיה כי יביאך, לא תנסו, כי ישאלך
 80 בך, כי יביאך - ארבעתן סתומות. והיה עקב -
 81 פתוחה. כי תאמר - סתומה. כל המצוה, והיה אם
 82 שכת תשפח, שמע ישראל, בעת ההוא, ועתה ישראל
 83 - חמשתן פתוחות. כי הארץ, והיה אם שמע, כי אם
 84 שמר תשמרון, ראה אנכי, והיה כי יביאך, כי ירחיב,
 85 כי יכרית - כלן סתומות, והן שבע. כי יקום - פתוחה.
 86 כי יסיתך, כי תשמע, בני אדם, לא תאכל, את זה
 87 תאכלו, כל צפור טהרה - כלן סתומות, והן שש. עשר
 88 תעשר - פתוחה. מקצה שלש שנים, מקץ שבע שנים,
 89 כי יהיה בך אביון, כי ימכר לך - ארבעתן סתומות.
 90 כל הבכור, שמור את חדש - שתייהן פתוחות. שבעה
 91 שבעת - סתומה. חג הסוכה - פתוחה. שפטים
 92 ושוטרים, לא תטע לך, לא תזבח, כי ימצא בקרבך -
 93 ארבעתן סתומות. כי יפלא - פתוחה. כי תבא, לא

1 המקלל, ויבדבב דבהר סיני - שתייהן פתוחות; וספרת לך,
 2 כי ימוך אחיך, ואיש כי ימכר, וכי ימוך אחיך ומטה, וכי
 3 ימוך אחיך עמו, וכי תשיג יד - כלן סתומות, והן שש;
 4 אם בחקתי, ואם לא תשמעו לי - שתייהן פתוחות; ואם
 5 בזאת - סתומה; ויבדבב דאיש כי יפלא - פתוחה; ואם
 6 בהמה - סתומה. מנין הפתוחות, שמים וחמשים;
 7 והסתומות, שש וארבעים; הכל, שמונה ותשעים.
 8 ספר במדבר סיני; ויהיו בני ראובן - סתומה; לבני
 9 שמעון, לבני גד, לבני יהודה, לבני יששכר, לבני זבולון,
 10 לבני יוסף, לבני מנשה, לבני בנימן, לבני דן, לבני אשר,
 11 בני נפתלי, אלה הפקדים, ויבדבב דאף את משה לוי, ויבדבב
 12 דאיש על דגלו - כלן פתוחות, והן ארבע עשרה; דגל
 13 מתנה ראובן, ונסע אהל, דגל מתנה אפרים, דגל מתנה דן
 14 - ארבעתן סתומות; אלה פקודי, ואלה תולדות, ויבדבב .
 15 הקרב, ויבדבב . . ויאני, ויבדבב דפקד - חמשתן פתוחות;
 16 ולקחה, ויאמר דפקד - שתייהן סתומות; ויבדבב דקח,
 17 ויבדבב דנשא, ויבדבב דאל תכריתו, ויבדבב דנשא - ארבעתן
 18 פתוחות; בני מררי, ופקודי בני גרשון - שתייהן סתומות;
 19 ויבדבב דצו, ויבדבב דאיש או אשה כי יעשו, ויבדבב דאיש
 20 כי תשטה, ויבדבב דאיש או אשה כי יפלא, ויבדבב דבדבב
 21 אל אהרן - חמשתן פתוחות; יברכה, יאר, ישא, ושמו,
 22 ויהי ביום פלות משה, ויהי המקריב - כלן סתומות, והן
 23 שש; ביום השני, ביום השלישי, ביום הרביעי, ביום
 24 החמישי, ביום הששי, ביום השביעי, ביום השמיני, ביום
 25 התשיעי, ביום העשירי, ביום עשתי עשר, ביום שנים
 26 עשר, זאת חנפתי, ויבדבב דבהעלתך, ויבדבב דקח את הלויים
 27 - כלן פתוחות, והן ארבע עשרה; ויבדבב דזאת אשר ללויים
 28 - סתומה; ויבדבב דויעשו, ויבדבב דכי יהיה טמא - שתייהן
 29 פתוחות; וביום הקים - סתומה; ויבדבב דעשה לך, ויהי
 30 בשנה השנית - שתייהן פתוחות; ויאמר משה לחכב, ויהי
 31 בנסע - שתייהן סתומות; ויהי העם כמתאננים, ויאמר
 32 דאספה לי, ויאמר דהיד ה' תקצר, ותדבר מרבים - ארבעתן
 33 פתוחות; ויאמר ה' פתאם - סתומה; ויאמר דואביה,
 34 ויבדבב דשלח לך, ויאמר דעד אנה ונאצני, ויבדבב דעד מתי,
 35 ויבדבב דכי תבאו, ויבדבב דכבאכם - כלן פתוחות, והן שש;
 36 וכי תשגו, ואם נפש אחת - שתייהן סתומות; ויהיו בני
 37 ישראל - פתוחה; ויאמר דמות יומת - סתומה; ויאמר
 38 דועשו להם, ויקח קרח - שתייהן פתוחות; ויבדבב דהבדלו,
 39 ויבדבב דהעלו, ויבדבב דאמר אל אלעזר - שלשתן סתומות;
 40 וילנו - פתוחה; ויבדבב דהרמו - סתומה; ויבדבב דוקח
 41 מאתם, ויאמר דהשב, ויאמרו בני ישראל - שלשתן
 42 פתוחות; ויאמר ה' אל אהרן - סתומה; ויבדבב ה' אל
 43 אהרן - פתוחה; ולבני לוי - סתומה; ויבדבב דואל הלויים,
 44 ויבדבב דזאת חקתי, ויבאו בני ישראל, ויבדבב דקח את
 45 המטה - ארבעתן פתוחות; ויאמר דיען לא האמנתם,
 46 וישלח משה - שתייהן סתומות; ויסעו מקדש - פתוחה;
 47 וישמע הפנעני - סתומה; ויסעו מהר הקר - פתוחה; אז

מתוך מהדורת חזק

46 כְּנֶשֶׁר, פֶּרֶשׁ, ה', יִרְכַּבְהוּ, וַיִּנְקְהוּ, חֲמַצַּת, בְּגִי, וְדָם,
 47 שְׂמֵנָה, וַיִּנְבֵּל, בְּתוֹעֵבָה, אֱלֹהִים, לֹא, וּתְשַׁכַּח, מִפְּעֵס,
 48 אֲרָאָה, בְּנִים, כְּעֶסְוִי, בְּגוֹי, וּתְיַקֵּד, וּתְלַהֲט, חֲצִי, וְקִטְב,
 49 עֵם, וּמְחַדְרִים, יוֹגֵק, אֲשֶׁבִיתָהּ, פֶּן, וְלֹא, וְאִין, יִבְיִינוּ,
 50 וּשְׂנִיָּם, וְה', וְאִיִּבְיִנוּ, וּמְשַׁדְּמָת, אֲשַׁכַּלְת, וְרֹאשׁ, חֲתוּם,
 51 לְעַת, וְחֵשׁ, וְעַל, וְאָפֶס, צוּר, יִשְׁתוּ, זְהִי, וְאִין, מְחַצְתִּי, כִּי,
 52 אִם, אֲשִׁיב, אֲשַׁפִּיר, מִדָּם, הֲרִינִי, וְנִקָּם.
 53 כָּל אֵלֹהֵי הַתְּבוֹת שֶׁבְּרֹאשׁ.
 54 וְאֵלֹהֵי הַתְּבוֹת שֶׁבְּרֹאשׁ כָּל חֲצִי שִׁיטָה אַחֲרוֹנָה, שֶׁהֵן
 55 בְּאֲמֻצַּע הַדָּף:
 56 וְתִשְׁמַע, תְּזוּל, וְכִרְבִּיבִים, הֵבוּ, כִּי, צַדִּיק, דוֹר, עֵם, הוּא,
 57 בִּינּוּ, זְקִינֵי, בְּהַפְרִידוֹ, לְמִסְפָּר, יַעֲקֹב, וּבִתְהוּ, יִצְרָחֵהוּ,
 58 עַל, יִשְׁאָהוּ, וְאִין, וַיֵּאכַל, וְשָׁמֶן, עֵם, עֵם, וַיִּשְׁמֵן, וַיִּשֶׁשׁ,
 59 וַיִּקְנָהוּ, וַיִּזְבְּחוּ, חֲדָשִׁים, צוּר, וַיֵּרֶא, וַיֵּאמֶר, כִּי, הֵם, וְאִנִּי,
 60 כִּי, וּתֵאכַל, אִסְפָּה, מְזִי, וְשֵׁן, מַחוּץ, גַּם, אֲמַרְתִּי, לֹלֵי,
 61 פֶּן, כִּי, לֹי, אֵיכָה, אִם, כִּי, כִּי, עֲנִבְמוּ, חֲמַת, הֲלֹא, לִי,
 62 כִּי, כִּי, וְאֵמֶר, אֲשֶׁר, יִקוּמוּ, רֹא, אֲנִי, וְאִין, וְאֲמַרְתִּי,
 63 וְתֵאחֲזוּ, וְלִמְשַׁנְּאֵי, וְחֲרָבִי, מֵרֹאשׁ, כִּי, וְכַפֹּר.
 64 שִׁירַת הַיָּם כּוֹתְבִין אוֹתָהּ בְּשִׁלְשִׁים שִׁיטוֹת.
 65 שִׁיטָה ראשונה כְּדַרְכָּהּ, וְשֶׁאֵר הַשִּׁיטוֹת - אַחַת מִנִּיחִין
 66 בְּאֲמֻצַּעַת רוּח אֶחָד, וְאַחַת מִנִּיחִין הַרְּחוֹב בְּשִׁנֵּי מְקוֹמוֹת
 67 בְּאֲמֻצַּעַת, עַד שֶׁתִּמְצָא הַשִּׁיטָה חֲלוּקָה לְשִׁלְשׁ, וְנִמְצָא רוּח
 68 כְּנֶגֶד הַתְּתֵב, וְכֹתֵב כְּנֶגֶד הַרְּחוֹב.
 69 וְזוֹ הִיא צוּרְתָהּ:
 70 אִו יִשִּׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ
 71 לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי נָאָה גָּאָה סוּם
 72 וְרִכְבּוּ רַמָּה בָּיָם: עֲזוּ וּמָרַת יְהוָה לִי
 73 לְשִׁוְעָה וְהוּ אֵלֵי וַאֲגִדוּ אֱלֹהֵי
 74 אֲבִי וַאֲרַמְמֵנְהוּ: יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה
 75 שָׁמוּ: מִרְכַּבַּת פְּרָעוֹת וַחִילוֹ יְרָה בָּיָם וּמִבְּחַר
 76 שְׁלִשִׁי טָבְעוּ בָּיָם סוּף: תְּהַמַּת יִכְסִּימוּ יִרְדוּ בְּמִצּוֹלֹת כְּמוֹ
 77 אֲבָן: וַיִּמְיָד יְהוָה נֶאֱדָרִי בַּכַּח וַיִּמְיָד
 78 יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב: וְכֹרֵב גְּאוּנֵי תְּהַרֵם
 79 קִמְיָד תִּשְׁלַח חֲרָדֵךְ וַאֲבִלְמוּ פִּקְשׁ: וּבְרוּחַ
 80 אֲפִיד עֲגֵרְמוּ מִים נִצְבוּ כְּמוֹ נֵד
 81 נְזִילִים קִפְאוּ תְּהַמַּת כָּלֵב יָם: אָמֵר
 82 אוֹיֵב אֲרָדָף אֲשִׁי אֲחַלֵּק שְׁלָל תְּמַלְאֲמוּ
 83 נִפְשִׁי אֲרִיק תְּרַבִּי תוֹרִישְׁמוּ יְדִי: וְשִׁפְתִּי
 84 כְּרוּחַ כְּפִמּוֹ יָם צִלְלוּ כְּעוֹפְרַת כְּמוֹם
 85 אֲדִירִים: מִי כְּמִכָּה בְּאֵלִם יְהוָה מִי
 86 כְּמִכָּה נֶאֱדָרִי בְּקִישׁ נוֹרָא תְּהַלַּת עִשָּׂה
 87 כְּלֹא: נְמִיֹת וַיִּמְיָד תְּכַלְעֲמוּ אֲרִין: נְחִית
 88 בְּחִסְדֶּךָ עִם זוֹ גְּאֵלֵת נִחַלְתָּ כְּעוֹדֵךְ אֵל נוֹה
 89 קִדְשֶׁךָ: שְׁמַעוּ עִמִּים יִרְגְּזוּן חִיל
 90 אַחֲזוּ יִשְׁבִּי פִּלְשֶׁת: אִו נִבְהִלוּ אֲלוֹפֵי

1 יְהִיָה לְכֹהֲנִים, וְזֶה יְהִיָה, וְכִי יִבֵּא הַלְלוּ, כִּי אִתָּה בָּא, כִּי
 2 יִכְרִית - כָּלֵם סְתוּמוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ. וְכִי יְהִיָה אִישׁ - פְּתוּחָה.
 3 לֹא תְסִיג, לֹא יִקוּם עַד, כִּי תִצָּא לְמִלְחָמָה, כִּי תִקְרַב אֶל
 4 עִיר, כִּי תִצוּר אֶל עִיר - חֲמֻשָּׁתֵן סְתוּמוֹת. כִּי יִמְצָא חֲלָל
 5 - פְּתוּחָה. כִּי תִצָּא לְמִלְחָמָה, כִּי תִהְיֶיךָ לְאִישׁ, כִּי יְהִיָה
 6 לְאִישׁ, וְכִי יְהִיָה בְּאִישׁ, לֹא תִרְאֶה אֶת שוּר, לֹא תִרְאֶה
 7 אֶת חֲמוֹר, לֹא יְהִיָה כְּלִי גְבָר - כָּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן שְׁבַע.
 8 כִּי יִקְרָא - פְּתוּחָה. כִּי תִכְנֶה, לֹא תִחַרְשׁ, גְּדִלִים, כִּי יִקַּח
 9 אִישׁ אִשָּׁה, וְאִם אִמַּת הִיא, כִּי יִמְצָא אִישׁ, כִּי יְהִיָה נְעִרָה
 10 בְּתוּלָה, וְאִם בְּשָׂדֶה יִמְצָא, כִּי יִמְצָא, לֹא יִקַּח אִישׁ, לֹא
 11 יִבֵּא פְצוּעַ, לֹא יִבֵּא מְמוֹר, לֹא יִבֵּא עֲמוּנִי, לֹא תִתְעַב
 12 אֲדָמִי, כִּי תִצָּא מִחֲנֶה, לֹא תִסְגִּיר, לֹא תִהְיֶה קֹדֶשֶׁה, לֹא
 13 תִשִּׁיף, כִּי תִדַּר נֶגֶד, כִּי תִבֵּא בְּכַרְס, כִּי תִבֵּא בְּקִמַּת, כִּי
 14 יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה, כִּי יִמְצָא
 15 הַשְּׂמֵר כְּנֶגַע הַצְּרַעַת, כִּי תִשָּׂה בְּרַעַף, לֹא תִעֲשֶׂק שְׂכִיר
 16 עֲנִי, לֹא יוֹמַתוּ אֲבוֹת, לֹא תִשָּׂה, כִּי תִקְצַר, כִּי תִחַבֵּט, כִּי
 17 יְהִיָה רִיב, כִּי יִשְׁבוּ אַחִים, כִּי יִנְצוּ אֲנָשִׁים, לֹא יְהִיָה לָךְ
 18 בְּכִיסֶּךָ - כָּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים. וְכֹר אֶת אֲשֶׁר
 19 עֲשָׂה, וְהִיָה כִּי תִבוֹא - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת. כִּי תִכְלֶה לְעֲשׂוֹר,
 20 הַיּוֹם הַזֶּה - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת. וַיִּצּוּ מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל -
 21 פְּתוּחָה. וַיִּדְבַּר מֹשֶׁה, וַיִּצּוּ מֹשֶׁה אֶת הָעָם, אֲרוּר הָאִישׁ,
 22 אֲרוּר מְקַלָּה, אֲרוּר מְסִיג, אֲרוּר מְשַׁגָּה, אֲרוּר מִטָּה,
 23 אֲרוּר 17 שֶׁכֵּב עִם כָּל בְּהֵמָה, אֲרוּר שֶׁכֵּב עִם אַחֲתוֹ, אֲרוּר
 24 שֶׁכֵּב עִם חֲתָנָתוֹ, אֲרוּר מִכָּה, אֲרוּר לִקַּח שַׁחַד, אֲרוּר אֲשֶׁר
 25 לֹא יִקָּם - כָּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן שִׁלְשׁ עֶשְׂרֵה. וְהִיָה אִם
 26 שְׂמוּעַ, וְהִיָה אִם לֹא תִשְׁמַע - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת. אֱלֹהֵי דְבָרֵי
 27 הַבְּרִית - סְתוּמָה. וַיִּקְרָא מֹשֶׁה, אֲתָם נִצְבִים - שְׁתִּיחֶן
 28 פְּתוּחוֹת. וְהִיָה כִּי יִבֵּאוּ, כִּי הַמְצָוָה, רֹאֵה נְתִי - שְׁלִשְׁתֵּן
 29 סְתוּמוֹת. וַיִּלְךְ מֹשֶׁה - פְּתוּחָה. וַיִּקְרָא מֹשֶׁה - סְתוּמָה.
 30 וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה הֵן, הֲאִזְנִינוּ הַשְּׂמֵיִם, וַיִּבֵּא מֹשֶׁה, וַיִּדְבַּר
 31 ה' אֵל מֹשֶׁה בְּעֵצָם, וְזֹאת הַבְּרָכָה - חֲמֻשָּׁתֵן פְּתוּחוֹת. וְזֹאת
 32 לַיהוָה - סְתוּמָה. וַיִּלְלוּ - פְּתוּחָה. לְבִנְיָמֵן, וַיִּלְיוֹסֶף,
 33 וַיִּזְבוּלֵן, וַיִּלְגֵּד, וַיִּלְדָן, וַיִּלְאָשֶׁר, וַיַּעַל מֹשֶׁה - כָּלֵן סְתוּמוֹת,
 34 וְהֵן שְׁבַע.
 35 מִנְּזַן הַפְּתוּחוֹת שֶׁל סֵפֶר זֶה - שְׁלֹשִׁים וְאַרְבַּע, וְהַסְּתוּמוֹת
 36 - מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע. הַכֹּל - מֵאָה וְחֲמִשִּׁים וּשְׁמוֹנֶה.
 37 מִנְּזַן הַפְּתוּחוֹת שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה - מֵאַתִּים וְתִשְׁעִים, וּמִנְּזַן
 38 הַסְּתוּמוֹת - שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁבְעִים וְתִשְׁעִים. הַכֹּל - שֵׁשׁ
 39 מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְתִשְׁעִים.
 40 צוּרַת שִׁירַת 'הֲאִזְנִינוּ': כָּל שִׁיטָה וְשִׁיטָה יֵשׁ בְּאֲמֻצַּע רוּח
 41 אֶחָד כְּצוּרַת הַפְּרָשָׁה הַסְּתוּמָה, וְנִמְצָא כָּל שִׁיטָה חֲלוּקָה
 42 לְשִׁתִּים. וְכּוֹתְבִין אוֹתָהּ בְּשִׁבְעִים שִׁיטוֹת. וְאֵלֹהֵי הַתְּבוֹת
 43 שֶׁבְּרֹאשׁ כָּל שִׁיטָה וְשִׁיטָה:
 44 הֲאִזְנִינוּ, יַעֲרֹף, כְּשִׁעִירִם, כִּי, הַצּוּר, אֵל, שַׁחַת, הֲלֵה',
 45 הֲלוֹא, זָכֹר, שְׂאֵל, בְּהִנְחַל, יִצַּב, כִּי, יִמְצָאֶהוּ, יִסְבְּכֶנָהוּ,

מתוך מהדורת חזק

47 הדף שבע עשרה אצבעות, לפי שהוא מניח גליון למעלה
 48 שלש, ולמטה ארבע; אבל רחב הדף, הוא לפי הפתב -
 49 אם דק אם עבה. וכן מנין השיטות שבדף, יבואו לפי
 50 הפתב, לפי שבין שיטה לשיטה, כמלא שיטה.
 51 ו. ואחר שכותב הדף שבדק בו לפי מה שיצא, ימד
 52 רחב הדף באצבעות הפנה; ויוסיף על רחב הדף שתי
 53 אצבעות שבין דף ודף, ויחשב כמה דפין יבואו בכרך
 54 שגלל מאותו הפתב שבדק בו, וידע חשבון הדפין. ויראה
 55 כמה נכתב בדף זה שבדק בו מן התורה פלה, ומשער לפי
 56 הספר שהוא כותב ממנו. ומחשב - אם עלתה כל התורה
 57 לפי מנין הדפין, זה הוא הפתב שכותב בו בכרך; ואם
 58 הוציא החשבון שהדפין יותר מן התורה [עוד דפים על
 59 הכתב], ירחיב בפתב עד שימנעט מנין הדפין, ויבדק בדף
 60 אחר; ואם הוציא החשבון שהתורה יתר מן הדפין, ימעט
 61 בפתב עד שיצא מנין הדפין, ויבדק בדף אחר. וכן בדף
 62 אחר דף, עד שיבוא החשבון אחר. מאחר שידע רחב
 63 הדפין ושעור הפתב, מתחיל באותו הכרך.
 64 ז. ומחלק כל עור ועור, דפין דפין בשטרוט, כפי רחב
 65 הדף שבדק בו, ועלה בחשבון. וכשישאר לו מן העור
 66 שלש אצבעות או ארבע יותר על הדף האחרונה
 67 שפירעה, מניח ממנו רחב אצבע וכדי תפירה, ויקץ
 68 השאר ואל יחוש - שבאחרונה יתוסף עורות אחרות על
 69 הכרך שגלל, כנגד כל התוספות שקוצץ מכל עור ועור;
 70 ואינו צריך לחשב דבר זה, שהפתב מושכו לפי מנין
 71 הדפין [מנין הדפים הוא כרוחב הכתב].
 72 ח. וכן הוצא לעשות רחב הספר יותר על ששה או פחות
 73 מששה, על הדף הזאת הוא מחשב, ויצא ארכו כהקפו,
 74 בלא פחות ולא יותר - והוא, שלא יטעה בחשבון.
 75 ט. רחב הגודל האמור בכל השעורין האלו ובשאר שעורי
 76 תורה פלה, והוא הבינוני - ככר דקדקנו בשעורו,
 77 ומצאנוהו רחב שבע שעורות בינוניות זו בצד זו בדחק;
 78 והן כארץ שתי שעורות ברוח. וכל טפח האמור בכל
 79 מקום, הוא ארבע אצבעות מזו; וכל אמה, ששה טפחים.
 80 י. ספר תורה שכתבתי אני - רחב כל דף ודף מדפיו,
 81 ארבע אצבעות; ושירת הים ושירת האזינו, רחב כל דף
 82 משתייהן שש אצבעות; ומנין השיטין שבכל דף ודף, אחת
 83 וחמשים; ומנין הדפין של כל הספר, מאתים ששה
 84 ועשרים דף; וארך כל הספר, ארך ושלוש מאות וששים
 85 ושש אצבעות, בקרוב.
 86 יא. אלו השש אצבעות היתרות בחשבון, לגליון
 87 שבתחלת הספר ושבסופו. והעורות שכתבנו בהם, עורות
 88 אילים. ובזמן שתוצא לכתב על פי המדות האלו, או קרוב
 89 להן מעט, הן חסר דף אחד או שנים או שלשה, או יתר
 90 דף או שנים או שלשה - לא יתיגע ולא תהא צריך
 91 לחשבון, אלא מיד יבוא לה ארכו כהקפו.
 92 יב. אין עושים ביריעה פחות משלושה דפין, ולא יתר על
 93 שמונה דפין; נדמנה לו יריעה בת תשעה דפין, חולק

1 אדם
 2 כל ישרי כנען;
 3 ופחד
 4 יעבר עמו יהוה
 5 קניתי;
 6 לשבתך פעלת יהוה
 7 ידיו;
 8 כא סוס פרעה ברכבו ובפרשו בים וישב יהוה עלהם את מי
 9 תים
 10 כל התורה. פלה - בין בשירות, בין בשאר הפתב - יתפון
 11 שתהיה אות סמוכה לחברתה ביותר, ולא תדבק בה, ולא
 12 תתרחק ממנה, כדי שלא תתראה התבה כשתי תבות; אלא
 13 יהיה בין אות לאות כחוט השערה. ואם הרחיק אות
 14 מאות, כדי שתראה התבה כשתי תבות לתינוק שאינו רגיל
 15 - תרי זה פסול עד שיתקן.

פרק ט

16
 17 א. אין עושים ספר תורה, לא ארכו יתר על הקפו, ולא
 18 הקפו יתר על ארכו. וכמה הוא ארכו? בגויל [קלף עבה]
 19 - ששה טפחים, שהם ארבע ועשרים אצבע ברחב הגודל
 20 של יד; ובקלף [שהוא ט' יותר] - או פחות או יותר, והוא
 21 שיהא ארכו כהקפו. וכן אם עשה בגויל פחות מששה
 22 ומעט את הפתב, או יתר על הששה והרחיב בפתב, עד
 23 שיהיה ארכו כהקפו - תרי זה כמצוה.
 24 ב. שעור הגליון [שוליים. קלף ריק ללא כתב] מלמטה,
 25 ארבע אצבעות; ולמעלה, שלש אצבעות; ובין דף [עמוד]
 26 לדף, שתי אצבעות. לפיכך, צריך שיניח בתחלת כל יריעה
 27 ובסופה, רחב אצבע אחת וכדי תפירה - שנמצא כשתתפר
 28 היריעה, יהיה בין כל דף ודף בכל הספר פלו, שתי
 29 אצבעות. ויניח מן העור בתחלת הספר ובסופו, כדי לגל
 30 עמוד. וכל השעורין האלו, למצוה; ואם חסר או הותיר,
 31 לא פסל.
 32 ג. כיצד יתפון אדם, עד שיעשה הספר שיהיה ארכו
 33 כהקפו? מתחיל ומרבע העורות בשנה [ברחבם], ועושה
 34 רחב כל עור מהן ששה טפחים, קצב [מדד] אחד לכל.
 35 ואחר כך גולל העורות, ועושה מהן כרך אחד, מהדק יפה
 36 יפה; ומוסיף בעורות ומדק, עד שיעשה הקף הכרך
 37 ששה טפחים, שהוא רחב העור. ומודד כחוט של שני,
 38 שמקיפו על הכרך.
 39 ד. ואחר כך יעשה פנה שנה, יהיה ארכה ארבעים או
 40 חמשים אצבעות; ויחלק אצבע אחת מהן בפנה לשנים
 41 ולשלושה ולארכוהו חלקים, כדי שידע בו שעור חצי
 42 אצבע, ורביע אצבע, וכיוצא בזה החלק. וימדד כל עור
 43 ועור כפנה זו, עד שידע כמה אצבע יש בכל עור ועור,
 44 כדי שידע כמה אצבע בארך כל הכרך.
 45 ה. ואחר כך לוקח עורות אחרים, שנים או שלשה, לבדק
 46 בהן שעור הפתב, וכותב בהן דף אחד. ודבר ידוע, שארך

מתוך מהדורת חזק

צורת השירות; (יט) שכתב בשאר הכתב כשירה; 47
 (כ) שתפר היריעות שלא בגידי טהורה. ושאר כל 48
 הדברים - למצוה, לא לעכב. 49
ב. ספר תורה הפשר - נוהגין בו קדשה יתרה וכבוד 50
 גדול. ואסור לו לאדם למכר ספר תורה, אפלו אין לו 51
 מה יאכל, ואפלו היו לו ספרים רבים, ואפלו ישן לקח 52
 בו חדש. לעולם אין מוכרין ספר תורה, אלא לשני 53
 דברים - שילמד תורה בדמיו, או שישא אשה בדמיו: 54
 והוא, שלא יהיה לו דבר אחר למכר. 55
ג. ספר תורה שבלה, או שנפסל - נוהגין אותו בכלי 56
 חרש, וקוברין אותו אצל תלמיד חכמים; וזו היא גניזתו. 57
 מטפחות [מעילין] ספרים שבלו, עושין אותן תכריכין 58
 למת מצוה; וזו היא גניזתן. 59
ד. תיק שהוכן לספר תורה, והנח בו; וכן המטפחות, 60
 והארון, או המגדל [בימה להנחת הס"ת בעת קריאתן] 61
 שמיניחין בו ספר תורה, אף על פי שהספר בתוף התיק; 62
 וכן הפסא שהוכן להניח עליו ספר תורה, והנח עליו ספר 63
 תורה - הכל תשמישי קדשה הן, ואסור לזרקן; אלא 64
 כשיבולו או כשישברו, נגזזין. אבל הבימות שעומד עליהן 65
 אחזו ספר תורה, והלוחות [דגם לוחות הברית] שכותבין 66
 בהן לתינוק להתלמד - אין בהן קדשה. וכן רמוגי כסף 67
 וזהב וכיוצא בהן, שעושין לספר תורה לנואי - תשמישי 68
 קדשה הן; ואסור להוציאן לחל, אלא אם כן מכר אותן 69
 לקנות בדמיהן ספר תורה או חמש. 70
ה. מתר להניח ספר על גבי ספר, ואין צריך לומר על 71
 גבי החמשיני. ומניחין חמשיני על גבי נביאים וכתובים, 72
 אבל אין מניחין נביאים וכתובים על גבי החמשיני, ולא 73
 חמשיני על גבי ספר תורה. וכל פתבי הקדש, אפלו 74
 הלכות והגדות - אסור לזרק אותן. הקמיעין [קלפים עם 75
 שמות הקודש לסגולה] שיש בהם ענגנים של פתבי הקדש 76
 - אין נקנסין בהן לבית הפסא, אלא אם כן היו מתפחות 77
 עור. 78
ו. לא יאחו אדם ספר תורה בנורעו, ויפגס בו לבית 79
 המרחץ, או לבית הפסא, או לבית הקברות - אף על פי 80
 שהוא כרוף במטפחות, ונתון בתוף התיק שלו. ולא יקרא 81
 בו, עד שירחיק ארבע אמות מן הקבר, או מן המת, או 82
 מבית הפסא. ולא יאחו הספר כשהוא ערם. ואסור לישוב 83
 על מטה שספר תורה עליה. 84
ז. בית שיש בו ספר תורה - אסור לשמש מטתו בו, 85
 עד שיוציאנו, או עד שנייחנו בכלי, ויתן הכלי אחר 86
 שאינו מזמן לו [מיוחד, מיוחד]; אבל אם היה מזמן לו 87
 - אפלו עשרה פלים זה בתוף זה, ככלי אחד הן. או עד 88
 שיעשה לו מחצה גבוהה עשרה טפחים, אם אין לו בית 89
 אחר; אבל אם יש לו בית אחר - אסור לשמש מטתו, 90
 עד שיוציאנו. 91
ח. כל השמאין, ואפלו נדות, ואפלו גוים - מתרין לאחו 92
 ספר תורה, ולקרובו בו; שאין דברי תורה מקבלין טמאה. 93

1 אותה ארבעה לכאן וחמשה לכאן. במה דברים אמורים?
 2 בתחלת הספר, או באמצעו; אבל בסוף הספר, אפלו פסוק
 3 אחד בדרך אחד, עושין אותו דף אחד לכדו, ותופרין אותו
 4 עם שאר היריעות.
יג. כשתופרין היריעות, אין תופרין אותן אלא בגידין של
 5 בהמה או תיה טהורה, ואפלו מנבלות וטרפות שלהן,
 6 כדרך שתופרין התפלין; ודבר זה, הלכה למשה מסיני.
 7 לפיכך, אם תפרן שלא בגידין, או בגידי בהמה טמאה -
 8 פסל, עד שיתיר ויחזר ויתפר בהלכה.
יד. כשתופרין היריעות, אינו תופר כל היריעה בלה
 10 מתחלתה ועד סופה, אלא מניח מעט מלמעלה ומעט
 11 מלמטה בלא תפירה, כדי שלא תקרע היריעה באמצעה
 12 כשיגלל. ועושה לו שני עמודים של עץ, אחד בתחלתו
 13 ואחד בסופו. ותופר העור ששיר בתחלה ובסוף על
 14 העמודים בגידין, כדי שיהא נגלל עליהן; וירחיק בין
 15 העמוד והכתב שבדף.
טו. ספר תורה שנקרעה בו יריעה - בתוף שתי שיטות
 17 [בתוך הכתב בין אות לאות]. יתפר; בתוף שלש, לא יתפר.
 18 במה דברים אמורים? בלשון שאין עפצו [מי פרי האלון
 19 שבו עובד הקלף] נכר; אבל אם נכר הגויל שהוא עפוצ -
 20 תופר, ואפלו קרע הכא בתוף שלש. וכן בין דף לדף, ובין
 21 תבה לתבה - יתפר. וכל הקרעים - אין תופרין אותן, אלא
 22 בגידין שתופרין בהן היריעות זו לזו; ובכל הקרעים -
 23 יזהר שלא תחסר אות אחת, או תשתנה צורתה. 24

פְּרָק י

25
א. נמצאת למד, שעשירים דברים הן, שכל אחד מהן 26
 27 פוסל ספר תורה; ואם נעשה בו אחד מהן - הרי הוא
 28 פחמש מן החמשיני שמלמדין בהן התינוקות, ואין בו
 29 קדשת ספר תורה, ואין קורין בו ברבים; ואלו הן:
 30 (א) אם נכתב על עור בהמה טמאה; (ב) שנכתב על עור
 31 בהמה טהורה שאינו מעבד; (ג) או שהיה מעבד שלא
 32 לשם ספר תורה; (ד) שנכתב שלא במקום פתיכה, על
 33 הגויל במקום בשר ועל הקלף במקום שער; (ה) שנכתב
 34 מקצתו על הגויל, ומקצתו על הקלף; (ו) שנכתב על
 35 דוכסוסטוס [חלק העור החיצוני בבהמה]; (ז) שנכתב
 36 בלא שרטוט; (ח) שנכתב שלא בשחר העומד [המתקיים
 37 זמן רב]; (ט) שנכתב בשאר לשונות; (י) שכתבו גוי
 38 וכיוצא בו משאר פסולין; (יא) שכתב האזכרות [שמות
 39 הקב"ה] בלא כונה; (יב) שחפר אפלו אות אחת;
 40 (יג) שהוסיף אפלו אות אחת; (יד) שנגעה אות באות;
 41 (טו) שנפסדה צורת אות אחת, עד שלא תקרא כל עקר,
 42 או תדמה לאות אחרת - בין בעקר [בתחילת] הפתיכה,
 43 בין בנקב [שניקבה האות], בין בקרע, בין בטשטוש
 44 [נמחקה מקצת האות]; (טז) שהרחיק או הקריב בין אות
 45 לאות, עד שתראה התבה כשתי תבות, או שתי תבות
 46 כתבה אחת; (יז) ששנה צורת הפרשיות; (יח) ששנה

מתוך מהדורת חזק

44 ה. אף על פי שאין אחד מהן מעכב את חברו, אינן שתי
45 מצוות, אלא מצוות עשה אחת היא; והלובש טלית שיש
46 בה לכן, או תכלת, או שניהם כאחד - הרי קיים מצוות
47 עשה אחת. אמרו חכמים הראשונים: "והיה לכם לציצית",
48 מלמד ששניהם מצוה אחת. וארבע הציציות מעכבות זו
49 את זו, שארבעתן מצוה אחת.
50 ו. כיצד עושין הציצית? מתחיל מצוית של טלית שהיא
51 סוף האריג, ומרחיק ממנה לא יותר על שלש אצבעות
52 למעלה, ולא פחות מקשר גודל [מפרק ראשון של האצבע
53 עד הציפורן]; ומכניס שם ארבעה חוטיין, וכוּפְלֵן בְּאֶמְצַע
54 - נמצאו שמונה חוטים משלשלין [משתלשלים], תלויין
55 מן הקרן. וארבע החוטיין השמונה, אין פחות מארבע
56 אצבעות; ואם היו יותר על כן, אפלו אמה או שתיים -
57 כשרות. וכל האצבעות [שיעורן], בגודל. ויהיה אחד
58 משמונת החוטיין, חוט תכלת; והשבעה, לכן.
59 ז. ולוקח חוט אחד מן הלכן, וכורף בו פריכה אחת על
60 שאר החוטיין בצד [בשפת] הבגד, ומניחו; ולוקח חוט
61 התכלת, וכורף בו שתי פריכות בצד פריכה של לכן,
62 וקושר. ואלו השלש פריכות, הם הנקראין 'חליה'. ומרחיק
63 מעט, ועושה חליה שניה בחוט של תכלת לבדו; ומרחיק
64 מעט, ועושה חליה שלישי; וכן עד חליה אחרונה,
65 שהוא כורף בה שתי פריכות של תכלת, ופריכה אחרונה
66 של לכן - מפני שהתחיל בלכן, מסים בו, שמעלין בקדש,
67 ולא מורידין. ולמה תחיל בלכן? כדי שיהא סמוך לפנף
68 מינה [מין הכנף]. ועל דרך זו, הוא עושה בארבע הכנפות.
69 ח. כמה חליות הוא עושה בכל כנף? לא פחות משבע,
70 ולא יותר על שלש עשרה; וזו היא מצוה מן המבחר. ואם
71 לא כנף עליה אלא חליה אחת, פשרה; ואם כנף התכלת
72 על רב הציצית, פשרה. ונזאי התכלת - שיהיו כל החליות
73 בשליש החוטיין המשלשלין, ושני שלישיהן ענף [שאינו
74 כוּרְף]. וצריך לפרדו [שהיה החוטים נפרדים], עד שיהיה
75 כציצית שער הראש.
76 ט. העושה לכן בלא תכלת - לוקח אחד משמונת
77 החוטיין, וכורף אותו על שאר החוטיין עד שלישן, ומניח
78 שני שלישיהן ענף. ופריכה זו - אם רצה לכתף אותה
79 חליות חליות, פעין שכורף בתכלת - הרשות בידו, וזה
80 הוא מנהגנו; ואם רצה לכתף בלא מנין חליות, עושה.
81 כללו של דבר - תפון להיות הכורף שלישי, והענף שני
82 שלישיין. ויש מי שאינו מדקדק בדבר זה בלכן; ואם כנף
83 הלכן על רב החוטיין, או שלא כנף אלא חליה אחת -
84 כפשרה.
85 י. אחד חוטי הלכן, ואחד חוטי התכלת - אם רצה לעשות
86 שזורין [מכמה חוטיין], עושה; אפלו היה החוט כפול
87 משמונה חוטיין, ושזור עד שנעשה פתיל אחד - אינו
88 נחשב אלא חוט אחד.
89 יא. חוטי ציצית, בין לכן בין תכלת - צריכין טויה לשם
90 ציצית. ואין עושין אותן, לא מן הצמר הנאחו בקוצים

1 והוא, שלא יהיו ידיו מטנפות, או מלכלכות בטיט; אלא
2 ירחצו ידיהן, ואחר כך יגעו בו.
3 ט. כל הרואה ספר תורה כשהוא מהלך, חיב לעמד
4 מפניו. ויהיו הכל עומדין, עד שיעמד זה שהוא מהלך
5 בו כשיגיעו למקומו, או עד שיתכסה מעיניהם; ואחר
6 כך, יהיו מתרין לישוב.
7 י. מצוה ליחד לספר תורה מקום, וילכד אותו המקום,
8 ולהדרו יתר מדי; דברים שבלוחות הברית, הן הן שבכל
9 ספר וספר. לא ירק אדם כנגד ספר תורה, ולא יגלה
10 ערותו כנגדו, ולא יפשוט רגליו כנגדו, ולא יניחנו על
11 ראשו כמשוי. ולא יחזיר אחריו לספר תורה, אלא אם
12 כן היה גבוה ממנו עשרה טפחים.
13 יא. היה מהלך ממקום למקום וספר תורה עמו - לא
14 יניח ספר תורה בתוך השק, ויניחנו על גבי התמור וירכב
15 עליו; ואם היה מתפחד מן הגנבים, מתר. ואם אין שם
16 פחד - מניחו בחיקו כנגד לבו, והוא רוכב על הבהמה
17 והולך. כל מי שיושב לפני ספר תורה, יושב בכבוד ראש
18 ובאימה ופחד, שהוא העד הנאמן על כל באי עולם,
19 שנאמר: "והיה שם בך לעד"; ויכבדנו כפי כחו. אמרו
20 חכמים הראשונים: 'כל המחלל את התורה, גופו מחלל
21 על הבריות; וכל המכבד את התורה, גופו מכבד על
22 הבריות'.

בריה רחמנא דסייען

יום שבת קודש ח' אדר א' ה'תשע"ד

הלכות ציצית

25
26 מצוות עשה אחת, והיא - לעשות ציצית על כנפי הכסות.
27 ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

פרק א

28
29 א. ענף שעושין על כנף הבגד ממין הבגד - הוא הנקרא
30 'ציצית', מפני שהוא דומה לציצית הראש, שנאמר:
31 'ויקחני בציצית ראשי'. וזה הענף - הוא הנקרא 'לכן',
32 מפני שאין אנו מצוין לצבעו. ואין לחוט הענף מנין מן
33 התורה.
34 ב. ולוקחין חוט צמר שנצבע פעין הרקיע, וכורכין אותו
35 על הענף; וחוט זה, הוא הנקרא 'תכלת'. ואין למנין
36 הפריכות שכורף חוט זה שעור מן התורה.
37 ג. נמצאו במצוה זו, שתי צוויות - שעושה על הכנף ענף
38 יוצא ממנה, ושוכרף על הענף חוט תכלת, שנאמר: "ועשו
39 להם ציצית, ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת".
40 ד. התכלת, אינו מעכב את הלכן; והלכן, אינו מעכב את
41 התכלת. כיצד? הרי שאין לו תכלת, עושה לכן לבדו; וכן
42 אם עושה לכן ותכלת, ונפסק הלכן, ונתמעט עד הכנף,
43 ונשאר התכלת לבדו - כשר.

מתוך מהדורת חזק

47 נצבע באותה הצביעה, פסול לציצית; אף על פי שהוא
 48 כעין הרקיע, כגון שצבעו באיסיסי (מין צבע) או בשאר
 49 המשחירין (הצובעים בצבע כחול חזק) - הרי זה פסול
 50 לציצית. ורחל בת עז (שאמה עז ואביה איל), צמרה פסול
 51 לציצית.
 52 ב. כיצד צובעין תכלת של ציצית? לוקחין הצמר, ושורין
 53 אותו בסיד; ואחר כך מכבסין אותו, עד שיהיה נקי;
 54 ומרתיחים אותו באהל (מין צמח) וכיוצא בו, כדרך
 55 שהצבעין עושין כדי שיקלט את העין (- הצבע). ואחר כך
 56 מביאין דם חלזון, והוא דג שדומה עינו (מראהו) לעין
 57 [צבע] הים, ודמו שחר כדיו, ויבם המלח (ים הגדול) הוא
 58 מצוי. ונותנין את הדם ליורה, ונותנין עמו סממנין (מיני
 59 צבעים) כמו הקמוניא וכיוצא בה, כדרך שהצבעין עושין;
 60 ומרתיחין אותו, ונותנין בו הצמר, עד שיעשה כעין
 61 הרקיע. וזו היא צורת תכלת של ציצית.
 62 ג. תכלת של ציצית, צריכה צביעה לשמה; ואם צבעה
 63 שלא לשמה, פסולה. והיורה שיש בה הצבע - אם צבע
 64 בה מעט צמר לכדקו אם הוא יפה אם לאו, נפסלה היורה
 65 בלה. אלא כיצד יעשה? לוקח הצבע מן היורה בכלי קטן,
 66 ומניח בו מעט צמר שבדק בו; ושורף את שבדק, שהרי
 67 נצבע לכדיקה. ושורף הצבע שבכלי שבדק בו, שהרי
 68 פגמו ופסלו; וצובע התכלת בשאר הצבע, שלא נפגם.
 69 ד. התכלת אינה נלקחת אלא מן הממחה - חוששין, שמה
 70 לא נצבעה לשמה. ואף על פי שגלקחה מן הממחה, אם
 71 נבדקה ונודע שצבעה באחד משאר צבעונין המשחירין
 72 שאינן עומדין - פסולה.
 73 ה. כיצד בודקין אותה עד שיודע אם נצבעה כהלכתה,
 74 אם לאו? לוקחין תבן וריר (נוזל) של שבלול (מין שרץ),
 75 ומי רגלים שנתחמצו (שעברו עליהם) ארבעים יום;
 76 ושורין התכלת בכלן, מעת לעת. אם עמדה בעינה
 77 [בצבעה] ולא כהתה, כשהיא, כשרה. ואם כהתה - לוקחין
 78 בצק של שעורין שמעפשין (מחמיצים) אותו למוריס (מיץ
 79 דגים), ונותנין את זו התכלת שנסתפת בתוכו, ואופה
 80 הבצק בתנור; ומציאין התכלת מן הפת, ורואין אותה:
 81 אם כהתה ממה שהיתה, פסולה; ואם הוסיף עינה (התחזק
 82 צבעה), והשתרה יותר ממה שהיתה קדם אפיה - כשרה.
 83 ו. חצר (כפר או מושב) שמוכרין בה התכלת, והיו מחזקין
 84 בכשרות - לוקחין ממנה סתם, ואין צריך בדיקה, והרי
 85 היא בחזקתה, עד שתחשד. המפקיד תכלת אצל הגוי -
 86 הרי זו פסולה, שמה החליפה. ואם היתה בכלי, והיה
 87 חתום בשני חתמות (שני סימני סגירה), חתום בתוף
 88 חתום - כשרה; בחתום אחד, פסולה.
 89 ז. המוצא תכלת בשוק, אפלו מצא חוטין מפסקין
 90 [מופדיים] ושורין (כחוטי ציצית) - פסולה. הלוקח טלית
 91 מצניצת מן השוק מישראל, הרי היא בחזקתה. מן הגוי -
 92 מן התגר (סוחר), כשרה; מן ההדיוט (שאינו סוחר),
 93 פסולה.

1 כשהצאן רובצין ביניהן, ולא מן הנימין (שערות) הנתלשין
 2 מן הבהמה, ולא משיורי שתי שהאורג משיר בסוף הבגד
 3 - אלא מן הגזה של צמר, או מן הפשתן. ואין עושין
 4 אותן, לא מן הצמר הגזול, ולא משל עיר הנדחת (שעבדה
 5 עבודה זרה), ולא משל קנשים; ואם עשה, פסולה.
 6 המשפתחה לבהמה, צמרה פסול לציצית; אבל המשפתחה
 7 לפשתן הנטוע - הרי זה כשר, שהרי נשתנה.
 8 יב. ציצית שעשה אותה גוי - פסולה, שגאמר: "דבר אל
 9 בני ישראל. ועשו להם ציצת"; אבל אם עשה אותה
 10 ישראל בלא פגנה, כשרה. וציצית שנעשת מן העשוי
 11 מקדם, פסולה.
 12 יג. כיצד? הריא כנף (מבגד אחר) שיש בה ציצית, והפרה
 13 על הבגד - אפלו יש באותה הכנף אמה על אמה, פסול,
 14 שגאמר: "ועשו להם ציצת", ולא מן העשוי - שהרי זה
 15 דומה למי שנעשת מאליה. ומתיר להחיר ציצית מבגד זה,
 16 ולתלותה בבגד אחר, בין לבן בין תכלת.
 17 יד. תלה החוטין בין שתי כנפים מזו לזו, וקשר כנף זו
 18 כהלכתה וכנף זו כהלכתה, ואחר כך חתכן באמצע,
 19 ונפרדו זה מזה - פסול; שהרי בעת שקשרו היו פסולין,
 20 לפי ששתי הכנפים מערות (מחוברות) זו בזו בחוטין
 21 שביניהן, ובשעה שפסקו, נעשו שתי ציציות - נמצא
 22 עושה מן העשוי.
 23 טו. הטיל ציצית על ציצית (ארבע ציציות בנוסף לארבע
 24 ציציות) - אם נתפזן לבטל את הראשונה - מתיר
 25 הראשונה או חותכה, וכשרה. ואם נתפזן להוסיף - אף
 26 על פי שחתף אחת משתיהן, הרי זו פסולה; שהרי
 27 כשהוסיף פסל הכל, וכשהחיר או חתף התוספת, נמצא
 28 השאר נעשה מן עשוי, שעשיתו הראשונה פסולה היתה.
 29 טז. וכן המטיל לבעלת שלש (כנפים), ואחר כך השלימה
 30 לארבע (הוסיף כנף רביעית), והטיל לרביעית - פלה
 31 פסולה, שגאמר: "תעשה", ולא מן העשוי.
 32 יז. אין כופלין את הטלית לשנים, ומטילין ציצית על
 33 ארבע כנפיה כשהיא פסולה, אלא אם כן תפרה בלה,
 34 ואפלו מרוח אחת.
 35 יח. נפסק הכנף שיש בה הציצית - חוץ לשלש אצבעות,
 36 תופרה במקומה; בתוף שלש, לא יתפר. נתמעטה זוית של
 37 בגד שבין חוטי הציצית ובין סוף האריג - אפלו לא נשאר
 38 מן האריג אלא כל שהוא, כשרה. וכן אם נתמעטו חוטי
 39 הציצית - אפלו לא נשתיר מהן אלא כדי עניבה, כשרה;
 40 ואם נפסק החוט מעקרו, אפלו חוט אחד - פסולה.
 41 פרק ב
 42 א. תכלת האמורה בתורה בכל מקום, היא הצמר הצבוע
 43 בפתוף שבכחל (כצבע כחול המעורב בצבע לבן); וזו היא
 44 דמות הרקיע הנראית לעין בטהרו של רקיע (כשהוא ללא
 45 עננים). והתכלת האמורה בציצית, צריך שתהא צביעתה
 46 צביעה ירוצה, שעומדת בפניה, ולא תשתנה. וכל שלא

מתוך מהדורת חזק

47 ו. ומה הוא לעשות חוטי צמר בכסות של פשתן, או חוטי
48 פשתן בכסות של צמר, אף על פי שהוא לכן לבדו, בלא
49 תכלת? בדין הוא שיהא מתר, שהשעטנז מתר לעגן
50 ציצית, שהרי התכלת צמר היא, ומטילין אותה לפשתן.
51 ומפני מה אין עושין כן? מפני שאפשר לעשות הלכן
52 שלה ממנה, וכל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה,
53 אם יכול אתה לקיים את שניהם, הרי מוטב; ואם לאו,
54 יבוא עשה וידחה את לא תעשה. וכאן, אפשר לקיים את
55 שניהם.
56 ז. כסות של פשתן - אין מטילין בה תכלת, אלא עושה
57 הלכן בלבד של חוטי פשתן; לא מפני שהציצית נדחית
58 מפני השעטנז, אלא גזירה זו מדבריהם [מדרבנן], שפא
59 יתפסה בה בלילה שאינו זמן חיוב ציצית, ונמצא עובר
60 על לא תעשה בעת שאין שם מצות עשה - שחובת
61 הציצית ביום, ולא בלילה, שנאמר: "ויראיכם אתו",
62 בשעת ראייה. וסומא, חייב בציצית - אף על פי שאינו
63 רואה, אחרים רואין אותו.
64 ח. מתר לאדם ללבש ציצית בלילה, בין בחל בין בשבת,
65 ואף על פי שאינו זמנה, ובלבד שלא יברך; ומאימתי
66 יברך על הציצית בשחר? משיפיר בין תכלת שבה ללכן
67 שבה. וכיצד מברך עליה? 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
68 העולם, אשר קדשנו במצוותיו, וצונו להתעטף בציצית'.
69 וכל זמן שמתעטף בה ביום, מברך עליה קדם שיתעטף;
70 ואינו מברך על הציצית בשעת עשייתה, מפני שסוף
71 המצוה הוא שיתעטף בה.
72 ט. ומתר להכנס בציצית לבית הפסא ולבית המרחץ.
73 נפקו לו חוטי לכן, או תכלת - זורקן באשפה, מפני
74 שהיא מצוה שאין בגופה קדושה. ואסור למכר טלית
75 מציצת לגוי, עד שיתיר ציציותיה; לא מפני שיש בגופה
76 קדושה - אלא שפא יתעטף בה, ויתלוה עמו ישראל,
77 וידמה שהוא ישראל, ויהרגנו. נשים ועבדים וקטנים,
78 פטורין מן הציצית מן התורה; ומדברי חכמים, שכל קטן
79 שיוצע להתעטף, חייב בציצית, כדי לחנכו במצוות. ונשים
80 ועבדים שרצו להתעטף בציצית, מתעטפים בלא ברכה;
81 וכן שאר מצוות עשה שהנשים פטורות מהן - אם רצו
82 לעשות אותה בלא ברכה, אין ממחין בידן. טמטום
83 ואנדורגינוס [ספקי זכר ספקי נקבה], חייבין בכלן [בכל
84 המצוות] מספק; לפיכך אין מברכין, אלא עושין בלא
85 ברכה.
86 י. היאך חיוב מצות הציצית? כל אדם שהוא חייב לעשות
87 מצוה זו - אם יתפסה בכסות הראויה לציצית - יטיל לה
88 ציצית, ואחר כך יתפסה בה; ואם נתפסה בה בלא ציצית,
89 הרי בטל מצות עשה. אבל הבגדים הראויים לציצית - כל
90 זמן שלא יתפסה בהן אדם, אלא מקפלין ומנחין - פטורין
91 מן הציצית; שאינה חובת הטלית, אלא חובת האיש שיש
92 לו טלית.
93 יא. אף על פי שאין אדם מחייב לקנות טלית ולהתעטף

1 ח. טלית שהיא בלה אדמה, או ירקה, או משאר צבעונין
2 - עושה חוטי לכן שלה כעין צבעה: אם ירקה, ירקין;
3 ואם אדמה, אדמין. היתה בלה תכלת - עושה לכן שלה
4 משאר צבעונין, חוץ מן השחר, מפני שהוא נראה
5 כתכלת; וכורך על הכל חוט אחר תכלת, כדרך שעושה
6 בשאר ציציות שאינן צבועין.
7 ט. קשה ענש מי שאינו מניח לכן, יתר מענש מי שלא
8 הניח תכלת: לפי שהלכן, מצוי לכל; והתכלת, אינה
9 מצויה לכל - לפי שאינה מצויה בכל מקום ולא בכל זמן,
10 מפני הצבע שאמרנו.

פרק ג

12 א. כסות שחייב אדם לעשות בה ציצית מן התורה - היא
13 כסות שיש לה ארבע כנפים, או יותר על ארבע; ותהיה
14 מדה, כדי שיתפסה בה ראשו ורבו של קטן המהלך
15 לבדו בשוק, ואינו צריך אחר לשמרו ולילך עמו; ותהיה
16 הכסות של צמר או של פשתים, בלבד.
17 ב. אבל טלית של שאר מינין - כגון בגדי משי, ובגדי
18 צמר גפן, ובגדי צמר גמלים, וצמר ארנבים, ונוצה [צמר]
19 של עזים, וכיוצא בהן - אין חייבן במצות ציצית אלא
20 מדברי חכמים, כדי להזהר במצות ציצית; והוא, שתהיה
21 מרבעת או יותר על ארבע, ויהיה שעורה כשעור שאמרנו.
22 שכל הבגדים האמורים בתורה סתם, אינם אלא צמר
23 ופשתים בלבד.
24 ג. "על ארבע כנפות כסותך" - "ארבע", ולא בעלת
25 שלש. אם כן - "ארבע", ולא בעלת חמש? תלמוד לומר:
26 "אשר תכסה בה", אפלו בעלת חמש או יותר על זה.
27 ולמה אני מחייב בעלת חמש ופטר בעלת שלש, ושתיקה
28 אינן בעלי ארבע כנפות? מפני שיש בכלל חמש, ארבע.
29 לפיכך, כשהוא עושה ציצית לבעלת חמש או שש, אינו
30 עושה אלא לארבע הכנפים המרחקות זו מזו מאותן
31 החמש או השש בלבד, שנאמר: "על ארבע כנפות כסותך
32 אשר תכסה בה".
33 ד. כסות של בגד, וכנפיה של עור - חייבת; היא של עור,
34 וכנפיה של בגד - פטורה; שאין הולכין אלא אחר עקר
35 הכסות. כסות של שני שתפין - חייבת, שנאמר: "על כנפי
36 בגדיהם"; לא נאמר "כסותך", אלא למעט השאולה -
37 שהטלית השאולה, פטורה מן הציצית שלשים יום; מכאן
38 ואילך, חייבת.
39 ה. כסות של צמר - עושין לכן שלה חוטי צמר; וכסות
40 של פשתן - עושין לכן שלה חוטי פשתן, ממנה. ושאר
41 בגדים, עושין לכן של כל מין ומין ממנו - כגון חוטי
42 משי לכסות משי, וחוטי נוצה [צמר עזים] לכסות נוצה.
43 ואם רצה לעשות לכן של שאר מינים מצמר או מפשתים,
44 עושה; מפני שהצמר והפשתים פטורין בין במינן בין
45 שלא במינן. ושאר מינין - במינן, פטורין; שלא במינן,
46 אין פטורין.

1 בה כְּדֵי שְׂיַעֲשֶׂה בָּהּ צִיצִית - אֵין רְאוּי לְאָדָם חֲסִיד לְפָטֵר
 2 עֲצָמוֹ מִמִּצְוָה זוֹ; אֲלֵא לְעוֹלָם לְשַׁתְּדֵל אָדָם לְהִיּוֹת עֹטוֹף
 3 בְּכִסּוֹת הַמְחִיבֵת בְּצִיצִית, כְּדֵי שְׂיִקָּיִם מִצְוָה זוֹ. וּבִשְׁעַת
 4 הַתְּפִלָּה, צְרִיף לְהִזְהַר בְּיוֹתֵר; וּגְנָא גְדוֹל הוּא לְתַלְמִיד
 5 חֲכָמִים, שְׂיִתְפַּלֵּל וְהוּא אֵינוֹ עֹטוֹף בְּצִיצִית.

6 יב. לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם זְהִיר בְּמִצְוֹת צִיצִית, שֶׁהָרִי הַפְּתוּב
 7 שְׁקָלָה וְתָלָה בָּהּ כָּל הַמִּצְוֹת בְּלֵן, שְׁנֵאָמַר: "וַיִּרְאִיתֶם אֹתוֹ,
 8 וַיִּזְכַּרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'".
 9 כְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ב'ח' אדר א' ה'תשע"ד

יום ראשון ב' אדר א' ה'תשע"ד

הלכות כלים

פרק יז

10 א. כָּל יְדוֹת הַכְּלִים [דְּבוּרִים הַמְּחוּבְּרִים לְכָלִי וּמִשְׁמִשִּׁין
 11 אוֹתוֹ], הָרִי הֵן כְּכִלִּים. וְאִם נִטְמָא הַכְּלִי, נִטְמָא יָדוֹ
 12 הַצְּרִיף לוֹ בְּתַשְׁמִישׁוֹ; וְשָׂאִין צְרִיף לוֹ - טְהוֹר, כְּמוֹ
 13 שְׂיִתְבָּאֵר. לְפִיכָף, הָאֶבֶן הַיּוֹצֵאת מִן הַתְּנוּרָה טָפַח, וּמִן
 14 הַכִּיָּה שֶׁלֹּא אֶצְבָּעוֹת - חֲבוּר; וְאִם נִטְמָא הַתְּנוּרָה וְהַכִּיָּה,
 15 נִטְמָאוּ הָאֶבֶן הָאֵלוֹ. וְאֶכְלִין וּמִשְׁקִין הַנוֹגְעִין בְּאֶבְנֵים
 16 אֵלוֹ, נִטְמָאוּ; וְאִם נִגְעוּ בַּחוּץ לְטָפַח שֶׁל תְּנוּרָה, אוֹ חוּץ
 17 לְשֶׁלֹּא אֶצְבָּעוֹת שֶׁל כִּיָּה - טְהוֹרִין.
 18 ב. הַכְּפָח [כִּיָּה קִטְנָה] - עֲשֶׂהוּ לְאֶפְיָה, שְׁעוּרֵי כְּתוּרָה;
 19 עֲשֶׂהוּ לְבִשּׁוּל, שְׁעוּרֵי כְּפִיָּה.
 20 ג. מוֹסֵף הַתְּנוּרָה [תּוֹסֵפֶת טֵיט בַּפֶּתַח הַתְּנוּרָה] שֶׁל בְּעָלִי
 21 כְּתִים, טְהוֹר; וְשֶׁל נְחֹתוּמִין - טְמָא בְּטִמְאֵת הַתְּנוּרָה, מִפְּנֵי
 22 שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עָלָיו אֶת הַשְּׁפוּד. כִּיּוֹצֵא בּוֹ, מוֹסֵף יוֹרֵה שֶׁל
 23 שׁוֹלְקֵי זִיתִים, טְמָא; וְשֶׁל צְבָעִים, טְהוֹר.
 24 ד. עֲטֵרַת הַכִּיָּה [מִקּוֹם הַנְּחֹת הַקְּדִירָה הַרוֹתַחַת], טְהוֹרָה.
 25 וְטִירַת הַתְּנוּרָה, וְהוּא הַמְּקוֹם הַכְּנוּי בְּצִדוֹ שְׂמִינִיחִין בּוֹ אֶת
 26 הַפֶּתַח בְּעַת רִדְתָּהּ - בְּזִמְנָה שֶׁהִיא גְּבוּהָה אַרְבָּעָה טְפָחִים,
 27 טְמָאָה בְּטִמְאֵת הַתְּנוּרָה; פְּחוּתָהּ מִכָּאן - טְהוֹרָה, לְפִי
 28 שֶׁאֵינָה חֲבוּרָה לוֹ. וְאִם חֲבָרָה לְתְּנוּרָה, אֶפְלוּ עַל [גְּבִי] שֶׁלֹּא
 29 אֶבְנֵים - טְמָאָה.
 30 ה. בֵּית הַפֶּךָ [מִקּוֹם הַנְּחֹת הַשְּׁמוֹן] וּבֵית הַתְּבִלִּין [מִקּוֹם
 31 הַנְּחֹת הַתְּבִלִּינִים] וּבֵית הַגֵּר שֶׁבְּכִיָּה - אִם נִטְמָא הַכִּיָּה
 32 בְּמַגֵּעַ, נִטְמָאוּ בְּלֵן; וְאִם נִטְמָא בְּאֹיִר, לֹא נִטְמָאוּ, לְפִי
 33 שֶׁאֵינָן חֲבוּרָה לָהּ אֲלֵא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וּלְפִיכָף עֲשׂוּ לָהֶן
 34 הַכָּר זֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ עָלֵיהֶן תְּרוּמָה וְקֶדְשִׁים. וְכֵן כָּל
 35 שֶׁאֵינוֹ אוֹמְרִין בְּעֵינֵן זֶה שֶׁהוּא מִטְמָא בְּמַגֵּעַ וְאֵינוֹ מִטְמָא
 36 בְּאֹיִר - אֵינוֹ חֲבוּרָה אֲלֵא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְעֲשׂוּ לוֹ הַכָּר זֶה
 37 כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ עָלָיו קֶדְשִׁים אֲלֵא תוֹלִין [לֹא אוֹכְלִים וְלֹא
 38 שׁוֹרְפִים].
 39 ו. חֲצֵר הַכִּיָּה - בְּזִמְנָה שֶׁהִיא גְּבוּהָה שֶׁלֹּא אֶצְבָּעוֹת, הָרִי
 40 זֶה חֲבוּרָה; וְאִם נִטְמָא הַכִּיָּה אוֹ הַחֲצֵר שֶׁלָּהּ, בֵּין בְּמַגֵּעַ

יום שני ג' אדר א' ה'תשע"ד

פרק יח

א. כָּלִי חֲרָשׁ אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה עַד שֶׁיְהִיָּה מְקַבֵּל, וְעֲשׂוּ
 לְקַבְּלָהּ; אֲבָל אִם לֹא הָיָה בּוֹ בֵּית קְבוּל, אוֹ שֶׁהִיָּה מְקַבֵּל
 וְלֹא נַעֲשֶׂה לְקַבְּלָהּ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה כָּלֵל, לֹא מִדְּבָרֵי
 תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. לְפִיכָף, הַכֶּסֶף וְהַסְּפֶסֶל וְהַמִּטָּה
 וְהַשְּׁלַחֵן וְהַמְּנוֹרָה שֶׁל חֲרָשׁ, וְכֵל כִּיּוֹצֵא בֵּהֶן מְכֻלִּים שָׂאִין
 לָהֶן תוֹף - אֵינָן מְקַבְּלִין טְמָאָה. וְכֵן הַסִּילוֹנוֹת שֶׁהֵמִים

41 זֶה חֲבוּרָה; וְאִם נִטְמָא הַכִּיָּה אוֹ הַחֲצֵר שֶׁלָּהּ, בֵּין בְּמַגֵּעַ

מתוך מהדורת חזק

48 **יב.** כלי חרש ששוליהן [נתחיתין] חדין כמזרקות,
49 שנשברו, והרי שוליהן מקבלין - אף על פי שאינן מקבלין
50 אלא אם כן נסמכו, כגון שולי הקרפיות [נמקום ששמו
51 קורפין] ושולי הכוסות, הרי אלו מקבלין טמאה; שלקף
52 נעשו מתחלתו, שיהיו מקבלין בסמיכה או באחיזה.
53 **יג.** כפה קבל החרש, ויהיה מקבל טמאה? אם היה הכלי
54 כשהיה שלם מכיל כדי סיכת אדם קטן, עד חביות שהן
55 מקבלות כסא או קרוב לה, ונשברו, ונשאר בתרשים -
56 בין מקרקעיתיהן בין מדפניהן - חרש שהוא מקבל
57 כשהוא יושב רביעית - הרי זה מקבל טמאה.
58 **יד.** היה הכלי מחבית המכילה כסא עד חבית המכילה
59 סאתים או יתר, ונשברה - אם היה בחרש הנשאר כדי
60 לקבל חצי לג, הרי זה מקבל טמאה. היה הכלי מחבית
61 המכילה סאתים עד חצבים גדולים, ונשברו - אם בחרש
62 הנשאר חרש המקבל לג, הרי זה מקבל טמאה. היו
63 החרשים מקבלין פחות משעורין אלו, אינן מקבלין
64 טמאה.
65 **טו.** כלי חרש קטן, כגון הפך וכיוצא בו, שנשבר, ונשאר
66 מקרקעיתו חרש המקבל כל שהוא כשהוא יושב, והיה חד
67 ביותר שנמצא ככלי קטן - הרי זה מקבל טמאה. ואם
68 נשאר מדפנותיהן חרש המקבל, אינו מקבל טמאה; לפי
69 שדפנות כלים אלו וכיוצא בהן כשוין הן [כאילו הם
70 ישרים], ואין להן תוף [- בית קיבול] הנכר; ונמצאו
71 כפשוטי כלי חרש.
72 **טז.** חזקת חרשים הנמצאין בכל מקום, טהורין; חוץ מן
73 הנמצאים בבית היצור, מפני שרבו גסטריות הן לכלים
74 [מקבלים טפופי כלים אחרים], והגסטרה מקבלת טמאה
75 אף על פי שהיא משברי כלים.

יום שלישי ד' אדר א' ה'תשע"ד**פרק יט**

77
78 **א.** כפה שעור השבר שישבר כלי חרש ויטהר מטמאתו,
79 אם היה טמא, או לא יקבל טמאה, אם היה טהור? העשוי
80 לאכלין, משינקב במוציא זיתים. והעשוי למשקין,
81 משינקב במכניס משקין - כשפניחין אותו על המשקה,
82 יפגס המשקה לכלי מן הנקב. העשוי לקף ולקף, מטילין
83 אותו לחמרו, והרי הוא מקבל טמאה, עד שינקב במוציא
84 זית. ולא אמרו במוציא משקה אלא בגסטרה [כלי לקבלת
85 דליפת כלים אחרים] בלבד, לפי שהיא עשויה לקבל
86 המשקין הנזילים מן הכלים; ואם הוציאה משקין, הרי
87 בטל תשמישה.
88 **ב.** חמש מדות בכלי חרש: נקב במוציא משקה - טהר
89 מלהטמא משום גסטרה, ועדין כלי הוא חשוב לקדש בו
90 מי חטאת. נקב בכונס משקה - אינו ראוי לקדש בו מי
91 חטאת, ועדין כלי הוא חשוב להכשיר בו הנרעים במשקין
92 התלושין בו, כמו שבארנו. נקב כשרש קטן - אין המים

1 מהלכין בהן - ואף על פי שהן כפופין, ואף על פי שהן
2 מקבלין - הרי הן טהורין, מפני שלא נעשו לקבלה אלא
3 כדי שיצאו מהן המים. וכן חבית של שיטין, וחבית
4 הדפונה [- משמשת דופן] בשולי המחץ [כלי חרס גדול ולו
5 בתי יד] - הואיל ונעשית כמו בית יד שנושאין בה המחץ,
6 ולא נעשית לקבלה - אינה מקבלת טמאה. וכן כל כיוצא
7 בהן.
8 **ב.** פגס שיש בו בית קבול שמן, מקבל טמאה; ושאינו בו,
9 טהור. וכן מגופת היוצרים [- עליה מייצרים כלים] שיש
10 לה תוף, טמאה.
11 **ג.** משפך של בעלי בתים, טהור; ושל רוכלין, מטמא,
12 מפני שהוא מטהו על צדו [וממלא בו טיפה שומן], ומריח
13 בו ללוקח.
14 **ד.** כסוי כדי יין וכדי שמן, וכסויי החביות - טהורות,
15 שלא נעשו לקבלה; ואם התקנין לתשמיש [- לקבל בהם],
16 מטמאין.
17 **ה.** כסוי הלפס [קערה גדולה] - בזמן שהוא נקוב, ויש
18 לו חדוד [בליטה] - טהור; ואם אינו נקוב, ואין לו חדוד
19 - מטמא, מפני שהאשה מצננת לתוכו את הנרק. זה
20 הכלי: כל המשמש בכלי חרש כשהוא פפוי, טהור.
21 **ו.** טיטרוס [כלי השקיה מחורר] - אף על פי שהוא נקוב
22 ומוציא פרוטות [טיפות], מטמא; שהרי המים מתכנסין
23 בצדדיו, והן עשויין לקבלה.
24 **ז.** הלפיד של חרש שפניחין מטליות הבגדים והשמן
25 בתוכו, והוא דולק - מטמא. וכן כל כלי שפניחין תחת
26 הגרות לקבל השמן, מטמא.
27 **ח.** גסטרה [כלי לקבלת טפופי כלים אחרים] שפניחין
28 תחת הכלים לקבל משקין הנזילין מן הכלי, מקבלת
29 טמאה.
30 **ט.** ספינה של חרש - אף על פי שהיא מקבלת, אינה
31 מקבלת טמאה; שאין הספינה בכלל הכלים האמורין
32 בתורה - בין שהיתה של חרש בין של עץ, בין גדולה בין
33 קטנה.
34 **י.** כל הכלים שנשברו, ונפסדה צורתן - אין שבריהן
35 מקבלין טמאה, אף על פי שאותן השברים ראויין
36 לתשמיש; חוץ משברי כלי חרש - שאם היה חרש הראוי
37 לקבל - הרי זה מקבל טמאה, שנאמר: "וכל כלי חרש";
38 מפי השמועה למדו, שזה לא בא, אלא לרבות שברי כלי
39 חרש. במה דברים אמורים? בשהיה לחרש זה תוף לקבל
40 בו המשקין כשהיה החרש יושב לא סמוך [על משו];
41 אבל אם אינו יכול לקבל אלא אם כן סומכין אותו, אינו
42 מקבל טמאה.
43 **יא.** החרש שאינו יכול לישוב כדי שיקבל מפני אָנו [אחון
44 הכלי], או שהיה בו חדוד [בליטה] והחדוד מכריעו לצד
45 אחד - הרי זה טהור; אף על פי שנטלה האָנו או נשבר
46 החדוד - הרי זה טהור; שכל כלי חרש שטהר שעה אחת,
47 אין לו טמאה לעולם.

47 הטמאה באויר הגסטרה - אפלו היתה פנגד החדוד, לא
48 נטמא החדוד.
49 יב. וכיצד פנגדו מטמא באויר? שאם היתה הטמאה
50 באויר הגסטרה פנגד החדוד, נטמא החדוד עם הגסטרה.
51 ועל דרך זו, היא בכל מקום שנאמר בכלי חרש ובתנור
52 ובכירים, מטמא במגע ופנגדו באויר, או אין מטמא
53 פנגדו באויר. וכן כל טמאת מגע האמורה בענין טמאת
54 כלי חרש או תנור וכירים, הוא שתגע הטמאה בהם
55 מתוכם; וכל טמאת אויר, הוא שלא תגע הטמאה בהן
56 מתוך כלל, אלא תפנס לאויר בלבד.
57 יג. חבית שנתרעצה, וטפלה [ותיקנה] בגללים - אף על
58 פי שהוא נוטל את הגללים, והחרשים נופלים - הרי זו
59 מקבלת טמאה, מפני שלא בטל שם כלי מעליה. נשברה,
60 ודבק חרשיה אחר שפרשו, או שהביא חרשים ממקום
61 אחר, וטפלים בגללים - אף על פי שהוא נוטל את
62 הגללים, וחרשים עומדין - הרי זו טהורה, מפני שבטל
63 שם כלי מעליה. היה בהן [בין החרטים שהוסיף] חרש
64 מחזיק רביעית - פנגדו אותו החרש בלבד מטמא באויר,
65 מפני שהוא כלי בפני עצמו; ושאר החבית אינו מטמא
66 עד שתגע בה הטמאה מתוכה, מפני שאינה כלי שלם.
67 יד. חבית שנקבה, וסתם את הנקב בזפת, ואחר כך
68 נשברה - אם יש בחרש הסתום זפת כדי להחזיק
69 רביעית, הרי זה מקבל טמאה; מפני שהוא משברי
70 החבית, ולא בטל שם כלי מעל החבית. אבל חרש שנקב
71 אחר שפרש מן הכלי, וסתם הנקב בזפת - אף על פי
72 שהוא מחזיק רביעית, טהור; שהחרש שנקב, בטל שם
73 כלי שעליו וטהר; וכל שטהר בכלי חרש שעה אחת, אין
74 לו טמאה לעולם.
75 טו. קמקומוס שנקב, ועשהו [תיקנו] בזפת - טהור,
76 שאינו יכול לקבל את החמין פצונו. וכן כלי הזפת
77 והשערה וכיוצא בהן - טהורין, ואינן בכלל הכלים.
78 טז. משפך של חרש שפקקו [סתמו] בזפת - אינו מקבל
79 טמאה, שאין הזפת משים אותו כלי קבול; אבל משפך
80 של עץ שסתמו - הרי זה כלי קבול, ומתטמא.

יום רביעי ה' אדר א' ה'תשע"ד

פרק ב

83 א. כפר בארנו, שכל ידות הכלים [דברים המחוברים
84 אליהם ומשמשים אותם] שהכלי צריך לה בשעת משמישו,
85 הרי היא חשובה כגופו של כלי להטמא ולטמא. לפיכך,
86 הטופל [ממרח] כלי חרש הבריא [- חזק] - אם נטמא הכלי,
87 הרי אכלין ומשקין הנוגעים בטפלה טהורין; שאין הכלי
88 צריך לטפלה זו. אבל הטופל כלי חרש הרעוע, הרי
89 הטפלה חשובה כגוף הכלי. וכן המתדק [- מחזק] את
90 הקדרה של חרש שדולין בה את המים - אם חפה אותה

1 שבתוכו מכשירין את החרשים, והרי הן כמי שאינן בכלי;
2 ועדין כלי הוא לקבל בו זיתים, ומקבל טמאה. נקב
3 במוציא זיתים - טהר, והרי הוא ככלי גללים וכלי אבנים
4 שאין מקבלין טמאה; ועדין כלי הוא חשוב להציל בצמיד
5 פתיל [כיסוי מהודק], עד שיפחת רבו, כמו שבארנו
6 בטמאת מת.
7 ג. החבית, שעורה באגוזין. הלפס [קדירה גדולה]
8 והקדרה, שעורן בזיתים. וכן ערבה של חרש, שעורה
9 בזיתים; אפלו היתה גדולה ומחזקת ארבעים סאה בלח,
10 ונפחתה במוציא זיתים - אף על פי שהיא מטה על צדה
11 ולש בה, טהורה; שמתחלטה, לא לכה נעשית.
12 ד. הפך והטני [כלי שמוציא טיפין טיפין], שעורן בשמן.
13 והצצור [כלי שתית מים], שעורו במים.
14 ה. גר שנטל פיו [מקום הפתילה], וטל; ושל אדמה
15 שהסק פיו בפתילה [ולא בכבשן], אינו מקבל טמאה,
16 ואינו בכלל כלי חרש, עד שישקו בלו בכבשן כלי חרש.
17 ו. חבית שנופחתה [נחסרה], וכשמטין אותה על דפנה
18 מקבלת, או שנחלקה כמין שתי ערבות - עדין היא
19 מקבלת טמאה. נתרעצה [- נהייתה רעועה], ואינה יכולה
20 להטיל טמאה בחצי קב גרוגרות - טהורה.
21 ז. חבית שנטלו אוניה - הרי היא [- דינה] פגסטרה [כלי
22 המקבל דליפת כלים אחרים], אפלו און אחת; נסדקה
23 למטה מאוניה - אפלו אוניה קממות, היא פגסטרה. ואם
24 מתחלה עשאה שלא באונים, נדונת כחבית.
25 ח. חבית שנסדקה בכבשן, ונמצאת שהיא כשתי גסטריות
26 - אם משונמרה מלאכתה נסדקה, מקבלת טמאה כל
27 גסטרה מהן; ואם קדם שתגמר מלאכתה נסדקה, ואחר
28 כך נשרפה בכבשן - טהורה. והיאך יודע דבר זה? אם
29 היו שבריה שוין [- מקום השבר חלק], ותוכה מאדים - עד
30 שלא נגמרה מלאכתה נסדקה; אין שבריה שוין, ואין
31 תוכה מאדים - בירוע שאחר שנגמרה מלאכתה נשברה,
32 ומקבלת טמאה כשאר שברי כלי חרש הראויין לתשמיש.
33 ט. גסטרה שנתרעצה, ואינה מקבלת משקין - אף על פי
34 שמקבלת אכלין, טהורה; שאינה עשויה אלא לקבל
35 משקין הדולפין, כמו שבארנו. ואם היתה דולפת, אין
36 עושין גסטרה לגסטרה. וכן גסטרה שנופחתה או שנוחלה
37 לשתיים, טהורה; שלא אמרו שגרים של שגרים מטמאין,
38 אלא שגרי כלי חרש בלבד הן שמתמאין.
39 י. גסטרה שהיו חדודין [בליתות] יוצאין ממנה, בין
40 שהיתה יושבת בין שהיתה מטה על צדה - כל המקבל
41 מן החדודין זיתים [- כל החידודים שמקבלים זיתים]
42 כשיתמלא הגסטרה זיתים - מטמא במגע, וכנגדו מטמא
43 באויר; וכל שאין מקבל עמה בזיתים - מטמא במגע, ואין
44 פנגדו מטמא באויר.
45 יא. כיצד מטמא במגע, ואין פנגדו מטמא באויר? שאם
46 נגעה הטמאה בגסטרה מתוכה, מטמא החדוד; נכסה

מתוך מהדורת חזק

- 1 בעור או בקלף וכיוצא בהן - אם היתה רעועה, הרי הן
2 כגופה.
- 3 ב. הטופל פלי חרש להיות מבשל בו, אינו חבור; טפל
4 פלים להיות זופת בהן [-מכין בהם זפת לזפת כלים
5 אחרים], חבור.
- 6 ג. חבית שנוקבה, ונשארה בעבץ בזפת ובגפרית בסיד
7 ובגבסים [גבס] - אינן חבור; ושאר כל הדברים, חבור.
- 8 ד. דברים הלחין המשוכין [- סמיכים], שטופלין בהן
9 הפיטסין [כלי חרס גדול] של מים כדי שלא ידלף הפלי -
10 הרי הן כגופו של פלי; אפלו נטמא הפלי מאורו, אכלין
11 ומשקין הנוגעין בטפלה טמאין. וכן טפלו של תנור, הרי
12 הוא כחרשו; והוא - שיהיה בעבי הטפלה עד טפח, שהוא
13 צרכו של תנור; אבל יתר על טפח - אינו מצרף התנור,
14 והנוגעין בהתור על טפח מעביו טהורין. וטפלת הכירה,
15 עביו שלש אצבעות.
- 16 ה. חבית שנוקבה, וסתמה בזפת יותר מצרפה - הנוגע
17 בצרפה, טמא; וביתר מצרפה, טהור. זפת שנטפחה על
18 החבית, הנוגע בה טהור.
- 19 ו. מחם שטפלו בחמר או בחרסית, ונטמא - הנוגע בחמר,
20 טמא; והנוגע בחרסית - טהור, שאין החרסית מתחבר
21 לקלי.
- 22 ז. מגופת [מכסה] החבית שטפל בטיט עליה ועל החבית
23 - אינה חבור לה. ואם נגעו משקין טמאין בחבית, לא
24 נטמאת המגופה; ואם נגעו במגופה, לא נטמאו אחורי
25 החבית.
- 26 ח. פלי נחשת שזפתם, אין הזפת חבור; ואם לזין, הזפת
27 חבור כגוף הפלי.
- 28 ט. הבצק שפסקקי הערבה שנגע בו שרץ - אם בפסח -
29 הואיל ואסורו חשוב, חוצץ [נחשב כדבר בפני עצמו] ולא
30 נטמאת הערבה. ואם בשאר ימות השנה - אם היה מקפיד
31 עליו, הערבה טהורה; ואם רוצה בקיומו, הרי הוא
32 כערבה, ונטמאת הערבה.
- 33 י. המשיחות [- חבלים] והרצועות שבמטפחות הספרים
34 ושבמטפחות התינוקות - תפורות, חבור; וקשורות, אינן
35 חבור. וכן שבמעדר ושבקפה; אבל שבאזני פלי
36 חרש - אפלו תפורות אינן חבור, שאין חבורין לכלי חרש.
- 37 יא. יד קרדם [- גרזן] היוצא מאחוריו [מאחורי אגרופו]
38 כשמוחיקו - שלש אצבעות, חבור; והיתר על שלש,
39 הנוגע בו טהור. יד הקרדם מלפניו [- בין כף ידו לברזל] -
40 טפח הסמוך לברזל, חבור; יתר על פן, הנוגע בו טהור.
- 41 יב. שגרי הפרגל [- מחוגה], טפח. ויד מקבת [פטיש] של
42 מפתחי [מסתתין] אבנים, טפח. יד קרנס [פטיש קטן] של
43 זקבים, טפחים. ושל חרשים [נגרים], שלשה טפחים. שגרי
44 מלמד [מוט ההכוונה של החרושה] הקקר, ארבעה טפחים
45 סמוך לדברך [- ברזל החרושה]. יד קרדם שחופרין בו
46 בדידין של מים [סביב האילנות], ארבעה טפחים. ויד
47 קרדם של נפש [- ניכוש], חמשה. ויד בן פטיש [פטיש קטן],
- 48 חמשה; ושל פטיש, ששה. וכן יד הקרדם של בקוע
49 [עצים] ושל צדיר [עידור טרום חרישה], ששה. יד מקבת
50 של סתתין, ששה. שגרי המרדע [דורבן ההכוונה של
51 המחורשה] - הסמוך לתרחור של מתכת שבראש [בקצה
52 של] המרדע, שבעה טפחים. יד מגרפה של בעלי בתים,
53 שמונה טפחים; ושל סדין, עשרה. וכל היותר על זה -
54 אם רצה בקיומו, טמא. ויד פל משמשי האור [כלים
55 שנכנסים לאש], כגון השפודין והאסקלאות [ברזלי צליה]
56 - אפלו ארפין כל שהן, טמאין.
- 57 יג. מקל שעשהו יד לקרדם, הרי זה חבור לטמאה בשעת
58 מלאכה. ואם נגעה טמאה במקל קשה הוא חרש או מבקע
59 בו, נטמא הקרדם; ואם נגעה בקרדם, נטמא המקל. וכן
60 הדיוסטר [כלי המורכב משני חלקים] שהן פשני פלים,
61 והמסמר מחבר אותן להיות מסך [להתחבר כמסכת],
62 השתי של האריגה] עליהן - הרי הן חבור בשעת מלאכה.
63 קבע הדיוסטר בקורה - הרי זה [- הדיוסטר, לא מתבטל
64 לקורה] מקבל טמאה, ואין הקורה חבור לו [אינה
65 מעבירה טמאה לדיוסטר]. עשה מקצת הקורה [חלק מה-]
66 דיוסטר - כל שהוא מן הקורה לצרף הדיוסטר, חבור
67 לדיוסטר; והנוגע בשאר הקורה - טהור, שאין כל הקורה
68 חבור.
- 69 יד. עגלה [של חרישה] שנטמאת - הנוגע בעל [מוט היוצא
70 מהעגלה לבין שתי הבהמות] ובקטרב [עץ המונח על
71 הבהמות המושכות] ובעצן [טבעת שסביב צוואר הבהמה]
72 ובעבות [קורה המחברת בין המחרישה לעגלה] אפלו
73 בשעת מלאכה, טהור; והנוגע בחרב [העץ שאוחז החורש]
74 ובכרף [עץ עקום] ובצינול [הגה המחרישה] ובעצן [טבעת]
75 של מתכת ובלתיים [שני עצים התחובין בעול] ובעיראין
76 [עצים הסתייעים למחרישה מצדיה], טמא. וכן מגרה
77 [משור] שנטמאת - הנוגע בידה מכאן ומכאן [בשני ידותיו]
78 שבשתי קצותיו], טמא. והנוגע בחוט ובמשיתה [חבל]
79 ובאמה [עץ של המסור] ובסניפין [המותחין את הברזל]
80 שלה - טהור, שאין אלו חבור לה. אבל הנוגע במלבן
81 [מסגרת עץ] של מסר הגדול, טמא.
- 82 טו. מכבש של חרש שנטמא הרמח [ברזל] שבו - הנוגע
83 במכבש, טהור. מקדח שנטמא - הנוגע בקשטנית שהיא
84 לפופה עליו - טהור, שאינה חבור. קשת שהיתה מתוחה,
85 והחץ משוף עמה, ונטמא החץ - הנוגע ביתר [- החבל
86 המתוח על קצות הקשת] ובקשת - טהור, ואפלו קשה היא
87 מתוחה. וכן מצודת האישות [מין עכבר] שנטמא החץ
88 שלה - לא נטמאת המצודה, אפלו קשה היא מתוחה. וכן
89 מסכת נסובה [כלי אריגה שכרוכים עליהם חוטי האריגה]
90 שנטמאת בשעת האריג - הנוגע בכבד [חלק] העליון [של
91 כלי האריגה], ובכבד התחתון, ובנירים [החוטים הארוגים
92 על הקנים], ובקרוס [מסרק], ובחוט שהעבירו על גבי
93 ארנמן [לשומרו בעת האריגה], ובעירה [חוטים היוצאים
94 משפת הבגד] שאינו עתיד להתזירה [אינו עתיד להשתמש

43 אמה. והיתר על מדות אלו - אף על פי שהוא רוצה
44 בקיומו, טהור.
45 ד. ומשקלת של צדין ושל צירין - אפלו ארכין כל שהן,
46 טמאין.
47 ה. חוט מאזנים של זקבים [מוכרי זהב], ושל פלס, ושל
48 שוקלי ארגמן טוב, שאוחז השוקל בו ותולה המאזנים
49 מידו - שלש אצבעות. קנה שלה וחוטין שלה - כל שהן.
50 חוט מאזנים של מוכרי עששיות [גושים] של מתכות
51 וכיוצא בהן, שלשה טפחים; קנה שלה וחוטין שלה,
52 שנים עשר טפח. חוט מאזנים של חנונים ושל בעלי בתים
53 - טפח; קנה המאזנים והחוטין שלה, ששה טפחים. חוט
54 מאזנים של צמרים [מוכרי צמר] ושל שוקלי זכוכית -
55 טפחים; קנה מאזנים והחוטין שלה, תשעה טפחים.
56 והיתר על השעורין האלו, אינו חבור.
57 ו. החבל שמסרגין [קושרים] בו המטות, מאימתי הוא
58 חבור למטה? משירג בו שלשה בתים [- ריבועים].
59 והנוגע בחבל מן הקשר ולפנים, טמא; מן הקשר ולחוץ
60 עד שלש אצבעות, טמא - מפני שהן צרכו של קשר, הרי
61 הן מפלל המטה. וחוצן לשלש אצבעות, טהור - שאינו
62 מצרף הכלי; שאפלו פסקו, אין הקשר נתר.
63 ז. חבל היוצא מן המטה שהיא טמאה - עד סוף ארבעה
64 טפחים, הנוגע בו טהור; שאינו מצרכי המטה, לפי שאינו
65 ראוי לכלום. מתחלת חמשה ועד סוף עשרה - טמא, מפני
66 שתולין בו את המטות; מעשרה ולחוץ - טהור, מפני
67 שהיא יתר על צרף המטה.
68 ח. אבנט של אריג שמקיפין אותו על המטה כדי לקבץ
69 אבריה [להדק חלקיה], והוא הנקרא 'מזרן', שהיתה קצתו
70 יוצאה מן המטה - עד עשרה טפחים, הרי הוא מצרכי
71 המטה; יתר על כן, אינו מצרכי המטה. ומזרן שבלה -
72 אם נשאר ממנו שבועה טפחים כדי לעשות ממנו חבק
73 [שמניחין על המדעות] לחמור, הרי זה מקבל טמאה.
74 ט. מטה שהיתה טמאה מדרס [מזב], ומזרן יוצא ממנה
75 - עד עשרה טפחים, הרי הוא אב טמאה במטה, והכל
76 מדרס; מעשרה ולחוץ, הרי הוא כמגע מדרס. דרס הזב
77 על המזרן היוצא - מעשרה ולפנים, הרי המטה בלה
78 מדרס; מעשרה ולחוץ, טהורה. במה דברים אמורים?
79 למדרס; אבל לשאר טמאות - אפלו מאה אמה, כלו
80 חבור. כיצד? מזרן שהיה כרוף על המטה, והכניס קצתו
81 לאהל המת, או שנגע שרץ בקצתו, או שנפלו משקין
82 טמאין על קצתו - נטמאת המטה, ואפלו היה הקצה
83 שנטמא יוצא מן המטה מאה אמה.
84 י. מטה שהיא טמאה מדרס, וכרוף לה מזרן [רצועת
85 הידוק] - הכל טמא מדרס; הפרישו - המטה מדרס
86 קשהיתה, והמזרן מגע מדרס. היתה טמאה טמאת שבועה,

1 בהן] - טהור; שכל אלו אינן חבור לכגד. אבל הנוגע
2 בנפש המפסקת [חוטי הערב שהוכנסו לשתי ולא הודקו],
3 ובשתי העומד [בין העליון לתחתון], ובכפול [חוט כפול]
4 שהעבירו על גבי ארגמן, ובעירה [חוטים היוצאים בשפת
5 הבגד] שהיא עתיד להחזירה - טמא, שכל אלו חבורין
6 לכגד.
7 טז. הנוגע בצמר שעל העימה ובאשונה [סוגי מוטות
8 שעליהם כרוכים חוטי הצמר], טהור. הנוגע בפקה [אביוז
9 שכורכים עליו חוטי צמר] - עד שלא פרעה, טמא;
10 משפרעה, טהור.
11 יז. החוט שהשילו [השחילו] למחט - אפלו קשור משני
12 צדדין [ומונעין את המחט מלצאת], אינו חבור. הכניסו
13 לכגד - החוט חבור לכגד, ואין המחט חבור לכגד. ואין
14 החוט פלו חבור לכגד, אלא כל שהוא לצרף התפירה
15 חבור; וכל שאינו לצרף התפירה, אינו חבור. החוט שפרש
16 [- נפרס] מן הכגד, אפלו מאה אמה - פלו חבור. חבל
17 שקשור בחרם [- חרס], אפלו מאה אמה - פלו חבור. קשר
18 בו חבל אחר - מן הקשר ולפנים, חבור; מן הקשר ולחוץ,
19 אינו חבור. החבל שהוא קשור בקפה - אינו חבור, אלא
20 אם תפר.

יום חמישי ו' אדר א' ה'תשע"ד

פרק כא

22
23 א. [שאריות] - החוטין היוצאין מן האריג, והחוטין
24 שבתחלת היריעה ושבסופה, והן הנקראין 'נימין' - במה
25 שעורן [להיחשב כחלק מהבגד]? של סדין, ושל סודרין
26 [מטפחות גדולות], ושל סעיף [צעיף], ושל פליון [כובע]
27 של ראש - שש אצבעות. ושל חלוק שהיא קרוע מתחלתו
28 ועד סופו [פתוח לאורכו], ואחר שלובשין אותו מקבצין
29 אותו בלולאות - שעור חוטיו עשר אצבעות. הסגוס [בגד
30 עבה] והרדיד [צעיף דק] והטלית, שלש אצבעות. וכל
31 היותר על השעורין האלו - הנוגע בו טהור, אף על פי
32 שהכגד טמא במדרס [הזב] או בשאר טמאות; ואין צריך
33 לומר, שאם נגעה טמאה ביה, שהכגד טהור.
34 ב. נימי הכפח של ראש [של אשה], והמסנה שמניחין
35 הערביים על פניהם, והקלקין [חגורות צמר] השזורין מן
36 השער, והפגנה [גופיה] שלובש האדם על בשרו,
37 והשמלה, והפרגוד שמניחין על הפתחים כמו פרכת -
38 נימיהן כל שהן.
39 ג. משקלת [חוט המשמש לבדיקת יושר הכתלים]
40 שנטמאת, הרי שנים עשר טפח מן החוט שלה חבור לה;
41 וכל הנוגע בחוץ לשנים עשר טפח, טהור. ומשקלת של
42 תרשים [נגרים], שמנה עשר טפח; ושל בנאין, חמשים

מתוך מהדורת חזק

46 שְׁבַע אַרְיָג או עור, מְקַבֵּלֶת טְמֵאָה. נִפְסַק בֵּית אֶצְבַּע שְׁלֹשָׁה
 47 [מקום הנחת האצבע], טְהוֹרָה; וְנִפְסַק בֵּית הַפְּקִיעַ שְׁלֹשָׁה
 48 בְּלֶבֶד [מקום אחיזת היד השנייה], עֲדִין הִיא בְּטִמְאָתָהּ.
 49 הַמְכַמְרָאוֹת [מלכודות] וְהַרְשָׁתוֹת, מְקַבְּלִין טְמֵאָה. וְהַחֲרָם
 50 [רשת לצידת דגים] מְקַבֵּל, מִפְּנֵי הַזּוּטִי [כִּיס מוֹן לְדָגִים],
 51 מִפְּנֵי שְׂעִינֵי אוֹתָהּ הַשְּׂבָכָה [- הרווח שבין החוטים] דִּקְיָן
 52 בְּיֹתֵר, וְהָרִי הוּא כְּבָגֵד. הַעוֹשֶׂה כְּגֵד מִן הַחֲרָם, טְהוֹר; מִן
 53 הַזּוּטִי, מִטְּמֵא.
 54 ד. עֲשֵׂה חֲלוּק מִן הַמְשַׁמְרֵת [מסננת] - אִם יֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה
 55 עַל שְׁלֹשָׁה, מְקַבֵּל טְמֵאָה.
 56 ה. מְשַׁמְרֵת שֶׁל יֵין שְׂבֻלַת [- בלתי] - אִם מְשַׁמְשֵׁת מֵעִין
 57 מְלֹאכְתָּהּ רֵאשׁוֹנָה, טְמֵאָה; וְאִם לֹאוּ, טְהוֹרָה.
 58 ו. מְטַפְּחוֹת הַסְּפָרִים הַמְצִיּוֹת - אֵינָן מְקַבְּלוֹת טְמֵאָה,
 59 מִפְּנֵי שְׂאֵינָן מְשַׁמְשֵׁי אָדָם; שְׁהָרִי צִיּוֹרָן מַעֲיֵד עֲלֵיהֶן,
 60 שֶׁלְּסֹפֵר נֶעֱשׂוּ. וְשְׂאֵינָן מְצִיּוֹת - מִטְּמֵאוֹת בְּשָׂאֵר טְמֵאוֹת,
 61 חוּץ מִטְּמֵאֵת מְדָרְס, מִפְּנֵי שְׂאוּמְרִין לוֹ: [כביכול, לזב
 62 שעליה:] 'עֲמֹד, וְנֶעֱשֶׂה מְלֹאכְתָּהּ' [- היא מיועדת למלאכה
 63 אחרת], כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּעֵינָן מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב.
 64 ז. וְכֶסֶת הַסְּבָלִין שְׂמִינִיחִין עַל כְּתֻפֵיהֶם מִפְּנֵי הַמוּט,
 65 מִטְּמֵאָה בְּמְדָרְס. וּמְשַׁמְרֵת שֶׁל יֵין, אֵינָה מִטְּמֵאָה בְּמְדָרְס.
 66 ח. כְּגֵד שֶׁחֲשָׁב עָלָיו לְצוּרוֹת [לצייר עליו], אֵינוֹ מְקַבֵּל
 67 טְמֵאָה; בְּטֵל מִחֲשָׁבְתוֹ, הָרִי זֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה. בְּעַל הַבַּיִת
 68 שְׂעֵשֶׂה מְטַפְּחוֹת לְחִפּוֹת [לכסות] בְּהֵן כְּתָלִים וְעַמּוּדִים,
 69 אֵינָן מְקַבְּלוֹת טְמֵאָה.
 70 ט. חֲלוּק שֶׁהוּא עֲשׂוּי כְּסָבָה [כרשת] כְּדִי לְשַׁחַק בּוֹ
 71 לְשׁוֹתֵי שֶׁכָּר [כך היה דרכם של שתיינים], אֵינוֹ מְקַבֵּל
 72 טְמֵאָה.
 73 י. בֶּפֶח [כובע נשים] שְׁתַּנְּנוֹ עַל הַסֶּפֶר [כִּיסָה בּוֹ הַסֶּפֶר],
 74 טְהוֹר מְקַבֵּל טְמֵאֵת מְדָרְס; אֲבָל מִטְּמֵא בְּמֵת וּבִשְׂאֵר
 75 טְמֵאוֹת.
 76 יא. הַעוֹשֶׂה אֶסְפְּלוֹנִית [תחבושת], בֵּין עַל הַכְּגֵד בֵּין עַל
 77 הָעוֹר - אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ בְּהֵן כְּשֶׁעוֹר, טְהוֹרָה. עֲשֵׂה לְהֵן
 78 מְלֻגְמָא [תחבושת מתאנים] - עַל הַכְּגֵד - אֵינוֹ מְקַבֵּל
 79 טְמֵאָה, שְׁהָרִי נִתְלַכֵּף וְאֵינוֹ רָאוּי; וְעַל הָעוֹר - מְקַבֵּל
 80 טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְקַנֵּחַ וְרָאוּי לְמִשְׁכָּב.
 81 יב. מְאִימְתֵי יְקַבֵּל הַכְּגֵד טְמֵאָה? מְשִׁיֶּאֱרָג בּוֹ שְׁלֹשׁ
 82 אֶצְבָּעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת. וְכָל הַפְּלִים הַנְּאָרְגִין בְּמַחַט,
 83 כְּגוֹן כִּיס וְאֶנְפְּלִיא [סוג נעל] - אֵין מְקַבְּלִין טְמֵאָה, עַד
 84 שְׂתַגְמַר מְלֹאכְתָּן.
 85 יג. וְכָל הַפְּלִים הַנֶּעֱשִׂין עַל גְּבִי מַחַט, כְּגוֹן מְצוּדָה - בֵּינָן
 86 שְׂעֵשֶׂה בְּהֵן בֵּית קְבוּל מְלֹאכְתָּן, מְקַבְּלִין טְמֵאָה.
 87 יד. שְׂבָכָה שְׂמִינִיחִין הַבְּנוֹת כְּרָאשֵׁיהֶן - אִם הַתְּחִיל לְעֹשׂוֹת
 88 אוֹתָהּ מִפִּיָּה [- משפתה] - אֵינָה מְקַבֵּלֶת טְמֵאָה, עַד שְׂיִגְמַר
 89 קְרַקְעֵיתָה; וְאִם הַתְּחִיל בָּהּ מִקְרַקְעֵיתָה - אֵינָה מְקַבֵּלֶת
 90 טְמֵאָה, עַד שְׂיִגְמַר אֶת פִּיָּה. וְשֹׁבִים שְׁלֹשָׁה [בד שעל
 91 הַשְּׂבָכָה] מְקַבֵּל טְמֵאָה כְּפִנֵי עֲצוּמוֹ, וְהַחוּטִין שְׁלֹשָׁה חֲבוּר
 92 לְהַטְמֵא וּלְטַמֵּא.

1 וְכִרְךָ לָהּ מְזוּרָן - פְּלָה טְמֵאָה טְמֵאֵת שְׂבָעָה; הַפְּרִישׁוֹ -
 2 הִיא טְמֵאָה טְמֵאֵת שְׂבָעָה כְּשֶׁהִיְתָה, וְהַמְזוּרָן טְמֵאֵת טְמֵאֵת
 3 עָרַב. הִיְתָה טְמֵאָה טְמֵאֵת עָרַב, וְכִרְךָ לָהּ מְזוּרָן - הַכֹּל טְמֵא
 4 טְמֵאֵת עָרַב; הַפְּרִישׁוֹ - הִיא טְמֵאָה טְמֵאֵת עָרַב כְּשֶׁהִיְתָה,
 5 וְהַמְזוּרָן טְהוֹר.
 6 יא. מִשֶּׁה שְׂכַרְךָ לָהּ מְזוּרָן, וְנִגַע בְּהֵן הַמֵּת - הַכֹּל טְמֵא
 7 טְמֵאֵת שְׂבָעָה; פְּרִישׁוֹ, טְמֵאִין טְמֵאֵת שְׂבָעָה. נִגַע בְּהֵן שְׂרִץ
 8 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, טְמֵאִין טְמֵאֵת עָרַב; פְּרִישׁוֹ, טְמֵאִין טְמֵאֵת עָרַב.
 9 יב. פְּרַע [- רגל המיטה] שֶׁהִיְתָה טְמֵאָה מְדָרְס, וְחִבְרָה
 10 לַמִּטָּה - הַמִּטָּה בְּלֵה מְדָרְס; פְּרִישָׁה - הַפְּרַע טְמֵאָה מְדָרְס
 11 כְּשֶׁהִיְתָה, וְהַמִּטָּה מִגַּע מְדָרְס. וְכֵן אִם הִיְתָה הַפְּרַע טְמֵאָה
 12 טְמֵאֵת שְׂבָעָה, וְחִבְרָה לַמִּטָּה - הַמִּטָּה פְּלָה טְמֵאָה טְמֵאֵת
 13 שְׂבָעָה, כְּאֵלוֹ נִגַע הַמֵּת בְּפְרַע שְׁלֹשָׁה [כשהוא מחובר]; וְאִם
 14 הָיָה עַל הַמִּטָּה, טְהוֹרָה הַפְּרַע בְּכֻלָּהּ. וְאִם פְּרִישָׁה קָדָם
 15 הַיְזִיה - הַפְּרַע טְמֵאָה טְמֵאֵת שְׂבָעָה כְּשֶׁהִיְתָה, וְהַמִּטָּה
 16 טְמֵאָה טְמֵאֵת עָרַב. הִיְתָה הַפְּרַע טְמֵאָה טְמֵאֵת עָרַב,
 17 וְחִבְרָה לַמִּטָּה - הַכֹּל טְמֵא טְמֵאֵת עָרַב. פְּרִישָׁה - הִיא
 18 טְמֵאָה טְמֵאֵת עָרַב, וְהַמִּטָּה טְהוֹרָה; שְׂאֵין הַטְּמֵא טְמֵאֵת
 19 עָרַב מִן הַמֵּת מִטְּמֵא אָדָם, וְלֹא בָלִים - מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְלֵד,
 20 כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. וְכֵן הַדִּין בְּשֵׁן שֶׁל מַעֲדָר שְׂנוּטָמָא בְּמֵת וְאַחַר
 21 כֶּף חֲבָרוֹ לְמַעֲדָר.

יום שישי ז' אדר א' ה'תשע"ד

פָּרֶק כֶּב

22
 23
 24 א. כְּמָה שְׁעוֹר הַכְּגֵד לְהַטְמֵא? שְׁלֹשָׁה טְפָחִים עַל שְׁלֹשָׁה
 25 טְפָחִים לְמְדָרְס [טומאת זב], וְשְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת עַל שְׁלֹשׁ
 26 אֶצְבָּעוֹת מְכֻוֹנוֹת עִם הַמְלָל לְטְמֵאֵת הַמֵּת אוֹ לְשָׂאֵר
 27 טְמֵאוֹת. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּכַגְדֵי צֶמֶר וּפְשָׁתִים. אֲבָל
 28 בְּגָדִים שֶׁל שְׂאֵר מִינֵין, אֵין מְקַבְּלִין טְמֵאָה מִכֹּל הַטְּמֵאוֹת,
 29 אֲלָא אִם הָיָה בְּהֵן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים עַל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אוֹ
 30 יָתֵר, שְׁנָאֲמַר: "אוֹ כְּגֵד" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוּ, שְׂבָא
 31 הַכְּתוּב לְרֵבּוֹת שְׁלֹשָׁה טְפָחִים עַל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים בְּשָׂאֵר
 32 בְּגָדִים. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּקַרְעִים הַבָּאִים מִן הַבְּגָדִים.
 33 אֲבָל הָאוּרָג כְּגֵד כְּפִנֵי עֲצוּמוֹ כֹּל שֶׁהוּא, הָרִי זֶה מְקַבֵּל שְׂאֵר
 34 טְמֵאוֹת - חוּץ מִטְּמֵאֵת מְדָרְס, שְׂאֵין מְקַבֵּל אוֹתָהּ אֲלָא
 35 הַרְּאוּי לְמְדָרְס.
 36 ב. הַבְּגָדִים הַעֲבִים בְּיֹתֵר, כְּגוֹן הַלְּבָדִין וְהַנְּמַטִּין הַקְּשִׁיין,
 37 אוֹ הַבְּגָדִים הַרְּכִין בְּיֹתֵר, כְּגוֹן בְּגָדֵי פֶשֶׁתָן שֶׁל מְצִירִים
 38 שֶׁהַבְּשׂוֹר נִרְאָה מִתְּחַתָּן - אֵינָן מְקַבְּלִין טְמֵאָה, עַד שֶׁהִיְתָה
 39 בְּקַרְעַת שְׁלֹשָׁה טְפָחִים עַל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, בֵּין לְמְדָרְס, בֵּין
 40 לְשָׂאֵר טְמֵאוֹת.
 41 ג. כֹּל הַקְּלִיעוֹת, מְקַבְּלוֹת טְמֵאָה כְּבָגְדִים - אֶחָד הַקּוֹלַע
 42 חוּטִין וְעֵשֶׂה אוֹתָן פִּיף [חגורה צרה], אוֹ הָאוּרָג אוֹתָן
 43 וְעֵשֶׂה אוֹתָן אֲבַנֵט [חגורה רחבה] וְכִיּוֹצֵא בּוֹ; חוּץ מְקַלִּיעָה
 44 שְׂעוּשִׁין אוֹתָן הַצְּמִרִין [מוכרי צמר] לְקִשׁוֹר בָּהּ הַצְּמִר,
 45 שֶׁהִיא טְהוֹרָה. הַקּוֹלַע [כלי ירית אבנים] שְׂבִית קְבוּל אֲבָן

48 וְשָׁל זְהוּרִית טוֹבָה, שְׁאַפְלוּ הִיָּתָה עַל הָאִשָּׁפָה - הֲרִי הִיא
49 מְקַבֵּלַת טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֲשׂוּבָה.
50 כּוּז. שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת שְׁנֹתָנָה בְּכַדּוֹר, או
51 שֶׁעֲשִׂיָּה כַּדּוֹר בְּפָנָי עֲצָמָה - טְהוּרָה; אֲבָל שֶׁלֹּשֶׁה טְפָחִים
52 עַל שֶׁלֹּשֶׁה טְפָחִים שְׁנֹתָנּוּ בְּכַדּוֹר - הֲרִי הוּא כְּמוֹת שֶׁהִיא,
53 וּמִטְמֵא בְּמַדְרָס. עֲשֵׂהוּ כַּדּוֹר בְּפָנָי עֲצָמוֹ - אֵינּוּ מִטְמֵא
54 בְּמַדְרָס, שֶׁהֲרִי הַתַּפָּר מִמְעַטּוֹ מִשְׁלֹשָׁה עַל שֶׁלֹּשָׁה.

יום שבת קודש ח' אדר א' ה'תשע"ד

פָּרָק כֶּג

56 א. הַמִּפְּזָן - הוּא הַמְחַצֵּלֶת שְׂאוֹרְגִין אוֹתָהּ מִן הַחֻבְלִים
57 וּמִן [קִנּוּה -] הַסּוּף וְהַגְּמָא [מִיּוֹן עֲשַׁב] וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן. וְאֵין
58 הַמִּפְּזָן בְּכֻלָּל הַכֹּלִים הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה, וְאָף עַל פִּי בֵּן
59 מִטְמֵא הוּא בְּמַדְרָס דִּין תּוֹרָה - שֶׁהֲרִי רַבָּה הַכְּתוּב "כָּל
60 הַמִּשְׁפָּב", וְזֶה רְאוּי לְמִשְׁפָּב וְעֲשׂוּי לוֹ. וְכֵן מִטְמֵא בְּמַת
61 וּבִשְׂאֵר טְמָאוֹת מִדְּבָרֵיהֶם, כְּכֹל פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ, כְּמוֹ
62 שְׂבָאֲרָנוּ; וְזֶה כָּל גְּדוֹל, שֶׁכָּל הַמִּטְמֵא בְּמַדְרָס - מִטְמֵא
63 בְּשְׂאֵר טְמָאוֹת.
64 ב. כְּכֹר בְּאֲרָנוּ, שֶׁהַבְּגָד מִטְמֵא בְּשֵׁלֶשׁ עַל שֶׁלֹּשׁ בְּשָׂרָה
65 טְמָאוֹת, וּבְשֵׁלֶשֶׁה טְפָחִים עַל שֶׁלֹּשֶׁה טְפָחִים לְמַדְרָס.
66 ג. הַשֶּׁק, שְׁעוּרֵי אַרְבָּעָה טְפָחִים עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים;
67 הַעוֹר, חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה; הַמִּפְּזָן, שֵׁשֶׁה עַל שֵׁשֶׁה - בֵּין
68 לְמַדְרָס, בֵּין לְשָׂאֵר טְמָאוֹת. וּפְחוֹת מִכָּל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ,
69 טְהוּרִין מִכָּלּוֹם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקִרְעַת אֶחָד מֵהֶם
70 שֶׁנִּקְרַע בְּלֹא כּוֹנֵה. אֲבָל הַקּוֹצֵץ בְּכּוֹנֵה וְקָצֵץ אֶפְלוֹ טֶפַח
71 עַל טֶפַח לְמוֹשֵׁב, אוֹ שֶׁלֹּשֶׁה טְפָחִים עַל שֶׁלֹּשֶׁה טְפָחִים
72 לְמוֹשֵׁב - הֲרִי זֶה מִטְמֵא בְּמַדְרָס, בֵּין שֶׁהִיא הַטֶּפַח עַל
73 טֶפַח שֶׁהַקְּצִיעַ אוֹ הַשֵּׁלֶשֶׁה עַל שֶׁלֹּשָׁה, בְּגָד אוֹ שֶׁק אוֹ עוֹר
74 אוֹ מִפְּזָן. וְכֵן הַמְקַצֵּעַ מֵאֶחָד מֵהֶם לְאַחֵיהֶן [כֹּפֶפֶת] כְּדִי
75 שֶׁיֵּאָחֲזוּ בּוֹ בְּדוֹ, כְּדִרְךָ שְׁעוּשׂוּיִן קוֹצֵצֵי תְּאֵנִים שֶׁלֹּא יִקּוּ
76 אֲצָבָעוֹתֵיהֶן - הֲרִי זֶה טְמָא בְּכָל שֶׁהוּא; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה
77 פְּחוֹת מִשְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת - שֶׁכָּל פְּחוֹת מִשְׁלֹשׁ, טְהוֹר מִכָּלּוֹם.
78 ד. הַמַּחְבֵּר שְׁנֵי טְפָחִים מִן הַבְּגָד וְטֶפַח מִן הַשֶּׁק, שֶׁלֹּשֶׁה
79 מִן הַשֶּׁק וְאֶחָד מִן הַעוֹר, אַרְבָּעָה מִן הַעוֹר וְאֶחָד מִן הַמִּפְּזָן
80 - הֲרִי זֶה טְהוֹר מִן הַמַּדְרָס; אֲבָל אִם חִבֵּר חֲמִשָּׁה טְפָחִים
81 מִן הַמִּפְּזָן וְאֶחָד מִן הַעוֹר, אַרְבָּעָה מִן הַעוֹר וְאֶחָד מִן
82 הַשֶּׁק, שֶׁלֹּשֶׁה מִן הַשֶּׁק וְאֶחָד מִן הַבְּגָד - הֲרִי זֶה טְמָא
83 מַדְרָס. זֶה הַכֹּל: כָּל שֶׁהַשְּׁלִים שְׁעוּרֵי בְּחִמּוֹר מִמֶּנּוּ, טְמָא;
84 הַשְּׁלִימוֹ מִן הַקֵּל, טְהוֹר.
85 ה. בְּלוּיֵי נֶפֶשׁ וּכְבֹדָה שֶׁהַתְּקִינָן לִישִׁיבָה, טְהוּרִין; וְאֵין
86 מְקַבְּלִין טְמָאָה עַד שֶׁיִּקְצַע [יִסְרִין] אוֹתָם [אֵת הַרְשָׁתָה]
87 מִמִּסְגַּרְתָּהּ, וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה כְּמִפְּזָן.
88 ו. חֲלוּק שֶׁל קֶטֶן אֵינּוּ מִטְמֵא בְּמַדְרָס, עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ
89 כְּשַׁעוֹר שֶׁלֹּשֶׁה טְפָחִים עַל שֶׁלֹּשֶׁה טְפָחִים; וְנִמְדָד כְּפוֹל
90 כְּבָרִיתוֹ [כְּמוֹ שֶׁהוּא בַּעַת תְּשׁוּמִישׁוֹ]. וְאֵלּוּ נִמְדָּדִין כְּפוּלִין:
91 בְּגָדִים שֶׁמְלַבִּישִׁין בְּהֵן עַל הַרְגָּלִים, וְעַל הַשּׁוֹקִים, וְאֵת

1 טו. וּשְׂבִיבָה שְׁנֹקְרָעָה - אִם אֵינָה מְקַבֵּלַת רַב הַשְּׁעָר שֶׁל
2 רֹאשׁ, טְהוּרָה.
3 טז. חֲלוּק שֶׁל בְּגָד, אוֹ שֶׁל לְבָד, אוֹ שֶׁל נִיר - מֵאִימָתֵי
4 הוּא גָּמַר מְלֹאכְתּוֹ? מִשִּׁפְּתַח אֵת פִּיּוֹ [מְקוֹם הַצּוּוּאָר] -
5 הַגְּדוֹל לְפִי גְּדוֹלוֹ, וְהַקָּטָן לְפִי קָטְנוֹ. וְאִם נִטְמָא הַחֲלוּק,
6 מֵאִימָתֵי הִיא טְהוּרָתוֹ? מִשִּׁבְּלָה, וְאֵינּוּ מִשְׁמַשׁ מֵעֵין
7 מְלֹאכְתּוֹ רֹאשׁוֹנָה. נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ רַבּוֹ לְמַעֲלָה, עֲדִין הוּא
8 בְּטְמָאָתוֹ; רַבּוֹ מִלְמַטָּה, טְהוֹר. וְאִם נִקְרַע מִבֵּית פִּיּוֹ, טְהוֹר.
9 יז. הַעוֹשֶׂה חֲגוֹר מִצְדוֹ שֶׁל בְּגָד, [או -] וּמִצְדוֹ שֶׁל סָדִין -
10 אֵינּוּ מְקַבֵּל טְמָאָה, עַד שֶׁיִּמְלֵל [יִתְפָּרֵד] שְׁפֹתוֹתָיו; עֲשֵׂהוּ
11 מֵאֲמִצֵּעַ הַבְּגָד, וּמֵאֲמִצֵּעַ הַסָּדִין - אֵינּוּ מְקַבֵּל טְמָאָה, עַד
12 שֶׁיִּמְלֵל [גַּם -] מִצְדוֹ הַשְּׁנִי.
13 יח. חֲגוֹר שֶׁבְּלוֹ צִדְדֵי, וְאֲמִצֵּעוֹתָיו קִנְיָת - טְמָא.
14 יט. שֶׁפָּה שֶׁפָּרְשָׂה מִן הַבְּגָד, וְהַתְּקִינָה לְחַגֵּר בַּהּ אֵת מְתִנְיֵוֹ
15 - מְקַבֵּלַת טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּאֲבָנִט.
16 כ. טְלִית שֶׁל עֲנִי שֶׁבֵּלַת - אִם הִיּוּ רַב שְׁפֹתוֹתֶיהָ קִנְיָמוֹת -
17 אָף עַל פִּי שְׂאִין בַּהּ שֶׁלֹּשׁ עַל שֶׁלֹּשׁ בְּרִיא [חזק], הֲרִי זֶה
18 מְקַבֵּלַת טְמָאָה. אֵין שְׁפֹתוֹתֶיהָ קִנְיָמוֹת - אִם יֵשׁ בַּהּ שֶׁלֹּשׁ
19 עַל שֶׁלֹּשׁ חֲזֹק וּבְרִיא, מְקַבֵּלַת טְמָאָה; וְאִם לֹא, אֵינָה
20 מְקַבֵּלַת טְמָאָה. וְכֵן שְׂאֵר בְּגָדֵי עֲנִיִּים.
21 כא. מְטִילוֹת שְׂאִין בְּהֵן שֶׁלֹּשֶׁה טְפָחִים עַל שֶׁלֹּשֶׁה טְפָחִים,
22 אֵינֶן מְקַבְּלוֹת טְמָאָה. וְאִם חֲשַׁב עֲלֵיהֶן וְהִכִּינֶן [לְשִׁימוֹשׁ]
23 - מְקַבְּלוֹת טְמָאָה, עַד שֶׁיִּהְיֶיּוּ פְחוֹת מִשְׁלֹשׁ עַל שֶׁלֹּשׁ; שֶׁכָּל
24 פְּחוֹת מִשְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת אֵינּוּ מְקַבֵּל
25 טְמָאָה כְּלָל, וְאָף עַל פִּי שֶׁהִכִּינוּ.
26 כב. [בגד] פְּחוֹת מִשְׁלֹשֶׁה טְפָחִים עַל שֶׁלֹּשֶׁה טְפָחִים
27 שֶׁהַתְּקִינּוּ לְפָקֵק בּוֹ אֵת [הַחֹדֶר שְׁבִקִיר] הַמְּרַחֵץ, וְלִנְעַר
28 [לְעִרְבָב] בּוֹ אֵת הַקְּדוּרָה, וְלִקְנֹחַ [לְנִקּוֹת] בּוֹ אֵת הַרְחִים,
29 וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ - אִם הִשְׁלִיכוֹ בְּאִשָּׁפָה, אֵינּוּ מְקַבֵּל טְמָאָה.
30 תִּלְהוֹ בְּבָגְדוֹ אוֹ הַנִּיחוֹ אַחֲרָי הַדֵּלֶת - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִנִּיחוֹ
31 בַּתּוֹף בְּגָרְיוֹ, וְעֲדִין הוּא חֲשׂוֹב אֲצָלוֹ, וּמְקַבֵּל שְׂאֵר טְמָאוֹת
32 חוּץ מִטְמֵאֵת מַדְרָס, שֶׁהֲרִי הוּא פְּחוֹת מִשְׁלֹשֶׁה טְפָחִים.
33 כג. שֶׁלֹּשֶׁה טְפָחִים עַל שֶׁלֹּשֶׁה טְפָחִים שֶׁהִיא מִשְׁלֹף
34 בְּאִשָּׁפָה - אִם הִיא בְּרִיא כְּדִי לְצַרֵּר בּוֹ רַבֵּעַ הַקָּב מִלַּח גַּס,
35 וְלֹא יִקְרַע - הֲרִי זֶה מִטְמֵא בְּמַדְרָס; וְאִם לֹא, אֵינּוּ מִטְמֵא.
36 אֲבָל אִם הִיא בְּבֵית - אִם הִיא בְּרִיא, אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ יָכוֹל
37 לְצַרֵּר בּוֹ מִלַּח, אוֹ שֶׁהִיא צוֹרֵר מִלַּח, וְלֹא הִיא בְּרִיא - הֲרִי
38 זֶה טְמָא מַדְרָס.
39 כד. שֶׁלֹּשֶׁה עַל שֶׁלֹּשֶׁה שְׁנֹקְרָע, וְלֹא הַבְּדִלוֹ הַקְּרָעִים - אִם
40 נוֹתְנוֹ עַל הַכֶּסֶף, וְכִשְׁשִׁיב עָלָיו יָצַע בְּשָׂרוֹ בְּכֶסֶף - הֲרִי זֶה
41 טְהוֹר; וְאִם לֹא יָצַע, הֲרִי זֶה מִטְמֵא בְּמַדְרָס.
42 כה. שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת שְׁנֹמָקָה [נַחֲלָשׁ]
43 מִמֶּנּוּ אֶפְלוֹ חוּט אֶחָד, אוֹ שְׁנֹמָצָא בּוֹ קָשֶׁר, אוֹ שְׁנֵי חוּטִין
44 מִתְּאִימִין [-] וְאֵינִם שְׁתֵּי עֲרָבִים - הֲרִי זֶה טְהוּרָה.
45 כו. שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת שֶׁהַשְּׁלִיכָה עַל
46 הָאִשָּׁפָה, טְהוּרָה; הַחֲזִירָה, מְקַבֵּלַת טְמָאָה. לְעוֹלָם
47 הַשְּׁלֹכְתָהּ מִטְהַרְתָּהּ, וְהַחֲזִירָתָהּ מִטְמֵאָתָהּ; חוּץ מִשְׁלֵ אֲרָגָמָן

מתוך מהדורת חזק

1 הראש, והמכנסים, והכובע, וכיס של פנדה [חגורה].
 2 ומטלית שטליה [תפרה] על השפה [שפת הבגד] - אם
 3 פשוטה, נמדדת פשוטה; ואם כפולה, נמדדת כפולה.
 4 ז. הבגד שארג בו שלשה על שלשה, ונטמא במדרס,
 5 ואחר כך השלים את כל הבגד - הבגד בלו מדרס; נטל
 6 חוט אחד מתחלתו [ממה שנשמא בתחילה], טהור מן
 7 המדרס, אבל טמא מגע מדרס, והרי הוא ראשון ככלי
 8 שנגע במדרס. נטל חוט אחד מתחלתו, ואחר כך השלים
 9 את כל הבגד - כל הבגד טמא מגע מדרס. וכן בגד שארג
 10 בו שלש אצבעות על שלש, ונטמא במת, ואחר כך השלים
 11 עליו את כל הבגד - הבגד בלו טמא מת; נטל חוט אחד
 12 מתחלתו - טהור מטמא מת, אבל טמא מגע טמא מת.
 13 נטל חוט אחד מתחלתו, ואחר כך השלים את כל הבגד
 14 - הכל טהור. ולמה יהיה הכל טהור? מפני שאמרו: שלש
 15 על שלש [אצבעות] שנתמעטה, טהורה מכלום. אבל
 16 שלשה על שלשה [טפחים] שנתמעטה - אף על פי
 17 שטהרה מן המדרס, הרי היא טמאה בכל הטמאות.
 18 ח. מטלית שהיא מדרס, וטלאה [עשאה טלאי] על הקפה
 19 [טל] או על העור - נעשה הכל ראשון לטמאה; הפריש
 20 את המטלית - הרי הקפה או העור ראשון, מפני שנגעו
 21 במדרס. והמטלית טהורה - שפנין שטליה והפרישה,
 22 בטלה. טליה על הבגד או על השק - נעשה הכל מדרס,
 23 והרי הכל אב טמאה. הפרישה - הרי הבגד או השק

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - ב'ח' אדר א' ה'תשע"ד

62 במקדשו" — כלומר ישים מטרתו להתפלל בו (במקדש)
 63 ונכחו (או לנגדו) כמו שבאר שלמה (והתפללו אל-המקום
 64 הזה", "הבית הזה" (מלכים-א ח, כט, לה, ובדברי הימים-ב ו,
 65 יט)).

יום שלישי ד' אדר א' ה'תשע"ד

מצות עשה כו. יב.

66 המצוה הכ"ו — הצווי שנגצטויי הכהנים לברך את-
 67 ישראל בכל-יום, והוא אמרו ותעלה: "כה תברכו את-
 68 בני ישראל אמור להם" (במדבר ו, כג). וכבר נתבאר דיני
 69 מצוה זו בפירק האחרון מקגלה (כד.) ומתעניית (כו.)
 70 ובפירק ז' ממוסקת סוטה (לו:).

71 המצוה הי"ב — הצווי שנגצטויינו במעשה תפלין של
 72 ראש, והוא אמרו ותעלה: "והיו לטטפת בין עיניך"
 73 (דברים ו, ח). וכבר נכפל הצווי במצוה זו ארבע פעמים
 74 (שמות יג ט, טז. דברים ו, ח, יא, יח).

יום ראשון ב' אדר א' ה'תשע"ד

יום שני ג' אדר א' ה'תשע"ד

מצות עשה ה.

50 המצוה החמשית — היא הצווי שנגצטויינו לעבדו
 51 ותעלה. ונכפל הצווי הזה כמה פעמים ואמר "ולעבדתם
 52 את ה' אלהיכם" (שמות כג, כח); ואמר "ואתו תעבדו"
 53 (דברים יג, ח); ואמר "ואתו תעבדו" (שם ו, יג); ואמר
 54 "ולעבדו" (שם יא, ג). ואף-על-פי שגם הצווי הזה הוא
 55 מן-הצוויים הקלליים — כמו שבארנו בכלל (בשורש)
 56 הרביעי — הרי יש בו יחוד, כי הוא צווי על התפלה.
 57 ולשון ספרי (דברים יא, ג): "ולעבדו — זו תפלה".
 58 ואמרו עוד: "ולעבדו — זה תלמוד". ובמשנתו של רבי
 59 אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אמרו: "מנין לעקר
 60 תפלה בתוך המצוות? מהכא (מכאן): את-ה' אלהיך תירא
 61 ואתו תעבד" (שם ו, יג). ואמרו: "עבדהו בתורתו, עבדהו

הזאת" — כל-התורה הפוללת את-השירה הזאת. ולשון
 גמרא סנהדרין (כא): "אמר רבא: אף-על-פי שהניחו לו
 לאדם אבותיו ספר תורה — מצוה לכתב משלו,
 שנאמר: 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת'. איתבה
 (הקשה על דבריו) אבוי: (נאמר במשנה שמלך) פותב לו
 ספר תורה לשמו, כדי שלא יתגאה בשל אבותיו —
 (מכאן ש)מלך אין (כן), הדיוט לא?! " ובאה התשובה:
 "התם לא נצרכה (שם לא בא הפסוק ללמד) אלא לשתי
 תורות, כדתנא: 'וכתב לו את-משנה התורה' — שתי
 תורות"; כלומר, שהחלוק בין מלך להדיוט הוא, שכל-
 אדם חייב לכתב ספר תורה אחד, והמלך שני ספרי
 תורות, כמו שנתבאר בפרק ב' מסנהדרין. וכבר נתבאר
 דיני כתיבת ספר תורה ותנאיו בפרק ג' ממנחות (ל
 ואילך) ובגריש (בבא בתרא יג-יד.) ושבת (קלג).

יום שישי ז' אדר א' ה'תשע"ד

מצות עשה יז.
 המצוה הי"ז — הצווי שנצטוינו שכל-מלך היושב
 אצלנו על פסא המלכות יכתב ספר תורה לעצמו ולא
 יפרד ממנו, והוא אמרו יתעלה: "והיה כשכתו על פסא
 ממלכתו וכתב לו את-משנה התורה הזאת" (שם יז, יח).
 וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו בפרק ב' מסנהדרין (כא).

יום שבת קודש ח' אדר א' ה'תשע"ד

מצות עשה יד.
 המצוה הי"ד — הצווי שנצטוינו במעשה ציצית, והוא
 אמרו יתעלה: "ועשו להם ציצת וגו' ונתנו על-ציצת הכנף
 פתיל תכלת" (במדבר טו, לח). אף אינה נמנית כשתי מצות,
 אף-על-פי שהכלל הוא אצלנו (מנחות לח): "התכלת אינה
 מעפבת את-הלבן והלבן אינו מעפב את-התכלת", שכן
 אמרו בספרי (פרשת שלח שם): "כול שהן שתי מצות:
 מצות תכלת ומצות לבן? תלמוד לומר: והיה לכם לציצת
 — מצוה אחת היא ואינה שתי מצות". וזו אין הנשים
 חייבות בה, כמו שנתבאר בתחלת גמרא קדושין (לג).
 וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו בפרק ד' ממנחות (לח.
 ואילך).

יום רביעי ה' אדר א' ה'תשע"ד

מצות עשה יג.
 המצוה הי"ג — הצווי שנצטוינו במעשה תפלין של
 זד, והוא אמרו יתעלה: "ווקשתם לאות על ירך" (שם);
 וגם הצווי במצוה זו נכפל ארבע פעמים. והראיה
 שתפלין של ראש ושל יד שתי מצות — הוא אמרם
 בגמרא מנחות (מד.) על דרך התמה על מי שסובר,
 שתפלין של ראש ושל יד לא תונח אחת מהן בלי
 האחרת, אלא כשיהיו שתייהן בנמצא, וזה לשונם: "מאן
 דלית לה שתי מצות, חדא מצוה לא לעבד?! " כלומר:
 מי שאי אפשר לו לעשות שתי מצות לא יעשה [לפחות]
 אחת?! לא, אלא יעשה את-המצוה שבגדו, ולפיכך נית
 איו מהן שבנמצא. הנה נתבאר לך, שקראו לתפלין של
 יד ושל ראש שתי מצות. ושתי מצות אלו אין הנשים
 חייבות בהן, שהרי אמר יתעלה בטעם חייבן: "למען
 תהיה תורת ה' בפיך" (שמות יג, ט) — ונשים אינן חייבות
 בתלמוד תורה, וכך בארו במקלמא. וכבר נתבאר
 כל-דיני שתי המצות האלה בפרק ד' ממנחות (לא:
 ואילך).

יום חמישי ו' אדר א' ה'תשע"ד

מצות עשה טו. יח.
 המצוה הט"ו — הצווי שנצטוינו במעשה מזוזה, והוא
 אמרו יתעלה: "וכתבתם על-מזוזות ביתך ובשעריך"
 (דברים ו, ט). וכבר נכפל הצווי בענין זה (שם יא, כ); ודיני
 מצוה זו כלם נתבאר בפרק ג' ממנחות (דף לא ואילך).
 המצוה הי"ח — הצווי שנצטוינו שיהא לכל-זכר ממנו
 ספר תורה לעצמו. ואם יכתבו בידו — הרי זה משבח
 מאד והוא עדיף, כמו שאמרו (מנחות ל): "כתבו, מעלה
 עליו הכתוב כאלו קבלו מהר סיני". ואם אי אפשר לו
 לכתבו בידו — חייב הוא לקנותו או יבקש שיכתבו
 בשבילו, והוא אמרו יתעלה: "כתבו לכם את-השירה
 (שירת האזינו) הזאת" (שם לא, יט) (ומתוך הצווי על כתיבת
 פרשת השירה נלמד על חוב כתיבת כל התורה), לפי שאינו
 מתר לכתב את-התורה פרשיות פרשיות (ובעל-כרחך חייב
 בכתיבת התורה כולה). ואכן רצונו באמרו "את-השירה

מלכים ב ו יז

וַיִּתְפַּלֵּל אֱלִישֶׁעַ וַיֹּאמֶר יְהוָה פְּקַח־נָא אֶת־עֵינָיו וַיִּרְאֶה וַיִּפְקַח יְהוָה אֶת־עֵינָיו הַנֶּעֱר וַיֵּרָא וְהִנֵּה הָרָר מְלֵא סוּסִים וְרֶכֶב אִשׁ סְבִיבַת אֱלִישֶׁעַ: יח וַיִּרְדּוּ אֵלָיו וַיִּתְפַּלֵּל אֱלִישֶׁעַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר הֲדַנָּא אֶת־הַגּוֹיִי־הַזֶּה בַּסּוּרִים וַיִּפֶּם בַּסּוּרִים פְּדַבֵּר אֱלִישֶׁעַ: יט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֱלִישֶׁעַ לֹא זֶה הַדְּרָךְ וְלֹא זֶה הָעֵיר לָכוּ אַחֲרַי וְאוֹלִיכָה אֶתְכֶם אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר תִּבְקְשׁוּן וַיִּלְךְ אֹתָם שְׁמֹרֹנָה: כ וַיְהִי כִּבְאֵם שְׁמֹרֹן וַיֹּאמֶר אֱלִישֶׁעַ יְהוָה פְּקַח אֶת־עֵינֵי־אֵלֶּה וַיִּרְאוּ וַיִּפְקַח יְהוָה אֶת־עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה בְּתוֹךְ שְׁמֹרֹן: כא וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶל־אֱלִישֶׁעַ פְּרֹאֲתוֹ אֹתָם הֲאֵפָה אֵפָה אָבִי: כב וַיֹּאמֶר לֹא תִפֶּה הָאִשֶׁר שְׂבִית בְּחַרְבְּךָ וּבִקְשַׁתְךָ אֵתָּה מִפֶּה שִׁים לֶחֶם וָמַיִם לִפְנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּלְכוּ אֶל־אֲדֹנֵיהֶם: כג וַיִּכְרֶה לָהֶם כֶּרֶחַ גְּדוּלָּה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁלְחֵם וַיִּלְכוּ אֶל־אֲדֹנֵיהֶם וְלֹא־יָסְפוּ עוֹד גְּדוּרֵי אָרֶם לָבוֹא בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל: פ כד וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיִּקְבֹּץ בֶּן־הַרְדִּי מֶלֶךְ־אֲרָם אֶת־כָּל־מַחְנֵהוּ וַיַּעַל וַיִּצַר עַל־שְׁמֹרֹן: כה וַיְהִי רָעַב גְּדוֹל בְּשְׁמֹרֹן וְהִנֵּה צָרִים עָלֶיהָ עַד הַיּוֹת רֹאשֵׁי־חֲמוֹר בְּשִׁמְנִים פָּסֶף וְרִבְעֵי תֵקֵב חֲרִיזִינִים (דְּבִיזִינִים קרי) בַּחֲמֹשֶׁה־כֶּסֶף: כו וַיְהִי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עֹבֵר עַל־הַחֲמָה וְאִשָּׁה צַעֲקָה אֵלָיו לֵאמֹר הוֹשִׁיעָה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ: כז וַיֹּאמֶר אֶל־יֹשְׁעָד יְהוָה מֵאִין אוֹשִׁיעֶךָ הַמֶּן־הַגֶּרֶן אוֹ מִן־הַיָּקֵב: כח וַיֹּאמֶר־לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה־לְּךָ וְהֹאמֶר הָאִשָּׁה הִזְאת אֲמַרָה אֵלַי תֵּנִי אֶת־בְּנֶךָ וְנֹאכְלֶנּוּ הַיּוֹם וְאֶת־בְּנֵי נֹאכְלֶנּוּ מִחָר: כט וַנְּכַשֵּׁל אֶת־בְּנֵי וְנֹאכְלָהוּ וַאֲמַר אֵלֶיהָ בַּיּוֹם הָאֲחֵר תֵּנִי אֶת־בְּנֶךָ וְנֹאכְלֶנּוּ וְתַחֲבֹא אֶת־בְּנָהּ: ל וַיְהִי כַשְׁמַע הַמֶּלֶךְ אֶת־דְּבָרֵי הָאִשָּׁה וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו וְהוּא עֹבֵר עַל־הַחֲמָה וַיֵּרָא הָעָם וְהִנֵּה הִשָּׁק עַל־פִּשְׁרוֹ מִבַּיִת:

רש"י

שאתה מביא שבייה (ומשבית אותם): (כג) ויכרה. לשון תיקון סעודה: (כה) דביונים. זבל הזב מן היונים: (כו) הושיעה אדני המלך. כסבור ששואלת מזונות: (כז) ותחבא את בנה. מת, ורוצה לאוכלו לבדה (ילקוט שמעוני רמז רלא): (ל) וירא העם. דרך הקרע, את השק תחת בגדיו:

(יח) ויאמר הך נא וגו'. על הקללה לא הזכיר את השם, אבל על הפקידה הזכיר את השם על שתייהן, על של נער ועל של גדוד: סנורים. חולי של שממון, רואה ואינו יודע מה הוא רואה: (יט) ולא זה העיר. שהנביא בתוכה, ואמת אמר להם, שכבר יצא ממנה: (כב) האשר שבית וגו'. וכי דרכך להרוג, אותם

מצודת ציון

(יז) פקח. פתח: נא. עתה: (כא) אבי. רצה לומר: רבי: (כב) האשר. בה"א התימה: (כג) ויכרה. עשה סעודה, כמו (איוב מ ל): יכרו עליו חברים: (כה) דביונים. צואה הזב מן היונים, כי [אשר] יזוב (ויקרא טו כה) תרגומו: ארי ידוב, ובהם היו מדליקין האש, לחסרון העצים בעבור המצור: (כז) היקב. הוא גת היין: (כט) ותחבאי. הסתירה:

בדרך בעת הלכתם אל דותן, ולא זהו העיר דותן: אל האיש. הוא הנביא: (כ) פקח. רוצה לומר: יוסר מהם מכת הסנורים: (כא) האכה. בשאלה אמר, האם אכה אותם: (כב) האשר שבית. האם הם אשר שבית אתה, לשתכה בהם, הלא בנס הובאו, ומה לך להם: (כג) ויכרה. עשה להם סעודה גדולה: ולא יספו וכו'. לא באו עוד באופן זה לארוב עליהם, בראותם כי הנביא מגלה מסתורם: (כד) ויקבוץ. לבוא בגלוי ובפומבי, ולזה קבץ כל עמו: (כה) והנה צרים. כאומר, מלבד הרעב מסיבת חסרון התבואה, נתוסף עוד הרעב בעבור שהיו צרים עליה, ולא הניחו להביא מאכל אל העיר: עד היות. כל כך נתחזק הרעב, עד שהיה נמכר ראש חמור, בשמונים שקלי כסף: (כז) אל יושעך ה'. חשב אשר שאלתה על המזון, ואמר לה: ה' הוא אין מושיעך, ועם שבידו להושיעך, ואני מאין אושיעך, וכי בתבואה מן הגורן, או ביין מן היקב, הלא אין עמדי. וכאומר, לא יקרא אין מושיע, כי אם מי שבידו להושיע, ולא זולת: (כח) ויאמר. חזר המלך לשאלה, מהו המבוקש לך, כי שוב חשב שמא שאלתה בדבר אחר: (ל) מבית. מבפנים לבגדיו, וראוהו דרך הקריעה:

מצודת דוד

(יז) פקח נא. לראות דבר רוחני: והנה ההר וכו'. ואף על פי שלא היה נעזר בזה כי אם במה שהוכיחו בסנורים, כל מקום הועיל בזה להשתיק הנער מצעקתו, כי הצעקה היה סיבה שירגישו הארמים אשר אלישע ישנו פה: (יח) וירדו. הארמים ירדו אל אלישע: בסנורים. הוא העדר הראיה וההכרה האמיתית, וכן נאמר בסדום (בראשית יט יא): הכו בסנורים וכו' וילאו למצוא הפתח: (יט) לא זה הדרך. רוצה לומר: תעיתם

תהלים קט יא-כג.

יא יִנְקֹשׁ נוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיְבוֹזוּ זָרִים יִגְיְעוּ: יב אֲלֵי־הַיְיָלוּ מִשָּׁךְ חֶסֶד וְאֵלֵי־הִי חוֹנֵן לִיתוּמָיו: יג יְהִי־אַחֲרֵיתוֹ לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַח שְׁמֵם: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אָמוֹ אֶל־תִּמְחַח: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיְכַרֵּת מֵאַרְצָן זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וַנִּכְאֶה לִבֵּנוּ לְמוֹתָת: יז וַיֵּאָתֶב קָלְלָה וַתְּבוֹאֶהוּ וְלֹא־חִפְּץ בְּבִרְכָה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלְלָה כְּמִדּוֹ וַתִּבָּא כַּמַּיִם בְּקִרְפוֹ וְכִשְׁמֵן בְּעֲצֻמוֹתָיו: יט תְּהִי־לוֹ כְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְזוֹחַ תָּמִיד יַחְגְּרֶה: כ זֹאת פְּעֻלַּת שְׂטָנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע לִנְפְשִׁי: כא וְאַתָּה | (כתיב יהוה אלהים אדוני עשה־אתי לְמַעַן שִׁמְךָ פִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הִצִּילָנִי: כב פִּי־עֵנִי וְאֶבְיוֹן אֲנֹכִי וְלִפִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג פְּצַל־פְּנֵטוֹתַי נְהַלְכְתִּי וְנִגְעַרְתִּי בְּאַרְבֵּה:

רש"י

(בראשית ל"ה) ותמת דבורה מינקת רבקה וגומר אלון בכות בלשון יוני קורין לאחר אלון שאכל אחר היה ליעקב עם של דבורה שמתה אמו והעלימו מיתתה: (טו) יהיו. העונו האלה נגד ה' תמיד: ויכרת מארץ זכרם. של עשו ואלופיו: (טז) יען אשר לא זכר עשות חסד. לעסוק באבל אביו כמו שעשה יעקב נזיד עדשים לנחם את יצחק שבאותו היום מת אברהם: איש עני. ישראל: (יז) ויאהב קללה. קללתו של הקדוש ברוך הוא שכפר בו: (יח) וילבש קללה. הכניס עצמו בקללה ונוחה לו פריקת עול הקרבן וברכת כהנים וקללת האומות: (יט) תהי לו. הקללה מעטה כבגד (מצאת): ולמזח תמיד. חגורה, וכן ומזיח אפיקים רפה (איוב י"ב) אזור החזקים פתח: (כג) כצל כנטותו. לעת ערב: ננערתי. לשון תשנוק וטרוף ואוטם כארבה שהוא נודד ונע ומטרוף, (מצאת):

(יא) ינקש נושה לכל אשר לו. אדם הטורח מחזיר ולהוט לעשות דבר נופל בו לשון מתנקש כלומר מוטרף ומתלבט כמו (דניאל ה) וארכובתיה דא לדא נקשן וכן פן תנקש אחריהם אף כאן יהיה הנושה בעשו את עבודתו שנאמר ורב יעבד צעיר, ל"א יהיה הנושה נוגע ונקרב לכל אשר לו ינקש שייטאצופי"ץ בלע"ז יהי משפט הנושה נוקש ונשען על כל ממנו וזהו יעקב הנושה בעשו את עבודתו שנאמר ורב יעבד צעיר מצאתי בדור אחר שיבא אחר כורתו ימח שמו וטבעו שאפילו זכרון לא יפול עליו כפי הדור הנולד בעולי לאחר שנשחת שמו שארטמר"א בלע"ז: (יד) עון אבותיו. עון שהעוה על אבותיו, לאברהם שגרע חמש שנים מחייו ולאביו גרם כהיון עינים: וחטאת אמו. שהשחית רחמה ושגרם להעלים יום קבורתה מן הבריות שלא יקללה שיצא מכריסה עשו כמו שנאמר

מצודת ציון

(יא) ינקש. מל' מוקש: נושה. המלוה כמו והנושה בא לקחת (מ"ב ד): ויבוזו. לשון בזה ושלל: יגיעו. העושר הבא ע"י עמל ויגיעה: (יג) אחריתו. בנו וכן ולא לאחרייתו (דניאל יא): ימח. ענין מחיקה: (טז) ונכאה. ענין שבירה כמו ונכה רוח (ישעיה סו): (יח) כמדו. ענין מלבוש מה כמו ומדו בד (ויקרא ר'): (יט) יעטה. ענין עטיפה וכן עוטה אור כשלמה (לעיל קד): ולמזח. ענין חגירה כמו ומזיח אפיקים רפה (איוב יב): (כ) שוטני. אויבי ושונאי: (כג) ננערתי. ענין הטרוד והתנועה החזקה כמו חצני נערתי (נחמיה ה) שר"ל הייתי מנענע חצני בתנועה חזקה:

מצודת דוד

(יא) ינקש. הנושה בו ישים פח יקוש ללכוד לעצמו את הכל והנכרים ממנו שאינם ראויים לירשו ישללו עשרו: (יב) אל יהי. לא יהיה לו שום אוהב להיות מושך עליו חסד ולא יהיה מי אשר יחנן ליתומיו: (יג) יהי אחריתו. בנו יהיה לכריתה ובדור האחר שאחר בנו ר"ל בדור השלישי ימח שם האב והבן כי ימותו ואינם ויושכחו מן הלב: (יד) יזכר עון אבותיו. יהיה נזכר לו עון אבותיו לענשו גם עליהם וכמ"ש פוקד עון אבות על בנים (שמות כ): אל תמח. אלא יהיה נזכר על בנה: (טו) יהיו נגד ה'. לקטרג עליו ובעבור זה יכרת זכרם מן הארץ: (טז) יען. בעבור אשר לא זכר לעשות חסד למי שצריך אל החסד ורדף העונים ונשברי לב להמית אותם:

(יז) ויאהב קללה. אהב לעשות דברים אשר הקללה מעודדת לבוא עליהם ולכן תבא עליו הקללה המעודדת: ולא חפץ בברכה. לא רצה לעשות דברים אשר הברכה מעודדת לבוא עליהם ולכן תהיה הברכה ההיא רחוקה ממנו: (יח) וילבש. יהיה מעוטף בקללה כמדו המעטפת את כל גופו: ותבא. הקללה תבוא בקרבו בשפע רב כמים: וכשמך. עם כי המשחיה היא למעלה על הגוף עכשיו באה היא בהעצמות כן הקללה תרד בו אל חדרי בטן אל עצמו ובשרו: (יט) כבגד יעטה. הקללה תהיה על גופו מסביב כבגד העוטה כל הגוף: ולמזח. יחגור הקללה תמיד להיות לו למזח: (כ) זאת פעולת. זהו גמול פעולת שטני מאת ה' וגמול הדוברים רע על נפשי: (כא) עשה אתי. חסד ואמת: למען שמך. למען יוגדל שמך: כי טוב חסדך. כאשר חסדך טוב לכל כן הצילני גם אותי: (כב) כי עני. אני נכנע ומושפל כעני ואביון ולבי נעשה חלל בקרבי מגודל הפחד והתנועה: (כג) כצל כנטותו. כמו הצל וחוזר ומפרש כמו נטיית הצל שאינו בא מפאת עצמו כ"א ע"י נטיית הדבר העושה הצל כן נהלכתי אני ר"ל מהלכי לא באה מפאת עצמי ומרצוני כ"א ע"י מכריחים הלכתי גולה ומטולטל: ננערתי כארבה. ננערתי בתנועה החזקה ממקום למקום כמו הארבה שאין לו קן מיוחד וננער מגדר לגדר:

ה קדשי גוים — אין חיבין עליהם משום פגול, נותר, וטמא. והשוחטין בחוץ — פטור; דברי רבי מאיר. רבי יוסי מתיב. דברים שאין חיבין עליהם משום פגול, חיבין עליהם משום נותר, משום טמא, חוץ מן הדם. רבי שמעון אומר: בדבר שדרכו להאכל, אבל פגון העצים, והלבונה, והקמרת — אין חיבין עליהם משום טמא. ו לשם ששה דברים הזבח נזבח: לשם זבח, לשם זבחה, לשם השם, לשם אשים, לשם ריח, לשם ניחוח; והחטאת והאשם — לשם חטא. אמר רבי יוסי: אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו — בשר, שהוא תנאי בית דין; שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובר.

פירוש ברטנורא

ה קדשי נכרים. שהנכרים נודרים נדרים וכדמות ישראל. דכתיב בפרשת אמור איש איש מבית ישראל וגו' אשר יקריב קרבנו לכל נדרים וכל נדרותם, ודרשין איש, מה תלמוד לומר איש איש, לרבות את הגוים שנודרים נדרים וכדמות ישראל: אין חיבין משום פגול נותר וטמא. דפגול יליף מנותר בגזירה שוה דעון עון, ונותר יליף מטמא בגזירה שוה דחלול חלול, ובטמא כתיב (ויקרא כ"ב) וינורו מקדשי בני ישראל, ולא מקדשי נכרים. ואין הלכה כרבי מאיר: דברים שאין חיבין עליהם משום פגול. כגון הקומץ והקמרת וכל השנוין במשנתנו: חיבין משום טמא. האוכלן בטומאת הגוף חיבין כרת: חוץ מן הדם. דמיעטיה קרא דכתיב (שם י"ז) ואני נתתיו לכם, שלכם היא כשאר חולין, ולא כקדשים. ועוד כתיב (שם) על המזבח לכפר, לכפרה נתתיו ולא למעילה. הלכך אין חיבין עליו לא משום טמא ולא משום נותר ולא משום פגול, אלא משום אוכל דם גרידא: בדבר שדרכו להאכל. שדרך בני אדם לאכלו, ואע"פ שהוא מן הנקטרים, כגון קומץ ומנחת כהנים והדומים לה. אבל לבונה ועצים וקמורת אין חיבין עליהן משום טמא. ורבנן פליגי עליה ומרבו להו לטומאה מקרא דכתיב (שם י) והבשר אשר יגע בכל טמא, והבשר יתירא לרבות עצים ולבונה. והלכה כחכמים דעצים ולבונה נמי יש בהן משום טמא. ואין לך עצים דמיטמאין אלא עצים של קרבן בלבד, שאם נגעו בהן טמא אסור לשרפן על גבי המזבח:

ו לשם זבח. לאפוקי שינוי קודש, כגון לשם זבח אחר: לשם זבחה. לאפוקי שינוי בעלים. כדילפינן לעיל בריש פרק קמא ממוצא שפתך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה כו': לשם אשים. לאפוקי אם שחטו על מנת לעשותו חתיכות צליות בגחלים: לשם ריח. לאפוקי אם צילן תחלה חוץ למערה, דתו לא מסקי ריחא: לשם הנחת רוח. נחת רוח להקב"ה שאמר ונעשה רצונו. וכל הני לפינן להו מדכתיב אשה ריח ניחוח: לשם חטא. לשם חטא שהוא מביאו עליו: אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו. אלא שחטו סתם, כשר: שהוא תנאי ב"ה. שישחוט סתם ולא לימא לשמן, דלמא אתי למימר שלא לשמן: שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובר. הלכך אי הוה אומר שלא לשמן אף כי אמרו הבעלים לשמן, לאו מידי הוא, דלאו בדידהו תליא מילתא, דכתיב (ויקרא י) המקריב אותו לא יחשב. והלכה כר"י:

משניות מבוארות — קהתי

טמא, פטור מכרת. ברם, חכמים חולקים על רבי שמעון וסוברים, שאף עצים ולבונה חיבים עליהם משום טמא, שכתוב (ויקרא ז, ט) "והבשר אשר יגע בכל טמא", ותיבת "והבשר", שיתירה היא, באה לרבות עצים ולבונה. והלכה כחכמים.

באור משנה ו

משנה זו באה ללמד, מה צריכות להיות כוונותיו של העובר בעבודת הזבח. לשם ששה דברים הזבח נזבח — השוחט את הזבח צריך שיכוון לששה דברים דלקמן: א. לשם זבח — כגון קרבן עולה צריך שתהא הכוונה, בשעת השחיטה, לשם עולה, ולא לשם זבח אחר; ב. לשם זבחה — לשם הבעלים של הזבח, ולא לשם מי שאינו בעליו; ג. לשם השם — לשם הקב"ה; ד. לשם אשים — לשם הקטרתו על גבי האש של המזבח, ולא על מנת לעשותו חתיכות צליות בגחלים; ה. לשם ריח — להעלות ריח מעל המזבח, ולא על מנת לצלותו תחילה חוץ למערכה ואחר כך להקריבו, ששוב אין זה מעלה ריח; ו. לשם ניחוח — על מנת לעשות נחת רוח להקב"ה, שאמר ונעשה רצונו, וכל אלו למדים מן הכתוב (ויקרא א, ט) "עולה אשה ריח ניחוח לה". והחטאת והאשם — שמביא אדם לכפר חטאתו, צריך לכוון בשעת שחיטתו, לשם חטא — לשם החטא שהקרבן מובא עליו. אמר רבי יוסי: אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו — אלא שחטו סתם, פטור — הקרבן, שהוא תנאי בית דין — שכך היא תקנת בית דין, שישחוט סתם ולא יאמר שהוא שוחט לשם, שמא יטעה ויאמר שלא לשם, שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובר — ומחשבת הבעלים אינה מועילה כלום, שכתוב (ויקרא ז, יח) "המקריב אותו לא יחשב", ומכאן שאין הולכים אלא אחר מחשבת העובר, הלכך תיקנו שיהא העובר שוחט סתם ולא יאמר לשם, שמא יבוא לידי טעות. ויש גורסים "ואין המחשבה הולכת".... כלומר שזה ענין מיוחד, ואינו טעם על האומר לפניו.

באור משנה ה

כתוב בתורה (ויקרא כב, יח): "איש איש מבית ישראל... אשר יקריב קרבנו לכל נדרים וכל נדרותם", ודרשו: "איש איש" לרבות את הגויים שנודרים נדרים ונדרות כישראל.

קדשי גוים — קרבנות שהגויים מביאים, כמבואר לעיל, אין חיבין עליהם משום פגול, נותר, וטמא — אם הקרבן נעשה פיגול, ואכל מבשרו, אינו חיבין כרת; וכן אם נותר מבשרו לאחר זמן אכילתו ואכלו, אינו חיבין עליו; וכן טמא שאכל ממנו אינו חיבין עליו משום אוכל קדשים בטומאה. והשוחטין בחוץ — השוחט קרבנות הגויים חוץ לעזרה, פטור — שכן בקדשי בני ישראל השוחטם בחוץ חיבין כרת, ואילו בקדשי גוים פטור; דברי רבי מאיר — ואין הלכה כמותו. רבי יוסי מתיב — כרת משום פיגול, נותר וטמא, וכן משום שחיטה בחוץ, אף בקדשי גויים; ובברייתא בגמרא (זבחים מה, א) מובא: "אמר רבי יוסי: רואה אני ככולן להחמיר, שנאמר בהם (ויקרא כב, יח): "אשר יקריבו לה' לעולה". דברים שאין חיבין עליהם משום פגול — כגון הקומץ והלבונה והקטורת וכל אלו שנישנו במשנה ג, חיבין עליהם משום נותר — שהאוכל מהם כשהם נותר חיבין כרת, משום טמא — שאם אכל מהם בטומאת הגוף, חיבין כרת, חוץ מן הדם — שאין חיבים עליו משום נותר, אם אכלו אחר זמן אכילת הקרבן, ולא משום טמא אם אכלו בטומאת הגוף, שכתוב בו (ויקרא יז, יא): "ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר על נפשתיכם", ודרשו: "לכם" — שלכם היא כשאר חולין ולא כקדשים, "לכפר" — לכפרה נתתיו ולא למעילה. הלכך אין חיבים עליו לא משום טמא ולא משום נותר ולא משום פיגול אלא משום איסור דם בלבד. רבי שמעון אומר: בדבר שדרכו להאכל — שדרך בני אדם לאוכלו, אף על פי שהוא מן הנקטרים, כגון הקומץ ומנחת כהנים וכיוצא באלו, חיבים עליו משום טמא, אבל פגון העצים — עצי המערכה, והלבונה — הנקטרת עם הקומץ של המנחה, והקטרת — שכל אלו אין דרכם להאכל, אין חיבין עליהם משום טמא — שאם אכל אותם או הקריבם כשהוא

פ ר ק ח מ י ש י

א איזהו מקומן של זבחים? קדשי קדשים — שחיטתן בצפון. פר ושעיר של יום הכפורים שחיטתן בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון, ודמן מעון הזיה על בין הבדים, ועל הפרכת, ועל מזבח הזהב; מתנה אחת מהן מעפבת. שירי הדם היה שופך על יסוד מערכי של מזבח החיצון. אם לא נתן — לא עקב.

ב פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים — שחיטתן בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון, ודמן מעון הזיה על

פירוש ברטנורה

ה **א** איזהו מקומן של זבחים, קדשי קדשים. עולות חטאות ואשמות: שחיטתן בצפון. עולה, בהדיא כתיב בה (שם א') ושחט אותו על ירך המזבח צפונה. חטאת, כתיב בה (שם ו') במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת. אשם, כתיב בה (שם ז') במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם: שחיטתן בצפון. והא דלא תני הכא וקבול דמן בכלי שרת בצפון, אע"ג דכולהו קבלת דמן בצפון במקום שחיטה, דסמוך לשחיטה כתיב ולקח מדם הפר, אלא, משום דאיכא אשמו של מצורע שהכהן היה מקבל מקצת דמו בכפו, דכתיב (שם י"ד) ולקח הכהן מדם האשם ונתן, מה נתינה בעצמו של כהן, באצבעו, אף לקיחה בעצמו של כהן, משום הכי לא כתב הכא וקבול דמן, שאין קבול דמן שוה. ומשום דלא שני ליה בלא קבלת כלי, שלאחר שקבל כהן אחר מקצת דם בידו. היה כהן אחר מקבל הדם בכלי, משום הכי הדר תני בהדיא אשם מצורע אשם תלוי שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון: פר ושעיר של יום הכפורים. אע"ג דצפון בעולה הוא דכתיב, הקדים תנא לחטאות ברישא, דאידי דאתי מדרשא חביבא ליה. וחטאות פנימיות אידי דנכנס דמן לפני ולפנים חביבא ליה ואקדמינהו לשאר חטאות. ואינהו נמי שחיטתן בצפון דכתיב (שם ד') ושחט את החטאת במקום העולה, וקרא יתירא הוא, דהא כתיב במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת, אלא זה בנה אב לכל החטאות שיהו מעונות צפון: וקבול דמן בכלי שרת. דכתיב בעולת סיני (שמות כ"ד) וישם באגנות, וממנו למדו כל הזבחים להיות מעונים כלי: הזיה על בין הבדים. עומד בין שני בדי ארון ומוזה אחת למעלה ושבע למטה כנגד עביו של כפורת, ולא היו נוגעים בה: ועל הפרוכת. דכתיב (ויקרא ט"ז) וכן יעשה לאהל מועד: ועל מזבח הזהב. כדכתיב ויצא אל המזבח. בכפר עבודת יום הכיפורים בפרשת אחרי מות: מתנה אחת מעפבת. כדאמרן בפרק בית שמואי (דף ל"ז) דבפר העלם דבר כתיב ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו, וקרא יתירא הוא, לעכב שאם חסר אחת מן המתנות לא כפר. ודרשינן ועשה לפר, זה פר יום הכיפורים, דבדרידה נמי מתנה אחת מעפבת כמו פר העלם דבר: שירי הדם היה שופך על יסוד מערכי. דכתיב (ויקרא ד') אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אוהל מועד, ואוהל מועד למערכו של מזבח החיצון היה: אם לא נתן. שירי הדם ליסוד, לא עקב הכפרה. דבפר הזאות ומתן דמים לפנים כתיב (שם י"א) וכלה מכפר את הקדש, דמשמע שכבר שלמו כל הכפרות כולן:

ב פרים הנשרפים. פר העלם ופר כהן משיח, שאין נאכלים לכהנים אלא נשרפים חוץ לירושלים: ושעירים הנשרפים. שעירי עבודה זרה. שהוקשו לפר

משניות מבוארות — קהתי

באור משנה א

כבר הזכרנו בפתיחה, שפרק זה בלא ללמד דיני מעשה הקרבנות וההבדלים שביניהם. והואיל והפרק כולל עיקרי הדינים של כל הקרבנות לפיכך הוכנס לסיפור התפילה, שיהא אדם לומדו בכל יום, שכן אמרו (מנחות ב, יא): "זאת תורת החטאת", "זאת תורת האשם" — "כל העוסק בתורת חטאת, כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם, כאילו הקריב אשם". וכן מובא בגמרא (מגילה לא, ב): "אמר אברהם לפני הקב"ה: שמא חס ושלום ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה? אמר לו: לא. אמר לפניו: רבונו של עולם! "במה אדע" (בראשית טו, ח)? אמר לו: "קחה לי עגלה משולשת" (שם ט, ט). כלומר הקרבנות ינפרו עליהן). אמר לפניו: רבונו של עולם! תינח בזמן שבית המקדש קיים; בזמן שאין בית המקדש קיים, מה תהא עליהם? אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרבנות, כל זמן שקוראין בהן, מעלה אני עליהן כאילו מקריבים לפני קרבן, ומוחל אני על כל עוונותיהם".

איזהו מקומן של זבחים — איזהו מקום שחיטתם, ומקום קבלת דמם ומקום זריקת דמם ומקום אכילתם? **קדשי קדשים** — והם: חטאת, עולה, אשם ושלמי ציבור (כבשי עצרת). כפי שיבואר להלן, **שחיטתן בצפון** — בצפונה של העזרה, שכן כתוב בעולה (ויקרא א, יא): "ושחט אתו על ירך המזבח צפונה"; ובחטאת כתוב (ויקרא ו, יח): "במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת"; וכן כתוב באשם (שם ב, א): "במקום אשר ישחט את העולה ישחטו את האשם"; ושלמי ציבור למדים מעולה, שכתוב (במדבר י, י): "ותקעתם בחצוצרות על עלותיכם ועל זבחי שלמיכם" — מה עולה קדשי קדשים, אף זבחי שלמי ציבור שלמי ציבור קדשי קדשים; מה עולה בצפון, אף זבחי שלמי ציבור בצפון (זבחים נה, א). **פר ושעיר של יום הכפורים** — מכאן מתחילה המשנה לפרט את הקרבנות, והיא פותחת בחטאות, שכן פר ושעיר של יום הכיפורים חטאות הן, כמו שכתוב (ויקרא טו, ו): "והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו", וכן כתוב (שם ט, ט): "והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה", ועשהו חטאת", **שחיטתן בצפון** — כמבואר למעלה, וקבול דמן בכלי שרת בצפון — שכתוב בעולת סיני (שמות כד, ו): "ויקח משה חצי הדם וישם באגנות", ומכאן למדים לכל הזבחים, שטעונים כלי שרת; וכתוב (ויקרא ד, כט-ז): "ושחט את החטאת במקום העולה, ולקח

הכהן מדרמה באצבעו", ומכאן שקבלת הדם היא בצפון, שדורשים: "במקום העולה, ולקח הכהן מדרמה", שאף הלקיחה מדרמה היא במקום שחיטת העולה. **ודמן מעון הזיה על בין הבדים** — של הארון, כמו שכתוב (ויקרא טו, יז-טו): "ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפורת קדמה ולפני הכפורת יזה שבע פעמים מן הדם באצבעו. ושחט את שעיר החטאת... ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר", היינו שהיה הכהן הגדול עומד בין שני בדי הארון ומוזה כנגד ערכי של הכפורת, אחת למעלה ושבע למטה, **ועל הפרכת** — שבהיכל, שכתוב (שם טט, טז): "וכן יעשה לאהל מועד", ודרשו: כשם שהוא עושה לפני ולפנים כך הוא עושה בהיכל, שמוה מדם הפר ומדם השעיר אחת למעלה ושבע למטה כנגד הפרוכת, **ועל מזבח הזהב** — שבהיכל, שכתוב (שם טט, יח-ט): "ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב. והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים, וטהרו וקדשו מטומאות בני ישראל", כלומר שהיה מערב מדם הפר ומדם השעיר ומוזה משניהם ארבע הזיות על ארבע הקרנות של המזבח מבחוץ; מתחיל מקרן מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית, דרומית מזרחית; ואחר כך מזה שבע פעמים על טהרו של מזבח הזהב (למעלה). **מתנה אחת מהן מעפבת** — שאם חיסר אחת ממתנות דמיה, לא כיפר. בגמרא למדים זה מפר העלם דבר של ציבור (זבחים לו, ב). **שירי הדם היה שופך על יסוד מערכי של מזבח החיצון** — שכתוב (ויקרא ד, ז): "ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אוהל מועד", ואוהל מועד למערכו של מזבח החיצון היה. **אם לא נתן** — אם לא שפך את שירי הדם על היסוד, **לא עקב** — את הכפרה, שלאחר ההזאות ומתן הדמים בפנים כתוב (ויקרא טו, ב): "וכלה מכפר את הקודש", ומשמע שכבר הושלמו כל הכפרות כולן (גמרא זבחים נב, א).

באור משנה ב

פרים הנשרפים — פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח

הפרכת, ועל מזבח הזהב; מתנה אחת מהן מעפכת. שְׁעִירי הָדָם הָיָה שׁוֹפֵף עַל יְסוּד מְעַרְבֵי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן; אִם לֹא נָתַן – לֹא עֵבֶב. אֵלּוּ וְאֵלּוּ גִשְׁרֵינָן בְּבֵית הַדִּשָּׁן.

ג. חטאות הצבור והיחיד – אלו הן חטאות הצבור: שְׁעִירי ראשי חדשים ושל מועדות – שְׁחִיטָתָן בְּצִפּוֹן, וְקָבֹל דָּמָן בְּכָלִי שָׁרֵת בְּצִפּוֹן, וְדָמָן מְעוֹן אֲרֻבַּע מִתְנֹת עַל אֲרֻבַּע קַרְנוֹת. בִּיצֵד? עֲלָה בְּבִבְשׁ, וּפְנָה לְסוּבָב, וּבֹא פִירוּשׁ בֵּרְטוּרָא

העלם לכל דבריהם: הויה על הפרוכת. שבע הויות על הפרוכת. אבל בין הבדים לא כתיב בהו הויה כמו בפר של יום הכיפורים דכתיב ביה (שם) והוה באצבעו על פני הכפורת: אלו ואלו. של יום הכיפורים ושאר הגשרפים: גִּשְׁרֵינָן בְּבֵית הַדִּשָּׁן. למקום שמוציאים שם את הדישן של מזבח החיצון, דכתיב ביה (שם ו') והוציא את הדישן אל מחוץ למחנה. ובפרים הגשרפים כתיב (שם ד') על שפך הדישן ישרף:

ג. אלו הן חטאות הצבור. שאנו צריכין להוכיחם, שהרי הפנימויות כבר נשנו: שְׁעִירי ראשי חדשים ושל מועדות. שהן על מזבח החיצון: שְׁחִיטָתָן בְּצִפּוֹן. שהרי למדנו בבנין אב לכל החטאות שהן מעונות צפון: עֲלָה בְּבִבְשׁ וּפְנָה לְסוּבָב. מפני שרמה ניתן על הקרנות ובאצבע, צריך לעמוד על גבי סוכב. אבל בכל שאר הדמים שהן התחתיים מן החוץ ולמטה, עומד על הרצפה אצל זוית המזבח וזרק מן הכלי, וכל מקום שזיגע למזבח כשר: וּבֹא לֹא לָקָרְן דְּרוּמִית

משניות מבוארות – קהתי

הדישן ישרף, והוא הדין לפר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה וזה וכן לפר ושעיר של יום הכיפורים, שכן הוקשו זה לזה, כפי שלמדים בגמרא מן המקראות.

באור משנה ג

בשתי המשניות הקודמות למדנו בענין החטאות שדמן נורק בפנים ההיכל, על הפרוכת ועל מזבח הזהב (פר ושעיר של יום הכיפורים – גם על בין הבדים בקודש הקדשים); ומכאן – חטאות אלו נקראות "חטאות פנימיות". משנתנו באה ללמד בענין החטאות שדמן נורק על המזבח החיצון שעמד בעזרה, ונקראות הן "חטאות חיצוניות".

להבנת הלכות מעשה הקרבנות ובעיקר ענין זריקת הדם על המזבח החיצון, אנו נותנים לקמן את ציור המזבח, ובבאר כאן בצקצה את מבנהו על פי מסכת מדות (פרק ג משנה א). המזבח היה מורכב משלושה חלקים – בצורת שלושה ריבועים זה על גב זה: החלק התחתון נקרא "יסוד"; בליטתו למטה היתה גבוהה אמה ורחבה אמה. ביום, בליטה זו של היסוד לא היתה מקיפה את כל צדדי המזבח, אלא היתה נמשכת על פני צד מערב – 32 אמה, ועל פני צד צפון – 32 אמה; ומערב היתה עוד נכנסת אמה אחת לצד דרום, וכן מצפון – אמה אחת לצד מזרח. וכל שאר צד דרום וצד מזרח היה בלי בליטת היסוד (אמנם יש דעות אחרות בענין זה, אך מכל מקום. לכל הדעות בולט דרומית ומזרחית לא היתה בליטת היסוד). החלק האמצעי היה 30 אמה על 30 אמה בגובה 5 אמות, בליטתו, שהיתה רחבה אמה וגבוהה חמש אמות, נקראת "סוכב", שכן היתה מקיפה את המזבח כולו. החלק העליון היה 28 אמה על 28 אמה בגובה 3 אמות, והוא נקרא "המזבח". בארבע פינותיו היו ארבע "קרנות המזבח", שכל אחת מהן היתה בת אמה מעוקבת, אמה על אמה בגובה אמה. נמצא המזבח היה גבוה עשר אמות: אמה אחת היסוד חמש אמות הסוכב, שלוש אמות ה"מזבח", ואמה אחת הקרנות. באמצע גובהו, הדיינו בגובה חמש אמות מהרצפה, וארבע אמות מהיסוד, הקיף את המזבח קי ארום ברוחב טפה, הנקרא "חוט הסיקרא", כמו שהזכרנו כבר לעיל (ב, א). מצידו הדרומי של המזבח היה הכבש, שבו היו עולים אל המזבח, ארכו (שיפועו) 32 אמה, ורחבו 16 אמה. משני צידי הכבש היו שני כבשים קטנים: אחד מצד ימין (ממזרח) – שהיו עולים בו אל הסוכב, ושני מצד שמאל – שהיו יורדים בו מן הסוכב אל היסוד. והרי ציור המזבח, (כפי שנוצב על ידי מנחם המקדש) כפי באורנו (עם ציון פרטים נוספים).

(כמבואר עניינם במסכת הוריות א, א; ב, א), וּשְׁעִירֵים הַגִּשְׁרֵינָם (משנה – שעירי חטאת של עבודה זרה, כמו שבארנו בפרק הקודם) (משנה ד), שהוקשו לפר העלם דבר של ציבור לכל דבריהם; וּשְׁחִיטָתָן בְּצִפּוֹן – בצפונה של העזרה, וְקָבֹל דָּמָן בְּכָלִי שָׁרֵת בְּצִפּוֹן – כמבואר במשנה הקודמת, וְדָמָן מְעוֹן הַזֵּיהָ עַל הַפְּרֻכָּת – שכתוב בפר העלם דבר של ציבור (ויקרא ד, ז): "וטבל הכהן אצבעו מן הדם, והזה שבע פעמים לפני ה' את פני הפרוכת", וכן כתוב בפר המשיח (ויקרא ד, ז): "וטבל הכהן את אצבעו בדם והזה מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרוכת הקודש"; וכיון שכתוב "הקודש" למדים שהיה מתכוון כנגד בין הבדים, אבל בין הבדים לא כתוב בהם: וְעַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב – ארבע מתנות על ארבע קרנותיו, כמו שכתוב בפר כהן משיח (שם שם ז): "ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטורת הסמים", וכן כתוב בפר העלם דבר של ציבור (שם שם יח): "ומן הדם יתן על קרנות המזבח אשר לפני ה' אשר באהל מועד". מִתְנָה אַחַת מִהֶן מְעַפְכָּת – שכתוב (שם שם כ): "ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו וכפר עליהם הכהן", פסוק זה מיותר הוא, ובא הוא ללמדנו, שאם חיסר אחת מכל המתנות לא עשה כלום (גמרא זבחים טז, א). שְׁעִירי הָדָם הָיָה שׁוֹפֵף עַל יְסוּד מְעַרְבֵי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן – כמבואר במשנה הקודמת; אִם לֹא נָתַן – את שיירי הדם על יסוד המזבח, לֹא עֵבֶב – שכתוב בפר כהן משיח (שם שם כ): "וכפר עליהם הכהן ונסלח להם", ודרשו: אף על פי שלא נתן שיירי הדם על יסוד המזבח (גמרא זבחים טז, א). אֵלּוּ וְאֵלּוּ – פר ושעיר של יום הכיפורים ופרים הגשרפים ושעירים הגשרפים, גִּשְׁרֵינָן בְּבֵית הַדִּשָּׁן – והוא מחוץ לירושלים, מקום שמוציאים לשם את הדישן של המזבח החיצון, שכתוב (ויקרא ו, ד): "והוציא את הדישן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור", ובפר הכהן המשיח כתוב (ויקרא ד, יב): "על שפך

המשך ביאור למסכת יומא ליום שני עמ' א

7 וראה את רב, אָמַר לִיה בּוֹלוּל, האם אָבָא אָתָּה, ויל – לך, לִית לִי
8 מִלְתָּא בְּהַדָּה – אין לי עסק עמך. בְּהַדָּה דְקָא פְּלִי רִישָׁא – תוך כדי
9 ששבר את עצמות הבהמה, אִישׁתְּמִיט נִרְמָא – נשמטה עצם,
10 וּמְתִירָה בְּקוּעִיהָ וְקַמְלִיהָ – והכתה את הטבח בגרגרתו והגרתו.
11 רב, תָּנָה פְּסִיק סִידְרָא קַמְיָה דְרַבִּי – היה מסדר פסוקי פרשיות
12 ומנביאים או מכתובים] לפני רבי, עֵייל

1 הוא שחטאתי נגדו, לפיכך אִיזִיל אָנָא לְפִיזְכִי לִיה. פִּנְע בֵּיה – פגש
2 אותו רב הונא, אָמַר לִיה לְחִיבָא קָא אִזִּיל מַר, אָמַר לִיה רב לְפִיזְכִי
3 לְפִלְגִינָא. אָמַר רב הונא, כעת אִזִּיל אָבָא וְרַב לְמִיקְמַל נִפְשָׁא –
4 להרוג את הנפש, כלומר להענישו שימות. אִזִּיל רב וְקָם עִלְוִיהָ –
5 נעמד ליד הטבח, הָוָה וְתִיב וְקָא פְּלִי רִישָׁא – היה הטבח יושב
6 ושובר עצמות ראש הבהמה, דְּלִי עִינִיה וְחִוִּיָּה – הגביה את עיניו

לו לְקַרְן דְרוֹמִית מְזֻרְחִית, מְזֻרְחִית צְפוֹנִית, צְפוֹנִית מְעֻרְבִית, מְעֻרְבִית דְרוֹמִית. שְׂרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵף עַל יְסוֹד דְרוֹמִי. וְנֶאֱבָלִין לְפָנִים מִן הַקְּלָעִים, לְזִכְרֵי כְהֵנָה, בְּכָל מֵאֲכָל, לְיוֹם וְלִילָה עַד חֲצוֹת. ד הַעוֹלָה, קֹדֶשִׁי קֹדְשִׁים – שְׁחִיטָתָהּ בְּצִפּוֹן, וְקָבֹל דָּמָהּ בְּכָלִי שְׂרֵת בְּצִפּוֹן, וְדָמָהּ טְעוֹן שְׂתֵי מִתְנֹת שֶׁהֵן אֲרָבַע, וּמְעוֹנָה הַפְּשֵׁט, וְנִתְחָה, וְכָלִיל לְאִשִּׁים.

פירוש ברטנורא

מזרחית. שבה הוא פוגע ראשון, כדקיימא לן (וימא דף ט"ז) כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין, והכבש בדרום, וכשעולה בו ופניו למוכב נמצא ימינו למורה, ופונה לימינו למורה ובא לו לאותה הקרן והולך ומקיף בסובב דרך ימין ופניו למוכב מן הדרום למורה וממורה לצפון ומצפון למערב והיינו דרך ימין. ואמה על אמה ברם אמה הנתון בראש המוכב בכל זוית חזית שבו, קרוי קרן: על יסוד דרומית. דילפינן ירידתו מן הכבש בחטאות החיצונות ושיירי הדם בידו, מיציאתו מן ההיכל ושיירי הפנימים בידו, מה יציאתו מן ההיכל היה נותן שיירי הדם בסמוך לו שהוא יסוד מערבי כדכתיב (ויקרא ד') אשר פתח אהל מועד, והיינו לצד מערב שהוא סמוך להיכל, אף ירידתו מן הכבש נותן השיירי בסמוך לו, והיינו יסוד דרומי סמוך לכבש, שהכבש בדרום: לפניו מן הקלעים. לפי שבמשכן היו קלעים היקף לחצר אהל מועד, ובחטאת כתיב (שם ו') במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד. ובבית עולמים היתה חומת העזרה במקום הקלעים: לזכרי כהונה. דגבי חטאת ואשם ומנחה כתיב כל זכר ככהנים יאכל אותה: אבל מאכל. משום דבעי למתני בפסח דאינו נאכל אלא צלי, תנא בכולו בכל מאכל: ליום ולילה. דכתיב (שם ו') ובשר זבח תורת שלמיו ביום קרבנו, יאכל למדנו לתורה שנאכלת ליום אחד. חטאת ואשם מנין, תלמוד לומר זבח: עד חצות. סייג עשו חכמים לתורה להרחיק את האדם מן העבירה. דהא קרא לא יניח ממנו עד בוקר קאמר:

ד העולה קדשי קדשים. היא. ליפסל ביזא, ובמבול יום, ובמחוסר כפורים ומועלים בה. ומשום דלא כתיב בה בקרא קודש קדשים היא כמו בחטאת ואשם, אשמועינן תנא הכא דהיא נמי קדשי קדשים בחטאת ואשם, שהרי היא שוה להם למקום שחיטתן וקבלת דמן: שתי מתנות. בקרן מזרחית צפונית, ובקרן מערבית דרומית שנגדה באלכסון. ומעמא, משום דקרן מזרחית דרומית לא היה לו יסוד לפי שלא היה בחלקו של בנימין שנבנתא יעקב עליו (בראשית ט"ז) בבקר יאכל עד, באחסתיה יתבני מקדשא. דבר המקודש לרמים לא היא אלא בחלקו של בנימין, ואותו הקרן לא היה בחלקו, שהמזבח היה תופס בחלקו של תורה אמה במזרחו ואמה בדרומו כל אורך מורה ודרום בעובי אמה, אלא שלא היתה אמה שבמזרח על פני כל המזרח, שכשמגיע לקרן מזרחית צפונית היתה כלה בתוך אמה לקרן, וכן אכילת האמה הדרומית לא היתה מהלכת על פני כל הדרום, שכשמגיע לקרן דרומית מערבית היתה כלה סמוך לקרן אמה. נמצא יסוד לשלש הקרנות. הלכך היה מתחיל בקרן צפונית מזרחית. הואיל וקרן דרומית מזרחית אין לה יסוד לפי שלא היה בחלקו של מורה

משניות מבוארות – קהתי

היתה חומת העזרה במקום הקלעים. ונקטה כאן המשנה לשון "לפנים מן הקלעים", כדי להשמיענו, שבכל מקום שהוא תוך היקף הקלעים, אף שאינו עזרה ממש, כגון לשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש, מותר לאכול שם בשר החטאות. מה שאין כן לקמן "שחיטתן בכל מקום בעזרה", היינו בעזרה דווקא, ולא בלשכות ("תפארת ישראל"): לזכרי כהנה — שאין אוכלים מבשר החטאות אלא כהנים זכרים, שכתוב בחטאת (ויקרא ו, ב): "כל זכר ככהנים יאכל אותה. קדש קדשים היא", "בכל מאכל — בין צלי ובין מבושל, שלא כקרנן פסח שאינו נאכל אלא צלי, ליום ולילה — ביום השחיטה ולילה שלאחריו, עד חצות — הלילה. בגמרא (נבחים לו, א) למדים זה, על הפסוק (ויקרא ז, טו): "ובשר זבח תורת שלמיו ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בוקר". — ובמסכת ברכות (שם א, א): "וכל הנאכלין ליום אחד, מצוותן עד שיעלה עמוד השחר; אך כן למה אמרו חכמים עד חצות? כדי להרחיק אדם מן העבירה" (שלא יבוא לאכלן אחר שיעלה עמוד השחר, ויתחייב כרת משום נותר).

ב א ו ר מ ש נ ה ד

העולה היא בכלל קדשי קדשים — הואיל ולא נאמר במפורש בעולה "קודש קדשים היא" כמו בחטאת ובאשם, באה המשנה להשמיענו, שאף העולה בכלל קדשי קדשים היא, שהרי שווה היא בדיניה לחטאת ולאשם בענין מקום שחיטתה וקיבול דמה; ומכאן נהנה בה הריהו מועל בקדשים, ואם בשרה יוצא חוץ לעזרה הריהו נפסל; שחיטתה בצפון — כמפורש בתורה (ויקרא א, יא): "ושחט אותו על ירך המזבח צפונה", וקבול דמה בכלי שרת בצפון — כמו שבארנו הטעם במשנה א בפרקנו, ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע — שכתוב בעולה (שם טו, ה): "וזרקו את הדם על המזבח סביב", ודרשו בתורת כהנים: "וזרקו" — יכול זריקה אחת? תלמוד לומר: "סביב". אי "סביב" יכול יקיפנו כחוט? תלמוד לומר "וזרקו". הא כיצד? שתי מתנות שהן ארבע, כלומר שהכהן עומד למטה על הרצפה וזורק את הדם למטה מחוט הסיקרא, מתנה אחת בזוית מזרחית צפונית, ומתנה שנייה בזוית מערבית דרומית, וכיון שזורק הרבה מתוך הכלי על חודה של הזוית, מתפשט הדם לשני הצדדים, ונמצא שתי מתנות הדם מתפשטות סביב לארבע רוחות

חטאות הצבור והיחיד, אלו הן חטאות הצבור — היינו החטאות החיצוניות, כפי שבארנו בהקדמה: שיערי ראשי הקדשים ושעירי המוספים של המועדים (במדבר כח, יא-ט); כל החטאות הללו, בין חטאות הציבור ובין חטאות היחיד, שחיטתן בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון — שלמדים בבניין אב לכל החטאות, שהן טעונות צפון (בדסונדא). ודמן טעון ארבע מתנות — ארבע זריקות, על ארבע קרנות — של המזבח החיצון. פיצד — נותן הכהן את המתנות על ארבע הקרנות? עלה פקפש — עלה הכהן, עם כלי הדם שבידו, בכבש של המזבח, ופנה לסובב — פנה לצד ימין ועלה בכבש הקטן אל הסובב, כמו שבארנו בהקדמה; ועמד הכהן על הסובב, כדי שיוכל לתב באצבעו את מתנות הדם על קרנות המזבח (ואה ויקרא ד, ג), ויבא לו לקרן דרומית מזרחית — שהכבש בדרומו של המזבח, והכהן היה פונה לימין, ופוגע תחילה בקרן דרומית מזרחית, ונותן מן הדם עליה; והיה הולך ומקיף בסובב, עד שהגיע לקרן מזרחית צפונית — ונותן מן הדם עליה, ואחר כך לקרן צפונית מערבית — ונותן מן הדם עליה, ולבסוף לקרן מערבית דרומית — ונותן מן הדם עליה. שיערי הדם — מה שנשתייר בכלי מן הדם, אחר המתנות, היה גבי היסוד היו שני נקבים דקים, אחד פונה למערב ואחד פונה לדרום, ושם היו שופכים שיירי הדם. וכבר שנינו במשניות הקודמות ששיירי הדם של החטאות הפנימיות היו שופכים על יסוד מערבי, והיינו בנקב המערבי. אבל שיירי הדם של החטאות החיצוניות היו שופכים בנקב הדרומי; והטעם הוא, שלמדים ירידתו מן הכבש בחטאות חיצוניות, ושיירי הדם בידו, מיציאתו מן ההיכל, ושיירי הדם של החטאות הפנימיות בידו — מה ביציאתו מן ההיכל היה נותן שיירי הדם בסמוך לו, שהוא היסוד המערבי, כמו שכתוב (ויקרא ז, ז): "ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד", והיינו לצד מערב שהוא סמוך להיכל, אף בירידתו מן הכבש נותן השיירי בסמוך לו, והיינו ביסוד הדרומי הסמוך לכבש (ומדא זבחים נג, א). ונאכלין — בשר החטאות, לפניו מן הקלעים — לפניו מקלעי החצר של המשכן, שכתוב (ויקרא ו, ט): "במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד"; ובבית המקדש

ה זבחי שלמי צבור ואשמות — אלו הן אשמות: אשם גזלות, אשם מעילות, אשם שפחה חרופה, אשם נזיר, אשם מצרע, אשם תלוי — שחיטתן בצפון, וקבול דמן בכלי שרת בצפון, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע, ונאכלין לפני מן הקלעים, לזכרי כהנה, בכל מאכל, ליום ולילה עד חצות. ו התורה ואיל נזיר, קדשים קלים — שחיטתן בכל מקום בעורה, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע, ונאכלין

פירוש ברטנורא

שנתבא עליו יעקב. ועולה טעונה תחלת מתן דמה כנגד היסוד, הלכך בעי הנך תרתי דאמרו. דשתי מתנות שהן ארבע בעינן, כדי שיהא מתן הדם בארבע רוחות המזבח, דכתיב (ויקרא א) וזרקו את הדם על המזבח סביב, אי וזרקו יכול וזרקנו בוריקה אחת, תלמוד לומר, סביב ואי אפשר להקיף בוריקה אחת. אי סביב יכול וקיפנו כחוט, תלמוד לומר וזרקו, ואין זריקה אלא מרחוק, וכחוט אי אפשר להקיף אלא באצבע. הא כיצד, נותן שתי מתנות שהן ארבע: וטעונה הפשט ונתוח. כדכתיב (שם) והפשט את העולה ונתח אותה לנתחיה: וכליל לאישום. כולה נשרפת על גבי האש:

ה זבחי שלמי צבור. כבשי עצרת: אשם גזילות. האמור בשבועת הפקדון: אשם מעילות. הנתנה מן ההקדש: אשם שפחה חרופה. הבא על שפחה שחציה שפחה וחציה בת חורין המיוערת לעבד עברי שמותר בשפחה ובבת חורין: אשם נזיר. שנממא במת. דכתיב ביה (במדבר ו) והזיר לה' את ימו נזרו [וגו']; אשם תלוי. ספק שנג דבר שחיבין על זדונו כרת, ספק לא שנג. והוא כתיב בויקרא אצל אשם מעילות: אשם ודאי. לא גרסינן. שכל אלו אשם ודאי הן, חוץ מאשם תלוי: שתי מתנות שהן ארבע. דכאשם נמי כתיב זריקה וכתיב סביב: ונאכלין לפני מן הקלעים. דכתיב באשם (במדבר י"ח) בקודש הקדשים תאכלנו. וזבחי שלמי צבור סמך אותן הכתוב לחטאת דכתיב (ויקרא כ"ג) ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים, לומר לך שדין כחטאת שאין נאכלין אלא לפני מן הקלעים ולזכרי כהונה. אבל אין טעונים ארבע מתנות כחטאת, שאין לך בכל הקרבנות מי שטעון ארבע מתנות אלא חטאת בלבד:

ו התורה ואיל נזיר קדשים קלים. אין מועלין בהן: שחיטתן בכל מקום. אין טעונין שחיטה בצפון: ונאכלים בכל העיר. דנבי חטאת כתיב (שם ו) ואכלתם

משניות מבוארות — קהתי

המזבח; וזהו ששינינו: "שתי מתנות (בזוית מזרחית צפונית, ובזוית — שכנגדה באלכסון — מערבית דרומית) שהן ארבע" (שהדם מתפשט על כל ארבעת כתלי המזבח). ולמה דווקא בשתי הזויות הללו? לפי שבזוית מזרחית דרומית לא היה יסוד כמו שבארנו בהקדמה למשנה הקודמת, ועולה טעונה תחילת מתן דמה כנגד היסוד (גמרא זבחים נא, א), וטעונה — העולה, הפשט, ונתוח — כמו שכתוב (ויקרא א, ו): "והפשט את העולה ונתח אותה לנתחיה", וכליל לאישום — כל הנתחים וכל החלב, הכל מקטירים על האש של גבי המזבח, כמו שכתוב (שם ו, ח-ט): "וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים את הראש ואת הפדר, על העצים אשר על האש אשר על המזבח. וקרבו וכרעו ירחץ במים, והקטיר הכהן את הכל המזבחה". ברם, העור הוא לכהנים. — בענין שיירי הדם, דין העולה וכל שאר הקרבנות כדין החטאות החיצוניות, שהיו שופכים אותם על יסוד דרומי, וכיון שנישנה דין זה במשנה הקודמת, בחטאות חיצוניות, שוב אין המשנה חוזרת על דין זה בשאר הקרבנות. (ויש מבארים בדרכים אחרות: עיין תוספות זבחים ג, ב).

ב אור משנה ה

זבחי שלמי צבור — שני כבשי עצרת הבאים עם שתי הלחם, כמו שכתוב (ויקרא כג, יט-כ): "ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים. והניף הכהן אותם על לחם הביכורים תנופה לפני ה' על שני כבשים, קודש יהיו לה' לכהן, ולמה כתוב בהם "קודש יהיו"..."? אלא לפי ששלמי יחיד קדשים קלים, בא הכתוב לומר בשלמי צבור שהם קדשי קדשים. (רש"י על התורה), ובגמרא למדים זה מן הכתוב (במדבר י, י): "על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם" — מה עולה קדשי קדשים, אף שלמי צבור קדשי קדשים, כמו שהזכרנו כבר בתחילת פרקנו. ונאשמות — שהתורה כתבה בהם במפורש, שקדשי קדשים הם, שנאמר (ויקרא ז, א): "וזאת תורת האשם, קודש קדשים הוא" — אלו הן אשמות: אשם גזלות — שחייב להביא מי שפך בתביעת ממון של חברו ונשבע לשקר ואחר כך הודה, כמו שכתוב (שם ה, כא-כח): "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה, וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל... ונשבע על שקר... והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל... או את הפקדון אשר הפקד אתו... ושלם אותו בראשו וחמישתיו יוסף עליו... ואת אשמו יביא לה'. איל תמים מן הצאן". ונקרא "אשם גזלות", משום שכל אלה המנויים בפרשה, ענין

גזילה הם, שעושה ממון חברו. אשם מעילות — שחייב להביא מי שמעל בקדשי ה', שנהנה מהם או שהוציאם מרשות הקודש, כמו שכתוב (שם ו, ט): "נפש כי תמעול מעל וחסאה בשגה... והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן". אשם שפחה חרופה — שחייב להביא מי שבא על שפחה חרופה, דהיינו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי, כמו שכתוב (שם יט, נכא): "ואיש כי ישכב את אשה... והיא שפחה נחרפת לאיש... והביא את אשמו לה'... איל אשם". אשם נזיר — נזיר שנשטמא במתוך ימי נזירותו, הריחו מכיבא אשם לאחר שנטהר, כמו שכתוב (במדבר ו, ט-יב): "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום וטמא ראש נזרו, וגלח ראשו ביום טהרתו... והביא כבש בן שנתו לאשם". אשם מצרע — שמביא המצרע לאחר שנרפא מצרעתו ונטהר, כמו שכתוב בו (ויקרא יד, יב): "ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם". אשם תלוי — שמביא אדם שעבר על ספק חטא, בעבירות שחייבים על זדון כרת ועל שגגתן חטאת קבועה, כגון שהיתה לפניו חתיכת חלב וחתיכת שומן, ואכל מאחת מהן, ואינו יודע מאיזו מהן אכל, הרי הוא חייב אשם תלוי, כמו שכתוב (ויקרא ה, יז-יח): "ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם ונשא עונו. והביא איל תמים מן הצאן בערוך לאשם אל הכהן"; כל אלו, שחיטתן בצפון — שכתוב (ויקרא ז, ב): "במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם", וקבול דמן בכלי שרת בצפון — כמו שבארנו במשנה א, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע — שכתוב (שם): "ואת דמו יזרוק על המזבח סביב", ומכאן שדין האשם כדין העולה, שזורק הכהן שתי מתנות: בזוית צפונית מזרחית ובזוית דרומית מערבית, והדם מתפשט בארבע רוחות המזבח; ונאכלין — בשר האשמות וזבחי שלמי הציבור, לפני מן הקלעים — דהיינו בתוך העזרה, לזכרי כהנה — שכתוב באשם (ויקרא ז, ו): "כל זכר כהנים יאכלנו, במקום קדוש יאכל, קודש קדשים הוא". וזבחי שלמי ציבור סמך אותם הכתוב לחטאת, שכתוב (ויקרא כג, יט): "ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת, ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים", לומר לך שדינם כחטאת, שאין נאכלים אלא לפני מן הקלעים ולזכרי כהונה. ברם, אין למדים מחטאת שטעונים ארבע מתנות, שאין לך בכל הקרבנות מי שטעון ארבע מתנות אלא חטאת בלבד, בכל מאכל — בין צלוי, בין מבושל, וכיוצא בזה, ליום ולילה עד חצות — כמבואר במשנה ג.

בְּכַל הָעֵיר, לְכָל אָדָם, בְּכָל מָאֲכָל, לְיוֹם וְלַיְלָה עַד הַצּוֹת. הַמּוֹרֵם מֵהֶם – פִּיּוּצָא בְּהֶם, אֲלֵא שְׁהַמּוֹרֵם נֶאֱכָל לִפְנֵיהֶם, לְנִשְׂיָהֶם, וְלִבְנֵיהֶם, וְלַעֲבָדֵיהֶם.

ז שְׁלָמִים, קִדְשֵׁים קָלִים – שְׁחִיטָתָן בְּכָל מְקוֹם בְּעֹזְרָה, וְדָמָן טְעוֹן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אֲרָבַע, וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעֵיר, לְכָל אָדָם, בְּכָל מָאֲכָל, לְשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אַחַד. הַמּוֹרֵם מֵהֶם – פִּיּוּצָא בְּהֶן, אֲלֵא שְׁהַמּוֹרֵם נֶאֱכָל לִפְנֵיהֶם, לְנִשְׂיָהֶם, וְלַעֲבָדֵיהֶם.

ח הַבְּכוֹר וְהַמְעֻשָׂר וְהַפֶּסַח, קִדְשֵׁים קָלִים – שְׁחִיטָתָן בְּכָל מְקוֹם בְּעֹזְרָה, וְדָמָן טְעוֹן מִתְּנָה אַחַת, וּבִלְבָד שְׁחִיטָתָן

פירוש ברטנורה

אזכה במקום קדוש, ואין שלמים במקום קדוש אלא במקום טהור דהיינו בכל העיר שהוא מקום טהור מליכנס שם מצורעים: לכל אדם. לזרים: ליום ולילה. בתורה כתיב (שם י) ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר. ותניא, תורת שלמו, לרבות שלמו נזיר: המורם מהם. חזו ושוק שנתן מהן לכהן כשאר שלמים, תורה לשלמים אתקוש כתיב (שם) וזאת תורת זבח השלמים וגו' [אם על תורה וגו']. וארבע חלות מארבע מינים שבה כדכתיב (שם) אחד מכל קרבן לכהן הוורק וגו', ומורם מאיל נזיר, וזרע בשלה וחזה ושוק וחלת מצה אחת ורוקק אחד: פיוצא בהן. נאכלים בכל העיר ליום ולילה: לכהנים לנשיהם. כדכתיב (שם י) ואת חזה התנופה וגו' תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנותיך:

ז שחיתתן בכל מקום בעזרה. שלש פרשיות נאמרו בשחיטת שלמים, חרא כבן בקר, וחרא בכשב, וחרא בעז. בקמייתא כתיב ושחטו פתח אהל מועד, ובתרתיה בתרייתא כתיב לפני אהל מועד, להכשיר את כל הרוחות שבעזרה, דלפני משמע כל שלפני ההיכל: לשני ימים ולילה אחד. והכי כתיב בשלמים (שם י) והנותר מבשר הובח ביום השלישי באש ישרף:

ח והמעשר. מעשר בהמה: ודמן טעון מתנה אחת. דלא כתיב בהו סביב, אלא ואת דמם תרוק כתיב נבי בכור. והנך נמי מהתם ילפינן, מולא כתיב ואת דמו אלא ואת דמם: כנגד היסוד. במקום שיש יסוד תחתיו, למעוטי מורחית דרומית שאין שם יסוד כדאמרו. ובכור ומעשר ופסח טעונים יסוד, דילפינן

משניות מבווארות – קהתי

— זרוע בשלה וחזה ושוק וחלת מצה אחת ורוקק אחד, פיוצא בהם — דינם כתורה ואיל נזיר, ונאכלים בכל העיר ליום ולילה, אלא שהמורם נאכל לכהנים, לנשיהם, ולעבדיהם — כמו שכתוב (ויקרא י, יד): "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור, אתה ובניך ובנותיך אתך".

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד בענין מעשה שלמים, וכבר הזכרנו בהקדמה למשנה הקודמת, שאין בין תורה לשלמים אלא בדין זמן אכילתם בלבד. שלמים, קדשים קלים — ואין מועלים בהם, שחיתתן בכל מקום בעזרה — שכתוב בהם (ויקרא ג, ח): "ושחט אותו לפני אוהל מועד", ומכאן שכל הצדדים שבעזרה כשרים לשחיטה, שהכל הוא "לפני אוהל מועד", ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע — כמבואר בעולה, שגם בשלמים כתוב "וזרקו... על המזבח סביב", כמו שהבאנו במשנה הקודמת, ונאכלין בכל העיר — ירושלים, לכל אדם — לישראל, בכל מאכל — כמבואר לעיל בתורה, לשני ימים ולילה אחד — שכתוב (ויקרא ז, טז): "ואם נדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את זבחו יאכל, וממחרת", והיינו ביום הזביחה וביום שלאחריו ובלילה שביניהם. אבל בלילה שלאחר היום השני אסור לאכלם, שכתוב (ויקרא יט, ז): "ביום זבחכם יאכל וממחרת, והנותר עד יום השלישי באש ישרף", ודרשו: "עד יום השלישי" — בעוד יום הוא נאכל ואינו נאכל לאור שלישי (זבחים נו, ב). המורם מהם — החזה ושוק שנותנים מהשלמים לכהנים, פיוצא בהן — נאכלים בכל העיר לשני ימים ולילה אחד, אלא שהמורם נאכל לכהנים, לנשיהם, ולעבדיהם — כמבואר במשנה הקודמת.

באור משנה ח

הבכור — בכור זכר, פטר רחם של בהמה טהורה, שכתוב בו (במדבר יח, יז-יח): "אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם, את דמם תזרק על המזבח ואת חלבם תקטיר... ובשרם יהיה לך, כחזה התנופה וכשוק הימין לך יהיה"; והמעשר — מעשר בהמה, כמו שכתוב (ויקרא כז, לב): "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט, העשירי יהיה קדש לה' — ודינו שמקריבים אימוריו על המזבח, והבשר נאכל לבעלים, ואין לכהנים בו שום דבר, אפילו חזה ושוק; והפסח — קרבן הפסח הנקרב בארבעה עשר בניסן;

באור משנה ו

עד כה עסקנו בדיני קדשי קדשים. מכאן ואילך — עד סוף פרקנו — נעסוק בדיני קדשים קלים. משנתנו פותחת בתורה ואיל נזיר, שכל דיניהם כשלמים אלא שדין אכילתם כקדשי קדשים, שאינם נאכלים אלא ליום ולילה. מה שאין כן שלמים, שנאכלים הם לשני ימים ולילה אחד, כפי שיבואר במשנה הבאה. התורה — קרבן תורה שכתוב בו (ויקרא ז, יב): "אם על תורה יקריבו והקריב על זבח התורה חלות מצות בלולות בשמן ורוקקי מצות משוחים בשמן" — ואיל נזיר — שהנזיר מקריב ביום מלאת נזרו, כמו שכתוב (במדבר ו, יג-יד): "וזה תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו... והקריב את קרבנו לה'... ואיל אחד תמים לשלמים". קדשים קלים — ואין מועלים בהם, כמבואר במסכת מעילה, שחיתתן בכל מקום בעזרה — ואינם טעונים שחיטה בצפון, שדינם כשלמים, שכתוב בהם (ויקרא ג, ח): "ושחט אותו לפני אהל מועד", ומשמע שכל מקום שלפני ההיכל, בכל הצדדים, כשר לשחיטה, שהכל נקרא "לפני אוהל מועד", ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע — שבשלמים כתוב כמו בעולה (ויקרא ג, ב): "וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב". ונאכלין בכל העיר — ירושלים, שכתוב (ויקרא י, יד): "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור" — ונשאלת שאלה: וכי את הראשונים (הקרבנות שנאמרו תחילה, נגון השעירים והמנוחה) אכלו במקום טמא? אלא הראשונים שהם קדשי קדשים הווקקו אכילתם במקום קדוש, אבל אלו אין צריכים תוך הקלעים, אבל צריכים הם להאכל תוך מחנה ישראל, שהוא טהור מליכנס שם מצורעים; מכאן שקדשים קלים נאכלין בכל העיר (ושם על החזרה; זבחים נו, ב); לכל אדם — לישראל, שכתוב בשלמים (שם ז, לד): "כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם, ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו", ומכאן שכל שאר הכשר לבעלים. וכן כתוב (זבחים יב, יח): "כי אם לפני ה' אלהיך תאכלנו, במקום אשר יבחר ה' אלהיך בו, אתה ובניך ובתך ועבדך ואמתך"; בכל מאכל — בין צלוי, בין מבושל, וכיוצא בזה, ליום ולילה עד הצות — שכן בתורה כתוב (ויקרא ז, טז): "ובשר זבח תורת שלמיו ביום קרבנו יאכל, לא יניח ממנו עד בוקר", ודרשו (זבחים לו, ב): "תורת שלמיו" לרבות שלמי נזיר, ומכאן שזמן אכילתם ביום הזביחה ובלילה שלאחריו, אלא שחכמים עשו סייג ואמרו: עד חצות, כדי להרחיק אדם מן העבירה, שלא יבוא לידי אכילת נותר, כמו שבארנו כבר במשנה ג. המורם מהם — החזה והשוק, והחלות של התורה, הניתנים לכהנים, וכן המורם מאיל נזיר

בנגד היסוד. שנה באכילתן: הבכור נאכל לפניהם, והמעשר לכל אדם, ונאכלין בכל העיר, (לכל אדם), בכל מאכל, לשני ימים ולילה אחד; הפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות, ואינו נאכל אלא למנויו, ואינו נאכל אלא צלי.

פ ר ק ש ש י

א קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח — רבי יוסי אומר: פאלו נשחטו בצפון. רבי יוסי בר יהודה אומר: מחצי המזבח ולצפון — בצפון; מחצי המזבח ולדרום — בדרום. המנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה, ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהנה, בכל מאכל, ליום ולילה עד חצות.

פירוש ברטנורא

זריקה זריקה לגזירה שזה מעולה, ובעולה כתיב (ויקרא ד') אל יסוד מזבח העולה: שנה באכילתן. זה מזה. אע"פ שהשזה אותן למתן דמים: הבכור נאכל לכהנים. כדכתיב (במדבר י"ח) ובשרם יהיה לך; והמעשר לכל אדם. שלא מצינו בכל התורה שהיה לכהנים חלק בו; ונאכלין בכל העיר. דכתיב (דברים י"ב) והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם. ותניא, בשני מעשרות הכתוב מדבר, חד מעשר בהמה, וחד מעשר דגן. וכתיב בההוא קרא ובכורות בקרבם וצאנכם, ומדלא קבע להו מחיצה שמע מינה דמעשר ובכור נאכלים בכל העיר: לשני ימים ולילה אחד. דבכור הוא אומר ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין, הקישו הכתוב לחזה ושוק, מה חזה ושוק של שלמים לשני ימים ולילה אחד, אף בכור לשני ימים ולילה אחד, ומעשר בכבור: למנויו. לאותם שנמנו ברמי לקוחתו כדכתיב (שמות י"ב) איש לפי אכלו תכוסו:

ו א קדשי קדשים. כאילו נשחטו בצפון. דכתיב (שם כ') וחבת עליו את עולותיך ואת שלמיך, כולו כשר לעולה וכולו כשר לשלמים, ואע"ג דעולה טעונה צפון ואין שלמים טעונים צפון: מחצי המזבח ולצפון בצפון. דמשמע ליה חציו לעולותיך וחציו לשלמיך. דאי סלקא דעתך כולו לעולה כשר, השתא כולו לעולה אמרת דכשר, כולו לשלמים ששחטתן בכל מקום מובעיא. ואידך, איצטריך, סלקא דעתך עולה דחזיק לה מקום, שלא הוכשרו לה שאר הרוחות, ופעמים שהעולות מרובות וצר להם המקום, לפיכך הכשיר להם ראש המזבח, אבל שלמים דלא דחיק להו המקום לא הכשיר להם ראש המזבח, קמ"ל. והלכה כרבי יוסי: היו נקמצות בכל מקום. ואינם טעונות צפון. דלא קבע הכתוב מקום לקמיצה: לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה. דכתיב (במדבר י"ח) לכל קרבנם ולכל מנחתם, וסמך ליה בקודש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו: ליום ולילה עד חצות. דילפינן מנחת לחמי תורה:

משניות מבוארות — קהתי

המשנה לשון "אלא עד חצות"; שכן שנינו בברייתא (סו:): רבי אלעזר בן עזריה אומר: נאמר כאן: "ואכלו את הבשר בלילה הזה", ונאמר להלן (סו סו, יב): "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה", מה להלן עד חצות, אף כאן עד חצות. ואינו נאכל אלא למנויו — לאלה שנימנו על קרבן פסח זה, שכתוב (סו סו, ד): "איש לפי אכלו תכוסו על השה". ואינו נאכל אלא צלי — שכתוב בו (סו סו, ט): "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים, כי אם צלי אש".

באור משנה א

בפרק הקודם לדמנו, שקדשי קדשים נשחטים בצפונה של העזרה. משנתנו באה ללמד, שאם נשחטו בראש המזבח, נחלקו בזה תנאים. כן מוסיפה המשנה ללמד בענין מעשה המנחה.

קדשי קדשים — עולות, חטאות, אשמות ושלמי ציבור, ששחטן בראש המזבח — על המזבח למעלה, רבי יוסי אומר: פאלו נשחטו בצפון — כדניס, והקרבנות כשרים, שכתוב (שמות כ, כא): "מזבח אדמה תעשה לי וחבת עליו את עולותיך ואת שלמיך", ודורש רבי יוסי מכאן: כולו לעולה וכולו לשלמים, כלומר אף על פי שעולה טעונה צפון ושלמים אינם טעונים צפון, כל המזבח ראוי גם לשחיטת עולה וגם לשחיטת שלמים. רבי יוסי בר יהודה אומר: מחצי המזבח ולצפון — שחטם בראש המזבח מחציו ולצפון, בצפון — דינם כאילו נשחטו בצפון; מחצי המזבח ולדרום — אבל מחציו ולצד דרום, בדרום — ואין השחיטה כשרה שם אלא בקדשים קלים; שכן רבי יוסי בר יהודה דורש את הכתוב "וחבת עליו את עולותיך ואת שלמיך" — חציו לעולותיך וחציו לשלמיך (גמרא זבחים נו, א). המנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה — בקרבן מנחה כתוב (ויקרא ב, א-ב): "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סולת יהיה קרבנו, ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה. והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבונתה, והקטיר הכהן את אזכרתה המזבחה"; ובהא משנתנו ללמד, שעבודת הקמיצה של המנחות אינה טעונה צפון, והיא נעשית בכל מקום בעזרה; ונאכלין לפנים מן הקלעים — במשכן, ותוך חומות העזרה במקדש, לזכרי כהנה — לכהנים זכרים בלבד, שנאמר (במדבר יח, ט-י): "כל קרבנם לכל מנחתם ולכל חטאתם... בקודש הקדשים תאכלנו

קדשים קלים — שלשת הקרבנות הללו, שנימנו במשנתנו, קדשים קלים הם; ששחטתן בכל מקום בעזרה — כמבואר בתורה ואיל נזיר (משנה ו). ודמין טעון מנחה אחת — שכן בבכור כתוב (במדבר יח, יז): "את דמם תזרק על המזבח", ולא כתוב בו "סביב" כמו בעולה ובשלמים, ומכאן למדים שזריקה אחת דיה. ואף המעשר והפסח למדים מפסוק זה, שהואיל ולא נאמר "את דמו" אלא "את דמם" הרי זה בא לרבות מעשר ופסח לזריקת דם, ומכאן — דינם כדין הבכור שדמם טעון מנחה אחת, ובבלבד שחטתן בנגד היסוד — בצידי המזבח שהיה יסוד תחתיהם, שלמדים בגזרה שווה "זריקה" "זריקה" מעולה, מה עולה טעונה יסוד, שכתוב (ויקרא ד, ז): "ואת כל דם הפך ישפוך אל יסוד מזבח העולה"; ודורשים מכאן, שמתן דמה של עולה ינתן על הקיר שכנגד היסוד, אף הבכור והמעשר והפסח, זריקת דמם צריכה להיות כנגד היסוד; אבל לא בצד מזרח ובצד דרום, שלא היה שם יסוד, כמבואר בהקדמה למשנה ג. שנה באכילתן — שנה אותם הכתוב בדין אכילתם: הבכור נאכל לכהנים — כולו נאכל לכהנים, לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם, כחזה ושוק של שלמים, שנאמר בו (במדבר יח, יח): "ובשרם יהיה לך, כחזה התנופה וכשוק הימין לך יהיה"; והמעשר לכל אדם — נאכל כולו לבעלים, ואין לכהנים כל חלק בו, כמו שהזכרנו לעיל. ונאכלין בכל העיר — ירושלים, כדין שאר קדשים קלים, (לכל אדם) — רוב המפורשים אינם גורסים פיסקה זו, שהרי הבכור אינו נאכל אלא לכהנים; בכל מאכל, לשני ימים ולילה אחד — שכתוב בבכור (סו): "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין" — הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים, מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד, אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד (גמרא זבחים נו, א). ומעשר למדים בבנין אב משלמים: מה שלמים קדשים קלים ונאכלים לשני ימים ולילה אחד, אף מעשר קדשים קלים ונאכלין לשני ימים ולילה אחד (תוספות סו). הפסח — קרבן הפסח, אינו נאכל אלא בלילה — שכתוב בו (שמות יב, ח): "ואכלו את הבשר בלילה הזה", והיינו בליל הראשון של פסח; ואינו נאכל אלא עד חצות — הלילה; ומבואר בגמרא (זבחים נו, ב), שמשנתנו היא כרבי אלעזר בן עזריה הסובר, שמן התורה אין הפסח נאכל אלא עד חצות, ולפיכך נקטה

ב חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית. בכל מקום היתה פשרה, אלא זה היה מקומה. ושלשה דברים היתה אותה הקרן משמשת מלמטה, ושלשה מלמעלה: מלמטה – חטאת העוף, וההגשות, ושירי הדם; מלמעלה – נסוף המים והיין, ועולת העוף פשהיא רבה במזרח.

ג כל העולים למזבח, עולין דרך ימין, ומקיפין ויורדין דרך שמאל, חוץ מן העולה לשלשה דברים אלו, שהיו עולים, וחוזרים לעקב.

פירוש ברטנורא

ב חטאת העוף היתה נעשית בקרן מערבית דרומית. משום דמנחת חוטא קרויה חטאת, דכתיב במנחת חוטא (ויקרא ה) לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא. ומשמע נמי שהחטאת קרויה מנחה. דחטאת נהפכה להיות מנחה ברלי דלות, ומנחה מצינו שטעונה הגשה בקרן מערבית דרומית דכתיב (שם ו) הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח, איהו רוח שהוא לפני ה' ואל פני המזבח, הוי אומר זו רוח מערבית דרומית, דלפני ה' הוא מערב, לפני המזבח הוא הדרום ששם היה הכבש, ומה מנחה טעונה הגשה בקרן מערבית דרומית, אף חטאת העוף עבודתה בקרן מערבית דרומית. והוא דמה היא עיקר עבודתה: בכל מקום היתה כשרה. למליקתה: אלא זה היה מקומה. להואתה. והכי מפרש לה בנמרא: מלמטה. למטה מחוט הסקרא: הגשות. של מנחות קודם קמזתה, דכתיב (שם ז) והגישו אל המזבח: ושירי הדם. של חטאות החיצונות היה שופך אל יסוד דרומי. כדילפינן בפרק איהו מקומן: ניסוף המים. בחג הסוכות: והיין. בכל יום. ששם היו השיתין ולא היה אפשר לנסך כי אם שם: ועולת העוף כשהיא רבה במזרח. דעיקר מקומה בקרן דרומית מזרחית, מפני שקרובה לבית הדשן לזרוק שם מוראה ונוצה, דכתיב (שם א) והשליך אותה וגו' אל מקום הדשן. וכשהיא רבה שם שיש כהנים הרבה באותה הקרן עסוקים בעולות ואין לזה מקום לעמוד כסובב דעולת העוף נעשית למעלה, בא לו לקרן דרומית מערבית, שאף היא סמוכה לבית הדשן יותר משאר שתי קרנות, שבית הדשן סמוך לכבש היה במזרחו של כבש ולדרומו של מזבח:

ג ומקיפים דרך שמאל. מקיפים את המזבח בשביל זרכי עבודה. כגון למתן דמי חטאות ולסידור מערכה או להפך אברים בצנורא, ויורדים במערכו של כבש שהיא שמאל העולין למזבח בעליותיו: חוץ מן העולה לג' דברים אלו. הנעשים בקרן מערבית דרומית, שהן ניסוף המים והיין ועולת העוף, שכשהוא עולה למזבח פונה לסובב לשמאל באותה הקרן וכשגמר חזור על עקב דרך עליותו. בניסוף המים והיין, שמא יתעשנו בעשן המזבח בעוד שהוא פונה דרך ימין ומקיף לשמאל ויפגו טעמן וריחן, ואגן בעיני תמימים יהיו לכס ונסכיהם שיהיו הנסכים תמימים. ועולת העוף נמי שמא תתעשן ותמות:

משניות מבוארות – קהתי

העבודות דלקמן: א. נסוף המים — בחג הסוכות (עיי' משנה סוכה ד, ט; ב. והיין) — שמנסכים בכל יום בשעת הקרבת תמיד של שחר ותמיד של ערב, ובקרן זו בראש המזבח היה הספל שמנסכין לתוכו היין ובאמצעותו היה נקב, שבו שותתים ויורדים הנסכים לשיתין, והוא חלל גדול כמין מערה שתחת הקרקע בצד המזבח (תפארת ישראל: ג. ועולת העוף פשהיא רבה במזרח) — שכן עיקר מקומה של עולת העוף למליקתה היה בקרן דרומית מזרחית, מפני שקרן זו קרובה לבית הדשן לזרוק שם את המוראה (הזפק) בנוצתה, כמו שכתוב (ויקרא א, טז). "והסיר את מוראתו בנוצתה, והשליך אותה אל המזבח קדמה אל מקום הדשן"; אבל כשהיא רבה שם, שהרבה כהנים היו עסוקים בעולות העוף בקרן דרומית מזרחית, היו מולקים עולות העוף גם בקרן דרומית מערבית למעלה, הואיל ואף קרן זו סמוכה לבית הדשן יותר משאר הקרנות, שבת הדשן היה במזרחו של הכבש ולדרומו של המזבח.

ב אור משנה ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת ששלושה דברים היו נעשים למעלה בקרן דרומית מערבית, באה משנתנו ללמד, כיצד היו עולים למזבח וכיצד היו יורדים ממנו.

כל העולים למזבח — כל הכהנים העולים בכבש אל המזבח, **עולין דרך ימין** — דהיינו בצד מזרחו של הכבש, שהכבש היה בדרומו של המזבח, ומקיפין — את המזבח לעבודה, כגון למתן דמי חטאות או לסידור המערכה וכדומה, ויורדין דרך שמאל — בצד מערכו של הכבש, חוץ מן העולה לשלשה דברים אלו — ששינו במשנה הקודמת, הנעשים למעלה בקרן דרומית מערבית להם: ניסוף המים והיין ועולת העוף, שהיו עולים אל מקום הדשן ויורדין דרך ימין ומקיפין את המזבח, אלא היו עולים מיד דרך שמאל לקרן דרומית מערבית, ולאחר שהיו מסיימים את העבודה, היו חוזרים בדרך שעלו. בגמרא מבואר הטעם: בניסוף המים והיין — שמא יתעשנו הנסכים מעשן המערכה, כלומר שחוששים, שמא עד שיקיף את המזבח כדי להגיע לקרן דרומית מערבית יתקלקלו הנסכים, והוי כתוב (במדבר כח, לא): "תמימים יהיו לכם ונסכיהם" — שאף הנסכים יהיו תמימים; ובעולות העוף — שמא ימות העוף מעשן המערכה.

כל זכר יאכל אותו", **בכל מאכל, ליום ולילה עד חצות** — שכן למדים ממנחת לחמי תודה (דש"י).

ב אור משנה ב

הקרבתו שבאו מן החורים אן מן בני הינה נקראים קרבנות העופות. קרבנות אלו היו קרבנות יחיד. ושני סוגים בלבד היו: א) חטאת העוף; ב) עולת העוף. משנתנו באה ללמד בענין מעשה חטאת העוף.

חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית — העבודות בחטאת העוף, דהיינו מליקת העוף והזאת הדם, נעשו בזרית דרומית מערבית של המזבח. בגמרא למדים זה ממנחה, שכתוב בה (ויקרא ו, ז): "הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח", איהו רוח שהיא "לפני ה' אל פני המזבח"? הוי אומר: זו רוח מערבית דרומית כי "לפני ה'" הוא מערב, שהוא לפני ההיכל; ו"פני המזבח" הוא הדרום, ששם היה הכבש; ומכאן שמנחה טעונה הגשה בקרן דרומית מערבית. ומה מנחה טעונה הגשה בקרן דרומית מערבית, אף חטאת העוף (הואיל ואנו מוצאים שחטאת קרויה מנחה, שהרי בקרבן עולה ויורד נהפכה החטאת להיות מנחה, כשאיין ידו משגת לתורים או לבני יונה) עבודתה בקרן דרומית מערבית (זבחים טג, ב). **בכל מקום היתה פשרה** — מליקתה, אלא זה היה מקומה — להזאתה (נמרא ו, ט); ובעל "תפארת ישראל" מפרש: ששם (בקרן דרומית מערבית) היה מקומה להזאת דמה, והואיל ודמה מועט ויאבד בדרך לפיכך היתה אף המליקה נעשית שם במקום ההוא, אבל מצד הדרך מותר למלקה בכל מקום בעזרה. **ושלשה דברים היתה אותה הקרן** — דרומית מערבית, משמשת מלמטה — למטה מחוט הסקרא, ושלשה — דברים היתה משמשת, מלמעלה — בראש המזבח בקרן זו: **מלמטה** — היו עושים בזרית זו שלוש עבודות דלקמן: א. **חטאת העוף** — מליקתה והזאתה של חטאת העוף, כמו ששינו למעלה במשנתנו; ב. **וההגשות** — של המנחות אל המזבח קודם קמיצתן, כמו שכתוב (ויקרא ב, ח-ז): "ואם מנחת מרחשת קרבנך... והקריבה אל הכהן והגישו אל המזבח", וכבר הבאנו למעלה את הכתוב הבא ללמד, שמנחה טעונה הגשה בקרן דרומית מערבית; ג. **ושירי הדם** — של כל הקרבנות, שהיו שופכים אותם על יסוד דרומי בזרית זו, חוץ מן החטאות הפנימיות ששיירי דמם היו שופכים על יסוד מערכי, כמו שלמדנו בפרק הקודם. **מלמעלה** — היו שלוש

ד חטאת העוף פיצד היתה נעשית? הנה מולק את ראשה ממול ערפה, ואינו מבדיל. ומזה מדמה על קיר המזבח. שירי הדם הנה מתמצה על היסוד. אין למזבח אלא דמה, וכלה לפהנים.

פירוש ברטנורא

ד היה מולק את ראשה. אוהו שתי גפיה בשתי אצבעותיו ורת וקמוצה של ידו השמאלית, והעוף על גבי ידו ופניו של עוף לצד גב ידו שיהיה העורף למעלה, ומותח צוארו הגרון על רוחב של שתי אצבעותיו אצבע ואמה. ומולק בצפרנו. וזו אחת מעבודות קשות שבמקדש: ואינו מבדיל. הראש מן הגוף. אלא חותך שדרה ומפרקת ורוב בשר עמו עד שמגיע לושט או לקנה ונוטל סימן אחד לברו ומולק, כדכתיב ולא יבדיל: ומזה מדמה. אוהו בעוף ומזה. שלא היה מזה לא בכלי ולא באצבע אלא בגופו של עוף: היה מתמצה. שמקרב בית מליקתו למזבח ודוחקו בקיר והדם מתמצה ויורד ליסוד. דבחטאת העוף כתיב (ויקרא ה) והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח, איזהו קיר שהשרים שלו מתמצין ליסוד. הוי אומר זה קיר התחתון, דהיינו מן החוט ולמטה. דאי קיר העליון, דהיינו מן החוט ולמעלה, פעמים שהיה מתמצה לסובב, כיון שעושה למעלה מן הסובב שהחוט למטה מן הסובב אמה:

משניות מבוארות – קהתי

באצבע, אלא בגופו של עוף, על קיר המזבח — למטה מחוט הסיקרא כמו שלמדנו לעיל (משנה ב). שירי הדם הנה מתמצה — לאחר ההזאה היה מקרב בית מליקתו לקיר המזבח ולוחץ בו בכוח, והדם היה מתמצה (נטע) על היסוד — שהיה שותת ויורד למטה, ליסוד, כמו שכתוב בחטאת העוף (ויקרא ח, ט): "וזהו מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח". אין למזבח אלא דמה — רק דמה של חטאת העוף היו מזים וממצים על המזבח, וכלה לפהנים — כולה נאכלת לכהנים.

באור משנה ד

משנתנו ממשיכה בענין מעשה חטאת העוף.

חטאת העוף פיצד היתה נעשית? הנה מולק את ראשה ממול ערפה — הכהן היה חותך בצפורנו שבאגודל ידו הימנית את ראשה של חטאת העוף ממול ערפה, היינו מאחורי הצואר, ואינו מבדיל — את הראש מן הגוף, אלא קוצץ את השדרה ואת המפרקת (עצם הצואר) עד שמגיע לושט או לקנה וחותר רובו של אחד מהם. ומזה מדמה — אוהו בעוף ומזה, שלא היה מזה לא בכלי ולא

אגרות קודש

ב"ה, י"א אדר, תש"כ

ברוקליו.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מט' אדר, בו שואל במה להתחיל בהנוגע להנהגה פנימית.

בכלל בענינים כאלו צריך לפרש שיחתו ושאלתו לפני המשפיע דא"ח שלו והוא יורהו,

ובכללות יהי חקוק במוחו ההתבוננות הכתובה בתניא ריש פרק מ"א, איך שה' נצב עליו ובוחן כליותיו ולבו וכו' וכן הענין המבואר בקונטרס העבודה בהכרח עבודה פנימית ופרטית, ועוד ועיקר לשמור על סדרי הישיבה בנגלה וחסידות וזמן התפלה, וכן בהנוגע לבריאות הגוף, שעל ידי זה מסתגלים לסדר בחיי היום יומים וקל ביותר שגם בעבודת ה' יהי בסדר מסודר, שזוהי דרישת עבודה פנימית דוקא.

בודאי שומר שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, וכן מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו באם לא נעשה כזה במשך שנים עשר חדש האחרונים.

בברכה לפורים שמח.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

63 אאחר לפרוע, יאמר הטבח שאני גולן, וילמד ממני לזלזל באיסור
64 גול. אמר אביו, לא שנו שאם אינו פורע מיד יש בוה חילול ה', אלא
65 באתרא דלא תבני - שאין דרך הטבח לתבוע מן הלקוחות את
66 חובותיהם, אלא הם באים אליו לשלם. אבל באתרא שהדרך היא
67 דתבני, לית לן בה - אין לחשוש לחילול ה', כיון שדרכם לשלם
68 אחר כך. אמר רבינא, ויתא מחסרי ומקומו של רבינא אתרא
69 דתבני הוא - רגיל הטבח לתבוע את הלקוחות, לפיכך אין שם
70 משום חילול ה'.
71 הנהגת אביו בקניית בשר: אביו, דבשקיל פישרא מתרי שותפי -
72 כאשר קנה בשר משני שותפים, יתיב וזוא להאי וזוא להאי - היה
73 משלם לכל אחד מהם בנפרד, כי חשש שמא האחד לא ידע שהוא
74 שילם לחבירו, ויהיה חילול ה'. וחדר, מקרב להו נבי חרדי - היה
75 מזמן אותם ביחד, ועבד חושבנא - ועושה עמם חשבון, ונותנים לו
76 בשר כנגד הכסף הנוסף שנתן.
77 אופנים נוספים בחילול ה': רבי יוחנן אמר, כגון אבא, דמסגינא -
78 כשאני הולך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, יש בוה חילול
79 השם. לפי שלא ניכר משפני חולשתי אני עושה כן, ולמדים ממני
80 להתבטל מלימוד התורה. יצחק דבי ו-מבית מדרשו של רבי ינאי
81 אמר, איזהו חילול ה', כל שכתביו מתביישין מחמת שמועו - שם
82 רע שיצא עליו (היינו חילול השם). אמר רב נחמן בר יצחק, מהו
83 חילול ה', כגון דקא אמרי אנשי עליו, שרא ליה מריה לפלגיא -
84 ימוחל לו ויצרו על מעשיו, כלומר צריך הוא מחילה.
85 אביו אמר, חילול ה' הוא בדתניא - כמבואר בברייתא. שנאמר
86 (דברים ו) 'ואהבת את ה' אלהיך, מלמד שיהא שם שמים מתאהב
87 לחבריו על ידך. כיצד, שיהא אדם קורא מקרא ושונה משנה,
88 ומשמש תלמידי חכמים ללמוד מהם תלמוד, ויהא משאן ומתנו
89 בנחת עם הבריות. וכשעושה כך מה הבריות אומרות עליו, אשרי
90 אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא
91 למדו תורה. פלוני שלמד תורה, ראו כמה נאים דרבינו, כמה
92 מתוקנים מעשיו. ועליו הכתוב אמר (ישעיהו מט א) 'ויאמר לי עבדי
93 אתה ישראל אשר בך אתפאר'. אבל מי שקורא ושונה ומשמש
94 תלמידי חכמים, ואולם אין משאן ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת
95 עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אוי לו לפלוני שלמד תורה,
96 אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה. פלוני שלמד
97 תורה, ראו כמה מקולקליו מעשיו, וכמה מוכערו דרבינו. ועליו
98 הכתוב אמר (חזקאל לו א) 'ויחללו את שם קדשי באמרו ליהם עם ה'
99 אלה ומאדצו יצאו' - שכאשר אמרו הנכרים על בני ישראל
100 הגולים, שכביכול לא יכל ה' להצילם, נמצא שם שמים מחולל.
101 כך, כשאדם חשוב עובר עבירה ונעשה, שם שמים מתחלל, לפי
102 שהכל אומרים שאין מעשיו מועילים להצילו מן הרעה.
103 מימרות במעלת התשובה: אמר רבי קמא (בר) חנינא, גדולה מעלת
104 התשובה שמכיתה רפאות (רפואה) לעולם, שנאמר (הושע יד ב-ה)
105 'שובה ישראל וגו' ארפא משוכותם אהבם נדחה, בגלל התשובה
106 ארפא אותם.
107 רבי קמא (בר) חנינא רמי, כתיב 'שובו גנים שוכבים',
108 משמע שלאחר שתשובו בתשובה יעקר החטא לגמרי ויחשב לכם
109 דמעיקרא שוכבים אתם - מתוך נעויות שטות ושוכבות חטאתם.
110 ובהמשך כתיב 'ארפא משוכותיכם', משמע שאין המחילה אלא
111 מכאן ולהבא, וכבעל מום שהתרפא שעדיין שם המום נשאר בו.
112 מתרצת הגמרא: לא קשיא, כאן ששבו מאהבה, ולפיכך נעקר
113 החטא לגמרי. וכאן ששבו מיראה שלא יענשו, לפיכך ניכר רושם
114 החטא.
115 רב יהודה רמי, כתיב 'שובו גנים שוכבים ארפא משוכותיכם',
116 משמע שבעלי תשובה נקראים בנים. וכתיב בפסוק אחר בענין
117 התשובה, (ירמיה ג ד) 'הנה (בין) אנכי בעלתי בקם ולקחתי אתכם
118 אחד מעיר ושנים ממשפחה, מבואר שבעלי תשובה נקראים
119 עבדים. מתרצת הגמרא: לא קשיא, כאן - שנקראו בנים, מדובר
120 ששבו מאהבה או מיראה, ואילו כאן - שנקראו עבדים, מדובר
121 שלא שבו אלא על ידי יסורין.
122 אמר רבי לוי, גדולה מעלת התשובה שמענת עד פסא הכבוד,
123 שנאמר (הושע יד א) 'שובה ישראל עד ה' אלהיך'.

1 חזין מ'לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא' (שמות כ ז). הגמרא סבורה
2 שהטעם שאין תשובה מועילה בוו משום שנאמר בה (שם) 'כי לא
3 ינקה ה'', אך בשאר לא תעשה תשובה מועילה. מתרצת הגמרא:
4 כוונת הברייתא, שאין תשובה מועילה ב'לא תשא' וכל דדמי ליה,
5 דהיינו לא תעשה גמור.
6 קושיא מברייתא על תירוצו של רב יהודה לעיל: תא שמע (תוספתא
7 פ"ד ה"ח) רבי יהודה אומר, כל שהוא מאיסור 'לא תשא' ולמטה -
8 שהוא קל ממנו, כגון עשה ולא תעשה, תשובה לבד מכפרת. אבל
9 מ'לא תשא' ולמעלה - שאיסורו חמור, וכגון חיובי מיתות וכתובות
10 מלקות וטארות וקטאות, תשובה תולה להגן מן היסורים, ויום
11 הפסורים מכפר. מבואר, שתשובה מכפרת אף על לא תעשה גמור.
12 מתרצת הגמרא: כוונת רבי יהודה, שאין תשובה לבד מכפרת על
13 'לא תשא' וכל דדמי ליה, היינו לאו גמור.
14 תא שמע, לפי שנאמר בחזקת לאחור מעשה העגל שתשובה
15 מכפרת, שכן נאמר למושה בשעה שעלה למרום להתפלל עליהם
16 (שמות לד ז) 'ונקה', שהתשובה מכפרת ומנקה את העבירה, וכול אף
17 איסור 'לא תשא' עמקו שתשובה לבד תכפר בו, תלמוד לומר
18 באיסור 'לא תשא' 'כי לא ינקה ה'. שואלת הברייתא: וכול אף שאין
19 תיובת לאוין ולא תעשה גמור? הדומים ל'לא תשא' בן - שאין
20 תשובה לבד מכפרת, תלמוד לומר בדומשך הפסוק 'אשר ישא את
21 שמו לשוא', לומר שרק על הנושא את שמו לשוא הוא דאינו מנקה,
22 אבל מנקה על שאר חיובי לאוין, ומשמע אף על לאו גמור.
23 מתרצת הגמרא: תנאי היא - תנאים נחלקו האם תשובה לבד
24 מכפרת על לאו גמור, ורב יהודה סובר בברייתא להלן. דתניא, על
25 מה תשובה לחוד מכפרת, על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה.
26 ועל מה התשובה רק תולה להגן מהיסורים ויום הפסורים מכפר, על
27 עבירות שיש בהם פירות, ועל שיש בהם מיתות בית דין, ועל לא
28 תעשה גמור.
29 הגמרא שבה לבאר את הברייתא שהביאה לעיל: אמר רב, לפי
30 שנאמר בחזקת 'ונקה', למדנו שתשובה לחוד מכפרת. מבררת
31 הגמרא: מנא לן שכוונת הפסוק שהכפרה על ידי תשובה לבד.
32 משיבה הגמרא: דתניא, רבי אלעזר אומר, אי אפשר לומר 'נקה' -
33 כלומר שהקב"ה מנקה את כל העבירות, לפי שבכך נאמר בסמוך
34 'לא ינקה'. ואי אפשר לומר שהקב"ה לא ינקה אף עבירה, לפי שבכך
35 נאמר 'נקה'. תא כיצד מתפרש הפסוק, אלא מנקה הוא לשכין, ואינו
36 מנקה לשאין שכיין. אם כן, ממשמעות הפסוק משמע שהכפרה על
37 ידי תשובה לבד.
38 ברייתא בענין מיני כפרה: שאל רבי מתאי בן חרש את רבי אלעזר
39 בן עזריה ברומי, האם שמעית את ארבעה חלוקי כפרה - מיני כפרה
40 שחלוקים זה מזה, שהיה רבי ישמעאל דורש. אמר לו, שלשה מיני
41 כפרה חלוקים בלבד הן, ואולם תשובה ושירי ישמעאל מונה
42 אותה! אינה נמנית ביניהם, לפי שהיא צריכה עם כל אחד ואחד -
43 שכל שאר מיני הכפרה צריכים עמם גם תשובה. ואלו הן חילוקי
44 הכפרה: א. עבר על עשה ושב, אינו זו ממש עד שמוחל לו, שנאמר
45 (ירמיהו ג ב) 'שובו גנים שוכבים ארפא משוכותיכם', משמע שמיד
46 מתכפר, מכאן שיש עבירה שתשובה לבד מכפרת. ב. עבר על לא
47 תעשה ועשה תשובה, תשובה תולה להגן מן היסורים, ויום הפסורים
48 מכפר, שנאמר (ויקרא טו ז) 'כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' מפל
49 המאתיכם', למדנו שיש עבירה שצריכה את כפרת יום הפסורים.
50 ג. עבר על עבירות שיש בהן פירות ומיתות בית דין, ועשה תשובה,
51 תשובה ויום הפסורים תולין להקל עונשו, ויסורין מוקדן את
52 החטא לגמרי, שנאמר (תהלים פט א) 'יפקדתי בשנים ובכניע
53 עונם, הרי שיש עבירה שכפרתה על ידי יסורים. ד. אבל מי שיש
54 עבירה של חילול השם בידו - שחטא והחטיא אחרים, אין לו כח
55 בתשובה לתלות, ולא ביום הפסורים לכפר, ולא גיסורין למרק, אלא
56 פולין תולין ומיתה מוקדנת, שנאמר (שעיה כב ד) 'ונגלה באוני ה'
57 צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד תמותו', מכאן שיש עבירה
58 שאין לה כפרה אלא במיתה.
59 אגב דברי רבי אלעזר בן עזריה בענין חילול השם, מבררת הגמרא:
60 חיבי דמי - מה נחשב לחילול השם. אמר רב, כגון אבא - אדם גדול
61 כמוני, אי שקילנא בישרא ממשכא - אם אקח בשר מהטבח, ולא
62 יהינא דמי לאלתר - ולא אשלם מיד, יש בו חילול השם. לפי שאם

יוזא. פרק שמיני - יום הכפורים דף פו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קכה
 רש"י

1 אמאי לא חשיב להו בהדי לוי כריתות, בפרק קמא דכריתות (ב.א.) ותיירי רבינו יצחק: דרבנן
 2 דפליגי ארובי לא דרשי קרא חכי, אלא בפרק "ארבע מיתות" (פסחודין ס.ד.) דרשי ליה רבי
 3 ישמעאל ורבי עקיבא לדרשא אחרינא, ואליאב דרבי לא מצי למיחשבניהו, דהתם קאמר:
 4 מינא למה לי - לומר שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. ולדידיה לא
 5 מחייב חטאת אלא במילתא שחיבין על דונו
 6 לאו וברת בדקאמר רבי בפרק קמא דביבמות (ט.א.):
 7 נאמר כאן "עליה" פירש "ונודעה החטאת אשר
 8 חטאו עליה" ונאמר בהלן "עליה - בחייה" מה
 9 הלא - דבר שחיבין על דונו ברת, אף באן,
 10 ומינה: מה הלאן שיש בו לאו - אף באן. לאפקי
 11 הני, נהי דאיתרבו לברת - לאו לית בהו. אבל
 12 לרבנן לא מיצין לשנוי חכי, דלדידהו לא בעי
 13 לאו, כיון דגמי' מיתרה' אחת יהיה לכו" -
 14 הושהא כל התורה כולה לעבודה זרה, מה עבודה
 15 זרה דבר שחיבין על דונו ברת וכו', אבל לאו לא
 16 בעינן, אף על גב דעבודה זרה איכא לאו - דהא
 17 בעבודה זרה איכא נמי סקילה - ואפילו חכי
 18 מחייב חטאת אפילו היכא דליכא סקילה, דלא
 19 מקשטין אלא לענין ברת דכתיב בהווא ענינא,
 20 דכתיב "הברת הברת", חכי נמי לאו לא בעינן
 21 לענין חטאת. תדע, דבפרק "אלו הן הלווקין"
 22 (מכות י.ג.) ממעט פסח ומילה מחטאת משום
 23 דדמיא דעבודה זרה בעינן, מה עבודה זרה - שב
 24 ואל תעשה, לאפקי הני דקום ועשה נינהו, ואי
 25 בעינן לאו לענין חטאת - נימא: מה עבודה זרה
 26 שיש בה לאו - לאפקי הני, אפילו אי הוה שב
 27 ואל תעשה לא מחייב, כיון דלא כתיב בהו לאו.
 והאמר

מכאן לא חשיב להו בהדי לוי כריתות, בפרק קמא דכריתות (ב.א.) ותיירי רבינו יצחק: דרבנן
 דפליגי ארובי לא דרשי קרא חכי, אלא בפרק "ארבע מיתות" (פסחודין ס.ד.) דרשי ליה רבי
 ישמעאל ורבי עקיבא לדרשא אחרינא, ואליאב דרבי לא מצי למיחשבניהו, דהתם קאמר:
 מינא למה לי - לומר שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. ולדידיה לא
 מחייב חטאת אלא במילתא שחיבין על דונו
 לאו וברת בדקאמר רבי בפרק קמא דביבמות (ט.א.):
 נאמר כאן "עליה" פירש "ונודעה החטאת אשר
 חטאו עליה" ונאמר בהלן "עליה - בחייה" מה
 הלא - דבר שחיבין על דונו ברת, אף באן,
 ומינה: מה הלאן שיש בו לאו - אף באן. לאפקי
 הני, נהי דאיתרבו לברת - לאו לית בהו. אבל
 לרבנן לא מיצין לשנוי חכי, דלדידהו לא בעי
 לאו, כיון דגמי' מיתרה' אחת יהיה לכו" -
 הושהא כל התורה כולה לעבודה זרה, מה עבודה
 זרה דבר שחיבין על דונו ברת וכו', אבל לאו לא
 בעינן, אף על גב דעבודה זרה איכא לאו - דהא
 בעבודה זרה איכא נמי סקילה - ואפילו חכי
 מחייב חטאת אפילו היכא דליכא סקילה, דלא
 מקשטין אלא לענין ברת דכתיב בהווא ענינא,
 דכתיב "הברת הברת", חכי נמי לאו לא בעינן
 לענין חטאת. תדע, דבפרק "אלו הן הלווקין"
 (מכות י.ג.) ממעט פסח ומילה מחטאת משום
 דדמיא דעבודה זרה בעינן, מה עבודה זרה - שב
 ואל תעשה, לאפקי הני דקום ועשה נינהו, ואי
 בעינן לאו לענין חטאת - נימא: מה עבודה זרה
 שיש בה לאו - לאפקי הני, אפילו אי הוה שב
 ואל תעשה לא מחייב, כיון דלא כתיב בהו לאו.
 והאמר

1 חוין מלא תשא - קא סלקא דעתך משום דכתיב "לא ינקה". וכל דרמי ליה - לא
 2 תעשה גמור. לפי שנאמר בחורב תשובה ונקה - לאחר מעשה העגל, כשעלה משה
 3 להתפלל עליהן, ולקמן מפרש לה. יכול אף לא תשא - ינקה בתשובה. אי אפשר
 4 לומר נקה שכבר נאמר לא ינקה - דכתיב "נקה לא ינקה" גבי הדי. חלוקי כפרה
 5 - שחלוקי בכפרתו זה כך וזה כך. אמר לו
 6 - שלש הן הנחלקין, שיש עבירה שהיא
 7 צריכה לזה ואינה צריכה לזה אבל תשובה
 8 אינה מן החלוקין, שהיא צריכה לכולן, שובו
 9 בנים - ומיד ארפא. למדת שיש עבירה
 10 שמכפרת בתשובה לבדה. כי ביום הזה יכפר
 11 - למדת שיש עבירה שצריכה יום הכפורים,
 12 ופקדתי בשבט פשעם - למדת שיש עבירה
 13 שצריכה יסורין, ומסתברא, הקל לקלה והחמיר
 14 לחמורה, חילול השם - חטא ומחטא
 15 אחרים. באוני ה' צבאות - אמר הנביא: באוני
 16 אמר הקדוש ברוך הוא אם יכופר העני עד
 17 תמותו. למדנו שיש עבירה שאין לה כפרה
 18 אלא במיתה, ולא יחיבנא דמי לאלתר -
 19 וכשאני מאחד לפרוע הוא אומר שאני גולן,
 20 ולמד ממני להיות מולול בגול, באהרא דלא
 21 תבעי - שאין דרך הטבח לילך ולתבוע
 22 הקפותיו, ועל חלוקת להביא לו מעותיו לביתו.
 23 ומה מחסיא - מקומו של ריבנא, יהיב וזמ
 24 להאי וזמא להאי - שמא לא ידע חבירו
 25 שנתתו לו, ויש כאן חילול השם. ועבדי חושבנא
 26 - וחורין ונותנין לו בשר כנגד מה שנטלו. כגון
 27 אמא דמסניא וכו' - ואין הכל יודעין שנחלשתי
 28 בגרסתי, ולמדוין דימני להבטל מתלמוד תורה.
 29 מחמת שמועתי - מחמת שם רע היוצא עליה.
 30 שאי ליה מריה - ימחול יוצרו על מעשיו.
 31 מתאהב על ידך - לחביריך. קורא - מקרא.
 32 ושונה - משנה. ומשמש תלמידי חכמים -
 33 לתלמוד תורה, היא ישוב טעמי המשינות מה
 34 טעמן ומחייבן למדו, באמור להם עם ה' אלה -
 35 את זו קרא הכתוב חילול השם, כשאדם חשוב
 36 עובר עבירה ופריענות באה עליו, והכל אומרים:
 37 מה הועילו לז' ראה החסידים והחכמים רעה
 38 באה עליהם, שנאמר "ויחללו את שם קדש"
 39 ובמה חללוהו באמור עליהם הנכרים שגלו
 40 ביניהן "ראו עם ה' אלהי ולא יכול להצילם
 41 שלא יגלו, נמצא שם שמים מתחלל וכבודו
 42 מתמעט. דמעיקרא שובבים אתם - כשתעשו
 43 תשובה מעלה עליכם כאילו תחלת החטא על
 44 ידי נעוה ושטות ושובבות. ובתיב ארפא -
 45 משמע: מכאן ואילך, כבעל מום שנתרפא,
 46 שמקצת שמו עליו. כאן מאהבה - השב
 47 מאהבה נעקר עונו מתחלתו. כתיב שובו בנים
 48 - אלמא: בעלי תשובה קרויין בנים. ובתיב כי
 49 אנכי בעלתי ככם - אלמא: עבדים מיקרו. כאן
 50 מאהבה ומיראה - קרויין בנים. כאן על ידי
 51 יסורין - שלא שבו עד שנתסרו ביסורין -
 52 קרויין עבדים ואית דגרסי: כתיב "שובו אלי
 53 ואשובה" וכתיב "כי אנכי בעלתי בכם", כתיב
 54 "אשובה אליכם" - לאדר תשובה, וכתיב "כי
 55 אנכי בעלתי בכם" - כתיב קודם שתשובו. כאן
 56 מאהבה או מיראה קא אמר "כי אנכי בעלתי
 57 בככם".

לא
 43 שובבים אתם, וכתיב "ארפא משובתיכם"! לא קשיא: פאן - מאהבה, פאן - מיראה. רבי יהודה רמי: פתיב "שובו בנים שובבים
 44 ארפא משובתיכם" וכתיב "כי אנכי בעלתי ככם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה" - לא קשיא, פאן - מאהבה או
 45 מיראה, פאן - על ידי יסורין. אמר רבי לוי: גדולה תשובה שמנעת עד כפא הכבוד, שנאמר "שובה ישראל עד ה' אלהיך".

1 לא תעשה שבתורה - לא יוכל בעלה הראשון וגו'. כי כשלת בעונך - עתך יחשב
 2 כמכשול שהיא שגגה. עליהם (חיו) [הוא] יחיה - על כל מה שעשה, ואף על העבירות.
 3 מתפיים הימנו - מקבל הימנו פיסים. ונשלמה פרים שפתינו - במקום פרים. נדבה -
 4 מקובלת ברצון יותר מחובה. ארפא משוכתם - מן היחיד. שכא דבר עבירה לידו -
 5 שנכשל בה כבר. כאותה אשה כאותו מקום -
 6 שעבר שם העבירה, ואותו פרק. מתוך שדומה
 7 מכל וכל לזמן שנכשל בו כבר - יצרו מתגבר
 8 עליו, ואומר לו: ראה פלונית, ואותו מקום,
 9 ואותו פרק הוא - קום עשה מה שעשית כבר.
 10 כסוי הטאה - שלא נתגלה עונו. בחטא
 11 מפורסם - טוב לו שידעה ריבוי, ולא יכפור
 12 בו. בחטא שאינו מפורסם - לא יגלה חטאו.
 13 וכבוד השם הוא, שכל מה שאדם חטא
 14 בפרהסיא מיעוט כבוד שמים הוא. עבירות שבין
 15 אדם לחבירו - יגלה לרבים, שיבקשו ממנו
 16 שימחול לו. והטאתי נגדי תמיד - איני סבור
 17 שפכת לי, ודרי הוא תמיד כאילו הוא נגדי
 18 עומד. וצריך לפרט את החטא - כשהוא
 19 מתורה אומר: חטא פלוני חטאתי. כדרי ינאי -
 20 לא הוכיח העק אלא למעט, ולומר: אתה גרמת
 21 להם. משל לאדם שהיה לו בן נאה ומאכילו
 22 ומשקהו ותולה לו כיס של דינרין בצוארה,
 23 והזשיבו בפתח זונות, מה יעשה שלא יחטא?

אמר רבי יוחנן: גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה
 שבתורה, שנאמר "לאמר הן ישלח איש את אשתו
 והלכה מאתו והיתה לאיש אחר הישוב אליה עוד
 הלא חנוף תחנף הארץ ההיא ואת גוית רעים רבים
 ושוב אלי נאם ה'". אמר רבי יוחנן: גדולה תשובה
 שמקרכת את הגאולה, שנאמר "ובא לציון גואל ולשבי
 פשע בעקב". מה פשעם "ובא לציון גואל" - משום
 ד"שבי פשע בעקב". אמר ריש לקיש: גדולה תשובה,
 שזדונות נעשות לו כשנגזת, שנאמר "שובה ישראל
 עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך". הא עון מויד הוא,
 וקא קרי ליה מכשול. איני? והאמר ריש לקיש: גדולה
 תשובה שזדונות נעשות לו כזכות, שנאמר "ובשוב
 רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם חיה
 יחיה" - לא קשיא; פאן - מאהבה, פאן - מיראה.
 אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: גדולה
 תשובה שמארכת שנותיו של אדם, שנאמר "ובשוב

רשע מרשעתו חיו יחיה". אמר רבי יצחק, אמרי במערכתא משמיה דרבה בר מרי: בא וראה שלא פמדת הקדוש ברוך הוא מדת
 בשר ודם. מדת בשר ודם, מקניט את חבירו בדברים - ספק מתפיים הימנו ספק אין מתפיים הימנו, ואם תאמר מתפיים הימנו -
 ספק מתפיים בדברים ספק אין מתפיים בדברים. אכל הקדוש ברוך הוא, אדם עובר עבירה בפתח - מתפיים ממנו בדברים, שנאמר
 "קחו עמכם דברים ושובו אל ה'", ולא עוד אלא שמתחזק לו טובה, שנאמר "וקח טוב", ולא עוד אלא שמעלה עליו הפתוב פאלו
 הקריב פרים, שנאמר "ונשלמה פרים שפתינו". שמוא תאמר פרי חובה - תלמוד לומר "ארפא משוכתם אהבם נדבה". תניא, היה
 רבי מאיר אומר: גדולה תשובה, שבשביביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם פולו, שנאמר "ארפא משוכתם אהבם נדבה פי
 שב אפי ממנו". מהם? לא נאמר, אלא "ממנו". היכי דמי בעל תשובה? אמר רב יהודה: פגון שפאת לידו דבר עבירה פעם
 ראשונה ושניה וניצל הימנה, מחוי רב יהודה: באותה אשה, באותו פרק, באותו מקום. אמר רב יהודה: רב רמי, פתיב "אשרי
 נשוי פשע כסוי חטאה" ופתיב "מכסה פשעיו לא יצליח" לא קשיא: הא בחטא מפורסם, הא - בחטא שאינו מפורסם. רב
 זוטרא בר טוביה אמר רב נחמן: פאן - בעבירות שבין אדם לחבירו, פאן - בעבירות שבין אדם למקום. תניא, רבי יוסי בר
 יהודה אומר: אדם עובר עבירה פעם ראשונה - מוחלין לו, שניה - מוחלין לו, שלישית - מוחלין לו, רביעית - אין מוחלין
 לו, שנאמר "בה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו" ונאמר "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם
 גבר". מאי "ואומר"? וכי תימא: הני מיילי - בצבור, אבל ביהודי - לא, תא שמע "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר".
 מפאן ואילך אין מוחלין לו, שנאמר "על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו". תנו רבנן: עבירות שהתורה עליהן יום
 הכפורים זה - לא יתודה עליהן יום הכפורים אחר, ואם שנה בהן - צריך להתודות יום הכפורים אחר, ואם לא שנה בהן
 והור והתודה עליהן - עליו הפתוב אומר "ככלב שב על קאו פסיל שונה באולתו". רבי אליעזר פן יעקב אומר: כל שפן שהוא
 משובה, שנאמר "כי פשעי אני אדע והטאתי נגדי תמיד". אלא מה אני מקיים "ככלב שב על קאו" וגו' - פדרב הונא, דאמר
 רב הונא: פון שעבר אדם עבירה ושנה בה - הותרה לו. - הותרה לו סלקא דעתך? אלא אימא: נעשית לו פהיתר. וצריך
 לפרוט את החטא, שנאמר "אנא חטא העם הזה חטאה גדלה ונעשו להם אלהי זב" דברי רבי יהודה פן בבא. רבי עקיבא
 אומר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה". אלא מהו שאמר משה "ונעשו להם אלהי זב" - פדרבי ינאי. דאמר רבי ינאי: אמר
 משה לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, כסף וזהב שהרביית להם לישראל עד שאמרו די - גרם להם שיעשו אלהי זב. ו
 שני פרוססים טובים עמדו להם לישראל, משה ודוד. משה אמר: יכתב סורחני, שנאמר "וען לא האמתם פי להקדישני". דוד
 אמר: אל יכתב סורחני, שנאמר "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה". משל דמשה ודוד למה הדבר דומה? לשתי נשים שלקו בבית
 דין, אחת קלקלה ואחת אכלה פני שביעית, אמרה להן אותה שאכלה פני שביעית: פבקשה מכם, הודיעו על מה היא לוקה,
 שלא יאמרו על מה שזו לוקה זו לוקה. הביאו פני שביעית ותלו בצוארה, והיו מכרזין לפניה ואומרין: על עסקי שביעית היא
 לוקה. מפרסמין את החנפין מפני חילול השם, שנאמר "ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול ונתתי מכשול לפניו". תשובת המוחלמין
 מעקבת הפורענות, ואף על פי שנתתם עליו גזר דין של פורענות. שלות רשעים סופה תקלה, והרשות מקברת את בעליה,
 ערום נכנס לה וערום יצא ממנה, ולואי שתהא יציאה כביאה. רב פי הוה פניק למידן דינא אמר הכי: בצבו נפשיה לקבלא
 נפיק, וצבו ביתיה לית הוא עביר, וריקן לביתיה אזיל, ולואי שתהא ביאה כביאה. רבא פי הוה נפיק לדינא אמר הכי:
 בצבו

60 'מְכַסֵּה פְּשָׁעֵיו לֹא יִצְלִיחַ', שאין לאדם להסתיר חטאיו. ומתוך, לא
 61 קָשָׁי, הָא בְּחָטָא מְפָרְסָם, טוב לו שיודה ויתבייש, ועל ידי כך
 62 יתכפר לו. וְהָא בְּחָטָא שְׂאִינוּ מְפָרְסָם, לא יגלה, כי אין כבוד שמים
 63 שיפרסם שחטא. רַב זוּמְרָא פִּר מוֹכֵיחַ אִמְר בְּשֵׁם רַב נִחְנָן תִּירוּץ
 64 אחר, כָּאן בְּעֵבְרִית שְׂפִין אָרִם לְחִבְרִי, יגלה כדי שאחרים יבקשו
 65 מתבירו למחול לו, וְכָאן בְּעֵבְרִית שְׂפִין אָרִם לְמָקוֹם, לא יגלה,
 66 שלא יתמעט כבוד שמים.
 67 תְּנִיא רַבִּי יוֹסֵי פִּר יְהוּדָה אִמְר, אָדָם שְׁעוֹבֵר עֲבִירָה פְּעַם רַאשׁוֹנָה,
 68 מוֹחְלִין לוֹ – אינו נעשׂה עליה. וְכֵן שְׁנִיָּה מוֹחְלִין לוֹ, וְכֵן שְׁלִישִׁית
 69 מוֹחְלִין לוֹ, אבל אם עבר פעם רביעית, אין מוחלין לו, שְׁנָאמְר (עמס)
 70 (ב) 'כֹּה אָמַר ה' עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל, וְעַל אַרְבַּעָה לֹא אֲשִׁיבֵנו' –
 71 על שלשה חטאים אמחל, אך לא על הרביעית. (ונאמר) [ואומר]
 72 (איוב לג כט) 'הֵן כֹּל אֱלֹה יַעֲלֵל אֶל פְּעַמִּים שְׁלוֹשׁ עִם נְבִיר' – שלש
 73 פעמים יעורר את החוטא לשוב, אך על הרביעית יענישנו. מבררת
 74 הגמרא: מֵאֵי וְאִמְר – מדוע צריך ראייה נוספת. מתרצת הגמרא:
 75 וְכִי תִּמְאֵר – משום שלולא ראייה זו היינו אומרים, הֲנִי מִיֵּלָּא
 76 שהראשונות נמחלים, בְּצִיבּוּר, אֲבָל בְּיָחִיד שְׁחָטָא לֹא, לפיכך תֵּא
 77 שְׁמַע מִן הַפְּסוּק הַנּוֹסֵף הֵן כֹּל אֱלֹה יַעֲלֵל אֶל פְּעַמִּים שְׁלוֹשׁ עִם נְבִיר,
 78 שאפילו יחיד שחטא נמחל לו (מִכָּאן וְאִילָךְ אין מוחלין לו שְׁנָאמְר
 79 'עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל אַרְבַּעָה לֹא אֲשִׁיבֵנו').
 80 הגמרא מביאה ברייתות בענין וידוי ביום הכפורים: תְּנִי רַבִּנּוּן,
 81 עֲבִירוֹת שֶׁהִתְנַדָּה עֲלֵיהֶן בְּיוֹם הַכְּפוּרִים זֶה, לֹא יִתְנַדָּה עֲלֵיהֶן שׁוֹב
 82 בְּיוֹם הַכְּפוּרִים אַחֵר. וְאִם שָׁנָה (חזרו וחסאו) בְּהֵן, צְרִיךְ לְהִתְנַדָּוֹת גַּם
 83 בְּיוֹם הַכְּפוּרִים אַחֵר, וְאִם לֹא שָׁנָה בְּהֵן, וְאִם עַל פִּי כֵן חִזַּר וְהִתְנַדָּה
 84 עֲלֵיהֶן, עֲלִיו הַתְּנוּב אִמְר (משלי כו יא) 'כְּכֶלֶב שָׁב עַל קְאֹז כְּסִיל שׁוֹנֵה
 85 כְּאֹרֶלִת', רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַקָּב חוֹלַק וְאִמְר, שהחזרו ומתוודה ביום
 86 הכפורים אחר כל שָׁבִין שְׁהוּא מְשׁוּבָּה, שְׁנָאמְר (תהלים נא ד) 'כִּי פְּשָׁעֵי
 87 אֲנִי אֲדַע וְחַטָּאתַי נִגְדִי תִמִּיד' – תמיד אני חש כאילו החטא עומד
 88 כנגדי, ואינו יודע אם התוודיתי כראוי והתכפר. אֲלֵא אִם כֵּן, מֵה
 89 אֲנִי מְקַיֵּם 'כְּכֶלֶב שָׁב עַל קְאֹז' וגו', להשמיענו בְּדַרְב הוּנָא, דְאִמְר
 90 רַב הוּנָא, בְּיוֹן שְׁעֵבֵר אָדָם עֲבִירָה וְשָׁנָה בָּה הוֹתֵרָה לוֹ. תמהה
 91 הגמרא: וְכִי הוֹתֵרָה לוֹ הַעֲבִירָה שְׁלֵקָא דְעַתָּךְ לומר. מתרצת הגמרא:
 92 אֲלֵא אִמְר, נְעִשִׁית – נדמית היא לו בְּהִתֵּר.
 93 ברייתא נוספת: וכשהוא מתוודה, צְרִיךְ לְפָרוּשׁ – לפרש בשפתיו
 94 אֵת הַחֲטָא. וכפי שפירט משה רבינו בשעה שהתוודה עבור ישראל
 95 על חטא העגל, שְׁנָאמְר (שמות לב לא) 'אֲנָא חָטָא הָעָם הַזֶּה הִנֵּה חָטָאָה
 96 גְּדֹלָה וְעָשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב, וְדַבְּרִי רַבִּי יְהוּדָה בֶּן כָּבָא, רַבִּי עֲזַקָּבָא
 97 חוֹלַק וְאִמְר, על כך נאמר 'אֲשִׁרֵי נִשְׁוּ פְּשַׁע כְּסוּי חָטָאָה, כלומר
 98 אֲשִׁרֵי מִי שְׁחָטָאוּ מְכוּסִים וְאִין עוֹנוֹ מְגוּלָה. מקשה הברייתא: אֲלֵא
 99 מֵהוּ שְׁנָאמְר מִשָּׁה וּפִירֵט וְעָשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב'. מתרצת הברייתא:
 100 כְּדַרְבֵי נִינְא. דְאִמְר רַבִּי נִינְא, לא החזיר משה את העון אלא כדי
 101 למעט מחומרותיו. וכך אִמְר מִשָּׁה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שָׁל
 102 עוֹלָם, אַתָּה גִרַמְתָּ לָהֶם שְׁחָטָאוּ, כִּיֹּן שֶׁהִכְפַּר וְהוּב שֶׁהִרְבִּיתָ לָהֶם
 103 לְיִשְׂרָאֵל עַד שְׁאִמְרוּ דִּי, גַּרַם לָהֶם שְׁעִישׁוּ אֱלֹהֵי זָהָב.
 104 הגמרא מביאה מנהגתם של משה רבינו ודוד המלך בענין אם
 105 רצוי לגלות את החטא: שְׁנֵי פְּרָזְסִים – מנדיגים מזבים עֲמְרוּ לָהֶם
 106 לְיִשְׂרָאֵל, והם מִשָּׁה וְדוּד. מִשָּׁה אָמַר (ביקש) 'יִתְנַב סוֹרְחָנִי – יתפרש
 107 בתורה חטאי, שְׁנָאמְר (במדבר כ) 'עֵזֶן לֹא הִאֲמַנְתֶּם בִּי לְחִקְדִּישֵׁנִי'.
 108 ואילו דוד אָמַר, אֵל יִתְנַב סוֹרְחָנִי, שְׁנָאמְר 'אֲשִׁרֵי נִשְׁוּ פְּשַׁע כְּסוּי
 109 חָטָאָה'. מִשָּׁל דְּמִשָּׁה נִדְוֵד לָמָּה הִרְבַּר דוּמָה, לְשִׁית נְשִׁים שְׁלִקוּ בְּבִית
 110 דִּין, אַחַת מִשׁוּם שְׁקַלְקֵלָה – זינתה, וְאַחַת מִשׁוּם שְׁאֲכָלָה פְּנֵי שְׂבִיעִית
 111 – תאנים גדלו בשביעית ולא הבשילו כל צרכן, שְׁאִמְרוּ לֹא לֵאכֹל.
 112 אִמְרָה לָהֶן לְבִית דִּין אַתָּה שְׁאֲכָלָה פְּנֵי שְׂבִיעִית, כְּכַקְשָׁה מִכֶּם.
 113 הוֹדִיעֵנו עַל מֵה הִיא – על איזו עבירה אני לֹזְקָה, כִּדִּי שְׁלֵא יִאמְרוּ עַל
 114 מֵה שְׁזִינְתָה לֹזְקָה אִף זֶה לֹזְקָה. הִבִּיאוּ פְּנֵי שְׂבִיעִית וְתִלּוּ בְּצִנּוּרָה,
 115 וְהִיוּ מְכַרְזִין לְפָנֵיהֶּ וְאִמְרִין עַל עַסְקֵי שְׂבִיעִית הִיא לֹזְקָה. כך, ביקש
 116 משה שיכתב סוֹרְחָנוּ כִּדִּי שְׁלֵא יִאמְרוּ שְׁחָטָא עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעוֹן
 117 הַמִּרְגָּלִים וּמַת כַּמּוֹתָם.
 118 ברייתא נוספת מענין פרסום חטא: מְפָרְסָמֵן אֵת הַחֲטָאָה – רשעים

1 אִמְר רַבִּי יוֹחָנָן, גְּדוּלָּה הִיא הַתְּשׁוּבָה, שְׁדוּחָה אֵת לֹא תַעֲשֶׂה
 2 שְׁבִתוּרָה, שהרי אשה שהתגרשה ונישאה לאיש אחר, אף אם
 3 התגרשה מהאיש השני אינה יכולה לשוב לבעלה הראשונה,
 4 שנאמר (דברים כד ד) 'לֹא יוּכַל בַּעֲלָה הָרֵאשׁוֹן וְגו' לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ'.
 5 ואילו כנסת ישראל, שהיא כבת זוגו של הקב"ה, אף שחטאה
 6 והלכה אחר אלהים אחרים, יכולה לשוב לקב"ה, שְׁנָאמְר (ירמיה ג
 7 א) 'לֹאמַר, הֵן יִשְׁלַח אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִלְכָה מֵאִתּוֹ וְהִיתָה לְאִישׁ אַחֵר,
 8 וְיָשׁוּב אֵלֶיהָ עוֹד, הֲלֹא הִנּוּף תִּתְּנֶנָּה הָאֶרֶץ הַזֹּאת, וְאֵת יְגִית רַעִים רַבִּים
 9 וְשׁוֹב אֵלַי נָאִם ה'".
 10 אִמְר רַבִּי יוֹנָתָן, גְּדוּלָּה תְּשׁוּבָה (שְׁמַקְרַבַת) [שְׁמַכְיָאָה] אֵת הַנְּאוּלָּה,
 11 שְׁנָאמְר (ישעיה נט ג) 'וְכָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וְלִשְׁבֵי פְּשַׁע בְּעַקְבֵי, מֵה פְּעַם
 12 'וְכָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל' – מדוע תבוא האנולה, מִשׁוּם ד'שְׂבִי פְּשַׁע בְּעַקְבֵי'
 13 – כיון שבני ישראל עושים תשובה.
 14 אִמְר רִישׁ לְקִישׁ, גְּדוּלָּה תְּשׁוּבָה, שְׁדוּחוֹת – עבירות שעשה בודון
 15 נְעִשׂוֹת לוֹ – נחשבות לשב בתשובה כְּשִׁנְנוֹת – כאילו נעשו בשוגג.
 16 שְׁנָאמְר (הושע יד ב) 'שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ בִּי כְּשִׁלְתָּ בַעֲדוֹךָ, וְהָא
 17 – הרי 'עוֹן' מוֹיֵד הוּא, וְכָא קְרִי לִית הַכְּתוּב 'מְכַשׁוּל' – דהיינו שגגה,
 18 מוכח שעל ידי התשובה נחשב העון כשגגה. מְקַשָּׁה הַנְּמָרָא: אִינִי
 19 – האם ריש לקיש סובר שזדונות נחשבות לשב בתשובה כשגגות,
 20 וְהָאִם רִישׁ לְקִישׁ, גְּדוּלָּה תְּשׁוּבָה שְׁדוּחוֹת נְעִשׂוֹת לוֹ בְּזִבְחוֹת, שְׁנָאמְר
 21 (חזקאל לג ט) 'וְכִשְׁבוֹב רָשָׁע מְרַשְׁעוֹתָו וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה, עֲלֵיהֶם
 22 (חיה) [הוא] יִתִּיחַ' – בזכותם יחיה. משמע, שיחיה אף בזכות
 23 האמור לפני כן, דהיינו העבירות שעשה, כי יתפכו לזכויות.
 24 מתרצת הגמרא: לֹא קָשָׁי, כָּאן שׁוֹב מֵאֲהָבָה, לפיכך זדונות
 25 נחשבות כזכויות, וְכָאן שׁוֹב מִיָּאָה, לפיכך זדונות נחשבות
 26 כשגגות.
 27 אִמְר רַבִּי שְׁמוּאֵל פִּר נַחֲמִי אִמְר רַבִּי יוֹנָתָן, גְּדוּלָּה תְּשׁוּבָה שְׁמַאֲרַבַת
 28 שְׁנִיתוּיָו שְׁלֵ אָדָם, שְׁנָאמְר (עש) 'וְכִשְׁבוֹב רָשָׁע מְרַשְׁעוֹתָו וְגו' (חיו) [הוא]
 29 יִתִּיחַ, שעל ידי התשובה יוסיפו לו ימים.
 30 אִמְר רַבִּי יִצְחָק, אִמְרֵי מְעַקְרָא (בארץ ישראל) מְשִׁמִּיה דְרַבָּה פִּר
 31 מְרִי, בֵּא וְרֵאָה שְׁלֵא כְּמַדַּת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיא מַדַּת בְּשֵׁר וְדָם,
 32 שְׁמַדַּת בְּשֵׁר וְדָם אִם אַחַד מְקַנֵּט אֶת חֲבִירוֹ בְּדָבָרִים, אף אם יפייס
 33 אותו סָפַק אִם מְתַפְּיִים הֵימְנוּ – מקבל את פיוטו, סָפַק אִין מְתַפְּיִים
 34 הֵימְנוּ. וְאִפִּילוֹ אִם תֵּאמַר שְׁהוּא מְתַפְּיִים הֵימְנוּ, סָפַק אִם מְתַפְּיִים
 35 בְּדָבָרִים בְּלַבַּד, סָפַק אִין מְתַפְּיִים בְּדָבָרִים אִלֵּא צְרִיךְ לְפִיִּיסוּ בַּמּוּן.
 36 אֲבָל מַדַּת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינָה כֵן, אִלֵּא אִם אָדָם עוֹבֵר עֲבִירָה
 37 בְּסַתָּה, הוּא מְתַפְּיִים מִמֶּנּוּ בְּדָבָרִים בְּלַבַּד, שְׁנָאמְר (הושע יד א) 'קְחוּ
 38 עִמְכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֵל ה' וְלֹא עוֹד – לא די שמתפייס בדברים
 39 בלבד, אֲלֵא שְׁמַחֲוִיק לוֹ מוֹכָה – כאילו עשה דבר טוב, שְׁנָאמְר
 40 בהמשך הפסוק 'וְקַח מוֹב'. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁמַעֲלָה עֲלִיו הַתְּנוּב
 41 כְּאִילוֹ הַקְּרִיב פְּרִים, שְׁנָאמְר בהמשך הפסוק 'וְנִשְׁלַמְתָּ פְּרִים שְׁפָתֵינו'
 42 – ריצוי שפתינו יחשב כפרים שעלינו להקריב. וְשָׁמָּה תֵּאמַר
 43 שנחשב כאילו הקריב פְּרִי חוֹבָה – קרבנות חובה, כחטאת ואשם,
 44 שהם פחות רצויים לפני ה' מִקְרַבּוֹת נְדָבָה, תְּלַמִּיד לִזְמַר (שם יד ה)
 45 'אֲרָפָא מְשׁוּבָּתָם אֲהָבָם נְדָבָה' – אוהב אותם כאילו הקריבו קרבנות
 46 נְדָבָה.
 47 תְּנִיא הֵיךְ רַבִּי מֵאִיר אִמְר, גְּדוּלָּה תְּשׁוּבָה שְׁבִשְׁבִיל אָדָם יָחִיד שְׁעִישָׁה
 48 תְּשׁוּבָה מוֹחְלִין לְכָל הָעוֹלָם בְּיּוֹלּוּ, שְׁנָאמְר (עש) 'אֲרָפָא מְשׁוּבָתָם
 49 אֲהָבָם נְדָבָה בִּי שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ, והרי 'כי שב אפי מהם' בלשון רבים
 50 וכבתחילת הפסוק) לֹא נֵאמַר, אֲלֵא 'מִמֶּנּוּ' בלשון יחיד, שעל ידי
 51 תשובת היחיד נמחל לרבים.
 52 הגמרא מבררת מהי התשובה השלימה: תִּיבִי דְמִי – כיצד הוא פִּעֵל
 53 תְּשׁוּבָה. אִמְר רַבִּי יְהוּדָה, בְּגוֹן שְׁלֵאֲחַר שׁוֹב בְּתוֹבָה פֵּאת לִירוֹ –
 54 הוֹדוּנוּ לוֹ דִּכְר עֲבִירָה (שכבר חטא בה) פְּעַם רַאשׁוֹנָה וְשָׁנָה, וְנִיַּעַל
 55 הַיְמָנָה. מִתּוּן – הריאה רַב יְהוּדָה, שאותם פעמים צריכים שיהיו
 56 בְּאוֹתָה אִשָּׁה שְׁנִכְשַׁל בָּה, וְכַאֲתוּם פִּרְק בְּחִיוּ, וְכַאֲתוּם מְקוּם שְׁעֵבֵר
 57 אֵת הַעֲבִירָה. רק אם התגבר על יצרו באופן כזה, תשובתו שלימה.
 58 אִמְר רַבִּי יְהוּדָה, רַב רַמִּי, בְּרִיתֵי (תהלים לב א) 'אֲשִׁרֵי נִשְׁוּ פְּשַׁע כְּסוּי
 59 חָטָאָה' – שחטאו מכוסה ואינו נגלה לאחרים, וְכַתִּיב (משלי כח יא)

61 הכפורים מכפר. דוחה הגמרא: אפילו תימא כרבי, אנב שאני – אם
62 הוא חוטא מחמת שהוא סומך על כך שיום הכפורים מכפר, הוא
63 אינו מכפר.
64 שנינו במשנה: עבירות שביין אדם למקום וכו' עבירות שביין אדם
65 הגמרא: רמי ליה רב יוסף בר הנו לרבי אבהו, וכי עבירות שביין אדם
66 להבירו אין יום הכפורים מכפר, והא קתיב בתוכחת עלי הכהן
67 לבניו (שמואל א' ב כה) 'אם יחטא איש לאיש, ופללו אלהים'. הגמרא
68 סבורה שפירוש הפסוק הוא שאלוקים יתפייס ויכפר לו. ומשמע,
69 אף כשלא ריצה את חבריו. מתרצת הגמרא: 'ואם אלהים' האמור
70 כאן, דיינא – דייק, כלומר הדיין ישפוט ביניהם. מקשה הגמרא: אי
71 הכי ש'פללו' מלשון משפט, אימא סיפא (שמואל שם) 'ואם לה' חטא
72 איש, מי יתפלל לו, ולדברייך פירושו 'מי ישפטנו בשביל ה', וכי אין
73 לה' שליחים להיפרע ממנו. מתרצת הגמרא: אכן 'פללו' מלשון
74 פיוס הוא, והכי קאמר עלי לבניו בתוכחתו, אם יחטא איש לאיש
75 ופללו – ופייס את חבריו, אלהים ימחול לו. ואם לה' חטא איש ואינו
76 שב, מי יתפלל בעדו – מי יפייס את ה' בעדו, מלבד התשובה
77 ומעשים טובים.
78 הגמרא דנה באיה אופן וכיצד ירצה את חבריו כשחטא נגדה. אמר
79 רבי יצחק בל המקניא – ומצערן את חבריו אפילו בדרך, צריך
80 לפייסו, שנאמר (משלי ו א-ב) 'בני אם ערבת לרעה תקנעת לך כסף,
81 נוקשת באמרי פיך וגו', עשה זאת אפוא בני והנצל, כי באת כסף
82 רעה לך התרפס ורהב רעיו' – אם נעשית ערב לרע על ממון עובר
83 חברך, או הקנטת אותו בדברים, אזי, על עסקי הממון 'לך התרפס',
84 ועל שהקנטת אותו 'רהב רעך'. הגמרא מבארת את הפסוק: אם
85 קמון יש בידך שערבת לרעה והינינו 'כי באת בכף רעך', החר לך
86 פסת יד – תן לו את מעותיו – 'לך התרפס'. ואם לאו, שלא נעשית
87 ערב, אלא רק הקנטת אותו בדברים, תרבה עליו ריעים שיבקשו
88 ממנו למחול לך 'רהב רעך'.
89 (ואמר) [אמר] רב חסדא, וצריך המקניט את חברו לפייסו בשלש
90 שורות של שלשה בני אדם – שלוש פעמים כשכל פעם בפני
91 שלושה אנשים. שנאמר (איוב לג כז) 'ישר על אנשים ויאמר, חסאתי,
92 וישר העויתי, ולא שנוה לי' – ילך אצל שורות אנשים, ויתוודה
93 בפניהם שמחמת שחטא לחבריו הביא עליו ה' מכאוב.
94 (ואמר) [אמר] רבי יוסי בר חנינא, כל המבקש ממנו – מחילה
95 מחבריו אל יבקש – אינו חייב לבקש ממנו יותר משלש פעמים,
96 שנאמר באחי יוסף כשביקשו ממנו מחילה על מכירתו (בראשית י ז)
97 'אנא שא נא פשע וגו' וקתה שא נא לפשע וגו' ונא' הוא לשון
98 בקשה, ומכיון שנאמר שלש פעמים, משמע שאין לבקש מחילה
99 יותר מכך. ואם מת חבריו לפני שפייסו, מכא עשרה בני אדם
100 ומקניטין על קברו, ואמר חסאתי לה' אלהי ישראל, ופללוני
101 שחבילתי בו.
102 הנהגות האמוראים בעת פיוס זולתם: רבי ירמיה, הנה ליה מילתא
103 ו-דבר וסיבה להתרעם לרבי אבא בהריה, לפי שחטא רבי ירמיה
104 כנגדו. אל – הלך רבי ירמיה איתיה ארישא דרבי אבא – התיישב
105 על מפתן דלתו של רבי אבא. בהרי דרשיא אמתיה מיא – בשעה
106 ששפכה שפחתו של רבי אבא מי שופכין, מיא דרופי דמיא ארישא
107 – ניתנו מהן טיפות על ראשו של רבי ירמיה, אמר, איני צריך עוד
108 לבקש מחילה מרבי אבא כיון שעשאוני באשפתה, וקרא אנפשיה את
109 הפסוק (תהלים קי ז) 'מאשפת רים אביון', שמע רבי אבא ונפיק
110 לאפיה – ויצא לקראתו, אמר ליה, השתא צריכנא למיפק אדעתך –
111 כעת צריך אני לפייס אותך, דכתיב לך התרפס ורהב רעיו'.
112 רבי יודא, כי הנה ליה מילתא בהרי איניש – כשהיה לו תרעומת על
113 אדם שחטא כנגדו, הנה חליף ונתני לקמיה – היה עובר ושונה
114 ומשלש לפניו פעמים רבות, וממציא ליה את עצמו לפניו, כי היכי
115 דנתי – כדי שאותו אדם יבוא ויפיק ליה מדעתיה – ויבקש מעצמו
116 מחילה, ומחל לו.
117 רב, הנה ליה מילתא בהרי ההוא טבחה – שחטא הטבח כנגדו. לא
118 אתא לקמיה במעלי יומא דכפורי – לא בא הטבח לפניו בערב יום
119 הכפורים לבקש מחילה, אמר איהו – רב, בודאי סבור הטבח שאני

1 כעבו נפשיה לקמלא נפיק, וצבו ביתיה לית הוא עבד וריקן לביתיה
2 אויל, ולוא שתתה ביאה ביציאה. וכי הוי הוי אמבוהא אבתריה –
3 קבוצת אנשים הולכים אחריו לכבודו, וחשש שלא תזוה דעתו,
4 אמר על עצמו את הפסוק (איוב כ-ו) 'אם יעלה לשמים שיאו וראשו
5 לעב ויגע, בגללו ינצח יאבר, וראיו יאמרו או' – אף אם יתרומם
6 כבודו של אדם עד השמים והעננים, יכול הוא להיאבד ונצח
7 כצואתו, וכל הרואים את הצלחתו לא יזכרוהו. רב זימרא, כי הוי
8 כתפתי ליה – כשהיו שמשיו נושאים אותו בבית המדרש על
9 מכתפיהם בשתא דריגלא – בשבת שדורשים בה בהלכות הרגל,
10 הנה אמר את הפסוק (משלי כו כד) 'כי לא לעולם חסן, ואם נור לדור
11 ודור' – אמנם כתר מלכה עובר מדור לדור, אך גופו של אדם אינו
12 חזק כדי להתקיים לעולם.
13 מאמר בענין שכר ועונש בעולם הזה: נאמר (שם יח ה) 'שאת פני רשע
14 לא טוב, ופירושו שלא טוב להם לרשעים שנושאין להם פנים ואינם
15 נעשים פעולם הנה. כך, לא טוב לו לאחאב שנגשאו לו פנים פעולם
16 הנה, שנאמר (מלכים א' כא כט) 'ען בני נבנע (אחאב מלכני) (מפני) לא
17 אביא הרעה בניי, כי מחמת כן הוסיף להרשיע, ואיבד את העולם
18 הבא. ובהמשך הפסוק נאמר 'להמות צדיק במשפט, ופירושו שטוב
19 להם לצדיקים שאין נושאין להם פנים פעולם הנה, אלא מתנהגים
20 עמם על פי משפט. כך, טוב לו למשה שלא נשאו לו פנים פעולם
21 הנה אלא נעשו ומת קודם זמנו בעבור חטא קל כדי שיזכה לעולם
22 הבא. שנאמר (במדבר כ יב) 'ען לא האמתם בי להקדישני וגו' לכן לא
23 תביאו את הקהל הזה אל הארץ וגו'. משמע, הא אילו 'האמתם
24 בי', עדיין לא היגע זמנם ליפטר מן העולם.
25 עוד בענין מעלת הצדיקים וגנות הרשעים: אשריהם לצדיקים, לא
26 דיין שהן זוכין לעצמם מחמת צדקותם, אלא שמוכין אף לבניהם
27 ולבני בניהם עד סוף כל הדורות. שהרי במה ננים היו לו לאחאב
28 שראויין היו לישרף בנגב ואביהוא, שנאמר עליהם (יקרא י יב)
29 'הנותרים' שמשמעו שאף הם היו ראויים להישרף ונתורו, אלא
30 שעמד להם זכות אביהם ולא נשרפו. ואוי להם לרשעים, לא דיין
31 שמתחייבין עצמן מחמת רשעותם, אלא שמתחייבין אף לבניהם ולבני
32 בניהם עד סוף כל הדורות. שהרי תרבה ננים היו לו לבנין שראויין
33 היו ליפטר כמבי עבדו של רבן גמליאל, אלא שחזכת אביהם נרמה
34 להן שלא נסמכו.
35 הגמרא מביאה עוד מדברי התוספתא שהביאה לעיל: כל המוכה
36 את הרבים, אין חטא בא על ידו – מן השמים מונעים אותו
37 מלחטוא. וכל המחטיא את הרבים, כמעט שאין מספיקין בידו
38 לעשות תשובה. מבארת הברייתא: כל המוכה את הרבים אין חטא
39 בא על ידו מאי מעמא, כדי שלא יהא הוא שזיכה אחרים בגיהנם
40 ותלמידיו שזכו על ידו פגן ערו, שנאמר בדברי דוד לה' (תהלים טו)
41 'כי לא תעווב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות שמת' – לא
42 תעווב נפשי לחטוא ולהיכנס לגהנום. והטעם שכל המחטיא את
43 הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה, כדי שלא יהא הוא
44 שהחטיא רבים פגן ערו, ותלמידיו שחטאו על ידו בגיהנם, שנאמר
45 (משלי כו כ) 'אדם עשק בדם נפש, עד בור ינום אל יתמכו בו' – מי
46 שעשק נפש והכשילה בעבירה, יניחו לו מן השמים ליפול לגהנום
47 ולא יעזרוהו.
48 שנינו במשנה: האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב, אין מספיקין
49 בידו לעשות תשובה. שואלת הגמרא: למה לי למיפר – מדוע
50 נוקטת המשנה אופן שאמר 'אחטא ואשוב אחטא ואשוב' תרי וזמני.
51 משיבה הגמרא: בדרך הוניה אמר רב, האמר רב הוניה אמר רב, בין
52 שעבר אדם עבירה ושנה בה, הותרה לו העבירה. תמחה הגמרא:
53 וכי הותרה לו סלקא דעתך לומר. מבארת הגמרא: אלא נעשית לו
54 בהיתר – נדמה בעיניו כאילו היא מותרת. ולפיכך כשאומר שני
55 פעמים 'אחטא ואשוב' אין מספיקים בידו לעשות תשובה, לפי
56 שנדמית לו העבירה כהיתר.
57 שנינו במשנה: אחטא ויום הכפורים מכפר, אין יום הכפורים מכפר.
58 מבררת הגמרא: לימא מתניתין דלא כרבי. דתניא, רבי אומר, על כל
59 עבירות שבתורה, בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה, יום
60 הכפורים מכפר, ומלשון 'על כלי' משמע שאף על עבירה זו יום

יומא. פרק שמיני - יום הכפורים דף פז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קכט רש"י תוספות

28 הכי נמי דפילול דקרא לשון פיוס הוא, והכי קאמר: אם יחטא איש לאיש ופללו
 29 לחבירו, וריצהו, האלהים ימחלו לו. ואם לה' יחטא איש מי יתפלל בעדו - אם אינו שב
 30 מעבירות שבידו, כך היה עלי הכהן מוכיח את בניו שישובו מרעם. בני אם ערבת לרעד
 31 תקעת לור כפיד - בשביל זר, לערבו בממון, או אם נוקשת באמרי פך שהקטנתו
 32 בדברים - עשה זאת והנצל, כי באת בכף רעך
 33 על עסקי ממון, לך התרפס - יד ופרע לו, ועל
 34 מוקש אמרי פך, אם הקטנתו - רהב רעך,
 35 הרבה רעים לבקש הימנו מחילה, הוה רעך בתרא
 36 דקרא מלא כתיב, לפי שהוא לשון רבים, בשלש
 37 שורות - שלש פעמים יפייסוהו בשלשה אנשים
 38 בכל פעם, שנאמר "שור" - לשון שורה ואין
 39 שורה פחותה משלשה בני אדם, סמאתי - הרי
 40 פעם אחת, "וישר העויתי" - הרי שתיים, "ולא
 41 שוה לי" - הרי שלשה, אלא שא לא ועתה שא
 42 נא - אין אלא לשון בקשה, הוה ליה מילתא
 43 לה' אבא נהדיה - ר' אבא דיה לו להתרעם על
 44 ר' ירמיה, שחטא לו, אול ר' ירמיה איתיב ארשא
 45 דר' אבא, ורזיפי רפיא - התחת טיפי שופכי,
 46 שהיתה השפחה שופכת, ורזיפי - טיפיו, ורומה
 47 לו "כרביבים ורזיף ארץ" בספר תהלים (עב),
 48 כמציא נפשיה - לפני מי שחטא לו, אולי יבקש
 49 ממנו מחילה ומחול לו, חליף ותני - עובר
 50 ושונה ומשלש פעמים רבות, נהדי טבחה -
 51 הטבח חטא לו, קאיל אבא - רביה, למקטל
 52 נפשיה - עכשיו הוא מענישו למות, חבר רישא
 53 - משבר עצמות ראש של בהמה, בקועיה -
 54 בגרנתו, סידרא - פרשת מקרא של נביאים או
 55 של כתובים.

אתא

1 בצבו נפשיה - ברצון עצמו, לקטלא אויל - לישא עונש חטא, שמוא ישנה בדין, ועל
 2 עצמו אמר כן, וצבו ביתיה לית הוא עביד - בכל זה לא יעשה צורכי ביתו, ולא ישתכר
 3 כלום בדבר, ולואי שתהא ביאה - שישבו ויכנס לביתו בלא חטא כיציאה, אמבוחא -
 4 גדודי בני אדם הולכין אחריו לכבודו, אם יעלה לשמים שיאו וגו' שופו כגללו לנצח יאבר
 5 - וכל זה אמר שלא תווח דעתו, מכתפי ליה -
 6 זקן דיה, ונושאין אותו באלנקי בכתפיהם בבית
 7 המדרש, שלא להטריח את הציבור לקום מפניו.
 8 שנאמר הנותרים - אלמא: אף הן היו ראויין
 9 לישרף ונתרו, אין חטא על ידו - הקב"ה
 10 מדחה מפניו את העבירה, שלא תבא לידו, כי
 11 לא תקווב נפשי - למדנו שהקב"ה מונע את
 12 החטא מלהכשילו, עשוק בדם נפש - מחויב
 13 בנפש אבדה על ידו, אל ימכנו בו - שלא
 14 יפול, אלא מניחין אותו ויפול בבור בגיהנם,
 15 בדרב תונא - דכין חטא תרי זימני - שוב אין
 16 מספיקין בידו לעשות תשובה, לפי שהעבירה
 17 דומה עליו היתר, לימא דלא כרבי - דאמר
 18 לעיל אפילו לא עשה תשובה מכפר, אנב שאני
 19 - מאחר שעליו הוא סומך לטווא - אינו
 20 מכפר, והכתיב ופללו אלהים - וקא סלקא
 21 דתך "ופללו" - לשון תפלה ופיוס הוא,
 22 שהקב"ה מפללו ומפייסו ומכפר לו, מאן אלהים
 23 דיין - והאי "ופללו" - לשון "נתן בפלילים"
 24 (שמות כא) - הדין ישפט ביניהם, אי הכי -
 25 דפללו דקרא לשון משפט ונינהו, אימא סיפא: מי
 26 יתפלל לו, מי ישפטו בשביל המקום, וכי אין
 27 שולחין הרבה למקום ליפרע הימנו הכי קאמר

19 להם לרשעים, לא דיין שמתחייבו עצמן אלא שמתחייבו
 20 לבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות, הרבה בנים היו לו לכנען שראויין ליסמך, כטבי,
 21 עבדו של רבן גמליאל, אלא שחזכת אביהם גרמה להן, כל המזכה את הרבים - אין חטא בא על ידו, וכל המחטיא את הרבים -
 22 כמעט אין מספיקין בידו לעשות תשובה, כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, מאי טעמא - כדי שלא יהא הוא בגיהנם
 23 ותלמידיו בגן עדן, שנאמר "כי לא תעזב נפשי לשאול לא תמן חסידך לראות שחת". וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין
 24 בידו לעשות תשובה - שלא יהא הוא בגן עדן ותלמידיו בגיהנם, שנאמר "אדם עשק בדם נפש עד בור יגוס אל ימכנו בו".
 25 "האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב" למה לי למימר "אחטא ואשוב אחטא ואשוב" תרי זימני? כדרך הונא אמר רב, דאמר
 26 רב הונא אמר רב: פיון שעבר אדם עבירה ושנה בה - הותרה לו, הותרה לו סלקא דעתך? אלא: נעשית לו כהיתר, "אחטא
 27 ויום הכפורים מכפר - אין יום הכפורים מכפר". לימא מתניתין דלא כרבי - דתניא, רבי אומר: על כל עבירות שבתורה, בין עשה
 28 תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר! - אפילו תימא רבי, אנב שאני, "עבירות שבין אדם למקום" וכו', רמי ליה
 29 רב יוסף בר חבו לרבי אבהו: עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר? והא כתיב "אם יחטא איש לאיש
 30 ופללו אלהים! מאן אלהים - דינא, - אי הכי אימא סיפא: "ואם לה' יחטא איש מי יתפלל לו?" - הכי קאמר: אם יחטא
 31 איש לאיש ופללו - אלהים ומחול לו, ואם לה' יחטא איש - מי יתפלל בעדו, תשובה ומעשים טובים, אמר רבי יצחק: כל
 32 המקניט את חבירו, אפילו בדברים - צריך לפייסו, שנאמר "בני אם ערבת לרעד תקעת לור כפיד נוקשת באמרי פך... עשה
 33 זאת אפוא בני והנצל פי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעך". אם ממון יש בידך - התר לו פסת יד, ואם לאו - הרבה
 34 עליו רעים, ואמר רב חסדא: וצריך לפייסו בשלש שורות של שלשה בני אדם, שנאמר "ישר על אנשים ויאמר חטאתי וישר
 35 העויתי ולא שוה לי". ואמר רבי יוסי בר חנינא: כל המבקש ממו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים, שנאמר "אנא
 36 שא נא... ועתה שא נא" ואם מת - מביא עשרה בני אדם, ומעמידן על קברו, ואומר: חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוני
 37 שתבלתי בו, רבי ירמיה הוה ליה מילתא לרבי אבא בהדיה, אול איתיב ארשא דרבי אבא, פהדי דשריא אמתיה מיא מטא
 38 ורזיפי דמיא ארישא, אמר: עשאוני פאשפת, קרא אנפשיה "מאשפת ירים אביון", שמע רבי אבא ונפיק לאפיה, אמר ליה:
 39 השתא צריקנא למיפך ארעתך, דכתיב "לך התרפס ורהב רעך", רבי יודא, כי הוה ליה מילתא פהדי איניש הוה חלוף ותני
 40 לקמיה ומציא ליה, כי היכי דנתי וניפוק ליה מדעתיה, רב הוה ליה מילתא פהדי ההוא טבחה - לא אתא לקמיה, כמעלי
 41 יומא דכפורי אמר איהו: אויל אנא לפיוסי ליה, פגע ביה רב הונא, אמר ליה - להיכא קא אויל מר? - אמר ליה לפיוסי
 42 לפלגיא, אמר: אויל אבא למקטל נפשא, אול וקם עילויה, הוה יתיב וקא פלי רישא, דלי ענייה וחזייה, אמר ליה: אבא את! ויל,
 43 לית לי מילתא פהדי! פהדי דקא פלי רישא אישתמיט גרמא, ומחיה בקועיה, וקטליה, רב הוה פסיק סידרא קמיה דרבי, עייל

אתא

1 והאמר רב תפלת ערבית רשות - תימה: לרב דאמר תפלת ערבית רשות, האמר פרק
2 "תפלת השחר" (ברכות כו,א). טעה ולא התפלל ערבית - מתפלל שחרית שתיים.
3 ואמר נמי דהם בסוף פרק "תפלת השחר" (שם לב): טעה ולא הזכיר של ראש חודש בלילה
4 - אין מחזירין אותו, לפי שאין מקדישין את החודש בלילה. הא לאו הכי - מחזירין. ואמאי?
5 תיפוק ליה תפלת ערבית רשותו ואומר רבינו
6 יצחק: נהי דרשות היא - אין לבטלה בחנם, אם
7 לא מפני שום מצוה עוברת, או שרא המיינה?
8 דפרק קמא דשבת (טו,ב) דלא מטרדינן ליה. וכן
9 עלה על מנתו דירושלמי, דאין מטרדינן אותו
10 שירד. תדע, כיון דיעבק אבינו תיקנה - לא תיקנה
11 לבטלה. ועוד: כיון דבגג אברים ופדרים היא,
12 שמעלן ומקטינן כל הלילה, נהי דלא מעביד כפרה
13 - מכל מקום מצוה להקטיר, תפלת ערבית נמי
14 מצוה. ותימה: מאי פריך הבא האמר רב תפלת
15 ערבית רשות, והאמר רבנא דבבבא אן לבטלה: ויש
16 לומר: דאין זה בחנם, דבבבא יום הכפורים מצוה
17 לטרוח ולהכין צרכי סעודה, דהוי כיון עין טוב.
18 כדאמרין במדרש: דבמוצאי יום הכפורים בת קול
19 יוצאת ואומרת "לך אכול בשמחה לחמך", ובכו
20 שפירשנו, שאין לבטלה בחנם אפילו למאן דאמר
21 תפלת ערבית רשות, הכי משמע בירושלמי
22 ד"תפלת השחר" דלמאן דאמר תפלת ערבית
23 חובה - אין תפלת נעילה פוטרתה, ולמאן דאמר
24 רשות - תפלת נעילה פוטרתה. משמע: אבל
25 בחנם - אין לבטלה, ואף על פי שחולק על
26 התלמוד שלנו בזה. דבגמרא דידן משמע דרב
27 לדברי האומר חובה קאמר, אבל למאן דאמר
28 רשות לא בעיא תפלה לפוטרה - מכל מקום במה
29 שאנו יוכלין להשוותו יש לנו להשוותה. ובהלכות
30 גדולות פירש, בני אין מקדישין את החודש בלילה,
31 אף על גב דתפלת ערבית רשות כיון דשויה עליה
32 חובה - שפיר דמי. ולהכי צריך להדוא טעמא
33 דאין מקדישין החודש בלילה. ואין נראה לרבינו
34 יצחק, דהאמר בפרק קמא דשבת (טו,ב) למאן
35 דאמר תפלת ערבית רשות, מבי שרא המיינה לא
36 מטרדינן ליה. הא אי לא שרא המיינה - מטרדינן
37 ליה, אף על פי שלא התפלל כלל. וכי תימא: כיון
38 שהתפלל בשאר לילות שויה עליה חובה - אם כן
39 אמאי איצטרך לשנוי הבא דרב לדברי האומר
40 חובה קאמר? הלא דאפילו לדריה, דסבירא ליה
41 רשות, כיון דשויה עליה חובה בשאר לילות -
42 חובה היא עילייה, ובעיא תפלה למיפטריה, על כן
43 נראה כדפירשתי.

1 אתא ר' חייא - וגם הוא היה הפך לפסוק עמו, וחזר בשבילו לראש הפרשה. רב שאני
2 - מתמידי היה לעצמו. חלמא הוא ליה לרב - ראה חלום על רב שתלאוהו בדקל, והוא
3 סימן נשיאות ראש וגדולה. ור' חנינא ראש ישיבה היה, כדאמר רבי (כתובות קג,ב) בשעת
4 פטירתה: חנינא בר חמאי ישב בראש. וכשראה חלום זה על רב דאג למוה, לפי שאין
5 מלכות נוגעת בחברתה. אמר: אדרידיה מהבא,
6 ויברח לבבל מפני, ושם יהיה ראש, ולא נדחין
7 למוה בשבילו. עם חשיכה - לאחר אבילה,
8 משקיבל עליו יום הכפורים. שמא תפרו דעתו
9 - מחמת שכרותו. דבר קלקלה - של חטא.
10 ממעמקי הלב - תפלה היא. בתורתך כתוב -
11 כי ביום הזה יכפר. רבון העולמים - כי לא על
12 צדקותינו" וכו'. בתענית - של גשמים.
13 ובמעמידות - ארבעה ימים בכל שבת שאנשי
14 משמר ישראל מתכנסין בעירייה ומתענית, וקורין
15 במעוה בראשית. כדאמרין במסכת תענית
16 (כו,א) דהתם מקשינן: ותענית ומעמידות מי אית
17 בהו מוסף? ומשנינן הכי קאמר: כתיב נשאת
18 את כפיהו כל זמן שמתפללין, ואפילו במנחה.
19 לפי ששלשה פרקים הללו תענית הם, ואין
20 שכרות במנחה. אבל שאר ימות השנה - אין
21 נשיאות כפים במנחה, ויש מהן ארבע פעמים
22 ביום. צלותא יתירא - מתפלל בשאר כבאר
23 התפלות. ושמואל אמר מה אנו זמני חיינו -
24 אומר, ואינו מתפלל. אור יום הכפורים - ליל
25 יום הכפורים. והותם בירודי - גרס בתוספתא
26 אינו חותם "מקדש ישראל" אלא "האל
27 הסולחן". והכמים אומרים: כל מקום שזקוק
28 לשבע, אף בשאר התפלות אם רצה לחתום
29 בירודי - חותם, כך שמתע. אבל לא גרס לה
30 בתוספתא הכי, אלא: והכמים אומרים מתפלל
31 שבע, ואם רצה לחתום בירודי - חותם.
32 ואנעילה קימי. קתני מיהת נעילה מתפלל שבע
33 ומתודה. ותיבא דשמואל תיבא: נחית קמיה
34 דרבא - בנעילה. ולשון נעילה פליגי אמוראי
35 בברכות ירושלמי, חד אמר: נעילת שערי שמים,
36 וחד אמר: נעילת שערי עוה. ובין דצלי -
37 משחשיכה, תו לא צריך. והא אמר רב -
38 במסכת ברכות תפלת ערבית רשות, ומאי
39 פוטר דקאמר לרבדי האומר חובה קאמר -
40 דוו פוטרותה. מיתביי וכו' - קתני נעילה וקתני
41 ערבית. שבע מעין שמונה עשרה - שלש
42 ראשונות ושלוש אחרונות כתיקון, ואומר
43 "דבניש באמצע, שיש בה מעין שלש עשרה
44 ברכות. והיא תפלה קצרה שתקנו לעוברי
45 דרכים. ולמוצאי יום הכפורים התירו לצאת בה,
46 מפני הטורח.

תנאי

1 תנן
2 התם: בשלשה פרקים בשנה כתיבין את פפיהו ארבעה פעמים ביום, בשחרית במוסף
3 בתורה, ובמוסף אור יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה, בשחרית מתפלל שבע ומתודה, במוסף
4 מתפלל שבע ומתודה, במנחה מתפלל שבע ומתודה, בנעילה מתפלל שבע ומתודה, וכן
5 מתפלל שבע ומתודה וחותם בירודי, דברי רבי מאיר, והכמים אומרים: מתפלל שבע, ואם רצה לחתום בירודי - חותם. ותיבא
6 דשמואל! תיבא. עולא בר רב נחית קמיה דרבא, פתח ב"אתה בחרתנו" וסיים ב"מה אנו זמני חיינו" ושכחיה. רב הונא בריה דרב
7 נתן אמר: ויחיד אומרה אחר תפלתו. אמר רב: תפלת נעילה פוטרת את של ערבית. רב לטעמיה, דאמר צלותא יתירה היא,
8 וכן דצלי ליה - תו לא צריך. ומי אמר רב הכי? והאמר רב: הלכה בדברי האומר תפלת ערבית רשות! - לדברי האומר
9 חובה קאמר. מיתביי: אור יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה, שחרית שבע ומתודה, מוסף שבע ומתודה, בנעילה מתפלל
10 שבע ומתודה, ערבית מתפלל שבע מעין שמונה עשרה. רבי חנינא בן גמליאל משום אבותיו מתפלל שמונה עשרה שלימות,
11 מפני

מפני

יומא דף פז תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קלא

49 אָמַר מַר וּמְרָא, לֹא אֶמְרֵן שְׂצִירָן לומַר תְּחִינּוֹת אֵלּוּ, אֵלּא דְלֹא אָמַר
 50 אֶבֶל אֲנַחְנוּ חֲטָאנוּ. אֶבֶל אַם אָמַר אֶבֶל אֲנַחְנוּ חֲטָאנוּ, תּוּ לֹא צְרִיךְ –
 51 שׁוּב אֵינּוּ צְרִיךְ לומַר עוֹד. דְּאָמַר בַּר הַמְדוּדִי, הָיָה קְאִימָנָא קַמֵּיהּ
 52 דְשִׁמּוּאֵל וְהָיָה יְתִיב – עַמְדַתִּי לִפְנֵי שְׁמוּאֵל כִּשְׁהוּא יֵשֵׁב, וְכִי מִטָּא
 53 שְׁלִיחָא דְצַבּוּרָא – וְכִשְׁהִגִיעַ הַשְּׁלִיחַ צִיבּוּר בְּתַפִּילְתּוֹ וְאָמַר אֶבֶל
 54 אֲנַחְנוּ חֲטָאנוּ, קָם מִימָם – נַעֲמַד שְׁמוּאֵל. אָמַר בַּר הַמְדוּדִי, שְׁמַע
 55 מִינָהּ, שְׁעִיףךָ הַיּוֹדֵי הָאֵי הוּא – תִּיבּוֹת אֵלּוּ הֵן.
 56 הַגְּמָרָא מְבַאֵרָת כִּיצַד הִיא תְּפִילַת נַעֲיִלָה: תִּנּוּן הָתֵם (תַּעֲנִית כּוּ).
 57 בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים –[זְמַנִּים] בְּשִׁנְהָה הַכְּהֻנִּים נִשְׁאָרִין אֵת בְּפִישֵׁין אֲרִיכָה
 58 פְּעֻמִּים בְּיוֹם, בְּשַׁחֲרִית, בְּמוֹסָף, בְּמִנְחָה, וּבְנַעֲיִלַת שְׁעָרִים. וְאֵלּוּ הֵן
 59 שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים, בְּתַעֲנִיּוֹת עַל הַגְּשָׁמִים, וּבְכַפּוּדוֹת, וּבְיוֹם הַכְּפּוּרִים.
 60 מְבַאֵרָת הַגְּמָרָא: מָאִי – אִיזְהָ תְּפִילָה מִתְּפַלְלִים בַּעַת נַעֲיִלַת שְׁעָרִים.
 61 רַב אָמַר, צְלוֹתָא יְתִירָתָא – תְּפִילָה נּוֹסֶפֶת שֶׁל שֶׁבַע בְּרֻכּוֹת, כִּשְׂאֵר
 62 תְּפִילּוֹת הַיּוֹם. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, אֵינּוּ מִתְּפַלְלִים תְּפִילָה נּוֹסֶפֶת, אֲלֵא רַק
 63 אֹבַמַר אֵת נּוֹסַח 'מָה אֲנּוּ מַה חֲיִינּוּ'.
 64 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל שְׁמוּאֵל: מִיִּתִּיב, אֹדֵר –[לֵיל] יוֹם הַכְּפּוּרִים
 65 מִתְּפַלְלִים תְּפִילָה שֶׁל שֶׁבַע בְּרֻכּוֹת וּמְתוּדָה, וְכֵן בְּשַׁחֲרִית מִתְּפַלְלִים שֶׁבַע
 66 וּמְתוּדָה, בְּמוֹסָף מִתְּפַלְלִים שֶׁבַע וּמְתוּדָה, בְּמִנְחָה מִתְּפַלְלִים שֶׁבַע
 67 וּמְתוּדָה, בְּנַעֲיִלָה מִתְּפַלְלִים שֶׁבַע וּמְתוּדָה. מְבַאֵר, שְׁבַתְּפִילַת נַעֲיִלָה
 68 מִתְּפַלְלִים שֶׁבַע בְּרֻכּוֹת. וְאֵף תִּנּוּן הָאֵי – וְכֵן נַחֲלֵקוּ תְּנַאִים, דְּתִנּוּן
 69 לְגַבֵּי תְּפִילַת נַעֲיִלָה, יוֹם הַכְּפּוּרִים עִם הַשִּׁיבָה –[בְּשַׁעָה שְׁהִיּוּם
 70 מִחֲשִׁירָן] מִתְּפַלְלִים שֶׁבַע וּמְתוּדָה, וְחֻתְּמָה אֵת הַבְּרַכָּה הָאֲמֻצְעִית בְּיַדֵּי
 71 – הָאֵל הַסֵּלֶחֶן וְכוּ', וְאֵינּוּ חוֹתֵם מְקִדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.
 72 וְתַקְמִים אֹמְרִים, מִתְּפַלְלִים שֶׁבַע, וְרַק אִם רָצָה לְחַתֵּם בְּיַדֵּי חוֹתֵם.
 73 וְקִשָּׁה עַל שְׁמוּאֵל שֶׁאִמַר שְׁבַתְּפִילַת נַעֲיִלָה אֵינּוּ מִתְּפַלְלִים שֶׁבַע.
 74 מְסִיקָה הַגְּמָרָא: תִּיבְתָא דְשִׁמּוּאֵל תִּיבְתָא.
 75 הַנְּהַגְתָּ הָאֲמוּרָאִים בְּתַפִּילַת נַעֲיִלָה: עוֹלָא בַּר רַב, נְחִית קַמֵּיהּ דְרַבָּא
 76 – הַתְּפַלְלִים לִפְנֵי הַתִּיבָה תְּפִילַת נַעֲיִלָה לִפְנֵי רַבָּא. פְּתַח אֵת הַבְּרַכָּה
 77 הָאֲמֻצְעִית בְּ'אֵתָהּ בְּחֻרְתָנָהּ' כִּשְׂאֵר תְּפִילּוֹת הַיּוֹם, וְסִיָּים בְּ'מָה אֲנּוּ
 78 מָה חֲיִינּוּ, וְשַׁבְחִיהָ – וְשִׁיבְחָהּ רַבָּא עַל כֵּךְ.
 79 רַב הוּנָא בְּרִיהּ דְרַב נַתָּן אָמַר, וְיַחֲדֵי אֹמְרָה – אֵת 'מָה אֲנּוּ מַה חֲיִינּוּ'
 80 אַחַר תְּפִילָתוֹ, אֵךְ לֹא בְּבְרַכָּה אֲמֻצְעִית כְּשִׁלְּחַן צִיבּוּר.
 81 דִּין נּוֹסַף הוּצָא מִדִּינוֹ הַקּוּדוֹם שֶׁל רַב בַּעֲנִין תְּפִילַת נַעֲיִלָה: אָמַר רַב,
 82 תְּפִילַת נַעֲיִלָה פּוֹמְרָת אֵת הַתְּפִילָה שֶׁל עַרְבִית שֶׁאֲחִירָהּ. מְבַאֵרָת
 83 הַגְּמָרָא: רַב לְמַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר שְׁנַעֲיִלָה צְלוֹתָא יְתִירָא הִיא, וְכִיּוֹן דְּצִלִּי
 84 לִיהָ – שֶׁכִּבֵּר הַתְּפַלְלִים בַּעֲרַב, תּוּ לֹא צְרִיךְ לְהַתְּפַלְלִים תְּפִילַת עַרְבִית.
 85 תְּמַחָה הַגְּמָרָא: וְיָמִי אָמַר רַב הֵבִי, וְהָאִמַר רַב, הִלְכָה בְּדַבְרֵי הָאֹמֵר
 86 שְׁתְּפִילַת עַרְבִית רְשׁוּת וְאֵינָה חוֹבָה, וְלִפְיֵךְ אֵין צְרִיךְ שְׁתְּפִילַת
 87 נַעֲיִלָה תְּפִטוּר אֹתָהּ. מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: מַה שֶׁאִמַר רַב שְׁנַעֲיִלָה
 88 פּוֹטַרְתָּ מִתְּפִילַת עַרְבִית, לְדַבְרֵי הָאֹמֵר שְׁתְּפִילַת עַרְבִית חוֹבָה
 89 קְאָמַר כֵּךְ. אֵךְ לְדַעְתּוֹ, שְׁתְּפִילַת עַרְבִית אֵינָה חוֹבָה, אֵין צְרִיךְ
 90 לְתַפִּילַת נַעֲיִלָה שְׁתְּפִטוּר אֹתָהּ.
 91 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: מִיִּתִּיב, אֹדֵר לִיּוֹם הַכְּפּוּרִים מִתְּפַלְלִים שֶׁבַע וּמְתוּדָה,
 92 שְׁחִרִית שֶׁבַע וּמְתוּדָה, מוֹסָף שֶׁבַע וּמְתוּדָה, בְּנַעֲיִלָה מִתְּפַלְלִים שֶׁבַע
 93 וּמְתוּדָה. עַרְבִית שֶׁל מוּצְאֵי יוֹם הַכְּפּוּרִים, מִתְּפַלְלִים שֶׁבַע מַעֲיִן שְׁמוּנָה
 94 עֲשָׂרָה – בְּבְרַכָּה הָאֲמֻצְעִית אֹמֵר תְּפִילַת הַבֵּינּוּ שְׁכּוֹלִים בַּה
 95 שֶׂאֵר הַבְּרֻכּוֹת. רַבִּי תִּנּוּן בְּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר מִשׁוּם אֲבוֹתָיו, בַּעֲרַבִית
 96 שֶׁל מוּצְאֵי יוֹם הַכְּפּוּרִים מִתְּפַלְלִים שְׁמוּנָה עֲשָׂרָה בְּרֻכּוֹת שְׁלִימוֹת,

1 אָתָּא – נִכְנַס וּבֹא רַבִּי חֵיָא, וְהָדַר – חוֹר רַב עֵבּוּרוֹ לְרִישָׁא – לְתַחֲלִילַת
 2 הַפְּרָשָׁה. עֵייל בַּר קַפְרָא, וְהָדַר רַב לְרִישָׁא גַם עֵבּוּרוֹ. אָתָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן
 3 בְּרַבִּי, וְשׁוּב הָדַר רַב לְרִישָׁא. אֵךְ כֹּאשֵׁר אָתָּא רַבִּי תִּנּוּן (בַּר) [בְּרַבִּי]
 4 הָמָא, אָמַר רַב, בּוֹלִי הָאֵי נְהָרִי וְנִיזִיל – וְכִי כֹל פַּעַם נַחוּר לְתַחֲלִילָה,
 5 וְלֹא הָדַר. אֵקְפִיד רַבִּי תִּנּוּן עַל רַב, שֶׁלֹּא חָרִים חוֹר וְעֵבּוּרוֹ לֹא,
 6 וְאוֹל רַב לְנִגְיָה תְּלִיסַר מַעְלֵי יוֹמֵי דְכְּפּוּרֵי – הֵלֶךְ רַב אֵלֵיוֹ בְּשִׁלְשָׁה
 7 עֶשֶׂר עַרְבֵי יוֹם כְּפּוּרִים לְבַקֵּשׁ מַחֲלִילָה, וְלֹא אֵיפִיסִים רַבִּי חֲנִינָא.
 8 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְהִיבֵי עֶבֶד הֵבִי – וְכִיצַד עֲשָׂה רַב כֵּךְ, לְבַקֵּשׁ
 9 מַחֲלִילָה כֹל כֵּךְ הִרְבַּה פַּעֲמִים, וְהָאִמַר רַבִּי יוֹסִי בַר תִּנּוּן (לְעֵיל עַמּוּד
 10 א) כֹּל הַמְּבַקֵּשׁ מִמּוֹ –[מַחֲלִילָה] מִחֲבִירוֹ, אֵל לְבַקֵּשׁ – אֵינּוּ צְרִיךְ לְבַקֵּשׁ
 11 מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מִשְׁלֵשׁ פְּעָמִים. מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: רַב שְׁאֵנִי, שְׁהַחֲמִיר עַל
 12 עַצְמוֹ. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְרַבִּי תִּנּוּן, הִיבֵי עֶבֶד הֵבִי שֶׁלֹּא מַחֲל,
 13 וְהָאִמַר רַבָּא, כֹּל הַמְּעַבֵּד עַל מְדוּתָיו – כֹּל הַמּוּתוֹר וְאֵינּוּ מַחוּזֵר
 14 בְּמִידָה לְמַצְעָרִים אֹתוֹ, מַעְבְּרִין – מוּתוֹרִים לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם וְאֵינּוּ
 15 נַעֲשֵׂה עַל כֹּל פְּשָׁעָיו. מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: אֵלּא הַטַּעַם שֶׁרַבִּי תִּנּוּן לֹא
 16 הַתְּפִיסִי, כִּי הִלְמָא הוּי לִיהָ לְרַב הַדְּקֻפְהוּ בְּדִיקָלָא – רֵאחַ בַּחלוּם
 17 שְׁתַּלּוּ אֵת רַב עַל עֵץ דַּקֵּל, וְזַמְרִיר – בְּבֵלָה בְּיַדֵּינוּ, יִפְלֵה הַדְּקֻפְהוּ
 18 בְּדִיקָלָא וְיִשָּׂא הוּי – שְׁכַל שְׁתַּעֲוָהוּ בְּדַקֵּל בַּחלוּם יִפְלֵה לְגַדּוּלָה.
 19 אָמַר רַבִּי תִּנּוּן, שְׁמַע מִינָהּ, פְּעֵי לְמַעְבְּד רְשׁוּתָא – רוּצִים לְמַנּוֹת
 20 אֵת רַב לְרֵאשׁ הַיִּשְׁבִּיבָה. וְחַשְׁבֵּי רַבִּי תִּנּוּן וְשָׂדִיחַ רֵאשׁ הַיִּשְׁבִּיבָה
 21 בֶּאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵם יַעֲלֶה רַב לְדוֹר בֶּאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל, יִצְטָרֵךְ הוּא
 22 לְמוֹת, לִפִּי שְׂאִין מְלָבוֹת –[שְׂרָרָה] נּוֹגַעַת בַּחֲבַרְתָּהּ, וְלִפְיֵךְ לֹא
 23 אֵיפִיסִים בִּי הִיבֵי דְלִיזִיל וְלְגַמְרָא אֹרְיִיתָא בְּכַבֵּל – כְּדִי שֶׁרַב יִבְרַח מִפְּנֵיו
 24 לְבַבֵּל וְיִתְמַנֶּה שֶׁם לְרֵאשׁ יִשְׁבִּיבָה, וְלֹא יִמּוֹת הוּא.
 25 אֵדָם מִיִּשְׂרָאֵל חֵיבֵי הַתְּהוּדוֹת בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים עַל חֲטָאֵיו.
 26 הַגְּמָרָא מְבַאֵרָה בְּרִייתָא עַל עַת אֲמִירַת הַיּוֹדֵי: תִּנּוּן רַבִּי, עֵיקֵר זְמַן
 27 מְצוֹת וְיָדִי, בְּעַרְבֵי יוֹם הַכְּפּוּרִים עִם הַשִּׁבָּה – בַּעֲרַבִית, לֵאחֹר
 28 שְׂקִידֵשׁ הַיּוֹם. אֶבֶל אָמְרוּ חֲכָמִים, יְתוּדָה קוּדְשׁ שִׂיאֵבֵל וְשִׁתָּה, שְׁמָא
 29 תְּפָרַף דַּעְתּוֹ בְּפַעֲוֵדָה מַחֲמַת שְׁכּוֹרוֹת, וְלֹא יוֹכֵל לְהַתְּהוּדוֹת. וְאֵף עַל
 30 פִּי שְׁהַתְּהוּדָה קוּדְשׁ שִׂיאֵבֵל וְשִׁתָּה, מְתוּדָה שׁוּב לְאַחַר שִׂיאֵבֵל וְשִׁתָּה
 31 – בְּתַפִּילַת עַרְבִית, שְׁמָא אֵירַע לוֹ דְּבַר קְלָקְלָה – חֲטָא בְּפַעֲוֵדָה. וְאֵף
 32 עַל פִּי שְׁהַתְּהוּדָה עַרְבִית, יְתוּדָה שׁוּב בְּשַׁחֲרִית, וְאֵף שְׁהַתְּהוּדָה
 33 בְּשַׁחֲרִית, יְתוּדָה בְּמוֹסָף. וְאֵף שְׁהַתְּהוּדָה בְּמוֹסָף, יְתוּדָה בְּמִנְחָה. וְאֵף
 34 שְׁהַתְּהוּדָה בְּמִנְחָה, יְתוּדָה בְּנַעֲיִלָה. וְהִיבֵן אֹמְרֵי אֵת הַיּוֹדֵי, יַחֲדֵי
 35 אֹמְרוּ אַחַר גַּמַר תְּפִילָתוֹ, וְשִׁלְּחֵי צַבּוּר אֹמְרֵי בְּאֲמֻצְעֵי הַתְּפִילָה.
 36 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת אֵת נּוֹסַח הַיּוֹדֵי: מָאִי אָמַר בּוּיָדֵי יוֹם הַכְּפּוּרִים.
 37 אָמַר רַב, אֹמֵר תְּפִילַת 'אֵתָהּ יוֹדַע רְוֵי עוֹלָם'. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, אֹמֵר
 38 תְּפִילַת 'מַמְעַמְפֵי הַלֵּב'. וְלִוֵי אָמַר, אֹמֵר וּבְתוֹרְתֵךְ כְּתוּב לְאֹמֵר (וּיקְרָא
 39 טו) 'כִּי בְיוֹם הַזֶּה יִכְפַּר' וּגו'. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֹמֵר רַבּוֹן הַעוֹלָמִים
 40 כִּי לֹא עַל צְדָקוֹתֵינוּ וְכוּ'. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֹמֵר 'כִּי עֲזוּבָתֵינוּ רַבּוּ
 41 מִלְּמַנּוֹת וְחַטָּאתֵינוּ עֲצִמּוּ מִסְּפָר'. רַב הִנּוּנָא אָמַר, כֵּךְ הוּא אֹמֵר,
 42 אֵלֵהִי, עַד שֶׁלֹּא נּוֹצְרִיתִי אֵינִי כְּדָא – לֹא הִיִּיתִי חָשׁוּב וְרֵאוּלִי לְהַיּוֹצֵר, וְעַרְבִי
 43 וְעַרְבִי שְׁנוּצְרִיתִי אֵינִי חָשׁוּב וְרֵאוּלִי בְּאֵילוֹ לֹא נּוֹצְרִיתִי. עֵפֶר אֵנִי
 44 בְּתִי, וְקָל וְחוֹסֵר שַׁעֲפָר אֵנִי בְּמִיתָתִי. תְּרִי אֵנִי לְפָנֶיךָ כְּכֹלִי מִלֵּא בּוֹשֵׁה
 45 וּבְלִימָה. תְּרִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁלֹּא אֲחַמָּא, וְמָה שְׁתְּמַתִּי מְרוּק – כֹּלָה
 46 בְּרַחֲמֶיךָ, אֶבֶל לֹא עַל יְדֵי יְסוּרִין. וְתַפִּילָה זוֹ שֶׁל רַב הַמְּנוּנָא, חֲיִינּוּ
 47 וְיָדִיא דְרַבָּא פּוֹלָה שְׁתָּא – זְהוּ וְיָדִיו שֶׁל רַבָּא כֹל הַשְּׁנָה, וְדָרַב
 48 הַמְּנוּנָא וְזָטָא בְּיוֹמֵי דְכְּפּוּרֵי – וְשֶׁל רַב הַמְּנוּנָא זְזָטָא בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים.

המשך ביאור למס' סוכה ליום שבת קודש עמ' ב

8 שם כלל, מה שאין כן כלים שנכנסו לבית בעוד האדם לבוש
 9 בהם, אף על פי שהאדם נטמא מיד עם כל זאת אין בגדיו נטמאים
 10 עד שישחה בבית שיעור אכילה כדלהלן, דתנן הנכנס לבית
 11 המנוגע, ובליוי – בגדיו, מונחים על תפסיו, כלומר שאינו לבוש
 12 בבגדיו, וכמו כן אוחז סנדליו ומבעותיו בידו, דינו שהוא עצמו, וזן
 13 – כליו סנדליו וטבעותיו, טמאין מיד כשנכנס, ואפילו יצא מיד
 14 ולא שהה בבית כלל.

1 שנאמר 'חטה' למדים שיעור טומאה לְשׁוּחָה בְּבֵית הַמְּנוּנָע – כל
 2 הנכנס לבית הנגע בצרעת נטמא, ככתוב (ויקרא יד מו) 'וְהָבֵא אֶל
 3 הַבַּיִת כֹּל יְמֵי הַסְּגִיר אֹתוֹ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב'. טומאה זו נאמרה על
 4 כל הנכנס לבית, הן אדם והן כלים. אולם מצינו חילוק בין כלים
 5 ו'בגדים' שנכנסו לבית בפני עצמם, לכלים שנכנסו לבית בעוד
 6 האדם לבוש בהם, שכלים הנכנסים לבית בפני עצמם הרי הם
 7 בכלל 'והבא אל הבית' ונטמאים מיד בכניסתם אפילו לא שהו

47 התורה, פורך עָלָיו – על השם גָּמִי, להגן עליו שלא ימחק על ידי
 48 שטף המים, וְיִוָּדַד וְיִשְׁכַּח. רַבִּי יוֹסֵי חוֹלַק וְאוֹמֵר, אֵינּוּ צָרִיךְ לְכַרּוֹךְ
 49 עֲלָיו גַּמִּי אֲלֵא יוֹרֵד וְיִשְׁכַּח כְּדָרְכּוֹ, וְכִלְכֵּד שְׁלֵא יִשְׁפָּשֵׁף אֶת הַשֵּׁם
 50 בִּידִים. וְקִיָּמָא לֵן בַּמַּסַּכַּת שַׁבַּת (כַּפ) דְּכַמְבִּילָהּ בּוֹמְנָה מְצוּהָ פְּלִיגִי –
 51 שִׁמְחִלוֹקַת חַכְמִים וְרַבִּי יוֹסֵי הִיא אִם טְבִילָה בּוֹמְנָה מְצוּהָ אוֹ לֹא.
 52 חַכְמִים סוֹבְרִים שְׁטִבְלָה בּוֹמְנָה אֵינָה מְצוּהָ, וְלִכְּן אִם אֵין לוֹ גַּמִּי
 53 לַיְמִתִּין עַד שִׁיהִיָּה לוֹ וַיִּטְבּוֹל. וְרַבִּי יוֹסֵי סוֹבֵר שְׁטִבְלָה בּוֹמְנָה מְצוּהָ,
 54 לַפִּיכָךְ לֹא יִתְעַכֵּב כְּדִי לְחוּר אַחַר גַּמִּי אֲלֵא יִטְבּוֹל מִיַּד. הַרִי, שְׂרַבִּי
 55 יוֹסֵי סוֹבֵר טְבִילָה בּוֹמְנָה מְצוּהָ, וְלֹא כְּפִי שְׁתִּירְצֵנוּ לְעִיל.
 56 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: תְּהִיא – הַבְּרִייתָא שְׁאֵמֵר רַבִּי יוֹסֵי מִן הַמְּנַחָה
 57 וְלִמְעַלָּה לֹא יִטְבּוֹל, רַבִּי יוֹסֵי בְּרִי יְהוּדָה הִיא, הַסּוֹבֵר שְׁטִבְלָה בּוֹמְנָה
 58 לֹא מְצוּהָ. וְאֵילוּ רַבִּי יוֹסֵי שְׁאֵמֵר בְּבִרְייתָא וְשֵׁל גַּמִּין יוֹרֵד וְטוֹבֵל
 59 כְּדָרְכּוֹ, רַבִּי יוֹסֵי בֵּן חֲלַפְתָּא הוּא. דְּתַנְיָא לְגַבִּי אֲשֶׁה שְׁלֵא יִדּוּעַ מִתִּי
 60 נַפְסָא הַרְיוּנָה וְכִיְצֵד, וְאֵינָה יוֹדַעַת מִתִּי חַל לִיל טְבִילָתָהּ (נְדָה כַּט),
 61 רַבִּי יוֹסֵי בְּרִי יְהוּדָה אוֹמֵר, דְּהִיא לְמַכְבִּילָהּ שְׁתֵּהָא בְּאַחֲרֵיהּ – דִּי
 62 שְׁתִּטְבּוֹל פַּעַם אַחַת לְאַחַר שְׁתִּיטְהָר לְגַמְרִי, וְאֵינָה צָרִיכָה לְטְבּוֹל
 63 בְּכָל יוֹם שְׁאֵנּוּ מְסוּפָקִים בּוֹ שְׁמָא לִיל טְבִילָתָהּ הוּא, לְפִי שְׁטִבְלָה
 64 בּוֹמְנָה אֵינָה מְצוּהָ.
 65 בְּרִייתוֹת בְּדִין בַּעַל קְרִי בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים: תְּנֵן רַבְּנֵן, הַרְוָאָה קְרִי בְּיוֹם
 66 הַכַּפּוּרִים, יוֹרֵד וְיִשְׁכַּח, וְלִעְרַב – בְּמוֹרְצָא יוֹם הַכַּפּוּרִים יִשְׁפָּשֵׁף אֶת
 67 גּוֹפוֹ מִהַקְרִי שְׁנִדְבַק בּוֹ כְּדִי שְׁלֵא יִחְצוֹץ. הַגְּמָרָא תִּמְהָה: וְכִי עוֹלָה
 68 עַל דַּעְתָּךְ שְׁלִעְרַב שִׁשְׁפָּשֵׁף, הֵן מָאִי דְּהוּהֵן הוּהֵן, וְלֹאֲחַר שְׁכַבְרָה חֲצִץ
 69 בְּטְבִילָתוֹ מִהַ יוֹעִיל שִׁשְׁפָּשֵׁף. מִבְּאֵרַת הַגְּמָרָא: אֲלֵא אֵימָא, מְכַרְבֵּב
 70 שֵׁל אֲתַמּוּל, כְּלוֹמֵר בְּעַרְבֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים, יִשְׁפָּשֵׁף כָּל אָדָם אֶת גּוֹפוֹ
 71 בְּמִים חַמִּים, כְּדִי שְׁאֵם יִרְאֶה קְרִי לְמַחַר, בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, יוֹכֵל
 72 לְטְבּוֹל לֵאל שְׁתוּדִיהָ לּוֹ חֲצִיצָה. (קָא סְבַר הַתַּנָּא שִׁבְרִיתָא, מְצוּהָ
 73 וּמְנַהֵג לְשִׁפְשָׁף אֶת גּוֹפוֹ בְּמִים חַמִּים לְפָנֵי טְבִילָה, אֲךָ אֵינּוּ חַיִּב).
 74 תְּנִי תַנְיָא – שְׁנָה אַחַד הַחַכְמִים שִׁהִיָּה שׁוֹנָה בְּרִייתוֹת קָמִיָּה דְּרַב
 75 נַחְמֵן, הַרְוָאָה קְרִי בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁלֵא בְּכוּוּנָה, עֲזוּנָתִי מְחֻלִּין לוֹ.
 76 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְהַתַּנְיָא בְּבִרְייתָא אַחֲרָת, שֶׁהִרְוָאָה קְרִי בְּיוֹם
 77 הַכַּפּוּרִים עֲזוּנָתִי עוֹמְדִים סְדוּרִין וּמוֹכְנִים לְדוּן עֲלֵיהֶם. מִתְרַצַּת
 78 הַגְּמָרָא: מָאִי כּוֹנֵנַת הַבְּרִייתָא סְדוּרִין, סְדוּרִין לִמְחַל – סְדוּרִין
 79 וְעוֹמְדִים לְמַחֹל עֲלֵיהֶן.
 80 תַּנְיָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל, הַרְוָאָה קְרִי בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְדָאָן כָּל הַשְּׁנָה
 81 בּוֹלָה, שְׁמָא אֵין תַּעֲנִיתוֹ מְקוּבֵלָתָהּ. וְאִם עֲלָתָהּ לוֹ שְׁנָה – שְׁלֵא מִת
 82 בְּאוֹתָהּ שְׁנָה, מוֹכְמָח לוֹ שְׁהוּא בְּן הַעוֹלָם הַבָּא, כִּי בּוֹדָאֵי יֵשׁ בִּידוֹ
 83 מַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁהִגִּינוּ עֲלָיו. אָמַר רַב נַחְמֵן בְּרִי יִצְחָק, תַּדַּע שֶׁכָּךְ
 84 הוּא, שְׁהִרִי כָּל הַעוֹלָם כּוֹלֵן רַעֲב – נִמְנַע מִתְשַׁמֵּשׁ, וְהוּא שְׁכַע וְשֵׁלֵא
 85 מִדַּעְתּוֹ הוּא אֵינּוּ מִתְעַנֵּה בּוֹהַ, וְאִם עֲלָתָהּ לוֹ שְׁנָה אֵף עַל פִּי כָן,
 86 סִימֵן שְׂצִדִּיק גַּמּוֹר הוּא.
 87 כִּי אָתָּא רַב דִּימִי מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְבַבְל, אָמַר, הַרְוָאָה קְרִי בְּיוֹם
 88 הַכַּפּוּרִים מְשִׁישׁ תְּנִי – יֵאָרִיךְ יָמִים, וְסָנִי וְסָנִי – יִרְבֵּה זְרַעוֹ בְּבָנִים
 89 וּבְנֵי בָנִים.

הדרן עלך יום הכפורים וסליקא לה מסכת יומא

1 מְשַׁנֵּי שְׂצִרְיָה לְזִמְרַת הַכְּדֵלָה – אַתָּה חוֹנַנְתָּנוּ בְּכַרְכַּת חוֹנֵן דְּהַדְּעַת כַּכְּבֵל
 2 מוֹרְצָא שַׁבַּת וְיוֹם טוֹב, וּבְנוֹסַח תְּפִילַת הַבִּינּוּ לֹא מוֹזְכֵר הַבְּדִלָה.
 3 מְבוֹאֵר, שֶׁהֵבֵל סוֹבְרִים שְׂצִרְיָה לְהַתְּפַלֵּל עַרְבִית בְּמוֹרְצָא יוֹם
 4 הַכַּפּוּרִים, וְאֵינּוּ נַפְטֵר עַל יַדִּי תְּפִילַת נְעִילָה שֶׁהַתְּפַלֵּל מְקוּדָם,
 5 וְקִשָּׁה עַל רַב.
 6 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: תַּנְיָא הִיא – תַּנְיָאִים נַחֲלָקוּ בְּדִין זֶה, אִם תְּפִילַת
 7 נְעִילָה פוּטַרַת אֶת תְּפִילַת עַרְבִית אוֹ לֹא. דְּתַנְיָא, כָּל חֲזִיבֵי מְכִילוֹת
 8 שָׁחַל זְמַן טְבִילָתָם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, מוֹכְלִין כְּדָרְכּוֹ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. נְדָה
 9 וְיִוָּלְדֵת שוֹחַל יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁלָּהֵן בְּעַרְבֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים, מוֹכְלוֹת כְּדָרְכּוֹ
 10 כְּלִילֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים. כְּעַל קְרִי שְׂרָאָה קְרִי קוּדָם תְּפִילַת הַמְּנַחָה,
 11 מוֹכְלֵי וְהוֹלֵךְ עַד הַמְּנַחָה כְּדִי שְׁיִוְכַל לְהַתְּפַלֵּל. אֲבָל אִם רָאָה אַחַר
 12 כָךְ, אֵינּוּ טוֹבֵל אֲלֵא בְּמוֹרְצָא יוֹם הַכַּפּוּרִים, לְפִי שְׁתִּפִּילַת נְעִילָה
 13 זְמַנָּה בְּלִילָה. רַבִּי יוֹסֵי חוֹלַק וְאוֹמֵר, אֲפִילוֹ רָאָה אַחַר תְּפִילַת
 14 הַמְּנַחָה טוֹבֵל כָּל הַיּוֹם כּוֹלֵן, כְּדִי שְׁיִוְכַל לְהַתְּפַלֵּל נְעִילָה שְׁאֵינָה
 15 אֲלֵא בְּיוֹם. אִם כֵּן, רַב שְׁאֵמֵר שְׁתִּפִּילַת נְעִילָה פוּטַרַת אֶת תְּפִילַת
 16 עַרְבִית, סוֹבֵר כְּתַנָּא קָמָא שׁוֹמֵן תְּפִילַת נְעִילָה בְּלִילָה, וְלַפִּיכָךְ הִיא
 17 פוּטַרַת אֶת תְּפִילַת עַרְבִית. וְאֵילוּ הַבְּרִייתָא שְׁאֵמֵרָה שְׁתִּפִּילַת
 18 נְעִילָה אֵינָה פוּטַרַת אֶת תְּפִילַת עַרְבִית, כְּדַעַת רַבִּי יוֹסֵי הִיא. הַסּוֹבֵר
 19 שׁוֹמֵן תְּפִילַת נְעִילָה בְּיוֹם, וְאֵין זְמַנָּה שׁוֹה לְתִפִּילַת עַרְבִית, וְלַפִּיכָךְ
 20 אֵינָה פוּטַרַת אוֹתָהּ.
 21 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה סְתִירָה מְבִרְייתָא אַחֲרָת: וְיִמְיָנְהוּ, תְּנִב וְהוֹבָה,
 22 הַמְּצוּרָע וְהַמְּצוּרָעַת, וְבוֹעֵל נְדָה, וְשִׁמָּא מִת, מוֹכְלִין כְּדָרְכּוֹ בְּיוֹם
 23 הַכַּפּוּרִים. נְדָה וְיִוָּלְדֵת מוֹכְלוֹת כְּדָרְכּוֹ כְּלִילֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים. כְּעַל קְרִי
 24 מוֹכְלֵי וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כּוֹלֵן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, מִן הַמְּנַחָה וְלַמְּעַלָּה אֵין
 25 יוֹכֵל לְטְבּוֹל. נִמְצָא שְׂדַרְבִּי רַבִּי יוֹסֵי וְחַכְמִים שִׁבְרִיתָא לְעִיל,
 26 סוֹתֵרַת אֶת דְּבָרֵיהֶם בְּבִרְייתָא זוֹ.
 27 הַגְּמָרָא מִתְרַצַּת אֶת דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסֵי: לֹא קְשָׁיָא, הָא – בְּבִרְייתָא זוֹ
 28 שְׁאֵמֵר רַבִּי יוֹסֵי שְׁמֵן הַמְּנַחָה וְלִמְעַלָּה אֵינּוּ יוֹכֵל לְטְבּוֹל, מְדוּבַר
 29 דְּצִלֵי – שְׁכַבְרַת הַתְּפַלֵּל תְּפַלֵּת נְעִילָה מְבַעוּד יוֹם, לְפָנֵי שְׂרָאָה קְרִי,
 30 וּמְכִינן שְׁכַבְרַת הַתְּפַלֵּל אֶת כָּל תְּפִילוֹת הַיּוֹם שׁוֹב אֵינּוּ יוֹכֵל לְטְבּוֹל
 31 הַיּוֹם. וְהָא – בְּבִרְייתָא לְעִיל שְׁאֵמֵר רַבִּי יוֹסֵי שְׁטוֹבֵל כָּל הַיּוֹם כּוֹלֵן,
 32 מְדוּבַר דְּלֵא צִלֵי – שְׁכַשְׂרָאָה קְרִי עֲדִינן לֹא הַתְּפַלֵּל תְּפִילַת נְעִילָה,
 33 וְלִכְּן טוֹבֵל כְּדִי שְׁיִוְכַל לְהַתְּפַלֵּל.
 34 תִּמְהָה הַגְּמָרָא: אֵי דְּצִלֵי – אִם מְדוּבַר שְׁכַבְרַת הַתְּפַלֵּל תְּפִילַת נְעִילָה,
 35 מָאִי מְעַמְמִינָהוּ וְהוֹבָה שְׁאֵמֵרוֹ טוֹבֵל כָּל הַיּוֹם כּוֹלֵן, הַרִי כְּבַר גַּמֵּר
 36 לְהַתְּפַלֵּל אֶת כָּל תְּפִילוֹת הַיּוֹם וְאֵין הַטְּבִילָה מַעֲכַבַת אוֹתוֹ עוֹד.
 37 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: קָא סְבַרִי רַבְּנֵן, מְכִילָהּ בּוֹמְנָה מְצוּהָ – מְצוּהָ עַל
 38 הַטְּמָא לְטְבּוֹל וְלִהְיִטְהָר מִטְּמוּמָתוֹ מִיַּד כְּשִׁמְגִיעַ זְמַן טְבִילָתוֹ.
 39 וּמְכִינן שׁוֹמֵן טְבִילָתוֹ שֵׁל בַּעַל קְרִי בְּיוֹם, הִיא דוּחָה אֶת אִיסוּר
 40 רִחִיצָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְאֵף אִם כְּבַר הַתְּפַלֵּל אֶת כָּל תְּפִילוֹת הַיּוֹם
 41 יוֹכֵל הוּא לְטְבּוֹל.
 42 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: מְכַלְל – מִשְׁמַע מִזֶּה דְּרַבִּי יוֹסֵי שְׁאֵמֵר שְׁמֵן הַמְּנַחָה
 43 וְלִמְעַלָּה אֵין יוֹכֵל לְטְבּוֹל, סְבַר טְבִילָה בּוֹמְנָה לֹא מְצוּהָ. וְהַתַּנְיָא,
 44 תְּרִי שְׁתִּיהָ שֵׁם הַשֵּׁם כְּתוּב עַל בְּשָׂרוֹ, תְּרִי זֶה לֹא יִרְחַץ וְלֹא יִסוּךְ כְּדִי
 45 שְׁלֵא יִמְחַק הַשֵּׁם, וְלֹא יַעֲמוּד בְּמָקוֹם הַמְּנוֹפָּת מִשׁוּם קְדוּשַׁת הַשֵּׁם.
 46 נְזַדְמָנָה לוֹ מְכִילַת מְצוּהָ – אִם הוֹצֵרְךָ לְטְבּוֹל טְבִילָה שֶׁהִטִּילָה עֲלָיו

המשך ביאור למס' סוכה ליום שישי עמ' א

10 עֲקוּמָה בְּכָל רוּחַ רוּחַ כְּדִי לְהַכְשִׁיר אֶת הַסּוּכָה, לֹא נֹאמַר דִּין זֶה,
 11 קָא מְשַׁמְעֵן לֵן שְׁגַם בּוֹה נֹאמַר דּוֹפֵן עֲקוּמָה.
 12 הִיָּתָה הַסּוּכָה פְּחוּתָה מְצַרְפָּה טַפְחִים וּפְסוּלָה מִשׁוּם דִּירָה סְרוּחָה,
 13 וְחֻקָּךְ – חֲפַר בָּהּ גּוּמָא בְּאִמְצָעָה כְּדִי לְהַשְׁלִימָהּ לְעִשְׂרָה טַפְחִים, אִם
 14 יֵשׁ מְשַׁפְּתָה חֻקָּךְ וְלִכְוֹתָל שְׁבִיעִידוֹ, מִרְחַק שֵׁל שְׁלִשָּׁה טַפְחִים אוֹ יוֹתֵר,
 15 פְּסוּלָה, אֵף שִׁישׁ בַּחֲפִירָה זוֹ שִׁיעוֹר הַכֶּשֶׁר סוּכָה שְׁהוּא שְׁבַעָה עַל
 16 שְׁבַעָה טַפְחִים, כִּינן שְׁאֵין הַדְּפִנוֹת מְצַרְפּוֹת לְהַכְשִׁיר הַסּוּכָה
 17 וּנִמְצָא שְׁאֵין לְסוּכָה דְּפִנוֹת.

1 הסוכה רחוק מדפנותיה, אם יש משפת איצטבא וְלְדוֹפֵן אֲרִבַּע
 2 אַמּוֹת לְכָל רוּחַ רוּחַ, פְּסוּלָה כִּינן שְׁאֵין דְּפִנוֹת אֵלוֹ רֵאוּיִים
 3 לְהִיחָשֵׁב כְּדִפְנוֹת הַסּוּכָה. אֲבָל אִם הַמְּרַחֵק בֵּין שֵׁפֶת הַאִיצְטַבָּא
 4 לְדִפְנוֹת מִשְׁלוֹשׁ רֹחוֹתֶיהָ הוּא פְּחוּת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, בְּשָׂרָה הַסּוּכָה
 5 מִדִּין דּוֹפֵן עֲקוּמָה. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: מָאִי קָא מְשַׁמְעֵן לֵן – מִהַ
 6 הַחִידוּשׁ בְּדִין זֶה. דְּאִמְרִינן דִּיפֵן עֲקוּמָה אֲפִילוֹ בְּאוּפֵן שֶׁהָדוּפֵן אֵינָה
 7 רֵאוּיָה לְסוּכָה, תְּיַנְיָה תָּךְ – הַרִי דִּין זֶה שׁוֹה לְדִין הַקּוּדָם וּמִהַ
 8 הַתַּחֲדָשׁ בּוֹ. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא, מְהוּ דְּתַנְיָא – הִיָּה אֲפִשֵׁר לְזִמְרַת
 9 שְׁדוּפֵן עֲקוּמָה רַק מְרוּחַ אַחַת אֲמִרִינן, אֲכָל אִם צָרִיכִים לְזִמְרַת דּוֹפֵן

יומא. פרק שמיני – יום הכפורים דף פח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלג רש"י תוספות

1 מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת – הקשה רבינו יעקב מאורלייני: ש. וכללה מכלל,
2 כדאמרין ב"הפלת השחר" (ברכות כטא): כל השנה כולה מתפלל "הבינו" חוץ
3 ממזואי שבת, שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת. ופריך: וכללה מכלל! קשיא. ותיריך רבינו
4 יצחק: ודחם, וכל השנה מתפלל "הבינו" – משום הבדלה לא היה לו לשנות הסדר, כיון
5 דאפשר לכלול. אבל הכא, דסבירא ליה דכל
6 השנה מתפלל שמונה עשרה שלימות – בטעם
7 כל דהו אין לשנות הסדר. ולהכי במזואי שבת
8 מתפלל שמונה עשרה שלימות. מפני שצריך
9 לומר הבדלה בחונן הדעת.
10 אי דצלי מאי טעמא דרבנן – תימה לי: אי
11 מוקמינן נמי בדלא צלי – תיקשי לך מאי
12 טעמא דרבנן, הא לעיל אמרי רבנן דרבי יוסי
13 דוקא עד המנחה, אף על גב דלא צלי, ואם כן
14 תיקשי דרבנן אדרבנן! ולפי מהסבא דמוקמינן
15 להא כרבי יוסי ערבי יהודה – נחא, שאין
16 להקשות מדרבנן דרבי יוסי בר יהודה לרבנן דרבי
17 יוסי בן חלפתא. אבל למאי דסלקא דעתך השתא
18 דתרייהו רבי יוסי בן חלפתא, תקשי דרבנן
19 אדרבנן! ונראה לי: אי אמרת בשלמא אידי
20 דלא צלי – או לא תיקשי לך דרבנן אדרבנן,
21 דאיכא למימר תפלת נעילה נתקנה כך להתפלל
22 אותה או כיוס מן המנחה ולמעלה או בלילה כמו
23 שירצה, והא דקאמרין לעיל עד המנחה ותו לא
24 – כשדעתו להתפלל אותה בלילה. והא דאמר
25 הכא כל היום – כשהוא רוצה להתפלל ביום, כדי
26 שיהא מוונן לסעודה בתחלת הלילה, ואף על פי
27 שיכול להמתין עד הלילה ולהתפלל – התירו לו
28 לטבול ביום הכפורים ולהתפלל, כי לא אסרו אלא
29 רחיצה של תענוג, אבל בשביל תפלה וגם כדי
30 שיהא מוונן לסעודה בתחלת הלילה – מותר
31 לטבול ולהתפלל אותה ביום. אבל כיון דמוקמינן
32 לה בדצלי – מאי טעמא דרבנן?
33 קסברי טבילה בומנה מצוה – תימה לי: דהני
34 מילי לאקשווי מדרבנן דלעיל אדרבנן
35 דהבא, דלעיל אמרי אף על גב דלא צלי אינו
36 טובל מן המנחה ולמעלה, והבא אמרי אפילו צלי
37 כבר טובל! ויש לומר: דאיכא למימר דההיא
38 דלעיל דקאמר עד המנחה – הכי פירושה: בשביל
39 התפלה אינו צריך לטבול אלא עד המנחה, ואתא
40 לאשמועינן תפלת נעילה בלילה, מיהו משום
41 טבילה בומנה מצוה יש לו לטבול. ונפקא מינה
42 היכא דאניס ולא מצי טביל ביום – לא יבטל בזה
43 תפלת נעילה. ולרבי יוסי, אי לא מצי טביל ביום
44 – לא יתפלל כלל תפלת נעילה.
45 מכלל דרבי יוסי סבר טבילה בומנה לאו מצוה
46 – הא דלא פריך נמי מדרבנן דסברי
47 מצוה, וברייתא דמייתי סבירא להו לאו מצוה! יש לומר: דלעיל אמרי מצוה ואין לעבור ומנה
48 במזיד ובמתכוין, ולהכי סבירא להו דטובל מן המנחה ולמעלה. אבל במה שדן אומרים שיש
49 להן לחזור אחר גמי – בה לא תרחה בודאי הטבילה. ועוד, מפני כבוד השם. אבל מרבי יוסי
50 פריך מכל שכן.
51 מפישי חיי סגי ומסגי – ורמז לדבר: "יראה זרע יאריך ימים".

סליק מסכת יומא

במה שבידים להשיבעו, כעבר המזון כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו. ואם עלתה לו שנה – שלא מה, מובטח לו שמעשים טובים יש בידו שהגיגו עליו, וכן עולם הבא הוא. תרע
שהרי כל העולם רעב – מתשמשו, והוא שבע ולא נתענה בזאת, ושלא מדעתו השביעהו, ואף על פי כן עלתה לו שנה – יש לדעת שצדיק גמור הוא. מפישי חיי – זה שראה קרי
ביום הכפורים. סגי ומסגי – בבנים ובני בנים, שכך הסימן "יראה זרע יאריך ימים" וישעידו נג.

הדרן עלך יום הכפורים וסליקא לה מסכת יומא

1 תנאי היא – אי פטרה נעילה את של ערביית אי לא. הכי גרסין בתוספתא: כל חיובי
2 טבילות טובלין כדרכן ביום הכפורים הנדה ויולדת טובלות כדרכן בלילי יום הכפורים.
3 בעל קרי – שאסור בדברי תורה, כדקיימא לן (בבא קמא פבא): עורא תיקן טבילה לבעלי
4 קריין. מובל והולך עד המנחה – אם אירע לו קרי קודם לכן – טובל כדי שיוכל להתפלל
5 תפלת המנחה. אבל ראה קרי מן המנחה
6 ולמעלה – אין מותר לטבול, אלא ימתין עד
7 שתחשך, ויטבול. דסבירא להו לרבנן תפלת
8 נעילה בלילה, ולדידהו פטרת את של ערביית
9 כדרב, והא דקתני אינה פטרת – ר' יוסי היא,
10 דאמר: כל היום מותר לטבול, ואפילו ראה קרי
11 לאחר תפלת המנחה – טובל ביום, כדי
12 להתפלל תפלת נעילה, אלמא קסבר: תפלת
13 נעילה אין זמנה בלילה, ולדידיה אינה פטרת
14 את של ערביית. הכי גרסין בתוספתא: הוב
15 והובה המצורע והמצורעת ובעל נדה וטמא
16 מת טובלין כדרכן ביום הכפורים. נדה ויולדת
17 טובלות כדרכן בלילי יום הכפורים. בעל קרי
18 טובל והולך כל היום כולו. ר' יוסי אומר מן
19 המנחה ולמעלה אין יכול לטבול – קשיא דרבי
20 יוסי אדרבי יוסי, ורבנן אדרבנן. לא קשיא – הא
21 דאמר ר' יוסי הכא מן המנחה ולמעלה אין יכול
22 לטבול. בדצלי תפלת נעילה – ביום, קודם
23 שראה קרי. והא דאמרין לעיל כל היום –
24 בדלא צלי תפלת נעילה כשראה הקרי. אי דצלי
25 מאי טעמא דרבנן – דמתניחא בתרייתא,
26 דאמרי כל היום. קא סברי בטבילה בומנה מצוה
27 – חמנה ביום הוא, דכתיב (דברים כג) "והיה
28 לפנות ערב ירחץ" – הלכך דהיא רחיצה דיום
29 הכפורים ולא קיימי הך רבנן דלעיל, ותיתי
30 פלוגתא ניהו: במתני' קמייתא פליגי בומן תפלת
31 נעילה, דלרבנן בלילה ולר' יוסי ביום. ורבנן
32 דההם סבירא להו טבילה בומנה לאו מצוה
33 דתרחח יום הכפורים, ובמתניחא בתרייתא
34 פליגי בטבילה בומנה מצוה. לא ירחוץ – שלא
35 יחזוק את השם. כורך עליו גמי – להגין עליו
36 משוף המים. וקיימא לן – במסכת שבת,
37 דבטבילה בומנה מצוה פליגי. דלרבנן טבילה
38 בומנה לאו מצוה, ואם אין לו גמי – ימתין עד
39 למחר ויבשקנו. והיא – דאמרין לעיל ר' יוסי
40 אומר מן המנחה ולמעלה לא יטבול עד
41 שתחשך, דטבילה בומנה לאו מצוה – ר' יוסי
42 בר יהודה היא. דיה לטבילה שתהא כאחרונה –
43 ברייתא היא דמייתנין לה במסכת נדה בגמרא
44 ד"המפלת" (כטב), האשה שיצתה מלאה ובאת
45 ריקנית, והביאה לפנינו שלשה שבועים שטוריים,
46 ועשרה שבועים אחד טמא ואחד טהור –
47 משמשת אור שלשים וחמש, ומטבילין אותה תשעים וחמש טבילות, דברי בית שמאי.
48 ובית הלל אומרים: שלשים וחמש. וכולו מפרש להו תהם, וטעמא משום טבילה בומנה
49 מצוה. רבי יוסי בר יהודה אומר: דיה לטבילה שתהא כאחרונה. דטבילה בומנה לאו
50 מצוה. ור' יוסי דגמי הוא ר' יוסי בן חלפתא. ולערב ישפשה – משום חציצה. לערב סליקא
51 דעתך – מבי טביל וסליק מאי מהני ליה שפשוף? חציצה דהויא – דואי. אימא מכעירב
52 – דאתמול ישפשה כל אדם עצמו בחמין, שאם יראה קרי למחר – יכול לטבול בלא
53 חציצה. הירואה קרי ביום הכפורים – ולא במתכוין. עונותיו מחולין – סימן טוב הוא זה
54 "יראה זרע יאריך ימים". ידאן כל השנה כולה – שמא לא קיבלו תעניתו, והשביעוהו
55 במה שבידים להשיבעו, כעבר המזון כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו. ואם עלתה לו שנה – שלא מה, מובטח לו שמעשים טובים יש בידו שהגיגו עליו, וכן עולם הבא הוא. תרע
56 שהרי כל העולם רעב – מתשמשו, והוא שבע ולא נתענה בזאת, ושלא מדעתו השביעהו, ואף על פי כן עלתה לו שנה – יש לדעת שצדיק גמור הוא. מפישי חיי – זה שראה קרי
57 ביום הכפורים. סגי ומסגי – בבנים ובני בנים, שכך הסימן "יראה זרע יאריך ימים" וישעידו נג.

משנה

1 סוכה שְׁהִיא גְבוּהָ – סכך הסוכה שהוא גבוה מקרקעית הסוכה
2 לְמַעַלָּה מֵעֵשְׂרִים אַמָּה וּנְמָצָא שְׁחָלַל הַסּוּכָה גְבוּהָ יוֹתֵר מֵעֵשְׂרִים
3 אַמָּה, הַסּוּכָה פְּסוּלָה, כַּמְבוּאָר בַּגְּמָרָא שֶׁסּוּכָה כַּשִּׁירָה רַק כַּשִּׁירָה
4 דִּירַת עֲרָא, וְלִמְעַלָּה מֵעֵשְׂרִים אַמָּה עוֹשֶׂה אָדָם אֶת סוּכְתוֹ דִּירַת
5 קִבְעָ, וְרַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁר אֶפִּילוֹ כַּשְׁגוּבָה אַרְבָּעִים וְחֲמִשִּׁים אַמָּה,
6 מִשּׁוּם שֶׁסּוּבֵר שֶׁהַסּוּכָה צְרִיכָה לְהִיטֵר דִּירַת קִבְעָ.
7 אֹפְנִים נֹסְפִים שֶׁהַסּוּכָה פְּסוּלָה: וְשִׂאֵינָה גְבוּהָ עֲשָׂרָה טַפְחִים –
8 סוּכָה שְׁגוּבָה חָלְלָה פָּחוּת מֵעֵשְׂרִים טַפְחִים וְאִינָה רְאוּיָה לְדִירָה, וְכֵן
9 סוּכָה שִׂאֵין לָהּ לְכָל הַפָּחוּת (שְׁלֹשָׁה) דְּפָנוֹת, וְכֵן סוּכָה
10 שֶׁחֲמִיּוֹתָהּ מְרֻבָּה מֵאַלְתָּה – שְׁסִיכָךְ עֲלֶיהָ סִכָךְ מוּעֵט וּבִקְרָקְעִית
11 הַסּוּכָה הַחֲמִמָה מְרֻבָּה מִן הַצֵּל, שֶׁהַצֵּל הַמוּעֵט מֵתַבְטֵל בְּרֹבּוֹ חֲמָה
12 הַרְיָ הוּא כְּמִי שִׂאֵינוּ, בְּכָל אֹפְנִים אֵלּוֹ הַסּוּכָה פְּסוּלָה.

גמרא

14 תַּנְן הֵתָם – שְׁנֵינוּ בַּמִּסְכָּת עֵירוּבִין (ב) שְׁנַחֲלֵקוּ רַבִּי יְהוּדָה וְחַכְמֵי
15 גַם לִגְבֵי גוּבָה קוֹרֵת הַמְּבוּיָ: קוֹרֵת הַמְּבוּיָ שְׁנִיתָנָה בַּפְּתוּחַ כִּדִּי
16 לְהַתִּירוֹ בְּטַלְטוּל, שְׁהוּא גְבוּהָ יוֹתֵר מֵעֵשְׂרִים אַמָּה מִקְרָקֵעַ הַמְּבוּיָ,
17 יְמַעֲטָ – יִשְׁפִּיל אֶת הַקוֹרָה עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּינָה לְקָרְקֵעַ הַמְּבוּיָ יוֹתֵר
18 מֵעֵשְׂרִים אַמָּה, וְכֵל זְמַן שֶׁלֹּא הַשְּׁפִילָה אֶסוּר לְטַלְטֵל בַּמְּבוּיָ. רַבִּי
19 יְהוּדָה אָמַר, אֵינִי צָרִיךְ לְהַשְׁפִּיל אֶת הַקוֹרָה, וּמוֹתֵר לְטַלְטֵל בַּמְּבוּיָ
20 גַם כַּשֶּׁהַקוֹרָה גְבוּהָ יוֹתֵר מֵעֵשְׂרִים אַמָּה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מֵאֵי שִׁנְאָ
21 נְבִי סוּכָה דְּתַנִּי פְּסוּלָה – מִדּוּעַ בַּמִּשְׁנֵינוּ שֶׁנֶּהֱתַנָּה רַק סוּכָה
22 הַגְּבוּהָ לְמַעַלָּה מֵעֵשְׂרִים אַמָּה פְּסוּלָה, וְלֹא כָּתַב אֶת הַדֶּרֶךְ לְתַקֵּן
23 אֶת הַסּוּכָה עַל יַדִּי שִׁישְׁפִּיל אֶת הַסִּכָךְ לְגוּבָה עֵשְׂרִים אַמָּה, וְמֵאֵי
24 שִׁנְאָ נְבִי מְבוּיָ דְּתַנִּי תַּקְנֵתָא – וְלִגְבֵי מְבוּיָ שֶׁנֶּהֱתַנָּה אֶת הַאֲפִשְׁרוֹת
25 לְתַקֵּן אֶת הַמְּבוּיָ עַל יַדִּי שִׁישְׁפִּיל אֶת הַקוֹרָה.

26 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: דוּקָא לִגְבֵי סוּכָה שֶׁהַפְּסוּל בַּסִּכָךְ לְמַעַלָּה
27 מֵעֵשְׂרִים אַמָּה הוּא מְדֹאֲרֵייתָא וְנֹאמַר בְּסִינִי לַפְּנֵי שֶׁשְׁנֵי חַכְמֵי
28 אֶת הַמִּשְׁנָה (כַּפִּי שְׁדוּרֵשֶׁת הַגְּמָרָא לְהַלְוֵן), תַּנִּי פְּסוּלָה – שִׁיךְ לֹמֵר
29 בַּמִּשְׁנָה שֶׁכַּשִּׁירָה גְבוּהָ לְמַעַלָּה מֵעֵשְׂרִים אַמָּה פְּסוּלָה הִיא, כִּיּוֹן
30 שֶׁלֹּא עָשָׂה אֶת סוּכְתוֹ כְּתוֹרָה וְכֹהֲלָכָה, מִהָּ שִׂאֵין כֵּן לִגְבֵי מְבוּיָ
31 שֶׁהֵאִסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ הוּא רַק מְדֹאֲרֵייתָא, אֲבָל מְדֹאֲרֵייתָא כִּיּוֹן שִׁישׁ
32 לוֹ שְׁלוֹשׁ מַחֲצִיאוֹת דִּינֵי כְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד וּמוֹתֵר לְטַלְטֵל בּוֹ גַם בְּלֹא
33 תִּיקוֹן כָּלל, אֵין רְאוּיָ לְכַתּוּב בּוֹ לְשׁוֹן 'פְּסוּל', כִּיּוֹן שֶׁכָּל הֵאִסוּר
34 לְטַלְטֵל בַּמְּבוּיָ הַתְּחַדֵּשׁ בַּמִּשְׁנָה זֶה, שֶׁהֵרִי עֲדִיין לֹא נֹאמְרוּ דִּינֵי מְבוּיָ
35 כְּדֵי שִׂיאֵמֵר הַתְּנָא שֶׁאֵם לֹא עָשָׂאוּ כְּדִינוּ פְּסוּל, לִכְךָ תַּנִּי תַּקְנֵתָא –
36 כְּתַבָּה הַמִּשְׁנָה מִזְּדוּ הָאֹפְנִין לְתַקְנֵי כְּדֵי לְהַתִּיר לְטַלְטֵל בּוֹ גַם
37 מִדְּרַבְּנָן.

38 תִּירוּץ נֹסֵף: וְאִיבְעִית אִימָא, כְּדֹאֲרֵייתָא נְבִי תַנִּי תַּקְנֵתָא – גַם
39 בְּדִינֵים מְדֹאֲרֵייתָא שׁוֹנָה הַתְּנָא בְּדַבְּרֵיוֹ אֶת הָאֹפְנִים בְּהֵם נִיתֵן
40 לְתַקֵּן וְלַהַכְשִׁיר אֶת הַסּוּכָה, מִיָּהוּ, סוּכָה כִּיּוֹן (דְּנַפְיֵי מִילַתָּה)
41 [דְּנַפְיֵי שִׁין מִילָתָּה] – מְרֻבִים דִּינֵיהּ בַּמִּשְׁנֵינוּ וְאֵם הִיָּה הַתְּנָא שׁוֹנָה
42 בְּכָל דִּין אֶת אֹפְנֵי תִיקוּנֵיהּ הִיָּה צְרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בְּדַבְּרֵיוֹ לֹמֵר
43 שֶׁהַגְּבוּהָ מֵעֵשְׂרִים אַמָּה יִמְעַטְנָה, וְכַשִּׁיאֵינָה גְבוּהָ עֵשְׂרֵה טַפְחִים,
44 יִגְבִּיהָנָה, וְכַשִּׁאֵין לָהּ שְׁלוֹשׁ דְּפָנוֹת יַעֲשֶׂה לָהּ שְׁלוֹשׁ דְּפָנוֹת,
45 וְכַשִּׁמְתָּה מְרֻבָּה מִצִּלְתָּה יוֹסִיף סִכָךְ, לִכְן לֹא רִצָּה הַתְּנָא לְהַאֲרִיךְ
46 בְּדַבְּרֵיוֹ וְכַפִּי שֶׁשְׁנֵינוּ (פְּסוּחִים א) 'לְעוֹלָם יִשְׁנָה אָדָם לְתַלְמִידוֹ דֶּרֶךְ
47 קִצְרָה; וְלִכְךָ פְּסִיק וְתַנִּי פְּסוּלָה – שֶׁבִּכְךָ כִּלְלָה הַמִּשְׁנָה אֶת כָּל
48 הַדִּינִים כֹּאחֲתָ, מִהָּ שִׂאֵין כֵּן לִגְבֵי מְבוּיָ דְּלֹא נְפִישׁ מִלִּיָּה בַּמִּשְׁנָה זֶה,
49 שְׁמוּזְכָר בָּהּ רַק דִּין מְבוּיָ הַגְּבוּהָ מֵעֵשְׂרִים אַמָּה, לִכְךָ תַנִּי תַּקְנֵתָא.
50 לְאַחַר שֶׁאֵמְרָה הַגְּמָרָא שֶׁפְּסוּל סוּכָה לְמַעַלָּה מֵעֵשְׂרִים אַמָּה הוּא
51 מְדֹאֲרֵייתָא, שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: מֵאֵי הֵנִי מִיָּלִי – הֵיכֵן מִקּוֹר דִּין זֶה
52 בְּתוֹרָה. אָמַר רַבִּי, דְּאָמַר קְרָא (ויקרא כג מג) 'לְמַעַן יִדְעוּ דִּרְתֵיכֶם כִּי

54 כְּפֹסֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְדַרְשׁוּ חַכְמֵי מִפְּסוּק זֶה שֶׁצְרִיךְ
55 לְעִשׂוֹת סוּכָה שֶׁתְּהִיא נִיכְרַת לְיוֹשֵׁב בָּהּ שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בְּסוּכָה, וְעַל
56 כֵּן אִם גוּבָה הַסּוּכָה הוּא עַד עֲשָׂרִים אַמָּה, הֵעִין שׁוֹלְטֵת וְרוֹאֵה אֶת
57 הַסִּכָךְ וְהָאָדָם יוֹדֵעַ שְׁהוּא דֶּרֶךְ כְּפֹסֶתָהּ, וְכַשִּׁירָה, מִהָּ שִׂאֵין כֵּן אִם
58 גוּבָה הַסּוּכָה הוּא לְמַעַלָּה מֵעֵשְׂרִים אַמָּה, הַסּוּכָה פְּסוּלָה, כִּיּוֹן שִׂאֵין
59 אָדָם יוֹדֵעַ שְׁדֶּרֶךְ כְּפֹסֶתָהּ, מִשּׁוּם דְּלֹא שָׁלְמָא בָּהּ עֵינָא – שְׁמַתוּךְ גוּבָה
60 הַסִּכָךְ אֵינוֹ נֹרָא לְיוֹשֵׁב בְּסוּכָה אֵלּא אִם כֵּן מִשְׁלִיךְ רֹאשׁוֹ
61 לְאַחֲרוּיוֹ לְיִשָּׂא עֵינָיו לְמַעַלָּה, וְאֵין אָדָם רִגִּיל בַּכֵּךְ.
62 רַבִּי יוֹרָא אָמַר, מְהֵבָא – מִקּוֹר הַפְּסוּל שֶׁל סוּכָה הַגְּבוּהָ מֵעֵשְׂרִים
63 אַמָּה נִלְמַד מִמָּה שֶׁנֹּאמַר (שְׁעֵרָה ד ה) 'וְכֹסֶפֶת תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם מִחֶרֶב',
64 וּמִשְׁמַע שְׁמִטַּת הַסִּכָךְ הִיא, לְהַגֵּן מִפְּנֵי חֲמָתָה עַל הַיּוֹשְׁבִים בְּתוֹךְ
65 הַסּוּכָה, וְלִכְךָ בְּאוֹפֵן שְׁגוּבָה הַסִּכָךְ הוּא עַד עֲשָׂרִים אַמָּה, כַּשִּׁירָה,
66 מִשּׁוּם שֶׁאֵדָם יוֹשֵׁב בְּצֵל סוּכָה – בְּצֵל הַסִּכָךְ, מִהָּ שִׂאֵין כֵּן בְּאוֹפֵן
67 שְׁגוּבָה הַסִּכָךְ הוּא לְמַעַלָּה מֵעֵשְׂרִים אַמָּה, אֵין אָדָם יוֹשֵׁב בְּצֵל סוּכָה
68 אֲלָא בְּצֵל דְּפָנוֹת – שְׁכִיּוֹן שֶׁהַדְּפָנוֹת גְבוּהוֹת רַבָּה מִגִּיעַ צֵל דּוֹפֵן
69 זֶה עַל הַדּוֹפֵן הַשְּׁנִיָּה וְאֵין צוּרֶךְ בְּצֵל הַסִּכָךְ, וְסִכָךְ שִׂאֵינוֹ עֹשׂוֹי לְצֵל
70 אֵינוֹ נִקְרָא סִכָךְ, וּמִשּׁוּם כֵּךְ פְּסוּלָה. אָמַר לִיָּה אֲבִי רַבִּי זִירָא, אֲלָא
71 מְעַתָּה – לְשִׁיטְרֵךְ שֶׁהַפְּסוּל הוּא מִשּׁוּם שִׂאֵין צוּרֶךְ בְּצֵל הַסִּכָךְ,
72 הַעֲוִשָׁה סוּכָה בְּעֲשִׂתוֹת קְרָנִים – גִּיא בֵּין שְׁנֵי הָרִים גְבוּהִים וּמִתּוֹךְ
73 גוּבָהם אֵין חֲמָמָה זֹרַחַת בְּשִׁפְלָה, הֵכִי נְפִי דְּלֹא הֵוִי סוּכָה כִּיּוֹן
74 שִׂאֵין צוּרֶךְ בְּצֵל הַסִּכָךְ, וְהִרִי אֵין הִדִּין כֵּךְ. אָמַר לִיָּה רַבִּי זִירָא
75 לְאֲבִי, אֵינוֹ דוּמָה עֲשִׂתוֹת קְרָנִים לְסוּכָה גְבוּהָ מֵעֵשְׂרִים אַמָּה,
76 שֶׁהִרִי הֵתָם – לִגְבֵי עֲשִׂתוֹת קְרָנִים, דֶּל עֲשִׂתוֹת קְרָנִים – אִם
77 תִּסִּיר אֶת הָהָרִים, אֵיבָא צֵל סוּכָה – מִצֵּל הַסִּכָךְ עַל הַסּוּכָה, שֶׁהִרִי
78 הַסּוּכָה עֲצָמָה אֵינָה גְבוּהָ מֵעֵשְׂרִים אַמָּה, מִהָּ שִׂאֵין כֵּן הֵבָא – לִגְבֵי
79 סוּכָה הַגְּבוּהָ לְמַעַלָּה מֵעֵשְׂרִים אַמָּה, דֶּל דְּפָנוֹת – אִם תִּסִּיר אֶת
80 דְּפָנוֹת הַסּוּכָה, לֵיבָא צֵל סוּכָה, כִּיּוֹן שֶׁהַחֲמָה נִכְנַסֵת תַּחְתֶּיהָ
81 וּפּוֹגְמַת בְּצֵל הַסִּכָךְ עַד שִׂאֵינוֹ נִיכַר, וְסִכָךְ שִׂאֵינוֹ מִצֵּל אֵין עֲלֵיו שֵׁם
82 סִכָךְ.

83 וְרַבָּא אָמַר מְהֵבָא – מִקּוֹר הַפְּסוּל שֶׁל סוּכָה הַגְּבוּהָ מֵעֵשְׂרִים אַמָּה
84 נִלְמַד מִמָּה שֶׁנֹּאמַר (ויקרא כג מב) 'כְּפֹסֶת תִּשְׁבֹּן שְׁבַעַת יָמִים, וּמְבוּאָר
85 בַּפְּסוּק שֶׁאֵמְרָה תוֹרָה, כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים צֵא מִדִּירַת קִבְעָ יוֹשֵׁב
86 בְּדִירַת עֲרָא, דְּהֵינֵנוּ שֶׁהַמִּצְוָה הִיא לְיֹשֵׁב בְּדִירָה הַרְאוּיָה לְשַׁבְעָה
87 יָמִים בְּלִבָּה שֶׁהִיא דִּירַת עֲרָא, וְלִכְךָ דוּקָא סוּכָה שְׁגוּבָה עַד
88 עֲשָׂרִים אַמָּה כַּשִּׁירָה, מִשּׁוּם שְׁבַגּוּבָה זֶה אָדָם עוֹשֶׂה דִּירַתוֹ דִּירַת
89 עֲרָא, מִהָּ שִׂאֵין כֵּן סוּכָה שֶׁהִיא גְבוּהָ לְמַעַלָּה מֵעֵשְׂרִים אַמָּה
90 שְׁבַגּוּבָה זֶה אֵין אָדָם עוֹשֶׂה דִּירַתוֹ דִּירַת עֲרָא אֲלָא דִּירַת קִבְעָ –
91 שֶׁהִרִי צְרִיךְ לְעִשׂוֹת לָהּ מַחֲצִיאוֹת קְבוּעוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּפוּל, אֵין זֶה
92 בְּכָלל 'סוּכָה' שֶׁאֵמְרָה תוֹרָה וּפְסוּלָה. אָמַר לִיָּה רַבָּא, אֲלָא
93 מְעַתָּה – לְדַבְּרִיךְ שֶׁסּוּכָה' שֶׁאֵמְרָה תוֹרָה הִיא דוּקָא סוּכָה עֲרָא,
94 עֲשֶׂה לְסוּכְתוֹ מַחֲצִאוֹת שֶׁל כְּרִיךְ וְסִיכָךְ עַל גִּבּוֹ, הֵכִי נְפִי דְּלֹא הֵוִי
95 סוּכָה כִּיּוֹן שֶׁהִיא דִּירַת קִבְעָ, וְלֹא מִצִּינוּ מִי שִׂיאֵמֵר כֵּן. אָמַר לִיָּה
96 רַבָּא כָּלל אֲבִי, הֵכִי קְאָמְרִינָא לָךְ – אֵין כּוֹנְתִי לֹמֵר שֶׁסּוּכָה הִיא
97 דוּקָא סוּכָה עֲרָא וְכֵל שֶׁעוֹשֶׂה סוּכְתוֹ קִבְעָ פְּסוּלָה, אֵלּא שְׁלַמְדִים
98 מִהַפְּסוּק שֶׁסּוּכָה הִיא דוּקָא בְּאוֹפֵן שִׁישׁ אֲפִשְׁרוֹת לְעִשׂוֹתָהּ סוּכָה
99 עֲרָא, וְלֹא סוּכָה הַבְּנוּיָה בְּאוֹפֵן שְׁמוּכְרַחִים לְעִשׂוֹתָהּ סוּכָה קִבְעָ,
100 וְלִכְךָ עַד עֲשָׂרִים אַמָּה הָאָדָם עוֹשֶׂה דִּירַתוֹ דִּירַת עֲרָא – שִׁיכּוּל
101 לְבֹנֹת סוּכְתוֹ בְּאוֹפֵן עֲרָא, כִּי עֲבִיד לִיָּה דִּירַת קִבְעָ נְפִי נְפִיק –
102 אֶפִּילוֹ כִּשְׂעִישָׁה אֹתָהּ חוֹקָה וּמַחֲצִאוֹתֶיהָ שֶׁל בְּרוּז, גַם כֵּן יוֹצֵא בָּהּ
103 יַד חוּבָתוֹ, אֲבָל סוּכָה שֶׁהִיא גְבוּהָ לְמַעַלָּה מֵעֵשְׂרִים אַמָּה, דִּיאֵן
104 בְּדֶרֶךְ כָּלל אָדָם עוֹשֶׂה דִּירַתוֹ דִּירַת קִבְעָ – מִחֲמַמַּת גוּבָה צְרִיךְ
105 לְחַזְקָה בְּדְפָנוֹת קְבוּעוֹת וְחוֹקוֹת, לִכְן אֶפִּילוֹ כִּי עֲבִיד לִיָּה דִּירַת
106 עֲרָא – גַם אִם יַעֲשֶׂה בְּמַחֲצִאוֹת חֲלִשׁוֹת וְעֲרָאוֹת, נְפִי לֹא נְפִיק –
107 לֹא יִצֵּא יַד חוּבָתוֹ.

1 מאי שנא גבי סוכה דתני פסולה ומאי שנא גבי מבוי דתני תקנתא. והא דלא פריך: מאי
 2 שנא גבי הדס דתני פסולה ותקנתא: דתנן בפרק "לולב הגזול" (לקמן לב:). או שהיו
 3 ענביו מרובין מעלין - פסול, ואם מיעטן - כשר. דלא פריך אלא מסוכה ומבוי, שדינם שוה
 4 לענין גבוה, ושינה לשון משנתו. ועוד: דגבי הדס אצטרך למיטני תקנתא, דסלקא דעתך

5 אמניא: כיון דגדולו בפסול - תו לית ליה תקנתא.
 6 דאורייתא תני פסולה - דאי הוה תני
 7 "ימעט" - חיישין דילמא טעי
 8 איניש לומר ימעט לכתחילה, ודיעבד כשרה.
 9 ודקדק בלשונן, בעלמא, ופסולה משמע דאורייתא.
 10 דאורייתא, ותני פסולה, אף על גב דלא הוי ליטנא
 11 מעליא כמו ימעט. אבל במבוי דרבנן לא חייש,
 12 ותנא ימעט שהוא ליטנא מעליא. כדאשכחן
 13 בריש פסחים (א.א): שעקם הכתוב כמה אותיות,
 14 שלא להוציא דבר מגונה מפיו. ובקונטרס לא
 15 פירש כן. אי נמי יש לומר: דלשון ימעט משמע
 16 חומרא דרבנן בעלמא, ופסולה משמע דאורייתא.
 17 ובפרק "במה מדליקין" (שבת כבא), דאמרינן: נר
 18 חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה - פסולה,
 19 כסוכה וכמבוי, אנב דתנן כסוכה - נקט נמי גבי
 20 נר חנוכה פסולה. אי נמי, אי הוה תני ימעט - הוה
 21 משמע כמות שהיה מדלקת ישיפלינה, הוה אינו
 22 למאן דאמר הדלקה עושה מצוה. ואפילו למאן
 23 דאמר הנחה עושה מצוה - חיישין, דהוראה
 24 אומר: לצרכי הוא מדליק, כדאמרינן גבי
 25 הדליקה בפנים והניחה בחוץ.

26 אמר רבה אמר קרא למען ידעו בו' - קצת
 27 קשה לליטנא קמא, דבריש עירובין (א.א)
 28 גבי מקצת סוכה בתוך עשרים, דאמר רבה: הסוכה
 29 פסולה, הא שלטה בה עינא כיון דאין חללה
 30 עשרים. ורבה גרס התם - חיישין, דהא רבא פליג
 31 התם, ואמר: זה וזה כשר, חלל סוכה תנן, חלל
 32 מבוי תנן. ויש לומר: דהא מפרש התם טעמא
 33 משום דסוכה דביחוד קא הויה לא קא מדבר,
 34 חיישין דמשחקיל מלתות עובי הסכך הנכנס
 35 לתוך עשרים, וקיימא כולה למעלה מעשרים,
 36 ורבינא נמי, דמשני סוכה דאורייתא אחמירו בה
 37 רבנן מכל מקום משמע דמדאורייתא כשרה. כי
 38 עביד ליה דירת קבע שפיר דמי - דאף על גב דיש
 39 לפרש קרא בדירה שאינה ראויה אלא לשבעה,
 40 למעטי קבע - משמע ליה קרא דאתא
 41 לשיעורא, לאוריין לך מרת גובהה. כלומר, בסוכה
 42 שאפשר לעשות עראי, ואם תאמר: וכיון דלא
 43 חיישין אלא שתהא ראויה לעשותה עראי, ואף
 44 על פי שטותה אותה קבע, אם כן אמאי אמר
 45 (תענית ב.א): גשמים סימן קללה בחג? והלא יכול
 46 לקבוע הנסרים במסמרים, שלא ירדו גשמים
 47 בסוכה. ואפילו תימצי לומר דאסור משום גזרת
 48 תקרה, כי היכי דאמר לקמן בפרקיין (יד.א) גבי
 49 פלוגתא דר' מאיר ורבי יהודה דמסככין בנסרין,
 50 דאי מכשרת בהו אתי למימר: מה לי לסכך בהו -
 51 מה לי לישב תחת תקרת ביתי, וביתו ודאי פסול
 52 מדאורייתא, דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל
 53 ימות השנה. מכל מקום, כיון דלא אסור אלא
 54 מדרבנן - לא שייכא למימר שהגשמים סימן
 55 קללה ויש לומר: דגוי דלא חיישין בדפנות אי
 56 עביד להו קבע, מכל מקום בסככה, שיעקר הסוכה על שם הסכך - לא מיתבשרה עד דעביד
 57 לה עראי. ומהאי טעמא נמי נתיא לרבי זירא דיריש מדכתבי "וסוכה תהיה לצל" הא כתיב
 58 נמי "מזם וממטר", וניבעי נמי שלא ירדו גשמים לתוכה: אלא ודאי משום דבעינן סככה
 59 עראי, ואם כן הוה ליה קבע.

1 משנה סוכה, ורבי יהודה מכשיר - בגמרא מפרש פלוגתייהו. ושאניה נבחה עשרה
 2 - בגמרא מפרש טעמא. שלש דפנות - נמי בגמרא יליף להו. ושחמתה מרובה
 3 מצלתה - הגומעט בטל ברוב, והרי הוא כמי שאינו, ועל שם הסכך קרויה סוכה. גמרא
 4 מבוי שהוא גבוה - מבוי שהוא סתום משלש צדדין וראשו פתוח לרשות הרבים,
 5 וחצירות פתוחות לו וירצאות ובאות לרשות
 6 הרבים - הרי הוא רשות היחיד לבני חצירות.
 7 ואסרו חכמים להוציא מרשותו לרשות חבירו
 8 בלא עירוב, שהחצירות כל אחת רשות לעצמה,
 9 והמבוי רשות לכולן והצריכו בו שיתוף -
 10 להשתתף כל החצירות בפת או ביין, ולהניח
 11 השיתוף באחת מן החצירות. ולפי שאין לו
 12 מחיצה רביעית, וקורבו הוא להיות דומה לרשות
 13 הרבים - הצריכו הכר בראשו הפתוח לרשות
 14 הרבים: או לחי וקוף, או קורה מכותל לכותל.
 15 ואם גבוה הקורה מעשרים אמה, ימעט -
 16 ישיפלי. אינו צריך - והתם מפרש טעמא. סוכה
 17 מדאורייתא - דעשרים אמה דילה ילפינן
 18 מדאורייתא, וקודם שנשנית המשנה נאמרה
 19 שיעורה מסיני. תני פסולה - שייך למיטני בה
 20 לשון פסול, כלומר: לא נעשית בתורה וכהלכה.
 21 מבוי - דכוליה מדרבנן, דמדאורייתא סגי ליה
 22 בשלש מחיצות, ואינו צריך לקורה זו אלא
 23 מדרבנן. תני תקנתא - דלא שייך למיטני בה
 24 לשון פסול, דמאן פסלה קודם שנשנית משנה זו?
 25 הרי היא תחלת הוראתו ומצותו. ואיבעית אימא
 26 בדאורייתא נמי - שייך למימר תקנתא. סוכה
 27 דנפיש מילתה - ואין דומין תקנותיהן זו לזו,
 28 וצריך לשנות הלשון לכל תקנה ותקנה. כגון,
 29 בגבוהה - תני תקנתא - יעשה לה, ושחמתה
 30 ושאינה לה שלש דפנות, יעשה לה, ושחמתה
 31 מרובה - יוסיף סכך, הלכך פסיק ותני פסולה,
 32 דמצי למיכללינהו לכולהו בתוך פסולה. דקיימא
 33 לן (פסחים ג.ב) ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה.
 34 מבוי לא נפיש מיליה - באותה משנה. למען
 35 ידעו - עשה סוכה ששיבתה ניכרת לך, דכתיב
 36 "ידעו כי בסוכות הושבתיו" - צויתי לישב. הכי
 37 דריש ליה, ואציג דאין יוצא מידי פשוטו דהייק
 38 ענני כבוד, מיהו דרשינן ליה לדרשה. דלא
 39 שלמא בה עינא - שאינו רואה את הסכך.
 40 וסוכה היינו סכך, כשמה. וסוכה תהיה לצל -
 41 משמע אין סכך אלא העשוי לצל. אלא בצל
 42 דפנות - שהצללין מגיעין זה לזה מתוך גובהן
 43 של דפנות, ואין צריך סכך. ולקמן מוקי
 44 פלוגתייהו לר' זירא בשאין בה אלא ארבע על
 45 ארבע, דקים להו לרבנן דבתיא שיעורא ליכא
 46 צל סכך אלא צל של דפנות. עשתרות קרנים -
 47 שני הרים גדולים, והשפלה ביניהם. ומתוך גובה
 48 ההרים אין חמה וזרחת שם בשפלה. דל דפנות
 49 ליכא צל סוכה - שחמה באה מתחתיה, נמצא
 50 שמה בטל. שבעת ימים - סוכה של שבעה ותו
 51 לא, דהיינו עראי, ודייה במחיצות קלות. למעלה
 52 מעשרים - צריך לעשות סידותיה ומחיצותיה
 53 קבועין, שלא תפול. עד עשרים אמה דאדם
 54 עושה בו' - שפיר דמי, דהוא יש בכלל קבע
 55 עראי, והרי עשה בתורה. ועל כרחוק לא
 56 הקפידה תורה על העראי אלא לשם שיעור, לתת לך שיעור בגובהה, שתהא יכולה
 57 לעמוד על ידי יחידות עראי.

1 שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה - פסולה, ורבי
 2 יהודה מכשיר. ושאניה גבוהה עשרה מפותח, ושאין
 3 לה שלשה דפנות, ושחמתה מרובה מצלתה - פסולה.
 4 גמרא תנן התם: מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה
 5 - ימעט, רבי יהודה אומר: אינו צריך. מאי שנא
 6 גבי סוכה דתני פסולה, ומאי שנא גבי מבוי דתני
 7 תקנתא? סוכה דאורייתא - תני "פסולה", מבוי דרבנן
 8 - תני תקנתא. ואיבעית אימא: כדאורייתא נמי תני
 9 תקנתא. מיהו, סוכה דנפיש מיליה - פסיק ותני
 10 "פסולה", מבוי דלא נפיש מיליה - תני תקנתא.
 11 מנא הני מילי? אמר רבה, דאמר קרא: "למען ידעו
 12 דורותיכם כי בסוכות הושבתיו את בני ישראל", עד
 13 עשרים אמה - אדם יודע שהוא דר בסוכה, למעלה
 14 מעשרים אמה - אין אדם יודע שדר בסוכה, משום
 15 דלא שלמא בה עינא. רבי זירא אומר, מהכא: "וסוכה
 16 תהיה לצל יומם מחורב", עד עשרים אמה - אדם
 17 יושב בצל סוכה, למעלה מעשרים אמה - אין אדם
 18 יושב בצל סוכה, אלא בצל דפנות. אמר ליה אבוי:
 19 אלא מעתה, העושה סוכה בעשתרות קרנים, הכי
 20 נמי דלא הוי סוכה?! אמר ליה: התם, דל עשתרות
 21 קרנים - איכא צל סוכה, הכא דל דפנות - ליכא
 22 צל סוכה. ורבא אומר, מהכא: "בסוכות השבו שבעת
 23 ימים". אמרה תורה: כל שבעת הימים צא מדירת
 24 קבע וישב בדירת עראי. עד עשרים אמה - אדם
 25 עושה דירתו דירת עראי, למעלה מעשרים אמה -
 26 אין אדם עושה דירתו דירת עראי, אלא דירת קבע.
 27 אמר ליה אבוי: אלא מעתה, עשה מחיצות של פרזל
 28 וסכך על גבן - הכי נמי דלא הוי סוכה?! אמר
 29 ליה, הכי קאמינא לך: עד עשרים אמה, דאדם עושה
 30 דירתו דירת עראי, פי עביד ליה דירת קבע - נמי
 31 נפיק. למעלה מעשרים אמה, דאדם עושה דירתו
 32 דירת קבע, פי עביד ליה דירת עראי - נמי לא נפיק.

כולהו

כולהו
 הקפידה תורה על העראי אלא לשם שיעור, לתת לך שיעור בגובהה, שתהא יכולה לעמוד על ידי יחידות עראי.

1 **כרבי** זירא לא אמרי - הא דלא קאמר משום קושיא דאביי בדקאמר על רבא - משום
2 דרבי זירא שני לאביי שפיר.

3 **וביון** דדפנות מגיעות לסכך מישלט שלטא ביה עינא - ולא דמי לנר חנוכה וקורת מברי
4 דלא חשיב היכר למעלה מעשרים, אף על פי שהקורה על גבי בתלים. דהתם קורה

5 טפח - לא שלטי בה עינא כמו בסוכה דרחבה
6 טובא. **יש** בה יותר מארבע אמות אפילו למעלה
7 מעשרים כשירה - לבסוף מסיק דרב הונא סבר
8 מראשו ורובו ושולחנו עד ארבע אמות פליגי, יותר
9 מארבע אמות - כשרה. גבוהה וכן נבשר ברחבה
10 משוה יתר מארבע אמות אם היתה גבוהה
11 מעשרים אפילו טובא? הא ודאי אין כאן צל סוכה!
12 ויש לומר: דלעולם צריך הרוחב לפי הגובה לפי
13 חשבון ארבע אמות לעשרים. אי נמי, קים ליה
14 לרבנן דאפילו בגובה אלה אי אפשר שלא יתא כאן
15 צל סכך פורתא, אם היתה רחבה יותר מארבע
16 אמות. כדאשכחן בפרק "יום הכפורים" (ימנא פ.ב.)
17 גבי תחבת הגסה דמיתחבא דעתא, דאמרין: כולי
18 עלמא - טובא, עוג מלך הבשן - פורתא. **כרבי**
19 זירא דאמר משום צל - אבל כרבה דאמר משום
20 מישלט עינא לא. דאפילו רחבה טובא לא שלטא
21 בה עינא. **כמאן** ולא כחד - ודברי רב חנן בר
22 רבה צריכה טעמא. ויש מפרשים: משום דהוה ליה
23 לול של תפוחים. כיון דביתיה נקטינה כולי הא. -
24 אבל מחוקק טפי מכדי ראשו - נפקא מכלל לול
25 של תרנגולין לאקריי סוכה. הכי גריס רבינו
26 חננאל.

27 **בשלמא** דר' יאשיה דרב חנן ודרב הונא לא
28 פליגי אדר' יאשיה, דלא הדיב
29 בשיעורא למשכא כו' - וכתב רבינו חננאל: ויש
30 שגורסין פליגא. **עד** ארבעים חמשים אמה -
31 כי האי גונא קתני גבי מביי בריש עירובין (ב.ב.).
32 ולא תיקשי דלא דייק הכא: השתא חמשים
33 כשרה, ארבעים מביעיא? כדדייקינן בריש
34 "אלמנה ניזונית" (כתובות ז.ה.א.) גבי אלמנה
35 שהשתת שתיים ושלוש שנים ולא תבעה מזונותיה.
36 איבדה מזונותיה ובסוף בבא קמא (ק.ה.ב.) גבי
37 לוקחין מן הרועים ארבע חמש צאן, ארבע
38 וחמש גזין. דהתם ניחא - דהוי זו ואין צריך
39 לומר זו, משום הכי קשיא ליה. אבל קשיא
40 מהדיא דפרק "בנות כותים" (נדה ל.ה.) גבי
41 קישוי, דקאמר רבי מאיר: אפילו ארבעים
42 וחמשים יום, ופרקי עלה: השתא חמשים מקשיה,
43 ארבעים מביעיא? ויש לומר: דאיכא לשנויי הכא
44 כי הווא לישנא דעמינא בריש "מפנין" (שבת
45 ק.ה.א.) - ארבע חמש כדאמרי אינשי, והוא
46 דתיק אפילו טובא. אבל לגבי קישוי לא שייק
47 לשנויי הכי, דלא מיסתבר שיתור קישוי לעולם.
48 וכן פרק "במה אשה יוצאה" (שבת ס.ב. ושם) גבי
49 סנדל המסומר שנשתתיו בו ארבע חמש -
50 פשיטא ליה דלא שרתינן טובא. ובריש "אף על פי"
51 (כתובות נ.א.) גבי משדה אדם אשתו שתיים
52 ושלוש שנים בלא כתובה, ועוד התם (ס.א. ושם)
53 גבי יונק תינוק הולך אפילו ארבע חמש שנים
54 - כהני שייק לומר הוא הדין אפילו טובא.
לא

1 מולחו - הנך אמוראי. כרבה לא אמרי - דיליף מ'למען ידע'. הווא - לאו בדיעה
2 דישבת סוכה קא אמר, אלא בדיעות דורות הדין הדין סוכות עניי כבוד הנעשה
3 לאבות. לימות המשיח - אותם סוכות יהיו לצל לעונג ולמסורת. אבל סוכת מצוה
4 אינה לצל. תרתי - דאין שם סוכה אלא העשויה לצל. דהיא דמות המשיחית משום
5 דעשויה לצל - קרייה סוכה. משום קושיא
6 דאביי - דעשה מחיצות של ברזל. ושנויא לא
7 משמע להו, והוילי וקרא לאו דוקא עראי נטק,
8 לא יליפני מניה שיעורא. כמאן - מהנך
9 אמוראי דלעיל אולא דק בני בר. מחלוקת - דר'
10 יהודה ורבנן. משלט שלמא ביה עינא - דרך
11 דפנות. דאי טעמא משום עראי הוא, או משום
12 צל - בדפנות מגיעות לסכך אמאי מודו רבנן?
13 הכי גרסינן: מחלוקת בשאין בה אלא ארבע
14 אמות על ארבע אמות אבל יש בה יותר כו'.
15 משום צל - דאי משום משלט עינא, בטפי
16 מארבע אמות פורתא לא שלטא בה עינא. הכי
17 גרסינן: מחלוקת בשאינה מחוקת אלא כרי
18 ראשו כו' - ואם תאמר: קשיא דרב אדרב
19 אמוראי נינהו ולא יכיר דרב. כמאן דלא כחד -
20 מהנך דלעיל, ומפרשי טעמא דעשרים אמה.
21 דאי משום משלט עינא - בשיעורא דיותר
22 מכדי ראשו ורובו ושולחנו (נמי) לא שלטא, וצל
23 נמי ליכא, ומחיצות קבע נימי בעינא. ראשו ורובו
24 - דרך סודותן בחסיבה היתה, על מטות.
25 ומסובין על צד שמאלם, ואין אובלין זקופין
26 וישבין כמון. לפיכך הוצרך לומר ראשו ורובו,
27 לאפוקי קטנה שראשו נכנס בה ושולחנו ולא
28 רובו, או ראשו ורובו ולא שולחנו. למשכא -
29 למשך הסוכה. דאמר: בין גדולה בין קטנה לא
30 נחלקי אלא בשאין דפנות מגיעות. אלא רב
31 הונא ורב חנן - דאמר: טעמא דרבנן
32 בשיעורא דמשכא הוא, ומר אמר ארבע אמות
33 ומר אמר ראשו ורובו ושולחנו. נימא בהכשר
34 סוכה - בארבה וברחבה פליגי, דתרווייהו אית
35 להו דכי פליגי רבנן בסוכה המצומצמת -
36 בשיעור הכשר אורך סוכה פליגי ובטפי מדהא
37 מכשרי, אפילו היא גבוהה, דכיון דרויחא -
38 איכא צל סכך, או טעמא אחרינא להכשירה,
39 דרב הונא סבר: אי אפשר להעמיד מחלוקתן
40 בפחותה מארבע אמות, דאם כן - בלאו
41 גבוהה מעשרים אמה פסולה, דהכשר סוכה
42 בארבע אמות, כרבי דאמר לקמן הכי (ג.א.).
43 אבל יותר מכדי ראשו כו' כשרה - וטעמא
44 דפסול למעלה מעשרים לא ידע לן, כדאמרן
45 לעיל, דהך לא כחד. ומר סבר ככדי ראשו
46 ורובו ושולחנו - וכן ביותר עד ארבע אמות
47 פליגי בגובה, וטעמא משום צל אבל ביותר
48 מארבע - לא פליגי, דכיון דרויחא איכא צל.
49 מיתיבי - להנך אמוראי דפרישו דפלגותא
50 דמתניתין, כדמפרש ואיל. קמן שאני צריך
51 לאמו - אמרין לקמן (ב.ה.א.) דדידי לחביו
52 במצות סוכה. מדרבנן - שהוקיפו להרגיל את
53 הקטן למצוה שהוא ראוי לה, כדי שיהא מחונך
54 ורגיל למצות.

1 **בולחו כרבה לא אמרי** - ההוא ידעיה לדרות היא.
2 **כרבי זירא נמי לא אמרי** - ההוא לימות המשיח
3 הוא דכתיבי. **ורבי זירא: אם כן לימא קרא "וחופה**
4 **תהיה לצל יומם", ומאי "וסוכה תהיה לצל יומם"**
5 **- שמעת מינה תרתי. כרבה נמי לא אמרי - משום**
6 **קושיא דאביי. כמאן אולא הא דאמר רבי יאשיה**
7 **אמר רב: מחלוקת בשאין דפנות מגיעות לסכך, אבל**
8 **דפנות מגיעות לסכך - אפילו למעלה מעשרים אמה**
9 **כשרה. כמאן - כרבה, דאמר: משום דלא שלטא בה**
10 **עינא, וכיון דדפנות מגיעות לסכך - משלט שלמא**
11 **בה עינא. כמאן אולא הא דאמר רב הונא אמר רב:**
12 **מחלוקת בשאין בה אלא ארבע אמות על ארבע**
13 **אמות, אבל יש בה יותר מארבע אמות על ארבע**
14 **אמות - אפילו למעלה מעשרים אמה כשרה. כמאן**
15 **כרבי זירא, דאמר: משום צל הוא, וכיון דרויחא**
16 **איכא צל סוכה. כמאן אולא הא דאמר רב חנן**
17 **בר רבה אמר רב: מחלוקת בשאינה מחוקת אלא**
18 **כדי ראשו ורובו ושולחנו, אבל מחוקת יותר מכדי**
19 **ראשו ורובו ושולחנו - אפילו למעלה מעשרים אמה**
20 **כשרה. כמאן? דלא כחד. בשלטא דרבי יאשיה פליגא**
21 **אדרב הונא ורב חנן בר רבה, דאינהו קא יהבי שיעורא**
22 **במשכא, ואיהו לא קא יהיב שיעורא במשכא. אלא**
23 **רב הונא ורב חנן בר רבה, גימא בהכשר סוכה**
24 **קמפליגי; דמר סבר: הכשר סוכה בארבע אמות, ומר**
25 **סבר: הכשר סוכה במחוקת ראשו ורובו ושולחנו?**
26 **לא, דכולי עלמא הכשר סוכה ראשו ורובו ושולחנו.**
27 **ורבא קתא קמפליגי; דמר סבר: במחוקת ראשו ורובו**
28 **ושולחנו פליגי, אבל יותר מראשו ורובו ושולחנו -**
29 **דברי הכל כשרה. ומר סבר: מראשו ורובו ושולחנו**
30 **עד ארבע אמות פליגי, אבל יותר מארבע אמות**
31 **דברי הכל כשרה. מיתיבי: סוכה שהיא גבוהה**
32 **למעלה מעשרים אמה - פסולה, ורבי יהודה מכשר**
33 **עד ארבעים וחמשים אמה. אמר רבי יהודה: מעשה**
34 **בתיילני המלכה בלוד, שהיתה סוכתה גבוהה מעשרים**
35 **אמה, והיו יקנים נכסין ויוצאין לשם, ולא אמרו לה**
36 **דבר. אמרו לו: משום ראייה?! אשה היתה ופטורה**
37 **מן הסופה. אמר לחן: ותלא שבועה בגנים הווי לה.**
38 **ועוד: כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים.**
39 **למה לי למיתני "ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא**
40 **על פי חכמים"? הכי קאמר להו: כי תאמרו בגנים**

41 **קטנים היו, וקטנים פטורין מן הסופה, בין דשבעה הווי - אי אפשר דלא הווי כהו חד שאינו צריך לאמו. וכי תימרו: קמן**
42 **שאינו צריך לאמו - מדרבנן הוא דמיתיבי, ואיהו בדרבנן לא משנחה - תא שמע: ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא על פי**
43 **חכמים. בשלטא כמאן דאמר בשאין דפנות מגיעות לסכך מחלוקת - דרבה של מלכה לישב בסוכה שאין דפנות מגיעות לסכך**
משום

משום

הונא ורב חנן, קא יהיב שיעורא במשכא – תלו את טעם חכמים
 להחמיר בגבוהה מעשרים, בשיעור משך הסוכה, ואיהו – רבי
 יאשיה לא קא יהיב שיעורא במשכא, אלא תלה זאת בדפנות
 מגיעות לסכך או לא. אלא רב הונא ורב חנן בר רבה שנחלקו
 האם מודים חכמים ביותר מארבע אמות או אף ביותר משבעה
 טפחים, נימא בהכשר סוכה קמיפליג – שמוא נאמר שלדברי
 שניהם לא נחלקו אלא בשיעור סוכה מצומצמת וביותר מזה היא
 כשירה לדברי הכל, אלא שנחלקו מהו שיעור הכשר סוכה, דמר
 – רב הונא סבר שהכשר סוכה הוא פאריבע אמות על ארבע אמות
 וכשית רבי להלן (א), ובפחות מזה היא פסולה אם כשתיא
 פחותה מעשרים אמה, ולכך ביאר שנחלקו בסוכה שגודלה ארבע
 אמות, ומר – רב חנן סבר שהכשר סוכה הוא במחוקת ראשו ורובו
 ושולחננו – שבעה על שבעה טפחים, ולכך אמר שביותר משיעור
 זה מודים רבנן שכשירה אפילו אם היא גבוהה מעשרים. דוחה
 הגמרא: לא בזה נחלקו רב הונא ורב חנן, אלא דכילוי עלמא הכשר
 סוכה ראשו ורובו ושולחננו – שבעה על שבעה טפחים, והכא קהא
 קמיפליג, דמר – רב חנן סבר שדווקא במחוקת ראשו ורובו
 ושולחננו פליגי חכמים ורבי יהודה, אכל אם גודל הסוכה יותר
 מראשו ורובו ושולחננו דברי הכל בשירה, ומר – רב הונא סבר
 שמראשו ורובו ושולחננו עד ארבע אמות פליגי חכמים ורבי יהודה,
 משום שעד ארבע אמות עדיין אין צורך בצל הסכך, אכל יותר
 מארבע אמות דברי הכל בשירה כיון שיש צורך בצל הסכך אפילו
 אם גבוהה יותר מעשרים אמה.
 הגמרא מקשה על דברי רב הונא ורב חנן שביארו את מחלוקת
 חכמים ורבי יהודה דווקא בסוכה קטנה: מיתני, שנינו בברייתא
 את מחלוקת חכמים ורבי יהודה, סוכה שהיא גבוהה למעלה
 מעשרים אמה, פסולה, ורבי יהודה מכשר אפילו אם היא גבוהה
 עד ארבעים וחמשים אמה. אמר רבי יהודה ראייה לדבריו, מעשה
 בחילוני המלכה בלוד שהיתה סוכתה גבוהה יותר מעשרים אמה, והיו
 זקנים – חכמי לוד נכנסין ויוצאין לשם ולא אמרו לה דבר, הרי
 שהודו חכמי לוד שסוכה כשירה אפילו ביותר מעשרים אמה.
 אמרו לו חכמים וכי משם אתה מביא ראיה לדברך, והלא הילני
 המלכה אשה היתה ופטורה מן הסוכה ולכן לא מחו בה חכמים,
 אבל למחויבים במצוה מודים חכמי לוד שסוכה זו פסולה. דחה
 רבי יהודה את דבריהם ואמר להן, ותלא שבעה פנים הווי לה והיתה
 צריכה לחנכם למצוות ואם הסוכה פסולה מדוע לא מיחו בה
 חכמים. ועוד הוכיח רבי יהודה, שהלא כל מעשיה לא עשתה אלא
 על פי חכמים – אף על פי ששנים פטורות ממצות סוכה, מכל מקום
 הילני שישבה בסוכה ורצתה לקיים את המצוה ודאי שעשתה את
 הסוכה כשירה כהלכתה.
 קודם שמבארת הגמרא את הקשיא מברייתא זו, מבארת הגמרא
 את דברי הברייתא ושואלת: למה לי למיתני – לשם מה הוצרך רבי
 יהודה לומר 'ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים',
 שכוונתו בזה להוכיח מעצם ישיבתה בסוכה, שהיא כשירה, והלא
 די בטעם הראשון ששבעה בנים היו לה ועליה לחנכם במצוות.
 מבארת הגמרא: הני קאמר להו רבי יהודה לחכמים, כי 'אם
 תאמרו שבניה של הילני המלכה פנים פנים היו, ולכך הושיבה
 אותם בסוכה זו ולא מיחו בה שהרי פנים פנים מן הסוכה, אענה
 לכם כיון דשבעה בנים היו, אי אפשר דלא הווי בהו חד שאינו צריך
 לאמו והרי הוא חייב מדרבנן במצות סוכה. וכי תימרו חנן, שאינו
 צריך לאמו רק מדרבנן הוא דמיתב במצות סוכה מדין חינוך, ואיתי
 בדרבנן לא משגחה כיון שדין חינוך מוטל רק על האב ולא על
 האם, תא שמע – לכן הוסיף רבי יהודה ואמר טעם נוסף ועוד כל
 מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים, שהרי כיון שאין להם אב
 מוטל על בית דין לחנכם, וכיון שלא אמרו לה דבר, מוכח שגם
 סוכה הגבוהה מעשרים אמה כשירה.
 אחר שביארה הגמרא את דברי הברייתא, מקשה ממנה הגמרא:
 בשלמא אמר – רבי יאשיה שביאר שפאריבע אמות מגיעות
 לסכך מחלוקת, מובן מה שחביא רבי יהודה ראייה לדבריו
 מברייתא זו, כיון שדריכה של מלכה לישב בסוכה שאין דפנות
 מגיעות לסכך

עתה מבארת הגמרא מדוע לא אמר כל אחד מהאמוראים
 כסברת האחרים: פוליהו – רבא ורבי זירא, פריכה – שלמד דין זה
 מהנאמר 'למען ידעו' שצריך היושב לידע שהוא יושב בצל סוכה,
 לא אמרי, כיון שלדעתם אין כוונת הפסוק לידיעה הנצרכת
 ליושבים בסוכה, אלא כוונת הפסוק ההוא, בדיעה לדורות היא –
 שידעו הדורות הבאים שהקיף הקדוש ברוך הוא את אבותינו
 בענני הכבוד בעת הליכתם במדבר. ורבה ורבי פריכה וירא נמי לא
 אמרי, שלמד מהפסוק 'וסכה תהיה לצל' שצריך לישוב בצל סכך
 ולא בצל דפנות, משום שהפסוק ההוא, לימות המשיח הוא דרתיב,
 שאותם סוכות שיעשה הקדוש ברוך הוא לצדיקים בימות המשיח
 יהיו לצל לעונג ולמסתור, אבל בסוכת מצוה אפילו אם אין הסכך
 משמש לצל כגון שהוא למעלה מעשרים אמה, יש עליה שם
 סוכה. מקשה הגמרא: ורבי וירא איך למד מפסוק זה דין סוכת
 מצוה, הלא שם מדובר בסוכה העתידה לימות המשיח. מתרצת
 הגמרא: אם כן שהפסוק מדבר רק לימות המשיח, לימא קרא
 'הפה' תהיה לצל יומם, שחופה היא לשון דבר המכסה מפני
 החמה והמטר, ומאי 'וסכה' תהיה לצל יומם – מדוע שינה הפסוק
 לשון ואמר 'סוכה' שמעת מינה תרתי – מוכרח שהפסוק בא
 להשמיענו גם על סוכת מצוה, שמשמעות סכך הוא שעשאו לצל.
 ממשכה הגמרא לבאר שרבה ורבי זירא פריכה נמי לא אמרי,
 שלמד מהנאמר 'בסכות תשובו שבעת ימים' שצריכה הסוכה
 להיות ראויה לדירת ערא, משום קושיא דאבוי – שאם צריך
 שתהיה הסוכה דירת ערא נמצא שגם סוכה העשויה ממחיצות
 של ברזל פסולה, וכיון שבזה כולם מודים שכשירה, על כרחך אין
 כוונת הכתוב למעט דירת קבע.
 הגמרא מביאה אמוראים שמגבילים את מחלוקת רבי יהודה
 וחכמים לאופנים מסוימים, ומבארת את דבריהם לפי הטעמים
 שהובאו לעיל: במאן אולא – לפי איזה מהטעמים יבואר, הא דאמר
 רבי יאשיה אמר רב, שהמחלוקת בין רבי יהודה לרבנן היא דווקא
 באופן שאין דפנות הסוכה מגיעות לסכך ויש אורח ביניהם, אכל אם
 דפנות הסוכה מגיעות לסכך מודים רבנן שאפילו אם הסכך למעלה
 מעשרים אמה בשירה. מבארת הגמרא: במאן – כפי איזה מהטעמים
 סובר רב, פריכה, דאמר שטעם חכמים הוא משום דכתיב 'למען
 ידעו דרתיכם, ולמעלה מעשרים אמה לא שלמא פה עינא,
 ולפיכך דווקא אם אין הדפנות מגיעות לסכך פסולה שאין היושב
 בסוכה רואה שיושב בצל הסכך, אבל אם הדפנות מגיעות לסכך
 מודים חכמים שכשירה, שכיין דפנות מגיעות לסכך משלם שלמא
 פה עינא – משום שהעין שולטת בסכך דרך הדפנות גם אם הוא
 גבוה מעשרים אמה. במאן אולא – לפי איזה מהטעמים יבואר הא
 דאמר רב הונא אמר רב, שהמחלוקת בין רבי יהודה לרבנן היא
 דווקא באופן שאין פה – ברוחב הסוכה אלא ארבע אמות על ארבע
 אמות, אכל אם יש פה יותר מארבע אמות על ארבע אמות מודים
 רבנן שאפילו אם היא הסוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה בשירה.
 מבארת הגמרא, במאן פריכה וירא, דאמר שטעם חכמים משום צל
 הוא – שלמעלה מעשרים אין צורך בצל הסכך, ולפיכך אם רחבה
 הסוכה יותר מארבע אמות מודים חכמים שכשירה שכיין דרתיב
 – כיון שהסוכה רחבה, איפא צל סוכה – יש צורך בצל הסכך
 אפילו אם היא גבוהה יותר מעשרים אמה.
 במאן אולא – לפי איזה מהטעמים יבואר רב דאמר רב חנן בר רבה
 אמר רב, שהמחלוקת בין רבי יהודה לרבנן היא דווקא בסוכה
 שאינה מחוקת פרי ראשו ורובו ושולחננו, דהיינו רוחב של
 שבעה טפחים על שבעה טפחים, אכל אם הסוכה מחוקת יותר
 מכדי ראשו ורובו ושולחננו, מודים רבנן שאפילו למעלה מעשרים
 אמה בשירה. מבארת הגמרא: במאן, דלא כד – מימרא זאת אינה
 מתפרשת אף לא כאחד מהטעמים שהובאו לעיל, שהרי אין
 היושב בה יודע שהוא יושב בצל הסכך, ועדיין אין צורך בצל
 הסכך, וגם אין הסוכה ראויה להיות דירת ארעי.
 הגמרא מבארת במה נחלקו אמוראים אלו: בשלמא דרבי יאשיה
 שאמר שחכמים מודים באופן שהדפנות מגיעות לסכך, פליגא –
 חולק ארבע הונא ורב חנן בר רבה שאמרו שחכמים מודים בסוכה
 הגדולה מארבע אמות או משבעה טפחים, משום דאינהו – רב

59 שולחנו, בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין, אלא על כרחך
60 שנחלקו לענין היושב בסוכה גדולה כששולחנו בתוך הבית.
61 מקשה הגמרא, וכי תעלה על דעתך שבסוכה קמנה לא פליגי בית
62 שמאי ובית הלל, והלא מסתירת הברייתות המובאת להלן מוכח
63 שבית שמאי ובית הלל נחלקו גם בשיעור סוכה קטנה, והתניא,
64 סוכה שמתוקת ראשו ורובו ושולחנה פשרה, רבי אומר עד שיהא
65 בה ארבע אמות על ארבע אמות, מפני שסוכה צריכה להיות דירת
66 קבע בבית, וכל בית שאין בו ארבע על ארבע אמות אין שמו בית,
67 הרי שלדעת חכמים הסוכה צריכה להיות ראיה להחזיק אף את
68 שולחנו. ותניא אידך – ובברייתא אחרת שנינו, רבי אומר כל סוכה
69 שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות פסולה, וחכמים אומרים
70 אפילו אינה מתוקת אלא ראשו ורובו פשרה. ואילו שולחנה לא
71 קתני, הרי ששיעור הסוכה הוא בכדי ראשו ורובו בלבד, קשיין
72 אהרין – דברי חכמים שבשתי הברייתות סותרים זה את זה, אלא
73 לא שמע מינה, הא – הברייתא הראשונה היא דברי בית שמאי
74 הסוברים שצריך שתהא מחזקת ראשו רובו ושולחנו, ואילו הא –
75 הברייתא השנייה היא כדברי בית הלל הסוברים שדי בשיעור
76 ראשו ורובו ללא שולחנו, ונמצא שנחלקו בשיעור סוכה קטנה.
77 אמר רב וזמרא, מתניתין נמי דיקא – גם מהמשנה משמע שנחלקו
78 בשיעור סוכה קטנה, מדקתני בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין
79 ומשמע שהנידון הוא על הסוכה אם היא כשירה או לא, ואם
80 איתא שנחלקו לגבי היושב בסוכה גדולה בפתח הסוכה ושולחנו
81 בתוך הבית, בית שמאי אומרים לא יצא ובית הלל אומרים יצא
82 מיפני ליה – היה ראוי יותר לתנא לנקוט בדבריו שמחלוקתם היא
83 האם יוצא ידי חובתו, שהרי הסוכה לכשעצמה ודאי כשירה היא
84 לכל הדעות, אלא מוכח שנחלקו בדין סוכה קטנה שאין בה מקום
85 לשולחנו. מקשה הגמרא, ואלא קשיא מי שקיה – שהרי מלשון
86 המשנה שכתבה 'מי שהיה ראשו ורובו' וכו' ולא כתבה 'סוכה
87 המחזקת' משמע שמדובר בסוכה גדולה והחסרון הוא שיושב על
88 פתחה. מתרצת הגמרא, לעולם בתרתי פליגי – בית שמאי ובית
89 הלל אכן נחלקו בשני דינים, פליגי בסוכה קמנה מהו שיעורה,
90 ופליגי בסוכה גדולה שהיה שולחנו בתוך הבית האם גזירים שמא
91 ימשך, וחסורי מיחסרא והכי קתני – דברי המשנה חסרים, וכך
92 צריך לומר: מי שקיה ראשו ורובו בסוכה גדולה ושולחנה בתוך
93 הפתח, בית שמאי אומרים לא יצא משום גזירה שמא ימשך, ובית
94 הלל אומרים יצא ולא סברו גזירה זו, וסוכה שאינה מתוקת אלא
95 כדי ראשו ורובו בלבד, בית שמאי פוסלין משום שצריך שיהיה בה
96 שיעור ראשו ורובו ושולחנו, ובית הלל מכשירין אפילו אם יש
97 מקום בסוכה לראשו ורובו בלבד.
98 מבררת הגמרא: מאן תנא ליה התנו רבנן – כמו איה שיטה
99 נשנית הברייתא דלהלן, בית שמאי בו ארבע אמות על ארבע אמות
100 אינו נקרא 'בית', וכל הדינים האמורים בתורה לגבי 'בית' לא
101 נאמרו בו, ועל כן: פטור מן המעקה – אין חובה להניח מזוזה
102 בפתחו. ופטור מן המעקה – אין חובה לעשות מעקה לגגו. ואינו
103 מטמא בנגעים – אם נמצא נגע צרעת על אחד מקירותיו, אין עליו
104 דין טומאת בתים. ואינו נחלק בכתו ערי חומה – אם היה בתוך
105 עיר המוקפת חומה אין דינו ככל בית שיכול לפדותו רק בתוך
106 השנה הראשונה למכירתו, אלא דינו כשדה ויכול לפדותו לאחר
107 שתי שנים ממכירתו ועד היובל, ואם לא פדאו חוזר לבעליו
108 ביובל. ואין חזרין עליו מעורב הפלחמה – אם בנאו ולא חנכו
109 אינו נחשב בבית, ואין חזרין עליו מעורב המלחמה. ואין
110 מערבין בו – הדר בו אינו צריך לתת פת ולהשתתף בעירובי
111 חצירות. ואין משתתפין בו – חצר שפתוח לה רק בית זה, אינה
112 צריכה להשתתף עם שאר בני המבוי 'בשיתופי מבואות'. ואין
113 מניחין בו עירוב – העירוב חצירות, שבאמצעותו מצטרפים כל
114 בני החצר כמי שדרים בבית אחד, צריך שיהיה מונח בתוך אחד
115 הבתים שבחצר, ובית זה אין מניחים בו את העירוב.

1 משום איריא – כדי שיכנס לסוכה אויר ויצננה מהחום, אלא למאן
2 דאמר – רב הונא ורב חנן שאמרו שרק בסוכה קמנה נאמרה
3 מהלוקת רבי יהודה ורבנן ולרב הונא עד ארבע על ארבע אמות,
4 ולרב חנן בסוכה של שבעה על שבעה טפחים, וכי דרבה של
5 מלכה לישב בסוכה קמנה, הלא נערויה ומשרתיה מסובים עמה,
6 ובדאי שהיתה יושבת בסוכה גדולה מארבע על ארבע אמות,
7 ואם כן מה הביא רבי יהודה ראייה לדבריו מסוכתה של הילני
8 המלכה, הרי בזה מודים חכמים שהיא כשירה אף שהיא גבוהה
9 מעשרים אמה. מתרצת הגמרא: אמר רב רב אדא, לא נצרכה
10 אלא לסוכה העשויה קיטוניות קיטוניות – אכן דרבה של מלכה
11 לשבת בסוכה גדולה, אלא שסוכה זו עשויה היתה מכמה חדרים
12 קטנים עבורה ועבור משרתיה, ושיעור כל חדר כסוכה קטנה,
13 וזוה הוכיח רבי יהודה שאפילו בסוכה קטנה לא מידחו חכמי לוד
14 אף על פי שהיא גבוהה יותר מעשרים אמה. מקשה הגמרא: וכי
15 דרבה של מלכה לישב בסוכה כזו העשויה קיטוניות קיטוניות,
16 והלא דרך המלכים לישב בסוכות רחבות וגדולות. אמר רב אשי,
17 לא נצרכה אלא לקיטוניות שפה – אכן היתה להילני סוכה רחבה
18 וגדולה בדרך המלכים, אלא שהיה לה בה חדר קטן בשיעור של
19 ארבע על ארבע אמות שבו היתה יושבת משום צניעות, ובה
20 נחלקו רבי יהודה ורבנן, רבנן סברי, גינה בסוכה מעליא הוו יתבי
21 – בסוכה הגדולה שהיא כשירה ישבו, ורק איהי – הילני המלכה
22 יתבה בקיטוניות משום צניעותא, ומשום הכי לא אמרי לה דבר
23 שהרי אשה פטורה מהסוכה. ורבי יהודה סבר, גינה גבה הוו יתבי
24 – גם בניה ישבו יחד אתה בסוכה הקטנה שרחבה ארבע על ארבע
25 אמות ואפילו הכי לא אמרי לה דבר, על כן הוכיח כמאן רבי
26 יהודה בדרתו שלמעלה מעשרים כשירה אפילו בסוכה קטנה.
27 אמר רב שמואל בר יצחק, פסק ההלכה הוא שצריכה הסוכה
28 שתהא מתוקת ראשו ורובו ושולחנה – שבעה על שבעה טפחים,
29 וכל שיש בה פחות משיעור זה פסולה. אמר ליה רבי אבא, במאן
30 – כמו מי פסקת הלכה זו, האם בבית שמאי שפוסלים במשנה
31 להלן (כה) מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית,
32 והיינו שאין בסוכה מקום לשולחנו, ולא בבית הלל שכשירו
33 אפילו כשיש בסוכה מקום לראשו ורובו ללא שולחנו, ולדעתם
34 שיעור סוכה קטנה הוא ששה על ששה טפחים. אמר ליה רב
35 שמואל בר יצחק, אלא במאן, כלומר ודאי שפסקתיה הלכה זו
36 כשיטת בית שמאי. איבא דאמרי אמר רבי אבא לרב שמואל בר
37 יצחק, דאמר לך מני – כמו מי פסקת הלכה זו, אמר ליה, בית שמאי
38 היא ולא תווי מינה, שבה ההלכה בבית שמאי.
39 מתקיף לה רב נחמן בר יצחק, מאי דבית שמאי ובית הלל בסוכה
40 קמנה פליגי – מניין שמחלוקת בית שמאי ובית הלל במשנה זו היא
41 בשיעור סוכה קטנה, שלבית שמאי צריך שיהא משך הסוכה
42 שיעור של ראשו ורובו ושולחנו, ולבית הלל די שתחזיק ראשו
43 ורובו בלבד, ולפי זה דבריו של רב שמואל בר יצחק הם בבית
44 שמאי, דלמא בית שמאי ובית הלל בסוכה גדולה פליגי, ורבנן
45 דתיבי אפומא דמשללתא – שיושב בפתח הסוכה ושולחנה נמצא
46 בתוך הפתח, דבה בית שמאי סברי שפסולה משום דגורין שפא
47 ימשך אחר שולחנה ויכנס ויאכל בתוך הבית, ובית הלל סברי לא
48 גורין וכיון שעתה יושב בתוך הסוכה מותר לו לאכול שם, אבל
49 שיעור סוכה קטנה גם לבית הלל הוא כדי ראשו רובו ושולחנו.
50 ומוסיף רב נחמן בר יצחק, דיקא נמי – ביאור זה במחלוקת בית
51 שמאי ובית הלל מדויק בדברי המשנה, דקתני מי שקיה ראשו
52 ורובו בסוכה ושולחנה בתוך הבית, בית שמאי פוסלין ובית הלל
53 מכשירין, ומשמע שמדובר בסוכה גדולה אלא שהאדם יושב בה
54 כששולחנו בתוך הבית, שהרי אם איתא – אם נחלקו לענין סוכה
55 קטנה שאין בה כדי להחזיק גם את שולחנו אם היא כשירה או
56 לא, לא היה למשנה לנקוט לשון זו המתייחסת לאדם היושב
57 בסוכה, אלא מחוקת ואינה מחוקת מיפני ליה – היה למשנה
58 להתייחס לסוכה עצמה ולומר שסוכה המחזקת ראשו ורובו ללא

1 לא נצרכה אלא לקטניות שבה – מה שדחק בקונטרס לרב חנן בר רבה מה ראה לרבי
2 יהודה. הא אי אפשר לשבעה בנים בשבעה טפחים – לאו פירכא היא דדילמא ארוכה
3 טובא, אבל לא היתה רחבה שבעה טפחים, ובניה באותו אורך הוו יתבי.
4 דאמר לך מני בית שמאי היא ולא תוון מינה כו' – בסדר רב עמרם פסק בששה מקומות

5 הלכה בבית שמאי. חדא – האי דסוכה צריכה
6 שתהא מחוקת ראשו ורובו ושולחנו. ואיך,
7 במנחות פרק "התבלת" (מ.א. ושם) גבי סדן
8 בצציצה, בית שמאי פטרין ובית הלל מחייבין.
9 עוד לשם: במה חוטיין הוא נותן, בית שמאי אמרי
10 ארבעה ובית הלל אומרים שלשה. עוד התם:
11 כמה תהא משולשלת, בית שמאי אומרים:
12 ארבעה, ובית הלל אומרים שלשה. בכל הני עבדי
13 בבית שמאי. ואיך במסכת ברכות פרק "אלו
14 דברים" (נ.א.ב.) בית שמאי אומרים מכבדין אתן
15 הבית ואחר כך נטלין לידים. ואמרינן בגמרא:
16 בבבליה פירקין הלכה בבית הלל, בר מוך. עוד
17 התם, בסוף פירקין. גבי מי שאכל ושחה ולא בייך
18 דמיית בגמרא עובדא דרבה בר בר חנה דאשכח
19 יונה דדהבא, וחד תלמיד דעבר בבית שמאי
20 ואשכח אתנא, ואיך תלמיד דעבר בבית הלל
21 ואכליה אריה. וקצת קשה הא דקאמר התם:
22 בבבליה פירקין הלכה בבית הלל בר מוך. ושמא
23 לבקרו ומצאוהו דהתם ישיב ראשו ורובו כסוכה
24 עבדינן בבית שמאי. ועל מה שפסק בדרך דהבא
25 בבית שמאי – אין להקשות מהא דאמרינן פרק
26 קמא דברכות (יא.א.) דאמר רב יוסף: עשה כדברי
27 בית שמאי – לא עשה ולא כלום, ומייתי ראייה
28 מההיא מילתא דסוכה, מעשה ברבי יוחנן החורני
29 שחלה והלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל
30 לבקרו ומצאוהו דהתם ישיב ראשו ורובו כסוכה
31 ושולחנו בתוך הבית. אמרו לו זקני בית שמאי: אם
32 כן היית נוהג כל ימך – לא קיימת מצות סוכה
33 כל ימך. ומסקינן התם: דהלכה כרבי יוחנן
34 החורני. דהייא פלוגתא בסוכה גדולה, כדמסקינן
35 דבתרתי פליגי, בההיא הלכה בבית הלל. אבל
36 הכא בסוכה קטנה, ובדא הלכה בבית שמאי.
37 מיהו שמעתין דהתם ישיב ראשו ורובו כסוכה
38 דעשה בבית שמאי לא עשה ולא כלום: דראיה
39 דמייתי בעשה בבית הלל מיירי: ועוד: וכי צריך
40 ראייה על זה היכא דהלכה בבית הלל שאם עשה
41 בבית שמאי לא עשה ולא כלום: וצריך לומר:
42 דאיצטרך התם לאיתויי היכא דבית הלל
43 מתחייבים מדרבנן ובית שמאי מוקמי לה
44 אדאורייתא, ולא גורינן אם עשה כדברי בית
45 שמאי לא יצא ידי חובתו אפילו דאורייתא.
46 כדאשכחן לבית שמאי היכא דיתבי אפיתתא
47 דמטללתא, דגורי שמא ימשך אתר שולחנו,
48 וקאמרי: לא קיימת מצות סוכה מימך, דאפילו
49 מדאורייתא לא קיים. ומדבית שמאי נשמע לבית
50 הלל. **בית** שאין בו ארבע אמות – בירושלמי
51 חשיב שאין טובל למעשר, והנודר מן הבית מותר
52 ליכנס בו. ועוד הוה ליה למימר לענין פתח בית
53 אב של נערה המאורסה. **ואין** מניחין בו עירוב
54 – דלא חזי לירידה. ואפילו לשמואל, דאמר פרק
55 "מי שהוציא אוהו" (עירובין מט.א. ושם): עירוב
56 משום קנין, לא מינקט רשותיהו בשביל בית דלא
57 חזי לירידה. ודכוותיה אשכחן התם שמואל גופיה,
58 דאמר: בית שמניחין בו עירוב אין צריך ליתן פת. מאי טעמא – כולוהו הכא דיירי. ואף על פי דאית ליה עירוב משום קנין, ומקני אהדי משום דמניח עירובן בביתו.

1 משום אוריא – רוח שהוא שולט בה, מפני החום. אלא למאן דאמר בקמנה פליגי –
2 אבל בגדולה אפילו רבנן מודו. וכי דרבה של מלכה – והלא נערוהיה ומשרתיה
3 מטובים עמה. לקטניות שבה – סוכה גדולה לבני מסביתה, וקטניות קטנה בתוכה
4 לצניעות. והיא בקטניות יתבא, ואף על גב דפסולה – לא איכפת לך, דאשה פטורה
5 מן הסוכה. ורבי יהודה פבר כו' – ואם תאמר:

6 לרב תנן דמוקי פלוגתא בשאינה מחוקת אלא
7 כדי ראשו ורובו ושולחנו, הכא כיון דבניה גבה
8 היא לה גדולה, ומודו בה רבנן, ומאי ראייה
9 של רבי יהודה? יש לומר: דשולחנה בתוך
10 הסוכה הגדולה היתה, ובניה על השולחן היו
11 יושבין ראשן ורובן, ולא כמטובין הן ולא
12 כקופין. ולי נראה: דהיא לרב חנן קשיא, והאי
13 תירוצא לרב הנא הוא. וכן עיקר, דשיעור
14 ראשו ורובו אמרינן לקמן דאינו אלא שבעה
15 טפחים, ואי אפשר לשבעה בנים בשבעה
16 טפחים. **בבית שמאי** – דאי בבית הלל לא בני
17 שולחנו כדלקמן בפרק "הישן" (כח.א.): ודיקא
18 נמי גרסינן – ודיקא נמי כדלקמן בגדולה פליגי,
19 והוא יושב על הפתח מבחוץ, וראשו מושבב
20 לתוכה, ושולחנו לפני גופו בבית. מדרתני –
21 גבי פלוגתא מי שהיה, ולא איירי בשיעורא
22 דסוכה. **ואם איתא** – דבשיעורא דסוכה פליגי,
23 ליתנא: סוכה המחוקת ראשו ורובו ושולחנו –
24 כשרה, ושאינה מחוקת אלא כדי ראשו ורובו
25 – בית שמאי פוסלין כו'. אמר מר זוסיא דיקא
26 נמי – דבקטנה פליגי, ובשיעורא דפוסלין
27 ומכשירין על כרחך אסוכה מהדרי: אלא לא
28 גרסינן, והכי גרסינן לעולם בתרתי פליגי. פטור
29 מן המזוזה – כולה מפרש טעמא לקמן. ואינו
30 נלתיב – אלא מדרוהו לעולם, ורובא ביובל אם
31 לא גאלו, כשאר קרקע בלא בנין. מעריבי
32 המלחמה – "מי האיש אשר בנה בית חדש" וגו'
33 (דברים כ.). ואין מעריבין בו – דרך בתים
34 להיות פתוחין לחצר, והרבה בתים פתוחים
35 לחצר אחת, והן יוצאין דרך חצר לרשות
36 הרבים, נמצא החצר רשות לכולן, והבתים כל
37 אחד מיוחד לבעליה. ואמרו חכמים: אין מוציאן
38 מרשות לרשות בלא עירוב שיערב כל הרשויות
39 להיותם רשות אחת. ותיקנו ליתן כל בית ובית
40 שבחצר פת וכולן כסל אחד, ומניחין אותו
41 באחד מן הבתים, ונעשים כולם כאילו דרין
42 באותו בית וכל הבתים ידיר אחת. ואשמעינן
43 הכא דבית שאין בו ארבע על ארבע אין צריך
44 ליתן את הפת. ואין משתתפין בו – שתיקנו
45 חכמים על כל חצר הפתוחה למבוי כדרך
46 שתיקנו עירוב לבתי החצר, שיהו נותנין
47 בשיתוף, ואם בית קטן זה פתוח לחצר שבמבוי,
48 ואין בית אחר פתוח לה – אין משתתפין בה,
49 אין צריכה ליתן בשיתוף. ואין מניחין בו עירוב
50 – החצר, לאחר שגבו אותו מן הבתים.
ואין

38 **שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין**, מאן תנא להא דתנו רבנן: **בית שאין בו ארבע אמות על**
39 **ארבע אמות, פטור מן המזוזה ומן המעקה, ואינו מפומא בנגעים, ואינו נחלט בבתי ערי חומה,**
40 **ואין חזרין עליו מעורכי המלחמה, ואין מעריבין בו ואין משתתפין בו, ואין מניחין בו עירוב,**
ואין

1 ואין עושין אותו עיבור בין שתי עירות — תימה: האי בית מאי עבידתיה? לר' מאיר דאמר
 2 פרק "כיצד מעברין" (עירובין נו,א ושם) נותנין קרפף לזו וקרפף לזו — בלא בית כך
 3 היא, וכן לרבנן אליבא דרב הונא בדמגרא. ולחייא בר רב דאמר קרפף אחד לשתייהן — אותו
 4 קרפף אינו צריך בית. ואי כשיש יותר ממאה וארבעים ואחת אמה ושליש אמה בין שתי
 5 עירות, הדוא שיעור שני קרפפיות שעכשיו

6 מצטרף בית זה לצרפן, דכשיש בו ארבע חשיב
 7 למעט האויר ולצרפן ואי לית ביה ארבע אמות
 8 לא חשיב והי כמאן דליתא, ואין העירות
 9 מתחברות בין לרב הונא בין לחייא בר רב — אם
 10 כן מה לו לחזקתי שתי עירות? הנה ליה למימר
 11 ואין עושין אותו עיבור לעיר אחת, כיון שאין בו
 12 ארבע אמות. דאי היה בו ארבע אמות וקאי לתוך
 13 שבעים אמה ושיריים — הנה מתערב עם העיר
 14 למדוד מן הבית, דשל עיר אחת יכולין לעשות
 15 בורגנין ללכת במקום שירצו, כדאמרין בפרק
 16 "עושין פסין" (עירובין כא,א): אתיתו מבניש לבי
 17 כנישתא דדניאל דהוי תלתא פרסי אמאי סמכיתו
 18 — אבורגנין, הא אבה דאימך אמה: אין בורגנין
 19 בבבל. נפק אחיז ליה מתוותא דמיבלען בשבעים
 20 אמה ושיריים, ואומר רבינו שמואל בן מאיר,
 21 דגרסינן הכא: ואין עושין עיבור לעיר, וכן משמע
 22 בירושלמי דגרסינן ואין עושין אותו חיבור לעיר.
 23 ורבינו חם מקיים גרסת הסופרים, ומפרשי: דאין
 24 נותנין לזה הבית דין עיבור שבין שתי עירות,
 25 דלרבנן לעיר אחת בפני עצמה אין לה קרפף,
 26 כדאמרין (עירובין נו,א): לא אמרו קרפף אלא בין
 27 שתי עירות, ואם היה לזה הבית ארבע אמות —
 28 היה לו דין עיר אחת לתת לו קרפף כמו לעיר,
 29 והיינו נותנין לבית זה ולעיר שאצלו שתי
 30 קרפפיות, כמו בשתי עירות לרב הונא ולחייא בר
 31 רב קרפף אחד לשתייהן. דעל כרחך לאו דוקא
 32 נקטי רבנן שתי עירות — הדוא הדין עיר ובית,
 33 אלא אנב דנקט ר' מאיר עיר — נקטי רבנן שתי
 34 עירות. דהא לחייא בר רב דאמר קרפף אחד
 35 לשתייהן — על כרחך לא נקטי רבנן שתי עירות
 36 דווקא, הדוא הדין עיר ובית, דעל ידי בורגנין
 37 המובלעים בתוך שבעים אמה ושיריים הולך,
 38 כדמוכח פרק "עושין פסין" (שם כא,א), ומידה, אין
 39 נראה שחשב בית כעיר לגמרי ליתן קרפף לבית
 40 אחד בפני עצמו לר' מאיר, ולרב הונא אליבא
 41 דרבנן ליתן לשני בתים בלא עיר קרפף לזו וקרפף
 42 לזו, ואף על פי שלחייא בר רב אליבא דרבנן הוי
 43 בית כעיר לגמרי, שנותנין לשני בתים בלא עיר
 44 קרפף אחד לשתייהן, דאי לאו הכי — עיר שאין לה
 45 חומה במה יתחברו הבתים ליחשב אחת, אם לא
 46 על ידי דמיבלען כל אחת ואחת בתוך שבעים אמה ושיריים של חברתה: דאין סברא להצריך
 47 שיגיע זו לזו.

1 ואין עושין אותו עיבור בין שתי עירות — דהנן במסכת עירובין (נו,א), נותנין קרפף לשתי
 2 עירות, אם יש לזו שבעים אמה ושיריים ולזו שבעים אמה ושיריים עשה — קרפף
 3 לשתייהן להיות אחת. שתי עירות המובדלות זו מזו מאה ארבעים ואחת אמות ושליש
 4 ויש באמצע בית — נמצא אותו בית בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים לשתייהן, נעשה
 5 אותו בית כעיבור לקח, כאשה עובדה שכריסה
 6 בולטת, ומצטרפת להיות שתייהן כאחת. ללך
 7 באחת מהן שיהו שתייהן לו כארבע אמות, ומונה
 8 אלפים מחוצה לקח, ואם יש בית פחות מארבע
 9 אמות — אינו חשוב לצרפן, ואין האחיז או
 10 השותפין חולקין בו — סלקא דעתך השתא
 11 שאין יכולין לבחון זה את זה לחלק, לפי שאין בו
 12 כדי לזה וכדי לזה, ליפא רבי היא — דלא חשיב
 13 סוכה בעיר מארבע אמות, ולא רבנן — דכי היכי
 14 דמכשרי בסוכה, אלמא דירה היא, והוא הדין
 15 לכל מילי דבית, בולחו בית כתיב כחו —
 16 "מזוות ביתך" (דברים ו) "כי תבנה בית חדש"
 17 (שם כב) "ובא אשר לו הבית" (ויקרא יד) "כי
 18 ימכור בית מושב" (שם כה) "אשר בנה בית
 19 חדש" (דברים כ), הכי גרסינן אין מערבין ואין
 20 משתתפין בו ואין מניחין בו עירוב דלא הוי
 21 לדירה עירובי חצירות אין מניחים בו אבל
 22 שיתופי מנאות מניחין בו, דלא הוי לדירה
 23 — וטעמא דעירובא מפריש בעירובין (מטא)
 24 משום דירה, דבית שנותנין בו הפת של עירוב
 25 הוי כאילו כולן דרין בתוכו, ונמצאת כל החצר
 26 משתמשת לבית אחד. הלכך, בית דראוי לדירה
 27 בעינין, ופת נמי אינו צריך ליתן, כיון דלא מיקרי
 28 דירה — אין חדר בו אוסר על בני חצר, שאין
 29 רשותו כלום, דלא נרע מחצר — שאינו מקורה
 30 והאי נמי, סלק הקיפו וקריו בני שאינו נמצא
 31 שיתוף עומד באויר החצר, ותנן (עירובין דף
 32 פה), דשיתוף נתון באויר החצר משום דעירוב
 33 החצר לצירוף הבתים הוא להיות כולם כדרים
 34 בבית אחד. הלכך בעינין בית הראוי לדירה,
 35 ושיתוף המבוי אינו אלא לצרף החצרות,
 36 וחצרות לאו דירה ניתוה, והלכך לא בעי דירה,
 37 אלא באוירא של חצר דיה, ובמקום ששתם,
 38 ויהיו כל החצרות כולן כאילו תשמישן להיות
 39 אחד. מי פנינר — לא גרסינן, דאי משום
 40 נסירותא — תרייהו נסירותא בעו, ועוד: דבחצר
 41 מנטר הוא בכלי, ומעירוב פריך, דבעיא בית
 42 דירה כדמוכח לקמן, אלא הכי גרסינן: עירובי
 43 חצירות בחצר, והתנן: הנותן את עירובו כו' —
 44 עירוב הגבוי מבתי החצר ונתנו בבית שער —
 45 היינו בית קטן שלפני שער החצר או מבפנים או
 46 מבחוץ, ושומר הפתח יושב שם. אכסדרה — שלפני הבית, שקורין *פרוסקא*. מרפסת —
 47 עלייה ארוכה על פני החצר על פני רשות הרבים, ובה פתחים הרבה לפי מחיצותיה,
 48 ודיריון בכל אחת ואחת, ועושין מרפסת ארוכה לפני הפתחים כאורך עלייה, ובכולן עולים
 49 ואף

1 ואין עושין אותו עיבור בין שתי עירות ואין האחיז
 2 והשותפין חולקין בו. לימא רבי היא ולא רבנן? אפילו
 3 תימא רבנן. עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא לענין
 4 סוקף, דדירת עראי היא. אכל לגבי בית, דדירת קבע
 5 הוא - אפילו רבנן מודו, דאי אית ביה ארבע אמות
 6 על ארבע אמות - דירי ביה אינשי, ואי לא - לא דירי
 7 ביה אינשי. אמר מר: פטור מן המזוזה ומן המעקה
 8 ואין מטמא בנגעים ואינו נחלט בבתי ערי חומה ואין
 9 חוזרין עליו מעורכי המלחמה. מאי טעמא? ד"בית"
 10 כתיב בהו כנולחו. ואין מערבין בו ואין משתתפין בו
 11 ואין מניחין בו עירוב. מאי טעמא - דלא הוי לדירה.
 12 עירובי חצירות אין מניחין בו, אכל שיתוף - מניחין
 13 בו. מאי טעמא? דלא גרע מחצר שבמבוי. דתנן:
 14 עירובי חצירות - בחצר, שיתופי מבוי - במבוי. והוינן
 15 בה: עירובי חצירות בחצר? והתנן: הנותן עירובו
 16 בבית שער אכסדרה ומרפסת - אינו עירוב, והדר שם
 17 אינו אוסרו אלא אימא: עירובי חצירות בבית שבחצר,
 18 ושיתופי מבואות בחצר שבמבוי. והאי לא גרע מחצר
 19 שבמבוי. ואין עושין אותו עיבור בין שתי עירות
 20 ודאפילו כבורגנין לא מושינן ליה. מאי טעמא?
 21 בורגנין - חיו למילתייהו, והאי - לא הוי למילתיה.
 22 ואין האחיז והשותפין חולקין בו. טעמא - דלית ביה
 23 ארבע אמות, הא אית ביה ארבע אמות - חולקין?
 24 והתנן: אין חולקין את החצר עד שיהא פה ארבע
 25 אמות לזה וארבע אמות לזה! אלא אימא: אין בו
 26 דין חלוקה בחצר. דאמר רב הונא: חצר לפי פתחיה
 27 מתחלקת. ורב הסדא אמר: נותן לכל פתח ופתח
 28 ארבע אמות, והשאר חולקין אותו בשוה. דהני מילי
 29 - בית דלמיהו קאי והבינא ליה חצר. האי דלמיסתר
 30 קאי - לא יהבינן ליה חצר. היתה גבוהה מעשרים
 31 אמה וקא למעטה בכרים וכסתות לא הוי מיעוט,
 32 ואף

1 בסולם אחד למרפסת ודרך המרפסת נכנסין ויוצאין כולן. מרפסת = סולם **אלוייר, סולם ***אשקלא. אינו עירוב — דלא חוי לדירה, שכל היוצא ונכנס עובר עליו. אלא הכי קאמר
 2 עירובי חצירות בבית שבחצר — והאי בחצר דקתני — לאו באוירא, אלא באחד הבתים שבה. ולאפוקי בית שבחצר אחרת. שאין מצרפן. ושיתופי מבואות דקתני במבוי — הכי נמי
 3 קאמר באחת החצרות שבמבוי, ולאפוקי חצר שבמבוי אחרת. בורגנין = צירף עושין מן ערבה וקנים לשומרי פירות או לצירי עופות. והניא בעירובין, "כיצד מעברין" (נהב),
 4 בורגנין מתעברין עמה. למלתייהו — ללינת לילה לאדם אחד. הא לא חוי למלתייהו — דכל בית עשוי לדירת קבע תמיד. הכי קאמר אין בו דין חלוקה בחצר — ומדו דין חלוקה —
 5 כדרב הונא ורב הסדא. חצר מתחלקת לפי פתחיה — חצר שהיו בתים פתוחין לה, וחלוקה שני אחין ביניהם, זה נטל שלשה בתים קטנים וזה נטל כנגדן בית גדול. אם באו לחלק
 6 אוירא של חצר, זה שנטל שלשה בתים הקטנים — ונטל שלשה חלקים, כמנין שלשה פתחים, וזה נטל רביעי. לפי שהחצר עשוי ליציאה וביאה, שדרך החצר נכנסין ויוצאין מן הבתים
 7 לרשות הרבים, ומכניסין משאותיהן ופורקין לפני פתחיהם, לפיכך חצר מתחלקת לפי הפתחים. ורב הסדא אמר — אין צריך ליתן לכל פתח אלא ארבע אמות כנגדן מן הפתח והלאה,
 8 ורחבן ברוחב הפתח. והאפילו הוא רחב עשר אמות — נטל ארבע אמות במשך וכנגד כל רחבו לפרק משאו. ובית קטן זה הפחות מארבע — אין לפתחו דין חלוקה לטול בחצר, לא
 9 כרב הונא ולא כרב הסדא. והאי פילי — דסקל חלק בחצר בית דלמיהו קאי, ומנבע ליה לחצר לפרק משאו. היתה גבוהה מעשרים — פסקי שמועות הן של כל בני הישיבה שהיו
 10 במדרשו של רב אשי שסידרו הגמרא. ובא למעטה — למעט גובה חללה מעשרים, ונותן בקרקעיתה להגביה. לא חוי מיעוט — שאין סופו להניח שכל שבעה, מפני הפסד ממנו.
 11 ואף

סוכה דף ג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קמא

63 מְבֹאוֹת צִרִיךְ לְהַנִּיחַ כְּחֶצֶר שְׁפָכְבוֹי זֶה וְלֹא בַחֲצַר שְׁבִמְבוּי אַחֲרָיו.
 64 וְלִפִּי זֶה חֹזְרֵת הַגְּמָרָא לְבֹאֵר אֶת הַבְּרִייתָא שֶׁנִּשְׁנִית לְעִיל, וְהָאִי –
 65 בֵּית זֶה שְׂאִין בּוֹ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת נִיתֵן לְהַנִּיחַ בּוֹ שִׁיתוּפֵי
 66 מְבֹאוֹת, וְאִם שְׂאִין מְנִיחִים בּוֹ עִירוּבֵי חֲצִירוֹת, כִּיּוֹן שְׁלֹא נִרְעָה בֵּית
 67 זֶה מְחֻצָּר שְׁפָכְבוֹי, שְׁהֵי אִם נִסְלַק אֶת הַיֶּקֶף הַמְּחִיצוֹת וְהִתְקַרָּה
 68 שֶׁל בֵּית זֶה נִמְצָא שֶׁהַשִּׁיתוּף עוֹמֵד בְּאוֹיֵר הַחֲצַר, וְחֲצַר זֶה הֵלֵא
 69 רְאוּיָה לְהַנִּיחַ בָּהּ שִׁיתוּפֵי מְבֹאוֹת.
 70 עוֹד שְׁנִינוּ בְּבְרִיתָא: וְאִין עוֹשִׂין אוֹתוֹ עִפּוּר בֵּין שְׁתֵּי עִירוֹת.
 71 מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָא שְׁבִית זֶה מוּעֵט בַּחֲשִׁיבוֹתוֹ עַד כַּדִּי כִךְ דְּאִפְּסִילוּ
 72 כְּבוֹרְגָנִין לֹא מְשִׁוּיָן לִיהָ – בְּעִירוּבִין (ג) שְׁנִינוּ שְׁבוּרְגָנִין וְצִרִיךְ
 73 שְׁעוֹשִׂים מְעַרְבָּה וְקָנִים לְשׁוּמְרֵי פִירוֹת אוֹ לְצִיּוּדֵי עוֹפוֹת, מִתְעַבְרִין
 74 עִם הָעִיר וּמְצַטְרְפִים לְהִיחָשֵׁב כַּחֲלָק מִמֶּנָּה, וְאִילוּ בֵּית זֶה לֹא
 75 מְצַטְרָף לְעִיר. מָאִי מְעַמָּא – מְדוּעָה גְרוּעָה בֵּית זֶה אִם מְבוּרְגָנִין, מִשּׁוּם
 76 שְׁבוּרְגָנִין חֻזְוּ לְמִילְתֵיהוּ – רְאוּיִים לְתַשְׁמִישׁ לְלִינָת לַיְלָה לְאֲדָם
 77 אַחַד, וְהָאִי – בֵּית שְׂאִין בּוֹ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת לֹא חֻזְוּ לְמִילְתֵיהוּ
 78 – אִינוּ רְאוּיִים לְתַשְׁמִישׁוֹ, שְׁבִית עֲשׂוּי לְדִירַת קְבַע תְּמִיד, וּבֵית זֶה כִּיּוֹן
 79 שְׂאִין בּוֹ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת אִינוּ רְאוּיִים לְכַךְ.
 80 עוֹד שְׁנִינוּ בְּבְרִיתָא: וְאִין הָאֲחִין וְהַשִּׁיתוּפֵי חוּלְקִין בּוֹ. הַבֵּינָה
 81 הַגְּמָרָא שְׁכוּונָת הַבְּרִיתָא לֹוֹמֵר שְׂאִין אַחַד מִהַשִּׁיתוּפִים אוֹ
 82 מִהָאֲחִים יִכּוֹל לְכוּף אֶת חֲבִירוֹ לְחֻלּוֹק אֶת הַבֵּית. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא:
 83 מְעַמָּא דְלִית בֵּיה אַרְבַּע אֲמוֹת – מִשְׁמַע מִהַבְּרִיתָא שֶׁרַק כְּשֶׂאִין בּוֹ
 84 אַרְבַּע אֲמוֹת אֵינֶם יִכּוֹלִים לְכוּף זֶה אֶת זֶה לְחֻלּוֹק מִשּׁוּם שְׂאִין לוֹ
 85 דִּין בֵּית, הָא אֵית בֵּיה אַרְבַּע אֲמוֹת, חוּלְקִין, וְאִם עַל פִּי שְׁלֹאֲחַר
 86 הַחֻלּוֹקָה לֹא יִהְיֶה לְכָל אַחַד מֵהֶם אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת, וְהִתְנַן
 87 בְּמִסְכַּת בְּבֵא בְּתָרָא (א), אִין חוּלְקִין אֶת הַחֶצֶר עַד שִׁיְהֵא בֵּיה אַרְבַּע
 88 עַל אַרְבַּע אֲמוֹת לָוָה, וְאַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת לָוָה – שְׁכַל שְׂאִין
 89 בַּחֲצַר שִׁיעוּר שְׁגַם לְאַחַר הַחֻלּוֹקָה יִשָּׂאֵר בֵּיד כָּל אַחַד מִהַשִּׁיתוּפִים
 90 אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת, אֵינֶם יִכּוֹלִים לְכוּף זֶה אֶת זֶה. וְדִין בֵּית כַּדִּין
 91 חֲצַר, וְאִיךְ אִמְרָה הַבְּרִיתָא שְׂאִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת
 92 כְּבָר יֵשׁ בּוֹ דִּין חֻלּוֹקָה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֲכַן אִין כּוּונָת הַבְּרִיתָא
 93 לְגַבֵּי חֻלּוֹקַת הַבֵּית בֵּין הַשִּׁיתוּפִים, אֲלֵא אִימָא אִין בּוֹ דִּין חֻלּוֹקָה
 94 כְּחֶצֶר – כְּשֶׂאֲחִים יוֹרְשִׁים מֵאֲבִיהֶם בְּתִים וְחֲצִירוֹת סָבִיב הַבְּתִים,
 95 מִתְחַלְקַת הַחֲצַר לְפִי הַבְּתִים שֶׁבַחֲצַר כְּדִלְחֵלְךָ, וּבֵית זֶה כִּיּוֹן שְׂאִין
 96 בּוֹ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת אִינוּ נִחְשָׁב כְּבֵית בְּנֵי עֲצֻמוֹ לְפִי
 97 מִיחִידֵים לוֹ חֲצַר בְּחֻלּוֹקַת הַיְרוּשָׁה, דְּאִמְרַי רַב הוּנָא, חֶצֶר לְפִי
 98 פְּתִיחָהּ מִתְחַלְקַת – חֲצַר שְׁהִי בְּתִים פְּתוּחִים לָהּ, וְחֻלּוֹקָה שְׁנֵי אֲחִים
 99 בִּינֵיהֶם אֶת הַבְּתִים בְּאוֹפֵן שֶׁאֲחַד נִטַל שְׁלוֹשָׁה בְּתִים קְטָנִים וְהַשְּׁנִי
 100 נִטַל כְּגַדְסָם בֵּית אַחַד גְּדוֹל וּבְאֹר לְחֻלַּק בִּינֵיהֶם אֶת הַחֲצַר,
 101 מִתְחַלְקַת הַחֲצַר לְפִי פְּתוּחָהּ. כְּלוֹמַר שֶׁזֶה שְׁנִטַל שְׁלוֹשָׁה בְּתִים
 102 קְטָנִים נִטַל שְׁלוֹשָׁה רְבָעִים מִהַחֲצַר כְּמִנְיַן שְׁלוֹשַׁת פְּתוּחֵי הַבְּתִים
 103 שְׁבִרְשׁוֹתוֹ, וְאִילוּ אֲחִיו שִׁישׁ לוֹ רַק בֵּית אַחַד נִטַל רַק רֵבַע מִהַחֲצַר.
 104 וְרַב חֲסֵדָא אָמַר, אִין מְחַלְקִים אֶת כָּל הַחֲצַר לְפִי מִסְפַּר פְּתוּחֵיהֶם,
 105 אֵלָא נִהְיֵן מִשְׁטַח הַחֲצַר לְכָל הַפְּתָח וּפְתָח אַרְבַּע אֲמוֹת כְּגַדְסָם
 106 רוּחַב הַפְּתָח וְאִפְּסִילוּ אִם רוּחַב הַפְּתָח הוּא עֶשֶׂר אֲמוֹת מִקְבֵּל כְּגַדְסָם
 107 הַפְּתָח אַרְבַּע אֲמוֹת עַל עֶשֶׂר אֲמוֹת, וְהַשָּׂאֵר – וְשֶׂאֵר הַחֲצַר חוּלְקִין
 108 אוֹתוֹ בְּשָׁנָה. וְעַל דִּין זֶה אִמְרָה הַבְּרִיתָא שְׁבִית קֶטֶן שְׂאִין בּוֹ אַרְבַּע
 109 עַל אַרְבַּע אֲמוֹת אִין לְפָתְחוֹ דִּין חֻלּוֹקָה לִיטוֹל בַּחֲצַר כְּלָל לֹא כְּרַב
 110 הוּנָא וְלֹא כְּרַב חֲסֵדָא, מִשּׁוּם דְּהֵינִי מִיָּלִי – כָּל מַה שֶׁנִּאֲמַר שֶׁלְּפָתַח
 111 יֵשׁ דִּין חֻלּוֹקָה לִיטוֹל בַּחֲצַר כְּגַדְסָם, הוּא רַק בְּבִית דְּלִמְהִי קָאִי – בֵּית
 112 שְׁעוּמַד לְהַשָּׂאֵר בְּנוּי, יְהִיבִינָא לִיה חֶצֶר – מִקְבֵּל כְּגַדְסָם שְׁטַח בַּחֲצַר
 113 כִּיּוֹן שְׁהוּא נִצְרָךְ לוֹ לְפָרֵק מִשָּׂאָה, מַה שְׂאִין בּוֹ הָאִי – בֵּית קֶטֶן
 114 מֵאַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת דְּלִמְהִיבִי קָאִי – שְׁעוּמַד לְסִתְרוֹ כִּיּוֹן
 115 שְׂאִינוּ רְאוּיִים לְדִירוֹ, לֹא יְהִיבִינָא לִיה חֶצֶר.
 116 הַגְּמָרָא מְבִיאָה פְּסָקֵי שְׁמוּעוֹת שֶׁל כָּל בְּנֵי הַיְשִׁיבָה שְׁהִי בְּבֵית
 117 מְדַרְשׁוֹ שֶׁל רַב אֲשִׁי שִׁסִּידוֹ אֶת הַגְּמָרָא: הֵיחָהּ הַסּוּכָה גְּבוּיָהּ
 118 לְמַעְשָׂרִים אָמַר, וְהֵי הֵיא פְּסוּלָה כְּדַרְבֵי חֲכָמִים בְּמִשְׁנָה, וְקָא
 119 לְמַעְשָׂה – לְמַעַט אֶת גּוּבָהּ הַחֲלָל שְׁבָה עַל יְדֵי שִׁינִיחַ בְּקָרְקֵיעִיתָה
 120 בְּרִים וּבְקִפְתוֹת עַד שְׁלֹא יִשָּׂאֵר בִּינֵיהֶם לְסַכֵּךְ יוֹתֵר מֵהַשְּׂרִים אֲמַר,
 121 לֹא חֻזְוּ מִעוּזָם, מֵאַחַר וְאִינוּ מְבִטֵל אֶת הַכְּרִים לְעַשְׁתֵּי בַשָּׁם
 122 כְּקָרְקֵיעִי הַסּוּכָה כָּל שְׁבַעֵת הַיָּמִים מִפְּנֵי הַפֶּסֶד מִמוֹנוֹ וְסוּפּוֹ שִׁיטְלָם
 123 מִשְׁעָם בְּתוֹךְ יְמֵי חֲגֹג, אֵינֶם יִכּוֹלִים לְמַעַט אֶת גּוּבָהּ חֲלָל הַסּוּכָה
 124 וְלִהְיֶה שִׁירָה.

1 וְאִין עוֹשִׂין אוֹתוֹ עִפּוּר בֵּין שְׁתֵּי עִירוֹת – אִינוּ נִחְשָׁב בֵּית לְחֲבֵר
 2 בֵּין שְׁתֵּי עִירוֹת שִׁישׁ בִּינֵיהֶם מֵאַה אַרְבַּעִים וְאַחַת אֲמוֹת וְשְׁלִישׁ,
 3 וְלְצַרְפֵם לְעִיר אַחַת לְעִנֵין תַּחֲסוּם שְׁבֵת. וְאִין הָאֲחִין וְהַשִּׁיתוּפִין
 4 חוּלְקִין בּוֹ – אִין אַחַד מִהַשִּׁיתוּפִים אוֹ מִהָאֲחִים שְׁקִיבְלוּהוּ בִירוּשָׁה
 5 יִכּוֹל לְכוּף אֶת חֲבִירוֹ לְחֻלּוֹק אֶת הַבֵּית בֵּין שְׁנֵיהֶם, אֵלָא רַק יִכּוֹל
 6 לְוֹמַר לוֹ אוֹ שֶׁאֲקַנְהָ מִמֶּךָ אֶת חֻלְקָךְ אוֹ שֶׁתְּקַנְהָ אֶתָּה מִמֶּנִי אֶת
 7 חֻלְקִי.
 8 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: לִימָא – הָאִם נִאֲמַר שְׁבְרִיתָא זֶה שְׁבִית שְׂאִין בּוֹ
 9 אַרְבַּע אֲמוֹת עַל אַרְבַּע אֲמוֹת אִין לוֹ דִּינֵי בֵּית לְכָל הָעִנְיָנִים
 10 הַנּוֹכְרִים, כְּשִׁישֵׁת רַבִּי הֵיא, שֶׁאֲמַר גַּם לְגַבֵי סוּכָה שְׂאִם פְּחוּתָה
 11 הֵיא מֵאַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת פְּסוּלָה, וְלֹא רְבָנָן, שְׁכִיּוֹן שְׁחֲכָמִים
 12 מְכַשִּׁירִים סוּכָה הַפְּחוּתָה מֵאַרְבַּע אֲמוֹת עַל אַרְבַּע אֲמוֹת, מִשְׁמַע
 13 שֶׁלְּדַעְתָּם נִחְשָׁבֵת דִּירָה בְּכַךְ, וְאִם כֵּן אִם לְעִנֵין הַדִּינִים הַשְּׁנוּיִים
 14 בְּבְרִיתָא סוּבְרִים הֵם שְׁבִית הַפְּחוּתָה מֵאַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת יֵשׁ
 15 לוֹ דִּין בֵּית. דוּחָה הַגְּמָרָא: אִפְּסִילוּ תִימָא רְבָנָן, עַד כָּאֵן לֹא קָאֲמְרֵי
 16 רְבָנָן הֵתָם שְׁלֹא צִרִיךְ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת, אֲלֵא לְעִנֵין סוּכָה
 17 מִשּׁוּם דְּסוּכָה דִּירַת עֲרֵאִי הֵיא וְלִכְךָ כְּשִׁירָה אִפְּסִילוּ אִם יֵשׁ בָּהּ רַק
 18 שְׁבָעָה עַל שְׁבָעָה פְּטוּחִים, אֲבָל לְגַבֵי מַה שֶׁנִּאֲמַר בְּתוֹרָה 'בֵּית'
 19 דְּדִירַת קְבַע הוּא, אִפְּסִילוּ רְבָנָן מוֹדוּ דְּאִי אֵית בֵּיה אַרְבַּע אֲמוֹת עַל
 20 אַרְבַּע אֲמוֹת דְּדִירַת בֵּיה אִינְשֵׁי – רְאוּיִים הוּא לְמַגוּרֵי אָדָם וְנִקְרָא
 21 'בֵּית', וְאִי לֹא – אִם אִין בּוֹ אַרְבַּע אֲמוֹת עַל אַרְבַּע אֲמוֹת, לֹא דְּדִירַת
 22 בֵּיה אִינְשֵׁי וְאִין עֲלֵיו שֵׁם 'בֵּית'.
 23 אָמַר מִר – שְׁנִינוּ בְּבְרִיתָא שְׁבִית שְׂאִין בּוֹ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת
 24 פְּסוּר מִן הַפְּחוּתָה וּמִן הַשְּׁעָקָה, וְאִין מְסַמָּא בְּנִינְעִים, וְאִינוּ נִחְלָט בְּבִתֵי
 25 עֲרֵי חוּמָה, וְאִין חוּזְרִין עֲלֵיו מְעַרְבֵי הַפְּלִחְקָה. מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָא: מָאִי
 26 מְעַמָּא שְׁלִדְיָנִים אֵלּוֹ צִרִיךְ שִׁיְהִיָּה בְּבֵית אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת,
 27 מִשּׁוּם דְּ'בֵית' קָתִיב בְּהוּ בְּכוּלָּהּ – בְּכָל הַדִּינִים הַמְּזוּכָרִים נִאֲמַר
 28 בְּתוֹרָה 'בֵּית', וְלִפְיֶכָךְ אִין דִּינִים אֵלּוֹ חֵלִים אֵלָא בְּמַה שִׁישׁ לוֹ שֵׁם
 29 'בֵּית', וְכִשְׂאֵן בּוֹ אַרְבַּע אֲמוֹת עַל אַרְבַּע אֲמוֹת כִּיּוֹן שְׂאִינוּ רְאוּיִים
 30 לְמַגוּרִים אִין עֲלֵיו שֵׁם 'בֵּית'.
 31 עוֹד שְׁנִינוּ בְּבְרִיתָא: וְאִין מְעַרְבִין בּוֹ, וְאִין מְשִׁתְּפִין בּוֹ, וְאִין מְנִיחִין
 32 בּוֹ עִירוּבֵי. מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָא: מָאִי מְעַמָּא שֶׁל דִּינִים אֵלּוֹ, מִשּׁוּם דְּלֹא
 33 חֻזְוּ לְדִירָה – שְׁעִנֵין עִירוּבֵי חֲצִירוֹת הַאֵל שְׁעַל יְדֵי הָעִירוּב נִחְשָׁב
 34 כְּעַל כּוֹלֵם דְרִים שְׁבִית שְׁנִתְּנוּ בּוֹ אֶת הַפֶּתַח שֶׁל הָעִירוּב (עִירוּבֵי מַט).
 35 וְאִילוּ כֻלָּם דְרִים אֶת הַלְּהִנַח אֶת הָעִירוּב דוּקָא בְּבֵית הָרְאוּי לְדִירוֹ, שְׂאִם
 36 אִינוּ רְאוּיִים לְדִירוֹ לֹא שִׁיךְ לֹוֹמֵר שֶׁנִּחְשָׁב כְּאִילוּ כּוֹלֵם דְרִים בּוֹ.
 37 וְהוּא הַדִּין שֶׁמִּטְעַם זֶה אִין הֵדֵר בְּבֵית שְׂאִין בּוֹ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע
 38 אֲמוֹת צִרִיךְ לִיתֵן פֶּתַח לְעִירוּב חֲצִירוֹת וְלִהְשִׁתְּחָהּ בְּמַבּוּי, שְׁכִיּוֹן
 39 שְׂאִין בֵּיתוֹ נִקְרָא דִירָה, אִין הֵדֵר בּוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַחֲצַר.
 40 מְדִייקַת הַגְּמָרָא מְדַרְבֵי הַבְּרִיתָא: דוּקָא עִירוּבֵי חֲצִירוֹת אִין מְנִיחִין
 41 בּוֹ – בְּבֵית זֶה, אֲבָל שִׁיתוּף מְבֹאוֹת מְנִיחִין בּוֹ, וְאִם עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ
 42 אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת. מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָא: מָאִי מְעַמָּא שְׁשִׁיתוּפֵי
 43 מְבֹאוֹת כִּן נִיתֵן לְהַנִּיחַ בּוֹ, מִשּׁוּם דְּלֹא נִרְעָה בֵּית שְׂאִין בּוֹ אַרְבַּע עַל
 44 אַרְבַּע אֲמוֹת, מְחֻצָּר שְׁפָכְבוֹי, וְכִשְׁם שְׁמוֹתֵר לְהַנִּיחַ שִׁיתוּפֵי מְבֹאוֹת
 45 בַּחֲצַר שְׁבִמְבוּי, הוּא הַדִּין שְׁמוֹתֵר לְהַנִּיחַ שִׁיתוּפֵי מְבֹאוֹת בְּבֵית
 46 שְׂאִין בּוֹ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת. מְבִיאָה הַגְּמָרָא רְאוּיָה לְדִין זֶה
 47 שְׁמוֹתֵר לְהַנִּיחַ שִׁיתוּפֵי מְבֹאוֹת בַּחֲצַר שְׁבִמְבוּי: (דְּתַנֵּן) [דְּתַנֵּן],
 48 עִירוּבֵי חֲצִירוֹת מְנִיחִים כְּחֶצֶר, וְאִילוּ שִׁיתוּפֵי מְבוּי מְנִיחִים כְּמְבוּי,
 49 וְהַשִּׁיתוּף בָּהּ – הַקְּסוּ בְּנֵי הַיְשִׁיבָה, וְכִי אִפְּשֵׁר לְבֹאֵר בְּרִיתָא זֶה
 50 כְּפִשׁוּתָהּ לֹוֹמֵר שְׁעִירוּבֵי חֲצִירוֹת מְנִיחִים כְּחֶצֶר עֲצֻמָּה וְכוּלָּמֵר
 51 בְּאוֹיֵר הַחֲצַר, וְהִתְנַן, הִנְתֵּנוּ עִירוּבֵי – הַפֶּתַח שֶׁהִנְיָחוּ לְעִירוּב חֲצִירוֹת
 52 בְּבֵית שְׂעָר – בֵּית קֶטֶן שֶׁנִּמְצָא לְפָנֵי שְׁעַר הַחֲצַר מִבְּפָנִים אוֹ מִבְּחוּץ
 53 וְשׁוֹמֵר הַפְּתָח יוֹשֵׁב שֵׁם, אוֹ בְּאֲבָסְקָהּ – חֲדָר מְקוּרָה בְּלֹא מְחִיצוֹת,
 54 וּמְרַפְּסָת – שְׁדַרְכָה עוֹלִים לְעִלְיוֹת שְׁעַל הַבְּתִים, אִינוּ עִירוּבֵי, כִּיּוֹן
 55 שְׁצִרִיךְ לְהַנִּיחַ אֶת הָעִירוּב דוּקָא בְּתוֹךְ בֵּית דִירָה, וּבֵית שְׁעַר
 56 אֲכַסְדָּרָה וּמְרַפְּסָת אֵינֶם נִחְשָׁבִים בֵּית דִירָה כִּיּוֹן שְׂאִינֶם רְאוּיִים
 57 לְמַגוּרִים, שְׁהֵי כָּל מִי שֶׁנִּסְכַּס וְיוֹצֵא עוֹבֵר דֶּרֶךְ שֵׁם, כְּמוֹ כֵן, הִרְדַּ
 58 שְׁעַם בְּבֵית שְׁעַר אוֹ אֲכַסְדָּרָה וּמְרַפְּסָת, אִם עַל פִּי שְׁלֹא עִירַב עִם
 59 בְּעַל הַחֲצַר אִינוּ אוֹסֵר עַל בְּעַל הַחֲצַר מִלְּטַטֵּל בַּחֲצַר מִשּׁוּם שְׂאִין
 60 זֶה בֵּית דִירָה. הֵרִי שְׁלֹא נִיתֵן לְהַנִּיחַ אֶת הָעִירוּב בְּאוֹיֵר הַחֲצַר אֵלָא
 61 דוּקָא בְּבֵית דִירָה. אֲלֵא אִימָא שְׁכָךְ כּוּונָת הַמִּשְׁנָה, עִירוּבֵי חֲצִירוֹת
 62 צִרִיךְ לְהַנִּיחַ בְּבֵית שְׁפָכְבוֹי זֶה וְלֹא בְּבֵית שְׁבַחֲצַר אַחֲרָיו, וְשִׁיתוּפֵי

60 רבים עד שאם נסיר את הסכך העליון די בהוצין לבד כדי לסכך
 61 את הסוכה באופן שתהיה צילתה מרובה מחמתה, מודדים את
 62 גובה הסוכה מהם ולמטה וכיון שאין בחלל הסוכה יותר מעשרים
 63 אמה **בְּשָׂרָה**. **וְאִם לֹא** – שאין הוצין רבים ואם נסיר את הסכך
 64 תהיה חמתם של ההוצין מרובה מצילתם, נחשבים ההוצין כאילו
 65 אינם, ומודדים את חלל הסוכה מהסכך העליון, וכיון שיש בה
 66 יותר מעשרים אמה **פְּסוּלָה**. הִיָּתָה הסוכה **נְבוּזָה עֲשָׂרָה חֲמֵשִׁים**,
 67 שזהו שיעור סוכה קטנה ופחות משיעור זה פסולה כיון שהיא
 68 דירה סרוחה, **וְהוּצִין יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֲשָׂרָה טפחים**, **כָּבֵר אֲבִי לְמִימֵר**,
 69 שסוכה זו דינה כסוכה גבוהה שיורדין הוצין לתוכה, ולכן דווקא
 70 אם ההוצין צילתם מרובה מחמתם נחשבים כחלק מהסכך
 71 ופוסלים את הסוכה כיון שלא נשאר בה עשרה טפחים, אבל **אִם**
 72 **חֲמֵתָם** של ההוצין **מְרֻבָּה מְצַלְתָּם**, **בְּשָׂרָה**, משום שבאופן זה
 73 בטלים ההוצין כמי שאינם ואינם ממעטים את חלל הסוכה
 74 מעשרה טפחים. **אָמַר לִיהוּ רַבָּא**, אף שהוצין אלו אינם נחשבים
 75 כחלק מהסכך למעט את חלל הסוכה, מכל מקום כשיורדים
 76 ההוצין לתוך חלל הסוכה שהיא עשרה טפחים, הסוכה פסולה,
 77 משום שאינם טפחים על פני כל אורך הסוכה, **בְּשָׂרָה** כל הסוכה, ויכול
 78 שהרי ההוצין טופחים על פניו ומצערים אותו, **וְאִין אָרַם דְּרִי בְּרִיָּה**
 79 **כְּרֻחָה**, וכיון שאין הסוכה ראויה למגורים, פסולה היא.
 80 הִיָּתָה הסוכה **נְבוּזָה מְעֻשְׂרִים אָמַת**, **וּבְנָה בָּהּ** בקרקעית הסוכה
 81 **אֵיצְטַבָּא** – כמין בימה גבוהה מאבנים וטיט, **בְּנָנָד** – סמוך לזוֹפֵן
 82 הַאֲמִיעֵי של הסוכה **עַל פְּנֵי בּוֹלָה** – ששני ראשי האיציטבא נוגעים
 83 בשתי הדפנות בצידי הסוכה, אם מהאיציטבא לסכך אין חלל יותר
 84 מעשרים אמה **וכן יש בה** – באיציטבא שיעור הַכְּשֵׁר סוּבָה – רוחב
 85 שבעה טפחים על פני כל אורך הסוכה, **בְּשָׂרָה** כל הסוכה, ויכול
 86 אף לאכול ולישון בחלקה החיצוני מן האיציטבא והלאה אף שיש
 87 שם יותר מעשרים אמה מקרקעית הסוכה לסכך. **וְאִם בְּנָה**
 88 **אֵיצְטַבָּא** זו מן הַצֵּד של הסוכה ולא באמצעה, **ויש לה רק שתי**
 89 **דפנות**, **אם יש מִשְׁפַּת אֵיצְטַבָּא לְבוֹתֵל** שכנגדה **אֲרִבַּע אַמּוֹת**,
 90 **פְּסוּלָה** כל הסוכה, שהרי לאיציטבא עצמה יש רק שתי דפנות, ולא
 91 ניתן לצרף אליה את הדופן השלישית כיון שהיא רחוקה ארבע
 92 אמות. אולם אם משפת האיציטבא עד הכותל שכנגדה יש **שְׁפָחוֹת**
 93 **מֵאֲרִבַּע אַמּוֹת**, **בְּשָׂרָה** – הסוכה היא הלכה למשה מסיני שסכך פסול
 94 הסמוך לאחת מדפנות הסוכה פחות מארבע אמות, רואים כאילו
 95 הדופן עקומה עד לסכך הכשר והסכך הפסול נחשב כחלק
 96 מהדופן, וכן כאן נחשב כאילו הדופן שכנגד האיציטבא נעקמה
 97 ונכפפה עד הסכך שמעל האיציטבא ומצטרפת להיחשב כדופן
 98 שלישית לאיציטבא, וכל הסוכה כשירה. מקשה הגמרא: **מֵאֵי קָא**
 99 **מִשְׁמַע לָן** – מהו החידוש בדין זה, **דְּהַאֲמַרְיִין דּוֹפֵן עֲקוּמָה**, הרי תִּנְיָנָא
 100 – שנינו כבר דין זה במשנה לחלן (טו), **בְּיַת שְׁנַפְחָת גּוּ בְּאֲמַעְצוֹ**
 101 **וְיִסְבֵּי עַל גְּבִי** במקום הפחת, **אִם יֵשׁ מִן הַפּוֹתֵל** של הבית עד
 102 למקום הַסִּיבּוֹף **אֲרִבַּע אַמּוֹת** מכל צד, **פְּסוּלָה**, משום שאין כותלי
 103 הבית נחשבים כדפנות הסוכה ונמצא שאין לסוכה דפנות. ומדויק
 104 מדברי המשנה, **שְׁהָא** אם המרחק בין כותלי הבית (משלוש
 105 רוחות) עד מקום הסיבּוֹף הוא **שְׁפָחוֹת מְכָאן** – מארבע אמות, **בְּשָׂרָה**
 106 הסוכה, משום שרואים את תקרת הבית כדופן עקומה, הרי שדין
 107 זה כבר נאמר במשנה. מתרצת הגמרא: **מֵהוּ דְּתִימָא** – שמא
 108 תאמר, שדווקא הָתָם – לגבי בית הוא דשייך לומר שכותלי הבית
 109 מתעקמים עד לסכך, משום דְּתִימָא לְדוֹפֵן – שכותלי הבית ראוי
 110 לשמש לדופן הסוכה ושהרי הוא אינו גבוה יותר מעשרים אמות,
 111 וכל החסרון הוא משום שהוא רחוק מהסכך, ובוזה נאמרה ההלכה
 112 שאומרים 'דופן עקומה' ורואים את הדופן כאילו מתקרבת לסכך,
 113 **אֲבָל הֵכָּא** – לגבי סוכה הגבוהה מעשרים אמה ובנה בה איציטבא
 114 מן הצד הַדּוֹפֵן מצד עצמה **לֹא תִימָא לְדוֹפֵן**, משום שהיא גבוהה
 115 יותר מעשרים אמה, **אֵימָא** – שמא נאמר שבוזה **לֹא** נאמרה
 116 ההלכה של דופן עקומה, **לְכֵן קָא מִשְׁמַע לָן** שגם בוזה אומרים דין
 117 'דופן עקומה' ומכשירים את האיציטבא לסוכה.
 118 הִיָּתָה הסוכה **נְבוּזָה מְעֻשְׂרִים אָמַת**, **וּבְנָה אֵיצְטַבָּא בְּאֲמַעְצֵיהָ** של

1 מוסיפה הגמרא: **וְאֵף עַל גֵּב דְּבִמְלִיגָהוּ [לְבוֹלָהוּ]** – אפילו אם ביטל
 2 האדם בפיו את הכרים והכסתות למשך כל שבעת ימי החג, לא
 3 תועיל מחשבתו והסוכה פסולה. **מִשּׁוּם דְּבִמְלִיגָה דְּעֵתָא אֲצִיל בָּל אָרַם**
 4 – שרוב בני אדם אין דרכם להניח כרים וכסתות בקרקע למשך
 5 שבעה ימים משום שחוששים שמא יפסדו על ידי הגשמים או
 6 לחות הקרקע ומדרס בני אדם. ואם בא למעט את גובה חלל
 7 הסוכה על ידי שהניח בה תִּבְנִי וְזָבַה השיבולת המשמש למאכל
 8 בהמה) עד שלא ישרא בינו לסכך יותר מעשרים אמה, **וְגַם בְּמִלּוֹ**
 9 – אמר בפיו שנבטל את התבן ולא יטלו משם בתוך שבעת ימי
 10 החג, **הָיִי מִיעוּזָה**, והרי זו סוכה שאינה גבוהה מעשרים אמה
 11 וכשירה. **וְכָל שֶׁכֶּן** אם מיעט את חלל הסוכה על ידי שהניח בה
 12 **עֶפֶר** שחשיבותו פחותה מתבן **וְגַם בְּמִלּוֹ** בפיו, הרי זה מיעוט
 13 וכשירה, שבודאי כוונתו גמורה לבטלם. אולם אם בא למעט את
 14 גובה חלל הסוכה על ידי שמינח בה תִּבְנִי, ולא ביטלו במפורש
 15 בפיו, **וְרַק** במחשבתו יודע הוא שאין עֲתִיד לְפָנּוֹתוֹ משם כל ימי
 16 החג, **וְכֵן** אם מיעט את גובה חלל הסוכה באמצעות עֶפֶר שהניח
 17 בה **סָתָם** – שאין ידוע אם יטלקו בתוך ימי החג או לא (והוא הדין
 18 עפר שאינו עתיד לפנותו), **דינם תלוי בְּמַחְלֻקַּת רַבִּי יוֹסִי וְרַבְּנָן**
 19 בדין ביטול אוהל לענין טומאה.
 20 ונקדים לכך הקדמה קצרה: טומאה הנמצאת בתוך אוהל ויש מעל
 21 הטומאה חלל טפח על טפח בגובה טפח, מתפשטת הטומאה בכל
 22 האוהל, וכל הכלים שמונחים בתוך האוהל טמאים, והכלים
 23 שנמצאים מעל לאוהל טהורים אפילו אם הם עומדים מעל
 24 הטומאה ממש. אולם אם אין מעל הטומאה חלל טפח, היא
 25 'טומאה רצוצה' והכלים שנמצאים מעליה או מתחתיה אפילו
 26 מחוץ לאוהל טמאים, ואילו הכלים שנמצאים בתוך האוהל ואינם
 27 מעל הטומאה או מתחתיה נשארים בטהרתם. משנה זו
 28 שבסוגייתנו דנה לגבי טומאה באוהל שיש מעליה חלל טפח, אלא
 29 שמילאו את חלל האהל בתבן או בצרורות, והנידון הוא האם
 30 ובאיזה אופנים מתבטלים התבן או העפר לאוהל וממעטים את
 31 שיעור חלל האוהל כדי להחשיבה לטומאה רצוצה.
 32 דְּתִנְנָן במסכת אוהלות (פ"ט מ"ז), **בְּיַת שֵׁשׁ בּו מַת או כּוּיַת מִן הַמַּת**,
 33 **שְׁמִימָהוּ תִבְנִי או צְרוּרוֹת** [אבנים] עד שאין חלל טפח בין המת
 34 לגג האוהל, **וְגַם בְּיִשְׁלּוּ** בפיו ואמר שלא יטלם כל זמן שהטומאה
 35 שם, הרי התבן או הצרורות **מְבוּשָׁל** לאוהל ונחשב כאילו אין שם
 36 חלל טפח והטומאה רצוצה ובוקעת ועולה עד לרקיע. ומדייקת
 37 הגמרא: דווקא אם **בְּיִשְׁלּוּ** במפורש, **אִין** – מתבטלים לאוהל, אבל
 38 אם **לֹא בְּיִשְׁלּוּ** במפורש, אף שאינו עתיד לפנותו כל זמן שהטומאה
 39 שם, **לֹא** בטל, ונחשב שיש בו חלל טפח. **וְתִנְיָ עֲלָה** – שנינו ברייתא
 40 על משנה זו: **רַבִּי יוֹסִי חוֹלֵק וְאִמְרֵי**, שאם מילא את הבית בתִּבְנִי,
 41 **וְחִשַּׁב שְׁאִין** הוא עֲתִיד לְפָנּוֹתוֹ מהבית, אפילו אם לא ביטלו
 42 במפורש הָרִי דינו הוא **כְּדִין** מילא את הבית **בְּעֶפֶר**, שאפילו
 43 אם הניח את העפר **סָתָם** ללא מחשבה ולא ידוע אם כוונתו
 44 לפנותו משם או לא, כנראה שלא יטלנו משם **וְכָּשֵׁל** לאוהל. אולם
 45 אם מילא את הבית **בְּעֶפֶר** ואינו יודעים שעתיד לְפָנּוֹתוֹ מהבית
 46 קודם שתסתלק משם הטומאה, הָרִי דינו הוא **כְּמִי** שמילא את
 47 הבית **בְּסָתָם תִּבְנִי** – שהניח תבן בבית ולא ידוע אם כוונתו לפנותו
 48 משם או לא, ודינו **שֵׁלֹא בְּמִלּוֹ** לאוהל, שכיון שעתיד לפנות את
 49 העפר מהבית אינו מתבטל ואינו ממעט את שיעור חלל הבית,
 50 ונמצא שיש בבית שיעור של 'פוחת טפח' ואין הטומאה נחשבת
 51 'טומאה רצוצה'. וכשם שנחלקו לענין טומאה, כן נחלקו לענין
 52 סוכה, שאם בא למעט את גובה חלל הסוכה על ידי תבן שלא
 53 ביטלו במפורש אלא שאינו עתיד לפנותו משם כל ימי החג, או
 54 על ידי עפר שהניח בה סתם [וכן אם חשב שלא לפנותו], לדעת
 55 רבי יוסי בטל לסוכה וכשירה, ולדעת חכמים אינו בטל לסוכה
 56 ופסולה ככל סוכה שהיא גבוהה מעשרים אמה.
 57 הגמרא מביאה פסקי שמועות נוספות: הִיָּתָה הסוכה **נְבוּזָה** יותר
 58 **מְעֻשְׂרִים אָמַת**, **וְהוּצִין** – ענפים קטנים ועלים של הסכך **וְיִרְדִין בְּתוֹךְ**
 59 **עֲשָׂרִים אָמַת**, **אִם עֲזָלְתָם** של ההוצין **מְרֻבָּה מְחַמְתָּם** – אם ההוצין

1 ואף על גב דבטליניהו בטלה דעתו אצל כל אדם - לא דמי לארנקי דפרק "חלוץ"
 2 (עירובין עט,א). דאיכא למאן דאבן דאפילו ארנקי מבטל איניש.
 3 בית שמילאהו תבן או צרורות וביטלו בטל - כך היא הגירסא בכל הספרים כאן ובפרק
 4 "חלוץ" (שם עה,ב) דמייתי לה אמנתיתך דחריץ שבין שתי חצירות מלא קש או תבן -

5 מערבין שנים ואין מערבין אהר. מלא עפר או
 6 מלא צרורות - מערבין אחד ואין מערבין שנים.
 7 והיא משנה במסכת אהלות פרק חמשה עשר. ולא
 8 כתב שם תבן, אלא עפר או צרורות ומשום דמייתי
 9 לה הכא ובעירובין אתבן, טעם להגיה הספרים תבן
 10 במקום עפר. ולא גרסינן נמי במסכת אהלות
 11 "וביטלו בטל" אלא: טומאה בוקעת ועולה,
 12 טומאה בוקעת ויורדת. והיא היא, דהא בהא
 13 תליא. אלא שדרך התלמוד לקצר משניות של
 14 סדר טהרות כשמביאם. ואין ולומר דרך דמייתי
 15 והכא) ברייתא היא, דאין לו להביא מן הברייתא
 16 כיון שיכול להביא מן המשנה. והוה לשון המשנה:
 17 בית שמילאהו עפר או צרורות וביטלו וכן כרי של
 18 תבואה וגל של צרורות, אפילו בגלו של עכו,
 19 אפילו טומאה בצד הכלים - טומאה בוקעת
 20 ועולה בוקעת ויורדת. פירושו: לפי שהם מנוטלים.
 21 הוא דקאמר תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם
 22 מחלוקת רבי יוסי ורבנן, אף על גב דבמתניתין
 23 דאהלות לא איירי רבנן מדי תבן - ממל שכן
 24 הוא ידיע ליה, כיון דבעפר וצרורות מצרכי רבנן
 25 ביטול - כל שכן בתבן. וכן פרק "חלוץ" (עירובין
 26 עט,א) קאמר: מאן תנא "אהלות" - רבי יוסי היא.
 27 ופריך: אי רבי יוסי, איכא שמעין ליה. בין אתבן
 28 בין אצרורות פריך מטעמא דפרישה, אף על גב
 29 דלא קתני תבן במתניתין דאהלות. והא דפשיטא
 30 לן הכא דתבן וביטלו היינו ממתני - אפילו לרבנן
 31 דייק לה. מדקתני במתניתין דאהלות: אפילו כרי
 32 של תבואה דמהני ביטול, כל שכן בתבן. והא
 33 דקאמר עפר סתם מחלוקת רבי יוסי ורבנן - היא
 34 מצי למימר דבעפר ואין עתיד לפנותו נמי פליגי,
 35 דלרבנן לא בטיל אלא אם כן בטלו. ואין עתיד
 36 לפנותו לאו היינו ביטול, כדמוכח הכא. אלא
 37 משום ר' יוסי נקט עפר סתם, דאפילו בסתם
 38 קבטיל. ולא חש להאריך לומר תבן ועפר שאין
 39 עתיד לפנותו. ועפר סתם מחלוקת.

10 ואף על גב דבטליניהו לכוהו, משום דבטליניהו דעתו
 11 אצל כל אדם. תבן ובטלו - הוי מיעוט, וכל שבין עפר
 12 ובטלו. תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם - מחלוקת
 13 רבי יוסי ורבנן, דתנן: בית שמילאהו תבן או צרורות
 14 וביטלו - מבטל. ביטלו - אין, לא ביטלו - לא.
 15 ותני עלה, רבי יוסי אומר: תבן ואין עתיד לפנותו
 16 - הרי הוא כעפר סתם, ובטל. עפר ועתיד לפנותו
 17 - הרי הוא כסתם תבן, ולא בטיל. היתה גבוהה
 18 מעשרים אמה, והוצין יורדין בתוך עשרים אמה, אם
 19 צלתם מרובה מחמתם פשרה ואם לאו פסולה. היתה
 20 גבוהה עשרה מפתחים והוצין יורדין לתוך עשרה סבר
 21 אפיו למימר: אם תפתח מרובה מצלתם - פשוטה.
 22 אמר ליה רבא: הא דירה סרוחה היא, ואין אדם דר
 23 בדירה סרוחה. היתה גבוהה מעשרים אמה, ובנה בה
 24 איצטבא כנגד דופן האמצעי

15 איצטבא באמצע
 16 על פני פולה, ויש בה הכשר
 17 סוכה - פשרה. וזמן הצד, אם
 18 יש משפת איצטבא לפותל
 19 ארבע אמות - פסולה, פחות
 20 מארבע אמות - פשרה. מאי
 21 קא משמע לן - דאמרין
 22 דופן עקומה? תנינא: בית
 23 שגפחת וסיפך על גביו אם
 24 יש מן הפותל לפיבוד ארבע
 25 אמות - פסולה. הא
 26 פחות מכאן - פשרה! מהו דתימא: התם הוא
 27 דחויא לדופן, אבל הכא דלא חויא לדופן - אימא
 28 לא, קא משמע לן. היתה גבוהה מעשרים אמה,
 29 ובנה איצטבא באמצעיתה, אם יש משפת איצטבא
 30 לדופן ארבע אמות לכל רוח ורוח - פסולה, פחות
 31 מארבע אמות - פשרה. מאי קא משמע לן -
 32 דאמרין "דופן עקומה", היינו תי? מהו דתימא:
 33 דופן עקומה מרוח אחת אמרין, אבל כל רוח
 34 ורוח - לא, קא משמע לן. היתה פחותה מעשרה
 35 מפתחים, וחקק בה פרי להשלימה לעשרה, אם
 36 יש משפת חקק ולפותל שלשה מפתחים - פסולה,
 פחות

לנו להכשיר יותר, שיש רוב הוצין וראוין הן להתקיים בקל, כך אם היה שם דבר הסומכת.
 פחות

10 ואף על גב דבטליניהו בטלה דעתו אצל כל אדם - לא דמי לארנקי דפרק "חלוץ"
 11 (עירובין עט,א). דאיכא למאן דאבן דאפילו ארנקי מבטל איניש.
 12 בית שמילאהו תבן או צרורות וביטלו בטל - כך היא הגירסא בכל הספרים כאן ובפרק
 13 "חלוץ" (שם עה,ב) דמייתי לה אמנתיתך דחריץ שבין שתי חצירות מלא קש או תבן -
 14 מערבין שנים ואין מערבין אהר. מלא עפר או
 15 מלא צרורות - מערבין אחד ואין מערבין שנים.
 16 והיא משנה במסכת אהלות פרק חמשה עשר. ולא
 17 כתב שם תבן, אלא עפר או צרורות ומשום דמייתי
 18 לה הכא ובעירובין אתבן, טעם להגיה הספרים תבן
 19 במקום עפר. ולא גרסינן נמי במסכת אהלות
 20 "וביטלו בטל" אלא: טומאה בוקעת ועולה,
 21 טומאה בוקעת ויורדת. והיא היא, דהא בהא
 22 תליא. אלא שדרך התלמוד לקצר משניות של
 23 סדר טהרות כשמביאם. ואין ולומר דרך דמייתי
 24 והכא) ברייתא היא, דאין לו להביא מן הברייתא
 25 כיון שיכול להביא מן המשנה. והוה לשון המשנה:
 26 בית שמילאהו עפר או צרורות וביטלו וכן כרי של
 27 תבואה וגל של צרורות, אפילו בגלו של עכו,
 28 אפילו טומאה בצד הכלים - טומאה בוקעת
 29 ועולה בוקעת ויורדת. פירושו: לפי שהם מנוטלים.
 30 הוא דקאמר תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם
 31 מחלוקת רבי יוסי ורבנן, אף על גב דבמתניתין
 32 דאהלות לא איירי רבנן מדי תבן - ממל שכן
 33 הוא ידיע ליה, כיון דבעפר וצרורות מצרכי רבנן
 34 ביטול - כל שכן בתבן. וכן פרק "חלוץ" (עירובין
 35 עט,א) קאמר: מאן תנא "אהלות" - רבי יוסי היא.
 36 ופריך: אי רבי יוסי, איכא שמעין ליה. בין אתבן
 37 בין אצרורות פריך מטעמא דפרישה, אף על גב
 38 דלא קתני תבן במתניתין דאהלות. והא דפשיטא
 39 לן הכא דתבן וביטלו היינו ממתני - אפילו לרבנן
 40 דייק לה. מדקתני במתניתין דאהלות: אפילו כרי
 41 של תבואה דמהני ביטול, כל שכן בתבן. והא
 42 דקאמר עפר סתם מחלוקת רבי יוסי ורבנן - היא
 43 מצי למימר דבעפר ואין עתיד לפנותו נמי פליגי,
 44 דלרבנן לא בטיל אלא אם כן בטלו. ואין עתיד
 45 לפנותו לאו היינו ביטול, כדמוכח הכא. אלא
 46 משום ר' יוסי נקט עפר סתם, דאפילו בסתם
 47 קבטיל. ולא חש להאריך לומר תבן ועפר שאין
 48 עתיד לפנותו. ועפר סתם מחלוקת.

1 ואף על גב דבטליניהו - לכל שבעה, בטלה דעתו אצל כל אדם ואין ביטולו ביטול. תבן
 2 וביטלו - בפיו, לשבעה. תבן ואין עתיד לפנותו - ולא יצטרך לפנותו כל ימי החג, ומיירו
 3 לא בטלו ממש בפיו. או עפר - נתן בו סתם, ואין ידוע אם עתיד לפנותו אם לא. מחלוקת
 4 ר' יוסי ב' - וכן עפר ואין עתיד לפנותו יש בו מחלוקת: דבטיל לר' יוסי מסתמא ואפילו

5 לא בטלו בפיו, ולרבנן לא בטיל, והא דנקט עפר
 6 סתם - משום כחו דר' יוסי, דאפילו סתם, דלא
 7 ידוע אי עתיד לפנותו אי לא אמר דבטיל. אבל
 8 תבן - ראוי לבהמה ולחסקה או לטיט, הלכך
 9 סתמיה ומילאהו תבן או צרורות וביטלו -
 10 בית שמילאהו תבן או צרורות וביטלו - ולענין
 11 אהלות תנן. דטומאה שיש לה אהל חלל טפח
 12 אינה בוקעת למעלה מן הגג. אבל טומאה
 13 רצועה, שאין לה חלל טפח הימנה לגג שכנגדה
 14 - עד דרקיע טמא, דבוקעת ועולה. וכן הלכה
 15 למשה מסיני. הלכך, בית שיש בו מת או כות
 16 מן המת, ומילאהו תבן או צרורות וביטלו -
 17 היין רצועה, ובוקעת. אבל לא ביטלו - הי
 18 כמאן דפנייה, יש לה חלל. תבן ואין עתיד
 19 לפנותו הרי הוא כסתם עפר ובטיל - ופליגי בין
 20 אתבן בין אצרורות. דצרורות היינו עפר, וקאמר
 21 תנא קמא דצריך ביטול. ואמר ליה ר' יוסי: תבן,
 22 אם ידוע שאינו עתיד לפנותו - הרי הוא בטל
 23 ממילא, וצרורות, אפילו טומאה לא ידוע אי
 24 עתיד לפנותו אי לא - מסתמא בטל, אלא אם
 25 כן ידוע דעתיד לפנותו, דהייא הוא כסתם תבן
 26 ולא בטיל. אלמא דתבן וביטול, עפר וביטול -
 27 כולוהו מודו דבטיל, תבן סתם ועפר ועתיד
 28 לפנותו - דכולי עלמא לא בטיל. תבן ואין
 29 עתיד לפנותו, ועפר כיוצא בו, או אפילו עפר
 30 סתם - מחלוקת, דלרבי יוסי בטיל. והוצין -
 31 של סכך ראשיון התלוין, אם צלתם - של
 32 אותם הוצין, מרובה מחמתם אי הוי שקלת ליה
 33 לסכך העליון. פשרה - דמננין עשרים מוזן
 34 ולמשה. סבר אפיו לפיטר - דכי היכי דבגובהה
 35 לא ממעטי להכשר היכא שחמתן מרובה
 36 מצלתן, כדמוכח נמי לא ממעטי לפסול, ואם
 37 תמוזן מרובה מצלתן כשרה. דופן האמצעי -
 38 דסתם סוכה בת שלשה דפנות כי מתניתין,
 39 והרביעית היא כולה פתח. על פני כולה -
 40 שמונעין שני ראשי האיצטבא לשתי דפנות
 41 הצדדין. ואיצטבא הוא בנך אבנים וטיט. אם יש
 42 בה באיצטבא שיעור הכשר סוכה קטנה, שבעה
 43 טפחים ומשהו, דהיינו ראשו ורובו ושלחנן.
 44 כשרה - כל הסוכה, שיש לה שלש דפנות.
 45 והאי הכשר סוכה אפילו מן האיצטבא והלאה,
 46 דמננין חללה מראש האיצטבא ומעלה, ונמצא
 47 דופן אמצעי כולו כשר, ודפנות הצדדין ברוב
 48 האיצטבא הוכשרו בה - הוי כאן סוכה קטנה
 49 כשרה. ואמרין לקמן (ט,א). פסל היוצא מן
 50 הסוכה - נידון כסוכה. ומפרשין ליה: אם יש
 51 הכשר סוכה חוץ, והאילו ראשו אינו כלה על כן
 52 פסל, היינו סכך העשוי בפסולת גורן ויקב, שזו

15 איצטבא באמצע
 16 על פני פולה, ויש בה הכשר
 17 סוכה - פשרה. וזמן הצד, אם
 18 יש משפת איצטבא לפותל
 19 ארבע אמות - פסולה, פחות
 20 מארבע אמות - פשרה. מאי
 21 קא משמע לן - דאמרין
 22 דופן עקומה? תנינא: בית
 23 שגפחת וסיפך על גביו אם
 24 יש מן הפותל לפיבוד ארבע
 25 אמות - פסולה. הא
 26 פחות מכאן - פשרה! מהו דתימא: התם הוא
 27 דחויא לדופן, אבל הכא דלא חויא לדופן - אימא
 28 לא, קא משמע לן. היתה גבוהה מעשרים אמה,
 29 ובנה איצטבא באמצעיתה, אם יש משפת איצטבא
 30 לדופן ארבע אמות לכל רוח ורוח - פסולה, פחות
 31 מארבע אמות - פשרה. מאי קא משמע לן -
 32 דאמרין "דופן עקומה", היינו תי? מהו דתימא:
 33 דופן עקומה מרוח אחת אמרין, אבל כל רוח
 34 ורוח - לא, קא משמע לן. היתה פחותה מעשרה
 35 מפתחים, וחקק בה פרי להשלימה לעשרה, אם
 36 יש משפת חקק ולפותל שלשה מפתחים - פסולה,
 פחות

לנו להכשיר יותר, שיש רוב הוצין וראוין הן להתקיים בקל, כך אם היה שם דבר הסומכת.
 פחות

10 ואף על גב דבטליניהו בטלה דעתו אצל כל אדם - לא דמי לארנקי דפרק "חלוץ"
 11 (עירובין עט,א). דאיכא למאן דאבן דאפילו ארנקי מבטל איניש.
 12 בית שמילאהו תבן או צרורות וביטלו בטל - כך היא הגירסא בכל הספרים כאן ובפרק
 13 "חלוץ" (שם עה,ב) דמייתי לה אמנתיתך דחריץ שבין שתי חצירות מלא קש או תבן -
 14 מערבין שנים ואין מערבין אהר. מלא עפר או
 15 מלא צרורות - מערבין אחד ואין מערבין שנים.
 16 והיא משנה במסכת אהלות פרק חמשה עשר. ולא
 17 כתב שם תבן, אלא עפר או צרורות ומשום דמייתי
 18 לה הכא ובעירובין אתבן, טעם להגיה הספרים תבן
 19 במקום עפר. ולא גרסינן נמי במסכת אהלות
 20 "וביטלו בטל" אלא: טומאה בוקעת ועולה,
 21 טומאה בוקעת ויורדת. והיא היא, דהא בהא
 22 תליא. אלא שדרך התלמוד לקצר משניות של
 23 סדר טהרות כשמביאם. ואין ולומר דרך דמייתי
 24 והכא) ברייתא היא, דאין לו להביא מן הברייתא
 25 כיון שיכול להביא מן המשנה. והוה לשון המשנה:
 26 בית שמילאהו עפר או צרורות וביטלו וכן כרי של
 27 תבואה וגל של צרורות, אפילו בגלו של עכו,
 28 אפילו טומאה בצד הכלים - טומאה בוקעת
 29 ועולה בוקעת ויורדת. פירושו: לפי שהם מנוטלים.
 30 הוא דקאמר תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם
 31 מחלוקת רבי יוסי ורבנן, אף על גב דבמתניתין
 32 דאהלות לא איירי רבנן מדי תבן - ממל שכן
 33 הוא ידיע ליה, כיון דבעפר וצרורות מצרכי רבנן
 34 ביטול - כל שכן בתבן. וכן פרק "חלוץ" (עירובין
 35 עט,א) קאמר: מאן תנא "אהלות" - רבי יוסי היא.
 36 ופריך: אי רבי יוסי, איכא שמעין ליה. בין אתבן
 37 בין אצרורות פריך מטעמא דפרישה, אף על גב
 38 דלא קתני תבן במתניתין דאהלות. והא דפשיטא
 39 לן הכא דתבן וביטלו היינו ממתני - אפילו לרבנן
 40 דייק לה. מדקתני במתניתין דאהלות: אפילו כרי
 41 של תבואה דמהני ביטול, כל שכן בתבן. והא
 42 דקאמר עפר סתם מחלוקת רבי יוסי ורבנן - היא
 43 מצי למימר דבעפר ואין עתיד לפנותו נמי פליגי,
 44 דלרבנן לא בטיל אלא אם כן בטלו. ואין עתיד
 45 לפנותו לאו היינו ביטול, כדמוכח הכא. אלא
 46 משום ר' יוסי נקט עפר סתם, דאפילו בסתם
 47 קבטיל. ולא חש להאריך לומר תבן ועפר שאין
 48 עתיד לפנותו. ועפר סתם מחלוקת.

לנו להכשיר יותר, שיש רוב הוצין וראוין הן להתקיים בקל, כך אם היה שם דבר הסומכת.
 פחות

10 ואף על גב דבטליניהו בטלה דעתו אצל כל אדם - לא דמי לארנקי דפרק "חלוץ"
 11 (עירובין עט,א). דאיכא למאן דאבן דאפילו ארנקי מבטל איניש.
 12 בית שמילאהו תבן או צרורות וביטלו בטל - כך היא הגירסא בכל הספרים כאן ובפרק
 13 "חלוץ" (שם עה,ב) דמייתי לה אמנתיתך דחריץ שבין שתי חצירות מלא קש או תבן -
 14 מערבין שנים ואין מערבין אהר. מלא עפר או
 15 מלא צרורות - מערבין אחד ואין מערבין שנים.
 16 והיא משנה במסכת אהלות פרק חמשה עשר. ולא
 17 כתב שם תבן, אלא עפר או צרורות ומשום דמייתי
 18 לה הכא ובעירובין אתבן, טעם להגיה הספרים תבן
 19 במקום עפר. ולא גרסינן נמי במסכת אהלות
 20 "וביטלו בטל" אלא: טומאה בוקעת ועולה,
 21 טומאה בוקעת ויורדת. והיא היא, דהא בהא
 22 תליא. אלא שדרך התלמוד לקצר משניות של
 23 סדר טהרות כשמביאם. ואין ולומר דרך דמייתי
 24 והכא) ברייתא היא, דאין לו להביא מן הברייתא
 25 כיון שיכול להביא מן המשנה. והוה לשון המשנה:
 26 בית שמילאהו עפר או צרורות וביטלו וכן כרי של
 27 תבואה וגל של צרורות, אפילו בגלו של עכו,
 28 אפילו טומאה בצד הכלים - טומאה בוקעת
 29 ועולה בוקעת ויורדת. פירושו: לפי שהם מנוטלים.
 30 הוא דקאמר תבן ואין עתיד לפנותו ועפר סתם
 31 מחלוקת רבי יוסי ורבנן, אף על גב דבמתניתין
 32 דאהלות לא איירי רבנן מדי תבן - ממל שכן
 33 הוא ידיע ליה, כיון דבעפר וצרורות מצרכי רבנן
 34 ביטול - כל שכן בתבן. וכן פרק "חלוץ" (עירובין
 35 עט,א) קאמר: מאן תנא "אהלות" - רבי יוסי היא.
 36 ופריך: אי רבי יוסי, איכא שמעין ליה. בין אתבן
 37 בין אצרורות פריך מטעמא דפרישה, אף על גב
 38 דלא קתני תבן במתניתין דאהלות. והא דפשיטא
 39 לן הכא דתבן וביטלו היינו ממתני - אפילו לרבנן
 40 דייק לה. מדקתני במתניתין דאהלות: אפילו כרי
 41 של תבואה דמהני ביטול, כל שכן בתבן. והא
 42 דקאמר עפר סתם מחלוקת רבי יוסי ורבנן - היא
 43 מצי למימר דבעפר ואין עתיד לפנותו נמי פליגי,
 44 דלרבנן לא בטיל אלא אם כן בטלו. ואין עתיד
 45 לפנותו לאו היינו ביטול, כדמוכח הכא. אלא
 46 משום ר' יוסי נקט עפר סתם, דאפילו בסתם
 47 קבטיל. ולא חש להאריך לומר תבן ועפר שאין
 48 עתיד לפנותו. ועפר סתם מחלוקת.

1 פחות משלשה טפחים כשרה — מכאן קשיא לפי מה שפירש בקונטרס בריש פרק שני
 2 דיגטין (ט"ב) גבי גידוד חמשה ומחציה חמשה אין מצטרפין, דאם היה חריץ עמוק
 3 חמשה — ומקיפה מחציה חמשה אין מצטרפין להיות בתוכו רשות היחיד. הא אשכחן הכא
 4 לענין סוכה דמצטרפין? וכן בפרק קמא דשבת (ו"ג) גבי בית דאין תוכו עשרה, דאם חקק בו
 5 ארבעה על ארבעה חשיב כוליה רשות היחיד.

6 מיהו, יהיה איכא לדחות: שחוק ארבעה בעומק
 7 עשרה. ועוד מקשה רבינו תם מהא דאמר פרק
 8 בתרא דעירובין (צ"טב), ובשבת פרק "הוורק"
 9 (צ"טא) דבור חוליייה מצטרפין לעשרה. ועוד,
 10 אמרינן בסוף פרק "כל גגות" (עירובין צ"גב) גבי
 11 שתי חצירות זו למעלה מזו ויש גידוד חמשה
 12 ומחציה חמשה — דמודה רב חסדא בתחונתו,
 13 הואיל ורואה פני עשרה דמערבת שנים ולא
 14 מערבת אחד. אלא יש לומר דגידוד חמשה
 15 ומחציה חמשה לענין שתי חצירות זו למעלה מזו
 16 איירי, ולענין חוליייה דכרמובח סוגיא ד"כל גגות",
 17 ולענין עירוב, אי נמי לענין תל ברשות הרבים
 18 גבוה חמשה והקיף על גביו מחיצה חמשה, דלא
 19 חשיב רשות היחיד לענין שבת. ואם תאמר:
 20 ויחשב רשות היחיד, מטעם דאי בעי מנח עליה
 21 מידי ומשתמש, כדאשכחן בריש "הלוך" (עירובין
 22 ע"ה) ושמ גבי עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה
 23 ורחב ארבעה ונעץ בו יתד כל שהוא — מיטעו,
 24 ואם מילאו כולו ביתדות — חשיב כולו רשות
 25 היחיד, הואיל ואי בעי מנח ליה מידי ומשתמש.
 26 ודייק לה מהא דאמר רבי יוחנן בור חוליא
 27 מצטרפין לעשרה. כלומר: וכי הכי דמצטרפי
 28 לעשרה לענין עומק, הוא הדין דמצטרפי
 29 לארבעה לענין רוחב. דממתינתין דשבת פרק
 30 "הוורק" (צ"טא) דמורחא תפליין" (עירובין
 31 צ"טב) דקתני חוליייה הבור שהן גבוהין עשרה
 32 ורחבין ארבעה דייק לה ר' יוחנן, וכי הכי דקתני
 33 עשרה קתני נמי ארבעה. ואמאי חשיב רשות
 34 היחיד? הא לא משתמש ליה ברוחב, שהאריך
 35 מפסיק. אלא מאי אית לך למימר — דמנח ליה
 36 מידי ומשתמש, הכי נמי. ויש לומר: דהבא מיירי
 37 בתל שהוא רחב הרבה, בעשר אמות או בעשרים
 38 בעין חצר, דלא שייך להחשיבו רשות היחיד
 39 מטעם דאי מנח עליה מידי אלא בדבר צר ענין
 40 עמוד רוחב ארבעה. ואם תאמר: בפרק קמא
 41 דשבת (ו"ג) גבי בית שאין תוכו עשרה חקק בו
 42 להשלימו לעשרה אמאי לא מחלקי כל האי גוונא
 43 אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים? ויש
 44 לומר: דלא דמי רשות שבת שהוא למנוע רגל
 45 רבים, לסוכה דבעינן מחיצות סמוכות לסכך.
 46 סכך אביי למימר גוד אסיק מחיצתא — לבסוף
 47 מסיק: בעינן מחיצות היכרות, ולא דמי
 48 לסכך על גבי אכסדרה שאין לה פצימין דשילוי
 49 פירקין (סוכה י"ב), דפי תקרה חשיב שפיר
 50 מחיצות היכרות.
 51 אבל על שפת הגג כשרה לדברי הכל — דחשיב
 52 מחיצות ניכרות טפי מעמוד, משום
 53 דניכרות בבית.

54 **דיומדי** סוכה טפח — והא דבעינן אמה גבי פסי ביראות פרק "עושין פסין" (עירובין י"ג).
 55 — גבי מחיצות שבת החמירו.
 56 **עשרה** טפחים מנלן — והא דבעינן נמי גבי שבת מחיצה עשרה — מהבא יליפנין.
 57 י"ד
 58 רחמנא למשה מסיני, דבשלישית סגי ליה בטפח. רב ורבי חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו — ככלי סדר מועד — כל היבא דאמרינן האי זוגא כי הדידי בשמעתא.
 59 איכא אמוראי דמחלפי רבי יוחנן ומעייילי רבי יוחנן. ארון תשעה — וגבוהו. דכתיב "ואמה חוצי קומתו" ואמה בת ששה טפחים.

1 **פחות משלשה טפחים כשרה** — מכאן קשיא לפי מה שפירש בקונטרס בריש פרק שני
 2 דיגטין (ט"ב) גבי גידוד חמשה ומחציה חמשה אין מצטרפין, דאם היה חריץ עמוק
 3 חמשה — ומקיפה מחציה חמשה אין מצטרפין להיות בתוכו רשות היחיד. הא אשכחן הכא
 4 לענין סוכה דמצטרפין? וכן בפרק קמא דשבת (ו"ג) גבי בית דאין תוכו עשרה, דאם חקק בו
 5 ארבעה על ארבעה חשיב כוליה רשות היחיד.

6 מיהו, יהיה איכא לדחות: שחוק ארבעה בעומק
 7 עשרה. ועוד מקשה רבינו תם מהא דאמר פרק
 8 בתרא דעירובין (צ"טב), ובשבת פרק "הוורק"
 9 (צ"טא) דבור חוליייה מצטרפין לעשרה. ועוד,
 10 אמרינן בסוף פרק "כל גגות" (עירובין צ"גב) גבי
 11 שתי חצירות זו למעלה מזו ויש גידוד חמשה
 12 ומחציה חמשה — דמודה רב חסדא בתחונתו,
 13 הואיל ורואה פני עשרה דמערבת שנים ולא
 14 מערבת אחד. אלא יש לומר דגידוד חמשה
 15 ומחציה חמשה לענין שתי חצירות זו למעלה מזו
 16 איירי, ולענין חוליייה דכרמובח סוגיא ד"כל גגות",
 17 ולענין עירוב, אי נמי לענין תל ברשות הרבים
 18 גבוה חמשה והקיף על גביו מחיצה חמשה, דלא
 19 חשיב רשות היחיד לענין שבת. ואם תאמר:
 20 ויחשב רשות היחיד, מטעם דאי בעי מנח עליה
 21 מידי ומשתמש, כדאשכחן בריש "הלוך" (עירובין
 22 ע"ה) ושמ גבי עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה
 23 ורחב ארבעה ונעץ בו יתד כל שהוא — מיטעו,
 24 ואם מילאו כולו ביתדות — חשיב כולו רשות
 25 היחיד, הואיל ואי בעי מנח ליה מידי ומשתמש.
 26 ודייק לה מהא דאמר רבי יוחנן בור חוליא
 27 מצטרפין לעשרה. כלומר: וכי הכי דמצטרפי
 28 לעשרה לענין עומק, הוא הדין דמצטרפי
 29 לארבעה לענין רוחב. דממתינתין דשבת פרק
 30 "הוורק" (צ"טא) דמורחא תפליין" (עירובין
 31 צ"טב) דקתני חוליייה הבור שהן גבוהין עשרה
 32 ורחבין ארבעה דייק לה ר' יוחנן, וכי הכי דקתני
 33 עשרה קתני נמי ארבעה. ואמאי חשיב רשות
 34 היחיד? הא לא משתמש ליה ברוחב, שהאריך
 35 מפסיק. אלא מאי אית לך למימר — דמנח ליה
 36 מידי ומשתמש, הכי נמי. ויש לומר: דהבא מיירי
 37 בתל שהוא רחב הרבה, בעשר אמות או בעשרים
 38 בעין חצר, דלא שייך להחשיבו רשות היחיד
 39 מטעם דאי מנח עליה מידי אלא בדבר צר ענין
 40 עמוד רוחב ארבעה. ואם תאמר: בפרק קמא
 41 דשבת (ו"ג) גבי בית שאין תוכו עשרה חקק בו
 42 להשלימו לעשרה אמאי לא מחלקי כל האי גוונא
 43 אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים? ויש
 44 לומר: דלא דמי רשות שבת שהוא למנוע רגל
 45 רבים, לסוכה דבעינן מחיצות סמוכות לסכך.
 46 סכך אביי למימר גוד אסיק מחיצתא — לבסוף
 47 מסיק: בעינן מחיצות היכרות, ולא דמי
 48 לסכך על גבי אכסדרה שאין לה פצימין דשילוי
 49 פירקין (סוכה י"ב), דפי תקרה חשיב שפיר
 50 מחיצות היכרות.
 51 אבל על שפת הגג כשרה לדברי הכל — דחשיב
 52 מחיצות ניכרות טפי מעמוד, משום
 53 דניכרות בבית.

54 **דיומדי** סוכה טפח — והא דבעינן אמה גבי פסי ביראות פרק "עושין פסין" (עירובין י"ג).
 55 — גבי מחיצות שבת החמירו.
 56 **עשרה** טפחים מנלן — והא דבעינן נמי גבי שבת מחיצה עשרה — מהבא יליפנין.
 57 י"ד
 58 רחמנא למשה מסיני, דבשלישית סגי ליה בטפח. רב ורבי חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו — ככלי סדר מועד — כל היבא דאמרינן האי זוגא כי הדידי בשמעתא.
 59 איכא אמוראי דמחלפי רבי יוחנן ומעייילי רבי יוחנן. ארון תשעה — וגבוהו. דכתיב "ואמה חוצי קומתו" ואמה בת ששה טפחים.

סוכה דף ד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שישי) קמ"ה

59 ומוכח כדברי רב נחמן שמחלוקתם של רבי יעקב ורבנן היא האם
 60 מועיל דין דיומדין בסוכה, וברייתא זו היא תיובתא דרב הונא
 61 שאמר שבאמצע הגג גם רבי יעקב מודה שלא אומרים דין דיומד
 62 ופסולת. אומרת הגמרא: אכן ברייתא זו היא תיובתא על דברי רב
 63 הונא.
 64 הגמרא ממשיכה ומקשה מברייתא זו קושיא נוספת על דברי רב
 65 הונא: ועוד קשה, שמשמע מדברי הברייתא, שרק אם העמיד את
 66 הקונדיסין באמצע הגג הוא דפליגי רבי יעקב ורבנן, אבל אם
 67 העמידם על שפת הגג משמע שלדברי הכל פשרה שום
 68 שאומרים גוד אסיק מחיצתא אפילו לדעת חכמים, ואילו רב הונא
 69 אמר שלדעת חכמים לא אומרים 'גוד אסיק' בכזה אופן, ואם כן
 70 למה – האם נאמר שתיהו תיובתיה דרב הונא פתרתו – הן במה
 71 שאמר בשיטת רבי יעקב שמודה באמצע הגג שפסולה, והן במה
 72 שאמר בשיטת חכמים שלא אומרים גוד אסיק. דוחה הגמרא:
 73 אמר לך רב הונא, אף שבביאור שיטת רבי יעקב יש פירכא על
 74 דברי מברייתא זו, אולם בשיטת חכמים אפשר ליישב את כוונת
 75 הברייתא, שרבי יעקב וחכמים פליגי כשהעמיד את הקונדיסין
 76 באמצע הגג ולא נאמר דין דיומדין לגבי סוכה, והוא הדין שנחלקו
 77 באופן שהעמיד את הקונדיסין על שפת הגג ואם אומרים גוד
 78 אסיק באופן זה, ואם תקשה מאחר שנחלקו בשני האופנים מדוע
 79 לא הביאה הברייתא את מחלוקתם בשהעמיד את הקונדיסין על
 80 שפת הגג ולחדש את דינם של חכמים שפסלו אפילו בשפת הגג,
 81 יש לומר, שהיא דקמיפליגי – מה שהביאה הברייתא את מחלוקתם
 82 באמצע הגג, זה כדי להודיעך את פהו דרבי יעקב, דאפילו
 83 כשהעמיד את הקונדיסין באמצע הגג נמי פכשיר משום דיומד.
 84 תנו רבנן, נעץ ארבעה קונדיסין – עמודים עבים ועגולים פאריין,
 85 וסיבך על גבן, רבי יעקב אומר, רואין, כל שהעמודים עבים כל
 86 כך עד שאילו יתקנו – ינטל עובי העיגול מבחוץ ויעשה כעמוד
 87 מרובע, ואחר כך יתלקו מבפנים עד שישאר כל עמוד כמין מרוב
 88 ו'כצורת האות ר"ש, ואחר כל זאת אם עדיין יש קהן טפח
 89 לכאן וטפח לכאן, כלומר שנשארה זוית שרוחב כל אחת
 90 מדפנותיה החיצוניים טפח, נידונין עמודים אלו משום דיומד,
 91 ויכולים להיחשב כדפנות הסוכה, ואם לאו – שפת העמודים
 92 עבים כל כך ולאחר שייחקקו בהם ישאר פחות מטפח, אין נידונין
 93 משום דיומד, ואינם יכולים להיחשב כדפנות ולהכשירה, ואף
 94 על פי שדין 'דיומד' התחדש לגבי ביראות, ושם הדין שצריך
 95 להישאר בהם אמה לכל צד, לגבי סוכה הקילו אפילו בטפח,
 96 וכמו שהיה רבי יעקב אומר, ששיעור דיומדין סוכה הוא טפח.
 97 וחקמים אומרים, אין דיומדין מועילים בסוכה כלל, ואין הסוכה
 98 כשירה עד שיהיו בה שתים בתלבתן – שתי דפנות של שבעה
 99 טפחים לאורכה ולרחבה, ודופן שלישיית די שתהיה אפילו ברוחב
 100 טפח.
 101 שנינו במשנה: ושאנינה גבוהה עשרה טפחים פסולה: שואלת
 102 הגמרא, מניין – מהו המקור לדין זה. אתמר, רב ורבי תניא ורבי
 103 יוחנן ורב תניא מתני – שנו את מה שנאמר להלן. ולפני
 104 שמובאים דבריהם, מוסיפה הגמרא ואומרת: פסולה – בכל פיר
 105 מועד, כל כי האי זויא – כל מקום שנאמר מיםרות בשם ארבעת
 106 אמוראים אלו יחד, יש שתלופי רבי יוחנן ורבי יוחנן –
 107 ששנו במקום רבי יוחנן את רבי יוחנן, וכלומר שלא רבי יוחנן אמר
 108 דבריה אלו אלא רבי יוחנן. עתה חזרת הגמרא לעיקר דבריהם
 109 שביארו שהדין שסוכה שאינה גבוהה עשרה טפחים פסולה נלמד
 110 מארון הברית שהיה במשכן, שהרי הארון היה גובהו תשעה
 111 טפחים, כמו שנאמר (שמות כה) 'ועשו ארון עצי שטים וגו' ואמה
 112 וחצי קמתו' וכיון ששיעור אמה הוא ששה טפחים נמצא גובה
 113 הארון תשעה טפחים, וגובה הכפורת שהיתה על הארון היה טפח,
 114 הרי כאן גובה הארון עם הכפורת עשרה טפחים, וכתב (שם כה) 'ו
 115 ינועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת', הרי שהשכינה שירדה
 116 מעל הכפורת היתה בגובה עשרה טפחים.

1 אבל אם יש בין החקק לכותל שבצידו פחות משלשה טפחים,
 2 פשרה, משום לבוד, ונחשב החקק כאילו מגיע עד הכותל. מקשה
 3 הגמרא, מאי שנא התם – לגבי איצטבא הרחוקה מהדופן, דאמרת
 4 שכל שיש ביניהם פחות מארבע אמות כשירה הסוכה מדין דופן
 5 עקומה, ומאי שנא התם – לגבי חקק, דאמרת שרק אם יש בין
 6 החקק לכותל פחות משלשה טפחים כשירה מדין לבוד, אבל אם
 7 יש ביניהם יותר משלושה טפחים פסולה, ולא אומרים דופן
 8 עקומה. מתרצת הגמרא, התם – לגבי איצטבא דאיתיה לדופן – יש
 9 על הדופן שם דופן כיון שגבוהה עשרה טפחים, לכך אמרו שכל
 10 שיש בין הדופן לאיצטבא פחות מארבע אמות, סניא, מדין דופן
 11 עקומה. מה שאין כן התם – לגבי חקק שדופן הסוכה הוא פחות
 12 מעשרה טפחים ואין עליו שם דופן, וצריכים אנו לשנויי – לעשותו
 13 לדופן, בזה לא נאמר דין 'דופן עקומה' מכיון שעדיין אין כאן דופן
 14 ולא ניתן להכשירה אלא מדין לבוד, ולכך רק אם יש בין החקק
 15 לכותל פחות משלשה טפחים, אין – כשירה הסוכה מדין 'לבוד',
 16 אבל אי לא – אם יש בין החקק לכותל שלושה טפחים או יותר, לא
 17 נאמר דין לבוד, ופסולה הסוכה ככל סוכה שאין לה דפנות.
 18 היתה הסוכה גבוהה יותר מעשרים אמה, וכן היה באמצע עמוד
 19 שהיא גבוה עשרה טפחים ומראשו ועד הסכך אין יותר מעשרים
 20 אמה, ויש בו – בעמוד זה שיעור הקשר סוכה – שבעה על שבעה
 21 טפחים או יותר, פכר אפיי למימר, שראש העמוד נחשב סוכה
 22 כשירה, מדין גוד אסיק ומשורן ועלהו מחיצתא – הלכה למשה
 23 מסיני שעמוד הגבוה עשרה טפחים נחשבות מחיצות העמוד
 24 שלמטה כמחיצות גם לראש העמוד, שכאילו מושכים את
 25 המחיצות כלפי מעלה. אמר ליה רבא לאבבי, אף שלענין שבת
 26 אומרים גוד אסיק בעמוד כזה, מכל מקום שונה דין סוכה מדין
 27 שבת משום שבסוכה בעינין שיהיו מחיצות הניכרות כעין מחיצות
 28 דירה, וליכא – ובעמוד הגבוה עשרה טפחים אין המחיצות ניכרות.
 29 תנו רבנן, נעץ בגג ארבעה קונדיסין – עמודי עץ שעוביים טפח על
 30 טפח וסיבך על גבן, ואין לסוכה זו מחיצות מלבד קונדיסין אלו,
 31 רבי יעקב פכשיר וחקמים פסלין, מבאר הגמרא, אמר רב הונא,
 32 המחלוקת בין רבי יעקב לרבנן היא רק באופן שהעמיד את
 33 הקונדיסין על שפת הגג, ונחלקו בדין גוד אסיק, דרבי יעקב פכר,
 34 אמרינן גוד אסיק מחיצתא, ומחיצות הבית נחשבות כעולות
 35 למעלה ונחשבות למחיצות הסוכה, ורבנן פכרי, לא אמרינן גוד
 36 אסיק מחיצתא, שכיון שאין המחיצות ניכרות ליושבים בסוכה לא
 37 אומרים גוד אסיק ופסולה. אבל אם העמיד את הקונדיסין באמצע
 38 הגג, שאין מחיצות הבית תחת הסוכה ולא שייך לומר בה גוד
 39 אסיק, דברי הכל פסולה, ואין הקונדיסין בפני עצמם נחשבים
 40 למחיצות. ורב נחמן אמר, כשהעמידם באמצע הגג בזה יש
 41 מחלוקת בין רבי יעקב לרבנן, שדעת רבי יעקב שכיון שהקונדיסין
 42 רחבים טפח על טפח יש שם מחיצות בכל ארבעת רוחות הסוכה,
 43 הרי זה כדיומדי ביראות וכשירה, ודעת חכמים שכיון שאין
 44 בסוכה זו שתי מחיצות כהלכתן ושרק במחיצה שלישית הלכה
 45 למשה מסיני שמועיל אפילו טפח, פסולה.
 46 הגמרא דנה בדברי רב נחמן: איבעיא להו – הסתפקו בני הישיבה,
 47 האם כוונת רב נחמן לומר שרק באמצע הגג יש מחלוקת האם
 48 מועיל דין דיומדין בסוכה, אבל אם העמיד את הקונדיסין על שפת
 49 הגג, דברי הכל פשרה, משום שלכולי עלמא אומרים גוד אסיק
 50 כשהמחיצות ניכרות ליושבים בבית. או דלמא, כוונת רב נחמן
 51 לומר שכן קוין וכן קוין מחלוקת – רבי יעקב וחכמים נחלקו הן
 52 באמצע הגג אם נאמר דין דיומדין לגבי סוכה, והן בשפת הגג אם
 53 אומרים גוד אסיק כשהמחיצות לא ניכרות בסוכה אלא ליושבים
 54 בבית. אומרת הגמרא: תיקו – יעמוד ספק זה ללא הכרעה.
 55 הגמרא מקשה על דברי רב הונא: מיתיבי, נעץ ארבעה קונדיסין
 56 פאריין וסיבך על גבן, רבי יעקב פכשיר וחקמים פסלין. מוכיחה
 57 הגמרא: והא אמרי דבאמצע הגג דמי, שהרי אין מחיצות תחת
 58 הסוכה ולא שייך לומר גוד אסיק, ובכל זאת קא פכשיר רבי יעקב,

59 שהיה שיעור גובהם גדול יותר מטפח, וכן נאמר בכפורת שהיתה
 60 יותר מטפח. מתרצת הגמרא: תפשת מרובה לא תפשת, תפשת
 61 מועטת תפשת – כל דבר שאפשר לפרש את משמעותו הן מרובה
 62 והן מועט, מוטב לתפוס בידינו את האפשרות המועטת ולא את
 63 האפשרות המרובה, ולכך הוא הדין בעניינינו שמוטב ללמוד את
 64 שיעור הכפורת ממסגרת השולחן ששיעורה מועט ולא משאר
 65 כלים ששיעורם מרובה. מקשה הגמרא: לדברך שעדיף לתפוס
 66 את המועט, מדוע לומדים את גובה הכפורת ממסגרת השולחן,
 67 ונילף מציין שהיה גובהו שתי אצבעות בלבד (שהוא פחות מטפח),
 68 דתניא, ציין דומה כמין טם של זל ורחב שתי אצבעות ומוקף מאן
 69 לאן של הכהן הגדול, וכתוב עליו קודש לה' בשתי שמיין – שתי
 70 שורות, יו"ד ה"א מלמעלה בסוף השורה העליונה, וקדש למ"ד
 71 מלמטה – בתחילת השורה התחתונה. ואמר רבי אלעזר פרבי יוסי,
 72 אני ראיתי – את הציץ ברומי, והיה כתוב עליו קדש לה' בשופה
 73 אחת – בשורה אחת. מבואר בברייתא זו ששיעור גובהו של הציץ
 74 היה ב' אצבעות, ואם כן קשה מדוע לא לומדים את גובה
 75 הכפורת מהציץ. מתרצת הגמרא: דנין כלי – כפורת מכלי –
 76 מסגרת השולחן, ואין דנין כלי – כפורת מתכשיט – ציץ. כלומר,
 77 ששיעור גובה הכפורת שהוא כלי יש ללמוד משיעור גובה כלי
 78 אחר שהיה במשכן, אך אין ללמודו מהציץ שאינו כלי אלא
 79 תכשיט לכהן גדול, לא ניתן ללמוד ממנו לשיעור גובה הכפורת.
 80 מקשה הגמרא: ונילף שיעור גובה הכפורת מיד של הארון או של
 81 המזבח או של המסגרת שהיה גובהו משהו. דאמר רבי, ור היה
 82 גובהו משהו, ונאמר שגם הכפורת גובהה משהו. מתרצת הגמרא:
 83 דנין כלי מכלי, ואין דנין כלי מהכשר כלי – הזר אינו כלי אלא רק
 84 הכשר ותיקון כלי, שהיה עשוי לקשט את הארון והמזבח
 85 והשולחן, ועל כן אין ללמוד ממנו לכפורת שהיתה כלי ממש.
 86 מקשה הגמרא: אי הכי, היאך לומדים גובה הכפורת מגובה
 87 המסגרת של השולחן, והלא מסגרת נמי רק הכשר כלי הוא –
 88 הגמרא הבינה שמסגרת השולחן היתה מונחת מעל דף השולחן,
 89 ואם כן לא באה המסגרת לשולחן אלא כדי לקשטו. דוחה הגמרא
 90 ואומרת, שמסגרת השולחן לא היתה מעליו, אלא מסגרתו של
 91 השולחן למטה מדף השולחן היתה נתונה בין רגלי השולחן, ועליה
 92 הניחו את דף השולחן, ומצא אם כן שהמסגרת לא היתה קישוט
 93 לשולחן אלא חלק ממנו ולכן היא נחשבת כלי.
 94 מקום המסגרת שנוי במחלוקת רבי יוסי וחכמים כמבואר במסכת
 95 מנחות (צו), ואם כן שואלת הגמרא: הניחא למאן דאמר מסגרתו
 96 למטה היתה ועליה מונח דף השולחן, יובן שפיר האין ניתן ללמוד
 97 ממנה לגובה הכפורת, אלא למאן דאמר מסגרתו למעלה היתה
 98 ולקישוט בעלמא, מאי איבא למישר, האי הכשר כלי הוא – הלא
 99 לדבריו המסגרת של השולחן גם כן היתה הכשר כלי, ואם ניתן
 100 ללמוד ממנה לשיעור גובה הכפורת אף שהיא הכשר כלי, היה
 101 עלינו ללמוד מזור ששיעורו משהו שהרי תפסת מועט תפסת. אלא
 102 – חוזרת הגמרא לומר שאכן ניתן ללמוד את שיעור גובה
 103 הכפורת גם מהכשר כלי, והטעם שלמדים זאת ממסגרת השולחן
 104 ולא מזר, משום שדנין דבר שנתנה בו תורה מדה – מידת אורכה
 105 ומידת רוחבה של הכפורת מפורש בתורה ורק גובהה לא
 106 התפרש, משולחן שגם הוא דבר שנתנה בו תורה מדה, ואל יוכיחו
 107 ציין וזר שלא נתנה בהן תורה מדה כלל.
 108 הגמרא מביאה מקור נוסף לשיעור גובה הכפורת: רב הונא אמר
 109 מהק"א – ממה שכתוב בהוא דם הפר ביום הכיפורים (ויקרא טו ד)
 110 'לקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפרת קדמה' והזאה זו
 111 היתה על עובי הכפורת ולא על הכפורת עצמה, נמצא אם כן
 112 שעובי הכפורת נקראת בלשון 'פני', וכיון שאין פנים של אדם
 113 פחות מלמטה, נלמד שעובי הכפורת גם הוא גובה טפח. מקשה
 114 הגמרא על דברי רב הונא: מדוע למד את שיעור 'פני' מפני אדם,
 115 ואיבא – שמה נאמר שהוא יותר מטפח כמו אפי

1 ותניא, רבי יוסי אומר מעולם לא ירדה שכנינה למטה – לארץ, ולא
 2 עלו משה ואליהו למרום, שנאמר (תהלים קטו טז) 'השמים שמים לה'
 3 והארץ נתן לבני אדם', הרי שמקום שכנינה בשמים ומקום בני אדם
 4 בארץ, וכיון שמבואר בפסוק שהשכינה ירדה על הכפורת מוכח
 5 שמעשרה טפחים ולמעלה נחשב למקום נפרד ואינו בכלל
 6 למטה, ואם כן הוא הדין לגבי מדיצה שרק אם יש בה עשרה
 7 טפחים או יותר נחשבת לרשות בפני עצמה, ולכך סוכה שגבוהה
 8 פחות מעשרה אין על הדפנות שם 'מדיצה' ופסולה.
 9 מקשה הגמרא: וכי לא ירדה שכנינה למטה, והכתוב (שמות יט ב)
 10 בפרשה שגודם מתן תורה ירדה ה' על הר סיני, ומפורש
 11 שהשכינה ירדה למטה. מתרצת הגמרא: אין כוונת הפסוק לומר
 12 שהשכינה ירדה עד להר ממש, אלא שכביכול ירדה עד למעלה
 13 מעשרה טפחים מההר. מוסיפה הגמרא ומקשה מפסוק אחר:
 14 והכתוב (זכריה יד ד) נבואת זכריה לעם ישראל שלעתיד יבוא
 15 הקדוש ברוך הוא ויעמדו רגליו ביום ההוא על הר היותים, ומפורש
 16 בפסוק שתרד השכינה על ההר. מיישבת הגמרא: שאף בפסוק זה
 17 הכוונה היא שתרד השכינה רק עד למעלה מעשרה טפחים.
 18 מהקרקע, ולא על הקרקע ממש.
 19 ממשכה הגמרא ומקשה על דברי רבי יוסי שאמר שלא עלו משה
 20 ואליהו למרום, וכי לא עלו משה ואליהו למרום, והכתוב (שמות יט א)
 21 בפרשה שעלה משה לקבל את התורה, 'ומשה עלה אל האלהים',
 22 ומפורש בפסוק שעלה משה למרום. מיישבת הגמרא: שאכן משה
 23 רבינו לא עלה אלא רק עד למטה מעשרה טפחים – שהיה מופלג
 24 מהשמים עשרה טפחים. מוסיפה הגמרא להקשות מהפסוק
 25 שמבואר בו שאליהו עלה למרום, והכתוב (מלכים ב' יא) 'ועל אליהו
 26 בקערה השמים', ובפשטות כוונת הפסוק שעלה אליהו לשמים
 27 ממש. מיישבת הגמרא: שאף כאן הכוונה שהוא עלה והגיע רק עד
 28 למטה מעשרה טפחים מהשמים.
 29 מקשה הגמרא מפסוק אחר: והכתוב (איוב כו ט) 'מאחו פני כסא
 30 פרושו עליו ענני', ואמר רבי תנחום מלמד שפרש שדי מיו שכנינתו
 31 וענני עליו, ובפשטות כוונת הפסוק שמושה עלה למרום. מיישבת
 32 הגמרא: שגם כאן לא עלה משה למרום ממש, אלא רק עד למטה
 33 מעשרה טפחים. ממשכה הגמרא ומקשה: הלא מכל מקום 'מאחו
 34 פני כסא' כתיב, וכיון שכסא כבודו של הקב"ה נמצא בשמים
 35 ממש, אם כן משה שאחו בכסא עד כרחק שהיה בשמים ממש
 36 ולא למטה מעשרה טפחים. מיישבת הגמרא: אכן משה עלה רק
 37 עד למטה מעשרה טפחים, אלא שאישתרביב ליה כסא
 38 – נמשך הכסא והגיע עד למטה מעשרה טפחים מהשמים, ונקט
 39 ביה – ואחו בו משה.
 40 כיון שסידור הלימוד שעשרה טפחים הוא רשות בפני עצמו הוא
 41 מכך שגובה הארון והכפורת הוא עשרה טפחים, מבררת הגמרא
 42 מנין לנו זה: בשלמא ארון מבוואר בתורה שקומתו תשעה טפחים,
 43 דכתוב (שמות כ"ה כ) 'ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארבו ואמה
 44 וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו' וכיון ששיעור אמה ששה טפחים,
 45 נמצא גובה הארון תשעה טפחים, אלא כפורת שהיה גובהה מטה,
 46 מנלן הלא בתורה לא מפורש מידת עוביה של הכפורת. מפרשת
 47 הגמרא: דתני רבי חנינא כל הכלים שעשה משה במשכן נתנה בהן
 48 תורה מדה ארבע ומדת רחבן ומדת קומתן, אבל כפורת אף שמדת
 49 ארבה ומדת רחבה נתנה התורה כנאמר (שם כ"ה ז) 'ועשית כפרת
 50 זקב טהור אמתים וחצי ארבה ואמה וחצי רחבה', מכל מקום מדת
 51 קומתה – מידת עוביה של הכפורת לא נתנה, וכיון שכן צא ולמד
 52 מידת קומתה מלמטה שכללים – מדבר שהוא פחות וטפל לכלים
 53 דהיינו מסגרת השולחן, שנאמר (שם כ"ה כה) בפרשת ציווי עשיית
 54 השולחן 'ועשית לו מסגרת מטה כבי', הרי לנו שמסגרת השולחן
 55 היה גובהה טפח, ונלמד ממסגרת השולחן לכפורת, מה לחלן –
 56 מסגרת השולחן היה גובהה טפח, אף כאן – הכפורת גובהה טפח.
 57 מקשה הגמרא: מדוע נלמד ממסגרת שהיא פחות שבכלים, ונילף
 58 מכלים גופייהו – נלמד את גובה הכפורת מהכלים שהיו במשכן

1 וי"ד היא מלמעלה - אף על פי שיריד היא ש גמור - אין זה הוגה ש באותיותיו, אם
 2 מזכיר שתי אותיות כיון דאיתו מזכירם לשם שם שלם. ועוד: הווגה ש באותיותיו
 3 פירש בקונטרס שדורש אותיות של שם בן ארבעים ושתיים. ואף על פי כן נודרין בכל השמות.
 4 קדש למיד מלמטה - י"מ: למטה ממש, זה למעלה מזה. ולא מיסתבר, דאין זה
 5 בדרך קריאתו. אלא יש לפרש: זה שלא כנגד זה
 6 "קדש למד" בתחילה שיטה התחתונה, ושם בסוף
 7 שיטה עליונה.

8 **מסגרתו** למטה היתה - משמע מכאן
 9 לדלידיה לא היתה מסגרת הכשר
 10 כלי, שלא היתה מסגרת בשלחן אלא ברגל היתה
 11 מונחת בראשה, ודף השלחן מונחת עליה. ולא
 12 כמו שמפרש רבינו תם דלמאן דאמר למטה
 13 היתה מחוברת נמי בשלחן, משום דקשיא ליה הא
 14 דאמר ר' יוחנן פרק "שתי הלחם" (מנחות צ"ב)
 15 למאן דאמר למטה היתה - טבלא המתהפכת
 16 טמאה. ובפרק "אלו מומין" (בברות לח"א) לא
 17 משכחת טמאה דאורייתא אלא לן תוך בבלי
 18 שטף אלא בהנך דחונו למדרסות. ובפרק "המוכר
 19 את הבית" (בבא בתרא ס"א) גבי דף של
 20 נחתומין מסקנין: שאני פשוטי כלי עץ דרבנן,
 21 ולא מיסתבר למימר דאתא ממאן דאמר מסגרתו
 22 למעלה היתה, דלחזיא נמי אמר במנחות (צ"ב)
 23 טבלא המתהפכת תיבעי. ומתוך כך היה דוחק
 24 רבינו תם, דלמאן דאמר מסגרתו למטה - היתה
 25 היה לה בית קיבול מלמטה והיינו מתהפכת
 26 - שאם היתה מתהפכת היה לה בית קיבול
 27 מלמעלה. ולכך טמאה טפי משאר פשוטי כלי עץ.
 28 חה לא יתכן כדמוכח הכא. וצריך לומר: דהא
 29 דאמרנן גבי דף של נחתומין דרבנן - היינו כמאן
 30 דאמר מסגרתו למעלה היתה, דמדרבנן טמאה
 31 רבינו תם, דלמאן דאמר מסגרתו למטה - משום
 32 דשמא מדאורייתא טהורה. אי נמי, דהוא שגריא
 33 דפרק "המוכר את הבית" - דלא כרבי יוחנן,
 34 ומסקנא לא קאי. וכן פירש שם רבינו שמשון
 35 בן אברהם, דהדיא מסקנא לא קיימא. ועוד
 36 יש לומר: דהא דמיבעיא לן בטבלא המתהפכת
 37 היינו משום דמשמשת את האדם, ומשמשי
 38 משמשי אדם. כדנתיב בתורת כהנים פירוש "וידי
 39 ביום השמיני": כלי עץ, יכול אף הסולם והקולב
 40 הנחותא והמנרה - תלמוד לומר "מכל כלי עץ"
 41 ולא כל כלי עץ. יכול שאני מוציא את השלחן
 42 דבר

43 ואת הטבלא ואת הדולבקי - תלמוד לומר "כל כלי" - ריבה. מה ראתי לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחר שריבה הכתוב ומיעט, תלמוד לומר "שק", מה שק מיוחד - שמשמש אדם
 44 ואת משמשי אדם, אף אני מרבה את השלחן ואת הטבלא ואת הדולבקי שמשמש אדם ואת משמשי אדם, ומוציא אני את הסולם שמשמש אדם, ואינו משמש את משמשי אדם, וקולב
 45 הנחותא המנרה שמשמש את משמשי אדם ואינו משמש אדם. ועל כרחין ארוך למדרס מיירי, מדלא נקט משה כסא וספסל. ועוד: דהיי מצי לרביינהו ממשכב. וכשאין להם בית
 46 קיבול נמי מיירי, מדלא קאמר. מה שק מיטלטל מלא וריק. ומיבעיא לן במנחות (שם) אי דרשה מגורה או אסמכתא בעלמא. משום דעל כרחין אפילו למאן דאמר מסגרתו למטה. אף על
 47 פי שכל הדרשות צריכות, הדיא דתורת כהנים לרביי ממששי אדם ומשמשי משמשי אדם. והשלחן הטהור - אצטרך ללמד שמגביהין אותו לעולי רגלים, מכל מקום, לענין טבלא - לאו
 48 דרשה גמורה, דטבלא המתהפכת נפקא לן משלחן הטהור. והשתא, דף של נחתומין דפשיטא לן שהיא מדרבנן אינה משמשת אדם ומשמשי אדם. והא דמשמע בכל דוכתא דפשוטי כלי עץ
 49 אפילו טמאה דרבנן לית בהו, כדמשמע בריש חולין (ג.א ושם). דקאמר: טמא במוקדשין שבדק קרומית של קנה ושחת בה. ועל כרחין כשעשאה כלי מיירי, דעולה טעונה כלי. ובפרק "בבב
 50 מערבין" (עירובין לא.א.) דשקל ליה בפשוטי כלי עץ ובפרק "כל הכלים" (שבת כג.ב.) גבי קנה של יותים, דפריך בגמרא: פשוטי כלי עץ הוא! ובפרק קמא דשבת (טו.א.) כלי עץ חוככית
 51 פשוטיהן טהורין אפילו מדרבנן, דומיא דכלי וכוכית. ולקמן בפירקין (י"ב.) דאמר: סיכבה בחצים זכרים כשירה. ואי מקבלי טמאה אפילו מדרבנן - הו ספולין לטיכון. דאפילו מטלגית
 52 שאין בהן שלש על שלש ואניצי פשתן ספלין, אף על גב דלא מקבלי טמאה. כל הני לא דמו לרף של נחתום, דחמת שהדפין רחבין וראוי להניח עליהן דבר - גזרו עליהן, דדמו לבית
 53 קיבול. כדפירש בקונטרס במנחות (צ"ב.) דמהאי טעמא טבלא המתהפכת מדאורייתא, למאן דאמר מסגרתו למטה היתה. ואי הוה מצי למימר דף של נחתומין הוה כטבלא המשמשת
 54 אדם ומשמשי אדם - כל שכן דניחא טפי, דלא דמו לכל הני, דאפילו מדרבנן טהורין.

54 **ואל** יזיכה ציץ חר שלא נתנה בהן תורה מדה - והא דאמר לעיל דציץ רחב שתי אצבעות אין זה אלא מדרבנן, משום דכתיב (שמות כח) "על מצחו" שיעור מצחו, וסחם
 55 מצח רוחו שתי אצבעות, ומידו ריב"א מפרש הציץ היה מונח בראש, משום דקשיא ליה מאי שנא בני כהן גדול דקראה "מצנפת" כדכתיב (שם כט) "ושמת המצנפת
 56 על ראשו" וכתבי (ויקרא טו) "ובמצנפת בד יצינף", ואמר פרק קמא דגיטין (ו"א ושם): בומן שהמצנפת בראש כהן גדול - תהא עטרה בראש כל אדם, ובכחן הדיוט קראה
 57 מנבעות, כדכתיב (שמות כח) "ועשית להם מגבעות". אלא ודאי מונות היו זו מזו, דשל כהן הדיוט גדולה משל כהן גדול, שהציץ היה רוחה אותו. וכן התפלין, כדאמרין
 58 בפרק שני דחובים (ט"א.) שערו היה נראה בין ציץ למצנפת, ששם מניח תפלין. וכחן הדיוט, אף על גב דהוה ליה נמי תפלין - היה יכול להניחם במקום שבהן גדול מניח את
 הציץ

1 ותניא מעולם לא ירדה שכינה למטה - וקרא כתיב דעל כפורת ירד - שמע מינה
 2 למעלה מעשרה מיפסקא רשותא. למעלה מעשרה טפחים - תירוצא הוא. שפירש שדי
 3 מויו שכינהו - "פירשו" נותריקין קא דירש. מדת קופתה לא נתנה - מדת עוביה היא
 4 קומתה, שהיא היתה לארון בכסוי תיבה. מסגרת - שפה כעין לבובזין סביב השלחן.

5 תפשת מרובה בו' - כל דבר שמשמעו מרובה
 6 ומועט, אם תפשת את המועט - יפה תפשת,
 7 דבציר מהכי לא משמע. ואם ימצא שהיה לך
 8 לתפוס המרובה - הרי הוסיפו לך, ולא נטלו
 9 ממה שבידך כלום. ואם תפשת המרובה - לא
 10 תפשת, שאתה נראה כשקחן בדברך, ושמת
 11 המועט יש לך לתפוס ואתה הרבית לתפוס -
 12 חסרו לך ממה שבידך, והיינו לא תפשת. אבל
 13 כשתתפוש המועט, אם יוסיפו - טוב, ואם לאו
 14 - מה שתפשת תפשת. ומשל הוא. ונילף מציץ
 15 - שהוא מועט ממסגרת. קדש למאן דאמר
 16 מלמטה גרסינן. אפי' ראיתו ברומי -
 17 שהכניסוהו לאוצר המלך, כדאמרין במעילה
 18 (ז"ב.) בן תלמיון. תבשיש - מלבוש לאדם.
 19 מזו - של ארון או של מזבח או של מסגרת. וז'
 20 אינו כלי, אלא תיקון כלי, לקשטן. מסגרת נמי
 21 תבשר - קשוט שלחן הוא. לפשת היתה -
 22 מרגל לרגל היתה נתונה בראשם, דף השלחן
 23 מונח עליו. הניחא בו' - פלוגתא במנחות
 24 (צ"ב.) מאי איכא למיטר - אדילוף מינה, ונילף
 25 מזו. ואין פנים - של אדם, פחותין מטפה.
 בר

18 **ומדת קומתו.** כפופרת מדת ארבה ומדת רחבה נתנה, מדת קומתה לא נתנה. צא ולמד מפחות
 19 שפבליים, שצנאמרי: "ועשית לו מסגרת טפח סביב", מה להלן טפח - אף כאן מפת. ונילף
 20 מפבליים גופייהו! תפשת מרובה - לא תפשת, מועט - תפשת. ונילף מציץ, דתניא: ציץ
 21 דוקה כמין טס של זהב, ורחב שתי אצבעות, ומוקף מאון לאון, וכתוב עליו שתי שיטין: וי"ד
 22 ה"א" מלמעלה, וקדש למד" מלמטה, ואמר רבי אלעזר ברבי יוסי: אני ראיתו ברומי, וכתוב
 23 עליו "קדש לה" בשיטה אחת. דנין כלי מפבלי, ואין דנין כלי מתכשיטי. ונילף מזו, דאמר מר:
 24 זר משהו! דנין כלי מפבלי, ואין דנין כלי מהכשר כלי. אי הכי, מסגרת נמי הכשר כלי הוא!
 25 מסגרתו למטה היתה. הניחא למאן דאמר מסגרתו למטה היתה, אלא למאן דאמר מסגרתו
 26 למעלה היתה, מאי איכא למימר? האי הכשר כלי הוא! אלא: דנין דבר שנתנה בו תורה
 27 מדה, מדבר שנתנה בו תורה מדה, ואל יזיחו ציץ וזר שלא נתנה בהן תורה מדה כלל. רב
 28 הוניא אמר מהכא: "על פני הכפופרת קדמה" - ואין פנים פחות מטפה. ואימא כפאפי

דבר
 43 ואת הטבלא ואת הדולבקי - תלמוד לומר "כל כלי" - ריבה. מה ראתי לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחר שריבה הכתוב ומיעט, תלמוד לומר "שק", מה שק מיוחד - שמשמש אדם
 44 ואת משמשי אדם, אף אני מרבה את השלחן ואת הטבלא ואת הדולבקי שמשמש אדם ואת משמשי אדם, ומוציא אני את הסולם שמשמש אדם, ואינו משמש את משמשי אדם, וקולב
 45 הנחותא המנרה שמשמש את משמשי אדם ואינו משמש אדם. ועל כרחין ארוך למדרס מיירי, מדלא נקט משה כסא וספסל. ועוד: דהיי מצי לרביינהו ממשכב. וכשאין להם בית
 46 קיבול נמי מיירי, מדלא קאמר. מה שק מיטלטל מלא וריק. ומיבעיא לן במנחות (שם) אי דרשה מגורה או אסמכתא בעלמא. משום דעל כרחין אפילו למאן דאמר מסגרתו למטה. אף על
 47 פי שכל הדרשות צריכות, הדיא דתורת כהנים לרביי ממששי אדם ומשמשי משמשי אדם. והשלחן הטהור - אצטרך ללמד שמגביהין אותו לעולי רגלים, מכל מקום, לענין טבלא - לאו
 48 דרשה גמורה, דטבלא המתהפכת נפקא לן משלחן הטהור. והשתא, דף של נחתומין דפשיטא לן שהיא מדרבנן אינה משמשת אדם ומשמשי אדם. והא דמשמע בכל דוכתא דפשוטי כלי עץ
 49 אפילו טמאה דרבנן לית בהו, כדמשמע בריש חולין (ג.א ושם). דקאמר: טמא במוקדשין שבדק קרומית של קנה ושחת בה. ועל כרחין כשעשאה כלי מיירי, דעולה טעונה כלי. ובפרק "בבב
 50 מערבין" (עירובין לא.א.) דשקל ליה בפשוטי כלי עץ ובפרק "כל הכלים" (שבת כג.ב.) גבי קנה של יותים, דפריך בגמרא: פשוטי כלי עץ הוא! ובפרק קמא דשבת (טו.א.) כלי עץ חוככית
 51 פשוטיהן טהורין אפילו מדרבנן, דומיא דכלי וכוכית. ולקמן בפירקין (י"ב.) דאמר: סיכבה בחצים זכרים כשירה. ואי מקבלי טמאה אפילו מדרבנן - הו ספולין לטיכון. דאפילו מטלגית
 52 שאין בהן שלש על שלש ואניצי פשתן ספלין, אף על גב דלא מקבלי טמאה. כל הני לא דמו לרף של נחתום, דחמת שהדפין רחבין וראוי להניח עליהן דבר - גזרו עליהן, דדמו לבית
 53 קיבול. כדפירש בקונטרס במנחות (צ"ב.) דמהאי טעמא טבלא המתהפכת מדאורייתא, למאן דאמר מסגרתו למטה היתה. ואי הוה מצי למימר דף של נחתומין הוה כטבלא המשמשת
 54 אדם ומשמשי אדם - כל שכן דניחא טפי, דלא דמו לכל הני, דאפילו מדרבנן טהורין.

54 **ואל** יזיכה ציץ חר שלא נתנה בהן תורה מדה - והא דאמר לעיל דציץ רחב שתי אצבעות אין זה אלא מדרבנן, משום דכתיב (שמות כח) "על מצחו" שיעור מצחו, וסחם
 55 מצח רוחו שתי אצבעות, ומידו ריב"א מפרש הציץ היה מונח בראש, משום דקשיא ליה מאי שנא בני כהן גדול דקראה "מצנפת" כדכתיב (שם כט) "ושמת המצנפת
 56 על ראשו" וכתבי (ויקרא טו) "ובמצנפת בד יצינף", ואמר פרק קמא דגיטין (ו"א ושם): בומן שהמצנפת בראש כהן גדול - תהא עטרה בראש כל אדם, ובכחן הדיוט קראה
 57 מנבעות, כדכתיב (שמות כח) "ועשית להם מגבעות". אלא ודאי מונות היו זו מזו, דשל כהן הדיוט גדולה משל כהן גדול, שהציץ היה רוחה אותו. וכן התפלין, כדאמרין
 58 בפרק שני דחובים (ט"א.) שערו היה נראה בין ציץ למצנפת, ששם מניח תפלין. וכחן הדיוט, אף על גב דהוה ליה נמי תפלין - היה יכול להניחם במקום שבהן גדול מניח את
 הציץ

1 הציץ, דיש מקום בראש שראוי להניח בו שני תפלין, כדאמרין בריש "מורצא תפלין"
 2 (עירובין צה.ב.) ואף על גב דבני ציצין כתיב מצא, ומתרגמינן בין עינדה, ואמרין פרק "האומר"
 3 (קידושין טו.א) גבי ינאי המלך: "הקם להם בציצין שבין עיניך", והאי "בין עיניך" משמע כמו
 4 "בין עיניך" דכתיב גבי תפלין, שהכל גבוהה של ראשי. ומיהו, אינו מתיישב כל כך. משום
 5 דתפלין יליף בסוף "הקומן רבה" (מנחות לו.ב)
 6 בגורה שהו, ש"בין עיניך" בגובה הראש מ"לא
 7 תשימו קרחה בראשם" במקום שער. ומכל מקום,
 8 אפילו היה ציצין על המצח ממש, מכל מקום היה
 9 צריך לקשור הציצין והתפלין מאחורי ראשו, והיו
 10 שניהם דוחין שם את המצפתה. והא דאמרין
 11 בפרק ראשון דיומא (י"ב), בדגדי כהן גדול ביום
 12 הכפורים כשרין לכהן הדיוט, אף על גב דבגדי
 13 לכהן כתיב מצפתה – בשאר בגדים איירי חזון מן
 14 המצפתה. ומיהו בלשון גמרא אשכחן דקרי מצפתה
 15 להדיא דכהן הדיוט, דאמרין בפרק "בראשונה"
 16 (יומא ה.א, ושם) גבי פייס, שנוטל מצפתה שו
 17 אחד מהם. ועוד קשה: דלא היה ציצין ביה"כ בבגדי
 18 לבן, ולמה קרי ליה מצפתה? ושמא אף על פי כן
 19 היתה קטנה כמצפתה של כל השנה.
 20 **תפשות** מרובה לא תפשת: יש מפרשים: לפי
 21 שמדה מרובה אין לה סוף. ובאן אי אפשר לומר
 22 כן, דעל כרחיך לא אפשר ללמוד אלא מפנים
 23 שיכולין לנסב במשכן. וכן בפרק קמא דראש
 24 השנה (ד"ב, ושם), ובחגיגה (ז"א), גבי עצרת דיש
 25 לה תשלומין כל שבעה דילף מחג המצות. ופריך:
 26 ונילף מחג הסוכות! ומשני: תפשת מרובה לא
 27 תפשת. וזהו ש"לדבר סוף. ועוד מוכח בהדיא
 28 בתורת כהנים, דכתיב (ויקרא טו) "כי יזוב זוב המה
 29 ימים רבים", ימים – ימים. יכול ימים הרבה –
 30 אמר ר' עקיבא: כל משמטת מועט ומשמט
 31 מרובה, תפשת מרובה – לא תפשת. תפשת מועט
 32 – תפשת. רבי יהודה בין בתירה אומר: שתי מדות,
 33 אחת מדה כלה ואחת מדה שאינה כלה – מודדין
 34 במדה כלה ואין מודדין במדה שאינה כלה. אמר
 35 רבי נחמיה: וכי למה בא הכותב לפתוח או לנעול?
 36 הלא לא בא לנעול אלא לפתוח, אם אתה אומר
 37 ימים עשרה – או אינו אלא מאה, או מאתיים, או
 38 אלף, או ריבוא. וכשאתה אומר ימים שנים –
 39 פתחת. והווי פירושו של תפשת מרובה: דאם אתה
 40 תופש את המועט – אין מוציאין אותו מדרך,
 41 שהמועט בכלל המרובה. אבל באת לתפוש
 42 המרובה – אומר לך: הבא ראייה וטול. ורבי יהודה
 43 בן בתירה בא ללמוד ממנהג העולם, שתופסין את
 44 המדה כלה ומניחין את המדה שאינה כלה. אף
 45 באן, תופסין החשבון המועט שיש לו סוף. ו'
 46 נחמיה בא ללמוד מדרך המקראות, שלא בא
 47 לטתום אלא לפרש. והבא גבי תשלומין צריכין
 48 כולן לעטמה של רבי עקיבא.
 49 **בשליש** הבית הן עומדין – דקומת הכרובים
 50 עשר אמות, הבית שלשים אמות.
 51 והא דכתיב (שמות א) "ולפני הדביר עשרים
 52 אמה אורך ועשרים אמה רוחב ועשרים אמה
 53 קומתו" – היינו משפת הכרובים ולמעלה,
 54 כדאייתא בפרק "המזכיר פירות" (בבא בתרא צ"ג.ב).
 55 ולא כמו שפירש בקונטרס בפירוש מלכים (שם)
 56 דעליית בית קדשי הקדשים נמוכה משל היכל.
 גפן

1 **דבר יוכני! תפשת מרובה** - לא תפשת, תפשת מועט
 2 - תפשת. ואימא כפאי דציפרתא, דיומר מוכא! אמר
 3 רב אחא בר יעקב: רב הונא "פני" פני גמר; כתיב
 4 הכא: "אל פני הכפורת", וכתיב התם: "מאת פני
 5 יצחק אביו". ונילף מפנים של מעלה, דכתיב: "פראות
 6 פני אלהים ותרגני!" תפשת מרובה - לא תפשת,
 7 תפשת מועט - תפשת. ונילף מרוב, דכתיב: "אל
 8 הכפורת יהיו פני הכרובים!" אמר רב אחא בר יעקב,
 9 גמירי: אין פני כרובים פחותין מטפח. ורב הונא גמי
 10 מהכא גמיר. ומאי פרוב? אמר רבי אבהו: פרכיא, שפן
 11 בככל קורין לנזקא רבא. אמר ליה אביו: אלא מעתה
 12 דכתיב: "פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם"
 13 היינו פרוב היינו אדם! אפי רכרבי ואפי זומרא. וממאי
 14 דחללה עשרה בר מסככה? אימא בהדי סככה! אלא
 15 מבית עולמים גמר, דכתיב: "והפית אשר בנה המלך
 16 שלמה לה' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלישים
 17 אמה קומתו", וכתיב: "קומת הכרוב האחד עשר
 18 באמה וכן הכרוב השני". ותניא: מה מיצינו בבית
 19 עולמים - פרובים בשליש הבית הן עומדין, משכן גמי
 20 פרובים שלישי הבית הן עומדין. משכן פמה הוי - עשר
 21 אמות, דכתיב: "עשר אמות אורך הקרש". פמה הוי
 22 להו - שיתין פושבי, תלתיה פמה הוי - עשרים פושבי.
 23 דל עשרה דארון וכפורת - פשו להו עשרה, וכתיב:
 24 "היו הכרובים פורשי כנפים למעלה סוככים בכנפיהם
 25 על הכפורת". קרייה רחמנא סככה למעלה מעשרה.
 26 ממאי דגדפינהו עליו רישיהו קיימי? דלמא להדי
 27 רישיהו קיימי! אמר רב אחא בר יעקב: "למעלה"
 28 פתיב. ואימא דמדולי טובא! מי פתיב "למעלה
 29 למעלה"? הניחא לרבי מאיר, דאמר: כל האמות היו
 30 בינונית. אלא לרבי יהודה, דאמר: אמה של בנן ששה
 31 טפחים, ושל כלים פליים חמשה, מאי איפא למימר? ארון
 32 וכפורת פמה הוי להו - תמניא ופלגא, פשו להו חד
 33 סרי ופלגא, אימא סוכה עד דהויא חד סרי ופלגא!
 34 אלא: לרבי יהודה הלכתא גמירי לה. דאמר רבי תיב
 35 בר אשי אמר רב: שיעורין חציצין ומחציצין הלכה
 36 למשה מפניו. שיעורין דאורייתא נינהו! דכתיב: "ארץ
 37 חטה ושעורה ונפון והאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש",
 38 ואמר רב הנין: כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר. חטה
 39 לבית המנוגע, חנין: הנכנס לבית המנוגע, וכליו על
 40 כתפיו, וסנדליו ומטעוניהו בידו - הוא והן טמאין מיד.
 הה

1 בר יוכני – עוף גדול הוא מאד. ובכבורות (ג.ב.) אמרין: פעם אחת הטילה בר יוכני ביצה
 2 במקומנו, וטבעה ששים כרכים ושכרה שלש מאות ארזים. פני פני גמר – גזירה שזה
 3 גמר. ובציפרתא לא כתיב פני. תפשת מרובה – במקום שאתה שומע אף המועט במרובה
 4 לא תפשת, דיש להקשות: תפוס את המועט, והרי אתה שקרן בדבריך. ונילף מפני
 5 הכרובים – דוותרי מטפח. היינו פני כרוב היינו
 6 אדם – הלא שנינו שוין, ולמה חלקם הכתוב?
 7 ומשני: לעולם כרוב גמי פני תינוק הוא, והו
 8 חילוקם: פני אדם – אפי ררבי, פני הכרוב –
 9 אפי זוטרי. וממאי דחללה עשרה – כיון דמארין
 10 וכפורת ילפת עשרה, ממאי דחללה עשרה לבד
 11 מעובי סככה? דלמא בהדי סככה כי ארון
 12 וכפורת. בשליש הבית היו עומדין – שהיו
 13 הכרובים שעשה שלמה עומדין בארץ על
 14 רגליהם. וכתיב: קומת הכרוב עשר נמצא קומתו
 15 כלה בשליש גובה הבית שהוא שלשים. אף כאן,
 16 משכן, כשהיו הכרובים שעשה שלמה על
 17 הכפורת – היה גבהן כלה בשליש גובה הבית.
 18 משכן כמה הוי – גבהו. תלתיה כמה הוי עשרים
 19 – נמצא גובה הכרובים כלה לטוף עשרים
 20 טפחים מן הארץ, והן עומדין על הכפורת. ול
 21 עשרה טפחים דארון וכפורת – לדעת מראשם
 22 של כרובים כמה הוי, נמצא מראשם של כרובים
 23 כענין רגליהם עשרה טפחים. וכתיב: כרובי
 24 בכנפיהם – אלמא: מכנפיהם ולמטה עד
 25 הכפורת קרוי סכך, וכנפיהם למעלה לגבהן היו
 26 פרוטות. אלמא: תחת כנפיהם עשרה טפחים
 27 חלל עד הכפורת, וקרי ליה סוכה. וממאי
 28 הדנפיהו עליו רישיהו – פריסי, דהוה ליה
 29 חללה עשרה. להדי רישיהו – כשהו לראשם,
 30 דהוה ליה עשרה עם עובי הכנפים. וניחא לרבי
 31 מאיר דאמר – במסכת מנחות (צ"א), כל
 32 האמות – שבמשכן, בין של כלים בין של בנין
 33 היו נמדדות בבניניה, שהיא אמה בת ששה
 34 טפחים. והיא קרויה בינונית, מפני שיש בת
 35 חמשה קטנה דימנה והיא אמת יסוד וסוכב
 36 ואמת הקרות ואמת ריבוע של מזבח הפנימי,
 37 כדאמר במנחות (שם) מהאי קרא "זולה מרות
 38 המזבח באמות אמה אמה וטופח" וגו, ויש
 39 גדולה דימנה חצי אצבע, כדנתיא בפסחים
 40 (פ"א), שתי אמות היו בשושן הבירה, אחת
 41 יתירה על של משה חצי אצבע, שתי אמות –
 42 שתי מקלות עשויין למדוד בהן האמות. שושן
 43 הבירה מקום הוא על חומת שער מורחיו של הר'
 44 הבית, ושושן הבירה מצויירת בו. וניחא לר'
 45 מאיר שהשוה כל האמות – איבא למילף
 46 כדילפת, דל עשרה לארון וכפורת, פשו להו
 47 עשרה מכנפיהם עד מקום מושבם. מאי איבא
 48 לפיכך – אי מינה ילפת בעי חללה חד סרי
 49 ופלגא, דארון וכפורת תמניא ופלגא הוא דהו.
 50 וליקן דכרובים בשליש הבית עומדין, דהיינו
 51 בסוף עשרים – פשו חד סרי ופלגא תחת
 52 כנפיהם. לרבי יהודה – דלא מצי יליף מקראי.
 53 כל שיעור מחיצה הלכתא גמירי לה מסיני.
 54 וגמירי דבציז מעשרה לבד מסככה לאו מחיצה
 55 היא, ובהכי היא מחיצה. שיעורין – של
 56 איסורין, כגון כוית לכל אכילת איסור, וככותבת
 57 לזים הכפורים. חציצין – שהחציצה פוסלת
 58 בטבילה. ומחציץ – הלכות מחיצה. לשיעורין נאמר –
 59 שאינו לבוש בהן. ומגילוי ופנעוניהו בידו – אחוזין בידו, טבעותיו דומיא דסנדליו. פמאין מיד – בלא שהייה, דכתיב (ויקרא יד) "והבא אל הבית טמא", וכולוהו "בא אל הבית" קרינא
 60 בהו.

סוכה דף ה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קמט

גובה הכרובים במשכן, גובה המִשְׁכָּן כְּמֶה הָיוּ עֲשָׂר אַמּוֹת, דְּכֵתִיב
 (שמות כו טו) 'עֲשָׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקֶּרֶשׁ', ועשר אמות כְּמֶה טפחים הָיוּ
 לָהּ, שִׁיתִין הוֹשְׁבֵי – ששים טפחים ושכל אמה היא ששה טפחים,
 ואם כן תִּלְתֵּיהּ – שליש גובה המשכן כְּמֶה הָיוּ, עֲשָׂרִים הוֹשְׁבֵי –
 עשרים טפחים, דל – הסר מעשרים טפחים אלו עֲשָׂרָה טפחים של
 גובה דְאִרְיוֹן וְכַפּוֹרֶת וכפי שביארה הגמרא לעיל שהארון גובהו
 תשעה טפחים והכפורת טפח, אם כן פִּשּׁוּ לָהּ – נשאר לגובה
 הכרובים שהגיעו עד שליש הבית – עֲשָׂרָה טפחים, וְכֵתִיב 'וְהָיוּ
 הַכְּרֻבִים פְּרָשֵׁי כְּנָפֵים לְמַעַלָּה כְּכַנְפֵי בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכַּפּוֹרֶת',
 ומבואר בפסוק זה שְׁקֻרְיָהּ רַחֲמָנָא סְבָבָה לְמַעַלָּה מַעֲשֶׂרָה –
 שהתורה קוראת סכך לכרובים שמסובכים על חלל של עשרה
 טפחים, והוא הדין לגבי סכך הסוכה שצריך שיהיה תחתיו חלל
 של עשרה טפחים. אלא שיעדין מקשה הגמרא, מַמַּאי דְנִדְפְּיָהּוּ
 עֵלְיוֹ רִישֵׁיהוּ קְיָיְמִי – מנין שכנפיהם היו פרושות מעל ראשיהם
 והיה ביניהם ועד הכפורת עשרה טפחים, דְלִמָּא לְהָדִי רִישֵׁיהוּ
 קְיָיְמִי – שמה כנפיהם היו פרושות במקביל לראשיהם והכנפים
 עצמם גם היו כלולים בעשרה טפחים אלו, ונמצא שלא היה
 מתחתיהם חלל של עשרה טפחים. מתרצת הגמרא: אִמְרֵי רַב אֲחָא
 בְּרֵי רַבִּי יַעֲקֹב, 'לְמַעַלָּה' כְּתִיב – לשון הפסוק הוא 'וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פְּרָשֵׁי
 כְּנָפֵים לְמַעַלָּה' ומשמעותו היא שהיו הכנפים פרושות 'מעל',
 ראשי הכרובים וְשׁוּבָהּ עֵשֶׂרָה טפחים, ונמצא בין הכנפים
 לכפורת חלל של עשרה טפחים. שואלת הגמרא: מנין שהיו
 הכנפים בסמוך להם והחלל שמתחתיהם היה רק עשרה טפחים,
 וְאִימָא דְמִדְּלִי טוּבָא – שמה היו פרושים הכנפים בגובה רב מעל
 ראשיהם. מתרצת הגמרא: מִי כְּתִיב 'לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה' – שתי
 פעמים, שמשמעותו שהיו הכנפים גבוהים הרבה מהכרובים, הלא
 נכתב 'למעלה' פעם אחת, ומשמעותו שהיו הכנפים פרושים מעל
 ובסמוך לראשי הכרובים, ונמצא החלל שביניהם עשרה טפחים.
 ממשיכה הגמרא ומקשה: הִנְיָחָא – חשבון זה עולה יפה רק לפי
 שיטת רבי מאיר דְאִמְרֵי רַבִּי יַעֲקֹב כָּל מִידַת הָאֲמּוֹת שהיו במשכן הָיוּ מוּדָדִים
 באמות בִּינּוּיָיוֹת של ששה טפחים, ולפי דבריו אכן נמצא שגובה
 הארון שהוא אמה וחצי היינו תשעה טפחים, וביחד עם הכפורת
 גובהו עשרה טפחים, ונותן עד לגובה שליש הבית עשרה טפחים.
 אֲלָא לְרַבִּי יְהוּדָה דְאִמְרֵי שֶׁרַק אֲמָתָה שֶׁל מִידַת הַבִּגְדִין הִיתָה שֶׁל
 שֵׁשֶׁת טַפְחִים, וְאִילוּ אֲמָתָה שֶׁל מִידַת הַכֶּלֶם הִיתָה שֶׁל חֲמִשָּׁה
 טפחים, מַאי אִיבָא לְמִימְרָה, הלא לפי דבריו נמצא שגובה אֲרֹן
 וְכַפּוֹרֶת כְּמֶה הָיוּ לָהּ תַּמְנַיָא וּפְלִגְנָא – גובה הארון אמה וחצי
 שווה לשבעה וחצי טפחים, ובנוסף לטפח של הכפורת נמצאו
 יחדיו שמונה וחצי טפחים, וכיון שהכרובים היו מגיעים עד שליש
 הבית שהוא עשרים טפחים, נמצא שמכנפי הכרובים עד הארון
 פִּשּׁוּ לָהּ חַד כְּרִי וּפְלִגְנָא – נשאר חלל של אחד עשר טפחים
 ומחצה, ואם כן אִימָא – אמור גם לגבי סוכה שלא תוכשר לפי
 רבי יהודה עַד דְתוּיָא – עד שיהיה גובה חללה חַד כְּרִי וּפְלִגְנָא
 אחת עשרה וחצי טפחים.
 מסיקה הגמרא: אֲלָא – אכן לְרַבִּי יְהוּדָה שיעור עשרה טפחים
 בסוכה לא נלמד מהמקראות, אלא הִלְכְתָא גְמִירָה לָהּ – נלמד
 מהלכה למשה מסיני, כמו דְאִמְרֵי רַבִּי הִיָּא בְּרֵי אֲשֵׁי אִמְרֵי רַב, שִׁיעוּרֵיהּ –
 שיעורי התורה כגון אכילת איסור שהוא בכזית ושיעור
 כותבת הגסה באכילת יום הכיפורים, וכן חֲצִיצִיִן – דִּין חֲצִיצִיָּה
 הפוסלת בטבילה, וּמְחִיצֵין – הלכות שיעור גובה מחיצת הסוכה
 ושאר הלכותיה, נאמרו הִלְכָה לְמִשְׁנֵי מְסִינֵי.
 מקשה הגמרא על דברי רבי חייה בר אשי ששיעורם של
 האיסורים נלמד מהלכה למשה מסיני: וכי שִׁיעוּרֵיהּ נלמדו מהלכה
 למשה מסיני, והלא דְאִרְיָתָא נִינְהוּ – הלא למדים זאת ממקרא
 בתורה, דְכֵתִיב (דברים ח ט) בשבחה של ארץ ישראל: 'אֶרֶץ חֶפְזָה
 וְשִׁעֲרֶיהָ וְנִפְן וְתַאֲנֶה וְרַמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ', וְאִמְרֵי רַב תַּנּוּן כָּל
 הַפְּסוּקִים תִּהְיֶה לְלַמּוּד מִמֶּנּוּ הַלְכוֹת שִׁיעוּרֵיהּ אִמְרֵי, והוא שבחה של
 ארץ ישראל שמשערים בפרותיה איסורין שבתורה. א. ממה

דְּבַר יוֹכְנָי – עוף גדול מאוד ופניו גדולים יותר מטפח. מתרצת
 הגמרא: תַּפְּשֵׁת מְרֻבָּה לֹא תַפְּשֵׁת, תַּפְּשֵׁת מוּעֵט תַּפְּשֵׁת – מוטב
 ללמוד מפנים של אדם ששיעורו מועט ולא מבר יוכני ששיעורו
 מרובה. מקשה הגמרא: לדברין שמוטב ללמוד מהשיעור המועט,
 אם כן וְאִימָא ששיעור 'פני' שנאמר בכפורת הוא כְּאִפִּי דְצִיפְרָתָא
 דְיוֹטָר טוּבָא – כפני ציפור שקטנים מטפח. מתרצת הגמרא: אִמְרֵי
 רַב אֲחָא בְּרֵי יַעֲקֹב, רַב הוּנָא שאמר ששיעור 'פני' האמור בכפורת
 הוא כפני אדם ששיעורו טפח לא אמר כן מסברא, אלא 'פני' 'פני'
 גְמַר – למדו זאת מגזירה שוה, כְּתִיב הָאָל פְּנֵי הַכַּפּוֹרֶת, וְכֵתִיב
 הָתָם (בראשית כו ז) 'וְהָיוּ אָף יָצָא יַעֲקֹב יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יַצְחָק אָבִיו',
 וכשם ששם כוונת הפסוק לפני יצחק שהם פני אדם, הוא הדין
 שגם לגבי כפורת כוונת הפסוק לפני אדם ששיעורן טפח.
 מקשה הגמרא: וְנִינְיָה מַפְנִים שֶׁל מַעַלָּה – פני המלאכים, שגם בהם
 נאמר בתורה לשון 'פני', דְכֵתִיב (שם לג ט) שאמר יעקב לעשיו
 שיקבל את מנתו 'כי על כן ראיתי פניך כְּרֹאת 'פני' אֱלֹהִים וְתַרְצִנִּי'
 – כיון שראיתי פניך, ודן חשוּבִין לִי כראיית פני המלאך, שהרי
 ראיתי את השר שלך, הרי לפני מלאך נקראים 'פני', וניתן ללמוד
 גזירה שוה מ'פני' המלאך שהם יותר מטפח. מתרצת הגמרא:
 תַּפְּשֵׁת מְרֻבָּה לֹא תַפְּשֵׁת מוּעֵט תַּפְּשֵׁת, חוזרת הגמרא:
 ומקשה: וְנִינְיָה גזירה שוה מְרֻבָּה שגם בו נכתב 'פני' ופניו פחות
 מטפח, דְכֵתִיב (שמות כח ז) 'וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פְּרָשֵׁי כְּנָפֵים לְמַעַלָּה
 סְכָכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכַּפּוֹרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אַחֵיו אֶל הַכַּפּוֹרֶת' הָיוּ
 פְּנֵי הַכְּרֻבִים. מתרצת הגמרא: אִמְרֵי רַב אֲחָא בְּרֵי יַעֲקֹב, גְמִירָה –
 קבלה בידם, שאין פני כרובים פחותין מִטַּפְּחָה. מוסיפה הגמרא: וְרַב
 הוּנָא נִמְי שֶׁלמַד ששיעור גובה הכפורת טפח מגזירה שוה 'פני' פני'
 מְהֵבָא גְמִירָה – למדו את דבריו מ'פני' הכרובים ולא כמבואר לעיל
 שֶׁלמַד זאת מפניו של יצחק. ומבארת הגמרא, מַאי כְּרֻב – מהו
 לשון 'כרוב', אִמְרֵי רַבִּי אֲבָהוּ כְּרֻבָא – פני תינוק, שֶׁכֵּן כְּבָבֵל קוֹרִין
 לְיִנְיָא – לתינוק רַבִּי. אִמְרֵי לִיה אֲפִי לרבי אבהו, אֲלָא מַעַתָּה –
 לדברין שפני כרוב הוא פני אדם, קשה דְהָא כְּתִיב (יחזקאל יד) לגבי
 המרכבה שראו יחזקאל שהיו בה ארבעה פנים 'פני' הָאֲחָד פְּנֵי
 הַכְּרֻב וּפְנֵי הַשֵּׁנִי פְּנֵי אֲדָם וְהַשְּׁלִישִׁי פְּנֵי אֲרִיָּה וְהָרְבִיעִי פְּנֵי נֶשֶׁר',
 ולדברין שפני כרוב הם טפח כפני אדם מדוע חילקם הכתוב, הלא
 היינו כְּרֻבִים היינו אֲדָם. מתרצת הגמרא, שאכן פני כרוב הוא פני
 אדם, אלא שפני אדם הם אֲפִי רַבְרָבִי – דמות פנים גדולות, ופני
 כרוב הם אֲפִי זוּמְרָא – דמות פנים קטנות.
 כפי שהתבאר שיעור עשרה טפחים בסוכה נלמד מגובה הארון
 והכפורת שהיה גובהם עשרה טפחים. מקשה הגמרא: וּמַמַּאי
 דְחִלְלָה עֲשָׂרָה בְּרֵי מַפְּכָה – מנין ששיעור עשרה טפחים שנאמר
 בסוכה הוא לחלל הסוכה חוץ מהסכך, אִימָא – אמור שכשם
 שהארון והכפורת שהיתה מכסה אותו היה שיעורם הכולל
 עשרה טפחים, כמו כן לגבי סוכה שנאמר בה עשרה טפחים הוא
 כְּרִי סְבָבָה – בצירוף הסכך, וכשכיר סוכה גם אם כל הסכך שלה
 נמצא בתוך עשרה טפחים אע"ג שאין בה חלל של עשרה טפחים.
 מתרצת הגמרא: אֲלָא מְבִית עוֹלָמִים גְמַר – שיעור זה שצריך
 שיהיה בגובה הסוכה חלל עשרה טפחים נלמד מבית המקדש
 שבנה שלמה, דְכֵתִיב (מלכים א' ו) 'וְהָיְתָה אֲשֶׁר בְּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
 לָהּ שְׁשִׁים אַמָּה אַרְבּוֹ וְעֶשְׂרִים רַחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ', הרי
 שגובה בית המקדש שבנה שלמה היה שלושים אמה, וְכֵתִיב (שם
 ו) בעניין גובה הכרובים שהיו בבית המקדש 'קוֹמַת הַכְּרֻב הָאֶחָד
 עֲשָׂר אַמָּה וְכֵן הַכְּרֻב הַשֵּׁנִי', וכיון שהכרובים בבית המקדש היו
 עומדים על רצפת הבית הלא על הכפורת, נמצא שהכרובים היו
 עומדים בשליש מגובה הבית ושהרי גובה הבית כולו שלושים
 אמה וגובה הכרובים עשר אמות, וְתַנַּיָא – שינוי בברייתא שגובה
 הכרובים במשכן נלמד מגובה הכרובים שהיה במקדש שלמה, מַה
 מְצִינּוּ – כשם שמצינו שְׁבִיבִית עוֹלָמִים כְּרֻבִים בְּשִׁלִישׁ הַבַּיִת הֵן
 עוֹמְדִין, בְּמִשְׁכָּן נִמְי כְּרֻבִים בְּשִׁלִישׁ הַבַּיִת הֵן עוֹמְדִין – גם במשכן
 הגיע ראש הכרובים לשליש מגובה המשכן, ומחשבת הגמרא את

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- ח מְנוּרָה בֵּין גְּדוּלָה בֵּין קְטַנָּה אִם הִיא שֶׁל פְּרָקִים אֲסוּר לְטַלְטֵלָהּ אֶפְלוּ לְצוּרָה גּוֹפָה וּמְקוּמָה אֶף עַל פִּי
 2 שְׁלֵא הִדְלִיקוּ בָּהּ בְּאוֹתוֹ שֶׁבֶת י⁴¹ שְׁחוֹשְׁשִׁין שָׁמָּה תְּפֹל מִיָּדוֹ וְתִתְפָּרֵק וְיִחְזוּר פְּרָקֶיהָ וְיִתְקַעַם וְיִהְרָקַם
 3 בְּחֹזֶק וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם בּוֹנָה כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאָר בְּסִימָן ש"ג⁴¹.
 4 וְאֶפְלוּ אִם אֵינֶם שֶׁל פְּרָקִים אֶלָּא יֵשׁ בָּהּ חֲרִיצִים סָבִיב וְדוּמָה לְשֶׁל פְּרָקִים אֲסוּר לְטַלְטֵלָהּ גּוֹרָה שָׁמָּה יֵאָמֵר
 5 הַרְוָאָה שֶׁהִיא שֶׁל פְּרָקִים וְיָבֵא לְהַתִּיר אֶף שֶׁל פְּרָקִים וְאֶף אִם הִיא קְטַנָּה מְאֹד שְׂאִין דְּרָךְ לַעֲשׂוֹתָהּ שֶׁל
 6 פְּרָקִים כִּלְל וְהַפֵּל יוֹדְעִים שֶׁהֵם חֲרִיצִים בְּלִבָּד וְלֹא פְּרָקִים אֶף עַל פִּי כֵּן לֹא רָצוּ חֲכָמִים לְחַלֵּק בְּגוֹרָתָם בֵּין
 7 גְּדוּלָה לְקְטַנָּה:

סימן רעט דיני טלטול הנר בשבת סעיף ח

הלכתא רבא

יב] באותו שבת - פמוט שמתפרק לשני חלקים המתחברים זה לזה על ידי בורג, אינו נחשב כמנורה של פרקים, ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו⁴⁰.

ציונים והוספות

- 40) שו"ת אגרות משה או"ח ח"ה סי' כב אות כט.
 41) סעיף כ: ואפילו בכלי של פרקים אם תקע פרקיו
 דהיינו שהדקם בחוזק בענין שצריך לזה גבורה ואומנות הרי
 זה בנין גמור וחייב משום בונה אם עשוי להתקיים הרבה

עליהם מפני החמה שהרי כשחם לו מלמטה הביא מטה
 וישב עליה וכשעמד זקפה והלך לו:

יב מותר לסוך את המת ולהדיחו ובלבד שלא יזיז בו שום
 אבר שכל מוקצה כשם שאסור לטלטל כולו כך אסור
 לטלטל מקצתו ואפילו ע"י דבר המותר אסור לטלטלו כדי
 לרחצו אלא אם כן היה מטונף בטיט וצואה עד שמאוס
 בעיני רואיו שלא התירו לטלטל במת ע"י דבר המותר אלא
 להצילו מבזיון כגון במוטל בחמה שלא יסריח או בזיון אחר
 כמו שנתבאר למעלה.

ולכן צריך למחות במה שנהגו להגביה המת מעל הכרים
 ע"י דבר המותר אף במקום שאין לחוש שמא יסריח ואף
 אם יש לחוש שיסריח מחום הכרים שומטין הכרים מתחתיו
 ואין מטלטלים אותו ומותר לזלף חומץ על גבי בגדים של
 המת בשביל שלא יסריח למוצאי שבת ויוכלו להתעסק
 בטוהרתו ואין כאן משום ליבון שהחומץ אינו מלבן וגזרה
 שמא יסחוט גם כן אין גוזרין אלא במשקה המלבן כמו
 שנתבאר בסי' ש"א:

יג אם היה פיו נפתח והולך קושר את הלחי בענין שלא
 יוסיף להפתח אבל לא כדי שיסגר מה שנפתח או קצתו

שולחן ערוך - הלכות שבת

- יא מת המוטל בחמה ואין להם מקום לפנותו או שלא רצו
 להזיזו ממקומו מותר לעשות עליו אהל עראי על ידי
 הערמה לצורך החי כיצד באים שני בני אדם ויושבים משני
 צדדיו על גבי קרקע חם להם מלמטה מחום הקרקע שרתחו
 חמה זה מביא מטתו ויושב עליה וזה מביא מטתו ויושב
 עליה חם להם מלמעלה זה מביא מחצלת ופורס על גביו
 לצל וזה מביא מחצלת ופורס על גביו זה זוקף מטתו
 ומסירה משם ונשמט והולך לו וזה זוקף ומסיר מטתו
 ונשמט והולך לו ונמצאת מחיצה עשויה מאליה שהרי
 מחצלת זה ומחצלת זה גביהן סמוכות זו לזו ושני קצותיהן
 על הקרקע משני צידי המת שהתירו לעשות אהל עראי
 בשביל צער החי ולא בשביל המת ולכן הצריכו שישבו
 מתחלה עד שייחם להם מלמטה ואז יביאו מטות לישב
 עליהן אף שאין במטות צורך כלל לעשיית האהל כדי שיהא
 נראה שפריסת המחצלות אינה כדי לעשות אהל על המת
 בחיבור שתיהן אלא כדי לפרוס כל אחד על עצמו להגן
 מפני החמה שהרי גם כשחם להם מלמטה הביא כל אחד
 מטתו וישבו עליהן ומטעם זה צריכים לזקוף ולהסיר מטתם
 משם ולעמוד פריסת המחצלות כדי שגם בזה יהא נראה
 שפריסת המחצלות לא היתה בשביל המת אלא להגן

46 המוקצה בגופו שלא בידיו מותר אפילו מטלטלו לצורך
47 האיסור כגון קש שהוא מוקצה מפני שסתמו עומד להסקה
48 ואם הוא נתון על המטה שלא לשכב עליו ובשבת הוא בא
49 לשכב עליו מותר לנענע בגופו כדי שיהא צף ורך ונוח
50 לשכב עליו.

51 ואם הניח עליו מבעוד יום כר או סדין נעשה כמו שישב או
52 שכב עליו מבעוד יום והרי זה מוכן לשיבה או לשכיבה
53 ומעתה יש תורת כלי עליו ומותר לטלטלו בידיו וכן אם
54 חשב עליו מבעוד יום לישב או לשכב עליו כמו שנתבאר
55 בסי' ש"ח בדבר שדרכו ג"כ לייחדו לשיבה או לשכיבה
56 ואם הזמינו למאכל בהמה מבעוד יום מותר לטלטלו בכל
57 ענין.

58 וכל זה במקומות שסתם קש עומד להסקה אבל במקומות
59 שסתמו עומד למאכל בהמה או לשכיבה מותר לטלטלו בכל
60 ענין כמו שנתבאר שם:

חלק ב סימן שיא דין מת בשבת ושאר טלטול מן הצד טעיפים יא"ט

61 **א** משום כבוד הבריות היתרו לטלטל אבנים לקנח בהם
62 בבית הכסא ואפילו אם נפנה על הגג ויש טורח
63 להעלותן עמו לגג הרי זה מותר וכמה אבנים מותר להכניס
64 לבית הכסא מי שיש לו מקום קבוע לבית הכסא דהיינו
65 שלעולם נכנס למקום אחד לפנות שם מותר להכניס שם
66 אבנים כמלא היד שאם ישתירו לו מהן ערבית יקנח בהן
67 שחרית ואין כאן טלטול שלא לצורך ואף שאחרים נכנסים
68 ג"כ לפנות במקום זה ויש לחוש שיקנחו הם במה שישתייר
69 ממנו אין בכך כלום שנמצא שטלטול הוא לצורך אחרים
70 ואין זה טלטול שלא לצורך דמה לי הוא מה לי אחר ואע"פ
71 שהאחרים יכולין לטרוח בעצמן להכניס להם אבנים מכל
72 מקום כיון שאפשר שכל אבנים אלו שהוא מכניס יצטרכו
73 לו בעצמו אם לא יקדימוהו אחרים לקנח במה שישתיירו
74 ממנו בקינוח זה הרי זה טורח בשביל עצמו:

75 **ב** אבל מי שאין לו מקום קבוע לבית הכסא שפעם הולך
76 למקום זה ופעם למקום אחר מכניס עמו אבנים כשיעור
77 ראשו של בוכנא שדכין בו בשמים ולא יותר לפי שאם
78 ישתירו לו מהן ואח"כ ילך לפנות למקום אחר נמצא
79 שטלטל בתחלה שלא לצורך ואם ניכר באבן שקנחו בו כבר
80 פעם אחת מותר להכניסו אפילו הוא גדול הרבה או אפילו
81 הן הרבה ממלוא היד מותר ליטול כולן דכיון שקנחו בהן
82 ורושם הקינוח ניכר בהן הרי הן מוכנין ועומדין לכך ואין
83 בהן משום מוקצה וכן אבנים שייחדן לקינוח מבעוד יום
84 אע"פ שעדיין לא קנחו בהן מעולם מותר להכניסן לבית
85 הכסא אפילו הן הרבה והוא שייחדן לכך לעולם אבל יחוד
86 לשבת אחת אינו מועיל כמו שנתבאר בסי' רנ"ט וש"ח:

חלק ב סימן שיב הוצרך לנקביו במה מקנח בשבת טעיפים א"ב

1 שהרי אסור להזיז אבר ומטעם זה אין מעצימין עיניו של
2 מת בשבת ועכשיו נהגו להעצים עיניו בשבת ולהזיז אבר
3 שלא יתעקם ואומרים שיש סכנה בדבר ואין למחות בידם:

4 **יד** זה הכלל בטלטול ע"י דבר אחר כל שני דברים אחד
5 אסור לטלטלו ואחד מותר לטלטלו והם סמוכים זה
6 לזה או זה בזה או זה על זה והוא בענין שלא נעשה ההיתר
7 בסיס לאיסור ע"ד שנתבאר בסי' ש"ט ובזמן שמטלטל אחד
8 מהם מיטלטל עמו השני אם מטלטל האיסור בידו וההיתר
9 מיטלטל עמו לא התירוהו בשום ענין אלא במת בלבד.

10 ואפילו אם מטלטל ההיתר בידיו והאיסור מיטלטל עמו אם
11 הוא מתכוין בטלטול זה לצורך האיסור אין צריך לומר אם
12 מטלטל לצורך האיסור עצמו כדי לשמרו מאיזה קלקול
13 והפסד או כדי להצניעו או איזה ענין אחר אלא אפילו אם
14 מטלטל מפני שצריך לו האיסור להשתמש בו איזה תשמיש
15 המותר כגון לישב או לשכב עליו שזהו מותר כמו שנתבאר
16 בסי' ש"ח או כגון נר להשתמש לאורו במקום אחר וכל
17 כיוצא בזה הואיל ומיטלטל בשביל האיסור אסור.

18 אבל אם אינו צריך כלל לגוף האיסור ואינו מטלטלו ע"י
19 ההיתר אלא בשביל דבר המותר כגון לפנות מקומו זהו
20 טילטול מן הצד שהתירו חכמים ע"ד שנתבאר בסי' ש"ט
21 באבן שעל פי החבית ומעות שעל הכר.

22 ואין צריך לומר אם אינו מתכוין כלל לטלטול האיסור שאינו
23 צריך לו כלל רק לטלטול ההיתר בלבד אלא שאי אפשר לו
24 לטלטל ההיתר אלא אם כן יטלטל האיסור על ידו כגון צנן
25 תלוש הטמון בארץ ומקצת עליו מגולין נוטלו בהם ומוציאו
26 אע"פ שבנטילתו מזיז עפר ממקומו והוא שלא השריש שאז
27 אין בו משום תולש אף אם נתכוין לזריעה כשטמנו שם כמו
28 שנתבאר בסימן ש"י ואף אם הוסיף מחמת לחות הקרקע אין
29 בכך כלום כל שלא השריש והצנן לא נעשה בסיס להעפר
30 שעליו אף אם היה בדעתו שישאר מונח שם כל השבת מפני
31 שלא היתה כוונתו שיהא הצנן משמש להעפר אלא שיהא
32 העפר משמש להצנן וכן בכל כיוצא בזה.

33 ואם אין מקצת עליו מגולין יש מתירין לתחוב כוש או סכין
34 לתוך הצנן ולהוציאו בהם והעפר שעל גביו ננער מאליו
35 ואף שבתחלת הגבתו את הצנן מגביה גם העפר שעליו
36 אין בכך כלום כיון שבשביל דבר המותר הוא ויש אוסרין
37 לתחוב בעפר מפני שנראה כעושה גומא ולענין הלכה
38 בדברי סופרים הלך אחר המיקל.

39 אבל פירות הטמונים בקש או תבן המוקצים להסקה מותר
40 לדברי הכל לתחוב כוש או סכין לתוך הפירות ולהוציאם
41 שאין איסור גומא שייך אלא בעפר וכיוצא בו כמו שיתבאר
42 בסי' תק"ו ואם ייחד הקש והתבן להטמין בהם הפירות יצאו
43 מתורת מוקצה ומותרים בטלטול וכן הדין בעפר שייחדו
44 לכך כמו שנתבאר:

45 **טו** וכל זה בטלטול בידיו ע"י דבר אחר אבל לטלטל

תורה אור

39 בשמחה". ולכן אמרו בזהר "שמחה בצפרא" דוקא,
40 שהשמחה שייכת למידת יום.

41 שזהו יתרון ומעלת הנשמות על המלאכים,
42 שהמלאכים אין להם רק בחינת רנה בלבד,
43 שהיא בחינת העלאה והתכללות ממטה למעלה.

44 למלאכים אין עבודה מלבד השתוקקותם
45 לדבקה בו ית', שהיא העלאה "ממטה למעלה".

46 משא"כ נשמות ישראל יש להם עבודה נוספת,
47 בבחינת המשכה מלמעלה למטה, מההעלם אל
48 הגילוי.

49 לנשמות ישראל ניתנה עבודה נוספת (מלבד
50 העבודה לעורר בעצמם תשוקה לדבקה בו יתברך)
51 - והיא, להמשיך אור השכינה "מלמעלה למטה",
52 עד שלא יהי' עוד בהעלם והסתר אלא יאיר בגילוי
53 בעולם.

54 שכל שמחה היא התגלות הפנימיות וכו', כנודע
55 שבחינת שמחה זו היא מהמשכת אור אין סוף
56 ב"ה בתורה ומצות.

57 תכונת השמחה היא "התגלות הפנימיות", כפי
58 שרואים אנו שבשעת חדוה האדם מגלה מצפוני
59 לבבו, ובכלל כשאדם הוא בשמחה מתגלים כל
60 כוחות נפשו, שאינו מכווץ בעצמו אלא הוא
61 בתנועה של התפשטות והתגלות אל הזולת.

62 וכמו כן הוא בענין סיבת השמחה, דברך כלל
63 שמחה היא על טובה גלוי' דוקא, דאדם שהוא
64 במצב קשה ורק יודע שעתיד להיות טוב, קשה לו
65 להרגיש שמחה גלוי' בלב, דרק כאשר רואה טוב
66 בפועל ה"ז מוליד אצלו שמחה גלוי' בהתפשטות
67 הנפש. וכן הוא בשמחה רוחנית, דעבודת ה'
68 בשמחה היא מחמת גילוי אור ה', והתגלות זו
69 פועלים בני ישראל על ידי עבודתם בקיום התורה
70 והמצוות (כפי שיבואר להלן).

71 (שנתנו לישראל דוקא משא"כ המלאכים בקשו
72 תורה תנה הודך על השמים ולא ניתן בו').

73 מאחר שהתורה לא ניתנה למלאכים, אין אצלם
74 הענין ד"המשכה מלמעלה למטה" (הנפעל על ידי
75 תורה ומצוות), לפיכך לא קיימת אצלם העבודה
76 ד"עבדו את ה' בשמחה".

1 **תוכן הפרק:** עבדו את הוי' בשמחה - השמחה
2 בהמשכת אלקות בנפש האדם על ידי התורה
3 ומצוותי'

4 [לאחרי שנתבאר ענין "בואו לפני ברננה", חוזר
5 לבאר תחילת הכתוב "עבדו את ה' בשמחה":]

6 אך כל זה הוא בבחינת ממטה למעלה, בואו
7 לפניו, שאזי הוא ברננה, וכך צריך להיות
8 תחילת עבודת האדם, כברייתו של עולם
9 ברישא חשובא, והדר נהורא, מדת יום.

10 העבודה ד"עבדו את ה' בשמחה" באה לאחרי
11 העבודה ד"בואו לפני ברננה" (וזה שהכתוב
12 מקדים "עבדו את ה' בשמחה" - יבואר להלן בסוף
13 הפרק), דתחילת עבודת האדם צ"ל להעלות את
14 עצמו אל הקב"ה, "בואו לפניו", ורק אח"כ אפשר
15 להיות העבודה ד"עבדו את ה' בשמחה", שהיא
16 השמחה בהגלות נגלות אור ה' על האדם (כפי
17 שיבואר לקמן).

18 ונרמז גם במאמר רז"ל "כברייתו של עולם
19 ברישא חשובא והדר נהורא", כמ"ש ויהי ערב ויהי
20 בוקר, דתחילה היא העבודה השייכת ל"מידת
21 לילה" (וכנ"ל, שהרינה והתשוקה לדבקה בו יתברך
22 היא תוצאה מהרגש הריחוק ומצב של העלם
23 והסתר האור האלקי), ורק אח"כ באה העבודה
24 ד"מידת יום" ו"נהורא", שהיא השמחה באור
25 וגילוי אור אין סוף ב"ה.

26 [וזהו שממשיך:]

27 היינו המשכת אור אין סוף ב"ה מלמעלה למטה
28 להתלבש בעולמות אצילות בריאה יצירה עשי',
29 בחינת עבדו את ה' בשמחה.

30 מידת יום היא ההמשכה וגילוי אור אין סוף
31 ב"ה בעולמות, אצילות בריאה יצירה עשי' (שהן
32 ארבעה עולמות רוחניים) - אבל אין זה שפע
33 החיות והקיום שהקב"ה משפיע לכל הנבראים
34 שבכל העולמות (שהרי חיות זו היא בהסתר), אלא
35 מה שאור השכינה בעצמו, אור אין סוף ב"ה ממש,
36 נמשך ומתגלה בעולמות (וכפי שיבואר לקמן,
37 "המשכה" זו היא ע"י קיום התורה ומצוותי'),
38 וכשמרגישים את האור באים לידי "עבדו את ה'

42 הקב"ה, "אנכי מי שאנכי", רם ומנושא מכולם
43 בשווה ממש, ועל כן ביכולתו יתברך לגלות את אור
44 אין סוף שלו גם למטה בעולם הזה, כמו בעולמות
45 עליונים, ועל זה נאמר "המשפילי לראות בשמים
46 ובארץ", בשמים ובארץ בשווה ממש.

47 והמשכה זו היא ע"י תורה ומצוות, הדברים
48 האלה אשר אנכי וגו', רמ"ח מצות הם רמ"ח
49 איברין דמלכא.

50 אבל כיצד נמשך אור אין סוף ב"ה ממש
51 למטה, הרי זה גופא הוא ע"י עבודת בני"ק בקיום
52 התורה והמצוות. וכמוכן, אין זה מצד מעלת בני"ק
53 שהם יכולים להמשיך אור ה', כי כנ"ל, אין זה
54 בגדר ובכוחו של נברא מוגבל להגיע אל אור ה',
55 אלא זהו רק מצד כוחו יתברך המלוכב בתורה
56 ומצוות, שהן חכמתו ורצונו של הקב"ה, דאורייתא
57 וקוב"ה כולא חד, וכן המצוות נקראות "אברין
58 דמלכא" - אבריו של הקב"ה, המורה על גילוי אור
59 אין סוף ב"ה המלוכב בהם.

60 [וכפי שממשיך:]

61 דהיינו כמשל האיברים שבהם מלוכשת הנשמה,
62 ובהמשכת האברים נמשכת גם הנשמה
63 המלוכשת בהם.

64 הטעם שנמשלו המצוות לאברים הוא לפי שכמו
65 שבתוך אברי הגוף מלוכשים כוחות הנפש
66 וכשמושכין אחד מאברי הגוף נמשך בדרך ממילא
67 גם כח הנשמה המלוכב באבר ההוא, כך בכל מצוה
68 ומצוה מלוכב אור ה', ובקיום המצוה נמשך האור
69 המלוכב במצוה ההיא.

70 ודרך כלל נחלקים לג' קוין, חסד דרועא ימינא
71 היא בחינת צדקה כו', ותורה היא קו הממוצע.
72 כמו שהגוף נחלק בדרך כלל לשלשה חלקים,
73 ובלשון הזה: דרועא ימינא (זרוע ימין) דרועא
74 שמאלא (זרוע שמאל) וגופא (אמצע הגוף) - כך
75 כללות עבודת האדם נחלקת לשלשה "קווין",
76 וכמאמר חז"ל על ג' דברים העולם עומד על
77 התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים: גמילות
78 חסדים (צדקה) היא בחינת ימין וחסד; עבודה
79 (קרבות, וכן תפילה שבמקום קרבות תיקנום) -
80 שמאל, ותורה היא קו "האמצעי", "גופא". וזהו
81 שהתורה היא "קו הממוצע", שהוא העיקר, וכמו

1 וכמ"ש והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך
2 היום וגו', אנכי מי שאנכי כו'.

3 ענין זה שאור אין סוף ב"ה בעצמו נמשך
4 מלמעלה למטה על ידי תורה ומצוות, הוא תוכן
5 הכתוב "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך
6 היום", ד"הדברים האלה" קאי על התורה ומצוותי,
7 ומדיש הכתוב "אשר אנכי מצוך", ד"אנכי" קאי
8 על עצמותו ומהותו יתברך ממש (שאי אפשר
9 לתארו באף אחד מהשמות הקדושים, אפילו לא
10 שם הוי', כי עצמותו יתברך ממש הוא למעלה
11 מגדר שם), ולכן אומרים עליו רק "אנכי", "אנכי
12 מי שאנכי".

13 ועל זה נאמר "אשר אנכי מצוך היום",
14 שעצמותו ומהותו יתברך מצוה על התורה
15 ומצוותי, ולפיכך על ידי "הדברים האלה" נמשך
16 "אנכי", עצמותו ומהותו יתברך, בנפש האדם
17 למטה.

18 כי הגם שממטה למעלה כתיב בואו לפניו
19 ברננה, שאי אפשר להיות בחינת העלאה
20 והתכללות כי אם בכחינת צדקתך ובחי' רננה
21 ברמשא.

22 אי אפשר לאדם נברא ומוגבל להגבי' ולהעלות
23 את עצמו בפועל אל עצמותו ומהותו של הבורא,
24 שהרי אין ערך בין הבורא לנבראים (כנ"ל), והוא
25 יכול רק להרגיש את השפע האלקי המחי' ומקיים
26 אותו, הנקרא "צדקתך", כמשנת"ל באורך (וכן
27 ניתן להשתוקק אליו יתברך, אבל לא להתבטל
28 ולהתכלל עמו יתברך בפועל ממש).

29 אבל מלמעלה למטה, אור אין סוף ב"ה מאליו
30 וממילא נמשך גם מבחינת אנכי מי שאנכי, כי
31 לפניו ית' כחשיכה כאורה, וכמ"ש המשפילי
32 לראות בשמים ובארץ, שמים וארץ - רוחניות
33 וגשמיות - הכל שוה לפניו ית', השוה ומשוה
34 קמן וגדול.

35 אבל "המשכה מלמעלה למטה" היא מה
36 שהקב"ה מגלה את אור האין-סוף שלו, "מלמעלה
37 למטה", ואצל הקב"ה אין שום חילוק בין עולמות
38 עליונים ועולמות תחתונים (הנקראים בשם שמים
39 וארץ), דהכל שווה לפניו יתברך, שהעולם היותר
40 עליון ורוחני בתכלית אינו קרוב יותר אל הקב"ה
41 מעולם הזה הגשמי והחומרי, כי עצמותו ומהותו של

- 1 מעלת התורה בפשטות, שהיא המקור לכל עניני
2 וסוגי עבודת ה'.
- 3 [במאמר המוסגר מוסיף עוד פרט בהבדל בין
4 תורה ומצוות:]
- 5 (וכנודע שהתורה היא בחינת אברים הפנימיים
6 ושאר מצות הם אברים החיצוניים כו').
- 7 תורה היא כמו "אברים פנימיים" שבגוף,
8 ומצוות כמו "אברים החיצוניים", כי רוב המצוות
9 ככולן הן מצוות מעשיות או מצוות שבדיבור,
10 דמעשה ודיבור נעשים ע"י אברים החיצוניים
11 דהגוף, משא"כ לימוד התורה עיקרו ההבנה
12 וההשגה שבמוח ומחשבה, שהיא מה"אברים
13 הפנימיים".
- 14 [ועתה חוזר לפירוש הכתוב "עבדו את הוי'
15 בשמחה":]
- 16 וזהו עבדו את ה' - הוא אין סוף ב"ה הנמשך
17 אורו מלמעלה למטה בתורה ועבודה כו'.
18 בשמחה - היא שמחה של מצוה, ואמרו רז"ל
19 וכן לדבר הלכה.
- 20 והשמחה היא מבחינת גילוי אור אין סוף ב"ה
21 ממש על נפשם כו'.
- 22 "עבדו את הוי' בשמחה" קאי על אור אין סוף
23 ב"ה ממש (ע"ד משנת"ל בפירוש "ואהבת את
24 הוי'"), הנמשך בתורה ועבודה, שאז העבודה היא
25 בשמחה (מחמת התגלות אור ה' על נפשו). וזהו
26 ענין שמחה של מצוה, וכן השמחה בלימוד התורה
27 (כמחז"ל "וכן לדבר הלכה"), שהיא השמחה
28 מחמת גילוי אור אין סוף ב"ה על נפשו על ידי
- 29 לימוד התורה וקיום המצוות.
30 והיינו ע"י כי באו לפניו ברננה תחלה כנ"ל.
31 אימתי מתגלה אור ה' בנפש האדם העוסק
32 בתורה ומצוות, רק כשהקדים לפניו את העבודה
33 ד"בואו לפניו ברננה", שמעורר בעצמו רגש
34 ההשתוקקות וכיסופין לדבקה בו יתברך, וכתוצאה
35 מזה מעלה את עצמו מגשמיותו וחומריותו
36 ("נרתק הגוף ולבושי נפש הבהמית"), שאז יכול
37 להרגיש את אור ה' שבתורה ומצוות.
38 דאע"פ שאצל הקב"ה בכבודו ובעצמו "שוה
39 ומשוה קטן וגדול" ומצידו יתברך הוא נמשך (על
40 ידי קיום התורה ומצוות) בכל מקום בשווה, למטה
41 כמו למעלה - מכל מקום, כדי שהאור יאיר בנפש
42 האדם בפנימיות, עד שהאדם ירגיש שמחה מחמת
43 ההתגלות, "עבדו את ה' בשמחה", צריך האדם
44 להיות כלי אל האור, ואין זה אלא על ידי הקדמת
45 העבודה ד"רינה".
- 46 והכתוב מדבר מלמעלה למטה, עבדו את ה'
47 בשמחה, והיאך תבואו למדרגה זו, כשתבאו
48 לפניו ברננה.
49 והטעם שבכתוב מקדים "עבדו את ה'
50 בשמחה" לפני "בואו לפניו ברננה" (אף שסדר
51 העבודה הוא, תחילה עבודת הרינה ורק אח"כ
52 עבודת השמחה) - הוא לפי שהכתוב "מדבר
53 מלמעלה למטה", כלומר, בכתוב מתחיל עם
54 המעלה הכי עליונה בעבודת ה' והמטרה הסופית
55 שלה - "עבדו את ה' בשמחה", ואח"כ מוסיף,
56 שכדי להגיע למדרגה גבוהה זו צריכים להקדים
57 לפניו העבודה ד"בואו לפניו ברננה".

ד"ה רני ושמחי פרק ד

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

- 7 נבראו כל העולמות כו' וכמו על ידי מאמר יהי אור
8 נברא האור מאין ליש ועל ידי מאמר יהי רקיע נברא
9 הרקיע מאין ליש כידוע אמנם הנה מ"ש יהי אור ויהי
10 אור יש בזה ב' מדרגות הא' בחי' הארת אור האלקי
11 שמשפיע בחי' רוחניות אור וחיות האלקי והוא בחי'
12 אותיות האלקיים דמאמר זה יהי אור ואותיות הללו
- 1 (ג) והנה ראינה ברורה לענין הנ"ל שכל בחי' התהוות
2 יש ודבר בפ"ע הוא מבחי' סובב ומקיף
3 הכללי דוקא. הנה יובן ד"ז יותר ממה שאנו רואים
4 בבחי' התהוות עולם השפל שלנו החומרי והגשמי
5 בכל דצ"ח גשמיים שבו וגם בכל הברואים שבשמים
6 וארץ וכל אשר בהם כו' בהיות ידוע שביו"ד מאמרות

22 מבחי' טובב כו' וזהו ויהי כן כמו כי הוא צוה ונבראו
 23 לבחי' יש כו' והיינו שתיבת ויהי הוא שם הוי"ה חסר
 24 ה' אחרונה כי יו"ד במקומה בהיות כי המשכה זו היא
 25 מבחי' אין דסובב כו' וד"ל. וכן הוא בהתהוות כל
 26 גשם מן הרוחני למטה שבודאי א"א שימצא הגשם מן
 27 הרוחני מאחר שהרוחני מושלל לגמרי מגדר וסוג
 28 הגשם ואין להם חבור ויחוס ערך להיות הסתעפות
 29 מזה לזה כשאר עו"ע וא"כ מאין יכול להיות התהוות
 30 מהות גשם הצומח דעשב ואילן מן בחי' הרוחני
 31 דמזלות או כח הצומח שבארץ שמצמיח ע"י מאמר
 32 תדשא הארץ שמלוכש בו מאחר שא"א לומר שהרוחני
 33 יוליד ויצמיח גשמי אלא בהכרח לומר שהתהוות גשם
 34 הצומח דעשב ואילן הוא בא מלמעלה מבחי' הרוחנית
 35 דכח הצומח כו' דהיינו מבחי' המקיף וסובב כו' אבל
 36 מבחי' הרוחנית דכח הצומח לא נמשך רק בחי' חיות
 37 רוחנית של העשב והאילן בלבד כנ"ל בענין המאמרות
 38 וכה"ג יובן בכל הנבראים הפרטים בכל פרטי חלקי
 39 דצ"ח וד' יסודות הגשמיים שהתהוות גשם מהותן
 40 נמשך מבחי' סובב כו' שהוא למעלה מבחי' מקור
 41 האור והחיות רוחנית שלהם שאינו רק מבחי' ממלא
 42 שהן בחי' המאמרות בכלל וד"ל:

שנר הפורים

1 דיהי אור הוא בחי' מקור החיות לבריאת האור כידוע
 2 אבל כל זה אינו אלא דוקא בחי' ההשפעה הרוחנית
 3 האלקית להיות התהוות האור מבחי' אין כו' אך מה
 4 שאמר ויהי אור הוא מדרגה שני' בפ"ע והוא מה
 5 שנתהווה האור במציאות יש ממש שזה נמשך מבחי'
 6 סובב דוקא שלמעלה מן היו"ד מאמרות כי התהוות
 7 גשמיות היש של כל נברא א"א שיומשך מבחי' האור
 8 וחיות הרוחנית האלקית המלוכש במאמרות עצמן
 9 שהן בחי' המשכת חיות רוחני של כל הנבראים בבחי'
 10 ממלא כ"ע כנ"ל מאחר שאין ערוך כלל וכלל בין
 11 גשמיות לרוחניות ואין להם ענין שתוף וחבור בסוג
 12 כלל וא"כ איך יתהווה היש החומרי של מציאת האור
 13 מבחי' האותיות הרוחניים האלקיים דיהי אור וכה"ג
 14 אלא ע"ז אמר ויהי אור פי' מהות גשם האור נתהווה
 15 ע"פ צווי ה' הבא מבחי' סובב דוקא כנ"ל בענין כי
 16 הוא צוה ונבראו דצוה ונבראו זה היינו בכל פרטי
 17 המשכת אור האלקי שבאמצעות היו"ד מאמרות הוא
 18 צוה ונבראו להיות בחינת היש החומרי שלהם כי
 19 מהמאמרות לא נמשך רק בחי' חיות רוחני שלהם
 20 כנ"ל וע"כ נאמר ויהי כן בכל המאמרות. מפני
 21 שהוצרך להתהוות גשמיות היש שלהם להמשיך

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

18 טובים השניים מן האחד, טובה פרשה שנאמרה לשנים
 19 שהוא משה ואהרן ממה שנאמרה למשה לבד, ולכא'ו
 20 אינו מובן זה כלל איך שייך לומר בתורה שפרשה זו
 21 יותר טובה כו', אך הענין הוא דהנה משה ואהרן הוא
 22 בחי' שושבינא דמלכא ואהרן הוא שושבינא
 23 דמטרוניתא, כי משה הוא הממשיך מלמעלה למטה
 24 ולכך נתן משה דוקא את התורה לישראל, וזהו
 25 שהתורה נק' ע"ש משה וכמ"ש זכרו תורת משה,
 26 ואהרן הוא בחי' שושבינא דמטרוניתא מלמטה למעלה
 27 שהוא המעלה את נש"י מלמטה למעלה וכמ"ש
 28 בהעלותך את הנרות שמעלה את נש"י שיהי' להם
 29 אה"ר ותשוקה לאא"ס, והנה ע"י העלאה זו אזי נמשך
 30 המשכה עליונה יותר, כי הגם שע"י תורה נמשך ג"כ
 31 המשכת אא"ס, אך מ"מ אינו דומה המשכה שמצד
 32 עצמה מההמשכה שע"י העלאה מתחילה, כי כל
 33 האומר אין לי אלא תורה אפי' תורה אין לו כו', ע"כ
 34 צריך להיות שניהם דוקא.

1 **ובזה** יובן הקושיא שמקשים הכותים כיון שר"ה הוא
 2 בחי' ראש לשנים ואיך ניסן ראש לחדשים
 3 וכמ"ש ראשון הוא לכם לחדשי השנה ואיך יכול להיות
 4 שניהם וכמבואר הקושיא שלהם בהראב"ע. אך הענין
 5 הוא דמה שר"ה הוא בחי' ראש זהו בבחי' התחדשות
 6 הבריאה מאין ליש ובטובו מחדש בכ"י תמיד מעשה
 7 בראשית בחי' טוב ה' לכל שהוא בחי' טבע כו', אבל
 8 א"ז חידוש גמור רק לחדש את הישנות כי בחמה אין
 9 בה חדשים שהוא בחי' התחדשות גמור כו', אך ניסן
 10 הוא בחי' ראש לחדשים דהיינו שיהי' התחדשות
 11 גמורה גילוי פנימי בחי' גילוי אותות ומופתים, בחי'
 12 טוב ה' לקיוו, היטיבה ה' לטובים, לזה הוא ניסן ראש
 13 כי בניסן הי' תחילת התגלות אותות ומופתים יצ"מ
 14 וקרי"ס כו', והמשכה זו א"א להיות כ"א העלאה
 15 מתחלה כי רוח אייתי רוח ואמשיך רוח.
 16 **וזהו** [דאיתא] במדרש ע"פ זה וידבר ה' אל משה ואל
 17 אהרן בא"מ לאמר החדש הזה לכם ראש כו',

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 אך הענין הוא ע"ד משארז"ל פ"ג דנדר"י דך"ב ב' ב'
 2 אלמלא לא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא
 3 חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד שנא' כי ברוב
 4 חכ' רוב כעס (קהלת א'), וגם זה צ"ל דא"כ חוטא
 5 נשכר, שמאחר שחטאו ניתוסף להם תורה, אך הנה
 6 רש"י פי' לפי שבעטו וחטאו נוסף להם רוב חכמה
 7 להטריחן יותר, עכ"ל. והענין הוא דהנה כתי' אני ה'
 8 לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם פי' שהנביא
 9 מתמה מאחר שאני ה' לא שניתי איך אתם בני יעקב
 10 לא כליתם, והיינו כי ע"י ההתבוננות בבחי' אני ה' לא
 11 שניתי ואתה הוא קודם שנבה"ע ואתה הוא לאחר
 12 שנבה"ע בלי שום שינוי כלל וכלל, והיינו לפי
 13 שכלליות ההשתלשלות הוא מבחי' הארה בעלמא
 14 שאינו נוגע כלל, ואי לזאת הי' צריך להיות בבחי'
 15 כליון ותשוקה אליו ית' להיות בבחי' ועמך לא
 16 חפצתי, אפי' בחי' כי עמך מקור חיים מאחר שהוא
 17 רק עמך בטל וטפל לך, כי מי לי בשמי' בחי' ג"ע
 18 העליון, שלא יחפוץ בשום דבר לא בג"ע התחתון
 19 והעליון ולא בעוה"ב כ"א א"ס עצומ"ה, והיינו מפני
 20 שכולם הם רק מהארה בעלמא עד שלא שניתי כלל
 21 מהתהוותן, ואי לזאת באיזה יחפוץ אם בהארה
 22 הנפרשת או בעצמותו עיקר ומקור לכל. וע"ז מתמה
 23 הנביא על ישראל מדוע לא כליתם. אך הנה הגורם
 24 להיות מונע ומעכב את הנפש מבחי' ביטול זה כמו
 25 שהעיד הכתוב ואתם בני יעקב לא כליתם הגם כי
 26 מתבונני' בבחי' אני ה' לא שניתי (דאל"כ הצ"ל ואתם
 27 לא שמתם על לבכם) הנה הסיבה לזה הוא חלישות

28 כח הנפש שאין בכוחה לצאת מנרתקה ומאסרה, והוא
 29 מ"ש כשל בעוני כחי שע"י העוונות נכשל ונתחלש
 30 כח הנפש וכמ"ש כי אם עוונותיכם היו מבדילי' ביניכם
 31 לבין אלקיכם, ובאמת גם לא עוונות ממש אלא גם
 32 גשמיות הגוף וחומריותו הוא שנעשה מסך מבדיל
 33 שהוא הוא המיצר וגבול שמגביל ומלביש את הנפש
 34 עד שמורידה לימשך אחריה בתענוגי' גשמי' ואינה
 35 יכולה לעלות ולצאת ממנה, ועז"נ ותרא את עני
 36 אבותינו במצרים אין עני אלא בדעת שנחלק לחו"ג
 37 בחי' אהוי"ר הוא בחי' הכוסף והתשוקה הנ"ל והוא
 38 ע"י שהם במצרי' בחי' מיצר הגוף שמגביל ומלביש
 39 הנפש עד מאד. ולזה ניתנה התורה לישראל שהתורה
 40 נק' עוז שהיא הנותנת כח ועוז לנה"א להתגבר על
 41 חומריות הגוף ונה"ב וגסותם לצאת ממסגר אסיר,
 42 וכמ"ש ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום פי'
 43 ע"י התורה שנק' עוז שנתן ה' לעמו ע"ז הוא מברך
 44 אותם בשלום ב' בחי' שלום, כמארז"ל שלום
 45 בפמשמ"ע ושלום בפמשמ"ט, שלום הוא בחי'
 46 התקשרות, והשלום שבפמשמ"ע הוא בחי' גילוי
 47 אוא"ס ב"ה ממש בנה"א להיות קשורה ומיוחדת
 48 בבחי' ביטול ממש, והשלום בפמשמ"ט היינו הארת
 49 כוחות הנה"א המלוכשי' בגוף ונה"ב שלא יהי' מונע
 50 ומעכב מצד הגוף ונה"ב רק שיהיו כולם מסכימי'
 51 ומתרצי' לבחי' ביטול זה, כי התורה שנק' עוז נק' ג"כ
 52 תושי' שמתשת כח הסט"א שמצד הגוף, ולאום מלאום
 53 יאמץ כשזה קם כו', וז"ע התורה בדרך כלל שהיא
 54 להוסיף עוז בנה"א ולהתיש כח הנה"ב.

ויאמר גו' פסל לך

בס"ד. (ש"פ תשא. ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

1 אך הבדל גדול בין שתי צמצומים אלו: צמצום הא' של
 2 התעלמות הספירות אין קץ הוא בבחינת סילוק
 3 והתעלמות האור לגמרי, כי כל עוד מאירות הספירות
 4 אין קץ, אפילו מעט, לא יכולה להתגלות ההשערה
 5 המוגבלת של עשר הספירות הגנוזות, וצמצום הב' של
 6 הפרדת בחינת החכמה מעשר הספירות הגנוזות הוא

7 בבחינת מיעוט לבד כו'. שהתמעט האור של הספירות
 8 הגנוזות והתגלה רק בחינה אחת מהם, בחינת החכמה.
 9 כל הנושא הנידון באריכות גדולה בפרקים האחרונים,
 10 התחיל משאלה שהרבי נ"ע העלה בפרק יב: איך אפשר
 11 לומר שהקו זה גילוי ההעלם, הרי הוא נמשך לאחר
 12 הצמצום ואם כן הרי זה יש מאין. והוא אמנם תירץ זאת

35 הנה לעומת הספירות אין קץ שזה גילוי אין סופי של
 36 הבורא, גילוי עצמי, הנה גילוי הספירות הגנוזות נחשב
 37 כמגמה חדשה וגילוי חדש, להאיר לעולמות, ולא לגלות
 38 את העצם.
 39 סיבה שניה: וגם שהצמצום של הספירות הגנוזות היה
 40 בבחינת סילוק האור ולא מיעוט בלבד, ולכן ביחס
 41 אליהם הרי הקו הוא באיך-ערוך.
 42 בשורות שלפנינו, מוסיף הרבי נ"ע ודן, מה היחס של
 43 הספירות ובחינת החכמה, אל מול האור הבלי גבול,
 44 הספירות אין קץ. לכאורה, על פי מה שלמדנו לעיל, אין
 45 שום יחס, שהרי הם דבר חדש ממש באופן של "יש
 46 מאין",
 47 על זה אומר הרבי נ"ע: שנשאר רק רושם בלבד בו' –
 48 כלומר שיש איזה שהוא רושם שנשאר בספירות
 49 הגנוזות, גם לאחר הצמצום המוחלט של הספירות אין
 50 קץ, באופן של סילוק ממש והתעלמות מוחלטת.
 51 (רצוננו לומר – מפרש הרבי נ"ע - שהאור איך-סוף הבלי
 52 גבול שזהו האור העולה על כולנה על שרשי האורות
 53 בנוכח לעיל - הספירות הגנוזות, הנה גם כשנסתלק
 54 האור על ידי הצמצום נשאר רושם ממנו בשרשי האורות
 55 – בספירות הגנוזות, שהרי יש את הכלל²⁸ דבר
 56 שבקדושה אינו נעקר ממקומו לגמרי בו' כנודע ולכן
 57 למרות שהסתלקו הספירות אין קץ, לא נעקרו לגמרי
 58 מכל וכל, אבל מה שנשאר זה לא אור גלוי ממש אלא
 59 הוא בחינת רושם בלבד בו').
 60 ויש לומר – מבאר הרבי נ"ע, שהרושם הנשאר
 61 מהספירות אין קץ, בספירות הגנוזות, זהו בחינת אור
 62 איך-סוף ששורה בחכמה וכמו שכתוב בספר של בינונים
 63 – תניא לקוטי אמרים פרק ל"ה בהג"ה שהחכמה נקראת
 64 אמת משום שבו שורה אור איך-סוף²⁹ ועל זה יש לומר,
 65 שהאור איך-סוף ששורה בחכמה - היינו בחינת הרושם
 66 דאור איך-סוף הבלי-גבול בו' (ועיין מה שיתבאר לקמן
 67 פרק שנח³⁰),
 68 נמצא אם כן, שבגילוי ספירת החכמה יש כמה בחינות:

1 לשיטת הפרד"ס, אך עדיין לא התבאר על פי השיטה
 2 הנלמדת כאן. אבל לאחר כל המתבאר בפרקים
 3 האחרונים הרי מובן הביאור בזה.
 4 ותמצית הביאור, שהקו הוא הגילוי של עשר הספירות
 5 הגנוזות, ולכן אל מול הספירות הגנוזות הוא גילוי
 6 ההעלם בלבד ולא יש מאין כי באמת האור שממנו הוא
 7 נמשך לא הסתלק, רק התמעט. אבל ביחד עם זה, הקו
 8 ביחס לספירות אין-קץ זה חידוש ממש, יש מאין. שלכן
 9 לצורך האצלת הקו, היה צריך להיות סילוק מוחלט של
 10 הספירות אין קץ, ולא רק בבחינה של מיעוט בלבד כפי
 11 שהיה אצל עשר הספירות הגנוזות.
 12 ובלשונו של הרבי נ"ע: ולפי זה מובן איך שהקו לגבי
 13 שרשו ומקורו בספירות הגנוזות הוא בבחינת גילוי
 14 ההעלם, דהגם שהחכמה של הקו הוא על ידי הצמצום
 15 מכל מקום להיות שהצמצום אינו בבחינת סילוק האור
 16 כי אם מה שהספירות נתחלקו להיות ספירות מיוחדות
 17 - מקודם הם היו עשר ספירות ועכשיו יש גילוי של
 18 ספירה אחת בלבד, והחכמה בעצם הרי היא בחינת
 19 החכמה שבאיך-סוף (ויש בה - בחכמה מהאור הראשון
 20 בו' – כלומר אותה כוונה עליונה שטמונה בכל העשר
 21 ספירות, ובמובן מהמשל דרמטי השכליים שנתבאר לעיל
 22 פרק כ"ה שגם בכל פרט שכלי יש מהרעיון הכללי) רק
 23 שהיא בבחינת מיעוט האור, אם כן הרי זה בחינת גילוי
 24 ההעלם לבר בו'. אך לא דבר חדש ממש.
 25 ואילו לגבי האור איך-סוף הבלי-גבול והוא האור העולה
 26 על כולנה, שזה בחינת הספירות אין קץ, הכח המצרף
 27 ומאחד את כל הספירות, הנה לגבי אור זה החכמה (ובן
 28 כל הספירות) היא באיך-ערוך ולא גילוי ההעלם.
 29 והרבי נ"ע מפרט כאן שתי סיבות שהקו נקרא יש מאין
 30 לעומת הספירות אין קץ:
 31 סיבה ראשונה: שהרי נקרא שרש ומקור הגבול לגבי
 32 מהדיגה זו כמו שנתבאר לעיל פרק מ"ו, כלומר, היות
 33 שהעשר ספירות הגנוזות הם שרש ומקור להאיר
 34 בעולמות אור מוגבל, ולכן נקראים שרש ומקור הגבול,

לגבי בחי' חיצוני' החכ' אבל בעצם מדר' החכ' הרי יש בה בחי' פנימי' עתיק ממש כו', וגם הרי השראה ה"ז מ"מ אור פנימי ובחי' גילוי כו' כמש"ש. וא"כ הרי זה יש גם בבחי' חיצוני' החכ' כו', והיינו לפי שהחכ' היא בחי' עצמי יש בה הכל כו', וכל מה שיש ונמצא בבחי' החכ' הוא העצמות של כל המדר' להיות החכ' היא בחי' עצמי בעצם מהותה הנה כל מה שמתלבש בה הכל הוא בחי' העצמות כו' (ור"ל כמו עד"מ הטיפה שיש בה מכל האברים ומכל הכחות והעצמות דנפש כו', הרי ידוע שכ"ז הוא בחי' העצמות של כל הדברים. דלכן נעשה מזה מהות ולד ובדומה לו כו', וידוע דהדוגמא מזה למעלה הוא בחי' החכ' שנק' טפת אבא שיש בזה הכל והכל הוא בחי' העצמות כו'). עיין שם באריכות.

28. ראה מגילה פ"ג משנה ג לענין בית כנסת שחרב, וראה ספר המאמרים של כ"ק אדמו"ר מהר"ש תרל"ט עמוד קנה.
 29. וזה הלשון שם: (וכאשר שמעתי ממורי ע"ה פ' וטעם למ"ש בע"ז שאור אין סוף ברוך הוא אינו מתייחד אפי' בעולם האצילות אלא ע"י התלבשותו תחלה בספי' חכמה והיינו משום שאין סוף ברוך הוא הוא אחד האמות שהוא לבדו הוא ואין זולתו וזו היא מדרגת החכמה וכו').
 30. על פי שולי הגליון. וזה לשונו שם: ובאמת בבחי' החכ' יש בה כל המדר' דעצמות אוא"ס שלמע' מע' ממדר' האצ' כו' (וכמו באדם התחתון שנעשה בצלם ודמות שלמע' שנמצא בו הכל כו' כנ"ל). עד שפנימי' אבא הוא פנימי' עתיק ממש כו', ועם היות שזהו בבחי' השראה לבר בבחי' חכ' וכמשנת"ל פ' קס"ב וקס"ג, היינו

25 הגבול שלפני הצמצום הוא בחינת האותיות הנמצאות
 26 בהעלם מוחלט לפני הצמצום, וכשמסתלק האור הבל-
 27 גבול, הם מתגלים, רשם באותיות להיות שזהו בחינת
 28 כח הגבול שבאין-סוף על כן רשם האור הוא בבחינת
 29 העלם בהאותיות וגם בא בחינת כח גבולי בו' וכמו
 30 שמבואר במקום אחר³², אבל מה שאנו עוסקים כאן -
 31 בשרשי האורות הרי זה - הרושם מאין-סוף שנמצא
 32 בחכמה בבחינת גילוי בו').
 33 ולפי זה יש לבאר גם לשיטה זו מה שנתבאר במקום
 34 אחר³³ בענין הקו שיש בו ב' הפכים - שמצד אחד הוא
 35 קו המדה כלומר שהוא בחינה של גבול ומידה וגם
 36 לאורך מקשר ומייחד ועושה התכללות בהספירות בו'
 37 כלומר שהוא בחינה של בלי-גבול ואין-סוף, ולכן הוא
 38 המאחד ומחבר את הספירות המוגבלות, דלכאורה אלו
 39 שני עניינים הסותרים את זה.
 40 (דלפי מה שכתוב במקום אחר על פי השיטה של
 41 הרמ"ק, שהקו שרשו מהאור אין-סוף הבל-גבול
 42 וממילא במהותו הוא בלי גבול, רק שנמדד על ידי ענין
 43 צדדי - הרשימו כח הגבול שבאין-סוף, הרי זה מובן
 44 בפשימות כיצד הוא מאחד ומחבר את הספירות,
 45 שבשביל זה צריך כח בלי גבול, דמאחר שבפעם הוא
 46 בלי גבול על כן הוא מקשר ומייחד את הספירות,
 47 ולאורך המדידה שבו היא מצד הרשימו בו',

שבת פרשת קרח תער"ב

1 יש את הגילוי המוגבל שלה, יש בה את גילוי ההעלם
 2 מהספירות הגנוזות וחלק מהכוונה הפנימית הנמצאת
 3 בצירוף הספירות הגנוזות יחד, ויש בה גם רושם
 4 מהספירות אין קץ, שהוא האור א"ס השורה בחכמה.
 5 ועיין מה שכתוב בלקוטי תורה דיבור המתחיל ויקח
 6 קרח פרק ב' דבחכמה מתלבש האור הסוכב בבחינת
 7 פנימי - כלומר שאותו אור שמאיר בבחינת סוכב
 8 ומקיף, מאיר בחכמה בבחינת פנימי, ושהוא ענין המשל
 9 שבמדדש ממראות גדולות ומראות קטנות בו' - שכל
 10 מה שרואים במראה הגדולה, רואים באופן קטן יותר
 11 במראה הקטנה, אבל עם כל הפרטים ממש, יעויין שם³¹,
 12 מכל מקום יש לומר שזהו - האור אין-סוף שמאיר
 13 בחכמה, רק בחינת רושם מהאור אין-סוף הבל-גבול
 14 שהרי מכל-מקום הרי זה - אור הקו מין כנף ולא כנף
 15 ממש בו', ולא יכול להכיל את ה"כנף" ממש, היינו את
 16 האור אין-סוף ממש, ולכן מכונה רושם בלבד, רק
 17 להיותו רושם האין-סוף הבל-גבול הרי זה גם כן
 18 בבחינת ריבוי אור ובבחינת בלי גבול בו' שהרי גם
 19 "רושם" מאין-סוף, יש בו "אין-סוף".
 20 ומבהיר הרבי נ"ע: (ואין זה בענין הרשימו - הרושם
 21 של האין-סוף שמאיר בחכמה, אין הוא קשור לבחינת
 22 הרשימו שהוא כח הגבול של הכורא לפני הצמצום,
 23 שהיא רושם האין-סוף הבל-גבול דמבואר במקום אחר
 24 שזהו רושם האור שנשאר בהאותיות בו', - כידוע שכח

בשר ודם אתה משנה עצמך בכל מה שתדבר. מי שאמר והיה העולם
 ברוך הוא עאכ"ו. כ. הוי כשואר רוצה, הלא את השמים ואת הארץ
 אני מלא. וכשואר רוצה היה מדבר עם משה מבין שני בדי הארון
 עכ"ל. אשר מזה מובן איך כי ממש אות' הבחינה שנאמר את השמים
 ואת הארץ אני מלא שהוא בחינת סוכ"ע כנזכר לעיל בחינה זו ממש
 מאיר ומתגלה מבין שני בדי הארון וכמובן ג"כ מהמשל מהמראות
 אשר גם במראה הקטנה שנראה בבואה של האדם קטנה עם כל זה
 הכל ממש מהות אדם אחד וכן למעלה יש זעיר אנפין וארץ אנפין
 ומבואר במ"א כי בפנימיות זעיר אנפין מלוכב ממש בחינת ארץ
 אנפין (ועיין זח"ג אחרי ס"ו ב' נשא דק"ל ע"א).

והיינו ע"ד הנ"ל כי בחכמה מלוכב אור א"ס ממש בבחינת אור
 פנימי ובחינה זו מאיר בהיכל קדה"ק בין שני בדי הארון. ועפ"ז אתי
 שפיר מאד ענין הכנף מין כנף ממש היינו כי בבחינת ושער ריש'
 כעמר נקא שהיא השפעה מבחינת חכמה מאיר ממש מבחינת סוכ"ע
 רק שנתצמצם להאיר בבחינת אור פנימי דוגמת המשל ממראות
 קטנות.

32. ראה גם פרק שנה, שצויין אליו לעיל.

33. ראה שער היחוד לאדמו"ר האמצעי פרק טו. ספר

המאמרים עת"ר עמ' מה.

31. וזה הלשון שם (פרשת קרח דף נג): ובמ"א נתבאר באופן

אחר כי הנה אין סוף ברוך הוא הוא הסוכ"ע כ' ואינו יכול להתלבש
 בשום כלי בבחינת אור פנימי כ' כ"א בבחינת החכמה לבדה כ'
 עכ"ל, מזה משמע שבחכמה מאיר בבחינת אור פנימי מה שהוא
 בחינת סוכ"ע ואור מקיף וכן משמע מדדוש דנשא את ראש בני
 גרשון גבי בני קהת שהיו נושאים את הארון ואורייתא מחכמה נפקת
 הוא גבה מבחינת היריעות שנשאו בני גרשון אף שהיריעות רומזים
 לבחינת מקיף וסוכ"ע כמ"ש נוטה שמים כיריעה. אלא משום כי
 בחכמה מאיר אור א"ס בבחינת אור פנימי והיא הנקודה התיכנית
 שהעגול סובב עליה כ' ע"ש, וכן משמע בד"ה כי אברהם לא ידענו
 במ"ש וחכמה עילאה דאצילות היא בחינה ממוצעת והיא כלולה
 מבחינת המאציל אין סוף ברוך הוא כ' בבחינת סוכ"ע כ' וכ"מ
 בבח"ז ר"פ ויצא.

ועפ"ז אתי שפיר מ"ש ברבות בראשית פרשה ד' כותי אחד שאל את
 ר' מאיר אפשר אותו שכתוב בו הלא את השמים ואת הארץ אני
 מלא, היה מדבר עם משה מבין שני בדי הארון. אמר לו הבא לי
 מראות גדולות אמר לו ראה בבואה שלך בהן. ראה אותה גדולה.
 אמר לו הבא מראות קטנות. הביא לו מראות קטנות אמר לו ראה
 בבואה שלך בהן. ראה אותה קטנה. אמר לו מה אם אתה שאתה

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ז

24 תורה לישראל אף מרדכי בן כוי, ועל ידי זה האיר
25 בישראל שרש נשמתם בגלוי, ובכח זה עמדו במסירת
26 נפש בקיום התורה ומצוות בפעל. דהנה פתיב, "ואתה
27 תצוה את בני ישראל, ויקחו אליך שמן זית זך פתית
28 למאור להעלת נר תמיד", דלכאורה אינו מוכן, מה
29 נשפנה צווי זה מכל הצוויים שבתורה שנאמר בהם "צו
30 את בני ישראל", וכאן הוא אומר "ואתה תצוה את בני
31 ישראל", ועוד מהו "ויקחו אליך שמן זית", דהלא
32 העלאת הנרות הוא על ידי אהרן, והנה צריך להיות
33 הבאת השמן גם בן לאהרן, ומהו "ויקחו אליך דוקא,
34 ומהו "פתית למאור", דהלא השמן להאיר הוא רק שמן
35 זך, ומהו ענין הפתית, ומהו אמרו "למאור", דהנה ליה
36 למימר "להאיר", ומהו ענין נר תמיד, דבהעלאת
37 הנרות דאהרן פתיב "מערב עד בקר", ובנרות דמשה
38 נאמר "נר תמיד", אשך כל הענינים האלו הרי ישנם
39 בעבודה בנפש האדם, דתכלית הפונה הוא להעלות נר
40 תמיד, דכתיב "נר הוי' נשמת אדם", אשך אז כל עניני
41 עולם אשך האדם עוסק בהם הם מאירים.

42 קצור. יבאר דבשעת הגזרה נתגלה בישראל אור
43 הנשמה לעמד בנסיונות לקיים התורה ומצוות
44 במסירת נפש, והוא על ידי מרדכי דשקול כמשה
45 דכתיב ביהב "ואתה תצוה את בני ישראל", דנתן לו
46 כח לקשר את בני ישראל לאלקות להיות נר תמיד.

יום ה' פרשת כי תשא. פורים קטן. תרפ"ז

1 ג) אף הענין הוא, דהנה פתיב "ועמך כלם צדיקים
2 כוי' נצר מטעי מעשה ידי להתפאר", דכל
3 ישראל מצד שרש נשמתם הם במדרגת צדיק, וזהו
4 "ועמך כלם צדיקים" כוי', דעמך שהם עם הוי', אשך
5 הורתם ולדתם בקדושה וטהרה האמורה בתורה, הם
6 במדרגת צדיקים, ולכאורה מדרגת⁵ צדיק הוא מדרגה
7 עליונה, ואיך זה ביכלת כל אחד ואחד מישאל להגיע
8 לזה בפעל ממש עד אשך יהיה "נצר מטעי מעשה ידי
9 להתפאר" בכנים ובני בנים עוסקים בתורה, ובפרט
10 בזמן הגלות שעמד עליהם המן להשמיד ולהרג כוי',
11 רחמנא לצלן, ואז דוקא עמדו במסירת נפש כזה
12 שהקהילו הקהילות ברבים ללמד תורה במסירת נפש
13 כזה, פמבאר במדרש רבה במקומו, שקבץ מרדכי
14 היהודי כ"ב אלף תלמידים, אשך כבוא עליהם צר
15 הצורך המן הרשע לא פחדו כלל ואמרו בין לחיים בין
16 למות קשורים הם בתורה, והינו שקבלו עליהם כל ענש
17 שיהיה אף ורק שלא להפך מהתורה במסירת נפש
18 בפעל ממש, דלכאורה יפלא הדבר במאד דבגלות המר
19 כזה רחמנא לצלן, אשך המלך גדל ונשא את המן הרשע
20 צורך כל היהודים, הנה אז דוקא באו לידי מסירת נפש
21 כזה. אף הענין הוא, דהנה איתא במדרש רבה על פסוק
22 "איש יהודי", שהיה מרדכי שקול בדורו כמשה בדורו
23 כוי', מה משה עמד בפרץ אף מרדכי כוי', מה משה למד

(5) ראה זוהר חלק א צג, ריש עמוד א. אור התורה להצמת צדק ריש פרשת נח.

א. שהיה לו לומר. ב. שכתוב בו.

לקוטי דיבורים

10 כעבור שעה קלה נוכחתי לדעת כי אפשר יהי
11 לכתוב ואתחיל לכתוב את המאמר ואתה תצוה
12 והתעסקתי בכתיבתו כשתי שעות ויותר.
13 עודני יושב וכותב והנה דפיקה בדלת פתחי, ולא
14 שמתו לבי לזה, כי רגילים המה משרתי המרכבות
15 לבקר את הנוסעים ולשאול אם רוצים המה לשתות
16 חמין וכדומה ולא עניתי. עברה חצי שעה ושוב
17 דפיקה, עניתי להכנס, הדלת נפתחה והמשרת נכנס
18 וראיתי כי האיש שעמד אצל המרכבה מטייל לאורך

1 מרכבת השינה בפעם זו היתה כנראה מן
2 המרכבות החדשות, תאי הוא גדול למדי ומסודר
3 בשלחן טוב וכסא לשבת ומנורה על השלחן, והעולה
4 על כולנה שאין המרכבה מתנוודת, ואם כה יהי' גם
5 כאשר המסע ימהר בלכתו אז אכתוב המאמר ואתה
6 תצוה שחזרתי בשבת העבר וכן בשעות הפנויות
7 שיהיו לי במאסקווא אי"ה אגמור אותו וכשאחזור
8 צלחה יוכלו להעתיק ולשלחו אל האורחים
9 ששמעוהו.

47 מיט זיינע יועצים צובראכען, לבסוף וועט דער
 48 אויבערשטער צוברעכען אויך די אידישע יונגע חברה
 49 רודפי הדת אבער ביז דאן וועט מען אסאך
 50 אויסשטיין פון זייערע רשעות און עלילות, די דריי
 51 מנהלים, איז ל. וועט שטארבען אין א משוגעת
 52 צושטאנד, ט. וועט מען פארטרייבן און פטר'ן, ס.
 53 וועט גיין נאך דער רוח היום אז מען וועט דארפען
 54 וועט ער אנטאן פאליעטן" [על רוסיה עוברים עננים
 55 כבדים עשרים ושתים שנה בוודאי. הרבי - אדמו"ר
 56 הזקן - אמר שמלוכה הרודפת דת ישראל ומבטלת
 57 תלמוד-תורה מוכרחה להיחרב. כך היה בשנותיו
 58 האחרונות של ניקולאי, שבמשך שנים רדף דת
 59 ותורה, הנחיתו עליו מלחמה אשר שברה אותו ואת
 60 יועציו. לבסוף הקב"ה ישבור גם את הצעירים
 61 היהודים רודפי הדת, אך עד אז יסבלו הרבה
 62 מהרשעות ומהעלילות שלהם. באשר לשלושת
 63 המנהלים - הרי ל. ימות במצב של משוגע; ט. יגרשו
 64 אותו ויגמרו אותו; ס. יילך לפי רוח היום, כאשר
 65 יצטרכו הוא ילבש פאליעטן"].
 66 רעד אחזני בשמעני דברי קדשו אלה אז, שטים
 67 ועשרים שנה עלינו לסבול מהעננים השחורים - אי
 68 שמים, מה שעבר על היהדות והתורה והיהודים
 69 שומרי הדת והתורה במשך שבע שנים אלו, רעד
 70 עובר בכל גוי בזכרי את המצב אשר ח"ו יוכלו להביא
 71 חמש עשרה השנים הבאות, ואבכה במר נפשי.
 72 במחשבתי מצטייר אותו המחזה של יום הששי ח'
 73 אדר תר"פ בוקר באמור הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
 74 דברי קדש האיומים הנ"ל, ואת דברי קדשו באמרו:
 75 "יוסף יצחק אויף הרבצת תורה ביראת שמים און
 76 החזקת היהדות זאלסטו האבען מסירת נפש בפועל
 77 ניט נאר בכח" [יוסף יצחק! עבור הרבצת תורה
 78 ביראת שמים והחזקת היהדות, שתהיה לך מסירות
 79 נפש בפועל לא רק בכוח"].
 80 ואישן ואראה את הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
 81 במחזה כאלו הוא יושב בחדרו אצל השלחן אשר בין
 82 שני החלונות בכותל המערבי, בבגדי יום טוב, המנורה
 83 באמצע החדר, דולקת עם עיטור נרות ועל השלחן
 84 עומדים שני נרות וספר פרי עץ חיים פתוח,
 85 וכשנכנסתי הניח את המטפחת האדומה של משי על
 86 הספר הפתוח - שער הפורים פרק ו' סוד מרדכי
 87 ואסתר להרח"ו ז"ל - ויואל לאמר לפני קדשו רציניים
 88 מאד: "מפני מה אתה בוכה הלא משנכנס אדר
 89 מרבים בשמחה, ואם עבודתך תכבד עליך ביותר
 90 תזכור את הזהרתי לך למסור נפשך על הרבצת תורה
 91 ביראת שמים ועל החזקת היהדות בפועל ולא רק
 92 בכח". ואיקץ, ואביט על השעון והנה שעה השלישית

1 המסדרון וכשעבר על פתח תאי התעכב רגע והסתכל
 2 בי ובכל מה שנמצא בתאי, אף כי רק במעוף עין אבל
 3 במבט חודר.
 4 המשרת: סלחו על הפרעת מנוחתכם, האיש
 5 הנוסע בתא הסמוך הנה מאז אז המסע דרש ממני
 6 להראות לו את כרטיס המסע שלכם - בכרטיס
 7 המסע של מרכבת השינה כותבים את שם הנוסע -
 8 ולא רציתי להראות לו, אבל מכיון שבא פקיד המסע
 9 לבקר את כרטיסי הנוסעים הראה לו האיש את
 10 תעודתו והפקיד הראה לו את כל כרטיסי הנוסעים
 11 וביניהם גם את כרטיסכם.
 12 האיש ביקר את כל כרטיסי הנוסעים ורשם
 13 בספרו וילך לו אל תאו, וכעבור חצי שעה או יותר
 14 קרא לי ויצו עלי ללכת אליכם להגיד לכם כי נוסע
 15 אחד חפץ לבקר אתכם, והשבתי לו אשר בטח ישנים
 16 אתם, אמנם כשעברנו בית התיבות וראה דרך מסך
 17 החלון אשר אתם יושבים וכותבים צוה עלי במפגיע
 18 לדפוק בדלתכם ודפקתי ודפקתי וכבודו לא ענה,
 19 כעבור זמן מה קראני שנית ויצו עלי לדפוק בחזקה
 20 ולהגיד לכם את חפצו לבקר אתכם לדבר עמכם.
 21 השבתי שיאמר להאיש כי אינני רגיל לעשות
 22 היכרות במסעותי וגם שעה מאוחרת כזו איננה
 23 מסוגלת לביקורים, הנני מתכוון לישון ובקשתי את
 24 המשרת להעירני בשעה ששית בקר.
 25 מחשבות תוגה עולים במחשבתי, וברעיוני עוברים
 26 מאורעות שונות של רדיפת הדת, ביטול בתי תפלה,
 27 הריסת וסתיומת בתי טבילה, מאסרים של רבנים
 28 שו"בים ומלמדים ועלילות על סתם יהודים שומרי
 29 מצוה, ובמשך כששת שנות העבודה הנה הנסיון
 30 הראה לדעת כי בערים אשר המנהלים הם נכרים אין
 31 שמים לבם לא אל בתי התפלה ולא, להבדיל, אל בתי
 32 הטבילה, ורק באותם הערים אשר המנהלים הם
 33 יהודים הם עושים מעשים תעתועים גם נגד חוקי
 34 המשטרה ועד מתי יהי' ככה.
 35 הפעם, כמו בכל עת שמזדמן לי מאורע הגורם לי
 36 מצב רוח מדוכא, הנני נזכר על דברי הקדש האיומים
 37 אשר הגיד כ"ק אאמו"ר הרה"ק על אדות המצב של
 38 המשטר החדש ועל אדות שלשה מנהלי המשטר -
 39 הדבר הי' כשלשה שבועות לפני הסתלקותו.
 40 "אויף רוסלאנד גייען שווערע וואלקענס, צוויי
 41 און צוואנציג יאר א ודאי, דער רבי - אדמו"ר הזקן
 42 - האט געזאגט אז א מלוכה וואס איז רודף דת
 43 ישראל און איז מבטל תלמוד תורה מוז חרוב ווערן,
 44 אזוי איז געווען אין די לעצטע יארן פון ניקאלאיען
 45 וועלכער האט יארן גערודפט דת און תורה האט מען
 46 אויף אים אראפגעשיקט א מלחמה און האט אים

29 מאבדים את המעמד, והמעמד 'איד' הנה גם החוטא
 30 אינו מאבדו כמאמר¹ ישראל אף על פי שחטא
 31 ישראל הוא, להיות נקודת היהדות - פינטעלע איד -
 32 נשארת לעד, אלא שיש בזה דרגות שונות, יש מי
 33 שהוא רק אוהב עמו, מכבד חכמת ישראל, מכבד
 34 תורת ישראל, מייקר מצוות השם, מחבב מנהגי
 35 ישראל, ויש גם מי שעלול ומוכן למסור נפשו בפועל
 36 על קיומו של אחד ממנהגי ישראל ומה גם בשביל
 37 קיום אחת המצוות-עשה או שלא לעבור על אחת
 38 המצוות לא-תעשה, אשר כל זה הוא פעולתה של
 39 נקודת היהדות, אבל התגלותה תלוי' על פי רוב באופן
 40 החינוך והמאורעות השונות בדרכי החיים.
 41 המשרת מכריז אשר בעוד רגעים אחדים יבא
 42 המסע לתחנת מאסקווא.
 43 הוא: יליד ארשא - פלך מאהליב - אנכי, ומאד
 44 חפצי להתודע עמכם בקירוב יותר, שנים שלשה ימים
 45 יהי' עסוק ביותר וביום השלישי יפנה מעבודתו, ואם
 46 עדיין אהי' במאסקאווא הוא חפץ לבקרני, ואם אסע
 47 לביתי ללענינגראד יבא ביחוד להתראות אתי, כי
 48 הנהו מכבד את זכרון הוריו ואביו הזקן אשר הם וכל
 49 משפחתם היו חסידי ליובאוויטש, שמות הרבי
 50 מליובאוויטש לא סרו מעל פיהם, וזקניו - אבי אביו
 51 ואבי אמו היו עוד אבותיהם הולכים לליובאוויטש
 52 לפני כמאה שנה, הגידו לי - סיים דבריו - באיזה
 53 גאסטיניצע תתאכסנו במאסקווא.
 54 אני: בסטארא ווארווארסקאיא.
 55 הוא: תודה, היו בריאים והצליו, בודטע
 56 זדאראווי אי טסשאסטליווי.

יומן, תרפ"ז

1 ואישן שנית ושנתי ערבה לי ואנפש היטב.
 2 המשרת עוררני בשעה הששית, התרחצתי
 3 ולבשתי את בגדי, עשיתי הכנות לתפלה והתפללתי
 4 ואשתה כוס חמין ובשעה השמינית ישבתי לכתוב את
 5 המאמר ואתה תצוה, כי עוד שעה עלינו עד באינו
 6 למאסקווא. המשרת מודיעני כי המסע יתאחר על
 7 חצי שעה לפי שבאחת התחנות עמדו כשעה - לסיבת
 8 חיפוש גדול שנעשה בחמש מרכבות ושנים עשר איש
 9 נאסרו - ותמורת שעה תשיעית נבוא למאסקווא לא
 10 קודם חצי העשירית.
 11 כשעה ורבע כתבתי את המאמר ואתה תצוה
 12 והמשרת בא בשליחותו של שכני בבקשת רשיון
 13 הכניסה להתודע - בעקאנען זיך - ואף כי מאד מאד
 14 לא רציתי להתודע, אבל לא יכולתי להשיב פניו
 15 ואמרתי כי אחבוש את חפצי ואסדרם ואז אודיע
 16 שיוכל להכנס.
 17 האיש נכנס, מארק סעמיאנאוויטש באשקאו
 18 שמו, פרעדסעדאטעל טשעליבינסקי סאוונארקאם
 19 טאווארישטש אנפאו - כלומר הכללית - ומה
 20 שהפליאני שנכנס בראש מכוסה בכובע.
 21 אני: שמי יוסף יצחק שניאורסאן.
 22 הוא: והמעמד שלכם?
 23 אני: איד [יהודי].
 24 הוא: כל ישראל אידען [יהודים] המה, ואיזה
 25 מעמד אתם.
 26 אני: כן הדבר, כל ישראל אידען המה, וזה עצמו
 27 הוא המעמד האמיתי שלהם שאינו עובר ואינו
 28 מתחלף כי כל המעמדות עם בעליהם חוטאים

(1) סנהדרין מד, א. זח"ג קיב, א.

אגרות קודש

ב"ה ב' ר"ח שבט פ"ב
 רוסטוב דאן

כבוד ש"ב ידידי הנכבד וו"ח אי"א
 מוהר"ר שמעון ש"י

שלו' וברכה,

הנה כתבתי מכתב בארוכה לידידינו ר"ח ש"י
 מאניסזאן, ושמה הנחתי כמה העתקות מכתבים שונים
 למען ברר לפנייהם איזה ענינים, אשר ידעו ממצבם כאשר

הם. ובבקשה לקרוא אותם בעיון. כן המכ' הנ"ל לר"ח ש"י
 אשר יקראו אותו בדיוק.

ועתה אערכה הצעותי והוא המשך למכ' הנ"ל.

הזמן מכריח להקים בעזרתו ית' את הנהרסות, והוא
 ההגנה (להגין) וההשתדלות בכל עניני הדת, התורה,
 וקיומן של אחינו בית ישראל.

אתחיל מן החומריות, אם כי דבר וענין זה לא היתה
 חובתה מוטלת על חלקינו, בהיותי איש סודו ומזכירו של

45 בפרוץ המלחמה, ראשית העבודה הבאה משונאי
 46 היהודים ימ"ש היתה לעליל עלילות ברשע, להרשיע את
 47 היהודים כי הן המה אוהבי האשכנזים, ובכן היו מרגלים
 48 שפיאנען. הנני זוכר כי בצום גדלי' שנת תרע"ה, בהשכמה
 49 נקראתי אל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נ"ע
 50 זי"ע, ואבוא ויאמר אלי, שמע, בהמכתבים שקודם ר"ה
 51 (שקודם) היו הרבה פדיונות שבהם נזכר, בבקשת
 52 התעוררות רחמים, כי יוציאם השי"ת מהעלילות אשר שם
 53 עליהם, כי מרגלים הם, ועוד (ויבאר לי את הענין, כפי
 54 אשר שמע מאחד, שבא מסביבות וילנא וכו'), ואתחנן אל
 55 ה' ברי"ה על נפשות ב"י ויחנני בעצה טובה איך לקדם את
 56 הרעה טרם שתפשט ח"ו ע"י אמצעות שונאי ישראל,
 57 והנני חושב אשר בעזרתו ית' יכולים לעשות בזה ע"י
 58 אמצעות בירור כל דבר עלילה במקומה כאשר תצמח.
 59 אמנם האינטעליגענטים שלנו, האחוזים בידי
 60 הקאדעטין (פארטיא מדיניות ק-ד), אין נאמנים עלי בזה
 61 משתי הפנים, הא' באהבתם לחבריהם בעלי מפלגתם,
 62 ועוד זאת כי חפצים הם בהעיקר (כלומר בדברים עיקרים,
 63 ביטול התחום וכדומה) יכולים לוותר על כמה ענינים
 64 פרטיים (מה שלפי האמת אינו כן, גם בדעה (לא שאינו
 65 אמת רק עפ"י התורה, זה ודאי שאין אנו יכולים גם לוותר
 66 ח"ו על צער מנפש א' של ישראל, שבביל טובה כללית, רק
 67 מי שחפץ בעצמו למס"י, אנו אין יכולים למונעו מזה, וגם
 68 עפ"י השכל א"צ להיות כן)), ומעבר השני, מהעדר ידיעת
 69 עסקני הכלל הגדולים, תכונת נפש האמיתי של העברי
 70 היושב בערי השדה, ובכמה פרטים הם טועים בזה,
 71 ולפעמים ימצא כי גם הם יחשבו שהוא כן,
 72 (והזכיר אותי בה בשעה על שיחה אחת שהי' לו עם
 73 אחד הגדולים מהנ"ל (שגם אני הייתי אז אתו עמו),
 74 ששאל אצלו כמה ענינים, בדבר היהודים האמת הוא,
 75 והתפעל אז כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נ"ע זי"ע,
 76 ושאלו איך יכול גם לחשוב כן, הלא זה נובע ממקורי
 77 השנאה של שונאי ישראל ועלילותם. ויען, ומדוע מחזיקים
 78 גם בזה פלוני ואלמוני מעסקנים הנודעים. ויאמר הוד כ"ק
 79 אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נ"ע זי"ע, פשוט הדבר לפי
 80 שאינם יודעים בעצמם כ"א עפ"י הצעות שלוחים,
 81 ובעצמם אינם יודעים תכונת טהרת לב בני"ש (שי').
 82 היום עלי לעבוד עבודתי ויטרידו אותי כדרך הרגיל,
 83 ולזאת קראתיך, והנני מעמיס עליך כי תחשוב מחשבה,
 84 ולעת ערב תתן לי הצעה והרצאה (א פלאן) איך לגשת
 85 לדבר כזה. ויכפול דבריו לאמר, אנכי הנני חושב אשר הכל
 86 תלוי בבירור כל דבר עלילה במקומה, ולהראות האמת
 87 ובזה יעקרו שרשה בטרם תעשה פרי רע ח"ו, אמנם איך
 88 לגשת לזה לא אדע, ובכן תתבונן בזה, וכנ"ל תתן לי מענה
 89 כי הדבר נחוץ ואיש לא ידע, ראה הזהרתך.

1 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה זצוקני"ע זי"ע,
 2 בעניני הכלל, באמרו, אשר הענינים החומרים, כמו שאלת
 3 תחום המושב, אשר כמה שנים נקרה עינינו ודקרה את
 4 לבבינו, ושאלת אי העבודה במושבי היהודים אשר הביאה
 5 לידי דילדול המקחים, על כל אגודת פשתים, היו כמה
 6 סחרנים, ועל כל אילן, או מדת עצים היו כמה תגרנים,
 7 ואיש את זרוע ובשר רעהו אכלו ר"ל, ובכל עיר רבו
 8 החנונים על הקונים, והדומה בענינים מענינים האלו.
 9 ואמר מפורש אשר רוב העסקנים, עוסקים בזה, ואשר הם
 10 יש להם ידיעה נכונה בזה, הם יודעים מהלכי הפוליטיק,
 11 ויודעים איך להשתמש בהם.
 12 ובכל זה הנה בכל עת לבד אשר התענין לדעת מהנעשה
 13 אודות ישראל, לקח חלק גדול בזה. לפני נצב כמו חי
 14 עובדות שונות אשר היו קשורים באחריות מסירת נפש,
 15 אשר לא התחשב בזה כלל.
 16 בשנת תרנ"ט תרס"א (אחרי נסעו ביחוד בשביל הטבת
 17 מצב החומרי, ואיוה כי גבירי קיוב והרבנים הגדולים
 18 מצארטקאו וביאן יקחו חלק בזה, עשה ועידה מועצה
 19 חשאית, בחורף תרנ"ח בקיוב, ובה השתתפו הגביר ש"ב
 20 רח"י ז"ל ברלין, הר"ש גורארי ז"ל, הר"י הורוץ ז"ל
 21 בראדסקי, הארינשטיין), התחיל לעבוד כי חברת יק"א
 22 תבנה בתי חרשת לעבודה, בשביל היהודים, בתחום
 23 המושב (דבר שהתנגדו לזה הבאראן, ועוד, והפריעו
 24 בטעמים שונים, ובשביל זה התאחרה מילוי דרישתו על
 25 משך שנה), והעמיד פלך ויטעבסק, מאגיליעוו, מינסק,
 26 טשערניגוב (איזה בתי חרשת ביקש כי זאת ימסרו לאלה
 27 הבקיאים בזה, ובאשר הפריעו הנ"ל התאחרה המילוי,
 28 ובין כך נבנה בויטעבסק בית חרשת של חברה בעלגיאט,
 29 ובתנאי שלא יקחו יהודים חלק בזה כו', ואז נסע בעצמו
 30 לפאריז), ובמשך קצר פעל אשר יבנו תומ"י בפלך
 31 מאגיליעוו, ועפ"י דרישתו בא האדון פאליאקאו לאזער
 32 למאסקווא, והוא קבל על עצמו הבאת דבר זה בפועל,
 33 ובמשך פחות משנה, נבנה הבית חרשת למטוה
 34 בדובראוונע, אשר היו לה כחמשה אלפים נפשות עובדים
 35 ועובדות גדולים וקטנים, ואשר ראו פרי טוב בעמלם.
 36 וכאלה רבות ענינים, המבוארים בסדרן (בספר דברי ימי
 37 עבודתו, אשר רשמתי בנוי על יסודות המכ' וההצעות בכל
 38 הענינים, שהי' בכל עת הן ברוחני והן בגשמי, והוא אצלי
 39 בכתובים, ובו יוכלו לראות משבצות תואר איש האלקים
 40 וצלם תבנית קדשו, גם בהנוגע לעסקנות הציבורית).
 41 מי הוא זה אשר ידע מכל הנעשה סביבו, ובכח דאגתו,
 42 לילה כיום עבד בחדר משכיתו, רגע ליום יחשב, וכבוד
 43 אלקים הסתר דבר, כמה עמל ויגע בעת שהתברר משפטו
 44 של בייליס וכו'.

45 ב. לעמוד על המשמר, בהנעשה בישראל, ע"י אמצעות
 46 ידיעות מחליפות עם הרבנים השו"בים, ואחוד כחות
 47 הרבנים, וההגנה בעניני הדת, שעפ"י דין וחוק הממשלה
 48 יכולים להתנהג ע"ח עצמם, כמו מקוה, בשר כשר
 49 והדומה, רק במקומות שונות, שלטון המקומי עפ"י בקשת
 50 או התעוררות מנגדי הדת עושים שמות ר"ל.
 51 ג. לרכז את הרבנים הגדולים שליט"א ולעוררם כי
 52 ישפיעו מאורם על עם קדש, במכתבים לעוררם ולחזקם,
 53 כי לב ישראל ת"ל פתוחה היא לכל דורש כבוד התורה
 54 והדת, והימים שעברו ת"ל פעלו על כ"א ואחד לאחוז
 55 בדגל העתיק ישראל סבא, והיו עושים חיל בעזרתו ית',
 56 ויביאו תועלת רב אי"ה.
 57 ואמת הדבר כי הם צריכים להשפיע גם לחוץ, עליהם
 58 לדעת כי הם היחידים אשר בהם יוכל בית ישראל
 59 להתחשב, והדרת קדש הלאום ואחריותו עליהם היא.
 60 ובכן עליהם לעמוד על משמרתם הקדושה.
 61 ד. להתענין בהנוגע בחומריותן של אחינו, כמובן
 62 באופן האפשרי. וחפצי להדגיש על אי הסדר, שגם במה
 63 שמתקבל תמיכה בשביל אחינו, מחו"ל, אין יודעים לכלכל
 64 בזה, וכאשר כתבתי במכתבי לר"ג שי ראינאוץ דבר
 65 הרעב ר"ל אשר בהקולוניעס, בפלכי חערסאן וניקולאיעוו,
 66 וישראל עם קדש, בעירות הגדולות, אין יודעים מזה כלל,
 67 ואין מי שישמיע קולו ברבים, לאמר אחינו גועים ברעב
 68 ר"ל, וליתן להם הלואה זמנית, הלא איכרים המה, בעלי
 69 עבודה, בעלי אחוזה, ויתן ה' ויבואו ימי הקיץ, וגם אדמתן
 70 תתן יבולה. ועדי אז צריכים לבוא בעזרתם להחיות נפשם
 71 ברעב נורא כזה.
 72 עוד דבר, בקיץ העבר בסופו הגיעני דרישה וחקירה,
 73 מאחד היושב באמעריקא, בעיר מאריעטטע, שואל האם
 74 קבלה הישיבה, והרבנים החסידים או סתם רבנים, עזרה
 75 מן הקאמיטעט האמעריקאני, אשר ישב במאסקווא,
 76 מטעם ישראל, יושבי אמערי, אשר קיבצו ואספו סכומים
 77 נכונים, ביחוד בשביל ישיבה (כלומר כל הישיבות הרבני,
 78 שומרי משמרת הקדש, ואשר סבלו ר"ל מהפרעות)).
 79 ועניתי לו בארוכה, אך לא אוכל להעתיקו מפני האריכות,
 80 ושם כתבתי, כי בגלוי לא קבלנו, ורק אשר לאחד מידידינו
 81 אניש שי שבמאסקווא, האדון מר מ[א]ניסזאן השיג
 82 תמיכה זמנית (באופן שלא נודע אשר זהו בשביל ישיבה),
 83 אשר מזה יוכלו להבין, הרוח שנדף בהקאמיטעט, אשר
 84 היו צריכים להעלים שם ישיבה וכדומה, אם מפני
 85 היושבים, או מפני מנהיגי המדינה, והדומה.
 86 אשר כל זה נראה לנו לדעת, עד כמה נחוצה לנו מרכז
 87 גלוי, שיוכל לדבר גלוי, שיהי לו רשיון גם אם מכווץ, אז
 88 הלא יוכל להתשפט אי"ה.

1 לעת ערב כמיועד, הרצאתי, כי יובחרו שנים שלשה
 2 עורכי דין מהמפורסמים ואשר מהלכים להם בין השרים
 3 הגדולים, ולקבוע קבוצת אנשים בתור שלוחים מהירים
 4 להמקום אשר ח"ו בו נקרה מקרה עלילה, להחזיק שנים
 5 אנשים אשר יסובבו בהמקומות הקרובים לערי מערכת
 6 המלחמה, ואשר כל זה יעשה זאת אחד המפורסמים
 7 בשם, ואשר מדע לו בחוק ודין, ואיך לגשת, להיות על
 8 אתר בפ"ב, להתדבר עם כאלו בשם או במאסקבא, (טוב
 9 יותר ב[ע]י[ר] פ"ב) ולהבטיח כי כל ההוצאה בזה, ישולם
 10 בדיוק. ויצאתי.
 11 ובעוד שעה נקראתי, ויאמר לי החלטתי כי תסע לפ"ב,
 12 ותראה על המקום. דעתי נוטה לבוא בדברים עם
 13 גרוזענבערג, ואם עם קטן (ובשכר) עם גארדאן (עו"ד),
 14 וחפצי כי תסע תיכף. ובהיות כי לנסוע לפ"ב אין מסע
 15 כעת, ותוכל לנסוע עם הקוריער למאסקווא, ואגב תתעכב
 16 שם (אם יהי נחוץ), ומשם תסע לפ"ב, וכאשר תראה שרק
 17 אפשר הדבר, לא תשאלני בטע"ג (רק תודיעני זמן ביאתך
 18 ומגורך), ותעשה כאשר תמצא נכון. אמנם [איש] לא ידע.
 19 וכן הי' כי נסעתי אז, ונסיעתי הביאה תוצאות נכונות
 20 (ומפני האריכות לא אוכל באר בזה), רק זאת אשר איש
 21 לא ידע, כי ידי קדש עשתה כל זאת, להציל כמה נפשות
 22 מישראל, דבר אשר בעתו התפעלו כמה מן העסקנים, איך
 23 מתבררים בסדר נכון, כל דבר עלילה.
 24 ובהנוגע לדת וחיוזק התורה, אם אבוא לכתוב יהי
 25 ספר שלם (ואקוה כי אי"ה כאשר יזכני השי"ת אקים את
 26 הספר הזה, אשר יהי מחברת השני לספור הנ"ל או
 27 שיתאחדו יחדיו כו'), רק אחת הנני חפץ להדגיש, כי
 28 ראשית כל היתה עבודה הציבורית, ובדרכים בלתי נודעים
 29 לרבים, ובשמירה מעולה בכל פרט, הן בעצם הנהגת
 30 הענינים והן גם בסדרם החיצוני, שלא יהי ידוע לרבים,
 31 שזהו שמירת הנזק, אשר לא יפריעו המנגדים, שונאי הדת
 32 והדומה.
 33 וכהיום אין לנו כל מאוס, מהמרכז הנוגע לכללות
 34 אחינו בית ישראל, ה' עליהם יחיו, ולדאוג בכל הענינים.
 35 הרבה מהרבנים שי מושללי היכולת כאמור, וכן מהבע"ב
 36 הנכבדים יחיו, אבל בכ"ז בהכרח לעשות בעזה"י דבר
 37 שיהי לתועלת אחבנ"י בגו"ר.
 38 א. בדבר החזקת התורה, בחדר וישיבה ותלמוד תורה
 39 אשר בזה כמה ענינים ואמצעים: א) לאחד כל החדרים
 40 וכ"י ע"י מרכז, שפעולתו תהי להגן מהמתנפלים ע"י שלא
 41 כדון, ב) בהשתדלות הרחבת החוקים בזה, ג) השגת
 42 תמיכה מחו"ל בספרים, הלבשה א[נ]כל והדומה, ד)
 43 ובחיוזק ע"י אגרות מאמרים נדפסים (כמו שהי עם
 44 העתון האח, אשר ת"ל ראינו בו תועלת רב).

- 1 ראשית דבר נדרש לנו, דבר מאושר, יהי דבר קטן אבל
 2 שיהי תוכנו מרובה בעזה"י, ואת זה הנני מבקש מכם
 3 לדרוש ולחקור אופן האפשרי עפ"י החוק.
- 4 דעתי היתה נוטה כאמור במכתבי למר ראזענהיים,
 5 וכן בהמענה למר גארדאן (אשר זה הנני שולח בכת"י, כי
 6 לאחר הקריאה אותו, ייטיבו לשלוח אותו למר ג[א]רדאן,
 7 וכוונתי בזה שידע ר"ח שי' מאניסזאהן מה לענות להנ"ל
 8 בדבר השילוח), כי שלשת הרבנים שבמאסקבא (ורק אלו
 9 מטעם הכמוס, הרב ראבינאוויץ, הרב ר' אהרן שי'
 10 בעלינקע, והרב ר' שמעון שי' לאזאראווי), יבקשו רשיון
 11 מהממשלה דבר השגת תמיכה להתלמודי תורה"ס
 12 והחדרים הנמצאים במרחבי המדינה, ולהטיב מצבן.
- 13 ועתה אקצר בכל האפשרי, והוא היוצא מכל הנ"ל בבי
 14 המכתבים, זה ואת אשר כתבתי לידידינו ר"ח שי' אשר
 15 שניהם אחד הוא,
- 16 א'. לברר אם יש אפשרות ליסד חברה בשם
 17 "רעליגיאזע סאוועט, צענטראלנע".
- 18 ב'. אם אפשר לקבל רשיון על חברה אשר מטרתה תהי
 19 להטיב להתלמוד תורה"ס שבכל המדינה בשביל קבלת
 20 תמיכה מחו"ל והפראגראממע בזה.
- 21 ג'. לברר אם ישנם איזה קאמיטעטין הדואגים בעד
 22 סובלי הרעב מאבי"ד ירחם.
- 23 ד'. לברר עפ"י חוק אם אפשר להשיג רשיון על צייטונג
 24 בשפת לשון הקדש, ותוכנו יהי דברי ימי ישראל
 25 ותקופותיו, בתור וואכען או מאנעטס שריפט, ולהודיע
 26 האם יש דפוס עברי במאסקבא ופ"ב אותיות עם נקודות.
 27 ה'. ליעצני אם בחירתו בהשלשה הנ"ל נכונה.
- 28 ו'. שאפשר להשיג רשיון להביא הספרים שמנדבים
 29 האדונים בעלי דפוס ראם בשביל עניי בני ישראל, בלי
 30 תשלום משלוח, והוא ע"י שבא כח הממשלה בליטא-פולין
 31 בעיר וילנא יקבל זה בתור "תשורה לעניי ישראל
 32 ברוסלאנד" ויביא[ן]ם על חשבונם כולן או שיוזילו המחיר
 33 כפי האפשרי, וימסרו זאת (להחברה דשלשת הרבנים
 34 הנ"ל ואם צריך זמן רב עד כי יתאשר זה מהממשלה, אז
 35 למסור) להקאפעראטיוו העברי שבמאסקבא למען לחלקם
 36 במרחבי המדינה (וכפי אופן הבירור כן יענו תומ"י במכ"י
 37 להאדון מר גארדאן, כאמור במכתבי).
- 38 ז'. לברר ולידע איזה אגודות ישנם כעת במאסקבא

- 39 ופ"ב, המשתדלים או עוסקים בטובת אחינו הרוחני
 40 והחומרי, כי שמעתי אשר ישנה חברה אשר ענינה להדפיס
 41 ספרי ישראל בשביל לחלקם ביעקב, ובטח ספרי קדש,
 42 והמענה אבקש לשלוח לי בהקדם האפשרי, ורק ע"י
 43 הזדמנות נוסע, ולא ע"י פאסט. ואפשר כי מר סארין יסע
 44 בזמן אשר יהי להם איזה מענה על איזה מהשאלות.
- 45 ואכפול הבקשה אשר איש לא ידע מזה, זולת שלושת
 46 אלה האמורים הר"א שי' מאניסזאן והר"ח שי' וכבודו,
 47 ולא יותר.
- 48 וכאשר ימצאו הצעתי דבר השלשה הנ"ל שי' נכונה,
 49 יעורר זה ידידינו ש"ב הר"ש שי' מעצמו, ויתנו כח רב על
 50 זה שיבוא אל הפועל בעזה"י בהקדם, אם רק אפשרי
 51 הדבר. כמדומה לי שאינני רואה בזה שום חסרון, ומכ"ש
 52 להתחלת אור, ואי אפשר להאריך.
- 53 ידידי היקרים יחיו, בריאותי חלושה, השי"ת
 54 יחזקיני, וידי מלא[ן]ת עבודה, בכמה ענינים, ומעוטף
 55 בצער ועגמ"י. ות"ל ישנם גם דברים טובים, ידיעות טובות
 56 מהנהגת אני"ש שי' בכמה מקומות במדינתנו פותחים
 57 ישיבות חדשות, חדרים ותלמוד תורה"ס. כן מחו"ל ת"ל
 58 ישנם מכמה מקומות ידיעות טובות, אך הכל צריכים
 59 לעשות, הכל צריכים עבודה, ועבודתי האמיתית ללמוד
 60 ולהתייגע ולעשות בבית הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
 61 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לעמול על דברי קדש, הזמן הולך
 62 ובהכרח לעשות מה שעושים, ומה יהי אחרית דבר, יום
 63 ירדוף יום, והמלאכה מתגברת ואין לי עוזר אמיתי, רק
 64 השי"ת ירחם ויזכינו אשר יתעוררו ידידינו אני"ש שי' בכל
 65 מקום ומקום, לקיים פקודת מורם ורבים זי"ע להיות
 66 בעזרי, ולהשתתף עמי בכל אשר תשיג ידם, איש ואיש,
 67 כולנו יחדיו, יברכינו השי"ת בגו"ר.
- 68 והיו ברכה ושלו' כאו"י והדו"ש ש"ב מוקירו ומכבדו,
 69 י"י ש"ס
- 70 במכתבי לכבוד הרבנים הר"א שי' והר"ש שי' כתבתי
 71 שם באם שימצאו לנכון מה שכתבתי בדבר שלשת הרבנים
 72 שי' והר"ש שי' יאמר להם זה מעצמו כנ"ל, אמנם בתור
 73 דחי יוכלו להגיד כי צריכים שאלה, יכולים לדייק בקל
 74 את האמור שם להשתדל לטובה ולברכה. והאל יתי
 75 יעזרנו ויזכינו בזכות הגדול, ועינינו תחזינה בטוב בית
 76 ישראל, בתורה עבודה והדרת קדש וטוב גשמי.
- 77 בברכה.

ב"ה, ח' אדר, תש"כ
ברוקלין.

כבוד הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א יושב על מדין, איש חי
רב פעלים וכו' וכו' מוהר"ר שאול שליט"א
דאנאן ראב"ד דק"ק ראבאט יצ"ו

שלום וברכה!

מועתק בזה נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א להבריק היום לכת"ר בקשר עם
המאורע, ל"ע ול"ע:

ביחד עם כל אחינו דמרוקו שליט"א מבכים את השריפה אשר שרף השם עושה מעשה בראשית
בקהלה קדישא אגאדיר ותפלתנו בהדי צבורא שיגדור השם פרצות עמו בכל מקום שהם והריסותיו
יקים בקרוב ממש ומתוך מנוחה והרחבה יבנו קהלות ומוסדות תורה ומצוה עדי קיום היעוד ובניתי
כימי עולם בביאת משיח צדקנו. בפריסת שלום אחינו הנאנחים בכבוד ובברכה.

מנחם שניאורסאהן

ליובאוויטש

בקשתי אנשי שלומינו דהסביבות להוסיף תפלה ביום חמישי תענית הבא בקשר להאמור
בצירוף הפרשה לצדקה.

המברק בטח נתקבל בעתו.

בכבוד ובברכה

מזכיר

ב"ה, ז' אדר, תש"כ
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה יהושע שי

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אודות הכנסו לדירה חדשה, הנה יה"ר מהשי"ת שיהי משנה מקום משנה
מזל לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

בהערתו עדמשי"כ בהגש"פ קה"ת הוצאה ב' שבכלל ג' המצות - כלים, וששת המינים - אורות,
יל"פ עפמשי"כ בכ"מ, דז"א ומל' הם בדוגמת או"כ ובכלים יש פנימים אמצעים וחיצונים.

פרשת תצוה

כז וְאֵתָהּ תִצְוֶה | אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ
 שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כְּתִיב לְמֵאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:
 כא בְּאֵהָל מוֹעֵד מִחוּץ לַפְּרָכֶת אֲשֶׁר עַל־הַעֲדוֹת
 יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֵן וּבְנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה
 חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ם
 כח וְאֵתָהּ הִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת־אֶהְרֵן אַחִיד
 וְאֶת־בְּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ לִי אֶהְרֵן
 גֹּדֵב וְאַבְיָהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֵן:
 ג ועֲשִׂיתָ בְּגֵדֵי־קֹדֶשׁ לְאֶהְרֵן אַחִיד לְכָבוֹד
 וּלְתַפְאֵרֶת: וְאֵתָהּ תִדְבֹּר אֶל־כָּל־חַכְמֵי־לֵב
 אֲשֶׁר מִלְּאֹתָיו רוּחַ חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת־בְּגֵדֵי אֶהְרֵן
 לְקֹדֶשׁוֹ לְכַהֲנוֹ לִי: ז וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ
 חֲשֹׁן וְאַפֹּדֶר וּמְעִיל וְכַתָּנֹת תִּשְׁבֹּץ מִצַּנֹּפֶת וְאַבְנֵט
 וְעָשׂוּ בְּגֵדֵי־קֹדֶשׁ לְאֶהְרֵן אַחִיד וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ לִי:
 ח וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־
 הָאַרְגָּמָן וְאֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: טו פ
 וְעָשׂוּ אֶת־הָאַפֹּדֶר זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת
 שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מְעֻשָׂה חֹשֶׁב: י שְׁתֵּי כַתְּפֹת
 הַכֹּהֵן יִהְיֶה־לּוֹ אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחֹפֶר: יא וְחֹשֶׁב
 אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זָהָב
 תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:
 יב וְלִקְחֹתָ אֶת־שְׁתֵּי אַבְנֵי־שֹהַם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם
 שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יג שֵׁשָׁה מְשֻׁמָּתָם עַל
 הָאַבֶּן הָאַחַת וְאֶת־שְׁמוֹת הַשֵּׁשָׁה הַנּוֹתָרִים עַל־
 הָאַבֶּן הַשְּׁנִייתָ פְתוּלְדָתָם: יד מְעֻשָׂה חֹרֵשׁ אֶבֶן
 פְּתוּחֵי חֹתָם תִּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאַבְנִים עַל־שְׁמוֹת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת מְשֻׁבָּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:
 טו וְשְׁמֹתָ אֶת־שְׁתֵּי הָאַבְנִים עַל כַּתְּפֹת הָאַפֹּדֶר
 אַבְנֵי זָפָרָן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשְׂאָ אֶהְרֵן אֶת־שְׁמוֹתָם
 לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כַתְּפָיו לְזָכָר: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 198)

ולפי אומר לי, שהוא... כמין סינר... שחוגרות השרות
 (רש"י כח, ד)

מספר, שפעם ראה רש"י שרה רוכבת על סוס
 כשהיא חגורה בסניר. בתחלה הצטרע על כך שראה
 מראה כזה, אך כשכתב את פרושו נחה דעתו, כי זה
 סיע לו להבין את מעשה האפור. ויש לומר שזהו שרמו
 רש"י "ולפי אומר לי": הכח להוציא דבר חיובי ממאריך
 שיללי נובע מדרגת 'יחידה', העצם של הנפש האלקית,
 שמקום משפנה בלב.

שני י ועשית משבצות זהב: י ושתי שרשרת זהב
 טהור מגבולת תעשה אתם מעשה עבת ונתתה
 את־שרשרת העבתת על־המשבצות: ם
 י ועשית חשן משפט מעשה חשב כמעשה
 אפד תעשנו זהב תכלת וארגמן ותולעת שני
 ויש משור תעשה אתו: יב רכוע יהיה כפול ורת
 ארבו וורת רחבו: יג ומלאת בו מלאת אבן
 ארבעה טורים אבן טור אדם פטרה וברקת
 הטור האחד: יד והטור השני נפך ספיר ויהלם:
 טו והטור השלישי לשם שבו ואחלמה: טז והטור
 הרביעי תרשיש ושהם וישפה משבצים זהב
 יהיו במלואתם: יז והאבנים תהיין על־שמות
 בני־ישראל שתים עשרה על־שמותם פתוחי
 חותם איש על־שמו תהיין לשני עשר שבט:
 יח ועשית על־החשן שרשת גבולת מעשה עבת
 זהב טהור: יט ועשית על־החשן שתי טבעות
 זהב ונתת את־שתי הטבעות על־שני קצות
 החשן: כ ונתתה את־שתי עבתת הזהב על־
 שתי הטבעת אל־קצות החשן: כא ואת שתי
 קצות שתי העבתת תתן על־שתי המשבצות
 ונתתה על־כפתות האפד אל־מול פניו:
 כב ועשית שתי טבעות זהב ושמת אתם על־שני
 קצות החשן על־שפתו אשר אל־עבר האפוד

לְכָל־מִתְנַת קִדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָמִיד
 לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה: ^א וְשִׁבְצָתָּ הַכֹּהֲנִים לְשֵׁשׁ
 וְעִשִׂיתָ מִצְנַפֵּת שֵׁשׁ וְאַבְנֵט תַעֲשֶׂה מֵעֵשֶׂה רִקְם:
^ב וְלִבְנֵי אֹהֶרֶן תַעֲשֶׂה כֹהֲנֹת וְעִשִׂיתָ לָהֶם
 אֲבָנִטִים וּמִגְבָּעוֹת תַעֲשֶׂה לָהֶם לְכַבֹּד
 וּלְתִפְאֶרֶת: ^ג וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֹהֶרֶן אֶחָד
 וְאֶת־בְּנָיו אֹתוֹ וּמִשְׁחָתָ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם
 וּקְדַשְׁתָּ אֹתָם וְכַהֲנֵי־לִי: ^ד וְעֵשֶׂה לָהֶם מִכְנָסִי
 כָּד לְכַסּוֹת בָּשָׂר עֲרוֹה מִמִּתְנִים וְעִדִי־יִרְכָּם
 יְהִיוּ: ^ה וְהָיוּ עַל־אֹהֶרֶן וְעַל־בְּנָיו בְּכֹהֲנֵי אֱלֹהֵי
 אֱהָל מוֹעֵד אוֹ בְגָשְׁתֶּם אֱלֹהֵי־הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֵת
 בְּקֹדֶשׁ וְלֹא־יִשְׂאוּ עֹן וּמָתוּ חֲקַת עוֹלָם לוֹ

וְלִרְעוֹ אַחֲרָיו: **ו**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 10 עמ' 337)

וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ (כח, לה)

אָדָם שֶׁנֶּאֱבַק בִּישׁוֹת שְׁלוֹ - עֲבוּדָתוֹ הִיא בְּרַעַשׁ
 וּבִסְעָרָה, כְּבוֹרַח מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. זֶהוּ מַה שְּׁשׁוּלֵי הַמַּעֲוֵל,
 שְׂרוּמִזִּים לַיהוּדֵי שְׁנַמְצָא בְּדַרְגָּה פְחוּתָה זו, מִשְׁמִיעִים קוֹל.
 מִה־שְּׂאִי־בֶן אָדָם שֶׁהֵגִיעַ כְּבָר לְכַטּוֹל גְּמוּר, עֲבוּדָתוֹ הִיא
 בְּ"קוֹל דְּמָמָה דְּקָה", "לֹא בְּרַעַשׁ הִי".

רבי **בט** א וְזֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה לָהֶם
 לְקַדְּשׁ אֹתָם לְכַתֵּן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֶּן־בְּקָר
 וְאֵילָם שְׁנַיִם תְּמִימִם: ^א וְלֶחֶם מִצּוֹת וְחֶלֶת מִצַּת
 בְּלוּלָת בִּשְׁמֵן וְרִיקְיָ מִצּוֹת מִשְׁחִים בִּשְׁמֵן סֹלֶת
 חֲפָטִים תַעֲשֶׂה אֹתָם: ^ב וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל־סֵל אֶחָד
 וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בַּסֵּל וְאֶת־הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי
 הָאֵילָם: ^ג וְאֶת־אֹהֶרֶן וְאֶת־בְּנָיו תִּקְרִיב אֶל־פֶּתַח
 אֱהָל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם: ^ד וְלִקַּחְתָּ אֶת־
 הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אֹהֶרֶן אֶת־הַכֹּהֲנֹת וְאֵת
 מַעֲוֵל הָאָפֹד וְאֶת־הָאָפֹד וְאֶת־הַחֹשֶׁן וְאֶפְדַּת לוֹ
 בְּחֹשֶׁב הָאָפֹד: ^ה וְשִׁמַּתָּ הַמִּצְנַפֵּת עַל־רֹאשׁוֹ
 וְנָתַתָּ אֶת־נֹזֵר הַקֹּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנַפֵּת: ^ו וְלִקַּחְתָּ
 אֶת־שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקַתָּ עַל־רֹאשׁוֹ וּמִשְׁחָתָ
 אֹתוֹ: ^ז וְאֶת־בְּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כַּתְּנֹת:

בֵּיתָה: ^א וְעִשִׂיתָ שְׁתֵּי מִגְבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם
 עַל־שְׁתֵּי כַתְּפוֹת הָאָפֹד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פְּנָיו
 לְעִמַּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאָפֹד: ^ב וְיִרְכְּסוּ
 אֶת־הַחֹשֶׁן כְּתִיב מִטְבַּעְתּוֹ קָרִי מִטְבַּעְתּוֹ אֶל־מִטְבַּעַת
 הָאָפֹד בְּפִתּוֹל תְּכַלֵּת לְהִיּוֹת עַל־חֹשֶׁב הָאָפֹד
 וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאָפֹד: ^ג וְנִשְׂאֵא אֹהֶרֶן
 אֶת־שְׂמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לְבוֹ
 בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזַכֵּרֵן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד:
^ד וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־
 הַתָּמִים וְהָיוּ עַל־לֵב אֹהֶרֶן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה
 וְנִשְׂאֵא אֹהֶרֶן אֶת־מִשְׁפָּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לְבוֹ
 לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: **ו**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 10 עמ' 151)

שְׂשֵׁה מִשְׁמַתָּם עַל הָאָבֶן הָאֶחָת (כח, י)

רָאשֵׁי תְבוֹת שְׂמַע, שְׂאִמְרוּ שְׂמַע יִשְׂרָאֵל וְגו' (בַּעַל הַטּוֹרִים)
 רְצוֹנוֹ לומר, שֶׁהַשְּׂבָטִים אָמְרוּ לַיעֲקֹב "שְׂמַע יִשְׂרָאֵל . .
 אֵין בְּלִבְנוֹ אֵלָא אֶחָד", וְאֵזַן פֶּתַח יַעֲקֹב וְאָמַר "כְּרוּף שֵׁם . .
 לְעוֹלָם וָעֶד" (פסחים נו, א). וְלִפִּי זֶה, שְׂשֵׁה הַשְּׂמוֹת וְכ"ה
 הַאוֹתִיּוֹת שֶׁל כְּתָף יְמִין הֵן לְנֶגֶד שְׂשֵׁה הַמַּלִּים וְכ"ה אוֹתִיּוֹת
 שֶׁל שְׂמַע יִשְׂרָאֵל; וְשְׂשֵׁה הַשְּׂמוֹת וְכ"ה אוֹתִיּוֹת שֶׁל כְּתָף
 שְׂמָאל הֵן לְנֶגֶד שְׂשֵׁה הַמַּלִּים וְכ"ה אוֹתִיּוֹת שֶׁל 'כְּרוּף שֵׁם'
 (עַם הַפּוֹלֵל).

שלישי **לא** וְעִשִׂיתָ אֶת־מַעֲוֵל הָאָפֹד כְּלִיל תְּכַלֵּת:
^א וְהָיָה פִּירֵאשׁוֹ בְּתוֹכּוֹ שְׂפָה יְהִיָּה לְפָיו סָבִיב
 מֵעֵשֶׂה אֹזֵג כְּפִי תַחֲרָא יְהִיָּה־לוֹ לֹא יִקְרַע:
^ב וְעִשִׂיתָ עַל־שׁוּלָיו רִמּוֹן תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
 שָׁנִי עַל־שׁוּלָיו סָבִיב וּפַעֲמוֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:
^ג פַּעֲמוֹן זָהָב וְרִמּוֹן פַּעֲמוֹן זָהָב וְרִמּוֹן עַל־שׁוּלָיו
 הַמַּעֲוֵל סָבִיב: ^ד וְהָיָה עַל־אֹהֶרֶן לְשֵׁרֵת וְנִשְׁמַע
 קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאָתוֹ וְלֹא
 יָמוּת: ^ה וְעִשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפִתַּחְתָּ עָלָיו
 פִּתּוּחֵי חֹתֶם קֹדֶשׁ לַיהוָה: ^ו וְשִׁמַּתָּ אֹתוֹ עַל־
 פִּתּוֹל תְּכַלֵּת וְהָיָה עַל־הַמִּצְנַפֵּת אֶל־מּוֹל פְּנָיו
 הַמִּצְנַפֵּת יְהִיָּה: ^ז וְהָיָה עַל־מִצְעָה אֹהֶרֶן וְנִשְׂאֵא
 אֹהֶרֶן אֶת־עֹן הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וְהוֹיֵת עַל־אֹהֶרֶן
 וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּגָיו וְעַל־בְּגָדֵי בְנָיו וְקִדְשׁ
 הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בְנָיו אֵתוּ: ^ב וְלָקַחְתָּ
 מִן־הָאֵיל הַחֹלֵב וְהָאֵלֶּה וְאֶת־הַחֹלֵב | הַמִּכְסָּה
 אֶת־הַקָּרֵב וְאֶת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת | שְׁתֵּי
 הַכֹּלִיֹּת וְאֶת־הַחֹלֵב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֶת שֹׁק
 הַיָּמִין כִּי אֵיל מִלְּאִים הוּא: ^ג וְכִפֵּר לָחֶם אַחַת
 וְחֹלֵת לָחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרִיקֵק אֶחָד מִסֵּל
 הַמִּצֻּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה: ^ד וְשִׁמְתָה הֹלֵל עַל
 פְּנֵי אֹהֶרֶן וְעַל פְּנֵי בְנָיו וְהִנֵּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה
 לִפְנֵי יְהוָה: ^ה וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְמַרְתָּ
 הַמִּזְבֵּחַ עַל־הַעֲלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה
 אִשָּׁה הוּא לִיהוָה: ^ו וְלָקַחְתָּ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל
 הַמִּלְּאִים אֲשֶׁר לְאֹהֶרֶן וְהִנֵּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי
 יְהוָה וְהָיָה לְךָ לְמִנְחָה: ^ז וְקִדְשֵׁת אֶת | חֹזֶה
 הַתְּנוּפָה וְאֶת שֹׁק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר
 הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּלְּאִים מֵאֲשֶׁר לְאֹהֶרֶן וּמֵאֲשֶׁר
 לְבָנָיו: ^ח וְהָיָה לְאֹהֶרֶן וּלְבָנָיו לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא וְתְרוּמָה יְהִיָּה מֵאֵת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזְבְּחֵי שְׁלֵמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לִיהוָה:
^ט וּבְגָדֵי הַקִּדְשׁ אֲשֶׁר לְאֹהֶרֶן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו
 לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמִלְּאֵיכֶם אֶת־יָדָם: ^י שִׁבְעַת
 יָמִים יִלְבָּשׂוּם הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּגָיו אֲשֶׁר יָבֵא
 אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁרֵת בְּקִדְשׁ: ^{יא} וְאֵת אֵיל
 הַמִּלְּאִים תִּקַּח וּבִשַׁלְתָּ אֶת־בָּשָׂרוֹ בְּמָקוֹם קִדְשׁ:
^{יב} וְאָכַל אֹהֶרֶן וּבְנָיו אֶת־בָּשָׂר הָאֵיל וְאֶת־
 הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בִּסַּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ^{יג} וְאָכְלוּ
 אֹתָם אֲשֶׁר כִּפֵּר בָּהֶם לְמִלְּאֵי אֶת־יָדָם לְקִדְשׁ
 אֹתָם וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קִדְשׁ הֵם: ^{יד} וְאִם־יִזְוָתָר
 מִבָּשָׂר הַמִּלְּאִים וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֶּקֶר וְשִׁרְפֵתָּ
 אֶת־הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי־קִדְשׁ הוּא:
^{טו} וְעָשִׂיתָ לְאֹהֶרֶן וּלְבָנָיו כָּכָה כָּכָה אֲשֶׁר־צִוִּיתִי
 אֹתְכֶם שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם: ^{טז} וְפָר חֲטָאת

וְחִגְרַתְּ אֹתָם אֲכַנֵּט אֹהֶרֶן וּבְנָיו וְחִבַּשְׁתָּ לָהֶם
 מִזְבַּעַת וְהִיְתָה לָהֶם כְּהֵנָּה לְחֶקֶת עוֹלָם
 וּמִלֵּאת יַד־אֹהֶרֶן וְיַד־בְּנָיו: ^{יז} וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר
 לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמַךְ אֹהֶרֶן וּבְנָיו אֶת־יָדֵיהֶם
 עַל־רֹאשׁ הַפָּר: ^{יח} וְשִׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה
 פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ^{יט} וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנִתְתָּה
 עַל־קַרְנֵת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעֶךָ וְאֶת־כַּלְהֵדָם
 תִּשְׁפֹךְ אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ: ^כ וְלָקַחְתָּ אֶת־כֹּל־
 הַחֹלֵב הַמִּכְסָּה אֶת־הַקָּרֵב וְאֶת הַיִּתְרַת עַל־
 הַכֹּהֵן וְאֶת שְׁתֵּי הַכֹּלִיֹּת וְאֶת־הַחֹלֵב אֲשֶׁר
 עֲלֵיהֶן וְהִקְמַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ: ^{כא} וְאֶת־בָּשָׂר הַפָּר
 וְאֶת־עֲרוֹ וְאֶת־פְּרָשׁוֹ תִשְׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ
 לַמִּחֲנֶה חֲטָאת הוּא: ^{כב} וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח
 וְסָמְכוּ אֹהֶרֶן וּבְנָיו אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:
^{כג} וְשִׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ אֶת־דָּמֹו וְזָרַקְתָּ
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^{כד} וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּחַח לְנִתְחָיו
 וְרַחֲצֵתָ קַרְבּוֹ וְכַרְעָיו וְנִתַּחַח עַל־נִתְחָיו וְעַל־
 רַאשׁוֹ: ^{כה} וְהִקְמַרְתָּ אֶת־כֹּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֲלָה
 הוּא לִיהוָה רִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לִיהוָה הוּא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו ענף 246)

מִשְׁחֵי שֶׁמֶן (כט. ב)

מוֹשָׁח כַּמִּין כ"ף יְוִנִית (רש"י)

בימי חֲנֻכָּה טְמָאוּ הַיְוִנִים אֶת כָּל הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּהֵיכָל, פָּרַט לְפָד
 אֶחָד שֶׁנִּשְׂאָר טָהוֹר. וּמִבְּאֵר עַל כֵּן, שֶׁשְׁמֵנֵי הַהֵיכָל – הֵינּוּ
 חֲקִמָה שֶׁבְּקִדְשָׁה (שֶׁמֶן רִמּוֹז לְחֻקָּה), שֶׁהַיְוִנִים נִלְחָמוּ בָּהּ. כֵּן
 הַשֶּׁמֶן – הֵינּוּ סְפִירַת הַכֶּתֶר, שֶׁבְּכַחַה הַתְּגַבְּרוּ עַל הַיְוִנִים
 וְנִצְחוּם. זֶהוּ הַרְמָז בְּכ"ף יְוִנִית – בְּכַחַה שֶׁל אוֹת כ"ף, רִאשִׁי
 תְּבוֹת כֶּתֶר, נִתָּן לְנִצְחַת אֶת הַיְוִנִים וְאֵף לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּשְּׂפָתָם
 בְּקִדְשָׁה, לְצַרֵּף הַמְּשִׁיחָה.

חִמִּישׁ ^י וְלָקַחְתָּ אֶת הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסָמַךְ אֹהֶרֶן
 וּבְנָיו אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: ^י וְשִׁחַטְתָּ
 אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ מִדָּמוֹ וְנִתְתָּה עַל־תְּנוּפֵךְ אֲזֶן
 אֹהֶרֶן וְעַל־תְּנוּפֵךְ אֲזֶן בְּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בְּהֵן יָדָם
 הַיְמָנִית וְעַל־בְּהֵן רִגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^{כא} וְלָקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר

הדעות (גם לדעת הרמב"ן) המקדש הוא בשביל ישראל, והפולוגמא היא האם הוא בשביל עבודתם או בשביל השראת השכינה בתוכם. ויש להעיר מדברי הרמב"ן פאן (וראה גם רבנו פח"י פאן).

שביעי ל א ועשית מזבח מקטר קטרת עצי שטים תעשה אתו: ב אמה ארכו ואמה רחבו רבוע יהיה ואמתים קמתו ממנו קרנתיו: ג וצפית אתו זהב טהור אתגנו ואת קורתיו סביב ואת קרנתיו ועשית לו זר זהב סביב: ד ושתו טבעת זהב תעשה לו | מתחת לזרו על שתי צלעותיו תעשה על שני צדיו והיה לבתים לבדים לשאת אתו בהמה: ה ועשית את הבדים עצי שטים וצפית אתם זהב: ו ונתתה אתו לפני הפרכת אשר על ארן העדת לפני הכפרת אשר על העדת אשר אועד לך שמה: ז והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בכקר בכקר בהיטיבו את הנרת יקטירנה: ח ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה קטרת תמיד לפני יהוה לדרתיכם: ט לא תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה ונסך לא תסכו עליו: י וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה מדם חטאת הפרים אחת בשנה יכפר עליו לדרתיכם קדש קדשים הוא ליהוה: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 208)

ק"א פסוקים, מיכאל סימן

איתא בפסוקים, שבפרשתנו נעלם שמו של משה (ראה בעל הטורים ריש הפרשה), ולכן מספר פסוקיה הוא כמספר אותיות המלוי של משה, הנעלמות במבטא - מס שין הא. והנה, מספר זה מורה על 'עצם', שלמעלה מ'שם' (ראה מהרש"א חגיגה ט, ב) לגבי השונה פרקו ק"א פעמים, שק' הוא 'נפש רוח ונשמה', וק"א הוא 'חלק אלקה ממעל'. וכיום הסתלקותו של משה, ז' אדר, שחל סמוך לפרשתנו, התעלה לצמיותו, שלמעלה מ'שם'.

תעשה ליום על הכפרים וחתאת על המזבח בכפרך עליו ומשחת אתו לקדשו: א שבעת ימים תכפר על המזבח וקדשת אתו והיה המזבח קדש קדשים פלהנגע במזבח יקדש: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 187)

כל הנוגע במזבח יקדש (כט, לה)

מה עולה ראיה, אף כל ראיה (רש"י)

לומר לך: נתן להחזיר קדשה רק בדבר הראוי והשקף לגבול הקדשה. ובלשון ספר התנא: "כל דברים שהורים ומתרים שבהם נעשית המצוה מעשית... כמאמר ר"ל לא הכשר למלאכת שמים אלא שהורים ומתרים בפיה, וכן אתרוג שאינו עולה, ומעות הצדקה שאינן גול, וכיוצא בהם".

ששי לה וזה אשר תעשה על המזבח בפשים בנישנה שנים ליום תמיד: א את הכפש האחד תעשה בכקר ואת הכפש השני תעשה בין הערבים: ב ועשרן סלת כלול בשמן כתית רבע ההין ונסך רביעת ההין יין לכפש האחד: ג ואת הכפש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר וכנספה תעשה לה לריח ניחח אשה ליהוה: ד עלת תמיד לדרתיכם פתח אהל מועד לפני יהוה אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם: ה ונעדת שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי: ו וקדשתי את אהל מועד ואת המזבח ואת אהרן ואת בניו וקדש לכהן לי: ז ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים: ח וידעו כי אני יהוה אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני יהוה אלהיהם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 194)

לשכני בתוכם (כט, מו)

השכינה בישראל צרך הדייט, ולא צרך גבוה (רמב"ן) הרמב"ם והרמב"ן נחלקו לגבי בית המקדש - האם עיקר ענינו הוא הקרבת קרבנות או מניחת השכינה. ונראה, שלכל

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אַמֵּן בְּעֵלְמָא דִּי בְרָא
 כְּרֵעוּתָהּ וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיִּצְמַח פְּרוּקְנָהּ
 וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אַמֵּן בְּחַיִּיכוּן וּבְיוֹמֵיכוּן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית
 יִשְׂרָאֵל, בְּעֵנְלָא וּבְזִמְוֹן קָרִיב וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהֵא שְׁמֵה
 רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי וּלְעַלְמֵי עֵלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהֵא שְׁמֵה רַבָּא מְבָרַךְ
 לְעַלְמֵי וּלְעַלְמֵי עֵלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר,
 וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֵה
 דְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אַמֵּן לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
 תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא, דְאִמְרוּן בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן

◆ ◆ ◆

מפטייר ה ובהעלת אהרן את־הנרות בין הערפים
 יקטירנה קמרת תמיד לפני יהוה לדרתיכם:
 לֹא־תֵעָלוּ עֲלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֶסֶךְ
 לֹא תִסְכּוּ עָלָיו: וּכְפַר אֶהְרֹן עַל־קִרְנָתָיו אַחַת
 בַּשָּׁנָה מִדָּם חַטָּאת הַפְּפֹרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יִכַּפֵּר
 עָלָיו לְדִרְתֵיכֶם קִדְש־קֳדָשִׁים הוּא לַיהוָה: פַּפֵּי

ק"א פסוקים, מיכאל סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַיִן־חַיִּים הִיא לַמְחֻזְקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֵיהּ דְּרַב־נַעַם, וְכַל־נִתְיַבְחִיהּ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמֵּינָהּ,
 בְּשִׂמְלֵהָ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יֵי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיִּגְדֵּל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטייר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

**בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
 הַנֵּאמָרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל
 עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָה:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטייר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטייר).

שולחן ערוך אדמו"ר הו"ק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ביאור על הפטרה מתוך החומשים ע"פ שי למורא

(י) ויִכְלְמוּ מַעֲוֹתֵיהֶם, כי בעת שתספר להם על בְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַעֲתִיד, וְזָכְרוּ בְּבִנְיַן הָרִאשׁוֹן שֶׁנִּחְרַב בַּמַּעֲוֹתֵיהֶם ויִכְלְמוּ בָהּ, וְיִדְרֹו אֶת הַתְּכֵנִית, וְיִדְרֹו עַל יַד שְׂאֵתָהּ מִרְחָ לָהֶם אֵת הַכֶּן הַשְּׂבֹן הַבְּנִי. (יא) וְאִם נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר עָשׂוּ, אִם יִכְלְמוּ מִכָּל הַמַּעֲשִׂים הַרְעִים שֶׁעָשׂוּ, אִם הִדְרִיעוּ לָהֶם אֵת מַה שְּׂאֵנִי עֲתִיד לַעֲשׂוֹת לָהֶם בְּבִנְיַן הַמִּקְדָּשׁ, וְהַתְּכֵנִית, הַשְּׂבֹן הַתְּכֵנִית וְלִשְׂכֹּתָיו, וּמוֹצְאָיו וּמוֹבְאָיו, מִדַּת הַתְּחִיבִים, שִׁיּוֹצְאִים וּבָאִים דְּרָפָם, וְכָל צוּרוֹתָיו, צוּרַת כָּל הַדָּר וְהַדָּר, וְאֵת כָּל חֲקוֹתָיו, מַה שְּׂרָאוּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַדָּר וְהַדָּר, וְכָל צוּרוֹתָיו, צוּרַת הַתְּחִיבִים שֶׁעַל הַקִּירוֹת, וְכָל תּוֹרוֹתָיו, מְקוֹם עֲמִידַת הַכְּהֵנִים וְהַעֲם, וְכִתְבֵי לַעֲנִיָּהֶם, אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּתְבֵי לַעֲנִיָּהֶם, כְּדִי שִׁלְמֵדוּ בּוֹ. (יב) כְּכִיב כְּכִיב קִדְשׁ קִדְשִׁים, בֵּינָם שֶׁכָּל הַמְקוֹמוֹת שֶׁל אֲחֵזוֹת הַכְּהֵנִים וְהַלְוִיִּם נִקְרְאוּ "קִדְשׁ", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "תְּרוֹמַת הַקִּדְשׁ" (ויחזקאל מו:ח), לְכֹן נִקְרָא הַר הַבַּיִת "קִדְשׁ קִדְשִׁים" לְעַמְתָּם. (יג) אֲמָה אֲמָה וְטַפָּה, בְּאֲמָה בַת שִׁשָּׁה טַפְחִים, שֶׁהִיא אֲמָה וְטַפָּה בְּאֲמָה בַת חֲמִשָּׁה טַפְחִים. וְחִיק הָאֲמָה, אֲכָל גְּבַה עֲלִית הַיְסוּד, הִיָּה כְּמִדַּת הָאֲמָה הַפְּשׁוּטָה בַת חֲמִשָּׁה טַפְחִים. וְאֲמָה רַחֵב, וְכֵן הָאֲמָה שֶׁל רַחֵב כְּנִיסַת הַסּוּבָב שֶׁל הַמְּזוּבָה, הִיָּה בְּאֲמָה בַת חֲמִשָּׁה טַפְחִים. וְגִבּוֹלָה אֵל שֶׁפְּתָהּ כְּכִיב וְרַת הָאֲחֵר, וְכֵן הַקְּרִנּוֹת שֶׁהִיוּ בְּגִבּוֹלָה מִסְּכִיב בְּאַרְבַּע הַפְּנוּת, הִיָּה הַמְּדָה שֶׁל כָּל כְּרֹן וְרַת אַחַת מֵאֲמֻצַּע הַקְּרֹן. וְלִפִּי זֶה הִיוּ הַקְּרִנּוֹת אֲמָה עַל אֲמָה, כִּי הָאֲמָה שְׁתֵּי וְרִתוֹת. וְהִיוּ גַם כֵּן בְּאֲמָה בַת חֲמִשָּׁה טַפְחִים. וְזֶה גַם הַמְּזוּבָה, וְכְּמִדַּת זֶה שֶׁל אֲמָה בַת חֲמִשָּׁה טַפְחִים וְהִיָּה גַם מְזוּבָה הַנּוֹכַח שֶׁהוּא אֲמָה עַל אֲמָה. (יד) וּמְחִיק הָאֲרִיץ, מֵהַתְּחִלַּת הַיְסוּד שֶׁל הַמְּזוּבָה הַחִיצוֹן מִהַקְּרָע. עַד הַעֲזָרָה הַתְּחִתוֹנָה, עַד סוֹף גְּבַה הַבְּלִיטָה הַתְּחִתוֹנָה שֶׁל הַמְּזוּבָה, שֶׁהוּא נִחְשָׁב לַיְסוּד הַמְּזוּבָה. וְרַחֵב אֲמָה אַחַת, וְרַחֵב הַבְּלִיטָה שֶׁל יְסוּד הַמְּזוּבָה אֲמָה אַחַת. וְמֵהַעֲזָרָה הַקְּטַנָּה עַד הַעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אֲמוֹת, מֵהַגַּג שֶׁל יְסוּד הַמְּזוּבָה עַד גַּג הַ"סּוּבָב" שֶׁל הַמְּזוּבָה הִיָּה אַרְבַּע אֲמוֹת גְּבַה. וְרַחֵב הָאֲמָה, וְרַחֵב הַמְּזוּבָה הִיָּה נִכְנָס לְפָנִים בְּרַחֵב אֲמָה בַת חֲמִשָּׁה טַפְחִים. (טו) וְהַתְּרָאֵל, הוּא גְבַה הַמְּזוּבָה מִן הַסּוּבָב וְלִמְעַלָּה. אַרְבַּע אֲמוֹת, כְּלוּמֵר, הַדְּמִים הַנִּתְּנִים בְּקְרִנּוֹת הַמְּזוּבָה, גְּבוּל רְשׁוּתָם הוּא מִגַּג הַמְּזוּבָה וְלִמְשָׁה אַרְבַּע אֲמוֹת. וְשֵׁם הוּא "חֹטַת הַקְּרָא" לְהַבְּדִיל בֵּין דְּמִים הַנִּתְּנִים לְמַעַלָּה לְבֵין דְּמִים הַנִּתְּנִים לְמַטָּה. וְהַתְּרָאֵל וְלִמְעַלָּה הַקְּרִנּוֹת אַרְבַּע, לְמַעַלָּה מִגַּג הַמְּזוּבָה הִיוּ אַרְבַּע קְרִנּוֹת בְּאַרְבַּע הַפְּנוּת. (טז) וְהַתְּרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂר אַרְבָּע, שְׁטַח הַמְּזוּבָה שֶׁהוּא מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה, הִיָּה שְׁתֵּים עָשָׂר אֲמָה עַל שְׁתֵּים עָשָׂר אֲמָה. וְהוּא מֵאֲמֻצְעֵיהוּ לְכָל צֶדֶד, וְאִם כֵּן הִיָּה עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע אֲמוֹת. אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִיו, שְׁמֵהֶם אֲמָה הוּא מוֹדֵד שְׁתֵּים עָשָׂר אֲמָה לְכָל צֶדֶד. (יז) וְהַעֲזָרָה, גַּג הַמְּזוּבָה עִם מְקוֹם הַקְּרִנּוֹת וְעִם מְקוֹם רִגְלֵי הַכְּהֵנִים. אֵל אַרְבַּעַת רְבָעֵיהָ, שֶׁהוּא מוֹדֵד אַרְבַּע עָשָׂר אֲמָה מֵהַמְּאֻצָּע לְכָל צֶדֶד. וְאִם כֵּן הִיָּה עֲשָׂרִים וְשִׁמּוֹנָה אֲמוֹת עַל עֲשָׂרִים וְשִׁמּוֹנָה אֲמוֹת. וְהַגְּבוּל, הַקְּרִנּוֹת שֶׁהִיוּ בְּגִבּוֹלָה מִסְּכִיב לָהּ בְּאַרְבַּע הַפְּנוּת. הִיָּה חִצֵּי אֲמָה רַחֵב מֵהַמְּאֻצָּע לְכָל צֶדֶד, וְאִם כֵּן הִיוּ אֲמָה עַל אֲמָה. וְהַחִיק לָהּ אֲמָה כְּכִיב, כְּלוּמֵר, לְעֲתִיד הִיָּה הַיְסוּד שֶׁל הַמְּזוּבָה פּוֹלֵט אֲמָה מִסְּכִיב לְכָל הַצְּדָדִים.

הפטרה לקריאה בציבור ולשמו"ת ביחזקאל פרק מג

יִאֲתָה בְּנִיְאֹדָם הַגֵּד אֶת־בַּיִת־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבַּיִת
וְיִכְלְמוּ מַעֲוֹתֵיהֶם וּמִדְּרוּ אֶת־תְּכֵנִית: יֵא וְאִם־
נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת וְתִכְוִנָתוֹ
וּמוֹצְאָיו וּמוֹבְאָיו וְכָל־צוּרָתוֹ וְאֵת כָּל־חֲקָתוֹ
וְכָל־צוּרָתוֹ וְכָל־תּוֹרָתוֹ הַזֶּה אֹתָם וְכִתְבֵי
לַעֲנִיָּהֶם וְיִשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־צוּרָתוֹ וְאֶת־כָּל־חֲקָתוֹ
וְעָשׂוּ אוֹתָם: יֵא זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת עַל־רֹאשׁ הַהָר
כָּל־גְּבוּלָו סְכִיב | סְכִיב קִדְשׁ קִדְשִׁים הִנֵּה־זֹאת
תּוֹרַת הַבַּיִת: יֵא וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמְּזוּבָה בְּאֲמוֹת אֲמָה
אֲמָה וְטַפָּה וְחִיק הָאֲמָה וְאֲמָה־רַחֵב וְגִבּוֹלָה
אֶל־שְׁפָתָהּ סְכִיב וְרַת הָאֲחֵר וְזֶה גַב הַמְּזוּבָה:
יֵא וּמְחִיק הָאֲרִיץ עַד־הַעֲזָרָה הַתְּחִתוֹנָה שְׁתֵּים
אֲמוֹת וְרַחֵב אֲמָה אַחַת וּמֵהַעֲזָרָה הַקְּטַנָּה עַד־
הַעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אֲמוֹת וְרַחֵב הָאֲמָה:
טו וְהַתְּרָאֵל אַרְבַּע אֲמוֹת וּמֵהַתְּרָאֵל וְלִמְעַלָּה
הַקְּרִנּוֹת אַרְבַּע: טז וְהַתְּרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂר אַרְבָּע
בְּשְׁתֵּים עָשָׂר רַחֵב רְבֹוע אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִיו:
יז וְהַעֲזָרָה אַרְבַּע עָשָׂר אַרְבָּע בְּאַרְבַּע עָשָׂר רַחֵב
אֵל אַרְבַּעַת רְבָעֵיהָ וְהַגְּבוּל סְכִיב אוֹתָהּ חִצֵּי
הָאֲמָה וְהַחִיקָהּ אֲמָה סְכִיב וּמֵעַלְתָּהּ פְּנוֹת

קָדִים: יִי וַיֹּאמֶר אֵלַי בְּנֵי־אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
אֵלֶּה חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לְהַעֲלֹת עָלָיו
עֹלָה וְלוֹזֶק עָלָיו דָּם: יִשְׁנֶתְתָּה אֶל־הַכֹּהֲנִים
הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזְרַע צְדוֹק הַקְּרִבִּים אֵלַי נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה לְשֵׁרְתָנִי פֶר בְּנֵי־בָקָר לְחֻטָּאת: כ וְלִקְחֹתָ
מִדְּמָו וַנִּתְתָּה עַל־אַרְבַּע קַרְנֹתָיו וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת
הָעֹזָה וְאֶל־הַגְּבוּל סָבִיב וְחֻטָּאת אוֹתוֹ וְכִפְרָתָהּ:
כא וְלִקְחֹתָ אֶת הַפֶּר הַחֻטָּאת וְשָׂרְפוּ בַּמִּפְקָד הַבַּיִת
מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ: כב וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר־עִזִּים
תָּמִים לְחֻטָּאת וְחֻטָּאוֹ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חֻטָּאוּ
בַּפֶּר: כג בְּכָל־יְמֵי מַחֲטָא תִקְרִיב פֶּר בְּנֵי־בָקָר תָּמִים
וְאֵיל מִן־הַצֹּאן תָּמִים: כד וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה
וְהַשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהַעֲלוּ אוֹתָם עֹלָה
לַיהוָה: כה שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר־חֻטָּאת לַיּוֹם
וּפֶר בְּנֵי־בָקָר וְאֵיל מִן־הַצֹּאן תָּמִימִים יַעֲשׂוּ:
כו שִׁבְעַת יָמִים יִכְפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְטָהְרוּ אוֹתוֹ
וּמִלְאוּ יָדָיו: כז וַיְכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים וְהָיָה בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עֹלֹתֵיכֶם וְאֶת־שְׁלֵמֵיכֶם וּרְצֵאתִי
אֶתְכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכֵּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשֵׁי תוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

קעג

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְפָנָיו, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׂלֵא יִכְפֹּה נְרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִיט הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכַבּוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִיט:

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל שישי ז' אדר א'

אגרות קודש

בי"ה, י' אדר, תש"כ
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ כו' הרב גדלי' שי

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מח' אדר,

ויהי רצון אשר מכאן ולהבא לא ידע הוא וכל או"א מבני המשפחה שליט"א מכל צער ועגמו"נ
ואך טוב וחסד ימצאו כל הימים.

ובזה כמובן וגם פשוט שישתדרו עניני הפרנסה כדבעי באופן של מנוחה וכבוד, ויבשר טוב
בהנוגע אליו וכל או"א מהמשפחה שי' בטוב הנראה והנגלה.

בברכה לו ולכל המשפחה שי'.

נ.ב.

במ"ש אודות התפלה שלאחר הלימוד שנדפס בסידורים - לא ראיתי בתוך אנ"ש שיאמרוה.

בהנוגע לאמירת תחנון בתפלת מנחה, מפורסם מנהגנו לאומרו (לבד, כמובן, באותם הימים
המצוינים בסידור מאדה"ז לפני ובא לציון), וע"ד ששמעתי פעם מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבג"מ זי"ע בהנוגע ליום היאצ"ט שמנהגנו לומר תחנון, שאמר הצמח צדק: ווען איז נאך אזא צייט
אויף אויסצובעטיין. שעד"ז הוא גם בתפלת מנחה שאמרו רז"ל לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה
שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה.

בהנוגע להשם שנוסף - יבררו אצל רב מורה הוראה בסביבתו.

מנהגי י"ב חדש וכן היאצ"ט נדפס בקונטרסי י-ג שבט ובי ניסן.

לוח זמנים לשבוע פרשת תצווה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ז		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
17:59	17:01	17:49	17:44	17:22	17:17	10:06	10:07	9:10	9:12	8:35	8:37	6:28	6:33	באר שבע (ח)
17:57	16:48	17:46	17:41	17:19	17:13	10:06	10:07	9:10	9:12	8:35	8:37	6:30	6:34	חיפה (ח)
17:57	16:44	17:46	17:41	17:24	17:19	10:05	10:06	9:08	9:10	8:34	8:35	6:27	6:32	ירושלים (ח)
17:58	17:00	17:48	17:43	17:21	17:15	10:07	10:08	9:10	9:12	8:36	8:37	6:30	6:34	תל אביב (ח)
17:53	16:45	17:40	17:31	17:05	16:55	10:30	10:33	9:39	9:43	8:54	8:57	7:13	7:22	אוסטריה, וינה (ח)
21:09	20:10	20:57	21:03	20:27	20:33	11:16	11:14	10:06	10:02	9:25	9:20	6:41	6:34	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:58	16:52	17:45	17:37	17:11	17:02	10:32	10:34	9:40	9:43	8:56	8:59	7:12	7:20	אוקראינה, אודסה (ח)
17:28	16:20	17:14	17:05	16:40	16:30	10:05	10:07	9:13	9:17	8:28	8:32	6:47	6:56	אוקראינה, דונייצק (ח)
17:38	16:30	17:25	17:16	16:50	16:40	10:16	10:18	9:25	9:29	8:39	8:43	6:59	7:08	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
18:01	16:51	17:47	17:37	17:11	17:00	10:43	10:46	9:52	9:57	9:05	9:09	7:29	7:39	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
17:53	16:43	17:39	17:30	17:03	16:52	10:36	10:39	9:45	9:50	8:58	9:02	7:22	7:32	אוקראינה, קייב (ח)
18:26	17:21	18:13	18:05	17:40	17:31	10:57	10:59	10:05	10:08	9:22	9:25	7:36	7:43	איטליה, מילאנו (ח)
19:04	18:14	18:55	18:55	18:32	18:32	10:27	10:27	9:24	9:24	8:55	8:54	6:25	6:24	אקוואדור, קיטו (ח)
20:34	19:37	20:23	20:28	19:54	19:59	10:52	10:50	9:42	9:39	9:04	9:00	6:21	6:15	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:42	20:41	21:29	21:37	20:57	21:04	11:40	11:37	10:28	10:24	9:44	9:38	7:01	6:53	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
18:16	17:16	18:05	17:58	17:35	17:28	10:36	10:38	9:42	9:44	9:03	9:06	7:06	7:13	ארה"ב, בולטימור (ח)
18:04	17:03	17:52	17:46	17:22	17:15	10:26	10:28	9:32	9:35	8:53	8:56	6:58	7:05	ארה"ב, ברוקלין (ח)
18:05	17:03	17:53	17:46	17:23	17:15	10:27	10:29	9:33	9:36	8:54	8:56	6:59	7:05	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
18:39	17:36	18:27	18:19	17:56	17:48	11:04	11:06	10:10	10:13	9:30	9:33	7:38	7:45	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:41	17:46	18:31	18:26	18:05	18:00	10:46	10:47	9:49	9:51	9:15	9:17	7:07	7:11	ארה"ב, האוסטון (ח)
18:08	17:11	17:57	17:52	17:30	17:24	10:19	10:20	9:23	9:25	8:47	8:49	6:43	6:48	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:45	17:51	18:35	18:31	18:10	18:05	10:44	10:45	9:46	9:47	9:13	9:14	7:01	7:04	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:59	16:58	17:48	17:40	17:17	17:09	10:23	10:24	9:29	9:32	8:49	8:52	6:55	7:02	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:58	16:55	17:46	17:38	17:15	17:07	10:22	10:24	9:28	9:31	8:48	8:51	6:55	7:02	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:42	18:51	19:32	19:34	19:08	19:10	10:39	10:38	9:34	9:32	9:02	9:00	6:25	6:22	בוליביה, לה-פס (ח)
18:37	17:25	18:23	18:12	17:45	17:34	11:21	11:24	10:31	10:35	9:42	9:46	8:09	8:18	בלגיה, אנטוורפן (ח)
18:38	17:27	18:23	18:13	17:46	17:36	11:21	11:24	10:30	10:35	9:43	9:47	8:08	8:17	בלגיה, בריסל (ח)
19:26	18:34	19:16	19:20	18:51	18:54	10:10	10:09	9:03	9:01	8:30	8:27	5:50	5:46	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:13	18:21	19:03	19:07	18:38	18:41	9:59	9:57	8:52	8:50	8:19	8:16	5:39	5:35	ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)
17:54	16:46	17:40	17:30	17:02	16:52	10:39	10:42	9:49	9:54	9:01	9:05	7:27	7:37	בריטניה, לונדון (ח)
18:00	16:48	17:45	17:34	17:05	16:53	10:50	10:53	10:01	10:06	9:10	9:14	7:42	7:53	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:59	16:46	17:44	17:34	17:06	16:54	10:46	10:49	9:57	10:02	9:07	9:11	7:36	7:47	גרמניה, ברלין (ח)
18:21	17:11	18:08	17:58	17:31	17:21	11:03	11:06	10:12	10:17	9:25	9:29	7:49	7:58	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:32	18:38	19:21	19:25	18:55	18:59	10:10	10:08	9:02	9:00	8:28	8:25	5:47	5:43	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:09	18:17	18:59	18:56	18:35	18:32	10:59	10:59	10:00	10:00	9:29	9:29	7:10	7:13	הודו, מומבאי (ח)
19:05	18:13	18:56	18:53	18:32	18:29	10:55	10:55	9:55	9:56	9:24	9:25	7:06	7:08	הודו, פונה (ח)
17:43	16:36	17:30	17:21	16:56	16:46	10:19	10:21	9:27	9:31	8:43	8:46	7:01	7:09	הונגריה, בודפשט (ח)
18:08	17:07	17:56	17:49	17:26	17:18	10:31	10:33	9:37	9:40	8:58	9:00	7:04	7:10	טורקיה, איסטנבול (ח)
18:36	17:37	18:25	18:19	17:56	17:49	10:54	10:56	9:59	10:02	9:22	9:24	7:23	7:29	יוון, אתונה (ח)
18:05	16:58	17:52	17:43	17:18	17:09	10:40	10:42	9:48	9:52	9:04	9:07	7:20	7:29	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת תצווה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמו"ר				
								ש	א	ש	א	ש	א	
19:06	18:14	18:56	18:53	18:32	18:29	10:56	10:56	9:57	9:58	9:26	9:27	7:08	7:10	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
20:41	19:35	20:27	20:36	19:52	20:00	10:20	10:17	9:07	9:02	8:17	8:10	5:34	5:25	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)
18:25	17:31	18:15	18:11	17:50	17:45	10:27	10:28	9:30	9:32	8:57	8:58	6:46	6:50	נפאל, קטמנדו (ח)
19:53	19:03	19:44	19:43	19:21	19:20	11:18	11:18	10:16	10:15	9:46	9:46	7:17	7:16	סינגפור, סינגפור (ח)
17:29	16:16	17:14	17:04	16:36	16:25	10:15	10:18	9:26	9:31	8:36	8:41	7:05	7:15	פולין, ורשא (ח)
19:12	18:21	19:02	19:04	18:39	18:40	10:17	10:16	9:12	9:11	8:42	8:40	6:06	6:04	פרו, לימה (ח)
18:43	17:37	18:30	18:22	17:57	17:48	11:15	11:17	10:22	10:26	9:39	9:43	7:54	8:01	צרפת, ליאון (ח)
18:49	17:40	18:35	18:26	18:00	17:50	11:27	11:30	10:36	10:40	9:50	9:54	8:11	8:20	צרפת, פריז (ח)
18:41	17:51	18:32	18:31	18:09	18:08	10:11	10:11	9:09	9:09	8:40	8:39	6:12	6:12	קולומביה, בוגוטה (ח)
18:22	17:19	18:10	18:02	17:38	17:30	10:50	10:52	9:57	10:00	9:16	9:19	7:26	7:33	קנדה, טורונטו (ח)
17:57	16:52	17:44	17:36	17:11	17:02	10:28	10:30	9:36	9:39	8:53	8:56	7:06	7:14	קנדה, מונטריאול (ח)
18:00	17:02	17:49	17:43	17:21	17:15	10:13	10:14	9:17	9:19	8:41	8:43	6:39	6:44	קפריסין, לרנקה (ח)
18:45	17:28	18:29	18:18	17:48	17:36	11:38	11:42	10:50	10:56	9:57	10:02	8:33	8:45	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
18:16	16:58	18:01	17:49	17:18	17:05	11:13	11:16	10:25	10:31	9:31	9:36	8:10	8:22	רוסיה, מוסקבה (ח)
18:21	17:14	18:08	17:59	17:34	17:24	10:56	10:59	10:05	10:08	9:20	9:24	7:37	7:46	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
18:26	17:19	18:13	18:04	17:38	17:29	11:01	11:03	10:09	10:13	9:25	9:28	7:42	7:51	שווייץ, ציריך (ח)
18:54	18:03	18:44	18:42	18:21	18:19	10:36	10:36	9:36	9:37	9:06	9:06	6:44	6:45	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התוועדות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפל-אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת פל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, **יהושע הלוי ואור אבנר הלוי** שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00411
02/02/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7